

فهرست

نرسه حقنده سويله گان	قابسی بيقارده
علم	۳۷-۴۳-۴۵-۵۲-۱۴۱-۱۶۶-۱۸۵-۱۹۴
.	۱۹۶-۱۹۹-۲۲۶
کورکام خلق	۳۳-۳۵-۴۶-۷۱-۸۵-۱۴۱-۱۵۶-۲۵۷
وؤمن و مسلمانلر	۲۲-۲۸-۴۶-۷۷-۱۶۳-۱۶۴-۲۱۲-۲۹۲-۱۴۴
آدملر آراسنده قهرده شلک	۳۶-۴۰-۴۳-۹۹-۱۱۸-۱۳۸-۱۴۵-۱۷۵
سودا ايتو	۲۵-۳۸-۴۶-۱۱۲-۱۱۵-۱۸۷-۲۲۸-۲۸۳
خاتونلر	۶-۳۰-۴۱-۵۱-۶۰-۶۸-۷۳-۷۴-۸۶
.	۱۰۲-۱۰۳-۱۲۴-۱۲۸-۱۴۶-۳۱۸
کورشيلر	۲۶-۹۷-۱۱۳-۱۸۰-۲۴۰-۲۴۸
قللر ايله معامله	۱۹-۱۱۶-۱۳۱-۱۷۴-۲۷۵-۲۹۷
هر اشد اورتاچه بولو	۱۰۱-۱۰۵-۱۱۵-۱۲۹-۱۶۹-۱۹۸-۲۲۵
اتفاق	۱۲-۲۹-۶۳-۷۶-۱۲۱
يقيميرگه مرحمت	۸-۱۵-۹۳-۱۶۷-۲۹۴
قبرلرنى زيارت	۱۶۰-۲۰۷-۳۰۹-۳۱۱-۳۲۲
گواهانق	۷۰-۱۴۰-۱۷۱-۲۹۳
صاراناق	۱۳۹-۱۷۹-۱۷۵-۲۵۱-۳۱۲
اولوغلرغه بويصنو	۳۵-۱۶۹-۱۷۰-۱۸۴
آورولونى دولالو	۷۰-۱۴۹-۱۵۲-۱۹۱
اشچى خاق	۲۱-۱۲۰-۱۳۱-۲۴۷-۲۹۳
نچار اماملر	۳۶-۱۱۷-۱۷۲-۲۰۱
دشمان برله صوغش	۱۵-۱۳۷-۲۱۵-۳۰۰
بورچين صاقلانو	۵۵-۶۲-۱۵۳-۱۷۹-۲۱۳-۲۵۵
سياحت	۷۸-۱۶۳-۱۶۷
زنا	۱۰۴-۱۶۱-۱۹۳-۲۳۰-۲۹
نكاح	۳۰-۷۴-۱۱۴-۱۴۵-۱۵۱
كشيدن طمع	۱۷۷-۱۹۰-۱۹۶

فهرست

قایسی بیتلرده

نرسه حقنله سویله گان

—۲۱۸—۱۹۴—۱۸۳—۱۸۰—۱۵۰—۴۵—۴۴	صدقه
—۲۲۹—۲۲۲	
—۲۸۰—۲۲۳—۱۸۴—۱۵۷—۱۲۷	آتا آناغه بویصنو
—۲۱۹—۲۱۷—۱۷۱—۸۳—۲۴	یالغانچیلیق
—۱۷۵—۱۷۳—۱۷۲—۷۹	یاوزلق
—۲۶۳—۳۱—۷	مسجد زنتلری
—۲۲۱—۱۸۳—۷۱	صبرلق
—۲۵۱—۱۹۶—۱۵۹—۶۵	یومشاق معامله
—۲۹—۲۳	نچاراشدن صولق یخشیلیق قیلو
—۴۰—۱۱	مظلوملر دعااسندن صاقلانزو
—۳۰۴—۲۰۳—۶۵	غیرت
۲۰۸ دن باشلاپ، ۲۱۱ گهچه .	حدیث قدسیلر
—۲۱۶—۲۱۳—۶۴	محتاجلرغه یاردهم
—۲۰۰—۱۹۰—۸۶	شوملانزو
—۲۲۵—۶۱—۲۸—۲۱—۱۷	ماطور کورنشده یورو
—۳۲۲—۳۱۰	نذر
—۲۱—۱۶—۹	خلق آراسنده تیمگزلك
—۱۹۵—۱۹۴—۹۳	بالالرنی تعلیم
—۲۳۱—۱۵۸	رشوت
—۲۰۴—۱۷۷	دیگگز صوغشنده اولگانلر
—۱۵۳—۸۴	دین
—۳۱۶—۱۰۶—۱۸	امانت
—۲۶۵—۱۸۹—۶۱	پا کلك
—۲۸—۲۲	شریعتنك افکار عامه گه قاراشی
—۳۴۳—۲	دینگه ضرر بیرگان نرسه لر

فهرست

نرسه حقنله سويله گان	قايسى بيتلرده
فقيرلك	۳۴-۳۷-۵۳-۲۷۳--
حيوانلر	۱۰-۱۳-۲۵۰-۲۸۸-
معجزه	۲۳۱ -
نفسنى تربيه لاهو	۹۴ -
طلاق	۵ -
سوزده اوستالنى	۱۲۶ -

بسم الله الرحمن الرحيم

انما الاعمال بالنيات وانما لكل امرئ ما نوى. فمن كانت هجرته الى الله ورسوله فيجتره الى الله ورسوله، ومن كانت هجرته لدنيا يصيبها او امرأة ينجسها فهجرته الى ما هاجر اليه.

ترجمه: درستلکده عمللر نيت ايله گندهر. هر کشيگه اوزينک نيت قيلغان نهرسهسى بولغوجيدر. بر کشينک هجرتى الله هم رسولينک رضاسى اوچون بولسه، اول کشى هجرتندن شونى تابار. بر کشينک هجرتى دنيا مالينه ايرشو يا بر خاتوننى نکاحلانو اوچون بولسه اول کشى هجرتندن شونى تابار.

الله سبحانه وتعالى حضرتلرى آدم بالالارى قيامتکه قدر توغرى يولدن آزامسونلر اوچون «قرآن، حديث» اسمنده ايکى تورلى نهرسه قالدرغان. بو کتابلر قيامتکه قدر اوزگارتلودن سلامت بولغانلرى اوچون هر کم اوزينه فائده ايله ضررنى بولاردن قاراب بله آلور. لکن قرآن، حديث کتابلرى عرب تئلنده يازلغانلقدن بزنگ کبک چيت تئلده سويلهشه طورغان ملئلر کوب وقت ترجمهگه محتاج بولالر.

موگارچه، محمد عارف بکنک «مک بر حديث» ترجمهسى خلقمزنک شول احتياجن اوتوب کيله در ايدى؛ لکن بعض سببلرگه بناء اول مبارک کتابنک آرامزدن يوغالووى ايله خلق آراسنده ينهدن اولگى احتياج سيزله باشلادى. اوزلرى عرب تلن ياخشى آکلى آللى طورغان محترم قهرده شلرمزگه ياردهم معلم ومعلمه ايبده شلرمزگه بعض اورنلرده يکئلک قیلو نيتيله بزده «مک بر حديث» شريفنى ترجمه ايتدک. کتابنک تورلى صنف آراسنده اوقولون اعتبار ايتوب، ممکن قدر چيت تل کرتودن صاقلاندق. کتابده بولغان بعض بر کيمچيلکلرنى نيت خيرمه باغشلولورن اوتنهم.

عبدالرحمن.

ملک پر حدیث

شریف ترجمہ سی

ترجمی: مدرسہ قیومیہ معلمین

عبدالرحمن کبیر.

oooooooooooo

ناشر: قزان دہ
ملک پبلشرز

КАЗАНЬ
ЭЛЕКТРО-ТИПОГРАФИЯ.

"Милля"

1915 г.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَدِيثُ الْأَوَّلُ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: آفَةُ الدِّينِ ثَلَاثٌ
فَقِيهٌ فَاجِرٌ أَمَامٌ جَائِرٌ وَمُجْتَهِدٌ جَاهِلٌ.

ترجمه: رسول الله صلى الله عليه وسلم ايتدى: دين نك آفتى اوچدر: گناه قیلوچی
دين عالمی، ظلم ایتوچی توره، طرشوب قوللق قیلوچی نادان صوفی.
ایضاح: گناه قیلوچی دين عالمی، ظلم ایتوچی توره، طرشوب قوللق قیلوچی
نادان صوفی - بولار اوچیسیده دين اوچون الوغ آفتلر. دين عالملرين قارار خلق
اوزلرينه امام ايتوب طانیلار وآلارغه اییه ره لر. شونک اوچون آلاز اوزلرن پیغمبرلرنک
وارثلری ديب بلوب هر اشده شرع شريف بیورغنچه یورب خلق غه اورنهك
بولورغه طروشورغه تیش بزوقلق قیلا تورغان وشرع شريف بیورغنچه یورمه گان
عالم کوبسنچه خلق غه یمانلق ایله اورنهك یاصی. شونلقدن دين مبین گه آفت بولا.
ظلم ایتوچی توره لر کوبسنچه دين فی اوز قوللارنده اوینچق ایتوب طوتالار. خلق غه
ظلم ایتکان کبی دين گه قارشى کیلودنده طارطنمیلار. دين عالملرندن اوزلرينک نفس تله کلرینه
موافق فتوالر چغار تالار.

طرشوب عبادت قیلوچی نادان صوفیلارده دين گه زور آفت بولالار. چونکه آلاز
اوزلرينک بلگانلکلرندن دینده بولماغان نرسه لرنی دیندن ایتوب قویالار، شونلقدن
بوده بيک زور آفتدر.

۲ - آفَةُ الْعِلْمِ النَّسْيَانُ وَاضَاعَتُهُ أَنْ نُحَدِّثَ بِهِ غَيْرَ أَهْلِهِ.

ترجمه: علم نك آفتى اونتو، آنی نهره م ایتو- یا که علمگه اهل (قول) بولماغان کشیلرگه
سویله وگدر.

ایضاح: دنیاده هر نرسه نك اوزینه کوره آفتی بار. هر آفتدن صاقلانور اوچون
یوللاری بار. علم نكده آفتی اونتو، اونتودن صاقلانور اوچون یول، علم فی هر وقت

یا کارتا طور ودر. علمنی اهل (ایه) بولماغان کشیلرگه اویره تو، اول علم فی نهره م ایتو بولا. شونک اوچون علم فی هرکنک عقیله، آکینه، اشینه کوره اویره تورگه تییش. بر نرسه ده آکلای طورغان صبی بالاغه ایگنچیلک، باقچه چیلک طوغریسینده سوز سویله و، بر نرسه بلمی طورغان صوقاچی غه یا که باقچه چی غه هندسه دن، سیاستدن درس بیرو علمنی اورنسر اورنغه نهره م ایتودر. اوقتورسک، طرشسک، لکن بر یا قغه ده فائده حاصل بولماس.

۳ - آکُلْ کَمَا یَاْخُلُ الْعَبْدُ وَالْعَبْدُ کَمَا یَجْلِسُ الْعَبْدُ

ترجمه: مین قول آشاغانی کبی آشیم، قول او طرغانی کبی او طرام.
ایضاح: پیغمبر صلی الله علیه وسلم هیچ بروقتده آرقلق، اریلک کورسه تمه گان. هر وقت اوزینک الله تعالی گه قول بولووی بلهن ماقئانغان. اوزینی باشقه کشیلر ایله تبیگز حساب قیلغان کورسه تور اوچون اوزن گل «قول» دیب آطاغان چونکه کشیلر بارچه سی بر الله تعالی نک قوللایدر. قوللق صفتلاری بلهن خلقلانو ایگ شرافتلی بر اشدر. پیغمبر صلی الله علیه وسلم بر لهن هر اشدن حتی آشا و اچوده، او طرش طوروشده تو به نچیلکی بولو. الله تعالی گه قول بولوون اونطوب تکبر له نوچیلر - اريله نوچیلر عادتدن صاقلانو -- یوللارن اویره تهر.

۴ - آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ اِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَاِذَا وُعِدَ آخَلَفَ وَاِذَا اُوْتِيَ خَانَ.

ترجمه: منافیکی بیلگیسی اوچدر: سویله سه یالغان سویله ر، وعده قیلسه (سوز بیرسه) وعده سن بوزار، امانت قویله خیانت قیلور.
ایضاح: مسلمان، اوزن اوزی الله غه طابشرغان کشی یالغان سویله رگه یول طابماس. اوزینه ضررلی، فایده لی بولوینه باقماس، هر وقت طوغری سویله ر. یالغان سویله وچیلک تو به ن، قولندن اش کیلمی طورغان بواقدسر کشیلر عادتیدر. توغری سوزلی اوزاشن اوزی توگلله وچی، اشدن نق طوروچی بولور. شونک اوچون اول وعده قیلسه وعده سن اوته ر. یوق بار نرسه لرگه آلدانوب وعده سن بوزماس. وعده فی بوزو اوز اشکنی اوزک بلمه وچیلک - غافلکدر. امانت که خیانت قیلو ایمان ضعیف لگنددر.

۵ - اِبْتُوا الدَّعْوَةَ اِذَا دُعِیْتُمْ.

ترجمه: چاقرلسه کز، چاقرغان بیرگه بارکز!
ایضاح: مسلمانلارنک هر اشدن اوز آرا طاطو طورولاری، یا حشی معامله ده بولو. لاری تییش. آرادا غی الفت و محبت فی کیسه تورغان اشلردن یراق بولوب، دشمنلق، کینه، حسد که سبب بولا تورغان هر نرسه دن قاچارغه تییش. رسول الله صلی الله علیه وسلم کیره ک اوزینک اش بلهن، کیره ک اصحاب کرام غه اویره تکان سوزلری بلهن الفت

و محبت گه سبب بولغان بىك كوپ تورلى يوللارنى كورسەتكەن، ھەر كىمنى شول يولغە
اوندىگان، اوچراشقاندى ھەر بىرىگە سلام بېرولر، كورشكاندى قول طوطوشوب كور-
شولر، چاقىرغان بىرىگە باروب ارادەغى صووقلقلارنى بىرولر ھەر قايسى دوستلىقى
آرتدرا تورغان سېلىردر.

رسول الله صلى الله عليه وسلم اوزى ھېچ ھەر وقت چاقىرونى قايتارماغان، كىمگە
چاقىرسەدە بارغان. باي، فقيرنى، الوغ، كىچىكەننى، آزاد و قولنى بىرسەندە تىكشەرمەگان.
آش و طوى مجلسلىرىنە چاقىرونى قبول ايتو تىيشلى بولسە، ياردەمگە چاقىرولارنى دە
طىكلاونىڭ تىيشلىقى اوشبو ھىدىتىدىن آڭلاشلسە كېرەك.

كىشىلرنىڭ باشىنە تورلى اوڭغايىزلىقلار، آور ھاللىر كىلوب ياردەمگە محتاج بولار
وياردەمگە چاقىرار. مەنە شۇندى و قىلدى چاقىرونى قبول ايتوب ياردەمگە يىتسۇ، رعايەسى
تىيشلى بولغان قىلدەشلىك ھىقلىرىنىڭ ايكى الوغلارنىدىن و ئوابىلارنىدىن بولۇوندى شەبە يوقىدر.

٦ - اَبْدًا بِنَفْسِكَ فَتَصَدَّقْ عَلَيْهَا فَانْ فَضْلَ شَيْءٍ فَلَاهْلَكَ فَانْ فَضْلَ شَيْءٍ
عَنْ اَهْلِكَ فَلَذَى قَرَابَتِكَ فَانْ فَضْلٌ عَنْ ذِي قَرَابَتِكَ شَيْءٍ فَهَكَذَا وَهَكَذَا.

ترجمە: صدقە قىلغاندى باشلاپ اوزىگە قىل اگر ھەر نرسە آرتسە اوى جىمەتلىرىگە،
اگر اوى جىمەتلىرىگەندە آرتسە ياقىن قىلدەشلىرىگە، اگر ياقىن قىلدەشلىرىگەندە ھەر نرسە
آرتسە، مەنە شۇلای ياقىندىن يىراغراق كىشىلىرىگە بېرە.

ايضاح: خلق آراسىندە «صدقە» دىيىپ كوبرەك كىشىنىڭ اوزىدىن باشقىغە بېرىگان
نرسەلىرىنە ايتىلسەدە، رسول الله صلى الله عليه وسلم صدقەنىڭ ايكى بىر نىچى درجەدەگىسى
كىشىلرنىڭ اوزلىرىنە توتقان نرسەلىرى ايكىدىن آڭلاقتان ھەم ايكى اول اوزىگە صدقە قىل،
دىگان. الله تعالى ھەرگە مال بېرسە اول كىشىدە شول مالنىڭ اثرىن كوررگە سۈيە-دىگان.
باي كىشىنىڭ بايلارچە آشاو اچۇسى، بايلارچە كىيىنو ياسانۇسى، بايلارچە يۇرۇشى
طۇرۇشى اوزىنە صدقە بېرىدۇ. مالغە آرتىق محبت ايتوب اوزىدىن اوزى قىز-
غانوب، اوز كىرەك ياراقلىرىنەدە مالنى طوطماوى طىبىعتىنىڭ آرتىق سارائلىق و پىلىگىنىدۇر.
اوزىنىڭ كىرەكلىرىنە طوطقاندىن صوڭ خاتونى و بالاچاغلارنى دە شولوق رەۋشە
تربىيەلەرگە تىيىش. آلارنى تىيىشچە قارامىچە آج يالانچاق قالدۇرپ باشقىە كىشىلر ايشىك
تويىنە يېھرو عقللىنىڭ اشى توڭلىدۇر. بولارنى كىرەكچە قاراپ يىتىدىرىگاندىن صوڭ ياقىن
قىلدەشلىرىگە صدقە قىلورغە و بولاردىن صوڭغە باشقىە دىن قىلدەشلىرىنىڭ ھالنى قايرىتوب،
آلارغە بېرىرگە تىيىش.

٧ - اَبَشْرُ وَاَبَشْرُ وَاَمِنْ وَاَمِنْ وَاَمِنْ اِنَّهُم مِّنْ شَهِدَانٍ لَا اِلَهَ اِلَّا اللَّهُ صَادِقًا بِهَادِخَلِ الْجَنَّةِ

ترجمه: سز شادلانگىز هم اوزگىزدن صوڭ كىلگانلارنى شادلاندىڭىز بىر كىشى چىن كوڭلى ايله اللهنىڭ بارلىقىنى بىرلەشكەن راستلاشە اول كىشى اوجماقچە كرور.

ايضاح: بىزنىڭ كىشىلىك دىنياسىدە تورلى آغرىقلار، چىكىزىش قىلىش كورۇپ ياشايدىن مقصودىمىز، كىلەچەك دە، اوزىمىزگە طىنچلىق، راحت يورۇتى قازىنارلىقكە اوجۇن ايكانى ھەر كىمنىڭ معلۇمى بولسە كىرەك. مەنە شول بىرلەشكەن مقصودقە ايرىشۇ، اوزىمىزگە ھەر وقت چىكىزىش رىھمەتنى ايدىنرۇپ، ھەر بىز آغرىق مەنبۇئىلارمىزدە ياردەمچىمىز بولغان رىھمەتلى الله تەئالىگە پاڭ كوڭل، صاف اعتقاد بىلەن اوشانۇب آنىڭ قوشقان اشلارنى اشلەۋ ايلهگەنە بولۇرغە مەكەن.

۸ - أَبْغَضُ الْحَالِ إِلَى اللَّهِ الطَّلَاقُ

ترجمه: الله قارشىدە ھالال نەرسەلەرنىڭ اڭ دۇشمانى، اڭ آچۇلىسى - طلاق.

ايضاح: اسلام دىنىدە، ايرىشۇشنىڭ خاتۇنى ياراتماسە يايىسە خاتۇن اوزىنىڭ نىچار اخلاقى سەببىلى ايرىك - خاتۇنلىق ھەقلىرىنە قاراپ توشۇرۇلۇپ نىچار اشلار اشلەسە شۇندى خاتۇنلارنى آيۇرۇرغە ايرىلارغە رىھىت بىرلىككە شىكىلى، ايرىن ياراتماغان، يايىسە ايرىنىڭ نىچار اخلاقى سەببىلى ھەر كۈن ايرىدىن قاتى عذابلار كورۇپ دىنيادىن بىزىگە بىچارە خاتۇنلارغە دە مال بار بىرلەشكەن ايرىلدىن خەلق قىلدۇرۇرغە ھەقلىرى بار. شۇندى آغرىق شىرتلار طابىلىغاندەغىنە شىرىعت تەرىپىدىن رىھىت ايتۇلغان طلاق، بىلمەنەنە اوجۇندى، بىزنىڭ خەلق آراسىدە قورقۇچى بىر ھالەدە آرتۇپ كەتكەن.

بەزى بىر اخلاقىي ايرىلارنىڭ خاتۇنلارنى ايله آرزۇگە آچۇلۇشۇشەلەر يايىسە خاتۇنلارنى تەرىپىدىن كەچكەنگە بىر عەيب كۈرسەلەر ھەيچ ھەقسىزغە نىچە بالالار آناسى بولغان خاتۇنلارنى آيۇرۇپ بىرلەشەلەر. رىسۇل اكرىم صلى الله عليه وسلم، امىنى آراسىدە شۇندى نىچارلىقلارنىڭ كۈبايەچكەن بولۇپ بولسە كىرەك، طلاقنىڭ الله تەئالى قارشىدە آچۇلى دۇشمان بىر نەرسە ايكەننىڭ آڭلاتۇپ كەتكەن.

ئىشلى شىرتلارنى طابىلىغان طلاق ھالال نەرسەلەر آراسىدە، اڭ نىچارى بولسە، ھەر وقت ايرىنە بويىنىپ، ايرىنىڭ خەدىمەتتە كەمچىلىك كەتەرەككەن اخلاقى خاتۇنلارنى آيۇرۇپ بىرلەشەلەر نىزدى نەرسە ايكەننىڭ اوز، اوزىدىن آڭلاتۇشە كىرەك.

۹ - أَبْغَضُ الرِّجَالِ إِلَى اللَّهِ الْأَلَدُّ الْخَصْمُ

ترجمه: الله تەئالى قارشىدە ايرىلارنىڭ آچۇلىسى قاتى دىئالى كىشىدەر. ايضاح: شىرىعت قارشىدە ھەر كىشى اوزىنىڭ ھەقنى باشقىلاردىن سوراغە اختىيارلىق قىلۇنغان.

لەكىن، اوزىنە تەيىشلى بولغان ھەقنى سوراغاندە اول اشنى اوز آراغىنە بىرلەشەلەر طرۇشۇر. ائىندى آلايغىنە سوراپ بىرلەشەلەر ھەقنى سوراغەنلار. دىئالى شىكەن

وقتده قاتى سوزلردن، اوزاق زمان دعوالله شۇدن صاقلانو تېيش ايكانن رسول الله صلى الله عليه وسلم بو حديث شريفى ايله آڭلاتوب قالدرغان.

۱۰ - اَبَلُّوْا حَاجَةً مِّنْ لَا يَسْتَطِيعُ اَبْلَاغُ حَاجَتِهِ. فَمَنْ اَبْلَغَ سُلْطَانًا حَاجَةً مِّنْ لَا يَسْتَطِيعُ اَبْلَاغُهَا ثَبَّتَ اللَّهُ قَدَمَيْهِ عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

ترجمه: حاجتن حاكملرگه ايرشدره آلمى طورغان كشينڭ حاجتن ايرشدرگز. اگر بر كشى شوندى كشينڭ حاجتن حاكملرگه ايرشدروده ياردهمله شسه، صراط اوستونده الله تعالى اول كشينڭ آياقلارن تايدرماس.

ايضاح: دنياده بعض بر آدملىر بار، كشىلر طرفندن تورلى ظلم، قاتى رنجوار كورسه لرده اوزلرينڭ نادانلقلارندنمى، يا آرتق فقيرلسكلرندنمى، تېيشلى اورنېنه يتكره آلمېچه همان شول حقسز ظلم آستونده قانلى ياشلرن اغزوب ياشارگه مجبور بولالار شوندى مسكينلرگه ياردهمله شكان كشىلرگه قيامتده ظور سوينچ بار.

۱۱ - اَبْنِ اَدَمَ عِنْدَكَ مَا يَكْفِيكَ وَاَنْتَ تَطْلُبُ مَا يُطْغِيكَ اَبْنِ اَدَمَ لَا يَقْبَلُ تَقْنَعُ وَلَا يَكْثُرُ تَشْبَعُ اَبْنِ اَدَمَ اِذَا اَصْبَحْتَ مُعَانِي جَسَدِكَ اَمْنًا فِي سِرِّكَ عِنْدَكَ قُوْتُ يَوْمِكَ فَعَلَى الدُّنْيَا الْعُقَا

ترجمه: اى آدم بالاسى! اوزگا جيتهرك مالڭ بار چاغنده سين اوزڭنى آزدر ا تورغان مالنى ازليسك.

اى آدم بالاسى! آزمالغه قناعت ايتيسڭ، كوبدن طويميسك. اى آدم بالاسى! هر طاكده تهنك سلامت، جانڭ طنچ، جيتهرك رزقڭ كيلوب تورسه دنياغه بتوبولسون (دنياغه آرتق قزما معناسندهره، بولورغه تېيش).

ايضاح: مسلمن بولغان كشى اوزينڭ هم تربيهسى تېيش بولغان آتا، آنا، خاتون وبالا چاغلارينڭ نفقه سېنه جيتهرك قدر مالنى ازلهو ايله بيورلا. حلال كسب ايله سهوده ايتوب، الله قوشقان اورنلارغه ياردهم ايتو نيتيله كوبو مال جيساده شريعت اول كشيگه رخصت ايتدر. لکن، مال كوبايتو نيتيله حرام يوللارغه كرو، كشى حقينه تيبو، مالنڭ كېيوندن قورقوب الله قوشقان اورنلارغه ياردهم بيرماو، بار مالينه قناعت ايتيچه اوزن فقير كورگه زو، شريعت هم عقل قارشنده صوڭ درجه توبانلك، نچار قلردن صانالادر.

بو حديث شريف شوندى قناعتسز، طويماس كوڭلى كشىلرنى اورشو اورنده

ياراقسىز، بولدىقسز كشيلىر ايكانىزنى كورسەتوب طورالار. قاچان بىز پىغمبىرىمىزنىڭ شوندى
 حكمتلى سوزلار نىدىن فائىدەلەنوب، دىنيا طورمىشىنە ياراقلى كشيلىر ايكانىزنى كورسەتە آيورمىز؟

۱۴ — أَنَانِي جَبْرِيلُ قَال: «يَا مُحَمَّدُ! عَشْ مَا شِئْتَ فَإِنَّكَ مَيِّتٌ وَاحِبٌ
 مَنْ شِئْتَ فَإِنَّكَ مُفَارِقُهُ، وَاعْمَلْ مَا شِئْتَ فَإِنَّكَ مَجْزِيٌّ بِهِ وَاعْلَمْ أَنَّ شَرَفَ
 الْمُؤْمِنِ قِيَامُهُ بِاللَّيْلِ وَعَزُّهُ اسْتِغْنَائُهُ عَنِ النَّاسِ.

ترجمە: ميكا جبرائيل كىلوب ئەيتدى: «ای محمد! تەلەگە ئاڭ قىدر تەركك ايت،
 سوڭىدىن اولەچكسك. تەلەسك كىمى سۇى، آندىن آيرلاچاقسك، تەلەگانگىنى اشلە، شونڭ جىزاسىن
 كورورسك.

بل، آڭلا! مۇمىن بولغان كشىنىڭ بىرگە مرتبەگە ايرشۇوى كىچىلر اوياغ توروب
 عبادت قىلووى ايله در.

مۇمىنىڭ باشقەلر قارشىدە كوچلى، اوستۇن كورنۇى كشىدىن موڭسز بولووى ايله در.
 اىضاح: آرامزىدە شوندى كشيلىر بار، كە معلوماتلىرى كىڭ ھەر نەسەدىن خەبەرلىرى
 بار، لىكن دىنيا طورمىشىدە باشقەلارنىڭ ياردەمىنە قاراب تورىقلارنىدىن، اوزلارنىڭ كوچلارنى
 كورسەتە آلىلار. تەلەر تەلەمەس، باشقەلارنىڭ كىيىنە يارارلىق سوزلارنى سويلەرگە مەجبۇر
 بولالار. موندىن آرتقى كوچىزلىك بولۇپمۇ؟ آدم اوزىنىڭ معلوماتىن، علمىن باشقەلارنىڭ
 كىيىنە قىربان ايتەسى كىلەسە اوز كىرەكلرن اوزى تابىدىن ھىچ كشىگە قول بولماس.

۱۵ — اتَّبِعُوا فِي أَمْوَالِ الْيَتَامَىٰ لَا تَأْكُلُوهَا الرِّبَا

ترجمە: يتىملرنىڭ مالى ايله ساتوايتىڭىز، آلارنىڭ مالى زىكادە صدقەسى آشاب بىرمەسەن.
 اىضاح: كوزلىرى آچىق مىلتىر آتالارى اولوب ياشلىكە، يتىم قالغان بالالارنىڭ
 مالى تورلى يوللار ايله آرتىدرغە طرشەلار. آلارنىڭ مالى ايله سەودە ايتوب تابش ايله
 بالانى تىرىيەلىلر. بالا اوسوب دىنياغە چىققاندا كوزى آچىق سومالى، طورمىش دولقۇنلارنى
 بىرىشمەسلىك بىركشى بولوب چىغا. بىزنىڭ آرامىزدىن بىر كشى اولوب ياش بالالار قالدۇرسە
 آلارغە ياردەم ايتوشۇلای تورسون، فرصەدىن فائىدەلەنوب ياردەمچىسىز قالغان يتىملرنىڭ مالى
 ياق، ياقىدىن تارتقالاب بالانى بىرنىچە يىللاردىن سوڭ قانچىق توتىدروب بىرەرمىز. رسول
 اكرومىڭ شول خەبەرلەرن اوقىمىز، اوقۇتامىز لىكن شونىڭ ايله عمل قىلىمىز.

۱۶ — اتَّحِبُّ أَنْ يَلِينَ قَلْبُكَ وَتَدْرِكَ حَاجَتَكَ أَرْحَمَ الْيَتِيمِ وَأَمْسَحَ

رَأْسَهُ وَأَطْعَمَهُ مِنْ طَعَامِكَ، يَلِنْ قَلْبُكَ وَتَدْرِكَ حَاجَتَكَ.

ترجمه: کوکلاک یومشاروب، حاجتک اوتهلونی تلیسکمی؟ اگر تلهسک یتیمگه مرحمت قیل، آنک باشندن صییا، آشکدن آشات. کوکلاک یومشارور، حاجتک اوتهلور.

ایضاح: یتیملرگه مرحمت: آلا راوچون یتیمخانه (پر یوط) لار آچو، آلا رنی اوقتوب دنیاده توررغه یاراقلی کشی ایتوایله بولسه کیرهک. شول اشکرگه یاردهم بیرگه یایسه شولارنی قاراب یورگه کیشیلرنک الله طرفندن حاجتلی اوتهلوب، کوکل قارالقلاری بته چکی پیغمرمز آرقلی الله طرفندن وعده ایتولگان.

۱۷ - اتَّخَذِ الْغَنَمَ فَإِنَّهُ بَرَكَهٌ.

ترجمه: حیوانلر آراسندن کوبرهک قوی آصراکرا! آنک اوچون قوی دن فایده کوبرهک آلورسز: سوقی اچهرگه یاراب جونی ایله باشقهچه فایدهله نورگه بولا.

۱۸ - اتَّدُرُونَ مَا الْعَصَه؟ نَقَلَ الْحَدِيثُ مِنْ بَعْضِ النَّاسِ إِلَى بَعْضٍ لِيَفْسِدُوا بِهِ.

ترجمه: بله سز می عضه نرسه؟ عضه: ایکی کشی آراسن بوزونیتیله برسیپنگ سوزن ایکنچیسینه یتکرملرک در.

ایضاح: بر مجلسده بولغان سوزنی ایکنچی مجلسکه، بر عائلده بولغان سوزنی ایکنچی عائلهگه ایرشدر و خلق آراسندهغی دوستلقنی بترگانلکدن طورمش طنچلغینگ آستون اوستکه کیترگانلکدن، سویکلی پیغمرمز صلی الله علیه وسلم، سوز یورتونی نچارقلارنک الی نچارندن صاناغان. سوز یورتو دینمز قارشنده الی نچار نرسه لردن صاناغان کبی، خلق آراسندهده الی توبان صفتلردن صاناالادر. شوندی نچارلغی بلنگان آدملر هر کم قارشنده الی اشانچسز. کیشیلردن صاناالوب، ممکن قدر آنک آلدنده آرتق سوز سویاهودن صاقلانوب، آنی مجلسلرینه کرتهمسکه طرشالار، شونک اوچون عقلی بولغان آدم آندی توبه نلکلردن صاقلانورغه تمییش.

۱۹ - اتَّقِ الْمَحَارِمَ تَكُنْ عَبْدَ النَّاسِ. وَارْضَ بِمَا قَسَمَ اللَّهُ لَكَ تَكُنْ اَعْنَى النَّاسِ وَاحْسِنَ إِلَى جَارِكَ تَكُنْ مُؤْمِنًا. وَاحْبِ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ تَكُنْ مُسْلِمًا وَلَا تُشْرَ مِنَ الصَّحْبِكَ، فَإِنَّ كَثْرَةَ الصَّحْبِكَ تُمِيتُ الْقَلْبَ.

ترجمه: الله حرام قیلغان نرسه لردن صاقلان. اللهغه قللق قیلوچی لارنک آرتغرالی بولورسک. الله بیرگان بایلغکا راضی بول، آدملرنک بایراغی بولورسک. کورشیلرکا یاخشیلق قیل چن مؤمن بولورسک. اوز یگا سویگان نرسهنی باشقه کیشیلرگه ده سوی، مسلمان بولورسک. هر وقت کؤلله، چونکه، کوب کولو کوکلنی اوتزهدر.

ايضاح: اسلام ديننده: دين، ملت، مذهب باشقه ائينه قارامى همه كشيگه تيگىز قارالورغه تيميش. اوزمىزنىڭ دنيامىز يا آخرتىمىز اوچون نيندى ايرىكنلىكلر تلهسهك، باشقه لرغده شونى تله و بىزنىڭ دىنى بورچمىزد.

موندن آرتق مساوات، موندن آرتق تيگىزك قايدە بولور!

۲۰ — اِنَّكَ اللهُ وَلَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا، وَلَوْ اَنْ تُفَرِّغَ مِنْ دَلُوكَ فِي اِنَاءِ الْمُسْتَسْقَى، وَاَنْ تَلْفِيَ اَخَاكَ وَوَجْهَكَ اِلَيْهِ مُنْبَسِّطًا. وَاِيَّاكَ وَاِسْبَالَ الْاِزَارِ مِنَ الْمَخْلَةِ وَلَا يُحِبُّهَا اللهُ. وَاِنْ اَمْرٌ شَتَمَكَ وَعَيْرَكَ بِأَمْرِ لَبَسَ هُوَ فَيْكَ فَلَا تَغَيِّرْ بِأَمْرٍ هُوَ فِيهِ وَدَعَهُ يَكُونُ وَبِأَلْفِ عَلَيْهِ وَاجِرُهُ لَكَ وَلَا تَسْبِيَنَّ أَحَدًا.

ترجمه: الله دن قورق. ياخشىلىقن بولغان آزغنه نرسه فى ده يكلگه صاناما. صو آلوچىنىڭ چيله گينه صو صالو، قرده شلرگه آچق يوز ايله يولتو كى كچكنه نرسه لر بولسه ده ياخشىلىق اشله.

الوغلانوب (تكبر) چالبار صالندردن صاقلان، آنى الله سوياس. اگر بركى سينده بولغان عيب ايله سيني سوكمه، عارلعه، سين آنى اوزنده بولغان عيب ايله ده سوكمه، سوكشونى قو! اول گناهي بولوب، سين ثوابى اولورسك. هيچ بركىسنى سوكمه. ايضاح: اوزگده بولغان عيب ايله سوكلان كشىلرگه جواب بيرمى قالو شريعت هم عقل قارشنده ياخشىلىقن صانالمقده در. تنبيه: هيچ حقىزغه سيني باشقه لر قارشنده اوشانچىز ايتوب كورسه ترگه طرشقان كشىلردن اوزگنى آقلاوده شول قدر اوڭ لازم اش ايكانن خاطردن چارماسقه تيميش.

۲۱ — اتَّقُوا اللَّهَ فِي هَذِهِ الْبَهَائِمِ الْمَعْجَمَةِ. فَارْكَبُوهَا صَالِحَةً. وَهَلُوهَا صَالِحَةً

لِلْأَكْلِ.

ترجمه: اوزگىزگه فائده كيتره تورغان تلسىز حيوانلر حقنده الله دن قورقك. جيگه رگه ياراقلىسن جيگكز، آشارغه ياراقلىسن آشاكز.

ايضاح: حيواننى كوچى يتىكلان اش ايله كوچله و، آچلىقن يا قارتلىقن حالسزله نكلان حيواننى اشكه قوشوننىڭ حيوانلار حقنده حقىزلىق، الله قارشنده گنام بر اش ايكانى بو حديثن آكلاشله كيرهك. هر كمگه اوزىنىڭ قول آستونده بولغان جان اييه ارينىڭ تر- بيه سنده كىمچىلك كيترمه سكه تيميش. بىگره كده اوزلرىنىڭ حاللرن بلردن عاجز بولوب هركون حواجه سینه قارشولق قىلمىچه طور خدمتلىر كورسه ته تورغان حيوانلر حقنده بىك.

صاقلانرغه تېيىش. آلارنىڭ طاماكلرن تويديروب كوچلرى يېتمەگەن خىدمەت ايله كوچلەمەسكە كېرەك. لېكىن نە چارە، بىزنىڭ قارا خلىق بوھقەدەدە آرتق حقسزلىق قىلالار، قاتى بېچراق و قىتلردە بېچارە حيوانلارنى آغر يوك تارتورغە كوچلەب شىقتىز صورەتدە عذابى لىر. حتى زاكون بلەن قورقنلىسلەردە ھەمان شول نېچارلقلارندىن چىغا آلدى لىر.

۲۲ اتَّقُوا اللَّهَ وَاعْدِلُوا فِي أَوْ لَادِكُمْ.

ترجمە: اللەدن قورقۇڭىز. بالالارڭىز آراسىندە تىڭرىك قىلىڭىز. اىضاح: بالالارغە كوركەم اخلاق اوېرەتو. آلارنى طورمشقە ياراقلى ايتوب تربىە ايتو، بار دولتىن آلارغە تىڭىز ايتوب بولو آتالارنىڭ دىنى بورچلاريدىر. بىزنىڭ خلىق آراسىندە بىر ىمان عادت بار: آتالار بىر بالاسىن آرتغراق ياراتسە، يا باش خاتون آلسەلر آلاردىن توغان بالاغە بار دولتىلرن يازديروب باشقە بالالارنى تمام محروم ايتوب قالدىرالار. شوندى عدالتسىز آتالار بوھديشنى اوقوسونلاردا قىامت كونىدە عىبلى كىشىلر رەتتەدە بولاچاقلارنى خاطرلارندىن چىغارماسونلار.

۲۳ اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ. فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ

ترجمە: بىر خورما يارطىسىن صدقە بىروب بولسەدە اوزگىزنى اوتدىن صاقلانڭىز. اگىر آئىدە تابماسەڭىز يىغشى سوز ايله اوزگىزنى صاقلانڭىز. اىضاح: ضعيفلىكلرى سىبىلى محتاجلىقدە قالغان مسكينلرگە ياردەم ايتونىڭ گوزەل بىر اش ايكانىن ھەمە ملتىر. آڭلاغانلر. آلارغە ياردەم نىتىلە جمىعت خىريەلر آچالر. اسلام دىنى شوندى مسكينلرگە صوڭ درجە شىقت كورگارگان. باى كىشىلرنىڭ ماللىرىندىن بىر قدرنى آلارنىڭ حقى قىلغان. بىر كىشى دىندە ياراماغان بىر اش قىلسە فقيرلرگە صدقە بىرو تېيىش قىلغان. اوزىنىڭ محتاجلىغن بلديروب صنىق كوڭل ايله قارشى كىلگان فقيرلرگە آزغىنە بولسەدە ياردەم ايتەرگە، بولماسە يوشاق سوز ايله قايتارورغە بىيورلغان.

— ۲۴ اتَّقُوا دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ وَإِنْ كَانَ كَافِرًا فَإِنَّهُ لَيْسَ دُونَهَا حِجَابٌ

ترجمە: تېيىشسىزگە رىنجوتلىگان (مظلوم) كىشىنىڭ دىعاسىندىن صاقلانڭىز. گرچە اول باشقە دىن كىشى بولسەدە، چونكە آنىڭ بلەن اللە آراسىندە پەردە يوقدىر.

— ۲۵ اتَّقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللَّهِ تَعَالَى

ترجمە: مؤمننىڭ فراسىتىدىن (زىرەكلەك) صاقلانڭىز. چونكە اول، اللەنىڭ نورىلە قارىدىر.

ایضاح: بو اورنده کشی کورماس دیب نچارلق قیلیمه، سینک گناه قیلغانک آدملرنک زیره کلسگی ایله سیزلورده آخردن اویاتقه قالدورسک.

۲۶ — اِثْنَانِ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَاطِيعُ الرَّحِمِ وَجَارُ السُّوءِ

ترجمه: ایکی تورلی کشیگه الله تعالی قیامت کونده یاحشی قاراو ایله قاراماس: برسی قرده شلرندن آیرلغان کشی، ایکنچسی یاوز کورشی.

ایضاح: دنیاده آدملر بر بر سینک یارده مینه محتاج بولغانلقدن بیوک پیغمبرمز قرده شلر ایله خصوصاً کورشیلر ایله طاتو طورغه بیورادر. }
قرده شلرینه، کورشیلرینه یاردهم ایتمه گان قاتی کوکلی آدملر الله دن رحمت، یاردهم کورماو ایله قورقتلالر.

۲۷ — اِثْنَانِ خَيْرٍ مِنْ وَاحِدٍ وَثَلَاثٌ خَيْرٌ مِنْ اِثْنَيْنِ وَارْبَعَةٌ خَيْرٌ مِنْ ثَلَاثَةٍ

فَعَالِكُمْ بِالْجَمَاعَةِ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَجْمَعُ أُمَّتِي إِلَّا عَلَى الْهُدَى.

ترجمه: هر اشده ایکی کشی بر کشیدن آرتغراق. اوچ کشی-ایکی کشیدن آرتغراق. دورت کشی اوچ کشیدن آرتغراق.

هر اشکزده جیبولوب جماعت ایله اشله کز چونکه الله تعالی منم امتنی توغریلقعه- غنه جییار.

همه اشنی کیگاش ایله اشله و، سهوده اشلرنده شریک بولوب اش قیلو بزنگ دینمز طرفندن اویره تلگان بولسه لرده بز مسلمان لر آلاز ایله فایداله نودن یراق تورامز. باشقه ملتلر سهوده اشنده ایس کیتکیچ اوزگارشلر یاصاغانده بز همان شول ایسکی حالات. لارمزدن آیرولا آلمیز.

۲۸ — اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُؤْبَقَاتِ: الشِّرْكَ بِاللَّهِ، وَالسَّحَرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ

الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَكْلَ الرِّبَا وَأَكْلَ مَالِ الْيَتِيمِ وَالتَّوَلَّى يَوْمَ الرَّحْفِ وَقَذَفَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ الْغَافِلَاتِ.

ترجمه: بنده نی هلاک ایتنه تورغان یدی تورلی نرسه دن صاقلانکز. آلاز: الله غه شریک قاطو، ایر ایله خاتون آراسن سحراب آیرو، الله تعالی حرام قیلغان کشینی اوترو، ربا آشاو، یتیم مالن آشاو، صوغش وقننده باشقلرینک رخصتندن باشقه قاجو، زنادن پاک بولغان مؤمنه خاتونلارنی زناچی دیب سوگو.

بو یدی تورلی نرسه لرنک انسانیت دنیا سیننه بولغان ضررلرن اویلاب قاراساق رسول الله نک «صاقلانکز!» دیگان امرینک فی قدر حکمتی سوزایکانن آکلارمز.

۲۹- اجْتَنِبُوا الْوُجُوهُ لَا تَضُرُّ بُوَهَا

ترجمه: کشینک یا که حیواننک پوزینه صوغودن صاقلانکیز. یوز باشقه اعضالردن قدرلی بر اعضا بولدقن خصوصی صورتده آکار صوغودن طیولغان. تنبیه: بو حدیثده گی وجوهی زور درجه لی، قدرلی کشیلر دیبده معنی بیرگانلر. اول وقت قدرلی کشیلر صوغلورغه تییش بولسه ارده آلارنی صوغودن صاقلانکیز- دیب اولور.

۳۰- اجْتَنِبُوا هَذِهِ الْقَاذِرَاتِ الَّتِي نَهَى اللَّهُ عَنْهُمَا مَنْ أَلَمَّ بِشَيْءٍ مِنْهَا فَلَيْسَتْ بِسِتْرِ اللَّهِ وَلَيْتَبَّ إِلَى اللَّهِ فَإِنَّهُ مَنْ يَدِلْنَا صَفْحَتَهُ نَقِمَ عَلَيْهِ كِتَابُ اللَّهِ

ترجمه: الله طیغان حرام ترسه لرنی اشله ودن صاقلانکیز. اگر برکشی بنده چیلک ایله بر نچارلق قیلسه اول آنی یاشرسن، اللهغه توبه قیلسون. چونکه بر کشی اوزینک قیلغان گناهن بزرگه سویله سه بز آکار الله نک کتابی ایله جزا بیرورمز.

۳۱- أَجِيبُوا الدَّاعِيَ وَلَا تَرُدُّ الْهَدِيَّةَ وَلَا تَضُرُّ بُوَ الْمُسْلِمِينَ.

ترجمه: چاقرغان کشیگه بارکیز، بیرگان بوله کنی کیری قایتارماکیز. مسلمانلار ایله صوغشه کیز.

ایضاح: خلق آراسنده «مک صوم آقچهک بولغانچه، بر دوستک بولسون» دیگان سوز بار. نه قدر توغری سوز! ملیونلاب صومالاری بولغان کشیلر آقچهلارندن فائده کورر اوچون اوزلرینه دوست تابارغه محتاج بولالر. آراده گی دوستلقی صاقلالو، نغتمو، کیرهک وقتده یاردهم بیرشو. بوله کلر بیرشو، قاطناشوب توروایله گنه بولا بلور. شونک اوچون بولسه کیرهک رسولز امتینه شول اشلرنی کورسه توب قالدیرغان.

۳۲- أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ أَدْوَمُهَا وَإِنْ قَلَّ.

ترجمه: الله قارشنده عملرنک سویکلر گی آز بولسه ده جش (دائم) قیلونغانیدر.

۳۳- أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بَعْدَ الْفَرَائِضِ: ادْخَالُ السُّرُورِ

عَلَى الْمُسْلِمِ.

ترجمه: الله تعالی قارشنده فرض اشلردن صولک ال سویکلی اش- مؤمننک کوکلینه شادلق کروتودر،

ایضاح: دنیا طورم شنده تورلی بختسزلکلرگه اوچراب کوکئلری صغنان ققییر- لرگه آغر خدمتلر قیلوب سلامتلکلرن یوغالتقان ضعیفلرگه یاردهم بیرو، آلارنک طور- مش کیره کلرینه بولشلق ایتو بزنگ دینی بورچه زدر. کوکئلده ایمانی بولغان هر مؤمن بواسنی خاطرندن چقارماس.

۳۴ - أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى الْحُبُّ فِي اللَّهِ وَالْبُغْضُ فِي اللَّهِ

ترجمه: الله تعالى قارشنده عمللرنک سویکلراگی الله رضاسی اوچون سویمک، الله اوچون دوشمان توتیق.

اسلام دیننده اوز کیفکا یاراشمغان اوچونکنه کشیکه آچولانوب، دوشمان بولوب یوررگه یول یوق.

مگر برکشی اللهغه یا آدملرگه یارامغان اش اشله سه شوندى کشیلرنی انصافلرینه قایتارر اوچون دوشمان کورلور.

۳۵ - أَحَبُّ الْأَسْمَاءِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى: مَا تَعْبَدُهُ وَأَصْدَقُ الْأَسْمَاءِ:

هَمَامٌ وَحَارِثٌ.

ترجمه: الله تعالى قارشنده اسملرنک سویکلراگی عبدالله، عبدالرحمن کبی اللهغه قلقلق معناسن بلدرکان اسملردر.

اسملرنک توغریراغی همام، حارث کبی کسب، هنرگه دلالت قیلغان اسملردر. تنبیه: همامنی اشن او یلاب اشله وچی، حارثنی ایگونیچی عموما کسب سویوچی دیب او قرغه تیموش.

ایضاح: بالالارغه اسم قویغانده شریعت هم خلق آراسنده ماتور کوررلک اسملر قویوب، دین هم عقلغه خلاف بولغان سوزلرنی قویودن صاقلانو آتالارنک بورچیدر ام ملرغه عین الله، نور الله، عیفا الدین کبی، هم جاهلیت زماننده بولغان قوجقای، اورازای کبی یامسز اسملر قویونک تییش توگلگن آکلاترغه کیرهک بولسه ده قارا خلق نرسه ایتدی شونی قوشه بیرمز. آنک یاراغاننده، یارامغاننده آلارنک اشلری یوق قویا بیرگا نلر کبی. رسول الله صلی الله علیه وسلم شوندى یارامغان اسملی کشیلرنک صاقلالاری آغارغان بولسه ده اسملرن آلاشتیرغان. «سز اسملرکرنی ماتور قیلکیز قیامت کوننده اسملرکیز هم آتالارکرنک اسملری ایله چاقرلر سز» دیب نیچه اورنده نه یتوب قالدیرغان.

۳۶ - أَحَبُّ الْحَدِيثِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى أَصْدَقُهُ

ترجمه: الله تعالى قارشنده سوزلرنک سویکلراگی - توغری سوز.

۳۷ — أَحَبَّ الْجِهَادِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى: كَلِمَةُ حَقِّ تَقَالُ لِإِمَامِ جَائِرٍ

ترجمه: الله تعالى قارشنده صوغشلىرىك سويكلراگى- جبر و ظلم اينكوجى تورهگه توغرى نه يتلىگان سوزدر.

ايضاح: اش باشنده بولغان كشيىنك كوزهل اخلاقى، آكلى وجبرىز توغرىلقده بولماقنى دين هم مملكت اوچون نه قدر فائدهلى بولسەلار، نچار اخلاقى، كشيگه جبر، ظلملى بولماقلىرى دين هم مملكت اوچون شول قدر ضررلىلاردىر. منه شوندى كشيلىرىك نچارلقلارن اوزلىرىنه آكلاتو الله تعالى قارشنده اينك سويكى اشلىردن مانالغان.

۳۸ — أَحَبَّ الطَّعَامِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى مَا كَثُرَتْ عَلَيْهِ الْإِيدَى:

ترجمه: الله تعالى قارشنده طعاملىرىك سويكلراگى اوستنده كوب قول بولغان خلق ايله جيپولوب آشالغان آشدر.
مسافىراگه، محتاجلىقده قالغان فقيرلىرگه ياردهم بىرو، آلاىغه آش آشاتو عىل طرفندن معقول كورلىگان شيكىلى، دينىز طرفندن ماقىتالغان بر اشدر.

۳۹ — أَحَبَّ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى أَنْفَعُهُمْ لِعِيَالِهِ

ترجمه: الله تعالى قارشنده قوللارىك سويكلراگى؛ خاتون و بالالىرىنه فائدهلراغيدىر.
ايضاح: ياش بالالىرىك كوكللىرى تلهگەن اشنى اشلهتو، آلارىك كسەلر ن توتروب آقچه يورتو بالالىرىنه فائده ايتو توگل، بلىكه آلارىك طاماقلارن تويدروب اوستلرن كييوندىرگهچ آلاىغه علم اویرهتو آلارىن طورمشقه ياراقلى كشى ايتوب تربيهلهو ايلهگنه بولسە كيرهك.

بالالرن شولای تربيه ايتىكان آتا، آنالارىغه بالالىرىنه فائده ايتوب اللهنىك سويگان بندهلىرى بولا آلورلر.

۴۰ — أَحَبُّ يَوْئِكُمْ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى: يَبْتَ فِيهِ يَتِيمٌ مُكْرَمٌ:

ترجمه: الله تعالى قارشنده اويلرىك سويكلراگى: آنده يتيملىر تربيه قىلونغان اوىدر.
ايضاح: آتالارى اولوب يتيم قالغان ياش بالالىرى تربيهلهو، آلاىغه علم وكوركەم خلق اویرهتور اوچون اويلر حاضرهو همهزگه الله طرفندن يوكله تلىگان بورچيدىر. بىز مسلمانلار شول بورچىنى تيشىنچه اوقى آلدقمى؟ شول بىچارهلىرىك جانلارىنه آزق يولورلىق نرسە اویرهتە آلدقمى؟

طور اوكنچ ايله نه يتوب بولا، كه آنى اوقى آلامدق.

ئولم حالندەگى بىر نېچە جەمئىيەت خىرىيەلەرنى سانامغاندە، ۲۵ - ۳۰ مىليونلۇق تاتار مىلىي آلارغە كرر اوچون اوى، او قور اوچون رەتلى مەكتەپ حاضەرلەب بىرە آلمادى ھەم حاضەرلەرگە طرشمى دە.

ھېچ تېيىشسز اورنلارغە اوسقى اوستىنە مەسجىدلىر مەلۇب ثواب امىد ايتىكان افندىلەر شول بېچارەلەرغە شەقت ايتوب، يەتيمخانەلەر آچسەلرايدى اللە يولپنە ھەم انسانىيەتكە بىۋەك خەدمەت ايتىكان بولورلار ايدى.

۴۱ - احِبَّ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ.

ترجەمە: اوزىڭ سويگان نەرسەنى باشقە كىشىلەرگە دە سوي.

نېندى ھەمكىلى سوز! دىنەنەنك كىشىك دىياسىنە شول قەدر تېگىز قاراۋى ايلە بىر مەسلەنلەر نە قەدر ماقئاناساق دە ھەمىز بار.

۴۲ - احِبَّ حَبِيبَكَ هَوْنًا مَا عَسَى اَنْ يَكُونَ بَغِيضَكَ يَوْمًا مَا: وَابْغِضْ بَغِيضَكَ هَوْنًا مَا عَسَى اَنْ يَكُونَ حَبِيبَكَ يَوْمًا مَا.

ترجەمە: دوستىڭنى اورطەجەغەنە دوست توت، اھتەمال كېلەچەك دە اول سېڭا دىشان بولور. دىشانىڭنى اورطەجەغەنە دىشان توت، اھتەمال اول سېڭا كېلەچەك دە دوست بولور. آدم ھەراشەندە اورطەجە بولورغە، ساق بولورغە تېيىش. بىئە كىشىلەر دوست بولوب يورپلەر قەت سېندىن سەر آلور اوچونگەنە. دوست دىب اوشانغان كىشىڭا ھەمە ياشەرن سەرلەرنى سويلەسەڭ بىر ۋەقت اول سېنڭ ھەمە سەرلەرنى فاش ايتەر. بولكون دوشمان بولوب كورنگان كىشىگە ھەمە نچارلقلارنى قىلو عقللى كىشىلەر اشى توڭل، چونكە دوشمانلىق بىتوب دوستلاشقاق يوزگە قەزلق بولور.

۴۳ - احْبُوا التُّرَابَ وَجُوهَ الْمُدَّاحِينَ:

ترجەمە: اوزلرپنە فائەدەسى تېگان كىشىلەرنى آلار دە بولماغان صفاتلار ايلە ماقئانغان كىشىلەر نڭ يوزپنە توفراق سېڭىز.

بولەيدىشەن مەراد آچق آڭلاشلەسە دە آندە بولماغان صفاتلەر بلەن ماقئانوجى كىشىلەر دىب مەنى بېرلدى. مەلت ھەم آدملەرگە فائەدەسى تېگان آدملەرنى شول اشەرنە تاغەن غېرەتلەرى آرتسون دىب ماقئانودە ضرر بولماسە كېرەك. چونكە رسول اكەمنى ھەم اشەكلى صەبابەلەرنى خەتەلەردە، شەرلەردە ماقئەب ياد ايدەلگان. رسول اللە آڭار ھېچ نەرسە ئەيتمەگان.

۴۴ — اُحْرُتُوا فَإِنَّ الْحَرْثَ مُبَارَكٌ وَأَكْثَرُوا فِيهِ مِنَ الْجَمَاعِمِ.

ترجمه: ایگون ایگوگز آنک اوچون ایگون ایگو برکتلی کسیدر. ایگونلرگز آنک برکتن صاقلی تورغان صاچیلارنی کوب قیلکز.

ایضاح: تورلی کسبلر آراسنده طورمش دنیاسینه فایده لیره گی ایگون بوله کیرهک ایگون اول طورمشینه اوزینک تأثیرن یورتکان کبی شهر طورمشینه، ملی اشلرک بارشینه ده بیک نق تأثیر ایتدهر.

ایگوننک برکتن صاقلو، آندن تیشنچه فائده له نو اوچون تورلی ایگون قۇرالاری طوتونک تیوشلگی بو مبارک حدیثدن آکلاشله کیرهک، یوزر دیسه تینه ایگون ایگوبده بیتهرلک آشلق آلا آلمایان باشقرد و قزاق قرده شلرمز بو حدیث که قاراسونلر. حمدلر اولسون بزنک تاتار خلقی بو توغریده گوزالگنه آلفه آطلاب بارالار. لکن ایگوننی توتا بلوده برآز خطالری بار.

۴۵ — أَحْسِنُوا لِبَاسِكُمْ وَأَصْلَحُوا رِحَالَكُمْ حَتَّى تَكُونُوا كَأَنْكُمْ شَامَةٌ لِلنَّاسِ.

ترجمه: کیوملرگزنی ماتور قیلکز. اوطرا تورغان آر با، اورندق، آطلارگزنی یاخشی قیلکز. خلق آراسنده میك شیکلی یالتراب کورنکز.

ایضاح: دینمز طرفندن، بز مسلمانلار؛ چیسته لق، کیومده هم طورمشده باشقه لارغه اورنهک بولوردای ماتورلق لار ایله بیورلساق ده، بز همان چیت ملتار قارشنده اوزمزدن کولدرلرک قیافت و طورمشمزدن چغا آلیمز. تقوالق (؟) دیگان بولوب شونی هیچ چیرکانمی مقدس دینمزگه ارغتمز. باشلارنده کرلی کله پوش، اوستلریده اوزن چاپانلی نادان صوفیلر بزنک آرامزده تقوالاردن صانالوب اوست باشلاری پاک، چیسته یورگان کشیلرگه الک نچار کوز ایله قاریمز.

۴۶ — احْفَظْ مَا بَيْنَ لَحْيَيْكَ وَمَا بَيْنَ رَجْلَيْكَ.

ترجمه: ایکی یقاک آراسنده بولغان تلکئی. ایکی آیاق آراسنده بولغان عورتکئی صاقلو. خلق کوبرهک آفتلرن، اورنسز سوز سویله و، زنا قیلودن کوردکلری اوچون رسول الله صلی الله علیه وسلم بیگرهک شول اعضالردن صاقلانورغه قوشقان.

۴۷ — احْفَظْ عَوْرَتَكَ إِلَّا مِنْ زَوْجِكَ أَوْ مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ. قِيلَ: إِذَا كَانَ

الْقَوْمُ بَعْضُهُمْ فِي بَعْضٍ؟ قَالَ: إِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا يَرِيَنَّهَا أَحَدٌ فَلَا يَرِيَنَّهَا قِيلَ:

إِذَا كَانَ أَحَدُنَا خَالِيًا؟ قَالَ: اللَّهُ أَحَقُّ أَنْ يَسْتَحْيَا مِنْهُ مِنَ النَّاسِ.

ترجمه: اوزکنک خاتونک یایسه کنیزه کلرکدن باشقه دن عورتکئی صاقلو.

[مأث. ده بر حدیث] ۲

صحابه لر طرفندن سورالدى. ايرلر، ايرلر بله، حاتونلر، حاتونلر بله گنه بولغانده شولايى؟ ديوب رسول آگار قارشى: اوز آرا كزده ده كورگازمه سكه مكن بولسه كورنمه سن“ ديدى.

بره و يالغزغنه بر اورنده بولسه؟ ديب سورالغان سؤالگه قارشى: آنرا ده شولا يوق صاقلان، آنك اوچون الله دن بيگراك ده اويالورغه تيوشلى ديدى.

۴۸ — احْضَظْ وَدَّ اَبَيْكَ لَا تَقْطَعْهُ فَيُطْفِئَ اللهُ نُورَكَ

ترجمه: آتا كنگ دوستلغن صاقلاننى سوندررگه طر شه. اكر آتا كنگ دوستلغن سوندرساك الله نوركى بتر سوندرر آتالارى ايله قچقرشوب چقغان ياي سه آتاسينك دوستلرندن آيرالغان يكتلرنگ تورلى مشقتلرگه اوچراب، طور مشلرينك نورلى سونگانن اويلا ساق بو حديثك نيندى حكمتلى سوز ايكانن آكلارمز.

۴۹ — اخَافُ عَلَى اُمَّتِي مِنْ بَعْدِي ثَلَاثًا: حَيْفَ الْاِئِمَّةِ وَاِيْمَانًا بِاللَّجُومِ

وَتَحْذِيرًا بِالْقَدَرِ

ترجمه: اوزم دن صو ك اتم حتمده اوچ تورلى نر سه دن قورقمان خلقغه نچار اخلاق اوي ره تكان دين عالمى، يولدوزلارغه اوشانو، تقديره اوشاناو.

ايضاح: يولدوزلارغه اوشانودن مراد، يولدوزلار آدملرنگ اشلرينه تاثير ايتنلر ديب اعتقاد ايتو بولسه كي رهك. اما فلان يولدوز توغانده شول اش بولور ديب نه يتوده ضرر يوق ديگانلر.

۵۰ — اخْذِ الْاَمِيرَ الْهَدِيَّةَ سَخَتْ وَقَبُولِ الْقَاضِيَ الرِّشْوَةَ كُفْرًا.

ترجمه: حاكم بولغان كشينك بولاك آلووى نچارلقد. قاضى بولغان كشينك رشوت آلووى كفرلكدر.

ملتنگ طنجلغى خلق آراسنده توغرى حكم ايتنه تورغن حاكملر هم قاضيلر ايله گنه بولادر: آلارنگ شول بيوك خدمتلى اوچون ملت طرفندن بيتهرلك وظيفه بيلگوله نوبده، قناعت ايتمچه رشوت آلولارى ملتنگ نعمتينه كفران بولادر.

۵۱ — اخْشَى مَا خَشِيَ عَلَى اُمَّتِي: كِبْرَ الْبَطْنِ وَمُدَاوِمَةَ النَّوْمِ وَالْكُسْلَ وَضَعْفَ الْبَقِيْنِ

ترجمه: اتم حتمده قورققان نر سه لرمنگ قورقنچليراغى، ضر قورصاقل بولمق يقوغه دايمچيلك قيلمق، يالقاولق، ضعيف اعتقادلى بولمق در طور مش دنيا سنده اشلرن قايرتقان طرشوب اش سويوچان كشي لرنك كيلاچكلرى نى قدر اميدلى، نى قدر اوشانچلى بولسه. بتون ماللارن آشاو، اچوگه تقعان، بتون عملرن يوقلاب، يالقاولق ايله اوتكار گان كشي لرنك كيلاچكلرى شول قدر اوق اميدسز بولا. شونك اوچون بولسه كي رهك پيغمبرم صلى الله عليه وسلم شول اشلردن آيروچه قورققان.

۵۲— اَخْلَصُوا اَعْمَالَكُمْ لِلّٰهِ فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يَقْبَلُ الْاَمَّا خَلَصَ لَهُ.

ترجمه: عملگرگزنی اللهغه اخلاص ايله قیلکیز آنک اوچون الله تعالی اخلاصسز. ریا ايله گنه قیلغان عمللرنی قبول قیلماس.

بنده کوکل بیرروب، طرشوب اشله گن اشندن گنه فائده ایتسه ایتته آلا، یالقالوق ايله کوکل بیرمیچه اشله گان اش کیرهک دنیا اش بولسون کیرهک آخره اش بولسون آذن فائده کوره آلماس.

۵۳— اَخْلَصْ دینَکْ یَغْفِیْکَ الْقَلِیلُ مِنَ الْعَمَلِ

ترجمه: دینده اخلاصک بولسه، آزغنه عمل ده سینک اوچون بیتهر کشی کورسون دیبکنه قیلغان اخلاصسز عمللرنک الله قارنده هیچ قدری یوق ایکانی آکلاشله کیرهک.

۵۴— اِخْوَانُکُمْ خَوْلُکُمْ جَعَلَهُمُ اللّٰهُ فَنِیَّةً تَحْتَ اَیْدِیْکُمْ فَمَنْ کَانَ اَخُوهُ تَحْتَ

یَدِهِ فَلْیَطْعِمْهُ مِنْ طَعَامِهِ وَلْیَلْبِسْهُ مِنْ لِبَاسِهِ وَلَا یُکَلِّفْهُ مَا یَغْلِبُهُ فَاِنْ کَلَّفَهُ مَا یَغْلِبُهُ فَلْیَعْنَهُ

ترجمه: سزنگ قرده نلرگز، خدمتچیلرگزدر. الله تعالی آلارنی سزنگ قول آستکزده قل قیلدی. اگر بر کشینک قردهشی قول آستونده بولسه آنی اوزی آشاغان آشدن آشاتسون، اوزی کیگان کیسومدن کیدرتسون. خدمتچینگ کوچی یتگان اشلر ايله کوچله مه سن آغر اشلرنده آگار یاردهم ایتوشن.

ایضاح: آدملرگه رحمت اوچون یبارلگان اسلام دینی، اشچی خلقتک حالینه ده اعتبار ایتکان. آلا رغه بیک کیگ یگلک لک کورسه تکان. خواجه ايله خدمت کشین بر قردهش ایتکان.

✓ خدمت کشیلرینه شفقت قیلو، آلا رغه تورلیچه یگلک قیلو، اش وقتلرن قسقه ایتو، به یرهم کونلرنده یال ایتدرو. اسلام دینینگ خواجه لارغه یوکلک تکان بورچیدر.

۵۵ اِذِ الْاَمَانَةُ اِلَیْ مِنْ اَنْتُمْ مَنَکَ وَلَا تَخُنْ مِنْ خَانُکَ.

ترجمه: سیک اوشانوب امانت قویغان کشینگ امانتن تابشر. اوزیگا خیانت قیلغان کشیگه خیانت قیلمه.

ایضاح: امانتک خیانت ایتکان کشی باشقه لر قارشنده اوشانچسز آدم دیب تانولغانلقدن آگار هیچ بر کشی یاردهم ایتمه س.

آدملر آراسنده اگ توبان کشیلردن صانالور. شونگ اوچون عقلی بولغان کشیگه آندی نچارلقلاردن صاقلانورغه تییش. رسول اکرم نگ یاش وقتنده محمد الامین اسمن آلوب قالووی، پیغمبرنگ ایشینه کوبی فائده ایتکانن اویلاسه ق. توغر یلقنگ خلق آراسنده نیندی اورن توتقانن بیک یاخشی آکلارمز.

۵۶ اَدْرَاوَا الْحُدُودَ عَنِ الْمُسْلِمِينَ مَا اسْتَطَعْتُمْ فَإِنْ وَجَدْتُمْ لِلْمُسْلِمِ مَخْرَجًا فَاخْلَوْ سَبِيلَهُ فَإِنَّ الْأَمَامَ لَأَنْ يَخْطِيَّ فِي الْعَقْوِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يَخْطِيَّ فِي الْعُقُوبَةِ.

ترجمه: کوچکر یتکان قدر جزاغه تیمیشلی بولغان کشیلردن جزانی یباررگه طرشکر، جزاغه تیمیشلی بولغان کشیگه قوتاورغه یول تابسا کر شول یولنی آچکر. حاکمک عفوغه تیمیشلی بولغان کشیفی خطالی ایله عفو ایتووی؛ جزاغه تیمیشلی بولغان کشیلرگه خطالی ایله جزا بیرووندن آرتقراق در.

دین قانونلرینه قارشیلیق قیلوب خلقنک طنچلغن ییهرگان کشیلرگه جزا بیرو بیک توغری، بیک عدالتلی اش بولسه ده، اول مرتبه ده عیبلی کشیفی عفو ایتو، شونی قوتقاررغه طرشو، انسانیت اوچون زور مرحمتدر.

۵۷ — اَدْرَاوَا الْحُدُودَ بِالشُّبُهَاتِ وَقِيلُوا الْكِرَامَ عَثَرَاتِهِمْ إِلَّا فِي حَدِّ مَنْ حُدِّدَ اللَّهُ تَعَالَى.

ترجمه: گناه قیلغانی آچی بلنمه دان کشیرگه جزا بیرمه کر. زور درجه لی کشیلرنک خطالی ایله قیلغان گناهلارن عفو قیلا کر. مگر زور گناه اشله سه لرگه جزا بیررسز.

ایضاح: بتون عمارن ملت هم مملکت خدمتینه بیلگوله گن آدمار بنده چیلک ایله بر خطا اش اشله سه لر آلا ر عفو ایتولورلر. اما اوزلری اش باشنده بولوبده الله ملتکه خیانت ایتسه لر شول وقت تیمیشلی جزالرون بیرلور.

۵۸ — اَدَّبَنِي رَبِّي فَأَحْسَنَ نَادِيِي.

ترجمه: الله تعالی میکا اوزی ادب اویره تدی، منم ادبنی بیک ماتور قیلدی.

ایضاح: ماتور اخلاق اویره نوب اللهغه یاراردا ی عمل قیلاسی کیلگان کشی، الله طرفندن ادب اویره تلگان پیغمبرنک سوزلرن طوتوب آنک سنتی ایله عمل ایتسون.

۵۹ — اَدْعُوا اللَّهَ وَأَنْتُمْ مُوقِنُونَ بِالْآحَابَةِ وَعَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ لَا سَتَجِيبُ دُعَاءَ

مِنْ قَلْبٍ غَافِلٍ، لَا.

ترجمه: الله تعالی گه دعا قیلکر، دعا کزنک قبول بولوینه اوشانوب بلیکر! الله تعالی اخلاصز، غافل کوکل دن قیلونغان دعانی قبول ایتمه س.

ایضاح: براشنی بولدر اوچون کیره کلی چاره لاری کورلگان صو ک قیلنغان دعانی الله تعالی قبول ایته، هم شول اشنی بولدررغه یارده م ایته اشنک چاره سینه کرشمی توروب قیلغان دعا لرنک الله فارشنده هیچ قدری یوق. اگر طرشمی، سببینه کرشمی گنه قیلنغان دعالارنک فایده سی بولسه ایدی، الله نک سویکی پیغمبری مبارک یکا قلاری جراحتله نگا نچه مشقت کورمه س ایدی دعا قیلورده همره اشنی بولدرر ایدی.

۶۰ — اِذَا اَتَاكَ اللهُ مَالًا فَلْيُرْ عَلَيْكَ فَاِنَّ اللهَ يُحِبُّ اَنْ يَرَى اَثَرَهُ عَلٰى عَبْدِهِ حَسَنًا وَلَا يُحِبُّ الْبُؤْسَ وَلَا التَّبَاؤُسَ.

ترجمه: اگر الله تعالى سبک مال بپرسه شول مالک اثری سینده کورنسن: الله تعالى شونی سویه در. الله فقیر لکنی هم کوچله نوب فقیر بولوب کورنونی سؤیمیر. ایضاح: هر کشی که درجه سینه کوره آشاو. کینو، یورتلار حالو ماتور آتالار جیگو تیش. الله تعالى بنده لردن شونی تلی، شوندی بنده لرنی یاراتا اولمهس بورون اوزلرن آخرت کشیسی صاناب یورگان یالغان صوفی لار، بایقلاری بولا توروب اوزلرن فقیر کورگان صاران بای لار الله ننگ ال یاراتماغان کشیلری در.

۶۱ — اِذَا اَمَنَّكَ الرَّجُلُ عَلٰى دَمِهِ فَلَا تَقْتُلْهُ.

ترجمه: بر آدم سندن ضرر کورمه وینه اوشانسه، سین آنی اوترمه. ایضاح: جاهلیت زمانده غی عربلر: جزاغه تیشلی بولغان کشیدن سین اوترمه دیب آقچه آلغانلرده، موکندن شول کشینی اوتره تورغان بولغانلر اسلام دینی بو اشنی بترکان.

۶۲ — اِذَا ابْتَغَيْتُمُ الْمَعْرُوفَ فَاطْلُبُوهُ عِنْدَ حَسَنِ الْوُجُوهِ.

ترجمه: اگر اوزگز که یخشیلیق استهسه گز ماتور یوزلی کشیلردن استه گز. اعضاری ماتور، کامل ایتوب یاراتلغان کشیلرده خیر. برکه بارلق آکلانا.

۶۳ — اِذَا ابْتَلٰی اَحَدُكُمْ بِالْقَضَاءِ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ فَلَا يَقْضِ وَهُوَ غَضَبًا وَّلَيْسَ بَيْنَهُمْ فِي النَّظَرِ وَالْمَجْلِسِ وَالْاِشَارَةِ.

ترجمه: اگر سزنگ برکز خلق آراسنده حاکم بولسه اول آچولانغان وقتده حکم قیلماسن حکمه کیلگان کشیلر آراسنده: قاروده، اوطروده، اشارهده تیگزک قیلسون. ایضاح: توبه ن صنف خلقی حکومتکه دوست ایتوچی، اوز اشنده اوستا، توغری حاکم بولغانلقدن، حاکم بولغان کشی صولک درجه صاقلق ایله اش قیلورغه تیوش. آچولانوب، اشینگ اصلن صوراشوب بلمیچه حکم ایتودن صاقلانوب اش قیلور. صوراشقان وقتده همه سینه بردای یومشاقلق ایله قاراونک تیشلگن آکلانغان.

۶۴ — اِذَا ابْرَدْتُمْ اِلٰی بَرِيْدًا فَاَبْعُوْهُ حَسَنَ الْوَجْهِ، حَسَنَ الْاِسْمِ.

* اگر سز، میکا ایلچی بیه رسه گز ماتور یوزلی، ماتور اسمی کشی یبارکز. ۶۵ — اِذَا اَتٰی اَحَدُكُمْ خَادِمُهُ بِطَعَامٍ قَدْ كَفَاهُ عِلَاجُهُ وَدَخَانُهُ فَلْيَجْلِسْهُ مَعَهُ فَاِنْ لَمْ يَجْلِسْهُ مَعَهُ فَلْيَنْاُوْلَهُ اَكْلًا اَوْ اَكْلَتَيْنِ.

ترجمه: اگر سزنىڭ بىرگىزگە خىزمەتچىسى آش كىتىرسە، آنى اوزى ايله بىرگە اوطرتوب آشاتسون، اگر اوطرتا آلماسە آكار بىر آز بولسەدە بىروب آشاتسون. چونكە آش حاضرلەگەندە آشنىڭ ايسى آنڭ بۆرىنە كرۇپ قالغان ايدى.

۶۶ - اِذَا اَنَاكُمْ كَرِيْمٌ قَوْمٌ فَافْكُرْمُوهُ.

ترجمه: اگر بىر قومنىڭ ھەممىسى كىلەسە، سىز آنى ھۆرمەتلەڭىز.

ايضاح: اسلام دىنىدە ھەممە مسافىرلەرگە ھۆرمەت ايتەرگە بىورلەسەدە، چىت ملەتلەر، چىت ھۆكۈمەتلەر ايله دوستلۇقنى نەقتور اوچون آلارنىڭ بىۈك درجەلى كىشىلەر ئايرۇچە الوغلاب قارشى آلمۇق مەنسەپ كورلەگان.

۶۷ - اِذَا اَنَاكُمْ الزَّائِرُ فَافْكُرْمُوهُ.

ترجمه: اگر سىزنى زىيارەت قىلۇچى كىلەسە، سىز آنى ھۆرمەت قىلىڭىز.

ايضاح: سىڭا دوستلۇق ايله ھالەتتى بىر اوچون كىلەگان كىشىلەرنى ھۆرمەت ايتۇ، آلاڭە كىرەك ۋەقتىدە ياردەم ايتۇ نە قىر گوزەل اش!

۶۸ - اِذَا أَحَبَّ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ فَلْيُعَلِّمَهُ أَنَّهُ يُحِبُّهُ.

ترجمه: اگر سىزنىڭ بىرگىز بىر كىشىنى سۆيسە، آكار اوزىنىڭ دوستلۇق بىلەرسەن.

ايضاح: كىشىلەك دىنىدە ھەركەم آڭر ۋەقتلەردە ياردەم بىررەك اوشانچى دوستلار تابارغە محتاج اوزى بىر كىشىنى دوست بولۇرلۇق ايتۇب تابسە، آكار اوزى دوست ايتۇب تاتتورغە طرەشون.

۶۹ - اِذَا ارَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا صَرَّ حَوَاجِ النَّاسِ إِلَيْهِ.

ترجمه: الله تعالى بىر كىشىگە يىخشىلىق تەلەسە خەلقنىڭ ھاجەت ئاكار يۇنالىدۇر.

ايضاح: بىندەلەرنىڭ ھاجەتلىرى تۇرلى بولغان كىمى آلارنى اوتەۋدە تۇرلۇچە بولا. مەسەلەن قىرلىكلەرى سەبەبى اوقۇدۇن تۇتقالغان كىشىلەرگە آڭچە ايله ياردەم ايتۇ ياكى شۇلار اوچون اغانەلەر جىۈب بىرور. دىن ياكى دۇنيا اشلەندە آدراپ قالغان كىشىلەرگە تېشىلى مەلۇمات بىرور ھەممەسى خەلقنىڭ ھاجەت اوتەۋ بولسە كىرەك.

اوزىدە شۇلارنى بولدىرلۇق كۆچ قۇت تابقان كىشى قۇانۇب ياردەم ايتسون، چونكە بو آنڭ اوچون خىرلى فالدىر.

۷۰ - اِذَا أَحْبَبْتُمْ أَنْ تَعْلَمُوا مَا لِلْعَبْدِ عِنْدَ رَبِّهِ فَانْظُرُوا مَا يَتَّبِعُهُ مِنَ الشَّيْءِ.

ترجمه: اگر بىر كىشىنىڭ الله قارشىدە نىندى درجەدە بولغان بىلەسەڭىز كىلەسە آنڭ ھەققىدە خەلقنىڭ سۆيەلەۋىنە قاراڭىز.

ايضاح: مەنە بو ھەدىيەنىڭ مەناسىن اويلاپ قاراساق، افكار عامەنىڭ الله تەلى قارشىدە نىندى اورتۇتقان بولۇرەن. اوزىنىڭ گوزەل اخلاقى سەبەبى خەلقنىڭ مەھبەتتىن اوزىنە قاراتا

آلغان كىشى، الله تعالى قارشىدى بىۈك مرتبەگە مىنگان شىكىلى، نىچار اخلاق سىبىلى خىلقنىڭ
 لىمىتىن ايشىتورگە تىيوشلى بولغان كىشى، الله قارشىدى كى توبەن درجەلى كىشىلردىن سانالور.
 ۷۱ — اِذَا ارَادَ اللّٰهُ بِالْاَمْرِ خَيْرًا جَعَلَ لَهُ وَزِيرًا صَدِيقًا اِنْ نَسِيَ ذِكْرَهُ
 وَاِنْ ذَكَرَ اَعَاذَهُ وَاِذَا ارَادَ بِهِ غَيْرَ ذَلِكَ جَعَلَ لَهُ وَزِيرًا سَوًّا اِنْ نَسِيَ لَمْ يَذْكُرْهُ
 اِنْ ذَكَرَ لَمْ يَعْذُرْهُ.

ترجمە: اگر الله تعالى بر پادشاهى يخشىلىقى تىلەسە آڭار بر توغرى وزير بىرر
 اگر پادشاه بر اشى اونوتسە اول وزير پادشاهنىڭ ايسنە توشىر. اگر پادشاه بر اشى
 اشلەمەك بولسە آڭار ياردم بىرر. اگر الله پادشاهى يخشىلىقى تىلەمەسە آڭار بر نىچار
 وزير بىرر، پادشاه اونوتقان نرسەنى ايسنە توشىرمەس، اشلەگان اشىدى ياردم ايتوشمەس.
 اىضاح: بىرر يوزىدىدى طىنچلىقى صاقلاب، حقىز ظىلملىرى بىررر اوچون الله تعالى
 خلىقىلر قويعان؛ لىكن آلار اوزلىرىگنە بىتون خىلقنىڭ كىرەكلىرى قاراب بىرە آلامدۇلارنىدىن
 اوزلىرىنە ياردمچى وزيرلر تورەلر قويعانلر مەنە شول وزيرلر پادشاهى صاقتىلى
 (توغرىلىقى) بولسەلار شول مىملىكت طىنچ، راحت، ياشاب دوشمانلارنىنە اوزن تانتورلىق
 قوت تابار.

۷۲ — اِذَا اَسَأْتَ فَاَحْسِنْ.

ترجمە: اگر بىندەچىلىك ايله بر نىچار اش اشلەسەڭ، آنڭ آرتىدىن يخشىلىق قىل.
 اىضاح: بىندەنى قىدر صاقتالانسەدە آدم اوغلى آدم اولدىندىن بعضى وقت خىطالىق
 ايله بر نىچارلىق اشلەۋى مىكىن. اگر آچو وقتىدى بىر كىشىنىڭ يوراگىنە جراحت صالساڭ
 آڭار يخشىلىق قىلو، اندىن عفو اوتتو تىمىش.

۷۳ — اِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلَا يَدْخُلْ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ حَتَّى يَغْسِلَهَا
 ثَلَاثًا فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ.

ترجمە: اگر بر كىشى يقوسىدىن اويانسە، قولىن اوچ مرتبە يويمىچە طهارت صووينە
 طقماسىن. چونكى اول كىشى قولىنىڭ قايدە كىچ اوتكارگان بلى.

اىضاح: بوحدىت شرىفىنىڭ ظاهرى يقودىن اويانغان كىشى حقىدە غەنە بولسەدە عالمىر
 ھەمە كىشىگە يوۋودىن اول قولىن يوۋى تىيوش كورگانلىرى. قول: باشقە اعضالردىن آلدە
 يورگانلىكىدىن تورلى ئەيىرلر توتارغە توغرى كىلە شونڭ اوچون بوحدىت حفظ صحت
 (سلامتىكىنى صاقلالو) اوچوندە بىك موافق در.

۷۴ — اِذَا اتَّقَى الْمُسْلِمَانِ بَسِيفَتَهُمَا فَقَتَلَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ فَالْقَاتِلُ
 وَالْمَقْتُولُ فِي النَّارِ

ترجمه: اگر ایکی مسلمان قلچلری ایله قارشى کیلوب برى اییده شىن اوترسه اوترچی ده اولگان کشى ده اوتده بولورلار.

ایضاح: شریعت ده هر کشى نیتینه کوره جزاسى تابادر. منه بو اوترلگان کشى ده گرچه ظاهرده مظلوم بولسه ده کوکلنده گى یاوز نیتی سببى اوت ایله غذابقه تیوشلى بولور دیگان.

۷۵ — اِذَا التَّقَى الْمُسْلِمَانِ فَتَصَافَحَا وَحَمِدَا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَا غُفْرَ لَهُمَا.

ترجمه: اگر ایکی مسلمان یولقوشوب قول بیرشهرلر سلامتلاکلى اوچون اللهغه حمد تهیتسهر هم بربرسینک گناهلى یارلقانونى صوراسهرلر: بولارنک گناهلى یارلقانور.

۷۶ — اِذَا امَّ احَدُكُمُ النَّاسَ فَلْيَخَفْ فَاِنَّ فِيهِمُ الصَّغِيرَ وَالْبَرَّ وَالصَّغِيْفَ وَالْمَرِيضَ وَذَا الْحَاجَةِ وَاِذَا صَلَّى لِنَفْسِهِ فَلْيَطْوِلْ مَا شَاءَ

ترجمه: اگر سزىک برکتر آدملرگه امام بولسه اول نمازن چیکل قیلسون آنک اوچون خلق آراسنده: قارط، آورو، ضعیف، حاجتلى کشىلر بولا. اگر اوزیگنه اوقوسه تلهگه نچه اوقوسون.

ایضاح: دنیاده هر نرسه نک اوزینه موافق خدمتى، شول خدمتى اوتهر اوچون تیوشلى کشىسى بولا. منه شوشى خدمتى اوته و اماملر قولینه تابشرلغان آلا ر خلقنک جانلرینه آزق بولورلق اثرلى وعظلى ایله خلقى مسجدکه جینارغه طرشوب، نمازنى تیشدن آرتق اوزون قیلو: خلق آکلامى تورغان وعظلر سويله و کبى اشلر ایله خلقى مسجددن بیز درودن صاقلانو تیش بولالر.

۷۷ — اِذَا تَبَايَعْتُمْ بِالْعِيْنَةِ وَاَخَذْتُمْ اَذْنَابَ الْبَقَرِ وَرَضِيتُمْ بِالزَّرْعِ وَتَرَكْتُمُ الْجِهَادَ سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ ذُلًّا لَا يَنْزِعُهُ حَتَّى تَرْجِعُوا اِلَى دِيْنِكُمْ.

ترجمه: اگر سز یالغانچیلق ایله ساتو ایتوب، صغر قویرقلاری توتوب ایگون ایگوگه راضى بولساکتر، صوغشنى قویساکتر الله تعالى سزگه شوندى خورلقنى ایرکلى قیلور اول خورلقنى سزدن آلامس الله تعالى که قایتقانه.

ایضاح: اسلام دینی کیلودن اول مکه خلقلرى توپلى بر دینگه اییهرمیچه آتلا. بابالارندن قالغان عادتلرگه گنه اعتقاد قیلسلارده، اوزلرینک شول توبسر اعتقادلرن اول وقتندغى مشهور دینلرگه چاغشدروبده قاریسلرى کیلمى تورغان متعصب خلق ایدیلر، منه بر وقت اوز آلالارنده اوسکان یتیم بر بالا (محمد علیه السلام) بولارنک اعتقادلارینه تمام باشقه بولغان بر دین ایله کیلوب، آلالارنک بو اشلرن آزغونلقدن صاناب، آتا بابالارینکده شول آزغونلقده اوتکارگانلرن سويله گان. کوتلمه گان بر

وقتده اویلاماغان بر کشیدن بو سوزلارنڭ چغووی آلارنڭ تعصبن آرتدروب بواشی (اسلام دینن) بتررگه طرشقانلر. لکن رسول اکرمنڭ آرمی، طالعی طرشووی آرقاسنده اسلام دینی کوندن کون آرتقان بو ایشه مکه کافرلر چدی آلمی اوزلرینڭ اوصالقلرن آرتدروب مسلمانلرنی. ویکی وطنلرندن قووب یبارکانلر شولایده رسول الله آلا ایلله طاتو توررغه تلهب صوغش دیگان نرسه فی اویلابده قارامی، کونی تونی خلقنڭ اعتقادلرن طازارتورغه طرشوب نصیحتلر قیلله ایدی لکن مکه خلقلرینڭ کوندن کون اوصالقلری آرتوب مسلمانلرغه آکزدن هجوم ایتوب طالاواوترو احتماللری بلونگاچ مسلمانلرغه جهاد فرض ایتولگان.

۷۸ — اِذَا حَاكَ فِي نَفْسِكَ شَيْءٌ فَدَعُهُ.

ترجمه: اگر بر نرسه سینڭ کونکلیگنی شیکله ندرسه، سین آنی قوی. ایضاح: آدم هر اشن اشله گانده فائده سن ضرر ن اولچاب اشلرکه تیشش. آنی اولچهر اوچون انڭ توغری اولچهر و بندهنڭ کوکلی کوکلی فائدهلی دیب تابقان نرسه سینڭ اوچون دین، سینڭ اوچون فائدهلی بولور، کوکلی تارتماغان وجدانڭ صیدرماغان نرسه، سینڭ اوچون حرام. ضررلی بر نرسه بولور. آندن قاچ دیبکر دیننڭ وجدانده اشی یوق دیگان افندیلر بو حدیشکه رحیم ایتسونلر.

۷۹ — اِذَا خَفِيَ الْخَطِيئَةُ لَانْصُرِ الْاَصْحَابَهَا وَاِذَا ظَهَرَتْ فَلَمْ تَنْصُرْ ضَرَبَ الْعَامَّةَ.

ترجمه: اگر بر کسی قیلغان گناهن یاشرسه کشیکه سؤیلهمهسه آندن اوزیگنه ضرر کورر. اگر شول گناهنی خلقعه بلدروبده آنی اولاشندن طیمهسه لر بتون کشی ضررلارنر. ایضاح: بر کشینڭ قیلغان گناهی سببلی باشقهلارنڭ عداقه تیشلی بولولاری اسلام دیننده یوق. لکن، مسلمانلر بر برسن یخشلیق ایلله بیوررغه کوچله نه لر اگر شونی قیلماسهلار آلارده گناهلر بولالر.

۸۰ — اِذَا حَدَّثَ الرَّجُلُ بِحَدِيثٍ ثُمَّ التَفَتَ فَهِيَ اَمَانَةٌ

ترجمه: اگر بر کسی سیگا سوز سؤیله گانده یاق، یاغینه قارانه اولسوز، سیگا امانتدر. کشینڭ سوز سؤیله گانده قارانوب سؤیلهوی اول سوزنڭ کشیکه ایشتردررگه یاراماغان آکلاتا. شولای بولغاچ سیگاده اول سوزنی اوزگنده گنه صاقلارغه تیشش.

۸۱ — اِذَا سَبَبَ اللَّهُ تَعَالَى لِأَحَدِكُمْ رِزْقًا مِنْ وَجْهِ فَلَا يَدَعُهُ حَتَّى يَتَغَيَّرَ لَهُ.

ترجمه: اگر الله تعالی برگزگه بر جهندن رزقن بیروب تورسه، اول کشی شول کسبن قویماسن.

۷ ایضاح: بزنك خلقده: او توغان كوب بلمی، اشلەگان كوب بله. دیگان بر سوز بار. بیک توغری سوز. بر کشی یاش وقتندن بر اشکە توتونسه. اول اشك ئەیلە نەسندە كوب ئەیلە نەسە شول اشدە بولغان فائده، ضررلارنی همه سن بلوب ضررندن صاقلە نرغە طر شور. اما برەو باشلاب بز اشکە کرشه اول اشدە بولغان، فائده ضررلارنی بلمگاندن ضرر ایتوب تاشلاوی دە ممکن. شونک اوچون بولسه کیرهک رسول اکرم صلی الله علیه وسلم: فائده کیلوب تورغان چاغنده اویره ننگان کسیدن کوچه سکه قوشقان.

۸۲ — إِذَا سَبَّكَ رَجُلٌ بِمَا يَعْلَمُ مِنْكَ فَلَا تَسِبَّهُ بِمَا تَعْلَمُ مِنْهُ فَيَكُونَ أَجْرُ ذَلِكَ لَكَ وَوَبَّالُهُ عَلَيْهِ.

ترجمه: اگر بر کشی سینده بولغان عیب ایلە سوکسه، سین آنی آندە بولغان عیب ایلە سوکە، آنک ثوابی سیکا بولور گناهی اول کشیگە بولور. ایضاح: پیغمبرمز بزنی نه قدر دوست توررغە چاقروب دوشمانلقدن صاقلانرغە قوشە دە، بزەمان اوز آرا قچقرشودن، تالاشودن چغا آلمیز. اول حرمتلی عالمرمز اوز آرا قچقرشلارن تاشلاب خلقتی دە شول یولغە چاقرسە لر، ملت اوچون زور خدمت ایتکەن بولورلار ایدی.

۸۳ — إِذَا سَرَّ نَكَ حَسَنَتُكَ وَسَاءَ نَكَ سَمِيَّتُكَ فَأَنْتَ مُؤْمِنٌ.

ترجمه: اگر سین یخشی اشک شادلانرسە، نچارلغک قایغرتسە سین مؤمن سگ. ایضاح: آرمزده شوندی کشیلر کور نه اگر آلا ر دین یا انسانیتهکە ضررلی اش اشلی آلسە لر شوکار شادلانار، اییدە شلری آراسندە شول نچارلقلاری ایلە ماقتانار. منه بو اشار همه سی ایماننک ضعیف الگندن ایکانی بو حدیثدن آنلاشلسە کیرهک.

۸۴ — إِذَا سَمِعْتَ الرَّجُلَ يَقُولُ هَلْكَ النَّاسُ فَهُوَ أَهْلُكُهُمْ

ترجمه: اگر بر کشینک: «آدملر هلاک بولدی» دیگان سوزن ایشتسە ک بل کە اول کشی اوزی آدملرنک هلاکراگی بولادر.

ایضاح: دنیادن امید اوزمک بزدن بولمی ایندی، بز بتکان خلق دیب قول سلته والک توبەن خلقغە اوخشاسە دە، اوزینه هم ملتینه آزعنە بولسە دە، یخشی بولغان خلق اوچون غفو ایتولمە سلک بر کیچیلکدر.

۸۵ — إِذَا سَمِعْتَ جِيرَانَكَ يَقُولُونَ: قَدْ أَحْسَنْتَ، فَقَدْ أَحْسَنْتَ. وَإِذَا سَمِعْتَهُمْ يَقُولُونَ: قَدْ أَسَأْتَ فَقَدْ أَسَأْتَ

ترجمه: اگر کورشیلرکنک سینی یخشیلق ایلە ذکر قیلغانلارن ایشتسە ک بل، سین الله قارشندە یخشیلق قیلغان بولورسک. اگر آلا رنک نچارلق ایلە ذکر قیلغانلارن ایشتسە ک بل الله قارشندە نچارلق قیلغان بولورسک.

ایضاح: اوزگنی الله تعالی گه ماتور ایتوب کورگازمک کیلسه، کورشیلرک ایله یغشی توررغه تینیش. کورشیلرک نیچک گواھلق بیرسہ لر الله شرفی قبول ایتەر.

۸۶ — اِذَا سَمِعْتُمُ الْحَدِيثَ عَنْیْ تَعْرِفُوهُ قُلُوبُكُمْ وَتَلٰیْنُ لَهُ اَشْعَارُكُمْ وَاَبْشَارُكُمْ وَتَرَوْنَ اَنَّهُ مِنْكُمْ قَرِیْبٌ اِنَّا اَوْلَاكُمْ بِهِ
وَإِذَا سَمِعْتُمُ الْحَدِيثَ عَنْیْ تَنْكِرُوهُ قُلُوبُكُمْ وَتَنْفَرُ مِنْهُ اَشْعَارُكُمْ وَاَبْشَارُكُمْ وَتَرَوْنَ اَنَّهُ بَعِیْدٌ مِنْكُمْ فَاِنَّا اَبْعَدُكُمْ مِنْهُ

۷ ترجمه: اگر سز میندن بر حدیث ایشته گز، اول حدیثنی کوکلکز تانوسه، بتون طبیعتکز یومشارسه اول سوز مینم سوزم بولور. اگز مینم اسمندن سویله نگن سوز سزناک کوکلزگه یاتماسه طبیعتکز آندن نقرتله نسه اول سوز مینم سوزم بولماس مین آندن یراق بولورمن.

ایضاح: رسول اکرم صلی الله علیه وسلم آدملرنک عقلینه، وجدانینه شول قدر کیلک اورن بیرسده، آکار وارثک دعواسنده بولغان بعض عالملر اوزلرینک فکزلرن خلققه قبول ایتدرر اوچون، رسول الله اسمندن تورلی سوزلر سویله گانلر.

خلق: گرچه عقللرینه، طورمشلرینه خلاف بولسده پیغمبر اسمی ایله بویالغاچ تلر تلمه مس قبول ایتکانلر. شول یالغان حدیثلر ایله بتون عقللرمز زدرلننگن، طورمشمز آغولانغان. ایندی موندن صولک کوزمزی آچوب، درست ایله یالغاننی شول مبارک خریث ایله اولچیکده عئلزمغه خلاف بولغانلرن آرامزدن چقاروب طاشلیق.

۸۷ — اِذَا سَمِعْتُمُ بِجَبَلٍ زَالٍ عَنْ مَكَانِهِ فَصَدِّقُوا وَاِذَا سَمِعْتُمُ بِرَجُلٍ زَالٍ عَنْ خَلْقِهِ فَلَا تُصَدِّقُوا فَاِنَّهُ یَصِیْرُ اِلٰی مَا جَبَلَ عَلَیْهِ.

۷ ترجمه: اگر بر طاونک اورنندن کوچکانن ایشته گز آکار اوشانکز. اما بر ایرنک خلقی اوزگارگانن ایشته گز آکار اوشانه گز آنک اوچون اول اویره نگان نرسه سینه قایتور.

ایضاح: تورلی آغرقلر کوروب بالا اوسترگان آنا، آنالر، اوسوب یتکاج بالالردن فائده طورمشلارینه یگلکک کوته لر بو هر کمک تلگهی مونی هر کم تلی. لکن قوری تلک ایله گنه اش بولوب بتمی. یاش چاغنده بالالرینه ادب، ماتور اخلاق اویره تکان آنالار کوتکان فائدهنی آرتغی ایله کوره آذقلری کبی، بالانک تربیه سنده کیچیلک کورسه تکان آنالار فائده، اورنینه ضرر کورلر. مونی آکلاغان خلق بالانک یاش وقتینه صولک درجه اهمیت بیروب، بالانی ادبلی، زورلارنی الوغلاو وکچولک لرگه شفقت ایتو کبی نرسه لرنی بالاغه توشندرلر.

اما بعض بر آگزر آدملر، بالالاری کسی ایله سرگنه بلسه، اوزندن کچکنه لرکه ظلم ایته آلسه بالانک اوستینه قاراب شادلانار، بالانی سوبه لر. بو اشنگ یاراماغانن ایتکان کشیکه، اوسوب یتکاج اوزیده بلوب طاشلار. دیبکنه جواب قایتارلر.

لکن طبیعت آلامشئو. طاوکوچودنده آغر بر اش بولدقن بالایاش چاغنده اویره نگان ادبزلگندن آیرلا آلمیغنه توگل بلکه، نجه الوش نچارلغن آرتدرا. شولای ایتوب اوزلرینک آگزلقلرینک یمشی اولهرهق فائده اورنینه ضرر کوروب اوزلری هم بالالری ءمرک بختسز لکلرگه اوچریلر.

۸۸ — إِذَا سَمِعْتُمْ بِالطَّاغُوتِ بَارِضٍ فَلَا تَدْخُلُوا عَلَيْهِ وَإِذَا وَقَعَ وَأَنْتُمْ فِي أَرْضٍ فَلَا تَخْرُجُوا مِنْهَا فِرَارًا مِنْهُ.

ترجمه: اگر بر یرده و با بارلغن ایشته گز، اول یرگه کرمه گز. اگر سزنگ تورغان یرکزه و با بارلغی بلونسه آندن قاجوب چقما گز.

ایضاح: امتی حقنده همه قورقنچلی نرسه لردن صاقلانو یوان کورسه توب قالدراغان حرمتلی پیغمبرمز، یوغشلی آورولارنگ بارلغن، هم آلاردن صاقلانو یولنده کورسه توب قالدراغان.

یوغشلی آورولاردن صاقلانراوچون الک آنصات یول بولسه آلاریانینه کرماو، آندهغی کشینی چغارماو، ایکانن بلدرگان. لکن بو حدیث آورولاردن شیکله نگان کشیلر حقنده بولورغه کیرهک چوسکه رسول الله نچه یرده آورولرنگ حالن بلورگه قوشا شوندی آورولرنی قویوب تربیه قیلو اوچون برنجی چاره مسلمان آللرند شفاخانه (بالنیتسه) صالدرغه اجتهاد ایتودر.

۸۹ — إِذَا شَهِدَتْ أُمَّةٌ مِنَ الْأُمَمِ وَهُمْ أَرْبَعُونَ فَصَاعِدًا أَجَازَ اللَّهُ تَعَالَى شَهَادَتَهُمْ

ترجمه: اگر امتلردن بولغان بر امت کشیلری قرق یا آندن آرتق بولوب بر نرسه گه گواھلق بیرسه لر: الله تعالی آلارنگ گواھلقلرن قبول ایتهر.

ایضاح: اولگاننگ صوگندهده اوزگنی خلق طرفدن یخشلیق ایله یاد ایتدرو فی قدر زور اش! لکن خلقنگ محبتن اوزگا قاراتوده آنصاتقنه توگل. خلق ایله گوزل ترکلک ایتسهک، خلق خدمتندن باش تارتماساک یاردهمگه محتاج اولغانلرینه یاردهم بیرسهک شول وقتقنه بتون خلق سیگارحمت نه یتورلر، اولگاندن صوگ یخشلیق ایله یاد ایتهرلر. آلارنگ شهادتی ایله الله تعالی ده حکم قیلور.

۹۰ — إِذَا شَهِرَ الْمُسْلِمُ عَلَى أَخِيهِ سِلَاحًا فَلَا تَزَالُ مَلَائِكَةُ اللَّهِ تَعَالَى

تَلْعَنُهُ حَتَّى يَشِيْمَهُ عَنْهُ.

ترجمه: اگر بر مسلمان اوزىنىڭ قىردەشىنە قۇرال كوتارسە؛ اللەنىڭ فرىشتەلىرى اول كىشىگە لعنت ئەيتۈرلەر، قۇرالىنى قويغانچە.

ايضاح: طورمىش دىنياسىندە آدملىرىنىڭ دوستلىقلارى، كىيىنكىلەر بىرگەلىك بولسا كىرەك. ھەممىسىنىڭ ئاغۇمىيەنى قىلدىر يىگىللىك بىرگەلىك ھەر كىمنىڭ مەلۇمى بولسا كىرەك.

اوز آرا قىچقىرىش، تاللاش ايله اوتىكارگان ملتەنىڭ كىلەچەكى امىدسىز. نورسىز بولغانلىقتىن رسول اللە صلى اللە عليه وسلم آندى اشلىردىن طىيارغە تارشقان. بىر كىشىنىڭ عىيىن سويلەپ يۈرۈ يايىسە آنىڭ عىيىن آچار اوچون قىلم تۈتۈپ مەتبۇعات دىنياسىنە چىقۇرلار ھەسەسى اول كىشىگە قۇرال كوتارۇ بولغانىن خاۋىردىن چىقارماسقە تېيىش.

۹۱ - اِذَا اَعْمَلْتَ سَيِّئَةً فَاتَّبِعْهَا حَسَنَةً تَمْحُهَا.

ترجمه: اگر بىندەچىلىك ايله بىرگەلىك اش اشلەسەڭ آنىڭ آرتىدىن يىغىشلىق قىل شۇل يىغىشلىق آنى بىتەر.

۹۲ - اِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْكُتْ.

ترجمه: اگر سىزنىڭ بىرىڭىز آچۇلانسە اول تىيىك تورسون.

ايضاح: آچۇ: آدم اوچون بىيۇك بىر آفتىدىر، كە آچۇ وقتىندە آدم باشقەغە ضررايتكان شىكىللى، اوزىنىدە بىيۇك نىق ضررلار ايتۇپ تاشلى شۇل آفتىدىن قۇتۇلۇ اوچون يول، اشكە تۈتمە تىيىك تورۇ ايكانى پىيغەبىرىمىز طرفىدىن آڭلاتىلغان.

۹۳ - اِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ وَهُوَ قَائِمٌ فَلْيَجْلِسْ. فَإِنْ ذَهَبَ عَنْهُ الْغَضَبُ وَالْأَفْلَاحُ فَلْيَضْطَجِعْ.

ترجمه: اگر سىزنىڭ بىرىڭىز آياق اورە تورغان حالدە آچۇلانسە: اول كىشى اوتۇرسىن. اگر اوتۇرىدە آچۇۋى كىتمەسە، ياتسىن.

۹۴ - اِذَا كَانَتِ الْفِتْنَةُ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ، فَاتَّخِذْ سَيْفًا مِنْ خَشَبٍ.

ترجمه: اگر مسلمانلار آراسىندە فتنە چىقسە آغاچدىن يامالغان قىلىچ تۈت. ايضاح: يەنى آلار آراسىندە بولغان دىشمانلىقنى ۋىۋىقلىقنى بىتۈرگە طرىش.

۹۵ - اِذَا كَانَتْ أُمُورُكُمْ خَيْرًاكُمْ وَأَعْيَاءُكُمْ سُمُعَاؤُكُمْ وَأُمُورُكُمْ سُورَى بَيْنَكُمْ: فَظَهَرِ الْأَرْضِ خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ بَطْنِهَا. وَإِذَا كَانَتْ أُمُورُكُمْ أَشْرَارًاكُمْ وَأَعْيَاءُكُمْ بِخَلَاؤُكُمْ وَأُمُورُكُمْ إِلَى نَسِيئِكُمْ: فَبَطْنُ الْأَرْضِ خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ ظَهْرِهَا.

ترجمه: اگر سىزنىڭ اش باشىدە بولغانلىرىڭىز يىغىش كىشىلەر، بايلارڭىز يۈمەردە، اشكۇ كىيىنكىلەر ايله بولسا: سىزنىڭ اوچون بىيىرىڭىزنىڭ طىشى، اچىدىن آرتىقراق بولۇر.

اگر اش باشىدە بولغانلىرىڭىز نىچار، ياوز كىشىلەر، بايلارڭىز خاران، اشكۇ اتقاسىز

بولوب خاتونلارغه تابشرلە: اول وقت سزنىڭ اوچون يىرنىڭ اچى طشندىن آرتقراقدىر.
ايضاح: بىرملتى دنياده طنج، راحت ياشاۋاتە تورغان اوچ تورلى يول بار، آلاز: ملت
يولندە آرمى، طاللى خدمت ايتە تورغان اشلىكلى عالم، ملت كىرەكلرىنە بىر نرسە سىز
قرغانى تورغان يومارد باي، ھەر اشدە كىكاشوب اش قىلو. مەنە شول يوللارنى اوزندە
بولدرا آلمان ملت دنياده طنج، راحت ياشى آلا.
بو يوللاردىن محروم بولغان ملت رسول طرفىدىن بىتەرگە حكىم ايتىلۇب آلا رىغە طنج،
راحت يورطى ايتوب بىر آستى كورسە تلىگان.

۹۶ — اِذَا كَانَتْ عِنْدَ الرَّجُلِ امْرَأَتَانِ فَلَمْ يَعْدِلْ بَيْنَهُمَا: جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
وَشَقَّةُ سَاقِطٍ.

ترجمە: اگر بىر ايرنىڭ ايكى خاتونى بولوب آراىرنىدە تىگىزك قىلماسا قىامت كۈنىدە
اول كىشىنىڭ بىر ياق اعضاسى بولماس.

ايضاح: خاتون آورو يايىسە باشقە بىر سەبب ايله ايرنىڭ حاجتلىرىن اوقى آلماسە، اسلام
دىنى ايرلىرگە بىردىن آرتىق خاتون آلورغە رخصت ايتە. لىكىن، شۇندى سببلر بولغاندە
ايرنىڭ اوستىنە؛ خاتونلار بىر تىگىز آشاۋ، كىيىندىرو، ايكىسە تورر اوچون ايكى اوى
بىرو كىي بىك آغر شرطلار يۈكلەتە شول رەۋشلى تىگىزك ايله تىرىيە قىلا آلمان ايرلىرگە
بىر خاتون ايله گنە توررغە اۈزكلى صورتدە قوشادىر.

آزغون كۈڭللىرىنە بىرىنوب اوچەر خاتون آلمان افندىلر رحىم ايتوب بومبارك حەدىشى
اوقۇسۇنلاردە قىامت كۈنىدە اۈزلىرىنىڭ نىندى صفتدە بولماقلاىرن كۈز آلدىنە كىتىرسۇنلر. بو
ھقەدە ۲۱۰ نچى حەدىشدە بىر آز سويلەنسە كىرەك.

۹۷ — اِذَا كُنْتُمْ ثَلَاثَةً فَلَا يَتَنَاجَى رَجُلَانِ دُونَ الْآخِرِ حَتَّى تَخْتَلِطُوا
بِالنَّاسِ فَإِنَّ ذَلِكَ يُخْزِيهِ.

ترجمە: اگر سىز اۈچەو بىر اورندە بولساىز. ايكىكىز آيرلوب ياشرتىن سويلەشمەىز
آننىڭ اوچون بولاش اوچونچى ايبىدەشكىزنى نايفىرتىر.

۹۸ — اِذَا لَعِبَ الشَّيْطَانُ بِأَحَدِكُمْ فِي مَنَامِهِ فَلَا يُحَدِّثْ بِهِ النَّاسَ.

ترجمە: اگر سىزنىڭ بىرەكۈز يىقۇسندە قورقنچلى توشلر كورسە آنى كىشلىرگە سويلەشمەىس.
ايضاح: بىزدە بعض وقت يىقۇسندە ئللە نىندى قورقنچلى توشلر كورە، شول توشلرنىڭ
قورقنچىدىن قىچقرا، تىرلى آبدىرى. لىكىن اويانغاچ اول اشلرنىڭ ھەسە توشندە گنە ايكان
بولوب شادلاىنا، اللەغە شكر ايتە. كىشلىرگە سويلەب كۈڭلىنە يىنە قورقۇ سالماسۇنلر اوچون
اول توشن كىشىگە سويلەشمەو آرتىق كورلىگان.

۹۹ — اِذَا نَظَرَ أَحَدُكُمْ مِنْ فَضْلِ عَلَيْهِ فِي الْمَالِ وَالْخُلُقِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى
مَنْ هُوَ أَسْفَلَ مِنْهُ.

۷ ترجمه: اگر سىزنىڭ بىرگىز مالدە ھەم ماتورلىقىدە اوزىدىن آرتىق بولغان كىشىنى كورسە،
 اول اوزىدىن توبانلىرىگە قاراسون بىندەنىڭ اوزىدىن يوغارى بولغانلىرىگە قاراۋى
 اوزىنىڭ طرسلغىيىنە اشلىكى بولۇۋىنە سىب بولغانلىقدىن آنڭ اوچون فائىدەلى بولغان كىشى
 اوزىدە بولغان اللەنىڭ نەمتلىرىنە شكرانا قىلىۋر اوچون توبەن خەلققە قاراۋىدە تىيىشلىدىر.
 ۱۰۰ - إِذَا وَسَدَ الْأَمْرُ إِلَى غَيْرِ أَهْلِهِ فَانْتَظِرِ السَّاعَةَ.

ترجمه: اگر براشنى تىشلى بولماغان كىشىگە تابىرشە، اول اشنىڭ قىيامتىن كۆت.
 ايضاح: دىڭىز كارابلرن ھلاكتىدىن ساقلاب ايلتو اوچون اوز اشىدە بلۇملى.
 اوستا كاپىتائىغە محتاج بولۇنغان كىشى، طورمىش كىرەكلىرىدە فائىدەلى رەۋشەدە آلۇب بارر
 اوچون اوز اشىدە اوستا، بلۇملى كىشىلىرىگە محتاج بولۇنادر. بو آچى حەقىقەتنى آڭلار
 اوچون يىنە اوز ھالىزىگە قايتىق. بىز تاتار مىلى اوقىيز، اوقۇتامىز سەۋدە ايتەمىز،
 لىكىن اشەز بىك آقرن آلفە بارا، چۈنكى بىز دە ھراشنى باشقارو تىشلى كىشى سىنە طابىرشماغان
 مەكتەپ مەدرىسەلەرنىڭ باشىدەغى مەلىم. مەدرىسەلەرنىڭ خەلقنىڭ كۆتەكلىرىدە سەن بىرە آلمانغاندىن
 مەكتەپ مەدرىسەلەرنىڭ خەلق قارشىدەغى ھەمىيەتلەرن يوغالتىدىلار خەلقنىڭ كۆڭلى صوندا. شا گۇردار
 طارالا اشەز ھەمان شۇلاي بارىدە البتە مەدرىسەلەرنىڭ قىيامتى قوباجق ھالىزىنى بو ھلاكتىدىن
 قۇتقارار اوچون، خەلقنىڭ كۆتەكلىرىدە سەن اۋىق آلۇرلىق مەلىم لىرىتىشدر اوچون دارا مەلىمىن
 اشلىكى مەدرىسەلەرنى يىتىشدر اوچون تىرىشلى مەدرىسەلەرنى كىرەك مۇنى بىزدىن مەلتەلى، مۇنى
 بىزدىن طۇرۇش تەلى.

[۱۰۱] اَذْكُرُوا مَحَاسِنَ مَوْتَاكُمْ وَكُفُّوا عَنْ مَسَاوِيهِمْ.

ترجمه: اولىگان كىشىلىرىڭىزنىڭ يىخشىلىق لارنى سۆيلىگىز. نىچارلارنى سۆيلىگەن طىيلىگىز
 ايضاح: مات ھەم خەلق خەمتىدە ھەمىرلەن اۋىتىكارگان كىشىلىرىنى، اولىگاچ الوغلاپ
 كۈمۈ، آلارنىڭ كۈرسەتەكلىرىنى، شۇل خەمت بىر بىرىنى خەلق آراسىدە تۇتقان
 اۋرىنلارنى سۆيلىگەن، آلار اسىمىنە بىر بىر اش اشەلەپ اسىملەرنى مەڭگۈگە قالدۇرۇ، تىركلەر
 خەسۇسا ياش بالالارنىڭ شۇل كىشى كىشى بولۇرغە طرشۇۋىنە سىب بولغانلىقدىن صۇك
 درجە فائىدەلى بىر اش بولسە كىرەك.

۱۰۲ - اَرَأَيْكُمْ سَتَشْرِفُونَ مَسَاجِدَهُمْ بَعْدِي كَمَا شَرَفَتِ الْيَهُودُ كُنَائِسُهَا
 وَكَمَا شَرَفَتِ النَّصَارَى بَيْعَهَا.

ترجمه: كۈرەمەن سىزنى كىيەلەپكە سىز، مەسجىدلارنىڭ زىننىتىلەرسىز، باشقىچە مەسجىتلەر
 اوزارىنىڭ عبادەتخانىلەرنى زىننىتلەنگەن كىشى.

ايضاح: مەسجىد آرتىق زىننىتى تەلىمى. چۈنكى اول عبادەت اۋرىنى آندە بارغان كىشى
 مەسجىدنىڭ زىننىتىنە قۇرغۇپ بارماس بلكە اللە رازىنى استەپ بارىر. شۇنىڭ اوچون آنڭ

زینتینه کیتکان آقچه مکتب، مدرسه کبی اورنلرغه توتولسه کوب فائدهلر کوروب بولا.
۱۰۳ اَرَبِي الرَّبَّاءَتُمُ الْأَعْرَاضِ وَأَشَدُّ الشَّتْمِ الْهَجَاءُ وَالرَّأْيَةُ أَحَدُ الشَّاتِمِينَ.

ترجمه: ریانکده قاطیراغی: کشینک عرض سوکک. سوگولرنکده قاطیراغی
کشیدن شعر ایله کۆلمک کولوب یازغان شعرنی کشیکه سویله وده ایکی سوگونک برسی در.
تنبيه: عرضی کشینک ماقئالا تورغان یا خورلانا تورغان اورنی دیب معنی بیرگانلر.
اول وقت برهونک اوزندن کولو، یا آتا، بابالارندن کولو همه سی شتم العرض گه کره
دیند، آرتق نرسه بولغانی اوچون سوگونى ربادن صاناغان.

۱۰۴ اَرْبَعٌ فِي امْتِي مِنْ اَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ لَا يَتَرَكُوْنُهُنَّ الْفَخْرُ فِي الْاَحْسَابِ
وَالطَّعْنُ فِي الْاَنْسَابِ وَالِاسْتِسْقَاءُ بِالتَّجْوِمِ وَالنِّبَاحَةُ.

ترجمه: مینم امتم آراسنده نادان عربلردن قالغان دورت تورلی اش بار آلارنی
قویارغه تییش بولسه ده قویا آلماسلر.

۷ آلا: آتالاری ایله ماقئانو، کشینک نسبینه تیمو، یغمورلرنک اینوون بر یولدوزدن
۸ دیب اوشانو. اولگان آرتندن صبر سزلانوب یغلاو.

ایضاح: اولگی نادان عربلرده؛ آتالارینک باطرلغی، بایلغی ایله ماقئانوب،
کشینک نسلدن کولو، یغمورلرنک بولووی بر یولدوزنک تأثیری ایله دیب اعتقاد
قیلو، اولوکلر اوچون صبر سزلانوب یغلاو کبی نچار صفتلر بولغان: بولاردن اولگی
ایکیسی، برك، قرده شلکککه ضرر کیتروپ. صوگفی ایکیسی اعتقاد هم طور مشغضر
کیترگانلکدن اسلام دینی بولارنی بتررگه طرشقان،

۱۰۵ اَرْبَعَةٌ يَبْغُضُهُمُ اللَّهُ الْبَيْعُ الْحَلَالُ وَالْفَقِيرُ الْمُخْتَالُ وَالشَّيْخُ الزَّانِي
وَالْإِمَامُ الْجَائِرُ.

ترجمه: الله تعالى دورت تورلی کشیکه آچولانر، ۱ نچی بیک کوب آنط ایتوب
صاتقان سه وده گر، ۲ نچی فقیر اولوبده تکبرلک قیاوچی، ۳ نچی زناسچی قسارت
۴ نچی نچارلق قیلوچی دین عالمی.

۱۰۶ اَزْهَدَ فِي الدُّنْيَا يُحِبُّكَ اللَّهُ وَازْهَدَ فِيمَا فِي أَيْدِي النَّاسِ يُحِبُّكَ النَّاسُ.

ترجمه: دنیاغه آرتق قزقمه: سینی الله سویهر. آدمیلر قولنده بولغان نرسه گه قزقمه.
سینی آدمیلر سویهر.

ایضاح: دنیا ناک ماتورلغینه، خلقنک طور مشینه قاراب قزغو بنده ناک طرشووینه
طور مشن یگلک یتووینه سبب بولغانلقدن فائدهلی کورنسه ده، طور مشینه بتونلهی بیرنوب
قیامت اوچون کیره کلی اشلرنی طاشلاو، کشی بایلغینه قزغوب بتون طور مشکنی شوکار
به یلهو، کشیدن بیرلگان نرسه اوچون وجدانکنی یوغا تورلق قدر قزغو: آدم اوچون

اشكه اويره تورلك بالالرن اشكه قوشو، آلاچاغى بولغان كشىدن اوشانچلى كاغد
آلو، بيرهچه گى بولغان كشىگه اوز تولندن اوشانچلى كاغد بىرو، بوگون تيوشلى بولغان
اشنى ايرتهگه قالدرمى اشلو همهسى اولومگه حاضره نو بولسه كىرهك. هر اشده چىناق
هم پخته بولونى بزىك دىنمىزده تلى.

(۱۰۹) اِسْتَعِيْذُوا بِاللّٰهِ مِنَ الْفَقْرِ وَالْعِيْلَةِ وَمَنْ اَنْ تَظْلُمُوْا اَوْ تُظْلَمُوْا.
ترجمه: فقير لك هم محتاجلقدن اللهغه صغنىز. وزكز كشىگه تيمه كز هم اوزكزگه
تيدرما كز.

ايضاح: كشيلىك دنيا سنده كشىنى، كشى ايتوب كورسه ته تورغان نرسه بايلىق بولسه،
كشىنى خور، توبان قىلا تورغان نرسه ده فقيرلكدر. قىچ نرسه بلى آكلامى تورغان
اوزلرينىك بايلىقلى آرقاسنده سوزلرن باشقه لارغه قبول ايتدرگانلى مالد، فقيرلك،
محتاجلىق ده ياشاگان آدملىر اوزلرينىك آلتوندىن قدرلى بولغان سوزلرن، توكل كشىگه
قبول ايتدرو اوزلريده آنى طاشلارغه مجبور بولالر.
شونك اوجون بولسه كىرهك حرمتلى پيغمبرمى صلى الله عليه وسلم كوب اورنده
فقيرلكدن اللهغه صغنىغان.

— [۱۱۰] اِسْتَعِيْذُوا بِاللّٰهِ مِنْ طَمَعٍ يَّهْدِيْ اِلَى طَبْعٍ وَمِنْ طَمَعٍ يَّهْدِيْ
اِلَى غَيْرِ مَطْمَعٍ وَمِنْ طَمَعٍ حَبْتٌ لَّامَطْمَعٍ.

ترجمه: اللهغه صغنىز سزنى خورلقغه كوندره تورغان طمع دن هم شريعت قارشنده
ممكن بولماغان نرسه نى طمع دن هم اصلا بولووى ممكن بولماغان نرسه نى طمع دن صغنىز.

— [۱۱۱] اِسْتَعِيْذُوا عَنِ النَّاسِ وَلَوْ بِشَوْصِ السَّوَاكِ.

ترجمه: خلقدن موكنىز بولكز مسواك آغاچى نك يوندغى ايله بولسه ده.
ايضاح: همه حاجتلىركنى اوزك توتورورغه تيش. گرچه كچكنه گنه نرسه بولسه ده
كشىدن صورامه.

— [۱۱۲] اِسْتَفْتِ نَفْسَكَ وَاِنْ افْتَاكَ الْمُفْتُوْنَ.

ترجمه: براشنى اشلو گانده كوكلكدن صورا، گرچه باشقه كشىلىر كيگكاش بيرسه لرده.
ايضاح: بنده نك كوكل توغرى اولچهو، شول اولچهوگه صالوب همه نرسه نى
اولچهرگه تيش. كشى كيگكاشينه قاراب. كوكل تارتهاغان اشنى اشلو گان كشى بر وقتنده
فائده كوره آلاس.

خلق ايله كيگكاشوب، صورا شوب اشلو عقل هم شريعت قارشونده ده بيك ياخشى
اش. لكن كشى سوزينه اوز عقلنى قربان ايتو تيش توكل. كشىگه كيگكاش، آنك

سوزن اويلا. اگر يارارلىق بولوب، عقلنىڭى تمام قناعتلەندىرلىك بولسە قبول ايت،
اگر اويلانىغىنە سويلەنگەن سوز بولوب عقلنىڭى قناعتلەندىرلىك بولماسە آندىن يىراق
قاچ اول سىنىڭ اوچون فائىدەلى توگىل.

— ۱۱۳ — اِسْتَقِمَّ وَلْيَحْسُنْ خُلُقُكَ لِلنَّاسِ.

ترجمە: دىندە توغرى بول، آدملىرگە خۇلق ياخشى بولسون.
ايضاح: الله قوشقان اشلىرى تېشىنچە قىلو، طيغان اشلىردىن طيولو، سوزدە ھم
باشقە اشلىردە توغرىلىق قىلوغە، استقامەت دىب ئەيتولەدر. شول اشلىرى بولدىرا آلمان
كىشى الله ھم آدملىر قارشىدە الڭ قدرلى كىشىلردىن سانالادر.

— ۱۱۴ — اِسْتَوْصُوا بِالْاَسَارَىٰ خَيْرًا.

ترجمە: صوغش وقتىدە قولڭىزغە اسير توشكانلارگە، ياخشىلىق ايلە اش قىلوڭز.
ايضاح: مەكە مشركلىرى طرفىدىن آدم بالاسى كوتەرە آلماسلىق آغرىق لار كوروب،
اوزىنىڭ سويكىلى وطنىدىن (توغان يىرىدىن) قووب چىقارلغان رسول اكىرم صلى الله عليه
وسلم، بدر صوغشىدە مەكە مشركلىرىن چىكۇپ بعضىن اسير آلمان ايدى. اسير توشكان
مشركار ايسكى قباحىلىكلەرن ايسلىرىنە توشروب اوزلىرىنە قاطى آغرىقلار كوتوب
تورغاندە، رسول الله شول حديثى سويلەگان. آلا سىزنىڭ قولڭىزدە اللەنىڭ امانتلىرى
آلا ايلە گوزەل اش قىلوڭز دېگان.

اسپانىيە وبالقان حكومتلىرىنىڭ مسلمانلارغە كورسە تكان يىرتقچىلىقلىرى ايلە اسلام
دىنىنىڭ شول مەاملەسون اولچەب قاراساق انسانىتگە كورسە تكان مەرحىتى اوچون اسلام
دىنىنىە تشكر ايتىتى اوتوب بولى.

— ۱۱۵ — اَسْمَحُوا يُسْمَحْ لَكُمْ.

ترجمە: سىز كىشىلەرگە يوشاقلىق قىلڭز اوزىڭىزدە يوشاقلىق قىلىنور.
ايضاح: خلق آراسىدە: «نى ساجىسەڭ شونى اوررسىڭ» دېگان بىر سوز بار. شول
حديثدىن آلتوب ئەيتلگان بولسە كېرەك. طورمش دىنباستىدە ھىر كىمنىڭ خۇلقىنى، كوكلىنى
قاراب اش قىلۇنە گوزەل اخلاقى، يوشاق كوكلى بولوب خۇلققە ياردەمدىن طارىتاغان كىشىلەر
مەحتاج و قىلرندە خلق طرفىدىن تورلىچە ياردەم كوردىكلىرى خالەدە، شىقتى سىز قاطى كوكلىلى
آملر شوندى مەحتاج و قىلرندە ھىچ كىمدى فائىدە كورە آلمى اوڭايسىزلىق قىلالار. شونىڭ
اوچون قولدىن كىلگان آدم مەكىن قدر باشقەلارغە يوشاقلىق كورسەتوب، مەحتاجلارغە
ياردەمدە بولورغە تېش،

— ۱۱۶ — اَسْمَعُوا وَاَطِيعُوا وَإِنْ اَسْتَعْمَلَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ كَانَ رَأْسَهُ زَيْبَةً.

ترجمە: اش باشىدە بولغانلارڭىزغە بويسونڭز آلارنىڭ سوزلىرىن طىكلاڭز. گرچە
اول كىشى كېچىكە باشلى قارا قل بولسەدە.

ایضاح: اش باشند بولغانلرغه بویصنو. آلارنڭ سوزن طڭلاو بزنگ دینمز طرفندن بیورلا شکرلر اولسون بزنگ روسیه قول آستندهغی مسلمانلر اطاعتده هیچ کیمچیلک کورسه تکانلری یوق. وطننڭ همه آغر مینوتلارنده روس وپنداشارمز ایله قولغه قول توتنوب اش قیلالر. وطن یولنده جانلارن، ماللارن قزغانمیچه وطننڭ توغریلقی بالالری ایکانن کورسه تهلر.

— ۱۱۷ — اِسْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ مَلِكٌ الْأَمْلَکِ لَأَمْلَکِ إِلَّا اللَّهُ.

ترجمه: اوزن بتون دنیاڭ پادشاهی دیب اویلاغان کشیگه الله نسڭ آچووی قاطی بولدی چونکه بتون دنیاغه پادشاه الله اوزی گنه در.

— ۱۱۸ — أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا لِلنَّاسِ فِي الدُّنْيَا أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا عِنْدَ اللَّهِ

يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

ترجمه: الله قارشنده اڭ قاطی عذابقه تیشلی بولغان کشی. دنیاده کشیلرگه تورلیچه آغرلرلر کیترگان کشیدر.

— ۱۱۹ — أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِمَامٌ جَائِرٌ.

ترجمه: الله تعالی قارشنده اڭ قاطی عذابقه تیشلی بولغان کشی نچارلق قیلوچی دین عالمیدر.

بو حدیثلر یوقاریده سویله نگانلکدن ایضاح ایتله دیلر.

— ۱۲۰ — أَشْكُرُ النَّاسَ لِلَّهِ أَشْكُرُ هَمَّ لِلنَّاسِ.

ترجمه: آدملر طرفندن بیرلگان نرسهگه شکر قیلوچی کشی، الله نڭ نعمتلرینه شکر قیلوچیلرنڭ آرتراقیدر.

ایضاح: کوبنڭ قدرن بلور اوچون آزنڭ قدرن بلو تیش.

الله تبارک وتعالی بزگه بیرگان چیکسز کوب نعمتلی برابرینه بزذن شول نعمتلرنڭ

قدرن بلوب، شکر قیلونی تلیدر.

لکن الله نڭ چیکسز نعمتلینه تیشنچه شکرانه قیله بلور اوچون کشیلر طرفندن

بیرلگان آزغنه یخشیلیق لرغه شکر قیلا بلورگه تیش. آدملرگه شکر قیلو: آلارنڭ

شادقلرینه شادلانوب، قایغولرینه قاطشوب، توغری کیلگانه اوزلرینه یاردهم بیرو

ایله بولسه کیرهك. اوزینه یخشیلیق قیلغان کشیلرگه نچارلق کورسه تکان کشی، الله نڭ

نعمتلینه ده شکر قیلماغان بولوب رزقینڭ طارایووینه ده سبب بولور.

— ۱۲۱ — أَصْدَقُ كَلِمَةٍ قَالَهَا الشَّاعِرُ كَلِمَةُ أَمِيدٍ إِلَّا كُلُّ شَيْءٍ مَّا خَلَا اللَّهُ بَاطِلٌ.

ترجمه: شاعر سویله گان سوزلردن اڭ توغریسی، لبید اسملی شاعرنڭ «آملاکرا!

اللهدن باشقه بولغان نرسه لر همه سی باطل، بتهچک در» دیب نه یتکان سوزی.

— ۱۲۲ اَصْرِمُ الْاَحْمَقَ.

ترجمه: عقلسز، تربیه‌سز کشیلردن یراق بول. *
ایضاح: آدم بالاسینک خصوصاً یاش بالارنک کوئللری: کشیده نرسه کورسه شونی اوزینه قبول ایته تورغان عجب بر نرسه. بر کشی اخلاقی، تربیه‌لی کشیلر یاننده اوترسه کوکلی تمام یومشی تربیه‌لی کشی بولوب کورنه. شولوق کشی ایکچی وقت اخلاقسز تربیه‌سز کشیلر یانینه اوترسه مجلس اثری اولاروق کوئلنده بر تورلی اوزگار ش سیزه در شونک اوچون بالا تربیه‌چیلری بالارنک دوستلرینه اهمیت بیررگه تیش. ۷
عقللی دوشمان. آحمق دوستدن آرتق.

— ۱۲۳ اِضْمِنُوا لِي سِتِّ خِصَالٍ اِضْمِنْ لَكُمْ الْجَنَّةَ لَا تَطَالُمُوا عِنْدَ قِسْمَةِ مَوَارِثِكُمْ وَانْصِفُوا النَّاسَ مِنْ اَنْفُسِكُمْ وَلَا تَجُنُّوا عِنْدَ قِتَالِ عَدُوِّكُمْ وَلَا تَعْلُوا غَنَائِمَكُمْ وَانْصِفُوا ظَالِمَكُمْ مِنْ مَظْلُومِكُمْ.

ترجمه: سز مینم اوچون آلی تورلی نرسه‌نی اوستکیزگه آلساکیز مین سزنی جنتکه کرتیزگه اوستومه آلام.
میرات مالارکیزی بولگانده بر برکیزگه ظلم قیلوشمه‌کیز، آدمیزگه هر وقت انصاف کورسه تکز. دوشمانغه قارشى قور قاقلق کورسه تمه‌کیز، غنیمت مالینه خیانت قیلماکیز، ظالمیزی مظلومیزگدن طیوکز.

— ۱۲۴ اطعْ كُلَّ امِيرٍ وَصَلِّ خَلْفَ كُلِّ اِمَامٍ وَلَا تَسْبِنَنَّ اَحَدًا مِنْ اَصْحَابِي.

ترجمه: همه توره‌لرگه بویصون. همه امام آرتنده نماز اوکو، مینم صحابه‌لرم‌دن هیچ کفی سوکمه‌کیز.
اطاعت قیلو اوچون توره‌لرنک مسلمان بولووی شرط بولماغان کبی، امام بولغان کشینکده بتونلای گناهدن پاک بولووی لازم توگللیگی بوحدیث شریفدن آکلاشلسه کیره‌ک.

— ۱۲۵ اطْعُمُوا الطَّعَامَ وَاطْيُوا الْكَلَامَ.

ترجمه: فقیرلر، مسافرلرگه طعام آشا تکز، یاخشی سوزلی بولکیز.
— ۱۲۶ اَطْلُبُوا الْعِلْمَ وَلَوْ بِالصِّينِ فَإِنَّ طَلَبَ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ.

ترجمه علمنی استنه‌کیزی قدر یراق باروب بولسده، درستلکده علمنی استهوه همه مسلمانغه فرضدر. }
ایضاح: منه بو، آوروپاخلقى طرفندن «مدنیتی قبول ایتمی» دیب پچراق ارغتلغان اسلام دینینک علم، معرفتکه قاراوی! مدنیتی ملتلرنک کوب مشقتلر صوکنده یاگاغنه‌کرته

آلغان تعليم عمومىي، اسلام دىنى موندن ۱۳۳۰ يىل ئىك كرتكان مسلمان اسمن آلغان اير، خاتون، زور، كچكنه، باي فقير همه سینه او قو فرض ايتولگان. علم بر تورلى اسم ايله بيلگوله نهمگان، نيندى علم بولسده بولسون اویره.

مسلماننىڭ دىنىيە يايىسه دىياسنه كيره كلى علم ئه لله نيندى يراق شهرده، قىطاي خلقى كىي مجوسلر قولنده بولسده دىنى طرفندن شونى باروب آلورغه بيورلادر. اسلاميتنىڭ صاف وقتنده بو حديث اوزىنىڭ حكمن تمام يورتكان. مسلمانلرنىڭ ايرى خاتونى زورسى، كچكنه سى همه سى نيندى علم بولسده قورقماغانلر او قو غانلر. لىكن مسلمانلر زماننىڭ قاراڭغى بر پوچماغينه كيلوب، اوزلرينه فائده ضررى بلمه سلك درجه گه يتكانلر. طور مشلرى اوچون كيره كلى علملرنى قوللردن اچقندروب يالقاو لقمه بيرلگانلر. اسلام دىنى باشقه لار قارشىدغى اهميتن يوغالتوب، مدينيتى قبول ايتمه واييله عييله نه باشلاغان.

— ۱۲۷ اُطْلُبُوا الْمَعْرُوفَ مِنْ رُحَمَاءِ أُمَّتٍ يَعْلَمُونَ فِي أَخْنَاهِهِمْ وَلَا تَطْلُبُوهُ مِنَ الْقَالِيَةِ قُلُوبُهُمْ فَإِنَّ اللَّعْنَةَ تَنْزِلُ عَلَيْهِمْ يَا عَلِيُّ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ الْمَعْرُوفَ وَخَلَقَ لَهُ أَهْلًا فَحَبِّهِ لَهُمْ وَحَبِّ إِلَيْهِمْ فَعَالَهُ وَوَجْهَ إِلَيْهِمْ طَلَابَهُ كَمَا وَجَّهَ الْمَاءَ فِي الْأَرْضِ الْجَدْبَةَ لِجَحَابِهِ وَيَحْيَا بِهِ أَهْلُهَا إِنَّ أَهْلَ الْمَعْرُوفِ فِي الدُّنْيَا هُمُ أَهْلُ الْمَعْرُوفِ فِي الْآخِرَةِ.

ترجمه: سز ياخشىلقنى امتنىڭ مرحمتلى كىيلردن استه كز، آلارنىڭ تيره سنده تركلك قيلكز، اول ياخشىلقنى قارا كوڭللى، شفت سز كىيلردن استه مه كز، چونكه آلارغه اللهنىڭ لعنتى توشكان. اى على! الله تعالى ياخشىلقنى ياراتدى هم آكار تيشلى بولغان كىيلرنىده ياراتدى. آلارغه ياخشىلقنى سويدردى هم ياخشىلقنى قىلونىده سويدردى. ياخشىلقنى استه گان كىيلرنى آلارغه يونالدرى، قوروب، كىيوب بتكان يرگه يغمور ياودروب ترگركان كىي، ياردهمگه محتاج بولغان كىيلرنى ياخشى يوشاق كوڭللى كىيلر ايله ترگزدى. دنياده خلقغه ياخشىلقنى ايتوب تورغان كىيلر آخريده ياخشى كىيلردن بولورلار.

— ۱۲۸ اَطِيبُ الْكَسْبِ عَمَلُ الرَّجُلِ بِيَدِهِ وَكُلُّ يَبِعٍ مَبْرُورٍ.

ترجمه: كىينىڭ ياخشىراغى كىينىڭ اوز قولى ايله اشله گان اشيدر. هم حراملردن صاقلانوب ايتولگان صاتودر.

ايضاح: آدم بالاسينه رزق كيتره تورغان بيك كوب تورلى كىيلر بار لىكن شولار آراسنده: ميت، رياء، كشى حقى قاطشى تورغانى قول كوچى ايله مال تابودر. آندن قالا پاك، ياخشى كىسب حراملردن صاقلانوب شريعت كورسه تكان يول ايله صاتو

ایتودر. هنرچیلک، سوده گرلکنی اوزنده توتا آلمان ملت بر وقتنده محتاج بولماس. شونک اوچون بولسه کیرهک رسول اکرم صلی الله علیه وسلم خصوصی صورتده بو ایکی کسینی ماقتاغان.

هنرچیلک: بزنگ دینمزه ماقتاولی اشلردن صانالسهده، بز مسلمان لر ثلی همان باشقلر هنری ایله اشلهنگان نرسه لر ایلهده تیشنچه فائدهله نه آلمین.

— ۱۲۹ — اَعْبُدِ اللَّهَ وَلَا تُشْرِكْ بِهِ شَيْئًا وَاقِمِ الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ وَادِّ الرَّحَاةَ الْمَفْرُوضَةَ وَحِجَّ وَاعْتَمِرْ وَصُمْ رَمَضَانَ وَانْظُرْ مَا تُحِبُّ لِلنَّاسِ أَنْ يَأْتُوهُ إِلَيْكَ فَأَفْعَلْهُ بِهِمْ وَتَكَرَّهُ أَنْ يَأْتُوهُ إِلَيْكَ فَذَرْهُمْ مِنْهُ.

ترجمه: الله تعالی گه قللق قیل، اللهغه هچ نرسه نی تیکداس قیلمه قللگ بر الله اوچونگنه بولسون. فرض نمازکنی وقتنده اوقو، زکاتکنی بیر، فرض هم نفل حجلرنی قیل رمضان روزه سن توت، آدملرنک سیکا نرسه قیلولرن سویهسک، شونی آلا رغهده قیل. آلا رنک سیکا نرسه قیلولارن یاراتمی سک اول اشنی آلا رغهده اشلهمه، قوی. ایضاح: الله تبارک و تعالی آدم بالاسن دنیا هم آخرة یورطلارینه یارارلق ایتوب یاراتقاندن شولارده طنچلق، راحت ایله یاشاو اوچون آنک اوستونه بیوک خدمت لر یوکلک تلگان.

الله نک قوشقان اشلرن تیشنچه اشلهنگان کشی لر آخرة یورطنده، آدملر ایله گوزل تورغان کشی لر دنیا یورطنده طنچلق طاباقلارن سویکلی پیغمبری آغزندن بزگه سویله تکان.

— ۱۳۰ — اَعْبُدِ اللَّهَ وَلَا تُشْرِكْ بِهِ شَيْئًا وَاعْمَلْ لِلَّهِ كَانَكَ تَرَاهُ وَاعْدُدْ نَفْسَكَ فِي الْمَوْتِ وَادْكُرِ اللَّهَ تَعَالَى عِنْدَ كُلِّ حَجَرٍ وَكُلِّ شَجَرٍ وَإِذَا عَمِلْتَ سَيِّئَةً فَاَعْمَلْ بِحَسَنَةٍ حَسَنَةً السِّرِّ بِالسِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ بِالْعَلَانِيَةِ.

ترجمه: اللهغه قللق قیل. الله تعالی گه هچ بر نرسه نی تیکداس قیلمه الله نی کوزک ایله کورگان کبی، اخلاص ایله قللق قیل. اوزکنی اولکلردن صانا، آغاچ، طاش کبی نرسه لر نی کورگاندن الله نی ذکر قیل. اگر نچارلق قیلسک آنک آرطندن. یاخشیلق قیل. نچارلغکنی یاشرن قیلغان بولساک یاخشیلغکنی ده یاشرن قیل. نچارلغکنی آشکاره قیلغان بولساک یاخشیلغکنی ده آشکاره قیل.

— ۱۳۱ — اَعْبُدِ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ وَاحْسِبْ نَفْسَكَ مَعَ الْمَوْتِ.

ترجمه: اللهنى كورگان شىكللى بولوب قللق قيل گرچه سىن اللهنى كورماسه كده الله سىنى كورر. اوزگنى اولوكلر ايله صانا.

ايضاح: آدم بالاسى باشلاغان اشن فائدهلى رهوشده تمام ايتهر اوچون، شول اشنده اخلاصلى بولووى تيش. موني هر كم بله. الله تعالى گه قيلغان عبادتده فائدهلى بولوب چقسون اوچون اخلاص تيشلى قىلونغان. لكن بو اورندهغى اخلاص برچيك ايله چيكلمه نمان. فقط اللهنى كورگان كى عبادت قيل ديولگان. فرض ايتيك: اگر بز قارشومزده بتون عالمكه حكمن يور تكان الوغ قدرتلى، بيوك مهابتلى الله تعالى نى كورسهك ايدى. آنك قارشونده اوزمىزنى اچكى هم طشى نچارلقلاردن پا كلاب. ممكن قدر تربيهلى كورنرگه طرش ايدك توگلمى؟

الله تعالى بزگه كورنده سهده بزنگ همه اشلمىزنى كوروب، بلوب تورغانلقدن آكار عبادت وقتنده اوز بزنگ پا كلگمىزنى، اخلاصمىزنى جويماسه تيش، دنياده طور طرش لكن بر وقت اوله چگكى خاطر كدن چغارمه.

— ۱۳۲ — اَتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ فَانْهَا مُسْتَجَابَةٌ.

ترجمه: مظلوم نك دعاسندن ماقلان. درستلكده آنك دعاسى قبول قىلنمش در.

— ۱۳۳ — اِغْرِفُوا اَنْسَابَكُمْ تَصِلُوا اَرْحَامَكُمْ فَانَّهُ لاقْرَبَ فِي الرَّحِمِ اِذَا

قُطِعَتْ وَاِنْ كَانَتْ قَرِيْبَةً وَلَا بُعْدَ بِهَا اِذَا وُصِلَتْ وَاِنْ كَانَتْ بُعْدَةً

ترجمه: نسلركزنى بلكز، قرده شلركزگه توتاشرسز. آنك اوچون. قرده شلككز ياقن بولسده بربركز ايله طاشلاشساكز آراكزدهغى ياقلق بتهر، قرده شلككز يراق بولسده بربركز ايله توتاشسهكز آراكزدهغى يراقلق بتهر.

— ۱۳۴ — اِعْزِلِ الْاَذَى عَنْ طَرِيقِ الْمُسْلِمِيْنَ.

ترجمه: آدملىر يورى تورغان يولدن زيان كيتره تورغان نرسه لرنى يباركز. ايضاح: يولنك يراقلى سببلى مشقت كوره تورغان خلقغه يكللك بولسون اوچون تيمر يوللر صالو، پاراخودلر اشلو خلقنك او تووينه آغلق بيره تورغان يلغه لرغه كوپرلر صالو، پچراق يوللرغه طاش جايو، اورامدهغى چوب چارلارنى يبارو همه سى يولدهغى زيانلى نرسه لرنى بترو بولسه كيرهك، دينمىز بزدن بو اشلرنى صوراسدهده بز مسلمانلر همان يالقاواق قىلغانمىز. قايدى مسلمانلر اسمندن آچلغان پراخود شركتى قايدى سالغان كوپرلارى؟

بو اشلرنى اشلودهده همه كشى تيگىز توتولا. عالم كشى علمى ايله، باى كشى مالى ايله، كوپلى كشى كوچى ايله، ياردهم ايتهرگه تيش.

١٣٥ - اَعْطَيْتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي نَصَرْتُ بِالرَّغَبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ وَجَعَلْتُ لِي الْأَرْضَ مَسْجِدًا وَطَهُورًا فَإِنَّمَا رَجُلٌ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتُهُ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ وَأَحِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ وَلَمْ تَحُلْ لِأَحَدٍ قَبْلِي وَأَعْطَيْتُ الشَّمَاعَةَ وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً.

ترجمه: مېندن اولگى پيغمبرلرگه بيرلمه گان بيش تورلى نرسه الله طرفندن ميگا بيرلدى. بر آيلق يرلدن دوشمانلرمنى قورقتو ايله ياردهم بيرلدم، بتون ير يوزى ميگا مسجد هم پا كلاوچى قيلوندى، مينم امتدن بولغان بر كشيگه نماز وقى ييتسه اول مسجد، صويوق ديب تورماسون نماز اوقسون. غنيمت مالى باشقه پيغمبرلرگه حلال توكل ايدى، ميگا حلال قيلوندى، گناھلى آدملرگه شفاعت قيلورغه رحمت بيرلدى. باشقه پيغمبرلر اوز قوملرينه گنه بيه رلگانلرى حالدە مين بتون بير يوزنده گى آدملرگه پيغمبر بولوب بيه رلدم.

ايضاح: آتاسز، ياردهمچى سز يتيم بولوب آز زمان اچده اوز آلدينه قوتلى بر ملت توزو، زمانلرنده الك قوتلى دولتلردن سانالغان روما پادشاهلرينك، مصر فرعونلرينك يوره كلرينه قورقو سالوب اوز آلدنده سجدە قيلدرو، رسول اكرم اوچون الله نك زور ياردهمى بولدى. لکن بوياردهم الله طرفندن بوشقنه بيرلمه گان بلکه رسول الله نك آرمى طاللى اشلەوى آرقاسنده غنه بولغان اوزندن صولك كيلگان خليفه لريده آنك كورسه تكان يولى ايله بارغان زمانلرنده الله نك شول ياردهمن آلوب تورغانلر. بتون دنيا نك كوكلينه قورقو سالغانلار. پيغمبرك زمانندن يراقلاشقان صاين خليفه لر رسول اكرم صلى الله عليه وسلم كورسه تكان يولدن چغوب يالقاولقغه بيرلگانلرى اوچون الله ياردهمندن كيسلگانلر. باشقه لر نك كوكلينه قورقو سالغان مسلمانلر، اوزلرى باشقه لر آلدنده باش اييه رگه تيشلى بولوب قالغانلر.

١٣٦ - اَعْظَمُ النِّسَاءِ بَرَكَةً اَيْسَرُهُنَّ مَوْتَةً.

ترجمه: خاتونلرنك زور راق بركتلىسى ايرلرگه مشقى يكلراق بولغانيدر. ايضاح: طورمش دنياى ايرلر ايله خاتونلر آراسنده اورتاق بولنگان. ايرلرگه مال طابو يوكله تلگان بولسه، شول مالنى تيشلى اورنلارينه توتو، خاتونلر اوستينه يوكله تلگان. ايرنك تابقان مالن تيشنچه توتا آلمى ايرن آرتق راصخودلار ايله بورچوغان خاتون ايرنك اشى آرتقه كيتوگه سبب بولغان شيكلى، ايرنى آرتق بورچوماغان خاتونده ماللرينك بركتلى بولووينه اشلرينك آلغه كيتووينه سبب بولادر.

شونك ارچون رسول الله آندى خاتونلرنى ايك حرمتلى، ايك بره كاتلى خاتونلردن

ساناغان.

۱۳۷ — اعظمُ الناسِ حقًا على المرأةِ زوجها واعظمُ الناسِ حقًا على الرجلِ أمه.

ترجمه: خاتونلارغه زورراق حقلى كى اوزىنىڭ ايرى، ايرلرگه اڭ زورراق حقلى كى آناسى.

ايضاح: اسلام ديننده بر ايرنىڭ نكاحينه كرگان خاتوننى آشاتو، اچرتو، كىيندرو جلى اويدە توتوهم باشقه مشقتلىرى ھەمەسى اير اوستينه يوكله تله منه ايرنىڭ شول نعمتلىرىنه شكرانه بولسون اوچون ايرنىڭ بر نيچه حقن خاتون اوستينه يوكله تله در.

بالانىڭ اڭ مشقتلى وقى، اڭ تربيه گه محتاج وقى آنالار قولنده بولغانلقدن باشقه لارغه قاراغانده آنالرمزنىڭ حقى البته آرتق بولورغه تيش.

۱۳۸ — اعلم يا بلال انه من احيا سنة من سنتي فقد اُميتت بعدي كان له من الاجر مثل من عمل بها من غير ان ينقص من اجورهم شيئاً ومن ابتدع بدعة ضلالة لا يرضاها الله ورسوله كان عليه مثل آثام من عمل بها لا ينقص ذلك من اوزار الناس شيئاً

ترجمه: اى بلال! ميندن صوڭ اوتىرلگان بر سنتنى بر كى ترگزە شول سنت بلە عمل قىلغان كشىلرنىڭ ثوابى اول كشىگە دە بولور، آلارنىڭ ثوابى برده كىمەھەس.

اگر بر كى الله ھەم آنىڭ پىغمبرى رضا بولمى تورغان بر نچار اشنى چغارسە اول كشىگە شول نچارلقنى قىلغان كشىلرنىڭ گناھسى بولور. لکن قىلوچى كشىلرنىڭ گناھلىرى برده كىمەھەس.

ايضاح: رسول اكرم صلى الله عليه وسلم اوزىنىڭ اوتكون كوزلى ايله امتى آراسنده ديننىڭ صافلىغىنه، طورمىنىڭ بارشىنه ضرر كىترە تورغان بدعتلرنىڭ طارالوون كوروب، ممكن قدر شولارنى طارالتماسقه طرشقان شول بدعتنى چغارغان كشىگە، قىلغان كشىلرنىڭ گناھسى قدر گناھ بولور، كى قورقنچلى سوزلر ايله قورقتقان، لکن، بىزنىڭ قاطى يورەكلرمز آنىڭ قورقماغان. بتون ضررلى بدعتلرنى قبول ايتوب شولار اورىنىه رسول الله نىڭ حكمتلى سوزلرن، كوڭللى طورمىشنى قربان ايتكانىز.

۱۳۹ — اعملوا فكل ميسر لما خلق له.

ترجمه: سز اشلەگز، طرشگز. ھەمە كىشى اوزى اوچون ياراتلغان نرسەسىنه ياردهم

بىرلەشدر.

ايضاح: الله تبارك وتعالى آدم بالاسن ھەمە اشكە يارارلىق، دىنانىڭ ھەمە ماتورلىق لارندن فائدهلە نورلك ايتوب ياراتقان. لکن، شوندىن فائدهلەنو بىندەنىڭ اوز طرشلىغىنه

غیرتینە تابشرلغان. اشندە طەش، غەیرتلى آدم بالاسى اللەدن ياردەم آلۇپ، كۆكدە اوچا،
صو آستندە يوزە آغان شېكىللى، ھەمە اشنى اللەنىڭ ياردەمىدىن كەنە كۆتۈپ تورغان غەيرەتسز،
يالقاو آدملىر كۆنلەك طورمىشلىرىدە رەتلەپ آلۇپ بارە آلمىلىر.

آغر اش آلدندە بومىدىن بولمى دىپ قولسلىتەو، ھەمە اشنى اللەنىڭ ياردەمىدىن كەنە
كۆتۈپ، اشسز ياتو صولك درجەدە توبانلىك در.

۱۴۰ - بِ إِغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ: خَمْسِ حَيَاتِكَ قَبْلَ مَوْتِكَ وَصِحَّتِكَ قَبْلَ سَقَمِكَ
وَفَرَاغِكَ قَبْلَ شُغْلِكَ وَشَبَابِكَ قَبْلَ هَرَمِكَ وَغَنَّاكَ قَبْلَ فَقْرِكَ.

ترجمە: بېش تورلى نرسە كېلگانچە، بىش نرسە ايلە فائىدەلەنكۆز: اولوم كېلودن
اول تركلىككۆز ايلە فائىدەلەنكۆز آورو كېلودن اول سلاملككۆز ايلە، قازتلق كېلودن
اول ياشلىككۆز ايلە، اش وقتكۆز كېلودن اول بوش وقتكۆز ايلە، فقيرلىك كېلودن اول
بايلىقكۆز ايلە فائىدەلەنكۆز.

۱۴۱ - اَعْدُ عَالِمًا اَوْ مُتَعَلِّمًا اَوْ مُسْتَمِعًا اَوْ مُجِبًّا وَلَا تَكُنِ الْخَامِسَةَ فَتَهْلِكَ

ترجمە: سېن دىيادە عالم بول يا، علمى استەوچى بول يا، علمى ايشتوچى بول يا،
شولارنى سۇيوچى بول. اگر بولارنىڭ بىشچىسى «بولارنى دشمان توتوچى» بولسەڭ ھلاك
بولورسەڭ.

ايضاح: دىيا ھم آخرتدە بختلى بولونى استەگان كشى، شول ايكى دىيا اوچون
كېرەكلى نرسەلرنى بلو يايىسە اوپىرەنو تېيىش اگر آلارنى بولدرلاق بولماسە عالم كشىلىر
ايلە اولتورشوب آلاردن سوراشوب تورسون. اگر بركىشى اوزى نادان بولوبدە
كشىدن سورارغە خورلانسە، عالملرنى دشمان توتسە اول كشىگە دىيا دولقونلىرى آراسىندە
ھلاك بولودن باشقە چارە يوق.

۱۴۲ - اَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ تَحَابُّوا.

ترجمە: آراڭزدە سلامنى فاش قىلىڭۆز. بر برڭز ايلە سۇيىرشىز.

۱۴۳ - اَفْشُوا السَّلَامَ وَاطْعِمُوا الطَّعَامَ وَكُونُوا اِخْوَانًا كَمَا اَمَرَكُمُ اللّٰهُ.

ترجمە: آراڭزدە سلامنى فاش قىلىڭۆز، فقيرلىر ھم باشقەارغە طعام آشاتكۆز، اللە
قوشقان كېى قردەش اولكۆز.

ايضاح: برملتىڭ بتونلىگىن صاقلالو، قردەشلىك، براك آرقاسىندەغىنە بولغانلىقدىن
رسول اكرم صلى الله عليه وسلم دوستلىقغە، قردەشلىككە صولك درجە اھمىيت بېرگان. آرادە
دوستلىقنى بار ايتتە تورغان يوللارنىدە كورسەتوب قالدىرغان. اوچراغادە سلام بېرشوب
حال سوراشو، حرمت ايتشو اسلامىتنىڭ بىوك عادىلردىن سانالغان.

۱۴۴ — أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ بَعْدَ الْإِيمَانِ بِاللَّهِ التَّوَدُّ إِلَى النَّاسِ.

ترجمه: اللهغه ایمان کیترگان سوکندە عمللرنک آرتقراقی آدملر ایله دوست تورمق در. ایضاح: اللهغه اوشانغان سوک. بئده نك عمللرن ایکی تورلیگه بولوب بولا. ^(نقل) نمازلر، نقل روزه لر. بولار بئده نك اوزینه فائده ایتەرلر، ریاسز، چن کوکل ایله بولغانده آدم شولار برابرینه الله دن بیوک ثواب لر کوره آلور. لکن، بولار ایله ملت هم باشقه خلق هیچ فائده له نه آلماسلر. خلق آراسنده دوستلانی صاقلارو محتاج کشیلرگه یاردهم ایتو، مکتب مدرسه لرگه مال یایسه کوچ ایله خدمت کورسه تر، بو اشلر بئده نك اوزینه فائده کورسه تکیان کیی ملت هم خلقغه ده فائده بییرلر. منه الله تبارک و تعالی بئده لرنک اول بتون خلقغه فائده کیتره تورغان اشلر قیلولرن تلی.

۱۴۵ — أَفْضَلُ الْإِيمَانِ الصَّبْرُ وَالسَّمَاحَةُ.

ترجمه: ایماننک آرتقراغی. صبر ایتمک، اوزکا گناهلای بولغانلرنی عفو ایتمک در. ایضاح: کشیک دنیا سنده بئده نك باشینه تورلی آغرقلر، قاطی اوکایسزقلار کیلورگه ممکن. الله نك یاردهمینه، اوزینک کوچینه اوشانغان آدملر شول آغرقلردن اوزلرن صاقلاب قالغانلری کیی، الله نك یاردهمینه، اوزلرنده اول آغرقلرغه توزملک کوچنک بارلغینه اوشانغان آدملر قدرلی جانلرن آغولاب اوزلرن هلاک ایتوب طاشلی لار. صبر بئده نك بیوک یاردهمچیسی بولغانلقدن رسول الله آنی ایماننک آرتقلردن صاناغان.

۱۴۶ — أَفْضَلُ الدُّنْيَانِ دِينَارٌ يُنْفَقَهُ الرَّجُلُ عَلَى عِيَالِهِ وَدِينَارٌ يُنْفَقَهُ الرَّجُلُ عَلَى ذَاتِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَدِينَارٌ يُنْفَقَهُ الرَّجُلُ عَلَى أَصْحَابِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ.

ترجمه: آقچەلارنک آرتقراقی. ایرنک بالاچاغلارینه هم باشقه تربیه سی تییش کشیلرگه توتقان آقچە سیدر، هم الله یولنده یورگاندە آطینه آشاتقان آقچە سی، هم الله یولنده بولغان اییدە شلرینه یاردهمگه بیرگان آقچە سیدر.

ایضاح: الله تبارک و تعالی بئده لرگه بیرگان آقچە سندن حساب آلاچق شول حساب وقتنده بئده نك فائده سینه بولغان آقچە لر: اوزینک بالالارینه توتقان آلارنی اوقوتقان، آشاتقان آقچە سی الله هم ملت یولنده یورگاندە توتقان آقچە سی، اوقو یولنده یایسه باشقه بر تورلی ملت خدمتنده بولغانلرغه یاردهم بیرگان آقچە لری بولور. شونک اوچون قولندن کیلگان آدم شول اورنلرغه ممکن قدر یاردهم ایتەرگه طرشرغه تییش.

۱۴۷ — أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ أَنْ تَصَدَّقَ وَأَنْتَ صَحِيحٌ شَحِيحٌ تَأْمُلُ الْعَيْشَ وَتَخْشَى الْفَقْرَ؛ وَلَا تَمُهَلْ حَتَّى إِذَا بَلَغَتِ الْخُلُقُومَ قُلْتَ لِفُلَانٍ كَذَا وَلِفُلَانٍ كَذَا أَلَا وَقَدْ كَانَ لِفُلَانٍ.

ترجمه: صدقه نڭ آرتغراغى: اوزڭ سلامت، مالنى بىك سويوچى صاران، دنياده اوزاق زمان تورونى اويلاپ، فقيرلىكن قورقغانڭ حالده بيرگان صدقه در. جانڭ بوغازڭا كېلگانچە اشڭنى كېچكدرمه. اول وقت فلانگە شول قدر، فلانگە شول قدر ديسە كندە مال سىنڭ قولىڭدن چققان بولور.

ايضاح: هر عاملىگە آرتق ماتورلىق بيرە تورغان نرسە پاك كوڭل، صاف اعتقاد بولسە كېرەك. مالغە صولڭ درجەدە كوڭل قويوب آنڭ كېموندن قورققان كىشىنڭ مالن قزغانى صدقه بېرووى صدقه نڭ تېوشلى لگىنە، آنڭ فائىدەسىنە آرتق اوشانغان لىقن بولغان اوچون باشقە صدقه لردن آرتق سانالغان. اوزىنڭ اولووينە تمام اوشانوب بىكچا كندە صدقه بېرگان كىشى مالى ايله اوزى فائىدەلەنە آلمانغان بىكچا اخلاصىز بولغانى اوچون الله قارشىدە ھېچ اھمىيىتى يوقدر.

۱۴۸ — أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ مَا كَانَ عَنْ ظَهْرِ غِنًى وَالْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى وَابْدَأْ بِمَنْ نَعُولُ.

ترجمه: صدقه لار نڭ آرتغراغى، بايلىقن بېرگان صدقه در. اوستدە گى قول آستدەغى قولدن ايزگوراكدر. صدقه ئى اول اوزڭا نىققەسى تېش بولغان كىشىدن باشلا.

ايضاح: الله رضاغن استاب، مالڭنى صدقه ايتو بىك خېرلى اش بولسەدە اوزڭنى ھم تىرىيەسى تېيىش بولغان كىشىلرڭنى آچ قالدروب بتون مالڭنى صدقه ايتو، عقل ھم دىن قارشىدە آرتق ماقتاوى اش توڭل. شونڭ اوچون اول اوز كېرەكلىرىڭنى تولتۇر، بالالرىڭنى تىرىيە ايت، اوزڭنى محتاجلىقن صاقلار قدر مال قالدردىن آرتقان صدقه بېر.

۱۴۹ — أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ سَقَى الْمَاءِ.

ترجمه: صدقه لار نڭ آرتغراغى. آدملىرگە صو اچرىمكدر. صوسزلىق سېبىلى مشقت كورگان حلققە قىولار قازىمىق. چىشمەلر آچمىق، يىلغەلار آغزىمىق بىز نڭ دىنىمىز نڭ كى سۇيىكىلى اشلىرىدن سانالا.

۱۵۰ — أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ أَنْ يَتَعَلَّمَ الْمَرْءُ الْمُسْلِمُ عِلْمًا ثُمَّ يَعْلَمَهُ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ

ترجمه: صدقه نڭ آرتغراغى: بىر مسلمان نڭ علم اوڭرانوبدە شول علمنى باشقە قردەشلىرىنە اويىرەتتوبىدر.

ايضاح: ملتنڭ بتونلىگن صاقلار اوچون، ملت بالالرى آراسىنە علم تاراتونڭ لازم ايكانن ھەر كىم بولسە كېرەك. مونڭ اوچون ھەر كىم اوزىنڭ بلىگانن باشقەلرغە قرغانىمىچە اويىرەتتوى ايله كندە بولور.

شونڭ اوچون بولسە كېرەك پېغمبىرىمىز صلى الله عليه وسلم، بلىگان كىشىلرگە، بلىگان نرسەلرن اوزارندە كندە صاقلاب تورمىچە ياشقەلرغە تاراتورغە قوشقان.

حمدلر اولسون بزنك اسلام عالمرى بو حقده بيوك همت كورسه تكانلر، اوزلرى بلگان قدر هيچ صارانلق قيلى وظيفه سز فلانسز ملت بالالرن اوقتقانلر درست آلاز ملتكنك احتياجن قابللرلر نرسه لر اويده ته آلماغانلر، آنك اوجون آلازنى عيب ايتوب بولى چونكه آلازغه تاريخنك ياردهمى شول تدرگنه بولغان تاريخنك قارانغو وقتنده آرمى، طاللى بار قدر علملرن ملت يوليئه باغشلاغان بيوك عالمرنك اسملرن حرمت ايله ذكر ايتهرگه تيوش.

۱۵۱ — أَفْضَلُ الْكَسْبِ بَيْعٌ مَبْرُورٌ وَعَمَلٌ الرَّجُلِ بِيَدِهِ.

ترجمه: كسبلرنك آرتغراغى: توغريلق ايله قيلغان سه وده ايله كشينك اوز قولى ايله قيلغان اشيدر.

۱۵۲ — أَفْضَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِسْلَامًا مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ يَدِهِ وَلِسَانِهِ وَأَفْضَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنَهُمْ خُلُقًا وَأَفْضَلُ الْمُهَاجِرِينَ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ وَأَفْضَلُ الْجِهَادِ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ فِي ذَاتِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ.

ترجمه: مؤمنلرنك آرتغراغى: مسلمانلر آنك قواندن هم تلتدن طنج بولغانى در. آدملرنك آرتغراق ايمانلىسى: كوركهم خلقلى سيدر. مهاجرلرنك آرتغراغى: الله طيفان نرسه لردن طيولغان كشيدر. صوغشلرنك آرتغراغى: الله حقنده اوز نفسى ايله صوغشمق در.

۱۵۳ — أَفْضَلُ الْمُؤْمِنِينَ أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا.

ترجمه: مسلمانلرنك آرتغراغى كوركهم خلقلى سيدر. كوركهم خلق اسلامينده بيك زور اورون توتادر كوركهم خلقلى كشير، آدملر قارشنده حرمت ايله ياد ايتولگان كى، الله تبارك و تعالى قارشنده ده حرمتلى كشيردن سانالار.

۱۵۴ — أَفْضَلُ الْمُؤْمِنِينَ رَجُلٌ سَمَحَ الْبَيْعِ سَمَحَ الشِّرَاءِ سَمَحَ الْقَضَاءِ سَمَحَ الْأَقْضَاءِ.

ترجمه: مؤمنلرنك آرتغراغى صائقانده هم آلمانده يومشاقلق قيلغان كشى، بورچن توله گنده هم بورچن آلمانده يومشاقلق قيلغان كشيدر.

ايضاح: آلس بيرشده يومشاقلق قيلو، آلمان بورچن رنجوتميچه توله و، بورچن آلمانده يومشاقلق ايله آلو ديننر طرفندن بزگه يوكله تلگان بيوك بورچمزد. مسلمانلق دعواسنده بولغان آدم البته بولارنى خاطرندن چغارماسقه تبيش.

آرامزده آلس، بيرشده قاطيلىق قيلوچى لار، اوزلرن فقير كورسه توب آلمان بورچلرن توله ودن باش تارتقان يالغانچيلر، ياييه صومينه برنيچه تين گنه توله رگه راضى بولغان كشير بورچلارن قهرلر توله تسكن شفقت سز كشير تابولا ايكان، بو آلازك

اوز قومسزلقلارندن كیلگان قباحلكدر. موئی اسلامیتكه هیچ بر یول ایله صلتا و ممكن توكل، اسلامیت آندن پاك، صاف بر دین ایكائی بومبارك حدیث دن آڭلاشله كیرهك.
۱۵۵ — أَفْلَحَ مَنْ رَزَقَ لُبًّا.

ترجمه: عقل ایله رزقلانغان كشی همه آغرقلردن قوتولدی.
ایضاح: الله تبارك و تعالی آدم بالالرینه همه سینه بر تیگز عقل بیرسده، شول عقلنی اورنینه توتا بلر حقنده آدملر بیک كوب تورلیگه بولنه لر. عقللرن تییشنچه توتا بلگان آدملر دنیا نك همه ما تورقلرندن فائده له نوب، باشقه لارغه خواجه لق قیلغانلری حالد، عقل کبی بیوك نعمتلرن اورنینه توتا آلمانغان آدملر باشقه لرغه قل بولوب، عمرلك خورلقدن چغا آلایلر. عقل: طورمش دنیا سنده بیوك اورن توتقان شیکللی، الله تعالی قارشنده ده بیک زور اورن توتادر. عقللری سلامت بولغان آدملر الله طرفندن همه شریعت حکملرن یورتو ایله کوچله نگانلری حالد، عقللرنده لر، بر تورلی کیمچیلک بولغان آدملر بیک كوب شریعت حکملرندن آزاد ایتوله لر.
عقل: بنده نك طورمشینه بیک كوب اوزگارشرلر یاصاغان اوچون رسول اکرم بو حدیثی سویله گن بولسه کیرهك.

۱۵۶ — أَفْلَحَتْ يَأْقُدِيمُ إِنْ مِتَّ وَلَمْ تَكُنْ أَمِيرًا وَلَا كَاتِبًا وَلَا عَرِيفًا.
ترجمه: ای کچکنه مقدم (مقدم بن معدیکر بکه خطاب بولسه کیرهك) اگر سین اولگان وقتکده: حاکم، یازوچی، جماعت باشی بولماساڭ بتون آغرقلاردن قوتلدک.
۱۵۷ — أَفْلَحَ مَنْ هَدَى إِلَى الْإِسْلَامِ وَكَانَ عَيْشُهُ كَفَافًا وَقَعَ بِهِ.
ترجمه: بر آدم اوزی مسلمان بولوب ییتهرلك قدر رزقینه قناعت قیلسه: بوکشی ایکی دنیا نك آغرقلارندن قوتولدی.

ایضاح: بنده نك ذهنن تاراتقان باشن ئه یله ندرگان نرسه دنیا طورمشینك آغرقلاری آخرة کونینك قورقنچلاری ایکانی هرکمنك معلومی بولسه کیرهك. منه شول آغرقلار، شول قورقنچلاردن قوتقاره تورغان نرسه: بنده نك ایمانی، بار مالینه قناعتی بولور. بر کشی الله تعالی نك بیورغان اشرلن اشلوب، طیفان اشرلندن طیویلسه، یتهرلك قدر مالی بولوب شوکار قناعت قیلسه بو کشینك جانی راحتده، کوکلی طنچلقده بولور.

دولتلیری ایرکن بولا توروب، اوزلرن فقیر کورسه تکان قناعتسز کشیلرنك دنیا ده کوبی مشقتلر کورگانن او یلا ساق بو حدیثنك نیندی اوتکونك ایله سویله نگان ایکانن بیک یخشی آڭلارمز.

۱۵۸ — أَقْلُوا الدُّخُولَ عَلَى الْأَغْنِيَاءِ فَإِنَّهُ آخِرَى أَنْ لَا تَزْدُرُوا نِعَمَ اللَّهِ

عَزَّ وَجَلَّ.

ترجمه: بايلار قارشينه كرونى آز قىلىڭز آنك اوچون اول اش الله نىڭ سىڭا بىرگان نىمىتلرن خور قىلما سقە الڭ موافق اشد.

ايضاح: كوز آلدەزدە شوندى حكمتلى حديثلر بولا توروب، آرامزدە بعض اماملارمىز عالمىمىز الله نىڭ الڭ بىوك نىمى بولغان علملرن بايلار كىفئە قربان ايتكانلر. هېچ اصل بولماغان حيلە شرعىلر چىزاروب «شريعە چى تىرى... الخ» كى توبان سوزلر سۇيەلەب شريعەتنىڭ اهمىتىن يۈەلتقالر.

۱۵۹ — أَقِلُّوا مِنَ الْمَعَازِيرِ.

ترجمه: عىيڭ اوچون عفو. اوتنگانده يالونى كوب قىلە.

ايضاح: سىنىڭ نىچارلىق سىبىلى ضرر كورگان، رنجوگان كىشىدن عفو اوتنو عقل هم شريعە قارشىدە بىك ماقئاولى اشدن صانالسدە، اوزىڭنىڭ ناموسىڭا ضرر كىتەرلىك قدر يالنو، يالوارونىڭ تىوش توگلىگىن رسول اكرم صلى الله عليه وسلم، خاتونى حضرت عائشەگە سۇيەلەگان.

۱۶۰ — أَقِلُّوا ذَوِي الْهَيْئَاتِ عَثَرَاتِهِمْ إِلَّا الْحُدُودَ.

ترجمه: آراڭزده يىخىلىقلىرى ايله معلوم بولغان حرمتلى كىشىلرڭنىڭ كچكنە گناهلرن قايتارڭز، عفو ايتڭز. اگر اوزلرىنە جزانى واجب ايتدرلىك زور گناه اشلەسرلرگنە عفو ايتەسىز.

ايضاح: ملت هم خلق خدمتىدە يورگان حرمتلى كىشىلر بىندەچىلىك ايله بر عىب اش اشلەسرلر، شول عىبلىرى اوچون آلارنى جزا قىلو، عىبلرن بتون دىياغە فاش ايتو: مى اشلىرنىڭ باروشىنە. شوندى كىشىلرنىڭ اشدن قاچووينە سىبب بولغانلىقدن، مەكن قدر آلارنىڭ كچكنە گنە خطالارن كورەسكە كىرەك. اگر اوزلرىنىڭ بىوك درجەلرىنە موافق بولماغان اشلىر اشلەسرلر، (مثلا ايسرتكچ اچو، زنا، كىشى حقىنە تىيو كى) اول قت الله طرفىدىن بىلگۈلەنگان جزالرن كوررلر.

۱۶۱ — أَقِلُّوا السَّخِيَّ زَلَّتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ آخِذٌ بِيَدِهِ كُلَّمَا عَثَرَ.

ترجمه: يومارد كىشىلرڭنىڭ خطالىق ايله قىلغان گناهلرن عفو ايتڭز. الله تعالىدە آلارنىڭ خطالارن عفو ايتەدر.

ايضاح: اسلام دىنىدە گناھلىرى سىببلى جزا ايتىلۇدە ھەمە كىشى بر تىگىز كورلسەدە مى اشلىرنىڭ آغومىنە، ققىرلىرنىڭ محتاجلىقدن قوتۇلۇلارنىنە زور ياردەم كورسە تكان شىقتىلى جومارد كىشىلرنىڭ شول يولەدە كورسە تكان غىرتلىرى، ياردەملىرى طاغى آرتسون اوچون كچكنە گنە خطالارى عفو ايتلورگە تىوش كورلىگان.

اوزى بىرگان مال ايله اوزىنە جوماردلىق قىلغان كىشىلرنىڭ خطالارن الله تعالى عفو ايتسە، اوزىمىز كى آدم بالاسى بولا توروب، اوزىمىزگە ياردەم كورسە تكان كىشىلرنىڭ خطالارن بىزگە بىگۈرەدە عفو ايتەرگە تىيش.

١٦٢ — اَقِمُوا حُجُودَ اللَّهِ فِي الْبَعِيدِ وَالْقَرِيبِ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِاللَّهِ لَوْمَةٌ لَّائِمٌ.

ترجمه: يراقدهغى هم ياقندهغى كشيلىرگه شريعت حكملىرىن تورغوزگز. اللهنىڭ قوشقان حكملىرىن يورتوده نچار كشيلىرىنىڭ نچارلىقى سزنى توتماسن.

تنبیه: بعيى، قريىنى: نسيده يراق هم ياقن كشى ديب، يايىسه قوتلى، ضعيف كشى ديبده ترجمه قىلغانلىرى. اول وقت: اوزگزننىڭ ياقن هم يراق كشيلىرگه، ضعيف هم قوتلى كشيلىرگه همه سینه بر تىگىز قاراگز معنى سنده بولورغه تىيش.

١٦٣ — أَكْبَرُ الْكِبَائِرِ الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ وَقَتْلُ النَّفْسِ وَعَقْوُ الْوَالِدَيْنِ

وَشَهَادَةُ الزُّورِ.

ترجمه: گناھلىرىنىڭ زورلىرى: الله تعالىگه اورتاقلق قاتمق، كشى اوتومك (١) آتا، آنانى رنجوتمك، يالغانغە شهادت بىرمك.

ايضاح: ھاكملىرگە شريعت حكملىرىن يورتوده يىگىلك بولسون اوچون الله تبارك وتعالى همه حكم وقتىدە شادلىرىنىڭ بولۇون تىيشلى قىلغان. شادلىرىنىڭ سوزىدىن اوتوب حكم ايتەرگە ھېچ بر ھاكم گە يول قويىلماغان. ھاكملىر قارشىدە شادلىرىنىڭ توغرىلىقلارى بولۇنسون اوچون الله اسمى يايىسه قرآن كريم ايله آنط ايتىدرو تىيش قىلغان. حكم وقتىدە بر كىشىنىڭ تىوشلى حقن ظالم قولدىن آلۇب بىرو يايىسه برھونىڭ حقن يوغالىتۇ شادلىرىنىڭ سوزلىرىنە قارابغىنە بولغانلىقدىن آلاىر سوزلىرىنە يالغان كرتۇدىن صولۇڭ درجە صاقلانرغە تىيش.

يالغان گواھلىقى ايله بر كىشىنىڭ حقن يوغالىتقان كشى ايله، بتون عمرن آىرغۇنلىقىدە اوتكارگان كشى ايكسى بر درجەدە صانالغان.

١٦٤ — أَكْثَرُ النَّاسِ ذُنُوبًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرُهُمْ كَلَامًا فِيمَا لَا يَعْنِيهِ.

ترجمه: قىيات كۈنىدە كۈبراك گناھلى كشيلىر: فايده سوزلىرىنى كۈبراك سويلەگان كشيلىردىر. ايضاح: دىن يايىسه دىياغە ھېچ فايدهسى بولماغان سوزلىرىنى سويلەب اولتۇرو عقل قارشىدە كى توبان شاردن صانالغان شىكىللى شريعت قارشىدەدە بىك يمان كۈرلگان شونىڭ اوچون بولسە كىزەك رسول اكرم آندى كشيلىرىنى كى كۈب گناھلى كشيلىردىن صانالغان.

١٦٥ — أَكْثَرُ عَلَيْكُمْ فِي السَّوَاكِ.

ترجمه: من سىزگە مسواك قىلىدە بىك كۈب سوزلىرى سويلەدم.

[١] بالاغە باش وقتىدە بتون آغزلىق كۈتارۇب، اوزىنە دىن ھەم اخلاق اۈبىرەتكەن آتانا لارنى رنجىتۇ عقل قارشىدە نى قدر نچار اش بولسە، شريعت قارشىدەدە گناھلىرىنىڭ كى زور سىندىن صانالغان.

ایضاح: اسلام دینی یزگه، است، باشمیزی ممکن قدر ما تور ایتو، کشیلرنی رنجوترک
نچار، صامی ایسلردن صاقلانرغه بیورادر.

رسول اکرم زماننده تشرنی پاکله و اوچون باشقه نرسه لر بولمادقدن امتینه
مسواک توتونی تییش قیلغان.

۱۶۶ — أَكثِرُوا الدُّعَاءَ بِالْعَافِيَةِ.

ترجمه: سلامت لککرنی صواب هر وقت دعا قیلکز.

ایضاح: الله تعالی نځ بنده لرگه بیرگان نعمتلرندن: اڭ زورسی، اڭ قدرلیسی
سلامتک ایکانی هر کنڭ معلومی بولسه کیرهک.

سلامتک کبی بیوک نعمتی اوزنده بار ایته آلمان آدم دنیا نځ همه ماتورلقلرندن
فایده لنه آلمان حالده، سلامتک یوغالتقان آدمار دنیا نځ بار لندلرندن محروم بولالار.
شونڭ اوچون هرکمه اوزینڭ سلامتک صاقلارغه بیک طرشغه کیرهک. لکن سلامتک
صاقلو اوچون کیرهکلی بولغان یوللارنی هر کم بلوب بتره آلهادقدن مونی مکتب
مدرسه ارده بالالارغه کیرهکلی درس ایتوب اوقترغه تییش. لکن بزنگ مکتب، مدرسه لر
بیوک خدمتی اوتاه و اورنده هوالارینڭ نچارلغی سببلی بالالارنڭ سلامتکلرن
یوغالتوب چغارالار. مونی اش باشنده بولغان کشیلرمن کوبدن بلسه لردن نیکدر همان
شونڭ قایغوسینه کرشیلر.

۱۶۷ — أَكثِرْ مِنْ لِحْوَلٍ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ كُنْزِ الْجَنَّةِ.

ترجمه: لاحول ولا قوه الا باللهنی کوب اوقوڭز. آنڭ اوچون اول جنتنڭ حزینه سندندر.
تنبيه: مونی معنی بیرگانه: بر حالدن ایکنچی حالگه کوچو هم شوکار قوت یوق

مگر الله نڭ یارده میله گنه: دیب معنی بیرلور.

۱۶۸ — أَكثِرُوا ذِكْرَ هَٰذِمِ اللَّذَاتِ الْمَوْتِ فَإِنَّهُ لَمْ يَذْكُرْهُ أَحَدٌ فِي

ضَيْقٍ مِنَ الْعَيْشِ إِلَّا وَسَّعَهُ عَلَيْهِ وَلَا ذَكَرَهُ فِي سَعَةٍ إِلَّا ضَيَّقَهَا عَلَيْهِ.

ترجمه: دنیا لندلرن بتره تورغان اولومنی کوب ذکر قیلکز آنڭ اوچون بر

کشی طورمشینڭ طار وقتنده اولومنی خاطرینه آله، طورمشی کیکیایور. اگر بر کشی

طورمشینڭ کیڭ وقتنده اولومنی خاطرینه آله، طورمشی طارایور.

ایضاح: طورمشلارینڭ آغلغی سببلی دنیا ده هیچ راحت کورمه گهن، فقیرلکلری

سببلی دنیادن بیزگان، کوڭللری صغمان بیچاره مسکینلر: بو آغلقلارنڭ، بو بختسزلکلرنڭ

وقتیلیغنه بر نرسه بولوب، اولگانندن صوڭ اوزارینه طنچ طورمش، یاقطی کون بولاچاغن

اویلاسالر آز بولسده، کوڭللری راحت تابوب کیله چکلرینه امید کوزی ایله قارارلار.

عمرلرنده هیچ آغلرل، محنت کورمیچه کیڭ طورمش ایله یاشاگان آدم لر بر وقت

اولوب بو طورمشلرینڭ همه سی قالاچقلارن اویلاسالر. اخلاقلری توزالوب دنیاغه

آرتق کوڭل بیرمیچه اولگانندن صوڭنی کونلرنده اویلارلار.

۱۶۹ — اَكْرَمُ النَّاسِ اتَّقَاهُمْ.

ترجمه: آدملرنڭ اڭ حرمتلى سى: الله نڭ طيغانلارندىن طيولوب، قوشقان اشلرن
اشلەگان آدملردىر.

ايضاح: بىندە نڭ الله تعالى هم آدملر قارشىدە بىوك درجەگە منووى اوزى نڭ تقوالى
ايلەگنە بولور. لىكن تقوالى: اوزون چاپانلر زور چالماق كىيىدە مسجد صفارندە
اولتورو ايلەگنە بولمى. الله نڭ همە قوشقان اشلرن تىيىشچە اشلەب، طيغان اشلردىن
طيولو ايلەگنە بولور. مەنە شول اشلرنى اورنىنە كىترگان كىشى نىندى قىياقتە بولسەدە
آكار تقوا كىشى دىب ئەيتوب بولور.

۱۷۰ — اَكْرَمُوا الْخُبْرَ.

ترجمه: ايكەمنى حرمتلەگىز.

ايضاح: ايكەمك: طورمش دىياسىدە محتاج بولونە تورغان نرسەلرنڭ اڭ آلداعىسى
بولغانلىقدىن رسول اكرم صلى الله عليه وسلم كوب اورندە ايگون ايگوگە، آنىڭ برىكتىن
صاقلاب حرمتلەرگە بىيورغان. ايكەمنى حرمتلەو: آكار كىرەكلى قوراللارنى توتو، وقتىدە
اشلەو وقتىدە ساتو ايلە بولسە كىرەك. حمدلر اولسون بىز نڭ خلق ايگون ايگودە
ياشقەلاردىن آرتقە قالماغانلار ايگونى كوب ايتوب ايگەلر. لىكن شول ايگونى توتە بلودە بىك
آرتقە قالغانلار كوز كونلرى ايگون اولگورگان وقتىدە تاتار اوللارنىڭ بايلىغىنە قاراب
شادلاناسڭ لىكن اول شادلىقلەر اوزاققە بارمى باشقۇر اوللارنى آراسىدە آچلىق حەكم سورە
باشلى. چۈنكە آلاز آشلىقنىڭ اڭ آزان وقتىدە بار كىي آشلىقلارنى ساتوب بىترەلدە بر
آز وقت اونكاچ اوزلرى يوق بهاغە ساتقان ايگونلرن ايكى بها بىروب ساتوب آلورغە
تىيىشلى بولالار. بو ايسە ايكەمنى قدرىزلەودىن كىلگان زور آفتىر. مونى اسلام دىياسىنە
آڭلارغە كوبدىن وقت ايندى.

۱۷۱ — اكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ اِيْمَانًا اَحْسَنُهُمْ خُلُقًا وَخِيَارُكُمْ خِيَارُكُمْ لِنِسَائِهِ

ترجمه: مؤمنلرنڭ كاداراك ايمانلى سى: كوركام خلقلى سىدىر. سىزنىڭ الله قارشىدە

يخشى كىشىلرگىز: خاتونلارنى، يىخشى بولغانلارنى.

ايضاح: مۇمىنلەك دىواسىدە بولوبدە نچار اخلاقلارنى سىبىلى خلقلى رىنجوتىكان،
اوزلرىنە هر وقت بويىصنوب خىدمەت ايتىكان اخلاقلى خاتونلارنى ھىچ حقىزغە رىنجوتىكانى
ھالىدە خاتونلارنىدە يىخشىلىق كورسەتمەگان، آلارنىڭ عىقتىنە اوشانىچە قارانغۇ
اوى پوچماغىدە توررغە حەكم ايتىكان ظالم ايرلرنڭ الله قارشىدە ھىچ اھمىيتلرى يوق
ايكانى بومبارك حەدىثدن آڭلاشلسە كىرەك.

۱۷۲ — اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ رِزْقِيْ اَل مَّحْمَدِيْ فِى الدُّنْيَا قُوْتًا.

ای الله: منم بالالارمنك دنياده آشاغان رزقلارن اوزگا عبادت قیلورغه قوت قیل.

۱۷۳ — اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ وَعَمَلٍ لَا يَرْفَعُ وَدَعَاءٍ لَا يَسْمَعُ

ترجمه: ای الله سیکنا صغنا من فایده سز علمدن، قبول بولماغان عملدن، ایشتمولمه گان دعادن.

ایضاح: ایگون ایگوچی: ساچکان ایگونندن فائده کو توده نی قدر حقلی بولسه

تورلی آغرقلار. چیکسز مشقتلر کوروب علم استه گان شاگردلرده اوقوغان علملرندن

کیله چکده دین هم دنیا لری اوچون فایده کوتوده شول قدر حقلی بولسه لار کیرهک. اوقوغان

علمی ایله کیله چکده فایده له نونی هرکم تلی؛ لیکن بزنک موکارچه یاشاب کیلگن نیچه مک لب

مدرسه لرمز بو تله کنی اوقی آلامادیلر. تورلی آغرقلار کوروب اوقوغان شاگردلرمزگه

طورمش دولتونلارندن قوتقاررلق نرسه اویره ته آلامادیلر. بتون عربلر اوقویولینه

باغشلاغان: خلفه هم شاگردلر نیچه یلر باش واتقان، کوکراک چرتکان علملرندن فائده کوره

آلماغاچ، آز بر آقچه برابرینه الک توبان، خورقلی خدمتلرنی اوتهرگه مجبور بولادیلر.

موندن آرتق فائده سزک قایده بولور؟ سویکلی پیغمبرمز فائده سز علمدن الله تعالی گه صغناغان

حالدنه نی اوچوندر بزنک درس پراغراملرمز. اوز تللری ایله اوزلری فائده آلماغلری

حاله عرب، فارسی تللری ایله تولتورلغان.

بیچاره تاتار بالاسی اوزینه هوا ایله صو کبی کیرهک بولغان آنا تلن اوقودن

محروم ایتولوب، هج آکلاماغان بتونلای باشقه بولغان تللرنی اوقورغه تیشلی قیلونغان.

طورمش اوچون الک کیرهکی الک زور یارده میچی بولغان روس تلی حرام ایتولوب آنک

اورنینه چروب بتکان فائده سز یونان فلسفه لرن اوقورغه مجبور ایتولوب صاف ذهنن،

یاقتی استقبالن آغولاغان. بزنک دین هم دنیا مزغه فائده کیتره تورغان علم نیندی بولسه ده

رسول اکرم طرفندن فرض کورسه تلوب، فائده سز علملردن قاچارغه اویره تلگن. شولای

بولغاچ بزرگه فائده ایته تورغان آنا تلمز، دنیا مزغه فایده ایته تورغان حکومت تلمز

بزنک اوچون فرض درجه سنده بولورغه تیش هر نرسه نی بلمه ودن بلو آرتق. وقتی

صیدرغان کشی عرب تلده فارسی تلده هم باشقه لار نینده بیک یخشی اوقوسون اولگی

ایکیسینه ضرر کیتره سن. کیرهک نرسه لرمز اوز تلمزده بولسون.

۱۷۴ — اللَّهُمَّ مَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ أُمَّتِي شَيْئًا فَشَقَّ عَلَيْهِمُ فَاشَقَّ عَلَيْهِ وَمَنْ

وَلِيَ مِنْ أَمْرِ أُمَّتِي شَيْئًا فَرَّقَ بِهِمُ فَرَّقَ بِهِ.

ترجمه: ای الله! اگر مینم امتنک اشی باشند بولغان برکشی خلقغه آغرلق قیلسه

سینده آکار آغرلق قیل. اش باشند بولغان بولغان کشی خلقغه یومشالقی قیلسه سینده

آکار یومشالقی قیل.

۱۷۵ — اللَّهُمَّ كَمَا حَسَنْتَ خَلْقِي فَحَسِّنْ خُلُقِي.

ترجمه: ای الله! سین منم یار اتلشمی نیچک کورکام قیلدک: شولایوق خلقنی ده
کورکام قیل.

ایضاح: رسول اکرم کورکام خلقی ایله بتون دوشمانلاری طرفندن ماقئالسه ده
بزی شوکار قز قدرر اوچون بولسه کیرهک کوب اورنده اللهدن کورکام خلق صوراب
دعا قیلغان.

۱۷۶ — اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُبْکَ مِنَ الْفَقْرِ وَالْقِلَّةِ وَالذَّلَّةِ وَاَعُوْذُبْکَ مِنْ اَنْ
اَظْلَمَ اَوْ اُظْلَمَ.

ای الله! من سیگا صغنامن: فقیرلکدن، مال آزلقندن، خورلقغه توشودن. ینه صغنامن
کشیگه ظلم قیلودن هم اوزم ظلم قیلنودن.

ایضاح: فقیرلک، مالسزلق کشیلک دنیا سنده بیوک بر آفتلردن اولوب کوب کشیلر
شول آفت ننگ قربانی بولالار. کوبی کشیلر فقیرلک سبیلی اوزلرینک وجدانلرن یوغالتوب
عمرلک خورلقده یاشارگه مجبور بولالار. فقیرلک، محتاجلق انسانیت اوچون صوگ درجه
قورقنچلی آفت بولغانلقدن، اوزگنی خورلق، محتاجلقدن قوتقارلق قدر کسب ایتو
طرشو اسلامیت طرفندن هر کمگه فرض ایتولگان کشیگه ظلم قیلو، آکار ضرر ایتو نی
قدر قباحتلک بولسه، اوزگنی کشی ظلمی آستنده ایزدروب یاتو، ناموسگنی یوغالتوشول
قدر نچارلق شول قدر بولمسزلق در. شونک اوچون بولسه کیرهک رسول اکرم صلی
الله علیه وسلم بولارنگ ایکسندنده بر تیگز اللهغه صغنامن.

۱۷۷ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُبْکَ مِنَ الْبَرَصِ وَالْجُنُوْنِ وَالْجُدَامِ وَمِنْ سَیِّئِ

الْاَسْقَامِ

ترجمه: ای الله! من سیگا صغنامن: آلتنلی بولودن، دیوانه بولودن حیالی بولودن
هم باشقه تورلی نچار آورولاردن.

ایضاح: رسول الله صلی علیه وسلم امتینه بو آورولاردن صاقلانرغه تییش ایکانن
آگلالتوب قالدرغان. هر بر آورونک اوزینه تییشلی دارووی بولغان کبی، بو آورولارنگده
اوزلرینه مخصوص دارولاری، بولاردن صاقلی تورغان سبیلری بولورغه تییش منه
شول سبیلرنی اورنینه یتکرگهچ اللهغه دعا قیلورغه تییش.
چونکه سبینه کرشودن اول قیلونغان دعانک الله قارشنده هچ اهمیتی یوق
ایکانی بیک معلوم اش.

۱۷۸ — اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُبْکَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ وَالْعَجْزِ وَالْکَسَلِ وَالْبُخْلِ

وَالْجُبْنِ وَضَلَعِ الدِّیْنِ وَغَلْبَةِ الرِّجَالِ.

ترجمه: ای الله! قايغو کوينو عاجزلك، يالقاولق، صارانلق، قورقاولق، بورچ باصو، دوشمانلارنىڭ اوستون بولوندىن سىڭا صغنامن.

ايضاح: دنيا طور مشينه ماتورلىق بىرگان نرسه كوكل طنچلىغى بولسه. ياقى دنيانى جهنم حالينه كىترگان نرسه ده قايغودر. دولتلىرى كىڭ بولا توروب بىوك قايغولار، قاقى كوينچلرگه اوچراغان آدملىر كىڭ دولتلىرىنىڭ راختن كوره آللىلر عاجزلك، يالقاولق، بورچلى بولمىق انسانيت اوچون صوڭ درجه ضررلى بولغانلىقتن رسول الله خصوصى صورتده اللهغه صغنامن. رسول اكرم صلى الله عليه وسلم موندى نچار صقاتلردن پاك بولسە دە، امتينه بولارنىڭ ضررلى، نچار نرسەلر ايكانن آڭلاتر اوچون اللهغه دعا قىلوب شولاردن عاقلان او تنگان.

۱۷۹ — اَللّٰهُمَّ عَافِنِيْ فِيْ بَدَنِيْ اَللّٰهُمَّ عَافِنِيْ فِيْ سَمْعِيْ اَللّٰهُمَّ عَافِنِيْ فِيْ بَصَرِيْ
اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُبِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَالْفَقْرِ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُبِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ
لَا اِلَهَ اِلَّا اَنْتَ.

ترجمه: ای الله! سین مینم تهنی، ایشتوومنی، کوروومنی سلامت قیل.

ای الله! من سىڭا صغنامن، كفرلك، فقيرلك هم قبر عذابندن.

ای الله! بو نرسەلرنى سورار اوچون الله يوقدر مگر سىنگنەدر.

بتون اعضالارنىڭ سلامتلىكى آدم اوچون كىرەكلى بر نرسە بولغانلىقتن رسول الله صلى الله عليه وسلم اللہنىڭ سولامتىك سوراب، بىدە نڭ مەنگو لك راختن يوغانلە تورغان دىنسىزلك، ققىرلىكدن اللہ تەلىگە صغنامن بو تلەكلىر، بو استعاذەلر ھەمەسى امتينە او يره تر اوچون ايكانى هر كىنڭ معلومى بولسە كىرەك.

۱۸۰ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْئَلُكَ عَيْشَةً نَّعِيَةً وَمَوْتًا سَوِيَّةً وَمَرَادًا غَيْرَ مُخْنٍ وَلَا

فَاضِحٍ.

ترجمه: ای الله! من سیندن سورىمین پاك تركلىكنى، يخشى اولومنى هم سىڭا قايتقاندە

كوينمىچە هم قايغرمىچە قايتونى.

۱۸۱ — اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْئَلُكَ الْهُدَى وَالتَّقَى وَالعِفَافَ وَالْغِنَى.

ترجمه: ای الله! من سیندن سورىمین) توغرى يولغە كونلونی تقوالقنى، حراملاردن

پاكلىكنى، كوكل طنچلىغى بىرووڭنى.

۱۸۲ — اَللّٰهُمَّ اغْنِنِيْ بِالْعِلْمِ وَزَيِّنِيْ بِالْحِلْمِ وَاكْرِمْ نِيْ بِالتَّقْوَى وَجَمِّلْنِيْ

بِالْعَافِيَةِ.

ترجمه: ای الله! سین میگا علم ایله یاردم بیر، مینی یومارتلق ایله زینتله.
سلامتک ایله ماتورلا، تقوالق ایله حرمتله.

دنیا هم آخرتینه فائدهلی علمی بولوب، شونک اوستینه، مالن ملت هم فقیرلر
یاردهمینه توتارلق یوماردلغی، حراملردن صاقلانلاق قدر تقوالغی هم سلامتلیگی بولغان
کشیلر الک بختلی کشیلردن صانالوب الله هم بندهلر قارشنده بیوک درجهلر
تایقانلقدن شولارنک قدرن بلوب هر وقت اللهغه شکر دعاسی قیلورغه تیش.
۱۸۳ — اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُبِکَ مِنْ غَلْبَةِ الدِّیْنِ وَ غَلْبَةِ الْعَدُوِّ وَ سَمَاةِ الْاَعْدَاءِ.

ترجمه: ای الله: مین سیگا صغنامن: بورچ هم دوشمالارنک باصووندن، هم دوشمالارنی
شادلاندرهچق اشلرنک بولووندن.

ایضاح: بندهنک طورمشن چغرندن چغاروب، اوزن خراب ایتمکان نرسه لرنک برنجیسی
بورچ بولسه ایکنچجیسی هچ شبهه سزدوشمان آیاق آستنده طابطالودر. کوبی بایقلاری
ایله دنیا تتره تکان آدملر صاقسلقلاری سبیل بورچقه آله گوب بتون طورمشلارن خراب
ایتهلر. علملری ایله دنیاغه تانلورلق کشیلر دوشمالاری طرفندن جیگلوب آلا فائدهسینه
خدمت ایتهرگه تیشلی بولالار.

آدم بالاسنده همه ضررلردن صاقلانلاق کوچ بولغانلقدن بو نرسه لرنک ضررندن
صاقلانوده آنک قولندن کیلسه کیرهک. طورمشلارن اویلاب نه یله ندرگان، آرتق راصخودلاردن
صاقلانغان کشیلر بورچقه باتودن قوتولغانلاری کبی. دوشمالارندن صاقلانوب اش قیلغان
کشیده دوشمان قولنده ایزلودن اوزن صاقلی آلا.

۱۸۴ — اَمَّا بَعْدُ فَاِنَّ اَصْدَقَ الْحَدِیْثِ کِتَابُ اللّٰهِ تَعَالٰی وَاَوْثَقُ الْعَرٰی
کَلِمَةُ التَّقْوٰی وَخَيْرَ الْمَلَلِ مِلَّةُ اِبْرَاهِیْمَ. وَخَيْرَ السِّنِّیْنَ سَنَةُ مُحَمَّدٍ. وَاَشْرَفَ
الْحَدِیْثِ ذِكْرُ اللّٰهِ. وَاَحْسَنَ الْقَصَصِ هَذَا الْقُرْآنُ. وَخَيْرَ الْأُمُورِ عَوَازُهَا
وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا. وَاَحْسَنَ الْهَدٰی هَدٰی الْأَنْبِیَاءِ وَاَشْرَفَ الْمَوْتِ قَتْلُ
الشُّهَدَاءِ. وَاَعْمٰی الْعَمٰی الضَّلَالَةُ بَعْدَ الْهَدٰی. وَخَيْرُ الْعِلْمِ مَا نَفَعَ وَخَيْرُ الْهَدٰی
مَا اتَّبَعَ. وَشَرُّ الْعَمٰی عَمٰی الْقَلْبِ. وَالْیَدُ الْعُلٰی خَيْرٌ مِنَ الْیَدِ السُّفْلٰی. وَمَا قَلَّ
وَكَفَى خَيْرٌ مَّا كَثَرَ وَالْهٰی. وَشَرُّ الْمَعْدَرَةِ حِیْنَ یَحْضُرُ الْمَوْتُ وَشَرُّ النَّدَامَةِ
یَوْمَ الْقِیَامَةِ. وَمِنَ النَّاسِ مَنْ لَا یَأْتِی الصَّلٰوةَ الْاَدْبَرًا. وَمِنْهُمْ مَنْ لَا یَذْكُرُ اللّٰهَ

الْأَهْجَرَاءَ. وَأَعْظَمَ الْخُطَايَا اللِّسَانَ الْكَذُوبَ. وَخَيْرُ الْغَنَى غِنَى النَّفْسِ. وَخَيْرُ
 الزَّادِ التَّقْوَى. وَرَأْسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةُ اللَّهِ. وَخَيْرُ مَا وَقَرَفِي الْقُلُوبَ الْيَقِينُ.
 وَالْأَرْيَابُ كُفْرٌ. وَالنِّيَاحَةُ مِنْ عَمَلِ الْجَاهِلِيَّةِ. وَالْغُلُولُ مِنْ جُتَاهِهِمْ وَالْكَزْبُ
 مِنَ النَّارِ. وَالشَّعْرُ مِنْ مَزَامِيرِ ابْلِيسَ. وَالْخَمْرُ جِمَاعُ الْأَثَمِ. وَالنِّسَاءُ حِبَالُهُ
 الشَّيْطَانِ. وَالشَّبَابُ شُعْبَةٌ مِنَ الْجَنُونِ. وَشَرُّ الْمَكَاسِبِ كَسْبُ الرِّبَا. وَشَرُّ
 الْمَأْكَلِ مَالُ الْيَتِيمِ. وَالسَّعِيدُ مَنْ وَعَظَ بَغْيِهِ وَالشَّقِيُّ مَنْ شَقِيَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ
 وَأَمَّا بَصِيرُ أَحَدِكُمْ إِلَى مَوْضِعِ أَرْبَعَةِ أَذْرُعٍ وَالْأَمْرُ بِآخِرِهِ وَمَلَاكُ الْعَمَلِ
 خَوَانُهُ وَشَرُّ الرِّوَايَا رَايَا الْكَذِبِ. وَكُلُّ مَا هُوَ آتٍ قَرِيبٌ. وَسَبَابُ الْمُؤْمِنِ
 فُسُوقٌ. وَقِتَالُ الْمُؤْمِنِ كُفْرٌ. وَأَكْلُ لَحْمِهِ مِنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ وَحَرَمُهُ مَالُهُ كَحَرَمِهِ
 دَمِهِ. وَمَنْ يَتَّأَلَى عَلَى اللَّهِ يَكْذِبُهُ وَمَنْ يَغْفِرُ يَغْفِرُ اللَّهُ لَهُ وَمَنْ يَعْزُّ يَعْزُّ اللَّهُ
 عَنْهُ. وَمَنْ يَكْظُمُ الْغَيْظَ يَأْجُرْهُ اللَّهُ. وَمَنْ يَصْبِرُ عَلَى الرِّزْيَةِ يَعْوِضَهُ اللَّهُ. وَمَنْ
 يَتَّبِعِ السَّمْعَةَ يَسْمَعْ اللَّهُ بِهِ وَمَنْ يَصْبِرُ يَضَعُ اللَّهُ لَهُ وَمَنْ يَعِصِ اللَّهَ يَجْزِلْهُ
 اللَّهُ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَلَا تَمِتْ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَلَا تَمِتْ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَلَا تَمِتْ
 لِي وَلَكُمْ.

ترجمه: حمد وثنا صوگنده بلدرهم:

سوزلرنك درستراگي، الله نك كتابي. (قرآندر) توتونر اوچون باولار نك
 اوشانچليراغي، اللهغه تقوالق ايتودر. ملتلرنك ايزگوراگي، ابراهيم عليه السلام ملتيدر.
 سنتلرنك ايزگوراگي محمد عليه السلام سنتيدر. سوزلرنك يخشيراغي، الله نك ذكريدر.
 قصه لرنك ماتورراغي، قرآندر، قيلغان عمللرنك يخشيراغي فرض عمللردر. اشلرنك
 نچارراغي بدعت (رسول الله دن صوگ چغارلغان نچار اش) اشلردر. هدايتنك (توغرى
 يولغه كوندرو) ماتورراغي پيغمبرلر هدايتي در. اولوملرنك يخشىسى، شهيدلر
 اولومى در. صوقرلرنك صوقرى، هدايت صوگنده، نچارلقغه قايتمق در. اويره نگان
 عمللرنك ايزگوراگي فائدهلى علمدر. هدايتنك يخشيراغي آكار ايبارلگان هدايتدر.

ایبتکان کشینک گناہسن اللہ تعالیٰ عفو ایتھر. آچولارن باصوب قالغان کشیلرگہ اللہ تعالیٰ ثواب بیرر. کیلگان قایغولارینه صبر ایتوب قالغان کشیلرنک ثوابن ایکی الوش ایتوب بیرر. اگر بر کشی اللهه گناه اش اشلهسه اول کشینی عذاب ایتھر. رسول اکرم خطبه سینک آخرنده اوزی هم امتی اوچون مغفرت تلهب دعا قیلغان.

۱۸۵ — اَمَّا بَعْدُ فَاِنَّ الدُّنْيَا خُضْرَةٌ حُلُوَّةٌ وَاِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰی مُسْتَخْلِفُکُمْ

فِيهَا فَنَاطِرٌ كَيْفَ تَعْمَلُوْنَ. فَانْقُوا الدُّنْيَا وَانْقُوا النِّسَاءَ فَاِنَّ اَوَّلَ فِتْنَةٍ بَنِي اِسْرَآئِیْلَ کَانَتْ فِی النِّسَاءِ. اِلَّا اِنْ بَنِي آدَمَ خَلَقُوا عَلٰی طَبَقَاتٍ سَتٰی فَمِنْهُمْ مَنْ یُّوْلَدُ مُؤْمِنًا وَیَحِیَا مُؤْمِنًا وَیَمُوْتُ مُؤْمِنًا. وَمِنْهُمْ مَنْ یُّوْلَدُ کَافِرًا وَیَحِیَا کَافِرًا وَیَمُوْتُ کَافِرًا. وَمِنْهُمْ مَنْ یُّوْلَدُ مُؤْمِنًا وَیَحِیَا مُؤْمِنًا وَیَمُوْتُ کَافِرًا. وَمِنْهُمْ مَنْ یُّوْلَدُ کَافِرًا وَیَحِیَا کَافِرًا وَیَمُوْتُ مُؤْمِنًا. اِلَّا اِنْ الْغَضَبَ جَمْرَةٌ تُوْقَدُ فِی جَوْفِ ابْنِ آدَمَ. اِلَّا تَرَوْنَ اِلٰی حُمْرَةِ عَيْنِهِ وَانْتِفَاحَ اَوْدَاجِهِ فَاِذَا وَجَدَ اَحَدُکُمْ شَیْئًا مِنْ ذٰلِكَ فَاَلَارْضُ. الْاَرْضُ اِلَّا اِنْ خَیَرَ الرَّجَالَ مَنْ کَانَ بَطِیءَ الْغَضَبِ سَرِیْعَ الرِّضَا. وَشَرَّ الرَّجَالَ مَنْ کَانَ سَرِیْعَ الْغَضَبِ بَطِیءَ الرِّضَا. فَاِذَا کَانَ الرَّجُلُ بَطِیءَ الْغَضَبِ بَطِیءَ الْفِیءِ اَوْ سَرِیْعَ الْغَضَبِ سَرِیْعَ الْفِیءِ فَانْهَآ بِهَا. اِلَّا اِنْ خَیَرَ التُّجَّارِ مَنْ کَانَ حَسَنَ الْقَضَاءِ حَسَنَ الْطَّلَبِ وَشَرَّ التُّجَّارِ مَنْ کَانَ سَیِّئَ الْقَضَاءِ سَیِّئَ الْخُلُقِ فَاِذَا کَانَ الرَّجُلُ حَسَنَ الْقَضَاءِ سَیِّئَ الْطَّلَبِ اَوْ کَانَ سَیِّئَ الْقَضَاءِ حَسَنَ الْطَّلَبِ فَانْهَآ بِهَا.

اِلَّا اِنْ لَکُلِّ غَادِرٍ لَوَآءٌ یُّوْمَ الْقِیَامَةِ بِقَدْرِ غَدْرَتِهِ، اِلَّا وَاَنْ اَکْبَرَ الْغَدْرِ غَدْرُ اَمِیْرِ عَامَّةٍ اِلَّا لَا یَمْنَعَنَّ رَجُلًا مَهَابَةُ النَّاسِ اَنْ یَتَّکَلَّمَ بِالْحَقِّ اِذَا عَلِمَهُ. اِلَّا اِنْ فَضَلَ الْجِهَادَ کَلِمَةً حَقَّ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ اِلَّا اِنْ مَثَلَ مَا بَقِیَ مِنَ الدُّنْیَا فِیْمَا مَضٰی مِنْهَا مَثَلَ مَا بَقِیَ مِنْ یَوْمِکُمْ هٰذَا فِیْمَا مَضٰی مِنْهُ.

ترجمە: دىنيا، ياشلىچە نرسەلەر كىمى كورنىشى ماتور اوزى لدتلى بىر نرسەدەر. اللہ تعالیٰ سزنى دىنيادە بولغان نرسەلەرگە باش خلىقە ايتوب قويىدى، سزنىڭ دىنيادە نچك اش قىلغانكزنى قاراب، كوروب تورادەر. دىنيانڭ ماتورلقلار يىنە بتونلاى بىرنودن صاقلانكز. خاتونلر كز حقدە اللەغە تقوالق قىلكز آلارنىڭ حقىنە تىمەكز بىن ا رائىلنىڭ باشىنە كىلگان قىتنەلرنىڭ خاتونلر حقدە ايكانن خاطر كز دن چغارمەكز. بلكز آدم بالاسى كوپ تورلى طبقەلەرگە (بولوكلر) بولنوب ياراتلدىلار. آلارنىڭ بعضلىرى مۇن بولوب طووار مۇن بولوب تركلك ايتەر، مۇن بولوب ئولەر. بعضلىرى كافر بولوب طووار، كافر بولوب تركلك ايتەر، كافر بولوب ئولەر. بعضلىرى: مۇن بولوب طووار، مۇن بولوب ياشار، كافر بولوب ئولەر. بعضلىرى كافر بولوب طووار، كافر بولوب تركلك ايتەر، مۇن بولوب ئولەر. بلكز! آچو بر اوطلق كورمدر بىندە نڭ اچىندە قز دلور. شول ئچىندە كى كورنىڭ قز ووندن: كوزلىرى قزارر، طامىرلارى كوبر. اگر بر كشى آچووى كىلوب برنى ايتەرگە بلمەسە اول كشى يىرگە اوتورسن. بلكز! آدملىرنىڭ يىخشىسى تىز آچولانماس، آچولانسانە آچووى اوزاققە بارماس، بىك تىز قايتەر. آدملىرنىڭ نچارى بىك تىز آچولانر، آچولانسانە آچووى تىز قايتماس. اگر بر كشى نڭ آچووى تىز كىلوب، تىز قايتە تورغان بولسە، يايىسە آچووى اوزاق كىلوب، اوزاق قايتە تورغان بولسە بولارنىڭ اولچەولرى بىرەر.

بلكز! سودە گىرلرنىڭ يىخشىراغى. آلس، بىرىشە يىخشى بولغانىدەر.

سودە گىرلرنىڭ نچارى: بورچنى تولەودە نچارلق قىلغانى ھم نچارخلقلى بولغانىدەر. اوزىنىڭ بىرەچكن يىخشىلق ايلە بىروب، آلاچىن قاطىلق ايلە آلمان كشى ايلە، بىرەچكن آورلىق ايلە بىروب، آلاچىن يىخشىلق ايلە آلمان كشىنىڭ اولچەولرى برابرەر. بولارنىڭ برسى برىسندن ارتق توگل.

بلكز! ھر بر يالغانچى (اوزىنىڭ سوزن بوزغان كشى) كشىگە اوزىنىڭ يالغانى قدر بر علەمت (ازنامە) بىرلور شونىڭ ايلە قىلغان نچارلىغى معلوم بولور. يالغانچىلرنىڭ ك طورسى اوزىنىڭ قول آستىندەغى خلقن آلمان توردەر. بلكز! ھىچ بر كشىنى باشقەلارنىڭ طورلىغى حق سوز، سويلەودن طىمەسەن قارشىندەغى كشىلرنىڭ طورلىغىدىن قورقوب بىلگان سوزن ئەيتى قالماسن. كشىنىڭ ياشلىگىنە قاراب سويلەودن طوقتا تولىماسن. بلكز! اللہ قارشىندە صوغىلەنڭ ك آرتقراغى نچارلق قىلغان عالمرنىڭ اوزلرىنە

توغرى ايتىلگان سوزدەر.

بلكز! دىنيانڭ اونكان عمرىنە قاراغاندە قالغان عمرى، بوكونىڭ اوتىكان الوشىنە قاراغاندە قالغان الوشىنىڭ آزلغى كىمىدەر.

بو خطبەنى رسول اكرم ايكىندى ايلە آخشام آراسىندە اوقوغان دىنيانڭ قالغان ئولوشن ايكىندى دن صولق قوباش بايوغانچە بولغان آزغىنە وقتقە اوخشاتقان.

دنياڭ قاچان بته چكى الله تعالى طرفدن هيچ كمگه بلدرله گان لکن بنده اولگاچ
آنڭ حقنده دنيا بتدى، ديب حساب ايتولدكن، رسول اكرمڭ بوسوزى هر بندهڭ
كيله چك عمرى، اوتكان عمرينه قاراغانده بيك تيز بته چك، بيك آزقالغان آكله تسه
كيرهك. هر كم اوزينڭ عمرن بيك آزقالغان ديب اويلاسنده اوزينه كيرهكلى اشن هيچ
كيچكدرمى اشله سن.

۱۸۶ — اَمْنِيْ اُمَّةٌ مُّبَارَكَةٌ لَا يُدْرِيْ اَوَّلُهَا خَيْرٌ اَوْ آخِرُهَا.

ترجمه: منم اتمم مبارك امتدر. آنڭ اولى ايزگورا كمى. يايسه آخرى ايزگورا كمى؟
آنسى بلنمه س.

ايضاح: رسول اكرم صلى الله عليه وسلم قارشنده امتينڭ اولى ايله آخرى بردرجه ده
بولسه ده، هر زمانڭ كوجلى عالملى شريعت حكملىن آقتاروده بردى اختيارلى بولسه لاره
نى سبب ايله در امتى سلف (اولگى عالملى) حلف (دوڭغى زمان عالملى) اسملىله
ايكى گه بولنگان. دوڭغى زمان عالملى ايسه آرتقلىقنى بتونلاى اولگى زمان عالملى
اوداروب بتون خيرنى آلاردن كوتكانلر. آلارڭ سوزارينه ايبهرونى اوزلرينه واجب
درجه سنده كورگانلر. اول مباركلرڭ اوز زمانلرينه غنه موافق بولغان بعض مسئله لرى
طور مشلارينه قارشى بولسه ده بيك يكللك ايله قبول ايتوب باشقه لارغه ده قبول ايتدرگانلر. كوزلى
آچق ذهنلى او تكون بولغان آدمار چغوب سويله سهر آلارنى زنديق اسميله قورقمتابلر.
اجتهاد منقرض بولدى؟) بهانه سيله شريعت مسئله لرنده ياش عالملىگه ايركنلله ب سوز
سويله رگه يول قويماغان.

موندن نيچه عصر اول بولغان عالملىڭ باشلىرى ايله اشله نگان مسئله لرىنى يكرمنچى
عصرده گى عالملى قبول ايتهرگه مجبور ايتلگانلر شونڭ ايله ملت قهرمانلرڭ اوتكون
ذهنلى تيك ياتورغه تيوشلى بولغانلر. بيوك پيغمبر مزنڭ مبارك حديثينه تايانوب
ته يتوب بولا، كه بزڭ امتده زمان ايله هيچ كم آرتقلىق تابا آلمى، اوزينڭ علمى طرسلغى
ايله گنه آرتقلىق تابا آلور.

اول زماننڭ بيوك عالملى قىلغان اشلرى حاضركى زماننڭ ياش يورا كلى عالملى ده
قيلا آلورلار.

۱۸۷ — اِمْرَاَةٌ وَلُوْدًا اَحَبُّ اِلَى اللّٰهِ تَعَالٰى مِنْ اِمْرَاَةٍ حَسَنَاءَ لَا تَلِدُ. اِنِّىْ

مَكَاثِرٌ بِكُمْ الْاَمَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

ترجمه: كوب بالا طودرا تورغان خاتون، بالا طودرمى تورغان ماتور خاتوندن
الله تعالى قارشنده سويكليرا كدر. مين قيامت كوننده سزڭ كوبلككز ايله باشقه امتلرگه
ماقتا ناچمن.

۱۸۸ — اَمَّا تُمْ اَمَّا تُمْ اَمَّا تُمْ اَبَاكَ.

ترجمه: اڭ اول آناڭا يېخشياق قيل آندن صوڭغنه آناڭا يېشياق قيل. ايضاح: شريعت هم طبيعت طرفندن بالانڭ تربيه سى اورطاق ايتوب بولنگانده بالا تربيه سينڭ اڭ آغر، مشقتلى تربيه نڭ اڭ نچكه وقتى آنا اوستينه يوكله تلگان. بالانڭ دنياده راحت طنچ ياشاوى انكاسينڭ چلى قوينده آلغان گوزل اخلاقى انكاسينڭ حلال سوتى ايله بېرلگان كوچى ايله گنه بولغانلقدن رسول اكرم صلى الله عليه وسلم آتا ايله آنا حقى قارشى كېلورده ايكسپيده بر يولى اوتوه ممكن بولماغان وقتده، اڭ اول آنا حقن اوتهرگه قوشقان.

۱۸۹ — اِنَّ اللّٰهَ جَمِيْلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ.

ترجمه: الله تعالى اوزى ماتوردر، همه ماتورلقلارنى سويه در. ايضاح: آدم بالاسى كم اولسه اولسون همه سى ماتورلقتى سويه، همه سينڭ طورمشينه ماتورلق بېره سى كېله. لکن ماتورلقتى طانوده آدم بالالارى آراسنده عجب بر باشقەلى بار. بعض كشيلىر شول طورمشنڭ، شول نرسه نڭ ماطوراغينه اعتقاد قېلور بورگانده ايكنجى تورلى خاقلرى آناڭ نچارلقينه اعتقاد قېلار. مثلاً حاضر بتون دنيا خلقى طرفندن ماتور دېب تانولغان طورمشن كېرەكلىرى بعضى ايسكى فكرلى خلق طرفندن اڭ كېرەكەس، نچار بر نرسه دېب تانوله.

۱۹۰ — اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى طَيِّبٌ يُحِبُّ الطَّيِّبَ نَظِيْفٌ يُحِبُّ النَّظَافَةَ كَرِيْمٌ يُحِبُّ الْكَرَمَ جَوَادٌ يُحِبُّ الْجُودَ فَتَطَفَّوْا اَفْنِيَّتَكُمْ وَلَا تَشَبَّهُوا بِالْهُودِ.

ترجمه: الله تعالى همه كيمچيلك لردن پاك بولغانى اوچون بنده لردنده شونى سويه. الله تعالى همه نچارلقلاردن پاك بندلرنكده پاك بولون سويه. اوزى حرمتلى، حرمتلى كشيلىرى سويه در. الله اوزى جومارد بنده لرنڭ ده جومارد بولون سويه. ايشك آلدىلرگىزنى پاك توتوڭز يهودلرگه اوخشاماڭز.

ايضاح: بتون انسانيت طرفندن كېرەكلى ايتوب تابولغان پاكلك الله طرفندن ده صوڭ درجه ماقبالغان، هر آدم اوزينڭ اوست - باشن هم طورمشن ممكن قدر پاك، چيسته اينهرگه تېيش مونڭ اوچون آرتق بايلىق لازم توڭل. هر كم اوزينڭ كېسگان كېيومن، طورغان يورطن پاك توتارغه حالندن كېله فقط طرشلق كېرەك. كوز آلدىمزه بعض بر طرش آدم لار ايسكى گنه كېيولرن، نچارغنه يورطلارن قدرلەب توتقانلقدن هر كمگه كورنرلك ايتكانلرى حالده، يالقاو، اشكسز آدم لرنڭ قيمتلى كېيولرى، بيوك يورطلارى كشى جېرەنرلك پچراق بولالار.

پاكلك بزنڭ دينمىز نڭ اساسندن بولغانى اوچون مسلمانلرغه بېگرا كده پاكلككە اهميت بېررگه تېيش بولسەده، بز اول حقده بېك توبان طورامىز ئەلى موڭى آڭلارغە وقت ايندى.

۱۹۱ — إِنَّ اللَّهَ عَفُوٌّ يُحِبُّ الْعَفْوَ.

ترجمه: الله تعالى بنده لرنك گناهلرن عفو ايتنه، بنده لرنك ده عفو ايتشولرن سويه در.

۱۹۲ — إِنَّ اللَّهَ كَرِيمٌ يُحِبُّ الْكَرَّمَ وَيُحِبُّ مُعَالِيَ الْأَخْلَاقِ وَيَكْرَهُ سَفْسَافَهَا.

ترجمه: الله تعالى حرمتملى، حرمتملى بولغان كشيلىرى سويه در. ماتور اخلاقلى كشيلىرى سويوب نچار اخلاقلى كشيلىرى ياراتميدر.

۱۹۳ — إِنَّ اللَّهَ لَيُؤَيِّدُ هَذَا الدِّينَ بِالرَّجُلِ الْقَاجِرِ.

الله تبارك و تعالى اسلام دينن نچارلق قيلغان اير ايله قوتله ندرر.

ايضاح: شارع حكيم صلى الله عليه وسلم اوتكون كوزارى ايله نيچه عصرلردن صوڭ امتى آراسنده بولاق يتوشسزلكلرنى كوروب، شولارنك چاراسينه كرشان كشينك طشقى كورنشينه، شخصى اشارينه قاراب اش تقدير قيله تورغان امتينه: دين، متلكه ذمتلىرى تيگان كشيلىرنك نچارلقلارينه قارالماس انى قبول ايتلور. معناسنده حكمتلى سوزنى سويله قالدوغان. لكن بز همان ئلى بو حديث ايله اش قيا، آلميز. دين، مات اوچون جانلرن قزغانمچه خدمت ايتكان كشيلىرنك شخصى اشلرندن قسقه كييومنندن، طبار چالبارندن بحث ايتوب آنك انجو كى قدرلى اشلرن آياق آستومزده طباب، اوزن چاپانلى طور چالمالى يالغان صوفيلرنك معنى سوزلرن جانمزه آرق ديب طانميز.

۱۹۴ — إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى مَعَ الْقَاضِي مَالَمْ يَجْرُ فَإِذَا جَارَ تَرَأَّى لِلَّهِ مِنْهُ وَالزَّمَهُ الشَّيْطَانُ.

الشَّيْطَانُ.

ترجمه: قاضى اوزينك اشده، بوزوقلق قيلغان مدتده الله تبارك و تعالى آنك يارده منده بولور، اگر اول بوزوقلقغه بيرولسه الله تعالى اول قاضيدن بيزوب، شيطاننى يولداس قيلور.

ايضاح: قاضى افندى اوزينك اشنده بوزوقلقدن قورقوب، توغريلقى ازله سه الله تعالى اول كشيگه حلققى بلدره تورغان شاهدلر آرقلى آكار ياردهم بيرر. ايندى قاضى بولغان كشى اشنك اولنده اوڭ ياوز نيت ايله كرشوب حلققى اويلا ماسه الله اول كشيگه كوچلهب حلققى بلدرمه س. بلكه، آكار نچارلقنى اويده ته تورغان شيطاننى ايمدهش قيلور.

۱۹۵ — إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى مَعَ الدَّائِنِ حَتَّى يَقْضِيَ دَيْنَهُ مَالَمْ يَكُنْ دَيْنُهُ فِيمَا يَكْرَهُهُ.

ترجمه: توله و نيتى ايله بورچ آلغان كشيگه الله تعالى بورچن توله رگه ياردهم بيرر.

آڭ بورچى نچار اورنلرغه بوا ماسه.

ايضاح: هر كم نيتينه قاراب جزاسن كورر. توله و نيتيله بورچ آلغان كشى، البه بورچن توله گه نچه اوزينك طور مشن اويلا براق طوتوب اشنده آرتق كوچ غيرت ايله طر شه. بورچ آنك اوستونده بيوك طاو كى باصوب تورا اول نيچوكده شول طاودن

قوتلورغە طرشفە منە شۇندى كىشىلەرگە اللە تەلى دە ياردەم ايتە اشلرندە بولشاق بىرە بورچى بولاتور وب قىمتلى آطلارغە آطلانوب، يىغشى كىوملر كىيوب يورگەن كىيىگە اللە ياردەم ايتمەس.

۱۹۶ — اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى لَا يَجْمَعُ اُمَّى عَلَى ضَلَالَةٍ وَيُدّ اللّٰه عَلَى الْجَمَاعَةِ وَمَنْ شَدَّ شَدَّ اِلَى النَّارِ.

ترجمە: اللە تبارك و تعالى منم امتىنى آنگونلغە جىياس. اللە نك ياردەمى جماعت اوستوندمدر، اگر بر كىشى جماعتدن آيرولسە، اول كىشى جەنمگە توشەرگە آيرلدى. ايضاح: هر كىشى اشلەگان اشندن مەكن قدر فائده كوروب ضرر ايتودن صاقلانا. لىكن يالغز كىشى بر اشلنك فائده ضررلارن تمام بلوب بترە آلمانلقدن كوب وقت فائده اورنبە ضرردە ايتوب قويا. شونك اوچون بولسە كىرەك، كوزلرى آچق ملتار ھمە اشلرندە جىيولشوب، كىكاش ايلە قىلوى تىيوش طابقانلار. كچكەنە گنە براشنى جنتكلەب قاراغاچ قنە قبول ايتەلر. اللە طرفندن علم آلمان، تربىە كورگان شارە حكيم صلى اللە عليه وسلم بيوك اشلرن ھىچ يالغزغەنە اويلاپ اشلەمەگان بلكە اوزينك صحابەلرن جىيوب كىكاشكە چكەنە اشلەگان. بعض وقت صحابەلرنك فكرلرن توغرى تابسە اوز فكرندن قايتوب آلارنك فكرلرن قبول ايتكان شول يول ايلە باررغە تىيىشكەن امتينە دەسويلەب ۆلدەرغان برك، اتفاقە آقتق كوچى ايلە چاقرغان.

لىكن رسولنك بو حكمتلى سوزيدە امتى آراسندە اوزاق حىكم سورە آلمانغان اوزندن آز بر زمان صوك امتى آراسندە، برك، اتفاق كوتارلوب هر كم اوزنلەگانن اشلى بىرگان. شونك ايلە دينك آستىن. اوسكە كىترگانلر.

۱۹۷ — اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى لَا يَنْظُرُ اِلَى صَوْرِكُمْ وَاَمْوَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ اِلَى قُلُوبِكُمْ وَاَعْمَالِكُمْ.

ترجمە: اللە تەلى سز نك صورتلر كزگە، ماللار كزغە قاراميدر، بلكە سز نك كوزللكزگە، عمللكزگە قاريدر.

ايضاح: اوز اشندە آكللى، بىلملى طيب آورو نك طشقى كورنشىنە گنە قارامى، بلكە آورو نك بتون اچدەگى حاللرى ايلە طانوشقاچقنە اشلە توتونغان كىى بندەلرنك اچكى ھم طشقى حاللرن بلوب بترگان اللە سبحانە و تعالى دە بز نك طشقى كورنشمزگە قارامى. عمللرنك پادشاهى بولغان كوكل صاندوقمىزغە قاراب حكم قىلەدر.

طشقى كورنشلرى ايلە تقوا كورنوبدە اچلرندە اخلاصلرى بولماغان يالغان صوفىلرنك اللە تبارك و تعالى قارشندە ھىچ اھمىتى يوقدر اللە قارشندە علمينە قىمت بھا قويدراسى كىلگان كىشى طشقى كورنشىندن بىگراك اچينە اھمىت بىررگە تىيوش.

اما بز كىشىنك اچندن خبرمىز بولماغاچ طشقى كورنشمكە قاراب حكم ايتەرگە مجبور بولامىز. شونلقدن آرامزدە يورتووى تىيىش بولغان شريعت حكملرن يورتورگە يىكل

بولسون اوچون مسلمانلارنىڭ باشقىلاردىن آزغىنە بولسەدە ظاھىرىدە بىر آيۇرماسى بولسون دىيەسى كېلەدۇر.

۱۹۸ — إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ لَهَا دِينَهَا

ترجمە: ۱۹۸: اللہ تعالیٰ مېنىم امتىمە ھەر يۈز يىل باشىدە دىنلارنى ياڭارتە تورغان كىشى يېھەرر
ايضاح: اللہ سبحانہ و تعالیٰ ھىزرى اسلام دىننى شۇندى قوتلى تۈبلى نىگىز لىرگە بنا قىلغان كە
اول نىگىزلىر نىچە عصرلار دىن بىرلى اوزگار تىلى ياشاگانلار ھىچ اوزگار تىلە چك دە توگىلار. لىكىن
دىن ھىم مىلى طور مشىك آغومىنە بىك نىق بەيلى نىگان بەض بىر اشلىبار، كە اول اشلىر زمانىك
اوزگار ووى ايلە اوزگار تىلنى تىلىلار. مىلت ھىم طور مشىك آغومى اوچون نى قدر
كىرەكلى بولسەلار دە خلىقنىڭ قارالى ايلە تورلى بدعتلر آستىدە كومىلوب ئەرەم ياپالار.
مىنە شۇندى كىرەكلى نرسەلرنى بدعت، ھىرافاتلر آستىدە چىقاروب خلىق كوز
آلدىنە قويۇپچىغە مىجدىك اسىمى بىرگانلر. مىجدى بولور اوچون ئەللە نىندى طور عالم
بولۇ لازىم توگىل. بلىكە اوز زمانىدەغى خلىق آنىڭ آچىق فىكرى ايلە فايدەلىنوب مىلى طور مشىلر
زمانىغە موافىق يولغە سالسەلار شول كىشى مىجدى بولا دىگانلر. امام ربانى
ھىزرىلر اوزىنىڭ طرىقىنىڭ آچىق فىكرى ايلە ھىزرىلر نىغە اوستونلىق قىلوب
مىجدىك اسىمى آلىغان كىشى، اسلام دىنىسان تورلى بدعتلر دىن ئەرچىگان
افغانى، ھىزرىلر، تورلى ھىرافات، بدعتلر آستىدە ايزلوب بىتىكان تاتار مىلتىن قارائىقلىق
چىقاروب امىدىلى بىر مىلت ھالىنە كىتىرگان قورساوى، مىرجانى، بارودى، ھىزرىلر نىسكىلر
زمانىنىڭ كى بىك مىجدىلر دىن سانالورغە نىيۈش بولسەلار كىرەك.

۱۹۹ — إِنَّ اللَّهَ يُغْضِ الْفَاحِشَ الْفَاحِشَ الْمَفْحِشَ.

ترجمە: ۱۹۹: آرتىق نىچار سوز سويلەگان ھىم نىچار اش اشلىگان كىشىلرگە اللہ تعالیٰ
آچولانادر.

ايضاح: اسلام دىنى، بىزنى سوزمىزدە ھىم اشىمىزدە ادبىكە موافىق بولورغە بىيورادر. خلىق
آراسىدە ادبىكە خلاف بولغان سوز سويلەگان يايىسە شۇندى اش اشلىگان كىشىلر اللہنىڭ
آچولى عىزى ايلە قورقتالار.

۲۰۰ — إِنَّ اللَّهَ يُغْضِ الْمَعْصِىَ فِي وَجْهِهِ إِخْوَانَهُ.

ترجمە: ۲۰۰: قىرەشلىرىنە چىققى يۈز كۈرسە تىكان كىشىگە اللہ تعالیٰ آچولانادر.

۲۰۱ — إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُحِبُّ إِغَاثَةَ اللَّهْفَانِ.

ترجمە: ۲۰۱: مىجتاھلىقىدە آبدىر ابقالغانلارغە ياردەم بىرگان كىشىنى اللہ تعالیٰ سويەدۇر.

ایضاح: سلامتکلرن یوغالتوب طورمشلرن آلوب بارودن عاجز قالغان ضعیفلرگه، فقیرلکلری سببلی اوقودن طوقطالورغه تیموشلی بولغان شاکردلرگه، قاطی بورچقه کروب محتاجلقده قالغان کشیلرگه یاردهم ایتونی وجدانمزنی قدر تلهسه، دینمز هم پیغمبرمزده بردن شول قدر تلی. مونی هرکم اشلرگه تییش.

الحمد لله بزنك مسلمانلر یاردهم توغریسنده یخشی اورن توتالار. اوزینك حالن بلدروب یاردهم تلهگان کشینی یومشاق کوکلری ایله شادلاندرالار. لکن اوزینك حالن کشیگه بلدره آلمایان آدم بزنك آرامزده همان شول محتاجلغنده ایزلورگه تییش بولوب قالا. یاردهم ایتونی اوزارینه تییش اش دیب طانوغان یومشاق کوکلی تاتار ملتن بو طوغریده بر اساسلی توبلی یولغه قویولسه ایدی بلکه، ملت اوچون بیوک خدمتلی امید ایتولگان یاش یوره کلرنك اوقو صفندن چغوب نهره بولمالارینه، فقیرلکلری سببلی اشلرن طوقطالتورغه مجبور بولغان اشلکی سوده گیرلرمزك سودا عالمندن چغوب یوغالماولارینه سبب بولور ایدی.

۲۰۲ - إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الرِّفْقَ فِي الْأَمْرِ مُلَهُ.

ترجمه: الله تعالی هر اشنده یومشاقلق قیلغان کشیلرنی سویه در.

۲۰۳ - إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْعُطَّاسَ وَيَكْرَهُ التَّثَاؤُبَ.

ترجمه: الله تعالی توچکرونی سویه در، ایسنه ونی مکروه کوره در.

ایضاح: الله تبارک و تعالی بزنك هر اشنده آرتق کیتوومزنی هم آرتقلقدن طوغان اشلرمزنی یاراتمی، همه اشمزده اورطاحه بولونی سویه بیوک مجلسلرده، اهمیتلی اش وقتنده آغز کوته روب ایسنه بوترو، یالغالوق هم تنه آغرلغندن کیلگان اش بولغانی اوچون صوگ درجه تربیه سزلکدن صانالا. اول قدر تنگه آغرلق بیرر قدر آشاو سلامتک اوچونده فایدهلی اش توکلدر.

شونك اوچون آندی اشلردن عقلی بولغان آدمگه صاقله نرغه تیوش.

۲۰۴ - إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الرَّجُلَ لَهُ الْجَارُ السُّوْءُ يُوْذِيهِ فَيَصْبِرُ عَلَىٰ آذَاهُ

وَيَحْتَسِبُهُ حَتَّىٰ يَكْفِيَ اللَّهُ بِحَيَاةٍ أَوْ مَوْتٍ.

ترجمه: نچار کورشینك رنجتوینه قارشى ثواب امید ایتوب صبرلق قیلغان کشینی

الله تعالی سویه در.

۲۰۵ - إِنَّ اللَّهَ تَعَالَىٰ يُحِبُّ مَنْ عِبَادِهِ الْغَيُورَ.

ترجمه: الله تعالی غیرتلی آدمکلرنی سویه در.

ایضاح: الله تبارک و تعالی بیر یوزنده بولغان نرسه لرگه خلیفه لکنی آدم بالارینه تابشروب، آلارنك شول اشلرنده طرشلق هم غیرت ایله حرکت ایتولرن تلی.

شونڭ اوچون اوچۇچى كىشى اوقۇونىدە، سودەگىركىشى سودەسەندە، باشقىلار اوز اشلىرىندە بىيوك غىرت، طور كوچ ايله طرشولارى لازم. شوندى كىشىلرگە ير يوزىدە تورىغە ياراقلى خىرلى وارث بولوب، غىرتسىز، اشلىكسىز كىشىلر طورمش دىنسانىدە ايزلورگە حكم ايتولگانلر.

۲۰۶ — اِنَّ اللّٰهَ يَرْضٰى لَكُمْ ثَلَاثًا وَيَكْرَهُ لَكُمْ ثَلَاثًا فَيَرْضٰى لَكُمْ اَنْ تَعْبُدُوْهُ وَلَا تُشْرِكُوْا بِهِ شَيْئًا وَاَنْ تَعْتَصِمُوْا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيعًا وَلَا تَفْرُقُوْا وَاَنْ تَنَاصَحُوْا مِّنْ وَّلَاةِ اللّٰهِ اَمْرَكُمْ وَيَكْرَهُ لَكُمْ قِيْلَ وَقَالَ وَكَثْرَةُ السُّؤَالِ وَاِضَاعَةُ اَمْوَالٍ. ترجمه: الله تعالى سىزنىڭ اوچ تورلى اشىڭىزگە راضى بولوب، اوچ تورلى اشىڭىزنى مكروه كورەدر.

الله تعالى اوزىنە قىلىق قىلوڭىزغە راضى بولادر. اللهغە بر نرسە ايله اورطاقلىق قاتما كىز. هم اشىڭىزدە بر بولوب همە كىزنىڭ بر بىكە توتونولارنى راضى بولادر. سىز هيچ وقت آيرىلشوب اش قىلما كىز. هم اش باشىدە بولغان كىشىلرگە كىكاش بىرشوڭىزگە راضى بولادر، اوشانچىز يوق، بار سوزلرنى سويلەو، واق تويىك اشلىرى دىن اسمىدن كوب سوراو، اورنىزغە مال نەرمە ايتوڭىزنى مكروه كورەدر.

ايضاح: الله تعالى گە صاف اعتقاد ايله اوشانغان، همە اشلىرىدە كىكاش هم برلك ايله قىلغان، اش باشىدە بولغانلارنى بويىضونغان ملتىرنىڭ كىلەچىكلىرى نى قدر اميدلى بولاسە، اتقاقسىز، اطاعتسىز ملتىرنىڭ كىلەچىكلىرى شول قدر اوشانچىز، اميدسىز بولوب آلا ر طورمش اوبقونلارنى طرفىدىن يوطلورغە تىوش بولال.

شونڭ اوچون بولسە كىرەك رسول اكرم صلى الله عليه وسلم امتىن اتقاق، اطاعتكە بىك طور اهميت بىروب چاقرادر.

آصلسىز يوق، بار سوزلرنى سويلەو، هيچ دىن اوچون كىرەگى بولماغان نرسەلردن سوراب اوتورو يىكل عقلى توبان كىشىلر اشى بولدىقن اللە تبارك وتعالى اول اشلىرى مكروه كورگان بولسەدە نى اوچوندىر بو اشلىرنىڭ آرامىدە بىك سۇيۇلوب حكم يورەدەر بىيوك علما مجلسلىرىدە دىن هم طورمشقە هيچ بەيلەنشى بولماغان، كىيوم طارلىقى، ساج اوزىنلىقى كىيى. واق مىسئەلر حقىدە سوز آچلوب مى طورمشىڭىزنىڭ بارشى اوچون كى تىوش بولغان مىسئەلرگە اورن بىرلىقى، تلىگە آلنى قالادر.

طبيعى اماملىردە خلق طرفىدىن سورالغان كىرەكەس سۇاللارگە جوابلر ازەل ئەللە نىندى توبىز فتوالار تابارغە مجبور بولالر، كە مونڭ ايله اسلامىتنىڭ الوغلىغىنە قارەطاب توشەرلر. شونڭ اوچون بولسە كىرەك اللە تبارك وتعالى شوندى واق مىسئەلر حقىدە رسول اللەدن سوراب مانتاشقان كىشىلرگە. «حراملىقى حقىدە اللە طرفىدىن سوز سويلەنمەگەن نرسەلرنى سوراب تورمە كىز اشلى بىر كىز. اگر اول نرسەلر همەسى بيان ايتولسەلر سىزگە يىخشى بولماس» دىب جواب قايتارغان.

٢٠٧ — إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ أَنَا ثَالِثُ الشَّرِيكَيْنِ مَا لَمْ يَخُنْ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ فَإِذَا خَانَهُ خَرَجْتُ مِنْ بَيْنَهُمَا.

ترجمه: الله تبارك وتعالى نه يته در: «ايكه وله شوب اش قيلغان كشيلىر برسى، برسينه خيانت ايتمه سهر ميين آلارنڭ اوچونچى لرى بولور من اكر برسى خيانت ايتسه ميين آلارنڭ آراسندن چغارمن» ديوب.

ايضاح: خيانتسز، توغرىلىق ايله اش قيلغان شركتنڭ اى الله نڭ ياردهمىله هر كون آله كيتوب طورايغان شيكلى خيانت هم يالغانچىلىق ايله اش قيلغان شركتنڭ اى كوندن كون نچار لايوب آرتقه كېته در.

شونڭ اوچون، شريك بولوب اش قيلورغه اويلاغان كشيلىر اوزلرينڭ ايمدهش لرينڭ اخلاق هم توغرىلغىنه قارارغه تيوش.

٢٠٨ — إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَا ابْنَ آدَمَ مَرَضْتُ فَلَمْ تَعُدْنِي قَالَ يَا رَبِّ كَيْفَ أَعُودُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ.

قَالَ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ عَبْدِي فَلَانًا مَرِضَ فَلَمْ تَعُدْهُ أَمَا عَلِمْتَ لَوْ عُدْتَهُ لَوْ جَدْتَنِي عِنْدَهُ. يَا ابْنَ آدَمَ اسْتَطَعَمْتُكَ فَلَمْ تُطْعِمْنِي. قَالَ يَا رَبِّ كَيْفَ أَطْعِمُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ. قَالَ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّهُ اسْتَطَعَمَكَ عَبْدِي فَلَانٌ فَلَمْ تُطْعِمْهُ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ لَطَعَمْتَهُ لَوْ جَدْتَ ذَلِكَ عِنْدِي. يَا ابْنَ آدَمَ اسْتَسْقَيْتُكَ فَلَمْ تَسْقِنِي قَالَ يَا رَبِّ كَيْفَ أَسْقِيكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ قَالَ اسْتَسْقَاكَ عَبْدِي فَلَانٌ فَلَمْ تَسْقِهِ أَمَا إِنَّكَ لَوْ سَقَيْتَهُ لَوْ جَدْتَ ذَلِكَ عِنْدِي.

ترجمه: الله تعالى قيامت كوندنه نه يتور: اى آدم بالاسى! من هسته بولدم سين مينم حالم نى صورامادڭ، آدم بالاسى نه يتور. اى الله! من سينڭ حالكنى نچك صوريم، سين بيت بتون عالمنڭ رېسى. الله نه يتور: سين بلمه دكمنى منم فلان قلم هسته بولدى آنڭ حالن صورامادڭ. اكر آنڭ حالن سورى بارساڭ ايدى مينم رضالغنى آنده تابقان بولور ايدڭ. اى آدم بالاسى: من سيندن طعام صورادم، سين ميگا طعام بيرمه دڭ. بنده نه يتور يارب: من سيني نچك ايتوب آشاتيم سين بيت بتون عالمنڭ رېسى. الله آكار نه يتور، بلمه دكمنى منم فلان قلم سيندن طعام صورادى سين آكار طعام بيرمه دڭ. اكر بيركان بولساڭ ايدى آنڭ اجرن مينم قارشده تابقان بولور ايدڭ. اى آدم بالاسى! من سيندن صو، صورادم سين ميگا بيرمه دڭ.... يارب، من سيني نچك صوعاريم سين بتون عالمنڭ

رېسى سځ. الله ئه يتور. سيندن فلان قلم اچهرگه ورداي سين آڅار اچهرگه بيرمه دځ
اگر بيرگان بولساځ، ايدى آنځ اجرن مينم قارشده تابقان بولور ايدځ.

۲۰۹ — اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى يَهْدِيْكُمْ اَنْ تَخْلُقُوْا بِاَبَائِكُمْ.

ترجمه: الله تعالى سزى آتالارځز ايله آنط ايتودن طيبه در.

ايضاح: خلق آراسنده سوزلرينځ درستلگن بلدرر اوچون اوز قارشولارنده اځ
الوغ، قدرلى نرسه لر ايله آنط ايتو عادت بولوب كيتكان الله دن باشقه ايله آنط ايتو
الوغلقده اول نرسه فى الله غه تيكله شترو بولغانلقدن اول آنطدن الله تبارك وتعالى بزى
طيبه در.

شريت قارشنده قوياش، آي، ايكمځ، آتا بابالار ايله ايتولگان آنطنځ هيچ
اهميتى يوقدر الله دن باشقه ايله ايتولگان آنط سوزنځ درستلگن بلدره آلمى در. الله
تبارك وتعالى بزى هر سوزمزه اشمزده توغرى بولوموزنى تله ب، اورنسزيرلرده، تبوشسز
آنطلاردن اوزكلى صورتده طيبه در.

اورنسزغه ئه الله نيندى آنطلار ايتو اځ توبان، اخلاقسز كشيلاځ اشى بولدقدن،
عقلى بولغان آدمگه اول اشلردن صاقلانرغه تيوش.

۲۱۰ — اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى يُوْصِيْكُمْ بِالنِّسَاءِ خَيْرًا فَاِنَّهِنَّ اُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ
وَخَالَاتُكُمْ اِنَّ الرَّجُلَ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ يَتَزَوَّجُ الْمَرْأَةَ وَمَا تَعْلُقُ بِدَاهَا الْخَيْطُ
فَمَا يَرْغَبُ وَاحِدٌ مِنْهُمَا عَنْ صَاحِبِهِ.

ترجمه: الله تعالى خاتونلرځزغه يخشيلق قילו ايله وصيت ئه يته در آنځ اوچون
اول خاتونلر سزى آنالارځز، قزلارځز هم آنا طرفندن بولغان آپالارځز در. كورميسزى
باشقه ملتدن بولغان ايرلرنى آلا ر خاتون آلار خاتونلرى قوللارى ايله يى به يلى آله سالارده
بر برسندن باش طارطشميلر.

ايضاح: اسلاميت كيلودن اول خاتون قز دنياسى صوځدرجه بختسزلكده ياشا گانلر
فائده سزغه تربيه لهو بولا ديب قز بالالارنى تربيله كومو، بر خاتونن تربيله رگه كوچى
يتمه سلك فقير بر ايرنځ نكاحنده ديسته لهب خاتونلرځ آج يالانچاق ياطولارى، علم كى
كيره كلى بر نرسه دن بتونله مى محروم ايتلو كى قاطى حقسزلقلر آستونده ايزلگانلر. مونه
شول زمانده اسلام دينى كيلوب اول بېچاره لرغه شفقت قولى صوزه آلا ر سزى آنالارځز
آپالارځز سز آلارغه يخشيلق قيلورغه بورچلى سزدى هيچ حقسزغه بردن آرتق خاتون
آلوب خاتون قز دنياسن خورلقغه توشرگان شفقتسز ايرلرنى اشو اورنده باشقه
ملت لر خاتونلرى بر نرسه بلمه سه ده اول خاتونندن آيرلى، سزولاردن قاراب عبرت
آلا آلميسزى « ديب مسلمانلرځ حميتلرن قوزغا ته تورغان يالقونلى سوزلر سؤيلى.

مونه بو اسلام دينينىڭ خاتون قىز دىنياسىنى قاراشى.

✽ آزمون نفسلرينه بيرلوب بريدن آرتق خاتون آلغان، اوزينه اطاعتلى اخلاقلى خاتونينه ظلم كورسه تكان اخلاقسز ديدنن خبرى بولماغان نادان ايرلرگه قاراب محمد (صلى الله عليه وسلم) خاتون قر دنياسن كيمسوتكان ديوچى افنديلر رحيم ايتوب رسول اكرمئڭ بو حديثن اوقۇسنىلر. يەش يوره كلرمزگه ملت اورانغى ساچكان، طورمش دنياسينه غيرتلى، كوچلى ايرلر حاضرله وچى حرمتملى ملت آنالارمىزئڭ آلدنده باش اييوب، آلارنئڭ كيره كلرن طولترو بتون ملت اوستينه يوكله تلگان بيوك بورچدر.

خاتونلار ئائىلە مەكتىپىنىڭ باش مەعلمەسى بولغانلىقىدىن ئالارىڭ دىن ھەم اخلاقىدىن خېرىلىرى بولسۇن، خاتونلار ئورماندا دىنبايىنىڭ يېرىك ياردەمچىلىرى بولغانلىقىدىن ئالارىڭ ئورماندا ئوچۇق كېرەكلىكى ئىلمىدىن خېرىلىرى بولسۇن. مونى ئايرىتۇ البتە بىزنىڭ ئۆستۈمۈزدە بىرنەچچە قېتىم ئاشۇردى.

٢١١ - إِنَّ الْأَمِيرَ إِذَا ابْتَغَى الرَّيَّةَ فِي النَّاسِ أَفْسَدَهُمْ.

ترجمه: اگر پادشاه خلقِ آراسندن شیکلی نرسه لرنی ازلسه آلارنی بوزار.

٢١٢ - إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا نَظَرَ امْرَأَتَهُ وَنَظَرَتْ إِلَيْهِ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِمَا نَظَرَ رَحْمَةً فَإِذَا أَخَذَ بَكِفِّهَا تَسَاقَطَتْ دُؤُوبُهُمَا مِنْ خِلَالِ أَصَابِعِهِمَا؛

ترجمه: اگر ایر ایلە خاتون بربرينه محبت دوستلق ایلە قاراشه لار، الله تعالى آلاغه رحمت قارای ایلە قارار. اگر ایر خاتونك قوندن توتسه گناهلری بارمق آلا رندن قیۇلور

ايضاح: عائله نىڭ طنچىلىقى، آنڭ راحات طۇرمىشى شول عائله نىڭ باشىدە بولغان.
 اير ايله خاتوننىڭ آرالارنىدە دوستلىق مەختىرلىرىنە بەيەلەنگەن. اير ايله خاتون طاتو
 بولوب بىرىنىڭ اشى ايكىنچىسىنە ياراسە بىرى تابقان نىسەنى ايكىنچىسى قولغە قول
 توتۇشوب آرتىدەرغە طرشە بوعائىلەگە اللە نىڭ رحىقى اينەر. بولار اوچون دىياراحات،
 طنچىلىق يورطى بولور. اگر اير ايله خاتوننىڭ آراسىدە دوستلىق. مەخت بولماسە بىرىنىڭ
 اشەلەگان اشى ايكىنچىسىنە ياراماسە، بىرى تابقان نىسەنى ايكىنچىسى بىرەرگە طرشە
 بىلگولى بولار دىنبادە راحات، طنچىلىق كورە آلەمىمىز ئەرەم اوتكارلار.

٢١٣ - إِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ لَا يَرَىٰ بِهَا بَأْسًا لِّيُضْحِكَ بِهَا الْقَوْمَ
وَأَنَّهُ لَيَقَعُ بِهَا أَعَدَدَ مِنَ السَّمَاءِ.

ترجمه: اگر بر کسی مونده ضرر یوق دیب کشی کؤلدر اوچون نچار سوزلر
سویلهسه، اول کشی شول سوزلری اوچون الله نڭ رحمتندن یراق توشه.

ايضاح: آرامزده شوندى كشيلىر كورنەكە آلا كشي كۆلدەر اوچون آغزلارينە نرسە كېلسە شونى سويلى بېرەرلر آنڭ دىن يايىسە ادبەكە قارشى بولغانن هيچ اويلايمىلر. اما توبىندە اول سوزلر دىنگە قارشى بولغان اوچون يايىسە باشقە بر بر تورلى ضررلى سوز بولغانى اوچون قاطى جزاغە تيوشلى بولوب قالالار شونڭ اوچون هر كىگە سوزينڭ قزقلى لغينە قارامى، آندى سوزلرنى سويلەرگە ياراب، ياراماغانن قارارغە تېيىش.

۲۱۴ - اِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ عَمَلًا اَهْلٍ اَلْجَنَّةِ فَيَمَّا يَبْدُو لِلنَّاسِ وَهُوَ مِنْ اَهْلِ النَّارِ وَاِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ عَمَلًا اَهْلِ النَّارِ فَيَمَّا يَبْدُو لِلنَّاسِ وَهُوَ مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ وَاِنَّمَا الْاَعْمَالُ بِخَوَاتِمِهَا.

ترجمە: بر كشي خلق قاراوندە جنت اھلىنڭ عملن قىلور هر كىم آنڭ عملينە قاراب موفى جنت كشيى دىب اويلار اما آخردە اوزى اوط اھلىندىن بولور. ايكنچى بر كشي خلق قاراوندە اوط اھلىنڭ عملن قىلور آنڭ عملينە قاراب هر كىم موفى اوط اھلىندىن دىب اويلار، اما آخردە بو كشي جنت اھلىندىن بولور. عمللر نڭ آخريىنە قاراب حكىم ايتلور.

۲۱۵ - اِنَّ الرَّفِيَّ وَالتَّمَائِمَ وَالتَّوَلَّهَ شِرْكًا.

ترجمە: معنسى سوزلر ايله اوشكورمك، موفىن بقى لرى طاقماق، سويدرگىچ يازولارى آلىق الله تعالى گە اورطاقلىق قاطو بولادر.

ايضاح: تاريخنڭ قارانغۇ زمانىندە اسلام دىياسى يوق - بار نرسە لرگە اوشانوب، يالغان ايشانلر نڭ نادان صوفيلر نڭ معنسى سز دعالرندىن، فائىدە سز اوشدورولرندىن ئەللە نىندى فائىدە لر كوتوب آلار نڭ قارشولار يىنە جيولغانلر. هچ فايدە سزغە كوكودەك كوچى ايله تابقان حلال ماللارن شول يالغانچىلر نڭ كسە لرىنە تولتروب قالدراغانلر. شونڭ ايله اسلام دىياسنە يالغان ايشانلر، نادان صوفيلر نڭ طامرجە يويوينە سېيىچى بولغانلر. شول يالغانچىلر نڭ معنسى سز اوشكورولرىنە آلدانوب يوق اورنغە ملت آقچە سن ئەرەم ايتەچكلرن، آلدان بلوب رسول اكرم صلى الله عليه وسلم اول اشلرنك الله غە اورطاقلىق قاطو كى قورقنچلى بر نرسە ايكانن سويلە سەدە فى اوچوندر پىغمبر مرنڭ اول سوزى قولاقغە آلو نماغان قورقنچلى بدعت همان اوزينڭ ضررلى حكمن يورتكان. حمدار اولسون اسلام دىياسىنڭ كوزى آچلوب اوزينە فائىدە ايله ضررنى بلورلك بر حالگە كىلوب آندى يالغانچىلر نڭ ضررن آڭلاب تيوشلى اورينە كورنە باشلاديلز.

۲۱۶ - اِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنْ اَبْنِ آدَمَ مَجْرَى الدَّمِ.

ترجمە: شيطان آدم بالاسىنڭ قان يورى تورغان اورنندىن يورى.

ايضاح: دنيا يورظندە كم بولسە بولسون ھەسى نچارلقلاردن صاقلانوب يىخشى بولاسى كىلە. لىكن بندە نڭ كوڭلىندە بولغان آزغونلغى نچارلقغە تابا قاراغانلقدىن آڭار

نچارلىق يولون كورسەتكەن كشيپلارنىڭ قوتورتولارى تەن آراسىندە بولغان قان شىكىللى ھېچ اوزىنە سىزدەرمىگە بتون طامرلارنىنە جەيلە.

آدم اختيارسىز نچارلىق قىلورغە بىرلە شونىڭ اوچون كۆڭلگە شەك كىترە تورغان شەھەلى اورنلاردىن مەكەن قىدر يىراق بولورغە تىيوش.

۲۱۷ — إِنَّ الصَّبْرَ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى.

ترجمە: صىرلىق قىلو قايغونىڭ اول كىلگەن وقتىدەدر.

ايضاح: آدم بالاسى دىنيادە ئورلى قايغولار، چىكىز آغرىقلارغە اوچراپ طىشدن قاراغاندە اول شول قايغولار شول آغرىقلار آستونىدە اىزلور، طابىئالور توسلى كورنە. لىكن شول قايغولارنىڭ اول كىلگەن وقتىرىدە تۈزۈلمىلىك كورسەتۈپ قارشى تورغان كشيپلار شول قايغولار، آغرىقلاردىن آرتىق مشقتىزگە چىغا ئالار. اما قايغونىڭ اولىدە صىرلىق قىيلا آلمانغان كشيپلار تامام بىرىنۈپ شول قايغولارنىڭ قىر بانى بولوب، ەمرلىك سعادىتلارنى يوغالسالار. اولدە تۈزۈلمىلىك كورسەتە آلمانغان كشى صۆككىدىن قى قدر طرىشەدە چىدى آلمى شونىدە وجدان عىزبانى ايله عىزابلە نوب ھلاك بولا.

اوزىنە اوشانچىلى بولغان كشيگە البتە قايغو وقتىرىدە مەكەن قدر تۈزۈلمىك كورسەترگە

تىيوش.

۲۱۸ — إِنَّ السَّعِيدَ لَمَنْ جُنِبَ الْفِتْنِ وَلَمَنِ ابْتُلِيَ فَصَبَرَ.

فىتنەلى وقتىرىدە فىتنەدىن ياقىدە بولغان يايىسە بلا كىلۈبدە بلاگە صىرلىق قىلغان كشى

چىن بىختىلى كشى بولادىر.

ايضاح: طورمىش دىنياسىنىڭ آستون اوستىگە كىترە تورغان فىتنەلردىن صاقلانو عقل قارشىدە نىيىدى توغرى بىر اش بولسە اول فىتنەلردىن يىراق بولو شىرىعت قارشىدەدە شول قدر اوق ماقتاۋلى اشلردىن مانالا. اول فىتنەلەرگە قاتشىماغان كشيپلارنى بىختىلى كشيپلاردىن حسابلى. طىنچ طورمىشنىڭ طىنچلىغىن يىبارە تورغان فىتنەلردىن چىتىدە بولو بىزنىڭ دىنى بورچىمىزدىر.

الحمدلله بىزنىڭ مىلمانار بو توغرىدە بىك صاقلق ايله اش قىلالار مىلكىتىمىزنىڭ باشىدە تورلى واقىئەلەر بولوب اوتسەدە تاتار مىلى اوزىنىڭ دىنى بورچىن اونو تىمىدىر.

۲۱۹ — إِنَّ الْفَحْشَ وَالْفَحْشَ لَيْسَا مِنَ الْإِسْلَامِ فِي شَيْءٍ وَإِنْ أَحْسَنَ

النَّاسُ إِسْلَامًا أَحْسَنَهُمْ خُلُقًا.

ترجمە: بوزۈقلىق، بوزقلىغە صالئو بىر وقتىدەدە اسلامىتىدىن بولماسلىر. مىلمانلقلارى

كوركەم بولغان كشيپلار كوركەم خىلقلى بولغان كشيپلاردىر.

۲۲۰ - إِنَّ الْقُلُوبَ بَيْنَ أَصْبَعَيْنِ مِنَ أَصَابِعِ اللَّهِ (وَعَلَى رَوَايَةٍ) إِنَّ قُلُوبَ بَنِي آدَمَ كُلَّهَا بَيْنَ أَصْبَعَيْنِ مِنَ أَصَابِعِ الرَّحْمَنِ كَقَلْبٍ وَاحِدٍ يُصْرِفُهُ حَيْثُ يَشَاءُ. ترجمه: آدم بالالارينىڭ كوكللىرى الله تعالىنىڭ قىدرە بارمقلىرى آراسىندەدر. اول كوكللىرىنى الله تعالى تله گانچە ئەيلەندەرەدر.

ايضاح: بىندەلرنىڭ كوكللىرىندە عجب بىر تورلى اوزگارشلار كورنە. بىر آدم بىر اش يايىسە سوز حقىدە اويلى آنىڭ فەكرى گىل شول نرسەنىڭ ماتور ياقلىرىدەغىنە ئەيلەنوب، يەمسىز ياقلارنى اويلايدە قارامى. شول اشنى اشلەرگە قارار بىرە ھەم اشلەبدە طاشلى شول اش توغرىسىدە اوزن بىيىك حەقلى دىيىپ طائى لىكن اوزاق زمان اوتى مونڭ كوز آلدىنە شول اشنىڭ نچار ياقلىرى كىلوب باصالار. اولىگى ماتورلىقلار ھەمسى كوزدىن يوغالار بو اشنىڭ اوزى طرفىدىن اشلە نووينە اوزى عىبىسە. فەكرى تمام آلاشۇنا. الله تبارك و تعالىنىڭ بىيوك تدبىرى ايله اشلەنگەن فەكرى آلاشۇنى بىندە اوزى بىلى دە قالا.

۲۲۱ - إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَذُكُّ بِحُسْنِ الْخُلُقِ دَرَجَةَ الْقَائِمِ الصَّائِمِ.

ترجمه: الله تعالىنىڭ املرىنە اوشانغان مۇمن كوركەم خەلقى سىبىلى كوندىرۇزە بولوب، كىچەلرنى عبادت ايله اوتكارگەن كىشىنىڭ درجەسىنە ايرشور.

ايضاح: خەلققە ضرر تىدىرماو، خەلق طىنچلىق بوزماو، الله قوشقان اشلىرىنى اشلەو، كىشى عىيىن سويلەۋدىن صاقلانو، كىشى آلدىندە اوزگىنى توتا بلو باشقىلار باردە كوركەم خەلق دىن سانالار. بو اشلار ھەمسى طورمىش دىنياسىنىڭ كىرەكلى شىرتلارى بولدىقندىن اوتكون كوزلى ملتىر اخلاققە صوڭ درجە قاطى اھىيت بىروب، اخلاق درسلىرى مەكتەپ پروگراملارنىڭ كۆ قىدرلى يىرىنە كىرەكلەر. بىر اورنغە بىلىگۈلەنگە تىيوش بولغان آدمنىڭ مەلۇماتىدىن بىگىراك اخلاققە قاراغانلار.

اسلام دىنى كوركەم خەلققە بىيوك اورن بىرسەدە مىسلانلار آڭار ارتق اھىيت بىروب قارامغانلار، اوزلرىنىڭ اخلاقلىرى ايله بتون ملتەكە اورنەك بولا تورغان امام، مەلىم كىمى بىيوك ذاتلىرىنىڭ اخلاقلىرىنە قارامغانلىقىدىن شول اورنلەر آرقىلى بتون ملت آراسىنە اخلاقسىزلىق تارالغان. خىانت، يالغان، نچاراق بتون اسلام دىنياسىن باسقان. باشقىە ملتلىر آراسىدە اسلامىيەتنىڭ قەيسىتى يوغالغان. ايندى ھىمدىلر اولسون اسلام دىنياسىنىڭ دە كوزى آچىلدى دىننىزنىڭ طامرىنە باطە چاپقان اخلاقسىزلىق بىترلە باشلادى.

۲۲۲ - إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَجَاهِدُ بِسَيْفِهِ وَلِسَانِهِ

ترجمه: مۇمن بولغان كىشى دىن يولىدە قىلچى ھەم تىلى ايله صوغشور.

۲۲۳ - إِنَّ الْمُتَخَابِرِينَ فِي اللَّهِ فِي ظِلِّ الْعَرْشِ.

ترجمه: الله تعالىنىڭ رىزالىقى اوچون بىر بىرىن سويوشكان كىشىلەر عرش كۈلەگەسى آستىدە بولۇرلار.

ايضاح: طور مش دنيا سينك آغرمينوتلرندە بر برسینه ياردم بيرشوب، قايعو وشادقلارن اورطا قلاشقان اخلاقى چن دوستلرنى الله تبارك وتعالى اوزينك رحمت كوله گه سيله كوله گه لب دنيا نك همه آغرقلارندن صاقلان كى، الله رضاغى اوچون بر برسنى دوست كورشوب يورگان آدملىرى الله تعالى يوره كلىرى تتره ترك قيامتنك قورقچىلى ساعتلرندە اوزينك رحمتى آستينه آلوب همه قورقچىلردن صاقلار.

۲۲۴ — إِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلَعٍ وَإِنَّكَ أَنْ تَرُدَّ إِفَامَةَ الضِّلَعِ تَكْسِرُهَا

فَدَارَها تَعِشْ بِها.

ترجمه: خاتون كا كرى قايرغادن ياراتلدى، اگر سين آنى طور ايتورغه تله سهك تمام صندرسك، آنى شول حالنجه قويساك آنك ايله تركك ايتەرسك.

ايضاح: خاتونلر يوشاق، شققتلى طبيعت ايله لرى بولقدن اوزلى ايله ايرلرنك ده شولاي يوشاق اش قىلولارن تليلىر ايرار طرفندن قىلونغان قاطيلىق لارنى كوتەره آلمى لر.

خاتونلرنك شول نچكه طبيعتلرينه توزه آلغان ايرلر آلا ايله گوزەل تركك ايتە آلورلر، اما آلارنك طبيعتلرن ايرلر طبيعتى كى قىلورغه طرشقان كشىلر اوزلرينك طور مشلرن تمام طوزدروب هلاك ايتەرلر خاتون قز دنيا سيله يوشاق معامله قىلورغه كىكاش بيروب رسولز بو حديثنى سويلەگان.

شريعت حكملرن اوتەوده ايرلر خاتونلر همه سى بر تيگز توتلغان ايرلرگه فرض ايتولگان او قو، خاتونلرغەده فرض ايتولگان. ايرلرگه فرض بولغان عمللر خاتونلرغەده فرض بولغان، ايرلرگه حرام بولغان اش، خاتونلرغەده حرام بولغان. ديمك ايرلر اشلى تورغان اشلىرى اشلەرلك، خاتونلرغەده كوچ بارايكان. اگر آلار آراسنده باشقەلى بولسه ايدى بعض بر چيترهك اشلىرى الله تبارك وتعالى ايرلرگه فرض ايتوب خاتونلرنى آندن آزاد ايتەر ايدى. دين، زده ايرلر هم خاتونلر همه سى بر تيگز اورن توتقانلرى حالده. اوز فكركنى باشقەلارغە آكلاتر اوچون دين اسمندن «خاتونلرغە ايرلر ايله تيگرك، حقوق بيررگه يارامى» ديب دعوا قىلو مقدس دينمىزگە جنايت هم بتمەسلك قارا بولور. هر كم اوز تله گانن سويلى آلور لىكن اسلاميت آندن پاك، آندن اوستون بيوك صحابه لرگە استاذلق قىلغان حضرت عائشه حفصه رضى الله عنهما لرنى كوره طوروب خاتونلر ياراتلشده ناقص، عقللرى كيم، كى طوپاس سوزلر سويلەو هوقر لى بولسه كيرەك. موگارچه يخشى ترييه كورمەگان، اويدن چقماغان. اوز خاتونلرمز اولچەوى ايله بتون دنيا خاتونلرن اولچەسەك اوزمىزنىك عقلمىز خاتونلر عقلندن كوب مرتبه كيم بولوب قالماسى

بتون عمرلرن نچارلقده اوتكارگان اخلاقىز ايرلرنى عقلغە اوتورتقان طورەش، آغلقلارن اورطا قلاشقان خاتونلرنى عقللرى ناقص ضعيفلر ديب ئەيتورگە هيچ يول يوتەر. درست خاتون قز دنيا سنده كيم عقللى لار يده آغرقلارغە توزه آلماسلىق ضعيفلر يده بولور آنك ايله گنە بتون

خاتون قز عالمن حکم قیلوب بولمی آندی ایرلر اوز آرمزده ده طولوب یاطا بیت. ایرلر کورگان تربیه نی خاتونلر کورسونلر، ایرلر من یورگان ایرلرگه خاتونلرده یورسونلر مونه شول وقت آلا رده ایرلر کبی توزملی بولورلر.

۲۲۵ — إِنَّ امْرَأَةً تَنْكِحُ لِدِينِهَا وَمَالِهَا وَجَمَالِهَا؛ فَعَلَيْكَ بِذَاتِ الدِّينِ تَرَبَّتْ بِذَاكَ.

ترجمه: درستلکده خاتون نکاحله نلور: دینی اوچون یا یسه مالی اوچون یاما تورلغی اوچون. سین دینلی خاتوننی نناخله ن اگر آنی نکاحله نه سئ ایکی قولک تو فراقه توتاشر. ایضاح: انسانیت دنیا سنده ایرخان ون یارده مینه، خاتون ایر یارده مینه محتاج بولغانلقدن ایر ایله خاتوننک برگه جیپولشوب اش کورولری تیوش تابلغان. بوجیبولشدن برسی ایکنچسینه ضرر ایتوب قاچما سن اوچون بولارنک آراسی نکاح دیب نه یتولگان نق باو ایله به یله نکان نکاح ایر ایله خاتوننک بر عائله تزلورینه سبب بولوب، شول عائله نک طنچلغی هم راحتی اوچون طرشونی ایر ایله خاتونغه یوکله ته. عائله نک باشلغی بولغان ایر شول عائله نک کیره کلرینه بیته رلک قدر مال تابو ایله کوچله نوب، خاتون ایسه شول مالنی تیوشلی اور نلرغه توتو، عائله نک کوکلی یشلری بولغان بالالارغه دین هم اخلاق اویره تو، هم ایر یوغنده شول عائله نی بتونله ی قاراب باشقارو کبی بیوک خدمتلر ایله کوچله نه در. خاتون بیوک خدمتلری اوتوب ایرینک کوکلن طنچله ندرر اوچون، دیانتلی هم اخلاقی بولووی تیوش اخلاقی، عقتلی خاتون عائله باشنده تورغانده اول عائله نک کیله چه گی یاقتی بولوب، ایرده اوزینک اوزاق سفرلرده طنچ راحت یوری آلور عائله باشنده: ایرینه توبان کوز ایله قارارلق طور کوکلی، ایری یوغنده ایرینه خیانت ایتهرلک اخلاقسر خاتون بولسه، اول عائله هیچ طنچلق تابا آلمیچه آخرده تها م طوز اورغه تیوشلی بولور، شونک اوچون عائله تزلو اوینده بولغان یکت ایله قزغه نکاحدن اول بر برسینک اخلاقارن، فیکرلرن یاقندن طانشتر ولازم.

۲۲۶ — إِنَّ الْمُسْئَلَةَ لَا تَحِلُّ إِلَّا لِأَحَدٍ ثَلَاثَةً: لِدَى دِمٍ مُّوجِعٍ أَوْ لِدَى غَرَمٍ مُّقْطِعٍ أَوْ لِدَى فَقْرٍ مُّدْفِعٍ.

ترجمه: تله نچیلک قیلو درست توکل؛ مگر اوج کشیگه گنه حلال بولور: قورقتقوچی قان ایه سینه، قاطی بورچلی کشیگه، بیرگه یغلورلق فقیر کشیگه.

ایضاح: اوزی سلامت، عقلی بولا توروب اوز احتیاجن کشیگه بلدر و آز بر

برسه اوچون کشی قارشینه باروب قول صوزوب تله نچیلک قیلو آدم اوچون الک خورقلی الک توبان بر اش بولغانلقدن الله تبارک و تعالی کوچی یتکان کشیلرنک همه سینه کسینی فرض ایتکان. اوزینک بیوک پیغمبری آرقلی تله نچیلکنک الک نچار اش ایکانن آکلاتقان. اوزلری سلامت کسبکه کوچلری بیته رلک کشیلرگه تله نچیلک حرام ایتلوب، آقچه

برابرینه گنه باشن اولومدن قوتقاره آلوچی عییلی کشی بورچن تولى آلمانان وقتنده بتون اش توقنالورلق بورچلى- ضعیفلى سببلى تمام ییرگه آبرلق فقیر کشیلرگه اعانه صفتيله صور او حلال قیلونغان. کوچلى بولا توروب تله نیچىك قیلغان کشیلر حرام اش اشله گانلری اوچون آلاغه یاردهم بیروده تیوش بولماسه کیرهك بیوک پیغمبرمى صلى الله عليه وسلم تله نیچىك کشىك اوچون عارلك نرسه ایکانن سویله سده علما اسمن کوتهرگان نادان صوفیلر هیچ اویالاماسدن رسول اکرمك مبارک قبرى یاننده، مسجد قابقالری یاننده همان شول اشى اشله تورالار.

۲۲۷ — إِنَّ الْمَعُونَةَ تَأْتِي مِنَ اللَّهِ تَعَالَى لِلْعَبْدِ عَلَى قَدَرِ الْمُؤْنَةِ وَإِنَّ الصَّبْرَ يَأْتِي مِنَ اللَّهِ عَلَى قَدَرِ الْمُصِيبَةِ.

بنده نك مشقتى قدر الله تعالى طرفندن یاردهم کیلور. قایغوسى قدر صبر کیلور. ایضاح: بنده نك باشینه دنیاده تورلى آغرلقلار چىكسز مشقتلر اوچرى. آدم بالاسى اول حاللر کیلودن اول آلاغه توزهرك قارشى تورورلق قوتنك بارلغینه اوشانمى اول حاللرگه اوچراسه تمام ایزلورك توسلى سیزنه. لکن شول قدر قورقنچلى ديب اویلاغان اشلر کیلوب يتكاج اللهك یاردهمى ایرشوب بيك يكللك ايله گنه اشله قویا.

بنده نیندى آغر اش قارشنده، نیندى قورقنچلى مینوتلرده بولسده بو اش میندن بولماس مونى بولدرلق کوچ مینده یوق ديب تورماسن، همه آغر مینوتلرده یاردهمچى سى بولغان الله تعالى گه هم اوزينك صاف کوچینه اوشانسن ده اش باشلاسن آكار البته الله تعالى یاردهم بیرر.

۲۲۷ — إِنَّ الْمَوْتَ فَرَعٌ فَإِذَا رَأَيْتُمُ الْجَنَازَةَ فَقُومُوا.

ترجمه: اولوم قورقنچلى نرسه در. اگر جنازه کورسه کز آياق اوستینه طور کز. ۲۲۹ — إِنَّ الْهَجْرَةَ لَا تَنْقَطِعُ مَا دَامَ الْجِهَادُ.

ترجمه: صوغش بولوب تورغان ده هجرتده کیسلمه سن.

ایضاح: الله تبارک و تعالى بنده لرنك طور مشلرینه کیرهك بولغان نرسه لرنی آزغنه بولسده پیغمبرلر آرقلى اشله توب، شولارنى فایده لی روشحه یولغه سالونى بنده لرنك اوز عقلرینه تابشرغان. بیرنك طغرلفى. طور مشنك آغرلفى سببلى مشقت کورگان خلق اوچون بر بیردن ایکنچى بیرگه کوچونك فایده لی ایکانن پیغمبرمى صلى الله عليه وسلم زماننده مسلمانلرنی مکه دن مدینه گه کوچرو ايله کورساتکان.

بو کوچونك اول زمانه غنه بیلگولی بولمچه طرمش طغرلفى بولغان زمانده هر وقت فایده لی ایکانن حرمئلى پیغمبرى آرقلى آکلاتقان.

اول وقتدەغى كۈچنۈ اشلرى تەرتىبلى بىر يولغە سالونماغانلىقدىن مىسلانلار مەكەدەگى يورۇت و دولتلىرىن يوق بەاغە ساتتۇ، يول مەشەتلىرى كىمى اوڭايسىزلىقلار سىزىلەردە رسول اكىمىڭ اوستا تەدبىرى آرقاسىدە مەدەنەگە بارغاچ آرتق آغرىقلار كۆرەرگە توغرى كېلەمەكان اما ھازىرگى كۈندە ھىجرت اشىن تەرتىبلى يولغە سالوب، كوچۇچىلارگە تورلەپ يەككەلەر ياقىلار طورمىش آغرىقى آستۇندە ياشاگان مىسلانلار كىمى يىرلى بىر كىتلى طرقلارغە كوچۇدن باش طارطاسقە تېشىش.

۲۳۰ — إِنَّ أَوَّلَ الْبِرِّ أَنْ يَصِلَ الرَّجُلُ أَهْلَ وَدَّائِهِ بَعْدَ أَنْ يُؤَلَّى الْآبُ

ترجمە: يېشىلقلارنىڭ يېشىراغى، آتاسى اولگاچ، آتاسىنىڭ دوستلىرى ايله قاتناشوب

تورمىقىدۇر.

ايضاح: آتالارى ئولوب، اش باشىدە قالغان ياشلار كۆپ وقتدە اشنىڭ تەرتىبىن بلە آلمىچە اوڭايسىزلىقە قالالار. شۇنىڭ اوچۇن آندى كىشىلەرگە آتالارىنىڭ اوشانچىلى دوستلىرى ايله قاتناشوب، آلارنىڭ كىيىنلىرى ايله اش قىلو تېشىش كۆرلىگان.

۲۳۱ — إِنَّ أَغْبَطَ النَّاسِ عِنْدِي لِمُؤْمِنٍ خَفِيفُ الْحَازِ ذُو حَظٍّ مِنَ الصَّلَاةِ أَحْسَنَ عِبَادَةِ رَبِّهِ وَأَطَاعَهُ فِي السِّرِّ وَكَانَ غَامِضًا فِي النَّاسِ لَا يُبْشِرُ إِلَيْهِ بِالْأَصَابِعِ وَكَانَ رِزْقُهُ كَفَافًا فَصَبَرَ عَلَى ذَلِكَ عَجَلَتْ مَنِيَّتُهُ وَقَلَّتْ بَوَاجِيهِ وَقَلَّتْ تِرَاثُهُ.

ترجمە: مېنىم قارىمىدە آدملىرىنىڭ قىزغەنچىلى بولغانى شۇنداقى مۇمىندۇر. آنىڭ تەرتىبىن قىلورلىق جەمەتى آز بولور، فرض نەازىن اوقۇر، اللەغە كۆرگەم سورتىدە قىللىق قىلور، ياشىن اورۇنلاردە اللەغە بويسۇنور، اوزى خلىق آراسىدە توبەن درجەلى بولوب بارمىقلار ايله تور توب كۆرسەتلىك بولماس. اوز كىرەكلىرىنە يەتەرلىك رىزىق بولوب شۇكار قىناقت، صبر قىلور، اوزاق آورمى تېزىگە اولوب كېتەر، آرتىدىن يىغلاوچىلار آز بولوب، قالغان مالىدە آزىغە بولور.

ايضاح: كىشىدە بولغان دولتلىكە قىزغۇ ياراسە البتە شۇندى دىنئاسى ھەم آخىرقى طىنج بولغان كىشىلەرگە قىزغۇرغە تېشىش. رسول اكىم امتىنە شۇنى آڭلاتار اوچۇن بولسە كىرەك بو ھىدىنى سويلەگان. يوقسە آنىڭ كىشىگە قىزغىلىق اشى بولماغان، بو ھاللىر ھەمەسى آرتىقى ايله اوزىدە تالباغان.

۲۳۲ — إِنَّ أُمَّتِي لَا تَجْمَعُ عَلَى ضَلَالَةٍ فَإِذَا رَأَيْتُمْ اخْتِلَافًا فَعَلَيْكُمْ بِالسَّوَادِ

الْأَعْظَمِ.

ترجمه: مېنم امتم بر وقتنده آزغونلققه جيولماسلر. اگر آلا ر آراسنده فکرده تورلی لکنی کورسه کز کورمه ک طرفقه قوشلکز.

ايضاح: دين هم ملت باشنده بولغان. کشي في قدر اوتکون ذهنلی، عالم کشي بولسه بولسون همان آنک يالغز فکری بتون ملت بالالارينک کيره کلرن بلوب بتره آلماس آزغنه خطاسی سبیلی بتون ملت اوستينه طور چيتونلکلر اشله وی ممکن.

رسول الله صلى الله عليه وسلم شوندى احتماللرنی کوزده توتوب دينی هم ملی کيره کلرکزنی يالغز کشيدنگنه کوتوب اوترماکز، اوز آرا جيوشلر ياصاب کيکاشکز آرا کزده فکرده باشقلق چقسه اشکزنی طاوشقه قويوب قايسى ياقده طاوشر کوب بولسه شوکار قرار بيرکز معنى سنده بولغان حکمتلی صوگ درجه فايدهلی سوز سويله ب قالدرغان بولسه ده، بزنگ دين باشنده بولغان بيوک عاللمرمز اش باشنده بولغان خورلارمز مونگ ايله اش قيلماغانلر دين کبی مقدس بر نرسه ده کم فی بلسه شونی سويله گان هيچ برسييه قرار قيلونمچه همه سی ققه کتابلرينه يازلغان. بيچاره ملت بالاسی اوزينه کيره ک مسئله ده بربرسييه تمام باشقه بولغان نيچه عالمنک سوزن کوروب تمام آبراب قالا ديندن کوکلی صوونه.

ايندى موندن صوگ بو يتشمه گانلکلرنی بتروب رسول اللهنگ سوزی ايله اش قيلساق ايدی.

۲۳۳ - اِنَّ حُسْنَ الظَّنِّ بِاللّٰهِ مِنْ حُسْنِ عِبَادَةِ اللّٰهِ.

ترجمه: الله تعالى حقنده هر وقت يخشى اويده يورواللهغه کورکام عبادت قلودندر. ايضاح: الله تبارک وتعالى عفو و مرحمتدن هر وقت اميد ايتمک اللهغه حسن ظن بولادر. بو ايسه اللهغه اوشانوننگ الک کاملندن بولوب عبادت لرنگ ده کورکامندن صانالغان.

۲۳۴ - اِنَّ حُسْنَ الْعَهْدِ مِنَ الْإِيمَانِ.

ترجمه: کورکام وعدلی بولمق ايمان دندر.

ايضاح: ايتکان سوزنده توروب، قويغان وعدسن اوته گان کشيلر خلق آراسنده الک قدرلی کشيلردن صانالغان کبی، شريعت قارشنده ده آندی کشيلر کامل ايمانلی صانالوب، بيوک اورن توتالار شونک اوچون هر کم اول صفتلرنی اوزنده بولدرغه طرشو تيبش.

۲۳۵ - اِنَّ حَقًّا عَلَى الْمُؤْمِنِينَ اَنْ يَتَوَجَّعَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ كَمَا يُؤْلِمُ الْجَسَدُ

الرَّأْسَ.

ترجمه: مؤمنلرگه تېوشلی، بر برسينک قايقوسی اوچون قايقورشرغه، باش آورتووی بتون ته ننی رنجتکان شيکلی.

ايضاح: پيغمبر صلى الله عليه وسلم الله تبارك وتعالى طرفندن قيامتكه قدر قالاچق بيوك
بز دين ايله يبارلوب، آنك كيتركان دينى بر ملت، بر قومگه گنه بيلگوله نتيجه، ير يوزنده
بولغان تورلى قوم، تورلى ملتلرنك همه سيمه اويره ترگه بيورلغان. شول قدرلى تورلى قوم
آراسنده، ديننك بتونلكن صاقلوا وچون آلا راسينه برلك، دوستلق كرتو تيوش كورلگان.
رسول لله صلى الله عليه وسلم آقتق كوچى ايله امتى آراسينه دوستلق اوراغن ساچه رگه طرثوب
بتون ير يوزنده گى مسلمانلرنى بر برسينه قردهش قيلغان. برسينه كيلگان قايغو اوچون
قايغروب شول قايغونى اورطاقلاشونى بتون مسلمانغه تيوشلى بر اش قيلغان.

۲۳۶ — إِنَّ رِجَالًا لَّيَخْوَصُونَ فِي مَالِ اللَّهِ بَغِيرَ حَقِّ فَلَهُمُ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.
ترجمه: حقسزغه الله تعالى نك مالينه چومغان كشيلىر قيامت كوندره اوطايله عذاب قيلنورلار.
ايضاح: الله تبارك وتعالى بندهلرنى حلال يول ايله مال طابوب، شول ماللارى ايله
تيوشنچه فائدهله نودن هيچ طبيعى، بلكه بندهنك بايلغينه قاراب ماتور توروون تلى.
اما مال تابو اويى ايله حرام يوللارغه كرثوب كشى حقينه تيسه يايسه مالن الله قوشقان
اورنلردن قرغانوب حرام اورنلرغه بترسه شوندى كشيلىرى قورقنچلى عذاب ايله قورقتادر.
۲۳۷ — إِنَّ سِيَاحَةَ أُمَّتِي الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ.

ترجمه: ميمم امتنك ير يوزنده سياحت قيلوب يوروى الله يولنده صوغش قيلو كبيدر
ايضاح: كوكلنده ملت محبتى بولغان هر كشى اوز ملتنيك بايلغن، كيكا يوون تلى. بو
بر طبيعى اش بولغانلقدن موفى هر كمگه تله رگه تيوش. لكن تيك ياتوب قورى تلهك ايله گنه
ملتنك كيره كلرن اوتو و آنى تيوشنچه كيكا يتو ممكن توكل. ملتنيك بتون كيه كلرن بلوب اوتو
اوچون چيت ملتلىر ايله قاطناشوب فكرلر آلو تورلى خلقنك حالندن اورنهك آلو ايله گنه بولور.
ملى اشلرنى. طورمش يوللرن توبلى يولغه صالورغه تله كان ملتلىر هيچ توقنامى ير
يوزنده نه يله نه لر. ير يوزينك طبيعى بايله لارى تورلى اوسمكلرى ايله طانشوب شولار
ايله فايدهله نو يولن ازيلير. سياحت، ملت هم طورمش اوچون صوك درجه فايدهلى اش
بولغانلقدن الله تبارك وتعالى قرآن كريمده نيچه اورنده ير يوزنده يوروكز كشيلىرنك
حالينه قاراب عبرت آلكر» ديب بيورغان. رسول الله سياحتنى صوغش قيلو.
كبي ثوابلى فايدهلى اش ديگان، تورلى خلق ايله قاطناشوب سياحتكه قز قدرر اوچون
كوچى يتكان كشيلىرگه حج فرض ايتلگان. لكن بزنك آقرن طبيعتلى خلقمز حج كبي بيوك
بر سفردن دينى بورچن اوتو و دن باشقه طورمشقه كيره كلى معلوماتنى آلوب قايتنه آلبيلىر.
نادانلغى سببلى يولده كورگان آغرمشقتلر باشقه اورنغه سياحت ايتودن بتونلهى صووندرالار.
سياحتنى تيوشلى ديب بلگان قوم، شول سياحتنك برنچى شرطى بولغان جغرافيه
علمينك كيره كلگنده خاطرلردن چغارماسقه تيوش.

۲۳۸ — إِنَّ شَرَّ النَّاسِ مَنْزِلَةً عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ يَخَافُ النَّاسَ شَرًّا

ترجمه: الله تعالى قارشنده آدملرنڭ ياوزراغى، خلق آنڭ ياوزلغندن قورققان كشيدير. ايضاح: آرامده بعض بر آدملر كورنه اوزلرينڭ شقت سزلكلىرى وجدانسزلقلارى ايله خلقنڭ يوره گينه قورقو سالوب، آنڭ شول نچارلغندن صاقلانر اوچون آدملر تله ر تله مه س آڭار حرمت كورسه تىلر. منه موندى كشيلىر شول نچارلقلارينڭ جزاسن دنيا ده وقت كورمه س لرده قيامت كون الله تعالى نڭ ايڭ قهرلى عذابى ايله جرالاناچقلار.

عيمى سز كشيلىرنڭ يوق عيىلر ن ظورلارغه كورسه تكان دانوسچىلر، توبان خلقنى قورقتوب تورغان اول بايغورالارى بو حديثنى قاراسونلرده الله قارشنده اوزلىرى نيندى اورن توتقاننى اويلاسونلر.

۲۳۹ — إِنَّ شَرَّ النَّاسِ مَنْزِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ ذَرَكَهُ النَّاسُ اتِّقَاءً فَحْشٍ.

ترجمه: قيامت كوننده آدملرنڭ ياوزراق حاللىسى، اوزينڭ نچارلغى اوچون خلق آراسندن چقاراهان كشيدير.

ايضاح: طورمش دنيا سنده بر كشينڭ ياقى كون كورووى باشقلارنڭ يارده مينه به يله نگانلكدن هر كم خلق ايله قاطناشوب توررغه مجبور بولا. ماتور اخلاقى، توغرى سوزى ايله خلققه اوزن طانوتا آغان آدم خلق جيوونلرينڭ ايڭ قدرلى اورنلرند بولوب، تورليچه يكللكلر كورگانده، نچار اخلاقلرى قباح سوزلىر بولونگان كشيلىر خلق جيوولشلىرى ن چقارلوب يالغز ياشارگه مجبور بولالار، كه شونڭ آرقاسنده دنيا ده هيچ راحت كورمه گان كى قيامت كوننده هم قاطى عذابلرگه اوچراب مه گنگوك اوكنچكه قالاچقلار. عقلى بولغان آدم ممكن قدر خلقنڭ كوكلن قالدرا تورغان اشلىردن صاقلانوب اوزن كوركام اخلاقلى ايتهرگه طرشسون. منه شول وقتده ايكى دنيا نڭ راحت ن تابار.

۲۴۰ — إِنَّ صَاحِبَ السُّلْطَانِ عَلَى بَابِ عَنَتِ إِلَّا مَنْ عَصَمَ اللَّهُ.

ترجمه: سلطاننڭ ايده شى گناه ايشكى توبنده در. مگر الله صاقلاسه غنه آنده بولماس. ايضاح: ملت نڭ طنچلق تابوب آلفه كيتووى يايسه بتونله يير يوزندن اسمى يوغالووى اش باشنده بولغان قاضى، اماملر قولنده بولغانلقدن ملت باشينه كيلگان نرسه لر همه سى شولار اوستينه بيوكله تله.

اوزلرينڭ آرزغه خطالارى ايله ملت اوستينه بيوك آغرقلار كيتره آغانلارى اوچون آلا ر هر وقت هلاكت ايشكى توبنده تورالار.

اشلىرينڭ آرتق اهميتلى ايكانن آڭلاب، صاقلانوب اش قىلسه لار الله تعالى آلارنى اول هلاكتدن صاقلار.

۲۴۱ — اِنَّ فِيْكَ (۲) لَخَصْلَتَيْنِ يُحِبُّهُمَا اللّٰهُ تَعَالٰى وَرَسُوْلُهُ الْحِلْمُ وَالْاِنَاءَةُ

ترجمه: سينده ايكي تورلى اش بار آلارنى الله تعالى سويده در: يوشماقلق، هر اشده آقرنلق
ايضاح: هر كم اشله گان اشينك، سويله گان سوزينك اوزينه فائدهلى بولوب، ضررلى
بولماوون تلى. مونك اوچون اشكه توتنغانچه شول اشنك فائده ضررلارن اويلارغه
تيوش. اشلرن اويلا ب صبرلى ايله اشله گان كشيلىر شول اشلردن تيوشلى فائدهلرن
كورگانى حالده، قزولق ايله فائدهنى ضررنى اويلا مچه اش قىلغان كشيلىر بتون طور مشلرن
آغولارلى ضررلار اشله ب طاشلىلار. اشنى آقرنلق ايله اشله و انسانيت اوچون آرتق
فائدهلى بولغانلقدن. الله تعالى قارشنده ايك سويكلى اشلردن صانالغان.

۲۴۲ — اِنَّ لِلّٰهِ تَعَالٰى عِبَادًا يَعْرِفُوْنَ النَّاسَ بِاَتْوَسَمِ

ترجمه: الله تعالى نك شوندى بندهلرى بار، آلا زيره كلكلرى ايله آدملرنك يوزلرينه
قاراب حاللرن بله لر.

ايضاح: آدم بالالارنده بولغان صفات و حاللرنك بيك كوسى طرلىق، كسب آرقاسنده
غنه طالبله ده اوتكونلك كى زيره كللك كى قايسى بر حاللر الله تبارك و تعالى طرفندن هيچ
كسب سزگنه بولهك ايتوب بيرلگانلريده بولا. شونك اوچون اوتكونلكده آدم بالالارى بيك
كوب تورليگه بولنه لر. قايسى بر آدملر كوز آلدنده بولغان اشنى بله آلمانغان حالده ايكنچى
تورليلرى اوتكونلكلىرى ايله كيله چكده بولاچق نرسه لرگه توشوب قويلار. بختلى
ملتلرنك شوندى اوتكون آدملىرى اوزلرينك بيوك نعمتلىرى بولغان اوتكونلكلرن ملت
يولينه باغشلا ب ملتلى باشينه كيله چك اوتغاي سزلقلارنى آلدان كوروب شوندى صاقلانو
چاره سينه كرشه لر. شوندى بيوك آدملىرى اوز فايده لرنگنه قاراب مى اشلردن چيئنه
تورغان بختسز ملتلىر تورلى اوتغاي سزلقلارغه اوچراب طورمش دولقونلارى آستونده
ايزلورگه تيوشلى بولالار.

۲۴۳ — اِنَّ لِلّٰهِ عِبَادًا اَخْتَصَّهُمْ بِحَوَائِجِ النَّاسِ يَفْرِغُ النَّاسُ إِلَيْهِمْ فِي

حَوَائِجِهِمْ أَوْ لِيَكْ يَوْمُونَ مِنْ عَذَابِ اللّٰهِ.

ترجمه: الله تعالى نك، خلق حاجتلرن اوتهر اوچون بيلگوله نگان قللى بار، همه
كشى اوزلرينك حاجتلرن اوتهرگه ياردم صوراب آلا رغه يوگرشوب كيلورلر. بو كشيلىر
الله تعالى نك عذابندن طنجلاردر.

ايضاح: بندهلرنك حاجتلىر تورلى بولغان كى آلارنى اوتوده تورليچه بولادر.
ضعيفلكلى سببلى اشلرن اشلى آلمانغان كوچسز لرگه قول كوچى ايله بولشلىق ايتو،
فقيرلكلى ايله محتاجلقده قالغانلرغه مال ايله بولشلىق كورسه تو، نادانلقلى سببلى

[۲] خطاب للاشخ المنذر بن عائد رضى الله عنه.

عاجز قالغانلارغه علم ايله يول كورسه تو همه سی محتاجلارغه ياردهم بولسه كيدهك، صنق كوكل ايله حاجتن بلدروب كيلگانلارگه ياردهم كورسه تكان كشي كم اولسه ده الله تعالى نك عذابندن طنچ بولاچق ديب رسول اكرم طرفندن سوينچ بيرالكان الله طرفندن اوزينه طنچلق استهگان كشي قولندن كيورك بولسه دين هم مذعب باشقه لغينه قارامى ياردهمده بولسون.

۲۴۴ - اِنْ لِصَاحِبِ الْحَقِّ مَقَالًا.

ترجمه: حق سوز ايه سينه سوز سويله رگه اورن باردن.
ايضاح: بزك مسلمانلر آراسنده بر نچار عادت حكيم سوره.
بز كشينك سوزينه قاراب حكيم قىلا آلميمز، بلكه آنك اوست باشينه، بايلق هم داورلغينه قاراب سوزينه بها قويامز.

باشنده طور چالما، اوستونده اوزن جبه بولغانلر يايسه اوزن كشيگه كورسه ترك طور قورصاقلى بايلر سوز سويله سه لرسوزلر نده هيچ معنى بولماسه ده آنك كورنشينه قاراب سوزن قبول ايتهمز اوست باشى ايله خلق كوكلينه ياراماغان ياشلر، يايسه فقيرلر نك انجودن قيمتلى سوزلرى آياق استونده طابталوب نهرهم بولا. خصوصاً بويمان عادت ايسكى مدرسه تربيه سى كورگان بغض حضرتلرده بيك قاطى حكيم سوره. آلار نك مجلسنده بر ياشرهك آدم طرفندن سوز آچلسه «سين ياش نلى... مالای» ديلرده اش بته بو اشمز دينم نك توبينه خلاف بولغانلردن موندن قوتلورغه تبيش، دين وطوره شمز اوچون فائدهلى سوز سويله گان كشينك قيافت هم طور شينه قارامى آنك سوزن قبول ايتو بزك دينى بورچمزدن بزگه آندن قچماسقه تبيش.

۲۴۵ - اِنْ اِكُلَّ شَيْءٍ شِرَّةً وَّلِكُلِّ شِرَّةٍ فَتَرَةً فَاِنْ صَاحِبُهَا سَدَدٌ وَّفَارَبَ فَرَجُوهُ وَاِنْ اُسِيرَ اِلَيْهِ بِالْاَصَابِعِ فَلَا نَعْدُوهُ.

ترجمه: هر نرسه گه خريصلىق بار، هر خر يصلقه بر ضعيفلك بار.
اگر اوزنده خريصلىق بولغان كشي شول اشنى اورطاچه يايسه شوگار ياقن بولسه، مين آنك اول خر يصلغندن قايتوون اميد ايتهمز، اگر اول خر يصلقه بارصاق ايله كورسه ترك درجه گه يتسه، آنى اول اشندن قايتو ديب اويلا ماگز.
ايضاح: باشلاغان اشنى تبيوشچه تمام ايتهر اوچون شول اشكه كوكل قويو خريصلىق كيدهك. لكن شول اشكه گنه بتونلاى بيرلوب باشقه اشلرگه، خلق فائده سينه ضرر ايتهرلك خريص بولماسقه تبيش. رسول الله نكده قورقمان خر يصلقى شول بولسه كيدهك.

سوزگه اوستالوق وعظ هم اوقتو اشلرنده بيوک اورن توتقانلقدن، مدرس هم معلم ار حاضرلی تورغان مدرسه لرمزده شاگردلری اوز آرا چيولشوب آطنده بیر مرتبه بولسه ده سوز سويله رگه قوشلسه، شاید فائده سز بولماس ایدی.

ادبکه خلاف بولغان جرولار شریعت قارشنده حرام صانالسه لارده، ملی طویغولاری قوزغاترلق حکمتلی هم فایده لی شعرلرده ضرر یوق ایکانی پیغمبرمز صلی الله علیه وسلمک بو مبارک حدیثندن آکلاشله کیرهک.

۲۴۹ — اِنْ مِنْ اَجْلَالِ اللّٰهِ اِحْرَامَ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ وَحَامِلِ الْقُرْآنِ غَيْرِ الْغَالِي فِيهِ وَالْجَانِي عَنْهُ وَاحْرَامَ ذِي السُّلْطَانِ الْمُقْسَطِ.

ترجمه: مسلمان قارت کشینی، قرآن حفظ ایتوب آنک ایله اورطاقه عمل قیلغان کشینی، توغریلق ایله اش قیلغان اماملری حرمتله و، الله تبارک وتعالی الوغلاو کبیدر. ایضاح: بتون عمرن الله تعالی یولنده اوتکاروب صاحلری آغارغان قارت مسلمان قرآن قوشقانندن آتردرمی هم قرآندن آیرلیچه عمل قیلغان حافظ، خلق آراسنده توغریلق قیلوجی امام الله تبارک وتعالی قارشنده الک قدرلی کشیلردن صانالغانلقدن، آلارنی حرمتله و الله تعالی الوغلاو جمله سندن صانالغان.

۲۵۰ — اِنْ مِنْ اَفْرِی الْاَفْرِی اَنْ یُرَى الرَّجُلُ عَيْنَهُ فِي الْمَنَامِ مَا لَمْ تَرَ. ترجمه: یالغانلرنک ده الک یما تراغی برکشینک یقوسنده کورمه گان توشنی کوردم دیب سویاه ویدر.

ایضاح: یالغان سویله مک نیندی وقتده بولسه ده الله تعالی هم بنده لر قارشنده بیك توبان هم نچارلقلاردن صانالسه ده، یقوده کورمه گان اشنی کوردم دیب سویله و الله اوستینه یالغانلاو بولغانی اوچون باشقه یالغانلاردن آرتق نچار کورلگان.

۲۵۱ — اِنْ مِنْ اَكْبَرِ الْاَكْبَابِ الْاِشْرَاكُ بِاللّٰهِ وَعَقُوقَ الْوَالِدَيْنِ وَالْبَيْتِ الْقَمُوسِ. وَمَا حَلَفَ حَالِفٌ بِاللّٰهِ يَمِينَ صَبْرٍ فَادْخَلَ فِيْهَا مِثْلَ جَنَاحِ بَعُوضَةٍ اَلْاُجْعَلَتْ نَفْسُهُ فِي قَلْبِهِ اِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

ترجمه: گناهلرنک الک طورسی: الله تعالی گه اورطاقلق قیلو آتا، آنانی رنجتک یالغانه آنط ایتک در.

اگر برکشی یمین صبر ایله آنط ایتوب چین قناطی قدرگنه بولسه ده یالغان کرتسه، آنک کوکلنده قیامت کونینه قدر بر قاره طاب بولور.

تنبيه: یمین صبر دیب شول آنطقه طوقتاب حکم ایتوله تورغان آقتغنی آنط دیگانلر.

۲۵۲ — اِنْ مِمَّا اَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلَامِ النَّبِيِّ الْاَوَّلَى: اِذَا لَمْ تَسْتَحِ فَاصْنَعْ

ترجمه: اولگى پيغمبرلرنىڭ خلققە ئەيتوب قالدەرغان سوزارى:

«اگر سين اويالاسەڭ، تلەسەڭ نى اشە» دېگان سوزدر.

۲۵۳ — اِنْ مَّا يَلْحَقُ الْوُؤْمَنَ مِنْ عَمَلِهِ وَحَسَنَاتِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ عِلْمًا نَشَرَهُ
وَوَلَدًا صَالِحًا تَرْكُهُ وَمُصْحَفًا وَرَثَهُ اَوْ مَسْجِدًا بَنَاهُ اَوْ بَيْتًا لَابْنِ السَّبِيلِ بَنَاهُ
وَنَهْرًا اَجْرَاهُ اَوْ صَدَقَةً اَخْرَجَهَا مِنْ مَالِهِ فِي صَحْتِهِ وَحَيَاتِهِ تَلَحُّقُهُ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِ.

ترجمه: مؤمننىڭ اوزى اولگاچە ئوابى باروب تورغان عمللىرى اوزى بىلگن
علمى باشقىلارغە تاراتسە، تربيەلى بالا قالدەرسە، قرآن كريمى ميراث ايتوب قالدەرسە
مسجد ياسە مسافرلى يورطى صالحە، صوسز يىرلرگە صو آغزسە، اوزى سلامت وقتدە
مالينىڭ صدقەسەن چقارسە بولارنىڭ ئوابى اوزى اولگاچە همان باروب تورر.

ايضاح: بىزنىڭ قىلغان عمللىرى ايگى تورلىگە بولنەدر.

بر تورلى عملر بولا آلارنىڭ ئوابى اشەگان وقتدەغەنە كېلەدە صوگندىن ھېچ فائىدە
كىلمى (نفل روزەلار نىازلار كېى) ايگىچى تورلى عملر بولا آلارنىڭ ئوابى ھەر دايم
باروب تورار بىرەو بالاسىنە، گۈزەل تربيە بىروب اخلاقلى ايتوب قالدەرسە انىڭ قىلغان
خېر دعاسىلە ھروقت آتا، آناسى فائىدەلەنر. ياسە اوزاق زمان خلق آندىن فائىدەلەنر
يورطىرلار صالحە مئلامسجد، مەكتەپ مەدرسە، يىتەمخانى كېى. بو يورطدە كۈبىمى خلق فائىدەلەنسە
مىتەكە شول تدر ئواب باروب تورر.

۲۵۴ — اِنْ هَذَا الدِّينَ مَتِينٌ فَأَوْغُلُوا فِيهِ بِرَفْقٍ.

ترجمه: بو اسلام دىنى قوتلى دىندىر: آندە يوشاقلى ايله اش قىلگىز.

ايضاح: اللە تبارك وتعالى بىزگە كوچەز يىتكەن نىسەلرنى گنە يۈكلەتوب بىزگە آغز
منقەلى بولغان عمللرنى يۈكلەتەگان.

دىنگە آرتقى بىرلۈب اللە قوشماغان نىسەلرنى اوستەكە يۈكلەو انسانىت اوچون
ضررلى بولوب دىننىڭ الوغلىن باشقىلار قارشىدەغى مرتبەسەن كىموتىكەنلىكەن اللە تعالى
قارشىدە ھېچ اھمىتى يوقدەرشونىڭ اوچون اللە فرض ايتەگان نىسەلرنى اوستەكە يۈكلەمەسكە
تېش.

۲۵۵ — اِنَّكُمْ تَعْمَلُونَ سَبْعِينَ اَمَةً اَنْتُمْ خَيْرُهَا وَاَكْرَمُهَا عَلَى اللّٰهِ.

ترجمه: سىز يىتمەش لەتىنى تمام ايتەسەز، سىز شول امتلارنىڭ اللە قارشىدە خېرلىرەگى

ھەم حەرمەتلى سىدىر.

تنبىھ: بو حەدىثدەگى سەبەئەن دىن مراد كۈبلىك بولسە كىرىك چىندىنە يىتمەش امت
مەناسىدە بولاسقە تېئوش اول وقت حەدىثنىڭ مەناسى: سىزدىن اول بىك كۈب امتلار
اوتدى. لىكىن سىز آلارنىڭ كىيىمى، كىيىملىسى بولسە كىرىك.

۲۵۶ - اَنَا اَنْ نَسْتَعْمَلَ عَلَىٰ عَمَلِنَا مَن ارَادَهُ.

ترجمه: بىز اش باشمىزغە اوزارنى تەلەب كىرگان كىشىلارنى قويىمىز. ايضاح: توبان صنف خلقىڭ سەئادىتى، توبان صنفىڭ طىنچ، راحت ياشاۋى، اش باشىدە بولغان كىشىلارنىڭ اوز اشلىرىنى يارارلىق، خلق فائىدەسى اوچون جانارن قىرغانى طارشە تورغان ھىلى بولولارنى اياھەگنە بولسە بولور. موندى كىشىنى ملت اوزى ازەلەب طابارغە تىيىش اوزارنى خلقى كۈچلەپ، ايرىكەزەلەپ كىرگان كىشىلەر ملت اوچون فائىدەلى بولادىقدىن رسول الله صلى الله عليه وسلم «بىز آندى كىشىلارنى اش باشىنە قويىمىز» دىپ بىزگە يول كۆرسەتۈپ قالدىرغان بولسەدە، بىز ھەمان اوزىمىزنىڭ ازىزى، ماياقىزى يولمىز اياھە بارامىز.

دىنى يول باشچىمىز بولغان امام سايلاۋ توغرىسىدە يازارغە اويالورلىق عقلسىزلىقلار اشلىمىز.

اوزىمىزنىڭ دىنى ھەم دىنىۋى خىدمەتلەرنى تىيۈشنىچە اوتەرك كۈچلى كىشىلەر قارار او بىزنىڭ بورچىمىز ايكەن، مەلا اياھە... نى ازەلەپ آلەپىلار: دىپ اوزارنى ازەلەپ يورگان كىشىلارنى كۈتۈپ اوتۇرۇمىز.

بىز امام سايلاغاندە آنىڭ علمىيە، اخلاقىيە قارامىچە، اتكاسىنىڭ فاتحەسىنە بايلىغىنە قارىمىز. قارىت ھىزىر فاتحەسى دىگان بولوب اشە ياراقىز مەلا بالالارن، بىرىچە كۈننىڭ راحىتىمىز اوچون اخلاقىز باي بالالارن اوزىمىزنىڭ يول باشچىمىز ايتەمىز. شول تەدبىرسىزلىك آرقاسىدە كۈبىي مەدرىسەلەرمىز ھىراب ايتلىدى، كۈبىي اشلىكى كۈچلى كىشىلەرمىز چىتىدە قالورغە تىيۈشلى بولدى.

خافلىگىمىز اياھە رسول اكىرىمىڭ ھىكمەتلى سوزن آياق آستونىدە طابىطاونىڭ جىزاسى يوراكلىرىمىزنى آچىتىدۇرسەدە ھەمان چاراسىنە كىرشە آلەيمىز. بولساڭلىك قارارغۇۋول خەلقنىدەغە بولسە يەنە بىر ھال ايدى، لىكن كۈزلىرى آچىق فائىدە اياھە ھىزىرى آيىرلىق شەھەر خەلقنىدەدە قوتلى صورتدە ھىكمەن يۈرتە. ايتىدى اسلام دىنياسىنە كۈزنى آچارغە ۋەقت يىتكەن بولسە كىرەك. ۲۵۷ - اِنَّكُمْ لَا تَسْعَوْنَ النَّاسَ بِاَمْوَالِكُمْ وَلَكِنْ يَسْعَهُمْ مِنْكُمْ بَسْطُ الْوَجْهِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ.

ترجمه: سىز ماللارنىڭ اياھە بىتون خەلققە كىيىڭلىك قىلە آلمازسىز، بلىكە آلارغە آچىق يۈز كۈركەم خەلقنىڭ اياھە كىيىڭلىك قىلە آلورسىز.

ايضاح: بىندە نى قدر كىيىڭلىك دولتى بولسەدە اوزىنىڭ مالى اياھە بىتون خەلقى اوزىنە قاراتا آلماست. بىتون مالن خلق فائىدەسىنە تاراتسەدە خلقى نىچار بولسە خلق آنازدىن راضى بولوب بىتماسلىرى. خەلققە ھىزىرى تەدبىر مەگان، خلق طرفىدىن كۈرگان رەنجۈلەرگە

صبرلق كورسه تكان، خلق ايله آچق يوزلى بولوب ياشهگان كشي هر كشي اوزندن راضى
 قيلور هر كم آنى ياراتر. حاصل كشيلىك دنيا سنده بر مال ايله گنه اش بولمى، بلكه
 آچق يوز كور كه م خلقده لازم.

۲۵۸ — إِنَّمَا الشُّومُ فِي ثَلَاثِهِ فِي الْفَرَسِ وَالْمَرْأَةِ وَالْإِنْسَانِ (ديگر) إِن كَانَ
 الشُّومُ فِي شَيْءٍ فَقِي الدَّارَ وَالْمَرْأَةَ وَالْفَرَسَ.

ترجمه: اگر شوملانو بولسه اوچ نرسه ده بولور ایدی. يورطده، خاتونده، آطده.
 اسلامیت کیلودن اول عرب ملتى بتونلای شوملانوغه بیروب هر نه کورسه لر شوندن
 کوره تورغان بولغانلر. بر اش اشلهمه یچی بولسه لار یایسه سفر چقماق بولسه لار قوش
 اوچر توب اولڭ یاقغه اوچسه فایده لی، صول یاقغه اوچسه ضرر لی ديب اعتقاد قیلغانلر.
 یولده كشي اوچراب اشلى اوڭماسه بتونله ی شوندنغه بولدى ديب شومله نه تورغان
 بولغانلر. بو ایه اعتقادقه ضرر کیترگانلکدن اسلام اول اشنى بترگان. اگر شوملانرغه
 یاراسه ایدی بنده نڭ عمرلك اییده شلى بولغان: خاتون، يورط هم آطدن شوملانورغه
 تیشلى بولور ایدی، دیگان.

۲۵۹ — إِنَّمَا الطَّاعَةُ فِي الْمَعْرُوفِ

ترجمه: الوغلارنڭ سوزینه بویصونو یخشلیق اشلرده گنه در.
 بویصنو، آلارنڭ - وزن طکلاو تییش. لکن بر کشتی نچارلقلار ايله کوچاهسه لر
 مثلا او قو یاشنده بولغان بالائی آتالاری او قودن توقتارغه قوشه لار یایسه الله نڭ
 باشقه بر تورلی بیورغن اشله گانگه آچولانسه لار اول وقت بالاغه آلارنڭ سوزن توتو
 تییش توگل.
 آتا، آنالارنڭ خاطرن صاقلو بزنڭ الڭ ظور بورچیز، لکن الله حقى ايله آلارنڭ
 حقلى قارشى کیلسه البته الله حقن اوتەرگه کییرهك.

۲۶۰ — إِنَّمَا النِّسَاءُ شَقَائِقُ الرِّجَالِ

ترجمه: خاتونلر ایرلرنڭ یارطسی در.

(ایضاح: طورمش دنیا سنده ایرلرنڭ غیرتلى، طرشولاری فی قدر کییرهك بولسه
 خاتونلرنڭده شولایوق طرشولاری کییرهك عائله باشلى بولغان ایر اوز اشنده آقتق
 کوچی ايله طرشوبده آنڭ تابقان مان خاتون آر تدررغه طرشامه، بلكه کییرهكهس
 اورنلرغه توتوب بترسه اول عائله نڭ طورمشى هیچ آله کیته آلاس خاتونلر ایرلرنڭ
 یارطسی بولعاج البته آلارغه ایرلرنڭ طورمشلرن اورتاقلاشرغه تییش. بو ایه
 خاتونلرنڭ او قولارینه توقتی. طورمش کییرهکلرندن خبری بولغان خاتون ایرینڭ دنیا سینه
 نه لله فی قدر یگلککلر بیرگانی حالده، نادانلغی سببلى ایر جیلکه سینه گنه صالغان
 خاتون ایرینڭ طورمشینه آغر یوک بولوب تورادر.

۲۶۱ — اِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ وَاَنْتُمْ تَخْتَصِمُونَ اِلَيَّ فَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ اَنْ يَكُونَ الْحَقُّ بِحُجَّتِهِ مِنْ بَعْضٍ فَاَقْضِيْ لَهُ عَلٰى نَحْوِ مَا اَسْمَعُ فَمَنْ قَضَيْتَ لَهُ بِحَقِّ مُسْلِمٍ فَاِنَّمَا هِيَ قِطْعَةٌ مِنَ النَّارِ فَلْيَاْخُذْهَا اَوْ لِيَنْتَرِكْهَا

ترجمه: مینده سز نك كبی آدم بالاسمین. سز اوز آرا كزده دعواله شوب میكا کیله سز. سز نك بعضلر كز بعضكردن سوزگه اوستاراق بولا، مین آناردن ایشتكا نمچه حكم ایتنه، اگر مین برهوكه كشی حق ایله حكم ایتسه، اول اوطدن بولغان بر کیسه كدر، تله سه شونی آلسون، تله سه قویسون.

ایضاح: قاضی بولوب اوترغان كشی نیندی عالم بولسه بولسون كشینك اچنده گی سرلرن بله آلاما غندن كشینك سوزینه قاراب حكم ایتهرگه مجبور بولادر. دعواله شوب حكمگه کیلگان آدملرنك برسی دعواسنده حق بولسه ده تلی ضعیف بولدقدن اوزینك مقصودن قاضیغه آحق ایتدروب آكلاتا آلی، اما ایكنچسی دعواسنده حق سز بولسه ده تلگه اوستالغی آرقاسنده اوزینك حق سز دعواسن قاضیغه درست ایتوب كورسه ته آلا. قاضینك كوكلن تمام یومشارته قاضیده حقلق مونك طرفنده بولورغه كیرهك دیب حكم ایتنه. لکن قاضینك حكم ایتووی ایله بو نرسه آكار حلال بولمی، بلكه اوط شیکلی قورقمچلی بر نرسه بولا. هر كم اوزینك دعواسنده حق سز ایكانن بلسونده آنی قبول ایتودن صاقلانسون.

آدملر حقن یوغالته تورغان خطالاردن پیغمبرلر پاك بولوون او یلاب، بو حدیثك امتنی اویره تو اورننده سویله نگان بر حدیث ایكانن خاطر دن چغارماسقه تییش.

۲۶۲ — اِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ اِذَا اَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ مِنْ دِيْنِكُمْ فَخُذُوْا بِهِ وَاِذَا اَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ مِنْ رَاْيٍ فَاِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ.

ترجمه: مین بر آدم بالاسمین. اگر مین سزنی دین اشندن بولغان بر نرسه ایله بیورسام سز آنی آلكر اگر اوز فكرم ایله دنیاغه تییشلی سوز سویله سه م آنك خطا بولوویده ممكن. چونكه مینده سز نك كبی آدم بالاسی.

ایضاح: رسول الله صلی الله علیه وسلم دین توغریسنده الله طرفندن بر اشك فائده. ضررلارن اویره تلگا چكنه خلقغه سویله گانلكدن دینی اشلرده، پیغمبر سویله گه جهیچ او یلارغه اورن قالمی، آنی قبول ایتهرگه تییش.

اما طورمش كیره كلرنده. بولغان فائده ضررلرنی هر كم اوز تجربیه سی ایله بلور. تجربیه قیلوب قاراماغان بر اشنی پیغمبر كبی بیوك بر كشینك خطا اشلوی ممكن بولغانده، تجربیه قیلغان، اشلوب قاراماغان كشی شول اشنی فائده لی صورتده چغارا آلور.

۲۶۳ — اِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَاِنَّ الظَّنَّ يُوْخِطِىْ وَيُصِيبُ وَلَكِنْ مَا قُلْتُ لَكُمْ قَالَ اللّٰهُ فَلَنْ اَذْدَبَ عَلٰى اللّٰهِ

ترجمه: مينده سزنىڭ كى آدم بالاسىم، آدم بالاسىڭ اويلاغان فكرى بعض وقت خطا بولور بعض وقت توغرى بولور. اكن، اگر. الله تعالى شولاي قوشدى ديسه، مين الله تعالى اوستينه يالغانلامام. انى قبول ايتكز.

۲۶۴ — اِنَّمَا اَهْلُكَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكَ اَنْهَمُ كَانُوا اِذَا سَرَقَ فِيْهِمُ الشَّرِيْفُ تَرَكَوْهُ وَاِذَا سَرَقَ فِيْهِمُ الضَّعِيْفُ اَقَامُوْا عَلَيْهِ الْحَدَّ.

ترجمه: سزدن اول بولغان امتلر هلاك بولدىلر، چونكه آلا آر اسنده ظور كى اورلاسه آكار جزا بىرمه دىلر ضعيف كى اورلاسه آكار جزا بىر دىلر. ايضاح: دىن وملتنىڭ طنچ ياشاوى اوچون شول دىنده بولغان كشىلر ممكن قدر توغرىلىق ايله اش قىلولارى تىيش نچارلى سببلى آدمارگه ضرر تىيورگان كشىلرگه اللهنىڭ بىلگواهگان جزالرن تىگزل ايله يورتولرى تىوش.

ملت باشنده بولوبده ملتكه خيانت قىلغان كشىلرنىڭ ضررلى ضعيف و فقيرلرنىڭ قىلغان حياتندن نيچه مرتبه ضررلى بولغان اوچون آلارنىڭ جازاسيده قاطى بولورغه تىيش.

اش باشنده بولغان كشىلرنىڭ ظور خياتلرى بلىوبده آلارغه تىوشلى جزا بىرلهسه، آلا شول نچارلقلارن همان آرتدروب آزدن ملتى هلاك ايتەرلر، خلق آراسنده حكمن تىگز يورته آماغان ملت دنياده ياشى آلاس.

۲۶۵ — اِنَّمَا الْمُجَاسِسُ بِالْأَمَانَةِ (ديگر روايه) اِنَّمَا يَتَجَاسَّسُ الْمُتَجَاسِّسَانِ بِأَمَانَةِ اللّٰهِ تَعَالٰى فَلَا يَحِلُّ لِأَحَدِهِمَا اَنْ يُفْشِيَ عَلَى صَاحِبِهِ مَا يَخَافُ.

ترجمه: مجلسده او ترغان او تر داشلار، اللهنىڭ امانتى ايله او طررلر مجلسده بولغان كسىگه اوزىنىڭ ايدهشى قورقه تورغان سرنى فاش قىلو حلال بولماس.

ايضاح: بر مجلسده سويله نگان سوزلر شونده بولغان كشىلرنىڭ همه سینه صاقلالوى تىوش بولغان امانت بولادر. هر كم ايشتكان نرسه سن چىتكه چغارودن صاقلالارغه تىوش ايشتكان نرسه سن سويله ب يورگان آدملر خلق قارشنده توبان كشىلردن صانالغان بك الله تعالى قارشندهده اوشا نچسز كشىلردن صانالادر.

۲۶۶ — اِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ.

ترجمه: مين الله طرفندن پيغمبر بولوب يبارلدم كور كام خلقلرنى تمام ايتەر اوچون.

ایضاح: رسول الله اوزی کورکام خلقنڭ اڭ آقنق چيگنده بولوب، امتينه ده شونی اویره ترگه بیورلغان کورکام خلقی ایماننڭ بر اولوشندن قیلوب، اخلاقری تمام بوزلوب بتکان عرب ملتن کشیگه اورننڭ بولورلق کورکام خلقلی بر ملت یاساغان.

۲۶۷ - اِنَّمَا سَمِيَ الْقَلْبُ مِنْ تَقَلُّبِهِ. اِنَّمَا مَثَلُ الْقَلْبِ مِثْلُ رَيْشَةٍ بِالْأَفْلَهِ
تَعَلَّقَتْ فِي أَصْلِ شَجَرَةٍ تَقَلُّبُهَا الرَّيحُ ظَهْرًا وَبَطْنًا.

ترجمه: کوکلنی قلب دیب آنادی هر وقت نه یله نوب تورغانی اوچون. کوکل، صغاده آشاچ باشینه به یله نمان جون شیکلی آنی ییل بر اچکه نه یله ندره، بر طشقه نه یله ندره.

۲۶۸ - اِنَّمَا جُعِلَ الْإِسْتِثْنَانُ مِنْ أَجْلِ الْبَصَرِ.

ترجمه: اویکه کرگانه رخصت صور او تیوشلی قیلوندی، اوینڭ اچینه قارار اوچون.

ایضاح: بعض وقت اوی اچنده چت کشیلرگه کورسه تووی ممکن بولماغان حاللر بولغانلقدن، الله تبارک و تعالی یاط کشیارنی باصوب خبرسز کرودن اوزکلی صورتده طبیعه در. بو اش عقل قارشنده اڭ توغری بر اش بولدقدن هر کم مونی خاطرندن چغارماسقه تییش.

۲۶۹ - اِنَّمَا مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَجَلِيسِ السَّوِّءِ كَمَثَلِ الْمِسْكِ
وَالنَّافِخِ الْكَبِيرِ فَحَامِلُ الْمِسْكِ اِمَّا اَنْ يُحْذِيكَ وَاِمَّا اَنْ يَتَّبَعَ مِنْهُ وَاِمَّا اَنْ
تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً وَاِمَّا اَنْ يَحْرِقَ ثِيَابَكَ وَاِمَّا اَنْ تَجِدَ رِيحًا
خَبِيثَةً.

ترجمه: یغشی اولتور داش ایله یمان اولتور داشنڭ اوخشاشی ایسلای یوکلەگان کشی ایله اورگوچ اوروچی تیمچی کبیر، ایسلای یوکلەگن کشینڭ یایسه ماین صاتوب آلوب فایده لهرنڭ یایسه آندن خوش ایس تابارسڭ.

اماتیمچی یاننده تورساک یا کییومگنی یاندرسڭ یایسه آندن نچار ایس تابارسڭ. ایضاح: بر کشی گمل ماتور اخلاقی، تربیه لی کشیلرنڭ مجلسنده بولسه آلاردن یغشیلق اویره نوب، کورکه م خلقلارن کورور اوزینڭ اخلاقن توزه تر. اما نچار خلقی کشیلرنڭ مجلسنده آلارنڭ یمان عادتلی. نچار خلقلاری اورگوچ چاتقیلاری کبی مجلسده بولغان کشیلرگه تارالوب آلارنڭده اخلاقری بوزلوغه سبب بولور.

ياش بالالارنىڭ كوكلىرى كورمان نرسەنىڭ فائىدە ضرر ئويلايمىچە اوزلارنىڭ قبول ايتكانلىكدن بالا تربىيەلەۋچىلەر بالالارنى نىچارخلىقلارنى بلونىگان ايىدەشلىردىن مەكىن قدر صاقلارغە تىيىش. بالا ياش وقتىدە نرسە اوپىرەنسە شونى بىر وقتىدە تاشلى آلماس.

۲۷۰ — اِنَّمَا يُبْعَثُ النَّاسُ عَلَىٰ نِيَابَتِهِمْ.

ترجمە: آدمەر نيتلىرىنە قاراب قوبارلورلار.

ايضاح: كشيلىك دىنپاسىدە آدملىرىنىڭ جزا كورولرى نيتلىرىنە قاراب بولا. يىخشى نيت ايله اش باشلايدە خطالىق ايله باشقە يولغە كروب كيتىكان كشى ظورلار طرفىدىن عفو ايتولگان حالە باشدوق ياوز نيتلە اش باشلاغان كشىلەر تىوشلى جزالرىنە اوچرىلار. شونىڭ كىي الله قارشىدە بىدە نيتىنە كويە جزاسىن تاپقانى بو حدىتىن آكلاشسە كىرەك. نيت عىملنىڭ پادشاهسى دىلەر. توغرى نيت ايله اش باشلاغان كشى شول اش اوزى تەلەگانچە تام ايتوب، نيتىز باشلانغان اش بىر وقتىدە فائىدەلى بولوب چقى. شونىڭ اوچون بولسە كىرەك دىنپىز دە هر اشە نيت فرض ايتولگان.

۲۷۱ — اِنَّمَا يَرْحَمُ اللَّهُ مَنْ عِبَادِهِ الرَّحْمَاءُ.

ترجمە: اوزلىرى خلققە مرحمتلى بولغان قىللىغە الله تعالى مرحمت ايتەر.

ايضاح: ياردمگە محتاج بولغان آدملىرگە شىقت و مرحمت كورسە تكان آدملىر هر وقت اوزلىرىنە الله تعالى دن ياردم آلوب تورلار. آندايىن كشىلرنىڭ بتون خلق تلىدە يىخىلىق ايله ياد ايتلولرى، مال ودولتلىرىنىڭ همان آرتوب توروى ھەسى اللهنىڭ ياردمىدىن صانالورغە تىيىش.

۲۷۲ — اِنِّى لَمْ اُبْعَثْ لَعَنًا وَاِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً.

ترجمە: مېن خلققە لعنت اوچون يىەرلەدم. بلكە رحمة اوچون يىەرلەدم.

ايضاح: خلق طرفىدىن جبر و ظلملەر كوروب كوكلىرى رنجىگان آدملىرىنىڭ الله دن سوراغان نرسەلىرىنىڭ قبوللىقى رسول اكرومنىڭ بوتەن حدىتلىرىدىن آكلانغان ايدى. لىكن اول ياوز دعالرنىڭ الله قارشىدە بىك ماقتاۋلى اش بولماغان آكلاتور اوچون بو حدىتىن سويلەگان. رسول اكروم صلى الله عليه وسلم مكە خلقىدىن نىندى ظلملەر كورمەدى، نىندى سوزلر ايشتمەدى، آلاىغە مبارك كوكلىرى نە قدر رنجىدە، قىۋارن كوتاروب دوشمانلىرىنە بىرگە مرتبەدە ياوز دعا قىلمەدى. بلكە آلارنىڭ شول نىچارلىقلارنى قارشى: بولار بىت آكلامىچە مېنى رنجىتەر يارب بولارنى توغرى يولغە كوندەر دىب خىر دعا قىلا ايدى.

رسول اللهنىڭ سىتتىنە اىھرونى اوزىنە تىيىش دىب بىلگان آدمنى قدر رنجولر كورسەدە عفو ايتەرگە طرشون پىغىبىرنىڭ وارثلىرى اورنىدە قالغان حرمتلى عاللىرمز بو اشدىن

يېڭرەك ساقلانغە تېيىش. اورنسىزغە قىلغان ياوز دعالرىنىڭ الله قارشىدە ھېچ اهمىتى يوقلغىن آڭلاب، رسول الله نىڭ بۈيۈك بىر سىنىيىنە قارشىلىق قىلغانلارنى خاھارلاردىن چىقارما سۇنلار.

۲۷۳ - اِنِّى لَامَزْحُ وَلَا اَقُولُ الْاَحَقَّ.

ترجمە: مېن اويناب سويلەرمەن. لىكىن آندەدە حق سوزگەنە سويلەرمەن. } ايضاح: كىشىنىڭ كۆڭلۈن رەنجىتىش سوزلار بولماغاندە اوز آرا كۆلۈپ، اويناب سويلەونىڭ ضررى يوق ايكانى بو خەيدىشنىڭ آڭلاشلىقە كىرەك. لىكىن ادبەكە يايىسە شىرەت ھەم خەلق اوچون ضررى سوزلارنى اويونغە دالوب سويلەرگە ھېچ يول يوق.

۲۷۴ - اِنِّى لَمْ اُوْمَرْ اَنْ اُنْقَبَ عَلَى قُلُوبِ النَّاسِ وَلَا اَسْقَى بُطُونَهُمْ.

ترجمە: مېن بىندەلرنىڭ كۆڭلۈرنى تەقتىش قىلو، ھەم آلارنىڭ اچلارنى يارو ايلە بېورلەدم.

بىلكە كىشىلارنىڭ طىقى كورنىشلىرىنە قاراب ھەم ايتو ايلە بېورلەدم.

ايضاح: بىندەلرنىڭ ايمانلىرى تصديق واقارار اسملىرىلە ايكىگە بولنگان. تصديق (بىندە نىڭ كۆڭل ايلە اوشانووى) بىزنىڭ كوزىمىزگە كورنەمە گانلىكىدىن اسلامىت يۈكلەگان اشلىرىنى بورتور اوچون بىندە نىڭ اقارارىنە (طىقى كورنىشىنە) قارارغە مەجبور بولامىز. طىقى كورنىشىدە اوزن مسلمان دىب كورسەتكەن، فرض ەمللارنى قىلغان كىشى اسلامىتنىڭ ھەمە ھەقىلىرى ايلە فائىدەلەنە آلا. تصديق بىندە ايلە الله تعالى آراسىدە ياشرون بىر سىر بولغانلىقىدىن آنى تىكىشروب تورورغە ھېچ كىم نىڭ ھەقى يوق.

خەلققە ايمان اوپىرەتور اوچون يىبارلىگان پىغمىرىمىز صلى الله عليه وسلم دە كىشىنىڭ كۆڭلۈن ياروب قارو مېنىم ئاشم توڭل دىب ظاھىرگە قاراب اش قىلغان.

۲۷۵ - اِنِّى اَحَرَّمُ اِلَيْكُمْ حَقَّ الضَّعِيفِيْنَ الْيَتِيْمَ وَالْمَرْءَ.

ترجمە: مېن سىزگە ايكى ضەيفنىڭ ھەقنى قىلام آلار: يىتىم ايلە خاتونلار.

ايضاح: اسلامىتدە كىشى ھەقىقەتەن تىيىم نىيەدى بولسەدە، ھەم ايتولگان. لىكىن اوزلرىنىڭ ھەقلىرىنى دىيە قىلا آلماي تورغان يىتىم بالالارنىڭ ضەيف خاتونلارنىڭ ھەقلىرىنى خەسسىيە سورتىدە ھەم ايتولگان. بىيچارە خاتونلار، ايرلىرى طرفىدىن تورلى ظىلملار، قاطى آغرىقلار كوروب يۈرەكلەرنى رەنجەدە، اوزلرىنىڭ اوقۇماغانلىقلارنىدىن يايىسە دىنيا كورمەگانلىكلەرنىدىن ھەقسىزغە ظىلم ايتولگان دە تىيوشلى اورنغە بىلدەرە آلمىچە ھەمەن شول شەقتىن سىز ايرلارنىڭ طرناغى آستىدە قاننى ياشلارنى آغزوب ياشارگە تىيوشلى بولالار. وجدانىسىز ايرلار بولارنىڭ شول خەلسىلىك لىرىدىن فائىدەلەنوب قولدىن كىلگان نىچارلىقلارنى قىلودىن طارطەن بىلەر. آلارنىڭ اوستىلىرىنە تىيىش بولماغان آغرىق خەمەتلىرى يۈكلەتو، آقتىق اوشانچىلارنى بولغان مەھرىلر آلوب، اوزلارنى آيروب يبارو كىيى وجدانىسىزلىقلار اشلىلار. بىيچارە خاتون شونى كۈتەرە چۈنكىكى آنى بو ظالام قولدىن قوتقارلىق ياردەمچى يوق.

بو اشلرنڭ ھەمەسى حرام قىلۇنغان نەرسە لرنڭ دە الڭ ىمانى ايكانن بلوب كۆكلەندە ايمانى بولغان، اللەنڭ عذابىدىن قورققان ايرلرگە صاقلانرغە تېيىش.

۲۷۶ — اِنْ شِئْتُمْ اَنْبَاكُمْ عَنِ الْاِمَارَةِ وَمَا هِيَ اَوْلُهَا مَلَامَةٌ وَثَانِيهَا نَدَامَةٌ وَثَالِثُهَا عَذَابُ يَوْمِ الْقِيَامَةِ اِلَّا مَنْ عَدَلَ.

ترجمە: تەلەسەڭىز اماملىق، تورەلڭ ھەققىدە سىزگە خەبەر بېرىم. نەرسە اول تورەلڭ؟ آنڭ اولى شەتە. ايكىنچىسى اوكونچ، اوچونچىسى قىيامت عذابى.

ايضاح: اوزلرينڭ اوستلرينە آلمان خەمتلرن تېيوشنچە اوقى آلورلىق اماملر اللە تبارك وتعالى قارشىندە الڭ قدرلى اورننى توتسالاردە، اول اورنغە اهل بولماغان كشىلر اوستلرينە لازم بولغان خەمتلرنى اوتەب خەلقنى قەتەلەندىرە آلمانغان اوچون، خەلق طرفىدىن يۈرەكلەينە اوتەرك شەتە آلوب اللە طرفىدىن قاتى عذاب كوررلر. اول وقت تېيوشىز اورنغە اولتورغانلارن آڭلاب نى قدر اوكتەلەردە ھېچ فايده بولماس. شونڭ اوچون خەلق خەمتىنە بېلگۈلەنمەكچى بولغان كشى اوز ھال بولوب اوزىنڭ قولدىن كىلورلڭ خەمتىنى كەنە اوستىنە آلسون.

۲۷۷ — اَنَا اَوَّلِي النَّاسِ بَعِثَ ابْنِ مَرْيَمَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ. لَيْسَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ نَبِيٌّ. الْاَنْبِيَاءُ اَوْلَادُ عِلَالٍ اَمْهَانَهُمْ شَيْءٌ وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ.

ترجمە: دىنيا و آخرتدە ھىزىز عىسى ئىلىھە السلامگە مېندىن ياقىن كشى يوقدۇر. بىزنىڭ آراىمىزدە ھېچ پېغىبەر يوق. ھە پېغىبەرلر بىر بابانىڭ بالالارى بولوب آنالارى غەنە باشقەدۇر. آلارنىڭ كىتىرگان دىنلرى بىر.

ايضاح: اللە تبارك وتعالى طرفىدىن يبارلگان پېغىبەرلرنڭ كىتىرگان دىنلرى ھەمەسى بىر، آلارنىڭ آصل دىنلەندە ھېچ آيۈرمە يوق؛ قەتت زاماننىڭ تەلەونچە بىر شىرىعت ھەمەلەندەگەنە باشقەلىق بار.

۲۷۸ — اَنَا اَوَّلِي الْمُؤْمِنِينَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ فَمَنْ تَوَلَّى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَتَرَكَ دِينًا فَعَلِيَ قَضَاؤُهُ وَمَنْ تَرَكَ مَا لَا فُؤُو لَوْ رَتَّه.

ترجمە: مېن مۇمىنلرنڭ اوزلەرىدىن دە ياقىراقىن. اگىر مۇمىنلەردىن بىراو اولوب بورچى قالسە، اول بورچىنى تۈلەۋ مېنىم اوستىيە لازم اگىر آرتقى مالى قالسە اول وارثلەينە بولور. ايضاح: خەلق آراسىدە ھەقسىز ظەملەر، بىر بىرسىنىڭ ھەقىقەتە قالولار بولماسون اوچون شولار اوستوندىن قاراب توررغە اللە تەلى باش كشىلر بېلگۈلەنگەن كشى ھەقن اوقى آلەپچە اولوب كىتىكلەرگە قالغەنلر رىنجودە بولماسن اوچون مەلت باشىدەغى آدەملەرگە شول بورچىنى تۈلەۋنىڭ تېيوشلىگىن رسول اللە آڭلا تۈب كىتىكان.

۲۷۹ — اَنَا بَرِيٌّ مِّنْ حَلَقٍ وَسَلَقٍ وَخَرَقٍ.

ترجمه: قايغو كىلگان وقتلرده ساچلارن يواقوب، كىيملرن، يرطوب، قچقروب يىغلاغان كشىلردن مېن بېزەم.

ايضاح: قايغو وقتلرنده كوكل نچكەروب يىغلامق طېيعى بر اش بولسده، تمام اوزلگىنى يوغالتوب، بر نيچه كونلر صبر-زلا نوب ياطو جاهليت عربلرينه اوخساغان اش بولسده الله نك تقديرينه ايه نى بولغان مؤمنلرگه اول اش اوختاب بتمى تورغان نچار لقدر.

۲۸۰ — اَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ فِي الْجَنَّةِ هَكَذَا. [واشار بالسبابة والابهام].

ترجمه: يتيملرنى تربيه قىلغان كشى ايله مېن جنتده بىك ياقن بواورمن يتيملرگه مرحمت ايتوب آلارنى اوز تربيه سينه آلمان يايسه آلارنك مالارن قاراب تورغان كشىلرنك الله قارشنده بىوك درجه گه منه چكلرن آكلا تسه كيرهك.

۲۸۱ — أَنْتَ وَمَالُكَ لَا يَلِيكَ.

ترجمه: سېن اوزك هم مالك آتاك قولنده در.

ايضاح: اسلام ديننده بالالارنى تربيه له مك، آلارنى طور مشقه ياراقلى ايتوب حاضر له مك همه سى آتالار اوستينه يوكله تلگان آتالارنك شول آغر خدمتلرى بوشقنه قالدرباغان. اوسوب اشكه چقان بالالارنك تابقان مالارى آتالارنك اوزم للارى كىي حلال ايتولگان. بالقلارى بولا توروب آتالارن تربيه له ودن باش تارتقان اخلاقى بالالارنك بار دولارن صاتوب فائده له نرگه آتالارغه رخصت ايتولگان.

۲۸۲ — أَنْتُمْ أَعْلَمُ بِأُمُورِ دُنْيَاكُمْ.

ترجمه: سز دنيا اشلر كزنى مېندن آرتقراق بله سز.

ايضاح: دنيا اشلى اوزاق اشله ب، تجربه صوكنده غنه بلونگانلكن «آنى شريعت نى ايتيه ايكان، بو حقده حضرتك فكرى نچك ايكان» دىب تورولماس. فايده سى بلونگان اشدن شريعت طيى. حراملى بلونمه گان اشلر بولسه آمدن قاچوب تورو تيبوشلى توكل.

۲۸۳ — أَنْزِلُوا النَّاسَ مَنَازِلَهُمْ.

ترجمه: هر آدمى درجه سينه كوره حرمت ايتكز.

ايضاح: الله تبارك و تعالى خلقك دنيا هم آخرت طور مشلرينه كيره كلى نرسه لرن اويژه تر اوچون اوز آرالارندن كىك معوماتلى عالمر يباروب، شولارنك علمندن فايده له نه بلونى بنده لرنك اوزلرينه طايشرغان. بو ايسه اشكه يارارلق كشىلرنى درجه لرينه كوره حرمت ايتو ايله گنه بولا بلور. ملت هم طور مشمزه فايده بيرراك حرمتلى عالمرمى چيتمكه قاغوب، آلار اورنينه اشلكسز، معرفتسز آدملرنى اورتورتقانمز اوچون حاضرگى حالزگه قالغاننى اويلاساق بو حديثك نيندى توغرى سوز ايكانن آچق آكلارمز.

۲۸۴ — اَنْصُرْ اَخَاكَ ظَالِمًا اَوْ مَظْلُومًا قِيلَ كَيْفَ اَنْصُرُهُ ظَالِمًا قَالَ تَحْجِزُهُ

عَنِ الظُّلْمِ فَاِنَّ ذٰلِكَ نَصْرُهُ

ترجمه: قرده شىك ظالم بولسده، اوزى ظلم قيلنغان بولسده. آكار ياردهم ايت. اوزى كشيگه ظلم ايتكان كشيگه بز نيچك ياردهم ايتيك؟ ديب مورانگان كشيگه رسول الله جوابنده: سين آنى شول ظلمندن توقنات شول آكار ياردهم بولور ديگان.

۲۸۵ — اَنْظُرْ فَاِنَّكَ لَسْتَ بِخَيْرٍ مِنْ اَحْمَرَ وَلَا اَسْوَدَ اِلَّا اَنْ تَفْضَلَ بِتَقْوَى اللّٰهِ.

ترجمه: اوپلا، قارا! سين بيت قزل توسده گى، قاره توسده گى كشيلىردن آرتق توگل. فقط اللهدن قورقو ايله گنه آرتقلى تابارسىك.

ايضاح: اسلاميت قارشنده هيچ كم يىخسى نسلى، ماتور يوزى ايله گنه باشقعلق تابا آلى. آى كى ماتور يوزلى، فرشته كى ايزگو آتادن توغان كشى ايله يدوى قاره عرب الله قارشنده بر درجده بولورلار. بنده لرنىك بر برسندن آرتقلى اوزلرينىك اخلاقلرينه قاراب بولور. اللهنىك قوشقان اشلرن اشلب طيغان اشلردن طيولغان نچار توسده گى كشى الله قارشنده بيوك ده لرگه منوب، ماتور يوزلى نچار اخلاقلى آدم لرنىك توبان اورنلرغه توشوى هيچ عجب توگل.

۲۸۶ — اَنْعَمْ عَلَى نَفْسِكَ كَمَا اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْكَ.

ترجمه: الله تعالى سىكا مال بيرگان كى سينده اوز نفسىكى نعمتله ندر. ايضاح: الله تبارك وتعالى بنده لرگه چىكسز نعمتلرن بيرور. شول بايلىق ونعمت ايله بنده نىك اوزن تربيه له ون تلى. بنده اوز كيره كلرن تامله ودن اول آكار باشقهلارنىك تربيه سن يوكله تى. مال ايله اوتله تورغان عمللرنى فرض ايتى. الله نىك شوندى ايرىكلر كلردن فايده له نوب بنده اوز تربيه سينه كيمچىلىك كيت، مه سكه تيش.

۲۸۷ — اَنْهَاجُكُمْ عَنْ قَلِيلٍ مَا اَسْكُرَ كَثِيرُهُ.

ترجمه: كوب اچكاج ايسرته تورغان اچملىكلرنىك آزن اچودنده سزنى طيامن. ايضاح: بنده لرنىك مقدس عقللرن آغولاب، طور مشلرينىك آستون اوستكه كيتروب حراب ايتكان ايسر تكج الله تبارك وتعالى طرفندن حرام ايتولوب، اچكان كشيلىر قاطى عذابلر ايله قورقوتلغانلر. بتون طور مشلرى شونىك ايله حراب ايتولگان عرب خلقى شول بيان اشلرن طاشلاسونلر اوچون اولده آراقى پشرلىگان صاوتلردن صو اچو، آز اچكانده ايسر تى تورغان اچملىكلرنى حرام ايتو، ايسر كللىرى معلوم بولغان كشيلىرگه قاطى جزا بيروب، حكم وقتنده آلارنىك سوزلرى قبول ايتوله و كى قاطى تدبيرلر قىلونغان. شونىك آرقاسنده طور مشلرينىك رهق بىتكان كشيلىر طور مشلرن يولغه صالوب، بىك كوب كشىنىك

طاشلاسلاردە سىن آلاڭغە توتاش آلارنىڭ حالى بىل. چوق سوز آچى بولسەدە سويلە. اللە
 حقندە، نچار كشيولونڭ نچارخندن قورقمە. اوز عيبلرگى بلوب، كشى عيىن سويلەودن
 طيول.

خلىقنىڭ سىكا قىلغان اشلىرىنە آچولانمە. كشيە، اوچ تورلى اش بولسە عيب اوچون
 شولار يىتەر. آلار: اوز عيىگنى كورمىچە كشى عيىن كورمك، اوزندە بولغان اشنى خلىقە
 كوروب اويات خانامى. اوزىنىڭ نچارلىق سىبىلى اولترداشلىرىن رىجەتمەك (اى اباذر)
 اشنى اويلاپ اشلەو شيكىللى عقل يوق. گناھدن طيىرلو كى تقوالق يوق. كوركەم خلىق
 كى ماقئالورغە تيوشلى يخشىلىق يوق.

۲۸۹ — اَوْصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ تَعَالَى فِي سِرِّ امْرِكَ وَعَلَانِيَةٍ وَإِذَا أَسَأْتَ
 فَاحْسِنْ وَلَا تَسْأَلَنَّ أَحَدًا سَبِيًّا وَلَا تَقْبُضْ أَمَانَةً وَلَا تَقْضِ بَيْنَ اثْنَيْنِ.

ترجمە: ياشرىن ھم اشكارە قىلونغان اشلىرىڭ ھەمەندە اللەدن قورقوب اش
 قىلوونڭ ايلە وصيت ايتەم. اگر نچارلىق قىلساڭ آنڭ آرتدىن يخشىلىق قىل، كشيىدىن
 ھىچ نرە صوراما. اوستوگا امانت آلە. ايكي كشى آراسندە قاضى بولوب حكم قىلە.

ايضاح: امانتنى صاقلارلىق، ئەيتولگان اورنىنە ايلتوب طاپشورلىق قوتنىڭ اوزندە
 بارلىغىنە اوشانغان كىنىڭ امانتنى اوستىنە آلودە ضرر بولماسەدە. آنى صاقلارلىق، ياسە
 بىلگولى اورنىنە طاپشورلىق، قوتنىڭ بارلىغىنە اوشانا آلباغان كشى آرادە كوكلز اشلى
 بولونى اويلاپ آنى قبول قىلەوى آرتق كورلگان. خلىق آراسندە بولغان حقسزلىقلارنى
 بترىر اوچون قويغان قاضىلىق اشى صوڭ درجە قورقنچلى اش بولغانلىقدىن آنى قبول
 ايتەمسەكە بيورلغان.

خلىق آراسندە حكم قىلور اوچون بىلگولەنگان كنى بارندە اوچراغان بركشىنىڭ
 قاضىلىق ايتووى قاضىلىقنىڭ بىوك درجەسىنە ضرر كىترگانلىكدىن ھركىنىڭ اول اشكە
 طغلمەوى تىيش.

۲۹۰ — اَوْصِيكُمْ بِأَصْحَابِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ يَفْشُوا الْكَذِبَ حَتَّى يَخْلِفَ
 الرَّجُلُ وَلَا يَسْتَحْلِفْ وَيَشْهَدُ الشَّاهِدُ وَلَا يَسْتَشْهَدُ إِلَّا لَابْخُلُونِ رَجُلٌ بِأَمْرَةٍ
 إِلَّا كَانَ ثَالِثُهُمَا الشَّيْطَانُ عَلَيْكُمْ بِالْجَمَاعَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْفُرْقَةَ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ مَعَ
 الْوَاحِدِ وَهُوَ مِنَ الْإِثْنَيْنِ أَبَعْدَ مَنْ أَرَادَ بِجُحُوحَةِ الْحَنَةِ فَلْيَلْزِمِ الْجَمَاعَةَ. مَنْ
 سَرَّهُ حَسَنَةٌ وَسَاءَتْهُ سَيِّئَةٌ فَذَلِكُمُ الْمُؤْمِنُ.

ترجمە: مەن سزگە وصيت قىلامن اوزمنىڭ صەباھلەرمە ايلەرگە ھم آلاردىن صوڭ
 كىلگانلەرگە ايلەرگە. آندىن صوڭ ايندى خلىق آراسندە يالغانچىلىق فاش بولور. آنط

ایتهرگه قوشماسالارده آنط ایتهرلر: گواھلق صوراغان کشی بولماسه ده گواه بولورلار، یات ایر ایله یات خاتون بوش اورنده ایکاوگنه قالسalar آلارنڭ اوچونجی لری شیطان بولور. سزگه لازم بولسون جهات ایله کیگاشوب اش قیلو. یالغزلدن حاقلانکر آنڭ ایچون شیطان یالغزغنه اشاه گن اشکه قاتناشوب، ایکی کشی کیگاشوب اش قیلسalar، آلا آراندن قاچار. اگر برکشی جنتنڭ اورطاسنده بولونی تلهسه، اول کشی جهاتکه یابشسون. اگر برکشی قیلغان یخشیلغینه قاراب شادلانسه، نچارلغی اوچون قایغورسه بو کشیلر مؤمندر.

۲۹۱ — اَوْصِيكُمْ بِالْجَارِ

ترجمه: کورشیلرکز ایله یخشی توررغه ودیت نه یهم. ایضاح: طورمش دنیاسنده بنده هر وقت کورشیلرینڭ یاردهمینده محتاج بولغانلار اسلام دینی الله حقندن صولڭ تیشوشلی حق کورشی حقن قیلغان. طورمش یاردهمچیلری بولغان کورشیلر ایله ممکن قدر طائو تورو آلارنی رنجتودن حاقلانو بزنگ دینی بورچمدر. ۲۹۲ — اَوْفُوا بِحِلْفِ الْجَاهِلِيَّةِ فَإِنَّ الْإِسْلَامَ لَمْ يَزِدْهُ إِلَّا شِدَّةً وَلَا تُخَدُّوا فِي الْإِسْلَامِ.

ترجمه: جاهلیت زمانندهغی آنطوعهدلرکزنی اوتهکز، چونکه اسلام دینی آنطده تورو حقنده قاطیلقی غنه آرتدردی اسلام گه کیلگاچ یا گادن آنطلار قیلماکز. ایضاح: جاهلیت زمانندهغی عربلر هچ کیره که گان نرسه لرگه آنطلار ایتشوب، سوزلر قویشقان کبی بعضی وقت محتاج لارغه یاردهم ایتو، قرده شلرگه توتاشو کبی اسلامیت قارشنده قبول قیلنرلق اشلر ایله ده آنط ایتوب سوز بیرشه تورغان بولغانلر. منه شوندی اشلر ایله آنط ایتکان بولسalar اسلام قبول ایتکاچه آلارنڭ اوستندن توشه گان همان شونی اوتو تیشوشلی بولغان.

۲۹۳ — أَوَلَمْ وَلَوْ بِشَاةٍ

ترجمه: گرچه بر قوی صوبوب غنه بولسه ده طوی مجلسی قیل. ایضاح: نکاح چیت ایر ایله خاتوننڭ قوشلوب، اسلام دنیاسینه کوکلی برعائله تورغوزو بولغانلقدن بو شادقلی خبرنی آول یایسه شهر خلقینه بلدرر اوچون طوی مجلسن ممکن قدر روحلی اوتسکارو تیش قیلونغان. باشقه وقتده مکروه کوز ایله قارالغان نرسه لر طوی حرمیتیه حلال ایتولگان طوی وقتنده رسول اکرمنڭ، جراب او یون اویناغان مجلسلرده بولوبده شوکار هیچ بر سوز ایتیمجه طکلاب تورغانی روایت ایتوله در.

۲۹۴ — أَوَلَمْ مَا تَقْفُونَ مِنْ دِينِكُمْ الْأَمَانَةُ

ترجمه: دین اشلرگزدن اول یوغالتقان نرسهگزر امانت بولور.
ایضاح: بزنگ دینمز قارشنده امانتنی اورنینه طابشرو دیننگ بیوک اشلرندن
سانالوب، امانتنی طابشرلاق اوشانچلی کشیلرده حرمتلی اورن توتالار. اخلاقلری
بوزلوب، آلمان امانتنی طابشرلاق اوشانچلی کشیلری قالماغان خلق، آرارلارندن دیننگ
اڭ طور نرسهسن یوغالتقان بولورلار.

۲۹۵ - أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ الْجَنَّةِ كُلِّ ضَعِيفٍ مَتَّعَفٍ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى
اللَّهِ لَا يَرَهُ إِلَّا أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ النَّارِ كُلِّ عَتَلٍ جَوَّاطٍ جَعْظَرِيٍّ مُسْتَكْبِرٍ.

ترجمه: اوجاح کشیلری کملر ایکانن سزگه خبر بیریممی؟ آلا: ضعیف حاللی هم
خلق طرفندن ضعیف قیلونغان کشیلدر، اگر اول کسی، الله بر اشق شولای قیلور،
دیپ آنت ایتسه الله تعالی آتی آنتنده توغری قیلور: جهنمگه تیموشلی کشیلرنگ کم ایکان
خبر بیریممی؟ قاطی دعوالی، قاطی کوکلی تکبر آدملدر.

۲۹۶ - أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِكُمْ مِنْ شَرِّكُمْ خَيْرُكُمْ مَنْ يَرْجِي خَيْرَهُ وَيُؤْمِنُ
شَرَّهُ وَشَرُّكُمْ مَنْ لَا يَرْجِي خَيْرَهُ وَلَا يُؤْمِنُ شَرَّهُ.

ترجمه: آراگزده یخشى هم یاوز کشیلر کملر ایکانن خبر بیریممی؟ یخشىلی
امید ایتلوب نچارلغندن طنچ بولونغان کسی یخشى کشیلرگزر اولوب، یخشىلی امید
ایتولمهگن، نچارلغندن طنچ بولونماغان کسی اڭ نچار کشیلرگزدندر.

ایضاح: بندهنگ الله تعالی قارشنده نیندی اورن توتقان بلور اوچون اڭ توغری
یول، اڭ خلق آراسنده کورسه تکان اشینه قاراب بولور. قولندن کیلگان قدر خلقه
یخشىلیق کورسه توب، خلق آراسنده اوشانچلی کورلگان کسی الله تبارکوتعالی قارشنده ده
اڭ قدرلی کشیلردن، سانالوب، آدملرگه یخشىلیق کورسه تبهگن، نچارلغندن طنچ بولونماغان
کشیلر الله تعالی قارشنده ده نچار کشیلردن سانالا ایکان.

اوزلرن ایزگو کشیلردن سانابده خلقنگ اوشانچن تابا، آلمان خلق آلاردن
شیکله نوب تورغان آدملرنگ الله قارشنده نیندی اورن توتقانلاری بومبارک حدیثدن
آکلانسه کیهک.

۲۹۷ - أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَيَّسَرِ الْعِبَادَةِ أَهْوَانِهَا عَلَى الْبَدَنِ الصَّمْتُ وَحَسَنُ
الْخُلُقِ.

ترجمه: قیلور اوچون هم تنه اوچون یگل بولغان عباة ایله سزگه خبر بیریممی؟
تیک تورو هم کورکام خلق در.

ایضاح: دین هم دنیا اوچون کیرهکی سوزلرنی سویلهو بنده اوچون فایدهلی
بولسه ده، دین هم دنیا سینه ضرر کیتیررلک سوزلرنی سویلهمهو آرتق کورلگان اوزینه

هم خلقغه فائدهسى بولماغان بوش سوزلر سويله ب اوترو الك توبان خلقنك اشى بولغانلقدن اوزن كشى ايتوب طانوتاسى كيلگان كشيگه آندى توبانلكلردن صاقلانوتيش. كوب سوزلى كشىلرنك دنياوى يايسه اوخراوى عدا بلرغه اوچراو قورقنچى بولمان اوچون رسول اكرم تيك توروڧى عبادتدن صاغان.

۲۹۸. — أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَنْ نَحْرُمُ عَلَيْهِ النَّارُ غَدًا عَلَى كُلِّ هَيِّنٍ لِّينِ قَبِيبٍ

سَهْلٍ.

ترجمه: جهنم اوطى آكار حرام بولغان كشى ايله خبر بيريمى؟ آقرن، يومشاق طبيعتلى، خلقغه ياقن توروب آلارنك حاجتلرن اوتنه گان كشى در.

ايضاح: بتون عملرن خلق خدمتينه باغشلاغان، بندهلرنك حاجتلى ايله ياقندن طاشوب آلارغه ياردهم، تورليچه يكللكلر كورسه تكان يومشاق كوكللى آدملىر شول بيوك خدمتلىرنك فائدهلى يمىشى اولاراق خلق طرفندن ظور احتراملر كورگان كى الله تعالى طرفندن بوش قويلماغانلر، بتون بندهلرنك يورهكلرن تتره تكان قورقنچلى جهنم عدا بندن آلارنك آزاد ايتاولرى بيوك يغميرمز على الله عليه وسلم طرفندن وعده ايتولگان.

۲۹۹ — أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَفْضَلِ مَنْ دَرَجَةِ الصَّيَامِ وَالصَّلَاةِ وَالصَّدَقَةِ إِصْلَاحِ

ذَاتِ الْبَيِّنِ فَإِنَّ فُسَادَ ذَاتِ الْبَيِّنِ هِيَ الْحَالِقَةُ.

ترجمه: روزه، نماز، وصدقهلردن آرتغراق عبادت ايله سزگه خبر بيريمى؟ اول عبادت خلق آراسن توزاتمكلر. آنك اوچون خلق آراسنده غى نچارلق اول خلققى هلاك ايتوچيدىر. ايضاح: بندهلرنك عمللىرى شخسى، عمومى اسملىرى ايله ايكي گه بولونه روزه نماز كى. عمللر توغرى نيت ايله بولغانده بنده اوچون بيك فايدهلى عبادتلىر، لکن مونك فايدهسى بندهنك اوزينه گنه بولوب. بولار ايله باشقه كشىلرگه هيچ فايده كورسه آللى. اوز آرا قچقرشوب، طالشوب ياتقان خلقنك آراسن كيلشدرو آلارغه ياردهم بيرو عمومى خدمتلىردن صانالوب، عبادتلىرنكده الك ثوابلىسى، الك آرتغندن صانالغان. اوز آرا قچقرشوب، تورلى نچارلقلارغه بيرلگان عائلهنك يايسه ملتلك كيلهچكى هلاكت بولغانلقدن، شولارغه توغرى يول كورسه توب آرالارن طاتولاندرغان كشى، انسانيت اوچون بيوك بر خدمت كورسه تكان كى، الله تبارك وتعالى قارشنده الك قدرلى بر اش اشله گان بولادر.

۳۰۰ — أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ شَدِيدِكُمْ أَمَلِكُمْ لِنَفْسِهِ عِنْدَ الْغَضَبِ.

ترجمه: سزگه قوتلىبراك كشىلر كم ايكانن كورسه تيمى؟

اول: آچو وقتنده اوزن توتوب قالا آلعان كشی در.

۳۰۱ — إِيَّاكَ وَكُلَّ أَمْرٍ يُعْتَدَرُ مِنْهُ.

ترجمه: موگندن عذر صورالا تورغان اشلردن صاقلانو لازم بولسون.
ایضاح: بنده هر اشفی اشلەرگه توتونغانچه؛ شول اشنك فائده، ضرر او یلارغه
تیییشلی. او یلانمیچه اشله نگان اش الله یا بنده حقینه ضرر ایتسه، البته آلاردن عفو اوتنرگه
تیییش. اوز قولك ایله اشله گان بر اش اوچون اوزك کبی آدم بالاسندن تزله نوب
عفو صور او کیشيك اوچون کوته رله سلك خورلق بولغانلقدن، اشفی باشده او یلاب،
بخته اشلەرگه کیرهك.

۳۰۲ — إِيَّاكَ وَمَا يَسُوءُ الْأَذْنَ.

ترجمه: قولاقه یمان ایشته تورغان سوزلرنی سویاه ودن صاقلان.

ایضاح: بنده نك سوزی عقلینگ اولجه وی در.

سویله گان سوزینه قاراب کشینك کم ایکانی بیک آچی بلؤنه سوزلرن او یلاب
ادبکه هر شریعتکه خلاف بولماغان سوزلرنی سویله گان كشی هر کم قارشنده احترام
ایله قبول ایتوله.

تایینه کیلگان همه قباح سوزلرنی سویله ب طگلا وچیلرنك قولقلرن رنجتکسان
آدملر اوزلرندن بتون خلقتی بیزدروب نچاراق ایله یاد ایتلر. شونك اوچون آندی
سوزلردن صاقلانو لازم.

۳۰۳ — إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ عَلَى الطَّرَفَاتِ فَإِنْ آيْتُمْ إِلَّا الْمَجَالِسَ فَأَعْطُوا

الطَّرِيقَ حَقَّهَا: غَضَّ الْبَصَرِ وَكَفَّ الْأَذَى وَرَدَّ السَّلَامَ وَالْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ

وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ.

ترجمه: یول اوستلرینه اوطردن صاقلانك. اگر اوطرغه تیوشلی بولسا كز یولنك
حقن بیركز. یولنك حق: حرام نرسه اردن کوز بیمو، خلقتی ره نجه تورغان نرسه لرنی بیهر و.
سلام بیرگانلرنك سلامن قاپتارو، یاخشیلق ایله بیوروب، ناچارلقدن طیودر.

ایضاح: دینمنك تله ونجه آرامزدن اوتوب یورگان خلقغه یورر اوچون ایرکچیلکلر.
اوتهر اوچون اوکغایقلر یاساو ایله بورچلیمز. اوزوچی خلقنك کیگان کیچیلرندن کولو،
یاکه عیب ایتوب قالو یوللارغه چوب چارلار طاشلاو کبی اوکغایسلزلقلار قیلاو شریعت
طرفندن حرام ایتولگان. شول اشلرنی اشله گان كشی، اوستینه یوکه تلگان خدمتنی اوتهمه و
ایله عیبیله نوب، الله طرفندن قاطی عذاب ایله قورقوتلغان.

۳۰۰ - إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَإِنَّهُ الْكَذِبُ الْحَدِيثُ وَلَا تَجَسَّوْا وَلَا تَنَافَسَوْا وَلَا تَحَاسَدُوا وَلَا
تَبَاغَضُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا وَلَا يَخِطِبُ الرَّجُلُ عَلَى خِطْبَةِ
أَخِيهِ حَتَّى يَنْكِحَ أَوْ يَتَرَكَ.

ترجمه: كشيگه ياوز گمان قىلودن صاقلانكز. آنك اوچون اول سوزلرنك يالغانراغيدر.
عيبلىركنى ازلهشمه كز، كشىنك ياشرن عيبن صئاب طورما كز، همه اشده اوز كزگنه آرتق
بولونى تلهمه كز، كشيده بولغان نعمتنك كيتوون تلهمه كز، بر بركر ايله آچولاشمه كز. بر بركرگه
آرقه بيرشوب تورما كز. اى الله بنده لرى! سز بر بركرگه قهردهش بولكز، بركرنك ياوچيسى
اوستينه ايكنچىكز ياوچى بيارمه سن تا آلارنك اشى اوزلگانچه.

ايضاح: بر ملتنيك بتونلگن صاقلار اوچون ايكن كيره كلى نهرسلر بو حديثده
كورسه تلگان نهرسلر ايكافى هر كمنك معلومى بولسه كيرهك. بر ملت كشىلىرلى مى
اشلرن جيلشوب قارار اورنده، بر برسينك يوق - بار عيبلرن قازوب تورسلار،
بر برسى ايله آچولاشوب برسى قىلغان اشكه ايكنچسى آرقه بيروب، آنك اشله گان
اشلرن كونله شوب بترورگه طرشه، اول ملتنيك حالى البته هلاك بولورغه تيش. اوتكن
كوزلرى ايله آلدهغى نهرسلرلى كوه آلغان پيغمبرمز امينه طوغرى يول كورسه توب
قالدرغان بولسه ده: بز اول يولدن بارا آلمانز.

۳۰۵ - إِيَّاكُمْ وَكَثْرَةَ الْحَلْفِ فِي الْبَيْعِ فَإِنَّهُ يُنْفِقُ ثُمَّ يَمَحِقُ.

ترجمه: صاتو، آلوده كوب آنط ايتودن صاقلانكز. آنك اوچون اول اشكز باشده
فائده كورسه تسه ده آخردن همه سن بترر.

ايضاح: سودا عالمنده بعض آدمار بولا، كه ماللرنده بولماغان صفتلر ايله ماقتاب
آلوچىنى تورلى آنطلار ايله اوشاندرالار. آلوچى كشى بونك آنطينه اوشانوب قبول ايتيه.
بو كشى اولده شول يول ايله فائده ايتسه ده مونك يالغانلى بلنوب، مالينك نچارلى
سيزلگه چ اولده كورگان فايده لرى همه سى هلاك بولور. يالغانه آنط ايتو هر وقت ايكن
ناچار اشلردن صاناسه ده سودا وقتنده بولغان آنطنك آلوچى هم صاتوچيغه ضررى بولغانلقدن
آندن بيگرهك صاقلانو تبيش كورلگان.

۳۰۶ - إِيَّاكُمْ وَالْغُلُوَّ فِي الدِّينِ فَإِنَّمَا هَلَكٌ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِالْغُلُوِّ فِي الدِّينِ

ترجمه: دين اشلرنده آرتقغه كيتودن صاقلانكز. سزدن اول بولغان امتلر شول
آرتق كيتو ايله هلاك بولديلر.

ايضاح: دين و دنيا مز اوچون فايده لى بولغان نهرسلر الله نك كتابنده، رسول اكرومك
حديثنده همه سى آچق كورسه تلگان. آلارده كورسه تلگان نره: بونك اوچون فايده لى،

بىزنىڭ اوچۇن دىن. آلاردا كۆرسەتلىگەن نىسەنى دىن اسمىدىن قىبول ايتو دىنگە جىنايت بولادى.

اسلامىتىڭ قوتلى وقتىدە بو حدىث حكىم سورگان. هر كم شول قرآن ايله حدىشدىن كىمەك نىسەلرن آلوب باشقە نىسەلەرگە دىن اسمىدىن قولاق سالماغانلار. اول وقتدە دىندە ياشرون نىسەلر بولماغان. هر كم اوزى اللهغه عبادت قىلوب اللهنىڭ دوستى بولورغە طرىشقان، ايشانلىق، مريدلك حواجهلىق بولماغان. تارىخنىڭ آغومى ايله قارانغوراق زمانلارغە ياقىلاشقاق اسلام دىياسى اوزىنىڭ اولكى صافلىغىن آقرىغىنە يوغالسا باشلاغان. دىن اسمىدىن ئەللە نىندى پىدىتلىر چىغا باشلاغان اللهنىڭ كىتابىدە پىغمبىرنىڭ حدىشىدە ياد ايتولىمەگەن ايشانلىق حواجهلىق مەسئەللىرى باش كۆتەرگەن.

ايندى اللهغه حمدلر اولسون اسلام دىياسىنىڭ كوزى آچلوب بو اشلارنىڭ ضررىن آڭلى ودىنگە بەيلى نووى بولماغان اشلارنى تانى باشلادى.

۳۰۷ — إِيَّاكُمْ وَهَاتَيْنِ الْبَقْلَتَيْنِ الْمُنْتَمِنَتَيْنِ أَنْ تَأْكُلُوهُمَا وَتَدْخُلُوا مَسَاجِدَنَا

كُنتُمْ لَا بَدَّ آكِلِيهِمَا فَاقْتُلُوهُمَا بِالنَّارِ قَتْلًا.

ترجمە: صوغان، صارمىق كىيى صاصى ايسلى نىسەلرنى آشاپ بىزنىڭ مسجدلرۇمىزگە كىرىدىن صاقلانىڭىز. اگر آنى آشامى مەكىن بولماسە، اوطىدە پىشروب صاصىسى كىتىكەچ كەنە آشانىڭىز.

ايضاح: پاكلىك — چىستەلىق نىگىزىنە قورلىغان اسلام دىنى مەكىن قدر پاك ھەم خوشلىق ايله بىيورادى.

مسجد كىيى كوب كىشى جىولا تورغان اورناردا خلقنى رىجىتورلك صاصى ايسلى اشلار آشامەو، تىر ايسلىرى بىتسۇن اوچۇن قىيىنو ھەم ايسلى مايلار سورتىنو كىيى اشلار ايله بىيورغان.

۳۰۸ — إِيَّاكُمْ وَالْعَصَةَ (النَّمِيَّةَ) الْقَالَةَ بَيْنَ النَّاسِ.

ترجمە: خلق آراسىن بوزا تورغان سوزلرنى يورتودىن صاقلانىڭىز.

ايضاح: بىر قومنىڭ سوزىن ايكىنچىسىنە ايشىتىدروب آرا بوزوب يورگان كىشىلەر خلق آراسىدە انى توبان درجەدەگى كىشىدىن صاناغان كىيى الله قارىشىدە نىچار كىشىلردىن صانالادىر. عقلى بولغان آدم آندى توبانلىكلردىن صاقلانورغە تىمىش.

۳۰۹ — إِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ فَإِنَّ الْكَذِبَ مُجَانِبٌ لِلْإِيمَانِ.

ترجمە: يالغان سويلەودىن صاقلانىڭىز. آنىڭ اوچۇن اول، ايماندىن چىتىدەددر.

۳۱۰ — إِيْمَانُ رَأَى خَرَجَتْ مِنْ بَيْتِهَا بِغَيْرِ اِذْنِ زَوْجِهَا كَانَتْ فِي سَخَطِ

اللَّهِ تَعَالَى حَتَّى تَرْجِعَ إِلَى بَيْتِهَا أَوْ يَرْضَى عَنْهَا زَوْجُهَا.

ترجمه: قايو بر خاتون ايرينك رخصتندن باشقه اويدن چغوب يورسه، اويگه قايتقانچى يايسه ايرينك رضاغن آلمانچى الله تعالى نك آچونده بولور.

ايضاح: ايرار عائله تربيه سينه ييتهرلك قدر مال تابو ايله کوچله نگانلكدن كوب وقت بتون طورمشلرن، دولتلرن خاتون قولينه تابشروب، اوزلرى چغوب يوررگه مجبور بولالار. مال تابو يولنده طورمش آغلقلارى ايله كوره شه تورغان ايرنك كوكللى طنج بولسون اوچون عائله باشنده قالغان خاتون ايرن شېهله ندره تورغان اشلردن صاقلانورغه كيرهك. ايرى يوق وقتنده خاتونك چغوب يورولرى ايرنك كوكلينه تورلى شېهله ر كيترگانلكدن رسول اكرم صلى الله عليه وسلم خاتونغه اول اشدن صاقلانورغه قوشقان. لکن مولك اوچون خاتونك سلامتليگينه كيرهك بولغان يخشى، صاف هوا، كوكل آچو نرسه لرى اير طرفندن هزرله نورگه تيشش. اوز اويلرند سلامت لك صاقلانو اوچون ييتهرلك قدر هوا تابلماغان خاتونلر صاف هوالى اورنلرده ادب ايله يورولرند ضرر بولماسه كيرهك.

۳۱۱ - اَيْمَا امْرَأَةً سَأَلَتْ زَوْجَهَا الطَّلَاقَ مِنْ غَيْرِ مَا بَأْسٍ فَحَرَامٌ عَلَيْهَا رَائِحَةُ الْجَنَّةِ.

ترجمه: قايو بر خاتون هيچ ضررسز ايرندن طلاق صوراسه، اول خاتونغه اوجماحنك ايسى ده حرام بولور.

ايضاح: طلاق، كوكللى گنه ياشى تورغان عائله نى طوزدروب هلاك ايتكانلكدن، اسلام دينى آكار صوك درجه نچار قاراغان. آراده آيرلورغه هيچ سبب بولمى توروب خاتونن آيروب يبارگان ايرلر الله تعالى نك قاطى آچووينه اوچراو ايله قورقتلوب، هر وقت اوزينك حاجتن اوتبه هيچ ظلم، جبر كورسه تمه گان اخلاقلى ايرندن طلاق صورا ب آيرولغان خاتونده اوزينه بر وقتنده طنچلىق تابا آلاو ايله قورقتلغان.

۳۱۲ - اَيْمَا عَبْدٍ جَاءَتْهُ مَوْعِظَةٌ مِنَ اللَّهِ فِي دِينِهِ فَإِنَّهَا نِعْمَةٌ مِنَ اللَّهِ سَبَقَتْ إِلَيْهِ فَإِنْ قَبِلَهَا بِشُكْرِ وَإِلَّا كَانَتْ حُجَّةً مِنَ اللَّهِ عَلَيْهِ لِيَزِدَّادَ بِهَا إِثْمًا وَيَزِدَّادَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ بِهَا سَخَطًا.

ترجمه: بر بنده كه دينى توغرسنده فايدهلى كيگاش بيرولوبده شونى خوش كوكل ايله قبول ايتنه آلسه، بو آكار الله نك بيوك نعمتى بولور. اگر قبول ايتمه سه بو وعظ اول كشينك قيامت كونده عذابى آرتوغه سبب بولوب، الله تعالى شونك اوچون بو كشيگه آچوون آرتدرر.

ايضاح: آدم بالاسى اوزى اوچون همه فايدهلى نرسه لرى بلوب بتره آلامانلندن
 { كوب وقت كشينك كيگاشينه محتاج بولادر. خلق طرفندن بيرولگان كيگاشلرنى فايده ليسن

ضرر لیسندن آیروب قبول ایته باو اوزی بر ضرر نعمت. اوزی بله گان نرسه لرنی خلق کیگاشی ایله بلوبده قبول ایتمه گان کشی الله نڭ آجووینه اوچراب تورلی عذاب لر کورور لر.

۳۱۳ — اَيْمًا امْرَاةً اسْتَعْطَرَتْ ثُمَّ خَرَجَتْ فَمَرَّتْ عَلَى قَوْمٍ لِيَجِدُوا رِبْحَهَا فَهِيَ زَانِيَةٌ وَكُلُّ عَيْنٍ زَانِيَةٌ

ترجمه: قایو بر خاتون ایسلی مایلر سور تتوب، خوش ایسی ایرلر بور نینه کرسون دیب چغوب یورسه، اول خاتون زناچی حکمنده در. هم آگار قاراغان کوزلرده زناچی حکمنده بولور لار.

ایضاح: بنده نڭ طور مشن خراب ایتکان، اوزن تورلی خورقلارغه توشرگان، قباحتلگی بتون دنیا خلقی طرفندن تانولغان زنا: اسلامیت طرفندن بیک قاطی هجوملرگه اوچراب شدتلی صورتده حرام ایتولگان. خاتون - قر عالمینه زینت اوچون بیرو لگان اورنلارون آچی یورتو، یاوز نیت ایله بیزه نوب یورو آزعون نفسلی ایرلرنڭ آزلارینه سبب بولماسون اوچون الله طرفندن حرام ایتولگانلر. اما ایرلرنی اوزینه قاراتو نیتده بولماغان عقتلی خاتونلرنڭ ماتورلق اوچون بیزه نولری ایسلی مایلر سور تواهرنده ضرر بولماسه کیرهک.

۳۱۴ — اَيْمَارَاعِ غَشَّرَ رَعِيَّتَهُ فَهُوَ فِي النَّارِ

ترجمه: قایو بر تربیهچی اوز تربیه سنده بولغانلرغه نچارلق قیلسه اول کشی تنوع اوطنده بولور.

ایضاح: دین و ملت باشده بولغان قاضی و اماملر، قول آستلرنده غی خلقغه تربیهچی بولوب، آلارنڭ دین و طور مشلرینه کیرهکلی یوللارنی کورسه تو، آلا رغه تورلیچه یگللرکلر کورسه تو، قاضی و اماملر اوستینه یوکله تلگکان.

عائله نڭ آتاسی شول عائله گه تربیهچی سی بولوب، خاتون و بالا - چاغالارون کورکام روشده تربیه لهو، آلا رغه اخلاق هم طور مش کیرهکلری اویره تو آتالار اوستینه فرض ایتولگان. هر کشی اوز اعضا رینه اوزی تربیهچی بولوب آلارنی الله رضا بولا تورغان خدمت ایندرو هر کمنڭ اوزینه طابشرولغان. اوستلرینه یوکله تلگکن خدمتلرنی ایچیچه قول آستونده بولغانلرغه بوزوقلق قیلغان کشی قاطی عذابه اوچراو ایله قور قوتلغان.

۳۱۵ — اَيْمًا امْرَاةٌ مَاتَ لَهَا ثَلَاثٌ مِنَ الْوَالِدِ كُنَّ لَهَا حِجَابًا مِنَ النَّارِ

ترجمه: بر خاتوننڭ اوچ بالاسی اولسه، شول بالالار، اول خاتونغه تنوع اوطندن پهرده بولور لار.

ایضاح: دنیاڭ ماتورلارندن تیوشنچه فایده لهنه آلمانان اخلاقسز ایرلر قول آستنده ایزولگهن. خاتونلرنڭ بتون کوڭل یمشلیرى وجوانچلری بولغان بالالارغنه بولا بلور. توقر آی کوکره گنده کوتاروب، تورلی مشقتلر ایله تربیه قیلوب، شولار آرقی کیله چکده اوزینه طور امیدلر کوتکان سویکی بالاسندن آیرلو مسکینه آنالارغه نچوک تأثیر ایتنه تورغاندر، آلارنڭ یوره کلرن نیندی تورلی ئهرتنه تورغاندر. منه شوندى بختسزاکلرگه اوچراغان آنالارنڭ جراحتلی یوره کلرینه دارو بولسون اوچون شوندى آنالارغه. سز بالالارڭنڭ قایغوسینه توزڭز، آلار دنیا ده سزڭ آغرقلارڭرنی یباره آلماسه لرده قیامت کبی قورنچلی بر کونده سزڭ یاردامڭزده بولورلار معنا سنده سوینچلی بر خبر پیغمبرمز طرفندن بلدرلگان.

۳۶ — اَيُّهَا النَّاسُ عَلَيْكُمْ بِالْقَصْدِ عَلَيْكُمْ بِالْقَصْدِ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَا يَمَلُ

حَتَّى تَمَآؤُا.

ترجه: ای آدملر! هر اشڭزده اورطاچه بولڭز، الله تعالى سزگه ثواب بیرودن یالقاس، سز عملدن یالقانغه قدر.

ایضاح: آدم بالاسینڭ طبیعی عجب بر نرسه. برهونی قاریسنڭ بر وقت بر اشکه کوڭل قویوب توتنغان باشقه اشکه ئه یله نوبده قارامی. بیک طرشوب اشلی، لکن اوزاق زمان اوتمی مونڭ اول نرسه دن کوڭلی قایتوب، آڭار تمام قاراماس بولا. بواش ایسه دینی اشلرده، و دنیا اشلرنده ده کشیلر اوچون فایده لی بولماغانلقدن، رسول الله صلی الله علیه وسلم هر اشلی اورطاچه غنه اشله رگه بیورغان:

بتون و قتلرن نفل نمازالارغه، و نفل روزه لارغه بیلگوله ب دنیا سیننه ئه یله نوبده قاراماغان کشیلر بر آزوقتن صوڭ کوڭلاری یالقوب فرض عمللرنده قیاماغان آدملر آرازده بیک کوب اوچری شولارنڭ حالندن قاراب عبرت آلورغه تیبش.

۳۱۷ — اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا اللَّهَ فَوَاللَّهِ لَا يَظِلُّ مُؤْمِنٌ مُّؤْمِنًا إِلَّا أَنْتَقَمَ اللَّهُ

مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

ترجه: ای آدملر! الله دن قورقڭز، الله نڭ اسمی ایله آنط ایتوب ئه یته من: بر مؤمن ایکنچی مؤمنگه ظلم قیلسه، الله تبارک و تعالی قیامت کونده اول کشیدن اوچ آلور. ایضاح: الله تبارک و تعالی خلق آراسنده بر برسینه ظلم بولماسون اوچون کوچلی

توره لر قویوب کمگه نیندی جزا تیوشلی لکنی اوشانچلی پیغمبرلری آرقی بلدرگان. دنیا ده وقت گنا عینه قاراب تیوشلی جزاسن آلمی اولگان کشی قدرتی الله قارشنده جزاسن کوره چک. }
۳۱۸ — الْأَحْسَنُ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّ بَرَّكَ

ترجمه: یخشلیق، الله تعالیٰ فی کورگان کبی عبادت قیلاو وکدر. گرچه سین الله فی کورمه سه گده، الله تعالیٰ سیفی کوره در.

ایضاح: الله تعالیٰ گه یخشلیق قیلغان بنده لر گه الله تبارک و تعالیٰ طرفندن ظور، وعدهلر قیلونغان. لکن اللهغه یخشلیق قیلو اوزیده آساتقنه توکل. احسان اوچون الله فی کورگن سیکلی ایتوب، تمام توبانچیلک ایله قللق قیلورغه تیوش. شول معناسیاه عبادت قیلنه آلمانغان کیشیلر فی قدر عبادت قیلسه لارده چن احسان قیله آلمانغان بولورلار.

۳۱۹ - الْأَرْوَاحُ جُنُودٌ مُّجَنَّدَةٌ فَمَا تَعَارَفَ مِنْهَا أَتَلَفَ وَمَا تَنَافَرَ مِنْهَا

اِخْتَلَفَ.

ترجمه: آدملرنڭ جانلری بیک کوب تورلیدن چیولغان ظور جییوندر. بر بر سینۀ اوخشاقتان جانلر دوستله شورلار. اوخشاماغان جانلر اختلاف ایدرار.

ایضاح: طورمش دنیا سنده خلقنڭ دوستلقینه، دوشمانلغنه سبب، بر بر سینڭ توتقان یوللری (مسلک لری) هم کورنگه ن صفا تلری بولالور.

توتقان مسلک لری، کورنگان صفا تلری بر بولغان کیشیلر آراسنده قوتلی دوستلق بولغان حالده، شولارده باشقلق بولغان کیشیلر آراسنده قورقنچلی دوشمانلق حکم سوره در شونڭ اوچون بولسه کیره ک، اوزندن باشقله لارغه بیک توبان کوز ایله قاری تورغان ظور کوکلی باینڭ همه کشیکه تیگز قاری تورغان بر ضیالی ایله جییولوب اش قیاولاری کوزگه کورنمی، کورنسه ده بیک سیره ک بولور.

۳۲۰ - الْأَسْتِزْدَانُ ثَلَاثٌ فَإِنْ أَذِنَ لَكَ وَالَّا فَارْجِعْ.

ترجمه: اویگه کروور اوچون اوچ مرتبه رخصت صورارغه کیره ک. اوچ مرتبه صوراج رخصت بیرسه لر کروورسز رخصت بیرلمه سه قایتورسز.

ایضاح: عائله طورمشنده تورلی حاللر بولغانلقدن چیت کشینگ باصوب رخصتسز کرووی، عقل طرفندن ادب سزک کورلوب، الله تبارک و تعالیٰ طرفندن حرام ایتولمگان. اویده گی حاللر فی ایرکنله ب ره تله سونلر اوچون اوچکه قدر جواب کوتو آرتق کورولمگان.

۳۲۱ - الْإِسْلَامُ عِلَالِيَّةٌ وَالْإِيمَانُ فِي الْقَلْبِ.

ترجمه: مسلمانلق اشکاره در. ایمان کوکله در.

ایضاح: بزنگ دینمزه شریعت حکملرن یورتکان فرض عمللرنی قیلغان کشی مسلمان دیب تانولا باشقه کیشیلر فایده له نه آلمان شریعت حکملریله بو کشیده ایرکنله ب فایده له نه آلا. ایمان ایسه کوکل اشی بولغانلقدن آنی هیچ کم بله آلی. اول بنده ایله اللهغه غنه معلوم اش.

۳۲۲ - الْأَمَانَةُ تَجْلِبُ الرِّزْقَ وَالْخِيَانَةُ تَجْلِبُ الْفَقْرَ.

ترجمه: امانه - توغرىلىق رزقى تارنوب، خيات فقيرلىكى تارتور.
ايضاح: طورمش دنياسنده ياقى كون، طنچ طورمش تابار اوچون مال فى قدر كيرهك بولسه، توغرىلىق آندنده آرتغراق كيرهك. كوز آلمزده خلق آراسنده اوشانچ تابا آلمان توغرى كشيلىر، آزغنه ماللىرى ايله ئه الله نيندى طور اشلىر اشلىلىر. هر كم آلازغه ياردهم قولن صوزا، هر كمنك قابقاسى آچق بولا.

اواده ئه الله نيندى طور اشلىر اشله گان كشيلىر، خياتلىرى بلونگاچ هيچ كمدن ياردهم كوره آلمچه آخرده تورلى خورلقلارده ياشارگه تيشىلى بولالار. بوايسه توغرىلىقنىڭ فايدهسى بولور.

۳۲۳ - الْأَمْنُ وَالْعَافِيَةُ نِعْمَتَانِ مَغْبُورٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ.

ترجمه: طنچلىق ايله سلامتلك ايكي خور نعمتدر، كوب آدملىر آلاز حقنده نچارلىق قىلورلار.

ايضاح: كشيكنك طورميشينه نور بيرگان، اوزن شادلاندره تورغان نرسه لى
{ كوكل طنچلىقى، تن سلامتلكى بولا بلور. كوكلنى طنچ تهنى سلامت بولغان كشى هر
كمدن باى، هيچ كمنگه احتياجى يوق. دنيا آنك اوچون راحت باقىچىسى. بونعمتلىرى اوزنده
بار ايته آلمان كشى فى قدر بايلىقى بولسده دنيانك ماتورلقلارندن لذتله نه آلماس.
الله تبارك وتعالى طرفندن بيرولگان بو نعمتلىرى قدرلرن بلوب، شكرن اوتەرگه
تيوش بولسده، بز آدم بالالارى همان بولارنك قدرلرن بله آلميز الله تعالىنك طور
بوله گى بولغان سلامتلكىنى تيوشنچه صاقل آلمانىز اوچون آخردن تورلى آغرىلارغه
اوچرىمىز، هر كم اوزىنىڭ سلامتلكىن بيوك بر نعمت ديب بلسونده آنى صاقلو يولنده
ممكن قدر طرشون. بو خدمت هر كمنك اوزينه يوكله تلگان.

۳۲۴ - الْإِنَاءَةُ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى وَالْعَجَلَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ.

ترجمه: هر اشنى آقرىلق ايله شله و الله دندر. آشغىلىق شيطان دندر.
ايضاح: آدم بالاسينك اشنده لك طور اورون توتقان نرسه: آقرىلىق، صبرلىق
بولسه كيرهك. اشنى اشله گانده آخرن اويلا ب آقرىلىق كورسه تكان، آنده بولغان
آغرىلارغه صبر توزم كورسه تكان بنده شول اشندن كوتكان فايدهنى كوره آلمان دالده،
اشنك آخرن اويلا مچه قروتان ايله اشكه توتنوب، آنده غى مشقتلىرگه توزه آلمچه
صبرلىق كورسه تكان كشى. باشلاغان اشندن هيچ وقت فايده كوره آلماس. شونك
اوچون بولسه كيرهك رسول اكرم صلى الله عليه وسلم امتن همه اشنده آقرىلق، صبرلىق
قىلوب، آشغىلىق قىلودن صاقلانورغه بيورادر.

۳۲۵ - الْإِيمَانُ وَالْعَمَلُ قَرِينَانِ لَا يَصْلَحُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا إِلَّا مَعَ صَاحِبِهِ.

ترجمه: ایمان ایله عمل برسی، برسینه یاقن دوستلاردر. آلارنڭ برسی، ایکنچیسندن باشقه توزوک بولماس.

ایضاح: بر نرسه نڭ کیره کلگینه اوشانو ایله شونی اشلو بر برسینه شول قدر نق به یله نگانلر، که آلارنڭ برسن اشلوب فایده له نو ایکنچیسنه توقیدر. بر عملنڭ کیره کلگینه اوشانو بده، شونی اشله مه گن آدم اول عملندن فایده ایته آلماغان کبی، اعتقادسر، فقط کشی اشله گانسه گنه قاراب اشله گان عملدنده فایده ایته آلماس.

شونڭ اوچون بند کیره ک دین اش، کیره ک دنیا اش بولسون، اڭ اول شول اشنڭ کیره ک، تیوشلی ایکانن کوکلینه تمام برکتسون، آندن صوڭ صرغانوب اشکه کرشون. منه شوندی ایمان ایله اشله نگان اشکنه فایده لی بولوب چغار.

۳۲۶ — بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ اَنْ يُشَارَ اِلَيْهِ بِالْاَصَابِعِ اِلَّا مَنْ عَصَمَهُ اللّٰهُ تَعَالٰی.

ترجمه: بارمق ایله کورسه تورلک بیوک درجه ده بولو، بنده گه گناه اوچون یمتهر. مگر الله صافلاسه غنه گناه بولماس.

ایضاح: دین یایسه دنیا اشلرند بیهوک اورون توتقان کشیلر: بتون خلقنڭ خدمتی آلا قولنده بولغانلقدن آلاردن هر وقت بر بر گناه اش چغووی مکن. بیگره کده شول بیوک درجه لرینه ایسلری کیتوب، الله نڭ قوشقان اشلرن اوتی آلماسه لار، خلق آراسنده بولغان حقسزلقلارنی بتره آلماسه لار، یایسه شول اشلری ایله گنه مشغول بولوب تربیه سی تییش بولغان بالا - چاغلارینڭ حالینه قاری آلماسه لار آلارنڭ حالی تاغن قورقچراق بولادر. اما اوستلرینه یوکلگه گن بیوک خدمتلرن تیوشنچه اوتی آلورلق غیرتلی کشیلر اوزلرن شول هلاکتدن صاقلی آلورلق بولسه لار. هیچ ضرری یوق ایکانی بو مبارک حدیثدن آکلانسه کیره ک.

۳۲۷ — بَرِّیْ مِنَ الشَّحِّ مَنْ اَدَّى الزَّكَاةَ وَفَرَّى الضَّيْفَ وَاَعْطَى فِي النَّائِبَةِ.

ترجمه: فرض بولغان زکاتنی بیروب، قوناقنی حرمت ایتکان. محتاجلقده قالغان کئیلرگه یاردهم ایتکان کشی، صارانلقدن بیزگاندر.

ایضاح: اوستینه یوکلک تلگان مالی بورچن اوتوب، قوناق و مسافرلرگه حرمت ایتکان، تورلی سبیلر ایله محتاجلقده قالغانلرغه یاردهم ایتکان کشی، خلق قارشنده جوماردلق ایله تانولغان کبک، الله تبارک و تعالی قارشندهده صارانلقدن بیزگان دیب تانولادر.

الحمد لله بونڭ مسلمان خلقی بو توغریده بیوک اورن توتالار، حاللرند بولغان بایلارمز بیوک همتلری ایله ملی کیه کلرمزنی بو کونگه قدر توترا کیلگانلر. شایت موندن صوڭده شول ایزگی یوللارند دوام ایتەرلر.

۳۲۸ — بَرَكَهَ الطَّعَامِ الْوُضُوْ قَبْلَهُ وَالْوُضُوْ بَعْدَهُ.

ترجمه: آشنائى بركتى، آشدن اول هم آشدن صوڭ قوللارنى يوماق ايله در. ايضاح: پىچراق قوللارى ايله آش آشانغان، آشدن صوڭ قوللارنى هم اغزلارنى يويىچە ماى ايسلرى ايله صاصوب يورگان آدملىر آشانغان آشارىدىن ھىچ بىر وقت فايده ايتە آلاقلاردىن رسول اكرم صلى الله عليه وسلم: آشدن اول هم صوڭ پاك لىلە نوڭى سىنت قىلغان. بوش ھەر كىمڭ اوز فايده سىنە بولغانلىقتىن ھەر كىمگە بو توغرىدە غافل بولماسقە تېوش. ۳۲۹ — بِشَى الطَّعَامِ طَعَامُ الْعَرَسِ يُطْعَمُهُ الْأَغْنِيَاءُ وَيَمْنَعُهُ الْمَسَاكِينُ. ترجمه: طعاملارنىڭ نىچارى شوندى طوى آشيدىر، كە اول آشدن فقيرلار طيىولوب بايلارنى آشاتورلار.

ايضاح: ھەرلەندە يورەكلىرىمە يىياتورلىق طاتلىقى، كوكرەگىن جىلتىدرلىق جىلى طعامدىن محروم بولغان فقير ومىكىنلەر آز بولسەدە دىنيانىڭ ماتورلقلاردىن لذتلىە نوب قالسولار اوچون، اسلامىتىدە، حاللى كىشىلەرگە طوى مجلسلارنى مەكىن قىدر ايرىكن قىلۇوب شولارنى حرمت قىلۇنى تېوش قىلغان.

فقير ومىكىنلەرگە اورون بىرولگان طوى آشلىرى الله قارشىدە كى قىدرلى، بركتلى مجلسلاردىن سانالغان خالەدە، فقط بايلار اوچون كىنە ھەزىلە نوب فقيرلار كرتلىمە گان مجلسلار، كى نىچار مجلسلاردىن ھىساب ايتىلۇرلر.

۳۳۰ — بِشَى الْقَوْمُ قَوْمٌ لَا يُنْزَلُونَ الضِّيفَ.

ترجمه: كىلگان قوناقلارنى آچق يوز ايله قىبول ايتەمەگەن قوم، كى نىچار قومىدر. ايضاح: اسلام دىنىنىڭ اوزىنە مەخسۇس آرتقلىقلاردىن بىرى، شېھەسىز ماسافرلار (كىلگان قوناقلارنى آغرىنى قارشى آلو) لىقىد بىز، دىنىمىزنىڭ تلىەونچە اوزىمىزگە توشكان ماسافىرلارنى دىن وملىت آيورماسىنە قارامىچە ھەمەسىنە بىر تىگىز آچق يوز كورسە توب قارشى آلورغە تېوشىمىز. بو ھقەدە دىنىمىزنىڭ تلىەوى مىلمانلر طرفىدىن چىن معناسىلە اوتەلە دىپ ئەيتوب بولا. بىزنىڭ تاتار مىلتىنىڭ يورەكىنە بو خىرلى اش سىگگان. فقيرگىنە بىر عائىلە اوزىنە كىلگان قوناقنى حرمت ايتۇنى دىنى بورچى دىپ بىلگانلىكتىن مەكىن قىدر آننىڭ خايطرن تابارغە طرشە. الله نصىب ايتىسۇندە آرامىزدە شول خىرلى اشىمىز اوزاق زمان دوام ايتسۇن ايدى.

۳۳۱ — الْبَذَاذَةُ مِنَ الْإِيمَانِ.

ترجمه: آرزائى كېوملر كىمەك ايماندىر.

ايضاح: ھەر كىمگە درجەسىنە كورە ماتور كىيىملەر كىيو، طورمىش ماتورلاندىرونىڭ تېوشىلى بىر اش ايكان رسول الله صلى الله عليه وسلم اوتىكاندەگى خىدىنلارندە آڭلا توب،

«صارانلق ايله اوزن فقير كورسه تو اسلام دن توگل» ديبده كيتكان ايدى. لکن ماتور كيوملر كيوب، يىخى آطارغه اوتورغانده اوزنده تكبرلك تابلودن قورقان كشيلىرگه كوكللرن پاكله و اوچون آرزانلى نرسه لر توتونك تپوشلگن بومبارك حديش ايله آكلاتقان.

۳۳۲ — اَلْبِرُّ حَسَنُ الْخُلُقِ وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ وَكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلَعَ عَلَيْهِ النَّاسُ.

ترجمه: ايزگولك، كوركهم خلقدر. گناه، كوكلنى شيكه ندروب، آدملىرگه بلدرونى مكروه كورگان نرسه در.

۳۳۳ — اَلْبِرُّ مَا سَكَنَتْ إِلَيْهِ النَّفْسُ وَاطْمَأَنَّ إِلَيْهِ الْقَلْبُ وَالْإِثْمُ مَا لَمْ تَسْكُنْ إِلَيْهِ النَّفْسُ وَلَمْ يَطْمَأَنَّ إِلَيْهِ الْقَلْبُ وَإِنْ أَفْتَاكَ الْمُفْتُونَ.

ترجمه: ايز گولك، نفس آكار توقتاب، كوكل قرارلانغان نرسه در. گناه، نفس آكار توقتاماغان، كوكل قرارلانماغان نرسه در. گرچه فتوا بيروچى لر فتوا بيرسه لرده.

ايضاح: بر اشنگ الله يايسه انسانيت اوچون ياراب، ياراماغان بلور اوچون اش توغرى شاهد آدمنگ كوكلى.

بر اشنگ فايده سيئه بنده نك كوكلى توقتاسه، او اشنگ اوزينه فايده كيتره چگينه نق ايمان ايله اوشانسه، بو اش آنك اوچون ايزگولك، آنك اوچون فايدهلى. ايندى بر اشنى قيلغانده كوكلى آنك فايده ياغيئه بارمسه، آنك ضررلى بولووى مونى همان شيكه ندروب تورسه، نى قدر كشى مونك فايدهلى ايكان سويله سه لرده بو، آنك اوچون گناه اش. بو، آنك اوچون ضررلى اش.

كوز آلمزده كشى سوزينه قاراب كوكللى راضى بولماغان اشنى اشله گان آدملىر بر وقتده فايده ايتنه آللىلر.

شونك اوچون اوزنگك صاف عقلگنى، باشقه لارنگ اولچه وسز سويله گان سوزارينه قربان ايتودن صاقلانورغه تپوش.

۳۳۴ — اَلْبِرُّ لِأَيْبَلِيٍّ؛ وَالذَّنْبُ لَا يَنْسَى؛ وَالِدَيَّانُ لَا يَمُوتُ، إِعْمَلْ مَا شِئْتَ كَمَا تَدِينُ نَدَانُ.

ترجمه: ايزگولك كيوممهس، گناه اونتوملهس؛ الله تبارك و تعالى بر وقتده اولهس، تله گانكچه عمل قيل، نيچك عمل قيلساك شولاى جزالانورسك.

ايضاح: الله تبارك و تعالى بزنگ دين يا، طورمش يولنده هر وقت كوز آلمزغه اوچرى تورغان يوللرنى هم آلارده بولغان فايده. ضررينه نى كورسه تكانده، شول يوللردن تله گاننى قبول ايتونى بنده نك اوز عقلينه طابشرغان، آدم بالاسينه دنباده وقت كوكلى تله گان نرسه نى

اشلى آلورلق قوت بىرگان. آدم بالاسينىڭ آزغنه قىلغان بىخىمىلقلار يىدە كېمومەس. قىلغان ياوزلقلارى بىرسىدە اوتتولمەس. هر كم قىلغان اشينىڭ جزاسن شېهەسز كورەچك ايكانن اوشانچلى پيغمبرى آغزىدىن سويلەتگان. ايندى شول حاللارنى اويلاپ هر كم اوزىنە فايدهلى اشلىرىنى اشلىرگە، ضررلى بولغاندىن صاقلانورغە تېوش.

۳۳۵ — اَلْبَرَكَةُ فِي نَوَاصِي الْخَيْلِ.

ترجمە: برکت، آط ماڭلايندەدر.

ايضاح: طورمىش دنيا ىندە آدم بالاسينىڭ كۆك طور ياردەمچىسى ھېچ شېھەسز، آط دىب ئەيتوب بولا.

بىر يوزىدە بولغان ھەم نەرسەلەرنى اللەتەلى آدم بالاسينىڭ فايدهسى اوچون ياراتسەدە، شولاردىن فايدهلەنور اوچون بىك كۆپ ۋەقت آط ياردەمىنە، آط كۆچىنە محتاج بولامز. مۇڭارچە آدم بالالارى طورمىشلارنىدە بولغان ھەم آغرىقلارنى آط كۆچى ايلە اوتەپ، دىنلارنىدە بىر كىتىدە شونىڭ ايلە طابقا نالار. طورمىش كورەشەندە، صوغىش مەيدانندە آدم بالاسينىڭ اوشانچلى يولداشى آط بولغان. ھەم ىندە بىر كىتنى شول آطدىن تاپقان. بىلكە مەدنىت دىنياسى موندىن صوڭ آطدىن مۇڭسز قىلا تورغان يوللردە تابار. لىكن آطنىڭ مۇڭارچە كورسەتكەن فايدهلەرنە قاراپ، رسول اكرومنىڭ بو سوزىدە صوڭ درجە حقلى ايكانن ئەيتوب بولا.

طورمىشغە برکت كىتورە تورغان ياردەمچىلەرمۇگە شىقت ايتو، آلارنىڭ تىرىيەلەرنە ارتق اھمىت بىرو بىزنىڭ بورچىمىز بولوب قالما.

۳۳۶ — اَلْبَلَاءُ مُوَكَّلٌ بِالْمَنْطِقِ.

ترجمە: بىندەنىڭ باشىنە كىلىگان بلالارنىڭ ھەمەسى تلىنە بەيلىەنگەندىر.

ايضاح: تىل بىر اوتكۈن قورالدىر، كە آنى تىيوشنچە توتما بىلگەندە اول قورال ايلە اوزىن ھەم قورقۇنچىلاردىن صاقلانغان كىك، آزغنه غافللىك ايتسە بىتونلاى اوزىن خراب ايتىۋىدە مەكەندىر. شونىڭ كىبى اوك آدم بالاسينىڭ تلىدە اگر آنى تىيوشنچە يورتە آلسە اوزىنىڭ دىن ھەم طورمىشىنە كىرەكلى سوزلەرنى سويلەسە، شول تىل آرقىلى طور فايدهلەر كورە آلور.

اما تىل كىرەككەگەن سوزلاردىن صاقلانماسە، سوزنىڭ فايده ضررىن اويلاى تلىنە نەرسە كىلسە شونى سويلەسە. ئەللە نىندى بلالەرگە، قاطى عىابلەرگە اوچراۋىدە بىك مەكەن بىندەنىڭ باشىنە دىياۋى يايىسە اخراۋى بىر آغرىق كىلسە شونى تلىدىن دىب بلورگە تېش. هر بلادىن صاقلانۇنىڭ يولى بولغان كىك تىل بىلەندە صاقلانۇنىڭ بىك آنصات يولى بار. آندىن صاقلانۇ ايسە سوز سويلەگەندە سوزنى اولچەپ سويلەۋ ايلە بولور.

۳۳۷ — اَلْبَيْغَانُ بِالْبَيْخَارِ مَالٌ يَتَفَرَّقُ، فَإِنْ صَدَقَا وَبَيْنَا بَوْرِكَ لَهُمَا فِي بَيْعِهِمَا، وَإِنْ كَتَمَا وَكَذَبَا مُحِقَّتْ بَرَكَةُ نَيْعِهِمَا.

بىلەنچى

ترجمه: صا توچی ایله آلوچی مجلسدن آیرلغانچه مالنی آلوده هم قایتاروده اختیار لیلاردر. اگر آلا ماللارینک عیبارن توغریلق ایله کورسه توشه لر بو، صا تو آلا اوچون برکتلی صا تو بولور. اگر ماللارنده بولغان عیبی یاشرسه لر، بو صا تونک برکتی کیتهر. ایضاح: توغریلقنک سودا عالمده نیندی اوروون توتقانن بلور اوچون ینسه اوز حالزگه قایتوب قارارغه توغری کیله. یالغانچیلقنی دینزگه جنایت دیب بلگان وقته زده بتون سوده بازارنی بزنگ قولزده بولغان، بتون دنیا ماللاری بزنگ قولز آرقلی اوتسکان. بز اول وقت سوده عالمده ظور اوروون توتقانن. زماننگ اوتووی ایله بزنگ آرامزده ده یالغان قاتناشا باشلاغاچ- بز اولگی اورنمنزنی یوغالتوب سوده بزدن برکتنی یبارگانز. اوز فایده لارینه خدمت ایته تورغان کشیلر مز بارمق ایله گنه صانا اولرلق بولوب، بتون اسلام دنیاسی چیت ملت لکسه سینه فایده کیتوره تورغان قرغانچ حالی خدمتچیلر بولوب قالغان، شوندی کوکلسن حاللر کیلونی باب رسول اکرم صلی الله علیه وسلم هر وقت بزنی توغریلقغه چاقرغان درست یا غان ایله اش قیلغان کشیلر ده فایده ایته لر. لکن آلا رنک فایده لاری وقنلیقغه بولوب، آخردن محتاجلقغه قالغانلاری بیسک کوب اوچری. آلا رنک وقتلی فایده لارینه قزغوب، توغریلقنی قولدن اچقندر ماو تیوش.

۳۳۸ — نَحَرُوا الصِّدْقَ وَإِنْ رَأَيْتُمْ فِيهِ الْهَلَكَةَ فَإِنَّ فِيهِ النِّجَاةَ. وَاجْتَنِبُوا الْكُذْبَ وَإِنْ رَأَيْتُمْ أَنَّ فِيهِ النِّجَاةَ فَإِنَّ فِيهِ الْهَلَكَةَ.

ترجمه: سز هر وقتده توغریلقنی اختیار قیلوگز. گرچه آنک اولنده هلاکت کورونسه ده آخرنده قوتولو بولور. یالغاندن صاقلانگز، گرچه یالغاننک اولنده قوتولو کورونسه ده آخرنده هلاکک بولور.

ایضاح: توغریلق آدمنگ امشانچلی یولداشی. نیندی قورقنچلی زمانلرده توغریلقنی اوزینه یولداش ایتکان کشی نجات تابار، یالغاننی اوزینه یولداش ایتکان کشی قورقنچیز اورنلارده ده کوتولمه گان هلاکت لرگه اوچراوی ممکن. شونک اوچون بنده هر وقت توغریلقدن آیور لماسقه تیوش.

۳۳۹ — تَحَلَّلُوا فَإِنَّهُ نَظَافَةٌ وَالنَّظَافَةُ تَدْعُو إِلَى الْإِيمَانِ وَالْإِيمَانُ مَعَ صَاحِبِهِ فِي الْجَنَّةِ.

ترجمه: تش وبارمق آلا رنکنی آلا شدروب پاک توتوگز، چونکه بو اش پاکلکدر، پاکلک ایسه ایمانغه چاقرور. ایمان ایدهشی ایله اوجما حده برگه بولورلار.

۳۴۰ — تِسْعَةُ عَشَرَ الرِّزْقِ فِي التِّجَارَةِ وَالْعَشْرُ فِي الْمَوَاشِي.

ترجمه: رزقنک اوندن توقر الوشی صا توده بولوب، اوندن بر الوشی آیاقلی حیوانده در.

ایضاح: بر تورلی کسبدن فایده کورو، آندن برکت تابو، شول کسبنک توپلی بر نیکزگه به یله نووی ایله گنه بولور.

سودا اشلری کوبدن ایندی بر تورلی ره تکه حالونغانلقدن باشقه کسبیلرگه قاراغانده فائدهنی کویرهک بیره، سودا عالمینه کرشکان کشی بای بولماسه ده همان محتاجلقدن قوتولغان بولا.

حیوان آصراوچیلیق کسبی موکارچه توپلی بر یولغه قویولماغانلقدن کوب وقت آندن ضرر کورزگه توغری کیله، حیوان آصراوچیلیق مدنی طورمشقه صیبوب بته آلامانلقدن آنک ایله اش کوره تورغان کشیگه مدنی طورمشدن آیرولوب، صحراطورمشینه کوچه رگه توغری کیله در. بو اش ایسه آدمک طبیعتی یواشلانوغه یالقاوانووبنه سبب بولغانلقدن انسانیت اوچون صوگ درجه ضررلیدر. شونک اوچون بولسه کیرهک مدنی خلق حیوان آصارغه آرتق قزقیلر. بتون عمرلرن حیوان آصراو، ایگون ایگوگه بیلگولوب، سودانی قویغان قازاق قرده شلرمزنگ حزرگی حالینه قاراساق بو حریشک معنائینه بیک یخشی توشنورمز.

۳۴۱ — تَعْرِفْ إِلَى اللَّهِ فِي الرَّخَاءِ يَعْرِفَكَ فِي الشَّدَّةِ.

ترجمه: راحت، طنج و قنیکده الله تعالی گه تانول، اللهده سینی قاطیلیق و طاراق و قتلرکده بلور.

ایضاح: الله تبارک و تعالی اوز حقده قیلغان نچارلقلاری اوچون بنده لرگه دنیاده هیچ طاراق کورسه تی طورمش اوچون کیرهکلی سبیلرنی قیلغان کشی، نیندی بولسه ده دنیاده ایرکنک، راحت کوره آلا. اما قیامت کبی قاطی قورقنچلی بر کونده اوزینک امرلرینه بو یصونماغان کشیلر فی قدر یاردهم صورسالارده آلا رغه یاردهم ایتمهس. دنیاده وقت اوزن اللهغه تانوتقان، اللهنگ قوشقان اشلرن اشله گان کشیلر شوندی قاطیلیق و قتلرنده اللهدن تورلیچه یاردهم کوره آلورلار. قورقنچلی قیامتنگ بارلغینه اوشانقان کشی، دنیاده وقت اللهنی خاطرندن چغارماسن.

۳۴۲ — تَعُوذُوا بِاللَّهِ مِنْ جَارِ السَّوِّ فِي دَارِ الْمَقَامَةِ فَإِنَّ الْجَارَ الْبَادِيَ

يَتَحَوَّلُ عَنْكَ.

ترجمه: شهر و قریه لرده گی نچار کورشیلردن اللهغه صغنوکر، آنک اوچون صحرا ده گی کورشیلر سزنگ یانکزدن کوچه رلر.

ایضاح: آدهم بالالارینک فایده لری بر برسینه بیک نق به یله نگانلکدن هر وقت برسی ایکنچیسینک یاردهمینه محتاج بولادر. بیگره کده اوزینک عمرک ایبده شی بولغان کورشینک یاردهمینه محتاج بولادر، که آنک کورکه م خاقلی یخشی بولووی بنده گه بیک (مک بر حدیث) ۸.

کوب فایده لر کورسه ته آلا در. نچار خلقلی. یاوز کورشی، بنده نڭ طورمشینه، عاٹله
طنچسزلغینه، بالالارنڭ اخلاقی بوزولوغه سبب بولغانلقدن، شهر و آول یورطلارنده
نچار کورشیلردن صاقلانورغه تییش.
کوچه طورمشده غی کورشیلر وقتلیغنه بولغانلقدن، آلا رنڭ ضررلاری اول قدر
بلو نورلک بولماس.

۳۴۳ — تَنَاجُحُوا تَكَائُرُوا فَإِنِّي أَبَاهِي بِكُمْ الْأَمَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.
ترجمه: نکاحله نوشکر - کو بایوگز، مین سزنگ کو بلسکگز ایله باشقه امتلر قارشنده
قیامت کون ماقتانورمن.

نکاحنگ کتیک اوچون کوکلی بر عاٹله توزوب شول عاٹله نڭ جانلی یمشلی
بولغان سویکی بالالارغه آتا بولو کبک کوکلی یاقلاری بولغان شیکلی، شول عاٹله فی تربیه
قیلو، آلا رنی بختلی ایتهرگه طرشو کبی مشقتلی یاقلاریده بولا. آرامزده بیک کوب کشیلر
شوندی مشقتلرنی اوستلرینه یوکلهمه س اوچون، انسانیت تله ونچه زناغه بیرولوب
بتون عمرلرن شول یولده اوتکاره لر. بو ایسه بیک کوب بالالارنڭ ئهرهم بولولارینه
سبب بولغان کبی، شول یولغه کرگان ایر و خاتونلارنڭ اوزلرینڭ هلاک بولووینه ده
سبب بولادر، شونڭ اوچون بولسه کیرهک توبلی، شرعی. نکاحه اهمیت بیرمله گان ملت
کشیک دنیا سنده چیتلر طرفندن یوطولا بارالار. شوندی قورقنچلی حاللر بولاچقنی آلدن
بلوب، رسول اکرم صلی الله علیه وسلم امتن نکاحه قز قدرغان فقیرلک قورقوسندن
بالالارنڭنی اوتورما گز، آلا رنی تربیه له راک قدر رزق بیرو الله تعالی اوستنده در» دیوب
خلقتنڭ اوشانچن آرتدرغان. ملت ایرلرینک کوبلگی: اش باشند بولغان ظورلار
اوچون دنیا ده ماقتانورلق اش بولغان کبک. قیامت کونده آنڭ ایله ماقتانورغه ممکن
ایکانن بو حدیث ایله آڭلاتقان.

۲۴۴ — تَهَادُوا تَحَابُوا وَتَصَافَحُوا يَذْهَبُ الْغُلُّ عَنْكُمْ.
ترجمه: بر برگزگه بوله کلر بیر شوگز، سویشورسز. بر برگز ایله قول بیر شوگز

کوکلکزده بولغان نچارلقلار کینه ر.
ایضاح: رسول اکرم صلی الله علیه وسلم امتی آراسینه دوستلق - برلک کرتورگه
طرشوب، آنڭ اوچون کیره کلی یوللارینده کورسه تکن. آرا ده دوستلقنی بار قیلو هم آنی
صاقلو اوچون بردن بر چاره اوچراغانده سلام بیروب حال بلشوب، بوله کلر بیر شو
ایله گنه بولور.

۳۴۵ — تَهَادُوا فَإِنَّ الْهَدِيَّةَ تَضَعُ الْحُبَّ وَتَذْهَبُ بِغَوَائِلِ الصَّدْرِ.

ترجمه: بر برگزگه بوله کله بیر شوگز، آراگزده دوستلقنى آرتدورور هم کوکره کئزده بولغان نچارقلارنى کیتهرور.

ایضاح: کیشیک دنیا سنده آدم بالالارینک تله کله کوب وقتده بر برینه قارشى کیلگانیلکدن، آلا آراسنده دوشمانلق، کونچیک کبی نرسه لرینک چغووی بیک طبیعی اش. لکن بو اشله انسانیت اوچون ضررلی بولدقن، آلا رنى آرادن چغارورغه تییش.

۳۴۶ — التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ.

ترجمه: گناهمن توبه قیلغان کشی، برده گناهی بولماغان کشی کبیر.

ایضاح: آدم بالاسی گناهمن فی قدر صاقلانسه ده بذره چیک ایله اویلاماغان بیرده بر گناه - یاراماغان اش اشلهب تاشلاووی ممکن. شوندی گناهی بنده اوزینک قیلغان اشیته اوکئوب، اللهغه یالوارسه، الله تبارک وتعالی اول کشینک گناهمن برده بولماغان کیک ایتوب بترور. لکن بنده لرینک بر برسینه قیلغان گناهمن الله عفو ایتمه گانیلکدن شول کشینک اوزندن عفو اوتنورگه تییش.

۳۴۷ — التَّوَدُّ وَالْإِقْتِصَادُ وَالسَّمْتُ الْحَسَنُ جُزٌّ مِنْ أَرْبَعٍ وَعِشْرِينَ جُزْأً مِنَ النَّبُوَّةِ.

ترجمه: سوزنده هم اشنده آقرنلق قیللق - هر اشنده اورتاچه بوللق، هم ماتور صورتده بوللق، پیغمبرلکنک یکرمی دورت الوشدن بر الوشیدر.

۳۴۸ — التَّاجِرُ الصَّدُوقُ الْآمِنُ مَعَ النَّبِيِّ وَالصَّادِقُ الشَّهِيدُ.

ترجمه: گناهلردن صاقلانوب، توغریلق ایلله سودا ایتکان سودا گیر، پیغمبرلر، اللهنک دوستلری، شهیدلر ایلله بر درجه ده لدر. سودا: طورمش دنیا سنده بیوک اورون توتقانلقن، رسول اکرم صلی الله علیه وسلم خلق آراسینه ممکن قدر سودانی کز تورگه طرشقان. توغریلق ایلله اش قیلغان سودا گیرگه: دنیا ده غی ایرکنلکدن باشقه پیغمبرلک درجه سی کیک بیوک درجه بولاجن وعده قیلغان اوزینک شول طرشلغی آرقا سنده مدنی تسز، یالقاو عرب خلقی آراسینه سودا گیرلکنی تمام تارتقان. هزرگی کیک مدنیته زماننده بولسه ایدی. بلکه سودا عالمینه طور اوزگاروشلر کرتکان بولور ایدی.

۳۴۹ — التَّاجِرُ الْجَبَانُ مَحْرُومٌ وَالتَّاجِرُ الْجَسُورُ مَرْزُوقٌ.

ترجمه: قورقاق تهوه کلسز، سودا گیر رزقندن محروم بولغانی حالده، غیرتلی، تهوه کلهی باطر سودا گیر، هر وقت رزقه نور.

ایضاح: سودا اشنده علم - مال تانو فی قدر بیوک اورون توتسه، غیرت - باطرلقده شول قدر اوک بیوک اورون توتادر. خصوصاً هزرگی کیک بیر شارینک بر طرفنده غی خلق ایکنچی طرفنده غی خلق ایلله اش قیلغان زمانده، باطرلق، یورا کلیک بیگرا کده

کیرهك. مال آلمان وقتده بولاچق ضررندن اوزون سفرلرنك مشقتندن قورققان كشی رزقندن محروم ایتولگان حالد. تهوهكل ایله غیرتنی اوزینه ائیدهش ایتکان كشی بر وقتده ده رزقندن بوش قالماس.

۳۵. — التَّذَبُّرُ نِصْفُ الْعَيْشِ وَالتَّوَدُّ نِصْفُ الْعَقْلِ وَالْهَمُّ نِصْفُ الْهَرَمِ وَفَلَّةُ الْعِيَالِ أَحَدُ الْيَسَارِينَ.

ترجمه: اشك آخرون اویلاب اشلهك، تركلككك یارطسیدر. آدملر ایله دوست تومق، عقلنك یارطسیدر. نایغو، قارتلقنك یارطسی، بالا - چاغلارنك آزلقی، ایکی گكلكككك برسیدر.

ایضاح: طورمش دولقونلری آستونده ایزولهس اوچون بر نیچه تورلی یوللر بار، آلارده بو حدیثده کورسه تولگان نرسلردر. اشك آخرون اویلامیچه اشلهگان كشی صوگندن ضرر کوروب بیوك اوكنچلرگه اوچراغانلقدن، رسول الله اول اویلاب قارارغه قوشقان. «اویلاب اشله طورمشنك یارطسی» دیگان فی قدر عقللی اوتكون كشی بولسه ده یالغزغنه تورو مكن بولماغانلقدن، خلق ایله دوست بولونیده عقلنك یارطسندن صاناغان.

یوق - بار نرسلرگه قایغرو، بورچولو، طورمش هم سلامتك اوچون ضررلی بولغاندن، آندی بورچولولارنی طاشلاو کیرهكلكنی آكلاتقان.

۳۵۱. — ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ نَشَرَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ كَفَّهُ وَادْخَلَهُ جَنَّةَهُ: رِفْقٌ بِالضَّعِيفِ وَشَفَقَةٌ عَلَى الْوَالِدَيْنِ وَالْإِحْسَانُ إِلَى الْمَمْلُوكِ.

ترجمه: اوچ تورلی نرسه بر کشیده بولسه، الله تبارك وتعالی اول کشیدن راضی بولوب، جنتكه کرتور. ضعیف ومسکینلرگه یومشالقی. مرحمت، آتا، آناغه شفقت ایتك، هم اوزینك قول آستوندهغی خدمتچیلریه یخشلیق قیلیق.

۳۵۲. — ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ حَاسَبَهُ اللَّهُ حِسَابًا يَسْرًا وَادْخَلَهُ الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِهِ: تَعْطَى مِنْ حَرَمِكَ وَتَعْفُو عَنْ ظُلْمِكَ وَتَصِلُ مِنْ قَطْعِكَ.

ترجمه: بر کشیده شول اوچ تورلی نرسه بولسه، الله تبارك وتعالی آفی یكل حساب ایله حساب قیلوب. اوجباحفه کرتور. اوزکا یاردهم بیرمهگان کشیگه یاردهم بیرووك. اوزکا ظلم قیلغان کشینی عفو ایتووك، سیندن کیسولگان قردهشلككك حالن بله بارووكدر.

۳۵۳. — ثَلَاثٌ مَنْ فَعَلَهُنَّ ثَقَّةً بِاللَّهِ وَاحْتِسَابًا كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُعِينَهُ وَأَنْ يُبَارِكَ لَهُ: مَنْ سَعَى فِي فَلَكَ رَقَبَةٍ ثَقَّةً بِاللَّهِ وَاحْتِسَابًا كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُعِينَهُ وَيُبَارِكَ لَهُ. وَمَنْ تَزَوَّجَ ثَقَّةً بِاللَّهِ وَاحْتِسَابًا كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُعِينَهُ

وَأَنْ يُبَارِكَ لَهُ. وَمَنْ أَحْيَا أَرْضًا مَيْتَةً ثَقَّةً بِاللَّهِ وَاحْتِسَابًا كَانَ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُعِيْنَهُ
وَأَنْ يُبَارِكَ لَهُ.

ترجمه: اگر بر کسى الله تعالى نك يارد مينه اوشانوب، ثواب اميد ايتوب شول
اوچ تورلى نرسهنى قيلسه، اول كشيگه ياردهم بيمهك، اشينك آخرون خيرلى ايتوب چغارمق
الله تعالى گه تيوشلى بولور. الله نك ياردهمينه اوشانوب، برهونى قللقدن چغارورغه يورسه،
الله نك ياردهمينه تايانوب نكاحله نسه، ايگونگه ياراقسز ييرنى ايگون ايگهرگه ياراقلى
قيلسه بو كشيلىرگه الله تعالى ياردهم بيورور.

ايضاح: بر اشنى بولدرور اوچون، شول اشنى باشلاغان كشينك بو اشنى بولدر اچغينه
ايمانى، صاف اعتقادى بولورغه تيبش.

اوز كوچينه، الله نك ياردهمينه اوشانوب اش باشلاغان كشيلىرگه ياردهم بيورونى
الله تبارك و تعالى اوزينه تيبشلى قيلغان.

مهر كوبلگندن، تربيه آغرلقدن قورقميچه نكاحله نگان ايرگه، اوزينك طرشلغينه
امشانوب ياراقسز ييرگه ايگون ساچكهن ايگونچيگه الله تعالى ياردهم بيوروب، شول اشلىردن
فايدهلى روشده چقا آلورلار.

۳۵۴ - ثَلَاثٌ مِنَ الْمَيْسِرِ: الْقَمَارُ وَالضَّرْبُ بِالْكُعَابِ وَالصَّفِيرُ بِالْحِمَامِ

ترجمه: اوچ تورلى نرسه فايدهسز نرسه لردندر. اوتوش اويونى اوينامق، معكب
تاشلر ايله اوينامق، هم كوگهرچن اوچرتوب اوينامق.

ايضاح: قصه غنه وقتلى عمر مزده الله طرفندن ايكي دنيا مزغه كيره كلى نرسه لرنى
هزرله و يوكله تلگه نلگدن، بز شوشى آرغنه عمر مزده اوزمزنك هم ياش بوونلرمزنك
كيه چكلى ايله برابر قيامت اوچون كيره كلى عملرمز نيده هزرله رگه بورچليمز. اشمنك
كوبلكينه نسبتا، وقتمز بيك قصه ايكهن، شول قصه وقتنى ده هيچ فايدهسى اويلا نماغان،
بلكه طور مشزغه نه الله نى قدر ضررى بولغان اوطوش اويونلرنده اوتكارمك، هم عقل
هم شريعت قارشنده هيچ عفو ايتلمه سلك طور عيبدر.

۳۵۵ - ثَلَاثٌ مِنَ الْفَوَاقِرِ: إِمَامٌ أَنْ أَحْسَنَتْ لَمْ يَشْكُرْ وَإِنْ أَسَاءَتْ لَمْ

يَغْفَرْ وَجَارٌّ إِنْ رَأَى خَيْرًا دَفَنَهُ وَإِنْ رَأَى شَرًّا أَشَاعَهُ وَامْرَأَةٌ إِنْ حَضَرَتْ
أَذْنُكَ وَإِنْ غَبَتْ عَنْهَا خَائِتُكَ.

ترجمه: اوچ تورلى نرسه، طور مشقتلى بلالردندر.

قيلغان يخشيلقنكا شكر قيلميچه، نچارلغكنى عفو ايتمه گهن امام. سندن كورگان
يخشيلقنى كشيگه كورسه تميجه، آزغنه نچارلقنيده بتون كشيگه بلدرگان كورشى اويده

بولساڭ نچارلغى ايله رنجوتكان اويده يوق وقتكده سىڭا خيانت قىلغان اخلاقسىز خاتون.

ايضاح: كشيلىك دنيا سنده بنده باشينه تورلى مشقتلر، بلالار اوچورى. شولار آراسىدىن شوندى بلالر بولا، كه آلا ر كىلگان وقتده نى قدر آغر بولسده وقتليغنه بولغانلىقدن، آدمى اول قدر ايزه آلى. كورشى ايله خاتون بنده نڭ عمرلك ايده شلرى بولغانلىقدن، آلا ر نڭ اخلاقسىزلى آلا ر نڭ بچارلغىده بنده نڭ عمرينه كيتوب، اوزاق زمانلر ايزه در. شونڭ اوچون بولسده كرهك رسول اكرم آلا ر نڭ نچارلغىن زور بلادن صاناغان.

۳۵۶ - ثَلَاثُ أَقْسَمُ عَلَيْهِنَّ: مَا نَقَصَ مَالُ عَبْدٍ مِنْ صَدَقَةٍ وَلَا ظَلَمَ عَبْدٌ مَظْلَمَةً صَبَرَ عَلَيْهَا إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عِزًّا وَلَا فَتَحَ عَبْدٌ بَابَ مُسْئَلَةٍ إِلَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ بَابَ الْفَقْرِ. وَأَحَدُكُمْ حَدِيثًا فَاحْفَظُوهُ إِنَّمَا الدُّنْيَا لَارِبَعَةٍ نَفَرٍ: عَبْدٌ رَزَقَهُ اللَّهُ تَعَالَى مَالًا وَعِلْمًا فَهُوَ يَتَّقِي فِيهِ رَبَّهُ وَيَصِلُ فِيهِ رَحْمَهُ وَيَعْمَلُ لِلَّهِ فِيهِ حَقًّا فَهَذَا بِأَفْضَلِ الْمَنَازِلِ وَعَبْدٌ رَزَقَهُ اللَّهُ عِلْمًا وَلَمْ يَرْزُقْهُ مَالًا فَهُوَ صَادِقُ النَّبِيِّ يَقُولُ لَوْ أَنَّ لِي مَالًا لَعَمِلْتُ بِعَمَلِ فُلَانٍ فَهُوَ بَنِيَّتُهُ فَأَجْرُهُمَا سَوَاءٌ. وَعَبْدٌ رَزَقَهُ اللَّهُ مَالًا وَلَمْ يَرْزُقْهُ عِلْمًا يَخْبِطُ فِي مَالِهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ لَا يَتَّقِي فِيهِ رَبَّهُ وَلَا يَصِلُ فِيهِ رَحْمَهُ وَلَا يَعْمَلُ لِلَّهِ فِيهِ حَقًّا فَهَذَا بِأَخْبَثِ الْمَنَازِلِ. وَعَبْدٌ لَمْ يَرْزُقْهُ اللَّهُ مَالًا وَلَا عِلْمًا فَهُوَ يَقُولُ لَوْ أَنَّ لِي مَالًا لَعَمِلْتُ فِيهِ بِعَمَلِ فُلَانٍ فَهُوَ بَنِيَّتُهُ فَوَزَنُهُمَا سَوَاءٌ.

ترجه: اوج تورلى نرسه نڭ حَقْلِغينه الله ايله آنط ايتنه من. صدقه بيرون بنده نڭ مالى كيمومه س. بركى حَقْسَزْغَه ظلم قىلونوب شوگار صبرلق قىلسه الله تعالى آنڭ عزتن آرتدور. بركى طمع قىلوب تله نچىلك ايشكى آچه الله تعالى آنڭ محتاجلغىن آرتدور. مېن سزگه بر تورلى سوز س. يليم، آنى خاطرگىرگه آلوگىز. دنيا دورت تورلى كشى اوچون بولا بلور. برسى شوندى بنده آكار الله تعالى مالد، علمده بيرگان: شولارى ايله اول بنده اللهغه تقوالق قىلا. الله نڭ قوشقان اشل ن قىلوب، طيغان اشلردن طيولا هم قرده شلرينه توتاشه آلا رغه ياردهم ايتنه، بو كشى اڭ بيوك درجه ده در. ايكنچى تورلى كشى الله آكار علم بيرگان مال بيرمه گان. لكن اول كشى همان توغرى نيتده بولوب نه يته در «اگر الله ميگنا مال بيرسه ايدى مينده شوندى يخشيلقار قىلور ايدم» دى. بو كشيده يخشى نيتده بولووى سببلى اجر و ثوابده تگى كشى ايله برابر بولور. اوچونچى شوندى

كشى: الله آكار مال بيرگان علم بيرمه گان. بو كشى نادان بولغانلقدن مالى حقنده نچارلق قىلور الله قوشقان اورنلرغه مالون بيرمه س، قرده شلر يزه، توتاشمه س. بو كشى اڭ نچار اورنده در. دور تىچسى شوندى كشى: آكار الله تعالى علمده، ماله بيرمه گان. لكن بو كشى يىخى نيتده بولوب مالى بولغان وقتده جوارد كشيلىر كى يىخىلىق قىلورنى اوپلى، بو كشى اوزينڭ نيتى سببلى يىخى كشيلىر درجه سينه مندر.

۳۵۷ — ثَلَاثُ دَعَوَاتٍ مُسْتَجَابَاتٍ لِشَاكٍّ فِيْهِنَّ دَعْوَةُ الْوَالِدِ عَلَى وَلَدِهِ وَدَعْوَةُ الْمُسَافِرِ وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ.

ترجمه: اوج تورلى دعائىڭ قبوللغنده هيچ شك يوقدر. }
آتانىڭ بالاغه قىلغان دعاسى، مسافر دعاسى، ظلم ايتولگان كشيىڭ دعاسى.
ايضاح: دنياده نيندى مدينىلى ملت بولماسون همه سى دعائىڭ تاثيرينه اوشانغانلر، قاطيلىق وقتلرنده اوزلرينىڭ قارشولارنده حرمتلى صائالغان نرسه لرندن دعا سوريالار، آنىڭ ياوز دعاسندن صاقلانالار. دعائىڭ قبول بولووينه كوكل نچكە لگى شرط بولغانلقدن، بالاسى طرفندن رنجتولگان آتانىڭ: تورلى آغرقلار كورگان مسافرنىڭ، خلق طرفندن جبر ظلم كورگان مظلومنىڭ دعالرى هيچ شېهه سز قبول ايتوله چك. آلارنىڭ دعالرندن قورققان كشيگە البته آلارنى مكن قدر حرمت ايتوب، رنجتودن صاقلانورغه تيوش.

۳۵۸ — ثَلَاثٌ لَمْ نَسَلَمْ مِنْهَا هَذِهِ الْأُمَّةُ: الْحَسَدُ وَالظَّنُّ وَالطَّيْرَةُ إِلَّا أَنْبِئَكُمْ بِالْخُرُوجِ مِنْهَا إِذَا ظَنَنْتَ فَلَا تَحْقِيقَ وَإِذَا حَسَدْتَ فَلَا تَبْعَ وَإِذَا تَطَيَّرْتَ فَأَمْضِ.

ترجمه: اوج تورلى نرسه دن بو امت طنج بولا آلمادى. كونچيلىك، ياوز گمان، شوملانو بو نرسه لرند قوتقاره تورغان يولنى كورسه تيمى؟ بر كشى حقنده نچار اوپده بولساڭ هيچ وقت آنى چن ديب اعتقاد قيلمە كونچيلىك قيلمەڭ، اول كشيگە يمانلق قيلمە، براشدن شوملانساڭ اول اشنى توكل قىلوب اشله.

ايضاح: انسانيت اوچون بو اوج تورلى نرسه نىڭ نيندى ضررلى ايكانن هر كم بلسه كيرەك. اسلاميت كىلگان وقتلرده بو اشلىر خلق آراسنده بىك حك سوروب بتون عرب خلقينىڭ طورمى شولارايىله زهرلەنگان بولغان رسول اكرم بو نرسه لرنى، بتوررگەنى قدر طرشه ده، خلق آراسنده قوتلى تامر جايگانلىكدن تمام بتوررگە موفىق بولا آلمالغان. لىكن شول نچار اشلردن قوتلورغه بردنبر چاره بولغان يوللارنى كورسه توب قالدوغان.

۳۵۹ — ثَلَاثٌ كُلُّهُنَّ حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ عِيَادَةُ الْمَرِيضِ وَشُهُودُ الْجَنَازَةِ وَتَشْمِيتُ الْعَاطِسِ.

ترجمه: اوج تورلى نرسه، هر مسلمانغه واجبدر. آورو كشيىڭ حالن سوري بارو }
جنازه گە حەزر بولو، توچكورگەن كشيگە، يرحمك الله ديب جواب بىرو.
واجب - كشمە نىزگە تيمىنلى نمە.

ايضاح: اسلام دينى تەنلىرى سلامت، جانارى طىنچ مسلمانلارنىڭ اوز آرا حال باشوب
 تورولارنى تىموش ايتىكان كىيى، بىر بىر تورلى بختىنىز لىكىگە اوچراغان مسلمانلارنىڭ حاللارنى
 بىلۇپ آلاڭغا ياردەم ايتىنىدە ھەمە مسلمانلارغە لازم ايتىكان. بىزنىڭ آراىزدىن بىرەمىز
 آورسە، دىنىمىزنىڭ تىلەۋىنچە شونىڭ حالى بىلۇپ، ياردەمىدە بولۇ، اولسە جنازەسىنە ھەزىر
 بولۇپ آنىڭ اوچون اللەئە دىئا قىلو، بىزنىڭ ھەمەزگە بورچ. ھەمەزگە فرض. لىكن الوغ
 شەھىرلەردە، ظور اوللردە آورونىڭ حالى ھەر وقت صوراب يورو، آنىڭ جنازەسىنە ھەزىر
 بولۇ، ھەمە خەلققە تەمكىن بولماغانلىقىدىن يىگىللىك نىمىگىزىنە قورولغان اسلام دينى بىر نىچە كىشى
 جىمبولۇپ شول خەمتىلەرنى اوتەۋ ايلە باشقەلارنىڭ اوستونىدىن توشە تورغان ايدىب قالدۇرغان
 ھىدىلار اولسون بىزنىڭ مسلمانلار اوستىلىرىنە يۈكلە تولىگان بو خەمتىلەرنى موڭارچە اوتەب
 كىلىگانلار.

۳۶۰. - ثَلَاثٌ لَّنْ بَزَلْنِ مِنْ أُمَّتِي: الْآخِرُ بِالْأَحْسَابِ وَالنِّبَاةِ وَالْأَنْوَاءِ.

ترجمە: اوچ تورلى نرسە مەنم امتىدە ھەمان بولۇرلار، نسل - نىسب ايلە ماقتانۇ،
 قايقو وقتىلەندە صىرىنىلەنۇب يىغلاۋ، يولدىزلارغە قاراب كىلەچكىدىن خەبەر بىيرو.
 ايضاح: كىشىلىك دىنىيەندە بىندەگە فايىدە بىيرگەن، طۇرمىشىنە يىگىللىك كىتىرگان نرسە
 فقط اوزىنىڭ طرىشلىقى، كۆرسەتكەن اشى بولغان كىيى، قىيامت قاتىلىقلىرىدە بىندەگە ھىچ
 كەمنىڭ يىخىملىقى فايىدە بىيرە آلماس.

شونىڭ اوچون بولسە كىرەك رىسول اكىرم اوزىنىڭ قىلدىن بىراشە كىلىمىچە آتا،
 بابالارىنىڭ كۆرسەتكەن يىكتىلىكلەرى، كۆرسەتكەن اشلىرى ايلە ماقتانۇنىڭ نادان
 خەلقنىڭ اشلىرىدىن سانالغان.

يولدىزلارغە قاراب خەبەر بىيرو، اگىر بىرەۋ بىر اشنىڭ بولۇۋىنىە فىلان يولدىز
 تەئىر ايتە دىيىپ اوشانە اول وقت حىرام بولۇپ، آنىدى اعتقاددە بولسا ھەزىر يوق
 دىگانلار.

۳۶۱. - ثَلَاثٌ أَنَا [۲] خَصَصَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَنْ كُنْتُ خَصَمَهُ خَصَمَتُهُ:
 رَجُلٌ أَعْطَى بِي ثُمَّ عَدَرَ وَرَجُلٌ بَاعَ حُرًّا فَأَكَلَ ثَمَنَهُ وَرَجُلٌ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا
 فَاسْتَوَى فِي مَنَّةٍ وَلَمْ يُوفِهِ.

ترجمە: اللە تەئالى ئەيتەد: اوچ تورلى كىشىنىڭ قىيامت كۈنىدە دىعۋاچىسى مەن بولۇرمن،
 اگىر مەن بىر كىشى ايلە دىعۋالەشسەم، اول كىشىگە اوستون بولۇرمن. بىر آدم مەنم اسم
 ايلە آنط ايتۇب سوز بىيرەدە، شول سوزىدە تورماس، ايكىنچىسى اوز ايرىكىلى -
 آزاد كىشىنى قىل ايتۇب ساتۇردە شونىڭ آچەسەن آشار. اوچونچىسى، خەمت كىشىسىدىن
 فايىدە كۆرۈبىدە، ھەق بىيرەگەن كىشىلەردە.

ايضاخ: اسلاميتده بركشېښڭ حقيقه قالو. آښڭ حقن يوغالتو، تو به ايله ده كيچورلى تورغان بيوك گناهلردن صانالادر. اسلام دينى كيلور و قتلرده عربار، آچلقدن قورقوب اوز بالالارن يايسه كوچىڭ ضعيفلرنى صاتوب شولارنى عمرلك بختىزلىكگه صالغانلار، لىكن رسول اكرمك قاطى قورقمووى آرقاسنده بو يمان اش اوزاقفه بارماغان همان حكمن يوغالته بارغان. لىكن زمانىڭ اوتووى ايله بو نچارلىق ينده باش كوتهردى. سيرا ككته بولسده گناهنسز ياش قىزلارنى قارانغو قرغز صحرالار يه يوق بهاغه صاتوب يېهره تورغان وجدانسز آدملىرىڭ آرامزده بارلىقى ايشتوله باشلادى اللهنىڭ قورقمنچلى عذابىدىن قورقماغان بو بدبختلار، حكومتىڭ توغرى حكمنه اوچوراب تىيوشلى جزالرن كورسەلر كېرەك.

٣٦٢ - فَلَا تَنْتَهَ عَنْكَ أَعْرَاضُهُمُ الْمَجَاهِرُ بِالْفِسْقِ. وَالْإِمَامُ
الْبَاجِرُ وَالْمُبْتَدِعُ

ترجمه: اوج تورلی کسینک عریضه تیمو حرام بولماس. نچار لغن، کشیدن یا شرمیچه
کشی آلدنده قیلغان بوزوق کشی، نچارلق قیلوچی امام، بدعت چغاروچی.

ايضاح: بىزنىڭ دىنىزدە بىر كىشىنىڭ يۈزۈن قىزارتۇ، اوزى يىاراتى تۇرغان نرسەلرنى آرتىدە سۈيىلە و حرام ايتۇلغان. لىكىن خىلق آلدندە ھىچ تارتۇنمى، نچارلىق قىلغان فاسقنىڭ، ھەمە اشى ايله توبان خىلققە اورنەك بۇلۇرلىق ياۈز دىن عالمى، دىنگە ضرر كىتۇرە تۇرغان بىدعتلرنى چىقارۇچى، خىلقنىڭ اخلاقى بۇزۇلۇغە سبب بۇلغانلىقلارندىن آلارنىڭ نچارلىقلارنى سۈيىلەب يۈزلىرىنى قىزارتۇ درىست بۇلغان.

٣٦٣ - ثَلَاثَةٌ لَا تَسْأَلُ عَنْهُمْ: رَجُلٌ فَارَقَ الْجَمَاعَةَ وَعَصَى إِمَامَهُ وَمَاتَ عَاصِيًا. وَامْرَأَةٌ غَابَ عَنْهَا زَوْجُهَا وَقَدْ كَفَّاهَا مَوْتَهُ الدُّنْيَا فَتَبَرَّجَتْ بَعْدَهُ فَلَا تَسْأَلُ عَنْهُمْ.

ترجمە: اوچ تورلى كىشىنىڭ خالىدىن بىر ۋەقتە مۇرادا. جەمئىيەت كىشىلىرىدىن ئايرىلىپ
ئاممىۋە قارشىلىق قىلۇپ اولگەن كىشى، ھاجەتلىرىدىن قەيەردە بولسا ئۇنىڭ ئالدىدا
يەنى كىشىلەر، دىئامىتىرلىرى تەۋرەنەن، نەقەسى يەتەكلىرىدىن ئايرىلىپ كەتسە بولىدۇ
ۋەقەدە زىننەتلىرى ئايرىلىپ كەتسە بولىدۇ. بولارنىڭ ھەممىسىنىڭ خالىرى ئىچىدە،
بولارنىڭ خالىدىن مۇراد.

ايضاح: طورمىش دىياسى بىرلىك اتفاق نىگىزىنە قورۇلغانلىقدىن، آندە طنپىج راخت ياشار اوچون خلق، اتفاقىنە ظۇرلارنىڭ كىيىگاشىنە ھەرقەندە ھەدىت بىرەرگە تېيىش. اتفاقدىن چىغۇب يالغىز ياشەگەن كىشىنىڭ ھالى قۇرقىچلى بولدىدىن رىسول اللە آنى صۇراونىدە تېيۇش كۆرمەگەن. ايرى طرفىدىن بىتون مىشقىتلىرى تۇتۇرلۇبدە يالۇز نىيتدە بولغان خاتۇندە بىرەكت، فابىدە يۇق ايكانىز آڭلاتقان.

۳۶۴ — ثَلَاثَةٌ لَا تَسْأَلُ عَنْهُمْ: رَجُلٌ يَنْزِعُ اللَّهُ إِزَارَهُ وَرَجُلٌ يَنْزِعُ اللَّهُ رِدَاءَهُ فَإِنَّ رِدَاءَهُ الْكِبْرِيَاءُ وَإِزَارَهُ الْعِزُّ وَرَجُلٌ فِي شَكِّكَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ وَالْقَنُوطُ مِنَ رَحْمَةِ اللَّهِ.

ترجمه: اوج تورلی کشینک حالتدن صورامه: الله نك ازارهم داسنده نزاعله شكه ن كشی، الله تعالى نك ذاتنده وصافاتنده شك قيلغان كشی، هم الله نك رحمتندن اميد اوزگان كشی

ايضاح: الله تبارك وتعالى اوزينه قارشيلق قيلغان بندهلرني قاطي عذابلر ايله قورقوتسه ده، الله نك رحمتندن تمام اميدسز بولولارن اصلا تله ميدر. كيله چكده بيك كوب نرسه لر اميد ايتوب طرشقان بندهلرني الله تعالى بر وقتده يارده مندن تاشلاميدر. شونك اوجون بنده باشينه نيندى بختسزلكلر كيلسه ده، بنده چيلك ايله بربر گناه اشله سه ده همان اميدن كيسه سكه تيش.

۳۶۵ — ثَلَاثَةٌ لَا يُجِيبُهُمْ رَبُّكَ عَزَّ وَجَلَّ: رَجُلٌ نَزَلَ بَيْتًا خَرَبًا وَرَجُلٌ نَزَلَ عَلَى طَرِيقِ السَّبِيلِ وَرَجُلٌ أَرْسَلَ دَابَّتَهُ ثُمَّ جَعَلَ يَدْعُو اللَّهَ أَنْ يَحْسِبَهَا. ترجمه: اوج تورلی کشینک دعاسن الله تبارك وتعالى قبول ایتمه س یمرلورگه یاقن بولغان یورطقه كرورده الله نك صاقلاون صورار خلق یوری تورغان یول اوستونده یاتورده مالنی صاقلای دیب اللهغه دعا قیلور، آطن ییارورده آطنی صاقلای دیب اللهغه دعا قیلور.

ايضاح: الله تبارك وتعالى دنياه بندهلرنك همه اشلرنده صاقلق ايله اش قیلولارن تلی. اشلرن صاقلق ايله قيلغان كشيلرنك قيلغان دعالرن قبول ايتهرگه وعده ده بيرگان سببينه كرميچه، صاقلانيچه قيلونغان دعالرنك الله تعالى قارشنده هيچ اهميتی يوق ايكانن رسول الله صلى الله عليه وسلم بو حديثی ايله آكلاتقان.

دعاسينك قبول بولون تله گان كشی، اول سببينه كرسنده آنندن صوك اللهغه دعا قیلسون.

۳۶۶ — ثَلَاثَةٌ لَا يَكْلَمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَا يَزِيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ: رَجُلٌ عَلَى فَضْلِ مَاءٍ بِالْقَلَاءِ يَمْنَعُهُ مِنَ ابْنِ السَّبِيلِ. وَرَجُلٌ بَايَعَ رَجُلًا بِسُلْعَةٍ بَعْدَ الْعَصْرِ فَحَلَفَ لَهُ بِاللَّهِ لَا خَدَاهاً بَكْذَا وَكَذَا فَصَدَّقَهُ وَهُوَ عَلَى غَيْرِ ذَلِكَ وَرَجُلٌ بَايَعَ إِمَامًا مَا لَا بَيَاعَةَ إِلَّا لِلدُّنْيَا فَإِنْ أَعْطَاهُ مِنْهَا وَفَى وَإِنْ لَمْ يُعْطِ مِنْهَا لَمْ يَفِ.

ترجمه: قیامت کوننده الله تعالی اوج تورلی کشی ایله سویله شمهس هم آلاغه رحمت قاراوی ایله قاراماس. هم گناهلرن پاکله مهس. آلاغه رنجتکوجی عذاب بولور، بوش صحرا ده آرتق صووی بولا توروب یولچیلاردن طیغان کشی، قارانغوده، اوزنده بولماغان حقغه، الله اسمیله آنط ایتوب مالن ساتقان کشی، ینه شوندى کشی: دنیا فایده سی اوچونکنه امامغه سوت بیره، اگر اوزینک او یلاغان نرسه سن بیرسه لر سوزنده تورا اگر بیرمه سه لر وعده سن اوته می.

۳۶۷ — ثَلَاثَةٌ لَا يَكْفِيهِمْ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَا يَرْجِيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ: شَيْخُ زَانٍ وَمَلِكٌ كَذَّابٌ وَعَائِلٌ مُسْتَكْبِرٌ.

ترجمه: قیامت کوننده الله تعالی اوج تورلی کشی ایله سویله شمهس، آلاغه رحمت قاراوی ایله قارامهس هم آلارنک گناهلرنده پاکله مهس. آلاغه رنجتکوجی قاطی عذاب بولور: زناچی قارت، یالغانچی توره، یارلی تکبر.

ایضاح: زاننک حراملغی یاشلرگه هم قارتلرغه همه سیننه بر تیگز بولسده، قارتا یوب کوکلی توشکان اوزنده اولوم علامتلی سیزوله باشلاغان کشینک زنا قیلووی الله نك حقن یکلگه صاناو بولغانلقدن الله آگار آیروچه قاطی قاریدر. یالغان سویله و هر وقت، هر کسگه حرام اش. آدم بالاسی کویرهک وقت آلدارغه مجبور بولادر اوزینک کوچزلگدن اول یالغاننک نچارلغن بلوب وجدانی عذابله نه لکن باشن قوتقارور اوچون یالغانلی، اما ملت باشنده بولغان کشیده اول ضرورتلر بولماغانلقدن آنک یالغانلاوی فقط الله نك حقن یکلگه صایغانلقدن بولا. شونک اوچون آنک جزاسیده باشقلاردن قاطی بولورغه تییشلی.

۳۶۸ — ثَلَاثَةٌ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: الْعَاقُ لَوَالِدَيْهِ وَالْمَرْأَةُ الْمُتَرَجِّلَةُ الْمُتَشَبِّهَةُ بِالرَّجَالِ وَالذَّبَّوْثُ. وَثَلَاثَةٌ لَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ: الْعَاقُ لَوَالِدَيْهِ وَالْمُدْمِنُ الْخَمْرِ وَالْمُنَانُ بِمَا أُعْطِيَ

ترجمه: اوج تورلی کشیگه الله تعالی قیامت کوننده رحمت قاراوی ایله قارامهس آتا، آناسن رنجتکاکن بالاغه، قیافت وحالنده ایرلرگه اوخشاب یورگان خاتونغه، هم غیرتسز ایرگه. ینه اوج تورلی کشی جنتکه کر مهس: آتا، آناسن رنجتکوجی، آراقی اچوگه دایمچیلق قیلوچی، قیلغان یخشیاقلاری ایله منت قیلوچی کشی.

ایضاح: طبیعت ویاراتلشده ایرلر ایله خاتونلر آراسنده باشقلق بولوب، ایرلر خاتونارغه هر وقت شفقت و مرحمتده بولورغه تییشلی قیلونغان. لکن مونک اوچون خاتونلرنک طشقی کورندوک ایرلردن آیورمالری بولورغه تییش. کورنشده ایرلر کبک بولوب یورگان خاتون الله تبارک و تعالی طرفندن رحمت بولماو ایله قورقتولغان.

۳۶۹ — ثَلَاثَةٌ يَدْعُونَ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ فَلَا يَسْتَجَابُ لَهُمْ: رَجُلٌ كَانَتْ نَحْتَهُ امْرَأَةٌ سَيِّئَةُ الْخُلُقِ فَلَمْ يَطْلُقْهَا وَرَجُلٌ كَانَ لَهُ عَلَى رَجُلٍ مَالٌ فَلَمْ يَشْهَدْ عَلَيْهِ بِهِ وَرَجُلٌ آتَى سَفِيهَاً مَالَهُ وَقَدْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ

ترجمه: اوج تورلی کشینک قیلغان دعا لرن الله تعالی قبول قیلماس: نچار خلقلی خاتونی بولوبده شونی آیورماغان کشی، بر کشیده آلاچی بولوبده شوکار شاهد تورغوزماغان یایسه مال قدرن بلمی تورغان آحق کشیگه مال بیرگان کشی. و حالنکه الله تعالی قرآنده: «مال قدرن بلمی تورغانلرغه مالکزی بیرمه کر» دیگان ایدی.

ایضاح: اوستینه یوکه تولگن خدمت لرنی اوتی تورغان اخلاقی خاتونی آیروب یبارو حرام ایتولگان کبک، نچار خلقی ایله عائله نی بوزارلق خاتونی آیرو حلال قیلونغان سه وده اشنده آراده کوکلسز اشلر بولماسون اوچون بورچه مال بیرگان ده شاهد لر تورغوزو یایسه آراده اوشانچلی کاغز، یازو کیره کلگن الله تعالی بلد رگان ایدی. شولای بولا توروب بره و هیچ شاهد سز، کاغز سز بورچه مال بیرسه الله تعالی اول کشینک صوراغان قبول ایتنه و ایله قورقوتقان. سه وده اشنده بولغان کشی مونی خاطر ندنه توتارغه تمیش. بالا تربیه چپسی بولغان آتا، آنالار اوزلرینک یاش بالالارن قرغانغان بولوب، مال ایله نکح تله دی شولای قیلنورغه رخصت ایتله لر. بالا یاش وقت ندن مالنک قدرن بلیچه اورنسز بیرلرگه بتورورگه اویره نگان بولا. نهایت آتالارینک بار دولترلن بتره، شوندی آتالار بالالارینه توفیق صواب ایزگو دعا قیلسه لرده الله قارشنده دعالارینک هیچ اهمیتی بولمی.

۳۷۰ — ثَمَانِيَةٌ أَبْغَضَ خَلْقَهُ اللَّهُ إِلَى اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: السَّقَّارُونَ وَهُمْ الْكَذَّابُونَ وَالْخَيَالُونَ وَهُمْ الْمُسْتَكْبِرُونَ وَالَّذِينَ يَكْزُونَ الْبَغْضَاءَ لِإِخْوَانِهِمْ فِي صُدُورِهِمْ فَإِذَا لَقَوْهُمْ تَخَلَّفُوا لَهُمْ وَالَّذِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ كَانُوا بِطَاءً وَإِذَا دُعُوا إِلَى الشَّيْطَانِ وَأَمْرٍ كَانُوا سَرِيعًا وَالَّذِينَ لَا يَشْرَفُ لَهُمْ طَمَعٌ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا اسْتَحْلَوْهُ بِأَيْمَانِهِمْ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ ذَلِكَ بِبِحَقِّ وَالْمَشْأَوْنَ بِالْتَّيْمَةِ وَالْمُفَرَّقُونَ بَيْنَ الْأَحِبَّةِ وَالْبَاغُونَ الْبِرَاءَ الدَّحْصَةَ أُولَئِكَ يَقْتَرِرُهُمُ الرَّحْمَنُ عَزَّوَجَلَّ.

ترجمه: سکر تورلی کشی الله تعالی نك آرتق آچولانغان کشیلرندندر. خلق آراسنده یالغانچیلیق ایله تانولغان کشیلر، اوزنده بولماغان الوغلق صفاق ایله خیال له نوب یوروچی کشیلر، مؤمن قرده شلرینه اچلرندن دوشمانلق ماقلاب، اوزلرن کورگانده کورکام خلق، آحق یوز کورسه تکان کشیلر، الله هم پیغمبرنک قوشقان اشینه چاقرولسه، آقرونلق ایله

باروب، فايده سهر شيطان اشلرينه چاقورلغانده آشغچلق ايله بارغان كشيلىر هم اوزلرينه حق بولماسده دنيادن بولغان بر نسه كورسه تولوب، شونى آنظلارى ايله اوزلرينه حلال قيلورغه طرشقان كشيلىر، دوستلر آراسينه بوزوقلق صالوب آيرغان آدملىر، گناهدن پاك بولغان كشيلىرنىڭ عيىلى بولولارن تلهب يوروجى كشيلىر. بو كشيلىر الله تعالى نىڭ الى قاطى آچولانغان كشيلىرىدۇر.

۳۷۱ - الثُّلُثُ وَالْثُّلُثُ كَثِيرٌ إِنَّكَ أَنْ تَذَرَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ حَيْرٌ مِنْ أَنْ تَذَرَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ وَإِنَّكَ لَنْ تَنْفَقَ نَفَقَةً تَبْتَغِي بِهَا وَجْهَ اللَّهِ إِلَّا أَجْرَتْ بِهَا حَتَّى مَا تَجْعَلَ فِي فِي أَمْرٍ إِنَّكَ

ترجمه: مالكنىڭ اوچونچى الوشن وصيت ايتولۇڭ يېتەر: ئلى اوچونچى الوشى كوبرا كده بولور. بالالارنى قوللرن صوزوب خلقدن صورانورلىق درجه ده فقير ايتوب قالدروگدن، آلارنى باى ايتوب قالدروك آرتقراقدر. اوزگا تربيه سى تېيشلى بولغان كشيلىرگه الله رضالى اوچون آشاتقان رزقنىڭ ثوابن المته تابارسىڭ حتى خاتونىڭ آغزىنه آغزىنه رزقى صالساڭ شونىڭده ثوابن تابارسن.

ايضاح: تورلى سببلر ايله محتاجلقده قالغان مسكينلرنىڭ حاجتلرن اوتەر اوچون، مكتب، مدرسه لرنىڭ كيرهكلرن توتورور اوچون اسلام دينى تورلى چارالرگه كروشكان؛ شولار آراسنده وصيت (اوزى اولگاندىن صولۇ مالن بېلىگولى اورنلرغه توتونى ئەيتوب قالدرو) كېك مصلحت بر نرسه ده ياد ايتولگان. اوزىڭنىڭ جان هم دين قرده شلرگ فايده سىينه مالنى ئەيتوب قالدرونى قدر مصلحت بر اش بولسده، چيت كشيلىر فايده سن قاراب، اوز بالالارنى، خاتونلارنى، آتا، آنالارنى اوزىڭ اولگاج كشى قارشىنه باروب تله نچىلىك قيلوردى فقير قالدرو، تمام عقلغه اوخشاب بته تورغان اش توگلى. شونىڭ اوچون بولسه كيرهك شريعتده وصيتنى مالنىڭ اوچدىن بر الوشندىڭگه درست كورولگان. بر كشى وارثلرينه آچو ايتوب بتون مالن باشقه لارغه ئەيتوب قالدرسه مونىڭ وصيتى درست كورولمەگان. بر بالاسينه آچو ايتوب ميراثدن محروم ايتسده، مونىڭ سوزىنه قارالمى همان بالاغه تېيشلى الوشن بېروله.

۳۷۲ - جَالِسُوا الْكِبَرَاءَ وَسَلُّوْا الْعُلَمَاءَ وَخَالِطُوا الْحُكَمَاءَ

ترجمه: الوغ درجەلى كشيلىر ايله اوتورشىڭ، عالملردن كيرهكلى نرسه لرنى صوراشىڭ، بىوك عقللى كشيلىر ايله قاطناشىڭ.

ايضاح: آدم بالاسى اوزى اوچون كيرهك بولغان همه نرسه لرنى اوقوب بتره آلماغانلقدن، كوب وقت شولارنى باشقه لاردن قاراب اوييره نورگه تېيشلى بولا. كشيلىك اوچون هر وقت كيرهك بولوب تورغان كوركهم خلق ايله علمنىڭ هيچ چىگى بولماغانلقدن، بنده بولارنى

هر وقت اویره نوب تورورغه مجبور بولادر. بو ایسه کورکام خلقلی، بلملی عالمرلنڭ مجلسلرنده اوتوروب آلاردن دین هم دنیاغه کیره کلی مسئله لر نی صوراشو ایله گنه بولورغه ممکن.

۳۷۳ - جُزُوا الشَّوَارِبَ وَارْحُوا اللَّحْيَ خَالِفُوا الْمَجُوسَ.

ترجمه: میقلرکزی قسقار تکز، صقالارکزی اوزون قیلوکز مجوسیلرگه اوخشاما کز.

۳۷۴ - جَهْدُ الْبَلَاءِ كَثْرَةُ الْعِيَالِ مَعَ قَلَّةِ الشَّيْءِ.

ترجمه: بلانڭ اڭ قاطیسی، مال آز بولوبده بالاچاغانڭ کوب بولوویدر.

ایضاح: بالالارنی تربیه قیلو، آلارنی طورمشقه یاراقلی ایتوب حهزرله و آتالار اوستینه یوکه تلگانلکدن، آتالارینڭ بار قایغولاری بالالارن تربیه قیلو، آلارنی آچلقدن صاقلو، آلارنی اوقوتودر. اوزلری فقیر بولوب بالالاری کوب بولغان آدم لر چیکسز آغرقلار کوروب بالالارن آچلقدن صاقلی آلهلارده بالالارغه اڭ کیره کلی علملرنی اویره تودن عاجز بواب قالالار. قاطی بلالرگه، اوچراغان بخشزلرگه یاردهم ایتونی تیوش قیلغان پیغمبرمز. بو کشیلرنڭ یاردهمگه اڭ تیوشلی کشیلر ایکانن آکلاتقان. بالالارن اوقوتودن عاجز بولغان فقیرلرنڭ بالالارن آوب اوقوتو آلا رغه بیوک یاردهم بولسه کیرهک.

۳۷۵ - اَلْجَالِبُ اِلَى سَوْقِنَا كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَالْمُحْتَكِرُ فِي سَوْقِنَا

كَالْمُلْحِدِ فِي كِتَابِ اللّٰهِ.

ترجمه: بزنگ بازارمغه مال کیتورگان کشی، الله یولنده صوغش قیلغان کشی کبیدر. بهانڭ آرتوون کوتوب مالن صاتی یا توچی کشی، اللهنڭ کتایینه قارشیلق قیلوچی کبیدر. ایضاح: طورمش دنیا سنده آدم، اوز فایده سنگنه قارامی، باشقهلارنڭ فایده سنده خاطردن چغارماسقه تیوش. طورمش اوچون کیرهک نرسه لر نی اوزینڭ بلومی ایله اشله ب یایسه تابوب کشیلک دنیا سینه قویغان کشی الله رضاغن تابار اوچون عزیز جانن قزغاناغان کشی ایله بر درجه ده کورولگان. بهانڭ قیمتله نوون کوتوب بار مالن صاتیچه خلققه ضرر کیتورگان، طویماس، قومسز طبیعتلی کشیلر، اللهغه قارشیلق قیلغان کشی ایله بر درجه ده صانالغان.

۳۷۶ - اَلْجَمَالُ فِي الرَّجُلِ اللِّسَانُ.

ترجمه: کشی اوچون ماتورلق، تلگه اوستالقدر.

ایضاح: آدم بالاسی کم اولسه اولسون همه سی اوزن ماتور ایته سی، طورمشن باشقهلاردن آرتق ماتورلیسی کیله. لکن اول ماتورلق ماتور کیوملر کیو، آق یاقالار قویو بله گنه بولیچه اوزینڭ مقصودن آکلاتورلق، طورمشی اوچون کیره کلی تللرنی

يخشى ايتوب سويلى بلو ايله گنه بولور. ملتن آكلارلق مىل تان بلوب، طورمش اوچون كيره كلى بولغان تللر نى بليگان آدم اوزينك طورمشن ماتورلى آغان كى، خلق قارشنده بر تورلى آرتقلى كوره آادر.

شونك اوچون بولسه كيرهك رسول اكرم صلى الله عليه وسلم باشقه نرسه لردن بيگركه { تلگه اهميت بيرورگه تيوشلكنى آكلاتقان.

۳۷۷ — الْجَنَّةُ تَحْتَ أَقْدَامِ الْأَمَّاتِ

ترجمه: اوجماح. آنالارنك آياق آستونده در.

ايضاح: بالا تربيه سينك اك آغر، مشقتلى وقتى، بالاغه ادب - اخلاق اوييره تو، { همه سى آنا قولينه تاپشورولغان. آدم بالاسينك طورمش ميداننده تابقان نرسه لرنك همه سن آنا قويننده بيرولگان تربيه نك يمشى ديب بلورگه كيرهك. دنيا ده هم آخرت ده طنچلق تله گان كشى، بتون آغرقلارن كوته رگان، يورا گينه ملت هم طورمش اورلغى سالغان آناسينك رضا لغن تبارغه آنى تيوشنچه تربيه ايتهرگه تيوش. آنالارن رنجتكان، آلارنى تربيه له مه گان اخلاق سز بالالار الله طرفدن هيچ بر وقت ياردهم كوره آالمسلى. }

۳۷۸ — الْجِهَادُ وَاجِبٌ عَلَيْكُمْ مَعَ كُلِّ أَمِيرٍ بَرٍّ كَانَ أَوْ فَاجِرًا وَإِنْ

هُوَ عَمِلَ الْكِبَائِرَ: وَالصَّلَاةُ وَاجِبَةٌ عَلَيْكُمْ خَلْفَ كُلِّ مُسْلِمٍ بَرٍّ كَانَ أَوْ فَاجِرًا وَإِنْ هُوَ عَمِلَ الْكِبَائِرَ: وَالصَّلَاةُ وَاجِبَةٌ عَلَيْكُمْ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ يَمُوتُ بَرًّا كَانَ أَوْ فَاجِرًا وَإِنْ هُوَ عَمِلَ الْكِبَائِرَ.

ترجمه: بيوك گناهلر نى قىلا تورغان بولسه ده پادشاهنك سوزن طكلا ب صوغشقه بارو سزگه واجب. طور گناهلر نى قىلا تورغان بولسه ده امام آرطينه اياروب نماز اوقو سزگه تيميش. بيوك گناهلر نى قىلوب اولگان بولسه ده مسلمانغه جنازه نمازى اوقو - سزگه واجب. ايضاح: اش باشنده بولغان كشى نيمى بولسه بولسون آنك شخس اشرينه قارامىچه،

آگار بويصنو آنك سوزن طكلا ب، مملكتنى دوشماندن صاقلار اوچون صوغش ميدانينه بارو بزنك دينى بورچمزد. بز البته شول بورچنى اوتهرگه تيوشلى الحمد لله بو حقه بزنك مسلمانر هيچ كيمچيلك كيتورمىچه ديننك بورچن اوتيلر مملكتنك طنچلغن صاقلار اوچون هيچ قارشيلق كورسه تيمچه دوشمان ايله صوغشله لار الله شول اطاعتلرنده دوام ايتدرس ايدى. اماملق مسئله سينه كيلو نسه اوستينه يوكله تولگان خدمتلر نى اوته گان، خلق فايده سينه خدمت ايتكان امامنك اوزينه گنه ضرر ايتيه طورغان نچارقلارغه قارالماس. اما نچارلقغه بيرولوب، خلق خدمتينه ضرر كيتركان، نچار اخلاقى ايله خلقنك خلقن بوزارلق امامنى اورنندن چغارو ضرر بولماسه كيرهك.

بىرگه ازا صوغشله
قالا نى اوته گان
اشن ايتيه
فصل مار شينست

۳۷۹ - الْجِهَادُ أَرْبَعٌ : الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالصِّدْقُ فِي مَوَاطِنِ الصَّبْرِ وَشَتَانُ الْفَاسِقِ.

ترجمه: یخشملق ایله بیوروب. نچار لادن طیبو، قاطیلیق وقتلارنده، توغریلق ایله قالو، آرتق نچارلقه، بیرولیگان کشیلرنی دوشمان توتو، صوغش کبیدر. ایضاح: نچارلقاری ایله خلقتک طنجلین یبارگان یایسه نچارلقه بیرولوب مگگولک سعادتلرن یوغالتقان. کشیلرگه بویوللاریله بارسه لاره لاک بولاچقلارن آکلا توب آلا رغه توغری یول کورسه تو، آلا رنک مگگولک بختسز لکدن قوتلولارینه سبب بولغانلقدن الله اوچون جانن قرغاناغان کشیلر ایله بر درجه ده کورولگان، جانن سلامت قالدر ب اللهغه یاقتلق قیلونی تله گان آدم بو اشلرنی شادلانوب قیلسون.

۳۸۰ - حَامِلَاتٌ وَالِدَاتٌ مَرْضِعَاتٌ رَحِمَاتٌ بَوْلَادِهِنَّ لَوْلَا مَا بَاتَيْنَ إِلَىٰ أَزْوَاجِهِنَّ دَخَلَ مَصْلَبُهُنَّ الْجَنَّةُ.

ترجمه: یوکلی، بالا تودرغان خاتونلر، بالالارینه مرحمت قیلوب سوت اییزگان آنالار: اگر ایرارینه قیلغان نچارلقاری بولماسه نمازده او قوسه لار آلا رالته اوجامانه کرور لر ایدی.

ایضاح: تورلی آغرلقلار، چمکزمشقتلر کوروب بالاتربیه له گان، بالالارینه گوزال تربیه کورسه تکان آنالارغه، رسول الله بیوک سوینچ بیرگان. لکن آلا رنک بتون کیره کلرن توتورغان، دنیا آغرلقلارندن قوتقارغان ایرلری ایله. الله تعالی نك حققرن، اوتو و تیوشلکنی خاتونلرنک خاطرینه توشرگان.

۳۸۱ - حَبِّبَ إِلَيَّ مِنْ دُنْيَاكُمْ النِّسَاءُ وَالطِّيبُ وَجُعِلَتْ قُرَّةُ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ.

ترجمه: سز نك دنیا کزدن میگا: خاتون هم خوش ایس سویکلی قیلوندی. مینم کوزمنک نوری نمازده قیلوندی.

ایضاح: اسلام دینی کیلودن اول عربلر آراستده خاتون قر بیك توبان اوروون توتقانلر. نادان بر عرب قارشنده خاتونی ایله اتی بر درجه کورولگان. منه شوندی خورلقده یاشاگان وقتده رسول اکرم جعوب آلا رغه یاردهم قولی صوزغان. موگاریچی الکی توبان صانالغان خاتون قر دنیا سن اوزینک سویکلی اییده شی قیلغان. آلا رغه تورلیچه یگمللکلر کورسه تکان. خاتون قر دنیا سینیه بو کیك قاراونی اوزینه گنه بیلگولمیه چه بشون اسلام دنیا سینیه شولای بولورغه تییشلکنی قات، قات سویله گهن.

۳۸۲ - حَبِّبُوا لِلَّهِ إِلَىٰ عِبَادِهِ يَحِبُّكُمْ اللَّهُ.

ترجمه: الله تعالى نى بىندەلرگە سويدىرگىز. الله تعالى سزنى سويەر.

۳۸۳ — حَبْكُ الشَّيْءِ يَعْجَى وَيُصِمُّ.

ترجمه: بىرنىسەنى آرتق سويولۇڭ، سېنى كوزىز ھەم ساڭغراۋ قىلور.
ايضاح: آدم بالاسىنىڭ كوكلى ھەم اعضالرىنە باش بولوب، باشقە اعضالار آڭار
ايەرتولگانلار. بىندەنڭ كوكلى قايدە بولسە، باشقە اعضالرىدە شۇندە بولورغە تيوشىلير.
شۇنڭ اوچون بولسە كىرەك بىندە بىرنىسەنى سويسە، آڭار چىن كوكلدىن مەبىت اوتورتسە،
اول شوڭار بىتونلەي بىرلورگە مەجبور بولا. اول نىسەنڭ كوز كورنورلك عىيلارى بولسەدە
مونڭ كوزلرى كورە آلماير، آنڭ ضررلى بىرنىسە ايكان بىتون دىنيا خلقى سويلەب
تورسەدە مونڭ قولالارى آنى ايشوتە آلمايلار، مەبىت اوطى سونوب آنڭ كوزلرى عىيلارنى
كورە باشلاغاچ اول اشنى اوزى طرفىدىن اشلەنۈگە اوزى عىجلەنە. بو ايسە بىرنىسەگە
آرتق كوكل قويونڭ ضررى.

۳۸۴ — حَبْذَا الْمُتَخَلِّلُونَ مِنْ أُمَّتِي فِي الْوُضُوءِ وَالطَّعَامِ.

ترجمه: طهارة آلفانده، قوللارن، آش آشاغانده، تىلارن آرالاشدىرغان كىشىلر،
مېنىم امتىنىڭ نىندى يىخشى كىشىلر يىدر!

ايضاح: رسول الله صلى الله عليه وسلم امتىنىڭ ھەر وقت پاك ھەم صامى ايسلردىن طازە
بولوب يورون تەلەگان، ھەر اورۇندە امتىن شوڭار چاقۇرغان.

۳۸۵ — حَدِّعْمَلْ فِي الْأَرْضِ خَيْرٌ لِّأَهْلِ الْأَرْضِ مِنْ أَنْ يُمَطَّرُوا
أَرْبَعِينَ صَبَاحًا.

ترجمه: بىندەنڭ گناھىنە كورە بىرولگان بىر جزا، يىر يوزىندە ياشاگان نىسەلر
اوچون قىر كۈن يىغور ياۋۇدىن آرتقراقدر.

ايضاح: آدم بالالارىنىڭ طورمىشلارنىدە بىرەكەت، ايرىكنىڭ ايكى تورلى يول ايسلە
بولا بىلور. آلارنىڭ بىرسى يىر يوزىندەگى اوسملىك دىنياسى، كە آنڭ تەلەگەن
قدر بولوب يىتشوۋى بىتون خلقىنىڭ جانلانوۋىنە مىلى اشلارنىڭ آغۇمىنە بىك طور ياردەمچى
بولا. بو ايسە ۋەقتىدە اللەنڭ رەھىمىيە ايدىرلگان كوك صولارى ايلەگەن بولا. لىكن خلقنىڭ
شول طىبىعى بايلىقلارنىدىن فايدەلەنە آلۇۋى اوز آرا طىنچلىقىغە طوقىتىدۇر.

بو ايسە بىرەكتىنڭ ايكىنچى سەببى بولورغە تيوش. اگەر خلق آراسىدە باش
باشتا قلىق ھەم سورۇب كۈچلى كىشىلر كۈچىزلىرىنى، ادبىز كىشىلر ادبلىلرىنى تەلەگانچە
ايزەرگە ايرىكلى قىلونغان بولسە ايدى، خلق دىنيانىڭ بايلىقىدىن ھېچ رەھەت تابا آلماي
يىدى. لىكن اللە تبارك و تعالى مونڭ چاراسىن قىلغان، خلقنىڭ طىنچلىقىنى يىبارگان

مىڭ بىر ھەدىت. ۹

اخلاقسز لرغه تيوشلى جزالر كورسه توب. شولارنى تيوشنچه يورتور اوچون كوچلى پادشاهلر ييارگان. منه شوندى اخلاقسز لارغه گناهلرينه قاراب تيوشلى جزالارن بيرو، طورمش دنياى اوچون اوزاق زمان يغمورلار يادوروب، اوسملىكلر جهزله و دن آرتقراق كورولگان.

۳۸۶ — حَرْمٌ لَّيْلَةٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ أَفْضَلُ مِنْ أَلْفٍ لَّيْلَةٍ يَقَامُ

لَيْلَهَا وَيَصُومُ نَهَارَهَا.

ترجمه: الله يولنده بر كيچ صاقچيلى ايتو، كوندزن روزه توتوب كيچنى عبادت ايله اوتسكارگان مك كيچه دن آرتقراقدر.

ايضاح: بنده نك اوزينه گنه فايده كيتورب، خلقغه فايدهسى كورنه گنه اشى ايله بتون خلق فايده سينه بولغان اشى قارشى كيسه، اسلاميت قارشنده خلق فايده سينه بولغان خدمتى نيچه مرتبه لر آرتق كورلگان. ملت يا مملكت خدمتى ايله بر كيچ اويو تورو، نيچه يللر كيچه، كوندز عبادت قيلودن آرتق صانالغان. آزغنه خدمتلى برابرينه الله تعالى طرفندن بيوك وعده لر بيرولگان.

رسول الله صلى الله عليه وسلم ده امتن شخصى خدمتلدن بيگركه عمومى خدمتلىرگه قرقدراغان. شول وعده لرگه صاف ايمانلى قوتلى اميدلى بولغان صحابه لر اوزلرن ملت هم مملكت يولينه باغشلاغانلر. اول وقت هر كم اوزن صالدا، ملت خدمتچسى صاناغان. ملت هم مملكت باشينه آغزلار كيلگان وقتده چيتمده قالونى اوزلرينه عارلك ديب بليگانلر. رسول اكرمگه ايمان ايتوب، آنك سوزلرينه اوشانوفى تيوش ديب بليگان مسلمانلر هر وقت شول اعتقادده شول خدمتمده بولورغه تبيش.

۳۸۷ — حُرْمَةُ نِسَاءِ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ كَحُرْمَةِ أُمَّهَاتِهِمْ وَمَا مِنْ رَجُلٍ مِنَ الْقَاعِدِينَ بَخْلَفَ رَجُلًا مِنَ الْمُجَاهِدِينَ فِي أَهْلِهِ فَيَخُونَهُ فِيهِمْ إِلَّا وَفَّقَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَبِيلٌ لَهُ قَدْ خَانَكَ فِي أَهْلِكَ فَخَذَّ مِنْ حَسَنَاتِهِ مَا شِئْتَ فَيَأْخُذُ مِنْ عَمَلِهِ مَا شَاءَ فَمَا ظَنُّكُمْ.

ترجمه: صوغشقه كيتكان كشيلىر نك خاتونلرينك حرمتى اوده قالغان كشيلىرگه، آنالارينك حرمتى كبيدر. اگر اويده قالغان بر اير، صوغشقه كيتكان كشينك خاتونن قاراونى اوستينه آلوب قالوبده آكار خيانت قيلسه، الله تعالى صوغشدهغى كشيگه مونك خيانتن بلدروب تله گان قدر يخشيلقلارن آلورغه رخصت ايتهر. اول كشيده تله گان قدر يخشيلقنى آلور. سز بو حقه نرسه اويلىسز.

ایضاح: ملت هم وطن باشینه کیلگان آغرقلارنی، بختسزلکلرنی همه کشی بر تیگز کوته رورگه تیوش. مملکت طنچلغی، وطن طوفاغن دوشمان آیاق آستونده تابئاتماس اوچون عزیز جانلرن قرغانمیچه کؤره کلرن کیروب دوشمانغه قارشى تورغان غیرتلى یکتلر اوستلرینه یوکلە تولگان خدمتلرن تیوشنچه اوتە سونلر اوچون آلارنڭ تربیه سنده بولغانلارنڭ کیره کلرن توتوروب، حاجتلرن اوتەب، کؤکلرن طنچلاندررغه تیوش. بو اش ایسه جانلری سلامت کؤگللى طنچ بولوب اویده قالغانلرنڭ اوستینه یوکلە تولگان. بره قومسن نفسینه حواجه بولا آلمیچه، شوندى بختسزلکده قالغان کشیلر گه خیانت ایتسه، الله تعالى طرفندن قاطی جزا لر کوره چک.

۳۸۸ — حُسْنُ الظَّنِّ مِنْ حُسْنِ الْعِبَادَةِ.

ترجمه: اللهغه هم بنده لرگه یخشی نیتده بولو، کورکام عبادتدندر. ایضاح: آدم بالالارینڭ بر برسینه یاوز نیتده بولوب یورولری، آراده تورلی اوکا یسر. لقلار طووغه سبب بولغانلقدن الله تبارک و تعالی (سؤظندن) کشیگه نچار نیتده بولوب یورودن اوزوکللى صورتده طیغان. بنده نڭ الله قارشنده غی حالى هیچ کمگه معلوم بولماغان لقدن بره نڭ قیافتینه قارابقنه یایسه نچارلغی آچق بلونمی توروب شبهلى اورنده کورو ایله گنه حکم ایتو هیچ کمگه رخصت ایتولمه گان. اللهغه هم بتون دنیا خلقینه یخشی نیتده بولوب یورو اڭ گوزهل عبادتلردن صانالغان.

۳۸۹ — حُسْنُ الْمَلَكَةِ (۲) يَمْنٌ وَسَوْءُ الْخُلُقِ شُرٌّ وَطَاعَةُ الْمَرْأَةِ نَدَامَةٌ وَالصَّدَقَةُ تَذْفَعُ الْقَضَاءَ السَّوْءَ

ترجمه: خدمتچیلر ایله کورکام اش قیلو برکتندر، نچار خلق برکتسز لکدر. خاتونلرغه بویصونمق، اوکنچدر. صدقه لر بلالردن صاقلار.

ایضاح: خدمتچیلر ایله کون ایته تورغان کشیلر بتون اشلرن خدمتچیلر هم پر یکاشچیکلر قولینه تابشرغانلقدن، اشلرینڭ آلهغه هم آرتقه کیتونده شولاردن کوته رگه تیوشلی. اشینڭ آلهغه کیتوون مالینڭ برکتلى بولوون تله گان حواجه خدمتچیلرینه تورلیچه یکلککلر قیلورغه کیره ک. آلارنڭ اش وقتلری یال ایتو کونلری بیلگولی بولورغه، خدمت حقلى یتهرلک بولورغه تیوش حواجه لری طرفندن شوندى ایرکنلککلر کورگان خدمتچیلرده البته بتون کوچلری ایله اشنى آلهغه یبارورگه طر شورلر.

کیره کلرینه یتهرلکده خدمت حقى آلا آلمان خدمتچیلر بیلگولی اول اشنڭ فایدهلى روشده بولوب چغوون تلى آلاسیر. خاتونلر اوی اچنده گى خدمتلر ایله گنه مشغول بولوب، سوده هم ایگون اشلردن آلارنڭ خبرلری بولماغانلقدن آلا رغه شول اشلرنی تاپشرواشنڭ هلاک بولوینه سبب بولور. اما خاتونلرنڭ ذهنلری ایرشورلک اشلرده آلا ر ایله کیگاشوب اش قیلوده ضرر بولماسه کیره ک.

[۲] ای حسن الفعل مع ممالکته.

۳۹۰ - حُقَّتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ وَحُقَّتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ

ترجمه: جنت پەردە لە ندى كۆكل تەلمەگەن نەسەرلە ايله، جەنن پەردە لە ندى نفس تەلمەگەن نەسەرلە ايله.

ايضاح: آدم بالالارينڭ دنياده كورسە تكان عمللرى برابرینە الله تبارك و تعالى كیاهچكە جنت، جەنن اسمندە ايكي تورلى اورون ھەزرلەگان. جنت: بندە نڭ كوكلى تەلمەگەن، قیلووی مشقتلى نەسەرلە ايله چولغانغان. الله نڭ رضالغن تەلب، كوكلى تەلمەگەن مشقتلى اشلرنى اشلەگان كشی جنتنڭ نق پەردەسن یرتوب اوزن مەگگولك راحت، طنچلق یورطى بولغان اوجماقە کرەچك، كە دنياهە كورگان مشقتلرينڭ یشن آندە تاباق: آزرغن نفسینە بیرلوب الله تەلمەگەن نچارلقلارنى قیلغان كشی جەننڭ پەردەسن یرتوب، قورتچلى اورونقە صالاق، كە آدم بالاسینڭ كوكلینە دە کیلمەگان قاطیقلارنى شونە كورەچك. اوزینە مەگگولك راحت تەلمەگان كشی، نفسینە ایهروب نچارلقلار قیلودن صاقلانورغە تیوش.

۳۹۱ - حَقُّ الزَّوْجِ عَلَى زَوْجَتِهِ أَنْ لَا تَمْنَعَهُ نَفْسَهَا وَإِنْ كَانَتْ عَلَى ظَهْرِ قَتَبٍ. وَإِنْ لَا تَصُومَ يَوْمًا وَاحِدًا إِلَّا بِإِذْنِهِ إِلَّا الْفَرِيضَةَ فَإِنْ فَعَلَتْ ذَمَّتْ وَلَمْ يَتَقَبَّلْ مِنْهَا، وَإِنْ لَا تُعْطَى مِنْ بَيْتِهِ شَيْئًا إِلَّا بِإِذْنِهِ فَإِنْ فَعَلَتْ كَانَ لَهُ الْأَجْرُ وَكَانَ عَلَيْهَا الْوِزْرُ، وَإِنْ لَا تَخْرُجَ مِنْ بَيْتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ فَإِنْ فَعَلَتْ لَعَنَهَا اللَّهُ وَمَلَائِكَتُهُ الْغَضَبِ حَتَّى تَتُوبَ أَوْ تَرَجِعَ وَإِنْ كَانَ ظَالِمًا.

ترجمه: ایرنڭ خاتون اوستونده بولغان حقلى: خاتون دوه اوستونده بولسه ده ایر خدمتندن طیبولماسقە، فرض روزەسندن باشقلارنى ایرنڭ رخصتندن باشقە توتماسقە تیوش. اگر توتسه، روزەسى قبول قیلنماس، اوزى گناھلى بولور. ایرنڭ رخصتندن باشقە اويدن بر نرسە بیرمەس. اگر بیرسە ثوابى ایرگە بولوب، خاتون گناھلى بولور. ایرنڭ رخصتندن باشقە اويدن چغوب یورمەسكە تیوش. اگر یورسە، اول اشندن قايتقانچە الله ھم فرشتەلرنڭ آچوونده بولور. اگر ایرى ظالم بولسە دە.

۳۹۲ - حَقُّ الْمَرْأَةِ عَلَى الزَّوْجِ أَنْ يُطْعِمَهَا إِذَا طَعِمَ وَيَكْسُوَهَا إِذَا اكْتَسَى وَلَا يَضْرِبَ الْوَجْهَ وَلَا يَقْبَحَ وَلَا يَهْجُرَ إِلَّا فِي الْمُبِيتِ.

ترجمه: خاتوننڭ ایر اوستونده گى حقلى: ایر اوزى آشاغان آشدن: خاتوننده آشاتو، اوزى کیگان کیومدن خاتوننیده کیدرو، یوزینە صوقماو، خاتونینە نچار سوزلر سويلەمەو، خاتوندن آیورولورغە توغرى کیلسە، خاتوننڭ اويدن کیتوب آیورلماو.

ایضاح: آرالاری شرعی نکاح ایله برکتلگهن ایر ایله خاتوننک حقلری بر برسینه یوکلە تاوب، طور مشنک الک مشقتلی آغر یاغی ایرلر اوستینه یوکلە تلگان. اسلام دینینک تله ونچه، بر ایرنک نساخنده بولغان خاتون طور مشنک همه آغرلارندن آزا اوزینک کیرهک نرسه لرن همه سن ایرندن صورارغه حقلی قیلونغان. ایر بولغان کشی اوزینک خاتونن آشاتو، کییندرو، جلی اویده توتو ایله کوچله نه در. خاتون طرفندن عائله طنچلغن یبارور لک بوزوقلق کورولسه، ادب طریقیله گنه خاتونغه بواشلرنک یارامغانلغن بلدرو، آلا ی بولماسه، جراحتله مس روشده صوغو یایسه باشقه اورونغه کوچوب یاتو کبی یکل قورقتو ایله گنه قورقتورغه ایرلرگه رخصت ایتولگان. نعمت حواجه سینک نعمتینه شکرانه قیلماق هر کمنک بورچی بولدقندن خاتونده اوزینک بتون آغرلارلر یوکلە گان، آشاتقان، اچرتکان ایرینک نعمتینه شکرانه بولسون اوچون هر وقت ایرینک خدمتنده حەزر بولوب آنک یورطنده اوشانچلی صاچی بولورغه تیوش.

۳۹۳ — حَقُّ لِلّٰهِ عَلَىٰ كُلِّ مُسْلِمٍ اَنْ يَّغْتَسِلَ فِي كُلِّ سَبْعَةِ اَيَّامٍ يَوْمًا يَغْسِلُ فِيهِ رَاسَهُ وَجَسَدَهُ.

ترجمه: الله اوچون هر مسلمانعه تیوشلی، هریدی کونده بر مرتبه غسل قیلوب، باشن هم بارچه تنن یومق.

ایضاح: پاکلک نیگزینه بنا ایتولگان اسلام دینی مسلمانلرنک هر وقت اوزلرن پاک ایتوب یورتولرن تلی هر وقت اوزینک پاکلکینه اهمیت بیرگان کشیلرگه آرتق محبت ایله قاراب، مشقتلری سببلی هر کون قیونورغه وقت تابا آلمانغان کشیلرگه یدی کونده بر بولسده اوزلرن کرلردن پاکلە ونی واجب ایتکان. پاکلکگه اهمیت بیرمەگان کشیلر قیامت کون جوابده قالاچقلار.

۳۹۴ — حَقُّ عَلَىٰ كُلِّ مُسْلِمٍ السَّوَاكُ وَغَسْلُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَاَنْ يَمْسَ مِنْ طَيِّبٍ اَهْلُهُ اِنْ كَانَ.

ترجمه: هر مسلمانغه تشارن سواک ایله پاکلە مک، هر جمعه ده غسل قیونمق، بولسه خاتونینک ایلی ماین سورتک تیوشدر.

۳۹۵ — حُوسِبَ رَجُلٌ مِّمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ فَاَمَّ يُوْجِدُ لَهُ مِنَ الْخَيْرِ شَيْءًا اِلَّا اَنَّهُ كَانَ رَجُلًا مُّوسِرًا وَاَكَانَ يَخَالِطُ النَّاسَ وَكَانَ يَأْمُرُ غُلَامَهُ اَنْ يَتَجَاوَزُوا عَنْ الْمَعْسَرِ فَقَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ لِمَا لَكَتَهُ نَحْنُ اَحَقُّ بِذَلِكَ مِنْهُ تَجَاوَزُوا عَنْهُ

ترجمه: سزدن اول بولغان امتلردن بر کشی حساب ایتولدی. آنک یخشیلقندن هیچ نرسه سی تبولمادی. لکن اول خلق ایله آلس بیروش ایتە تورغان بای کشی

بولوب، خدمتچيلارينه، فقيرلارنىڭ بورچلارنى غو ايتەرگە قوشادر ايدى. الله تبارك وتعالى
فوتشەرگە بو كشينىڭ حالى بلرۇب مونىڭ گناهن غو ايتەرگە بيورور.

ايضاح: الله تبارك وتعالى نڭ بنده لږگه قاراوى. آلاړنڭ اوز آراده اش قيلولارينه قاراب بولور. محتاجلږغه قالغانلږغه ياردهم ايتوب بورچلى كشي لږگه يكللك قيلغان آدم لږ الله تبارك وتعالى دن آندنده آرتق ياردهم ويكللكلر كورگانى حالده، خلق ايله شفقت سر روشده اش قيلغان بنده لږ الله تعالى دن بر وقته شفقت كوره آلاس لږ.

قيامت كې قورقنچلى بر كونده اوزلرينه الله نڭ ياردهم ايتوون تله گان كشي لږ،

٣٩٦ - الْحَدِيثُ عَنِّي مَا تَعْرِفُونَ.

ترجمہ: سزناڭ کوڭلرکز تانوغان نرسہ مینم حدیثم بولور.

ايضاح: الله تبارك وتعالى طرفىدىن يبارلىغان دىن البتە بىندەلرنىڭ عقللىرىنىە موافىق، كۆڭللىرىنىە ياتوشلى بولۇرغە تىيوش. شۇنىڭ اوچۇن بولسە كىرەك رىسول الله صلى الله عليه وسلم اوز اسمىدىن سويلەنگان حديثلارنى اولچەر اوچۇن بىندەلرنىڭ عقللرن مىزان قىلغان. رىسول اكرم اسمىدىن سويلەنوبدە عقلىزغە اوخشاماسە، اول پىغمبەر سوزى توڭل. آنى قبول قىلۇدن صافلانورغە تىيوش. رىسول الله اسمىدىن سويلەنوبدە بىزنىڭ طورمىشمىزغە صىسە عقلىزغە اوخشاسە شول پىغمبەر سوزى بولۇر. شول سوز بىزنىڭ اوچۇن دىن بولۇر.

٣٩٧ - الْحَرْبُ حَدَّةٌ.

ترجمہ: صوغش آداودن عبارتدر.

ايضاح: طوغريلق نىگزىنە قورلغان اسلام دىننىدە كىشىنى ساتاشىدە تورغان (آلداو) بىك نىق ھىجۇمگە اوچراپ مەنەقلىق ئەلانمىدىن ساتالغان بولسىدە صوغش ۋەقەندە دوشماننى ساتاشىدە روپ آلتىق ھىجۇمىدىن قوتلور اوچون دوشماننى آلداو دىست قىلغان.

٣٩٨ - الْحَزْمُ سُوءُ الظَّنِّ.

ترجمه: خالقندى ھاقلا نىقى، سۇۋىندىر.

ايضاخ: دين اشلرنده بزهر كمنك وجدانيه قاراب اش قيلورغه تيوشلى قيلولغانم
بر كشينك عيبن آچق صورتده بلمى توروب، شېههلى اورنلرده شېههلى كشيلىر ايله
يورووينه قارايته آكار نچار نيتده بولوموز الله تبارك وتعالى طرفندن اوزكلى
صورتده طيولغان. لكن دنيا اشلرنده تورلى احتماللر بولون آلدە توتوب ممكن قدر
صالحلى ايله اش قيلورغه لازم كورلگان. مثلاً سودا اشلرنده هېزر قولنده آچھسى
بولماغان كشينك وجدانيه اوشانوبته اش قيلونمى، بلكه آنك قولندن اوشانجلى كاغذ

آلورغه ياييه صاقلق اوچون بر نه بير آلوب قالورغه تېوشلكنى الله تعالى قرآنده اوزى كورسه تكان. شونڭ اوچون مين اوشانچلى كشى ميڭا بورچه كاغزىز بيروب تور ديب كىلگان كشىلرگه توتدروب يبارونى مسلمانلقنڭ تله گان نرسه سى ديب نه پتوب بولى. لکن بو اشلر اوشانچلى كشى ايكانى معلوم بولماغان كشىلر حقنده بولورغه تېوش. اما قات، قات صناپ اوشانچلى ايكانى بلونگان كشىلردن صاقلانوب، آلا رغه آزغنده اوشانچ كورسه ته و اول كشىلرگه سۇظن بولوب بومبارك حديثه ياد ايتولگان صاقلقده شول معناده گى صاقلق بولورغه تېوش. يوقسه كم ايكانى بلونمه گان همه كشىگه اوشانوب تله گان نرسه لرن بيروله اول وقت طورمشنڭ آستى اوستكه كيلور.

۳۹۹ — اَلْحَسَدُ يُفْسِدُ الْإِيمَانَ كَمَا يُفْسِدُ الصَّبْرَ الْعَسَلَ.

ترجمه: كونچىلك ايماننى بوزار، (صبر) بالنى بوزغان كى. ايضاح: اوزينڭ طرشلى ايله بربر ايركنلىكگه ايرشكان كشىنڭ قولنده غى دهوله تن كونله و آلڭ قولندن اول نعمتنڭ كيتوون تله و، ياييه شول يولده طرشوب يورو كشىلك دنيا سنده آلڭ توبان اشلردن صانالغان كى، اسلاميت قارشنده ده ايمان ايله برگه جيو له آللى تورغان نچارلقدن صانالغان. كشيده بولغان دولتكه قاراب قزق، آنڭ سىبلرن تېكشر اوزگده ده شول دولتنى بولدرورغه طرش، لکن اول كشىگه ياوزلىق تله و دن يراق بول.

۴۰۰ — اَلْحِكْمَةُ عَشْرَةُ أَجْزَاءٍ تَسَعُهُ مِنْهَا فِي الْعَزَلَةِ وَوَاحِدٌ فِي الصَّمْتِ.

ترجمه: بنده گه فايده لى بولغان اش اون تورلى بولوب، شونڭ توقزى يالغزلقده برسى تيك توروده در.

ايضاح: اوزلرينه تله گان يخشىلقنى اييده شلرينه ده تله ب، آلا رغه هر وقت فايده لى كىڭاشلرده بولغان اخلاقلى، وجدانلى كشىلر ايله قاطناشو طورمش اوچون فايده لى بولغانلقدن رسول اكرم صلى الله عليه وسلم كوب اورنده شوندى كشىلر ايله گنه كىڭاشوب اش قىلورغه چاقرغان. لکن همه كشى شولاى فايده لى بولوب بتمى بعض كشىلر، اوزلرى ايله قاطناشقان، اوزلرينه كىڭاشكه كىلگان كشىلرنڭ ضررلارينه غنه طرشوب ممكن قدر آلارنڭ اخلاقلرن بوزارغه طرشه لر. منه شوندى اخلاقىز كشىلر ايله قاطناشوب عمرنى ئه رهم ايتكانچه يالغزلقده اوتكارو نيچه مرتبه آرتق كورلگان. شونڭ اوچون قاطناشوب اش قىلا تورغان كشىلرنڭ لول اخلاقلرينه توشنورگه كيره ك.

۴۰۱ — اَلْحَلْفُ حَنْتٌ أَوْ نَدَمٌ.

ترجمه: آنط ايتو، گناه ياييه اوكنچدر.

ایضاح: آنط اوستکه لازم بولماغان بر نرسه فی لازم ایتمک نلکدن، آنک صوکی بنده اوچون قورقچلی بر نرسه بولوب چقاد.

الله اسمی ایله آنط ایتوب بر اشنی بولدرورغه اوستینه آسه. شول اشنی بولدرورغه دین طرفندن کوچله نه در. اگر آئی اشلی آلماسه ثباتسز بر کشی تانولوب الله قارشنده طور گناهغه اوچریدر. یایسه شونی بولدرور اوچون آرتق مشقتلر کورگا نلکدن آقتقدن اوکنچکه قالادر. آنطنک شوندى قورقچلی یاقلارن اویلاب کیره کمهس اور نلارده آنط ایتودن صاقلانورغه تیوش.

۴۰۲ - الْحَمْدُ عَلَى النِّعْمَةِ أَمَّا لِرِزْوَالِهَا.

ترجمه: نعمتکه شکرانه قیلیق، شول نعمتنک قولدن کیتووندن طنچلقد.

ایضاح: الله تبارک و تعالی بزه بیرگان چیکسز نعمتلری برارینه بزدن شکرانه تلیدر.

اول شکرانه ایسه شول نعمتی اورنده توتوایله بولابلور. الله نک بیرگان نعمتن قدرله ب اورنده توتقان کشیلر نک هر وقت نعمتلرن آرتدرا تورونی الله تبارک و تعالی وعده قیلوب، کفران نعمت قیلغان کشیلر قاطی عذاب بیرووی ایله قورقتقان.

الله تعالی نک نعمتلرینه شکرانه قیلو تیوش بولغان کبی بنده لر طرفندن کورگان یخشیلقلارغه ده شکرانه قیلورغه بورچلیمز. بو ایسه آلا رغه هر وقت یخشی نیتده بولوب، توغری کیلگنده اوزلرینه ده یخشیلق کورسه تو ایله بولور.

۴۰۳ - الْحَلَالُ بَيْنَ وَالْحَرَامِ بَيْنَ وَبَيْنَهُمَا أُمُورٌ مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهَا كَثِيرٌ

مِنَ النَّاسِ فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ فَقَدْ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِزِّهِ وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ

وَقَعَ فِي الْحَرَامِ كَرَاعٍ يَرعى حَوْلَ الْحَيِّ يَوْشِكُ أَنْ يُوَفَّعَهُ أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ

مَلِكٍ حِمًى أَلَا وَإِنَّ حَيَّ اللَّهَ فِي أَرْضِهِ مَحَارِمُهُ. أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا

صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ.

ترجمه: حلال هم حرام بولغان نرسه لر همه سی الله تعالی طرفندن بیان ایتولگانلر.

حلال ایله حرام آراسنده بعض بر شبهه لی نرسه لر بار آلا ر نک حراملقیده حلاللگیده

آچق بلنی، بو نرسه لر نی کوب کشی بله آلی، اگر بر کشی شوندى شبهه لی نرسه لردن

صاقلانسه، اول کشی اوزینک دینن هم ناموسن صاقلانغان بولور، اگر بر کشی شوندى

شبهه لی نرسه لر اشله سه، اول کشی حرامغه یاقن بولور، قورالانغان بیرنک یاننده کتو

کوتک ان کتوچینک جزاغه یاقن بولووی شیکلی. آگلا کز! هر پادشاهنک کوررگه یارامی

تورغان قورالانغان بیرى بولدر شونک کبی الله تعالی نکده بیر یوزنده قورالانغان

بیری بار، که آلا ر الله نک حرام قیلغان نرسه لریدر. آگلا کز! بنده ده بر کیسه ک ایت

بار اگر اول ایت کیسه گی یخشی بولسه بتون تهن یخشی بولور. اول نچار بولسه بتون تهن نچار بولور. اول ایت کوکدر.

ایضاح: دین اشلی، همه نرسه فی بلوب بترگان کیك علمی الله طرفندن اویره تلگانلکدن آنده همه نرسه آچق، همه نرسه بیلگولی بولورغده ممکن. لیکن دینی اشلرنک همه سی شولای آچق قیاونسه ایدی بنده لرنک مقدس عقلری تمام اشسز قالوب، یالقالوقعه بیرلور ایدی. بو ایسه انسانیت اوچون صوگ درجه ضررلی بولغانلقدن الله تبارک و تعالی آلا قیلماغان، بیک کوب نرسلرنی آیروم آچق بیان قیلغانده بعض نرسلر حقده هیچ سویله میچه بنده لرنک اوزاوستلرینه تاشلاغان. منه شوندی نرسلرگه شبهه لی نرسلر اسمی بیرلگان، که بولارنک حلاللغی، حراملغی باش واتوب طرشقاندن صوگننه بلونه. بو ایسه کوب کشیلر طرفندن اشلنه آلمی، شونک اوچون حراملغن یایسه حلالگن آیرم آچق بلمه گن نرسلرنی قیلو درست بولسه ده، قیلماوی آرتق کورلگان.

۴۰۴ — الْحَلَالُ بَيْنَ وَالْحَرَامِ بَيْنَ فَدَعْ مَا يَرْبِيكَ إِلَى مَا لَا يَرْبِيكَ

ترجمه: دینده حلال بولغان نرسلرده، حرام بولغان نرسلرده بیان ایتولدی کوکلیکن شیکله ندرگان نرسلرنی قویوب، شیکله ندرمی تورغان نرسلرنی اشله.

ایضاح: دین بنده نک کوکلیکنه تابشرلغان، آنک کوکلیکنه یاتقان نرسه دین هم آنک اوچون فایده لی بولوب، کوکلی تارتماغان نرسه آکار حرام، آکار ضررلی نرسلر بولور.

بر اشنک حراملغی یایسه حلاللغی حقده شیکله نوبده بر طرفی قوتلی بولسه شول طرفی اشلرگه تیوش. اما بر اشنک قایسی طرفنده قوتلی آلماسه آنی بتونله طاشلاوی آرتق.

۴۰۵ — الْحَيَاءُ خَيْرٌ كُلَّهُ

تورالو.

ترجمه: او یالونک همه سی خیرلیدر.

ایضاح: انسانیت دنیاسنده بعض بر کشیلر بولا، آلا الله نک عفوینه تایانوب گناهنی اشلرگه راضی بولالار. لیکن شول اشنی اشله گانده خلق بلودن او یالوب، آنی اشلهمی تاشلیلار. بولارنک حیالری اوزلرن گناهغه توشودن صاقلادی. منه موندی کشیلر اوچون حیا فایده لی بولا. موندی کشیلر اوچون حیا ایماندن بولا. ایکنچی بر تورلی کشیلر بولا. اوزلرینک آرتق او یالولاری سببی تلگن سوزلرن کشیگه آکلاتا آلمیلار، اوزلری کشی سوزن آکلی آلمی قالالار، منه موندی کشیلر اوچون حیا ضررلی موندی کشیلر اوچون حیا حزام.

شونک اوچون اورنی ایله او یاله بلورگه، اورنی ایله او یاتدن قاچا بلورگه کیهک.

۴۰۶ — الْحَيَاءُ لَا يَأْتِي إِلَّا بِخَيْرٍ

{ ترجمه: اورنلى اويالو بىندە اوچون ھەمە خىرلى اشلىرى كىتورر.
ايضاح: اورنلى حيا - وادب بىندە اوچون ھەر وقت فايدەلى بولغانلىقدىن ھەر كىم آنى
اوزىنە ايىدەش ايتەرگە تىيوش. حيا ھەم آنىڭ فايدەلى، ضررلى اورنلارنى ياش بالالارنىڭ
پاك كۆڭللىرىنە مەكتەپ صەفلىرىدە، عائىلە مەكتەپلىرىدە سەككىزورگە تىيوش. حيا - ادب طورىمىش
دۇنياسىدە بىيوك اورون تۇتقانلىقدىن آنى خاۋاردىن چىقارماسقە تىيوش.

۴۰۷ - الْحَيَاءُ مِنَ الْإِيمَانِ.

{ ترجمه: اورونلى اويالو، ايماندىنر.
اللەدن قورقماغان، بىندەدىن اويالماغان كىشىدە ايمان تورماس. تورسەدە بوتاقلارى
صەفان، قارتايغان نورسىز آغاچ كىيىگنە بولور.

۴۰۸ - الْحَيَاءُ وَالْإِيمَانُ شُعْبَتَانِ مِنَ الْإِيمَانِ وَالْبَدَأُ وَالْيَأْنُ شُعْبَتَانِ مِنَ

الْتَّفَاقِ.

ترجمه: اويالو، آز سوزلى بولو، ايماننىڭ ايكى بوتاغى بولوب، آچى ھەم كۆپ
سوزلى بولمىق - مناقىلىقنىڭ ايكى بوتاغىدىر.

{ ايضاح: اوستا ھەم ماتور تىل، كىشىلىك اوچون كى ماتور زىنەت ايكىنى عىل ھەم
رسول اللە طرفىدىن بىلەرلىگان ايدى اوزىنىڭ ماتور، اوستا تىل اوز فايدەسىنە يايىسە بىتون
خلق فايدەسىنە خىدمەت ايتىدەرسە آلسە بو آنىڭ اوچون ماتورلىق، بو آنىڭ اوچون زىنەت
بولور. لىكىن شولدا وستاتىلن خلقنىڭ يوراكىنە جراحت سالورلىق نىچار سوزلەرگە، دۇنيا
بوزا تورغان قىتتەلەرگە خىدمەت ايتىدەرسە بو تىل آنىڭ اوچون ضررلى بولوب، رسول اكىرم
صلى اللە عليە وسلم دە موندى تىلنى نىچارلىقنىڭ كى يىمانى بولغان مناقىلىق علامىتىدىن سانانغان،
شونىڭ اوچون سوزنى اورنىدە سويللى بلورگە اورنىدە طىولە بلورگە كىرەك.

۴۰۹ - خَابَ عَبْدٌ وَخَسِرَ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ فِي قَلْبِهِ رَحْمَةً بِالْبَشَرِ.

ترجمه: اگىر بىر كىشىنىڭ كۆڭلىدە اللە تەئالى بىندەلەرگە مەرىمەت اورلىقى قىلماسە، اول
كىشى ھىلاك ھەم اوكنىچە بولىدۇ.

{ ايضاح: آدم بالالارنىڭ بىرسىنىڭ فايدەسى ايكىنچىسىنىڭ ياردەمىنە بەيىلە نىگانلىكىدىن،
ھەر كىم، كىشى ياردەمىنە محتاج بولادىر. خلق اىلە قاپاناشە بىلگان، خلققە تولدىن كىلگان
قدىر ياردەمدە بولونغان كىشى، اوزىنىڭ آغىرلىق وىقتىرىدە خلقىدىن تورلىچە ياردەملەرگە
آلغانى حالەدە، خلقىدىن آيرىلوب كىشىگە ھىچ مەرىمەت، شىقت كورسە تەمەگەن آدم آغىرلىق ساعىتىرىدە
ھىچ كەمدىن ياردەم كورە آلمىچە بىيوك اوكنىچە چىدە ھىلاك بولور.

۴۱۰ - خُذْ حَقَّكَ فِي عَفَافٍ وَأَفِ أَوْغَيْرِ وَأَفِ.

{ ترجمه: اوزىنىڭ حقنى يىخشىلىق اىلە آل. بىرسە دە، بىرمەسە دە نىچارلىق قىلمە.

ايضاح: اوز قولك ايله بېرلگان حلال مالگنى يعنى حقكى كشيدين صوراو نى قدر توغرى بر اش بولسه، شريعت قارشىدەدە شول قدر اوك كيڭ رخصتلى نرسە، هر كم اوزينڭ حقن كشيدين تلهگان وقتدە صورى آلادر. لىكن بورچ ايهسى كىرك بورچن بېرسن كىرەك بىرمەسەن آندىن يىخشىلىق ايله صوراغە تيوش ايتولگان. اوز حقنى صورىم دىب كشيىڭ كوڭلىنە جراحت بولورلىق نچار سوزلر آڭار قاطىلقلار كورسە تو اسلاميت اشى توگل ايكانن خاطردن چىقارماسقە تيوش.

۴۱۱ — خُذُوا مِنَ الْعَمَلِ مَا تُطِيقُونَ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَمَلُّ حَتَّى تَمَلُّوا.

ترجمە: عملگىزنى كوچىز يتىكان قدرگە قىلىڭىز. سز عملدن يالقماشەڭىز، اللە تعالى سىزگە ثواب بېرودن يالقماش.

ايضاح: بر اشنىڭ خلق آراسىدە اوزاق زمان حكم سىروى اوچون آنىڭ شوندى ترتيب ايله تىزلىگان بولوى كىرەك، كە آنى بر مرتبە قىلغاج ايكنچى مرتبە قىلوى بىندەنىڭ كوڭلى تەلب تورسەن، يىڭلىك نىگىزىنە بنا ايدلىگان اسلام دىنىنىڭ شريعت حكمارىدە بىز شول تىرىنى كورە آلامىز. اللە تبارك وتعالى آدم بالالارىنە عمل يوكلەتكەندە هر وقت بىندەلرنىڭ كوچلرن طاقىتلرن آلدە توتقان. آقتىق كوچ ايله قىلونه تورغان عبادىلرنى بىندەلرگە يوكلەتەيچە مەكەن قدر يىڭلىك قىلغان. اللە تبارك وتعالى طرفىدىن كورسە تلىگان يىڭلىكلەرگە قارامىچە اوز اوستىنە آرتىق مشقتلر يوكلەپ عبادت قىلونىڭ تيوش توگلىگەن، رسول اللە صلى اللە عليه وسلم بو حديث ايله آڭلاتقان.

اللەغە ياقىلىق قىلام دىب آقتىق كوچى ايله روزە توتوب خالىدىن كىتىكان اشچىلرنىڭ }
بتون عمرلرن نىقل نمازلارغە صرف قىلوب طور مشلارن خراب ايتىكان صوفىلرنىڭ خالىرى }
(بو حديثدن آڭلانە كىرەك.)

۴۱۲ — خَصَلْتَانِ لَا يَجْتَمِعَانِ فِي مُؤْمِنٍ الْبَخْلُ وَسُوءُ الْخُلُقِ.

ترجمە: نچار خلق ايله سارائلىق، مؤمن بولغان بىندە جىنولا آلماسلار.

ايضاح: كىلەچكە اللەنىڭ رحىمتىنە، اوزىنىڭ كوچىنە اوشانىچى ضعيف بولغان كشى: كىلەچكە اوزن ئەللە نىندى قورقنچلر آستىدە قالورلىق ايتوب اوپلى. نىھىت مونىڭ كوڭلىدە سارائلىق تووب، بارمالى ايله اوزىدە ھەم باشقەلار دەفايدەلەنە آلماسلىق بر حالگە كىلە. موندى سارائلىق انسانىت دىنىسى اوچون ضررى بولدىدىن اسلام دىنى آنى، ايمان ايله بىرگە تابولە آلى تورغان بىرنرسە دىب تانوغان. درست مالنىڭ قدرن بىلوب ساقىلارلىق قدر سارائلىق كىرەك، لىكى اول سارائلىق مىللىلرنىڭ بارشىنە طور مش دىنىسىنىڭ آغوشىنە }
(ضرر ايتىماسلىك بولورغە تىيىش.)

۴۱۳ — خَمْسُ فَوَاسِقَ يُقْتَلْنَ فِي الْحِلِّ وَالْحَرَمِ: الْحَبَّةُ وَالْفَرَابُ الْأَقْعُ وَالْفَارَةُ وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ وَالْحُدْيَا.

ترجمه: خلقفه ضررى تيميه تورغان بش تورلى نچار نرسي نيندى اوروئدهده اوتورورگه يارار: جلان، آلا قارغه، سچقان، تشلى تورغان ات، جابلاق قوشى. ايضاح: اسلام دىني دنياده بولغان جان ايه لرېنك حه للرن اعتبارغه آلوب، آلا رنك طنچلغن صاقلانوى. آلا رغه ظلم قيلماونى آدم بالالارينه تيموش قيلغان. لکن اوزلرينك نچارلقلارى سببى كشيلىك دنياسى اوچون ضررى كورلگان بعض برحيوانلردن صاقلانوى درست كورگان

۴۱۴ — خَمْسٌ لَيْسَ لَهُنَّ كَفَّارَةٌ: الْإِشْرَکُ بِاللَّهِ وَقَتْلُ النَّفْسِ بِغَيْرِ حَقٍّ وَبُهْتُ الْمُؤْمِنِ وَالْفِرَارُ مِنَ الرَّحْفِ وَيَمِينٌ صَابِرَةٌ يَقْطَعُ بِهَا مَا لَا بِغَيْرِ حَقٍّ. ترجمه: بش تورلى گناه نيندى كفاره ايلهده عفو ايتولهس. اللهغه شرك قاتمق، حقزغه كشى اوتورمك، بر مؤمننى خيرانلقده قالدرمىق، صوغش صفندن قاجمق، يالغانغه آنط ايتوب، كشينك حقن كيسمك.

ايضاح: الله تبارك و تعالى هر وقتده عفو ومرحمتن آلدە توتوب. دنياده قيلونغان گناهلرنى بتونلهى عفو ايتو يايسه دنيانوى عذاب كى كچكنه بر جزالر ايله گنه كيچررگه وعده قيلغان. لکن طنچ ياشا گنه خلقنك طنچلغن يياروب خيرانلقده قالدرو يالغان آنط ايتوب كشى حقن يوغالتو. الله نك قدرت قولى ايله بنا ايتولگان بنانى واتو كى نچارلقنك آقتق چيگنده بولغان كشيلىرگه جزانى قيامت كى قورقنچلى بركونده، بتون عالم قارشنده بيروورگه قالدوغان. موندى نچارلق قيلغان كشيلىر، عمرلرن آرزونلقده اوتكارگان شركلر ايله بر درجهده توتلغانن اويلا ب هر كم آندن صاقلانورغه تيمش

۴۱۵ — خِيَارُكُمْ الَّذِينَ يُحِبُّونَكُمْ وَيُحِبُّونَكُمْ وَتُصَلُّونَ عَلَيْهِمْ وَيُصَلُّونَ عَلَيْكُمْ وَشَرَارُ الَّذِينَ يُبْغِضُونَهُمْ وَيُبْغِضُونَهُمْ وَلَعْنُونَهُمْ وَيَلْعَنُونَهُمْ.

ترجمه: اماملركنك ايزگوراكى: سز آنى سويه رىز، اول، سزنى سويه رى، سز آكارغه يخشيلق تله ب دعا قيلورسز، اول سزگه دعا قيلور.

اماملركنك ياوزراغى: سز آكار دوشمانلىق صاقلارسز. اول سزگه دوشمانلىق صاقلار، سز آكار لعنت ايتهرسز، اول سزگه لعنت ايتهر.

ايضاح: ملت يا محله نك كوكللى رهوشده ياشاوى، كيله چكده اوزينه ياقطى كونلر اميد ايتوى، تورلى صفندن جيولغان. تورلى فكرده بولغان خلقنى بر نقطهغه جيوب بر اشنى اشلهرلك، بر سوزنى سويله تورلك غيرتلى، اشللى اماملر قولينه تاپشراغان. مونك

اوچون امام افندی اوزن خلقغه توغرى خدمتى، فايدهلى كىڭاشى ايله تانوته بلوى تيوش. خلق حاجتلىرى ايله ياقندن تانشو خلق خدمتى اوچون جانن قزغانماغان امام اش باشنده بولسه، شول ملت طورمش دولقونلىرى آراسندن سلامت قوتلوب، دنياده راحت طنچ ياشى آلور، توبان خلق ايله تاتولقده، دوستلقده ياشار اوچون، خلق امامنى اوزلىرى صايلاپ آلولارى تيوش. خلق تله مېچه تورلى سبىلر ايله گنه دايلانغان كشيلىر بر وقتدهده خلق ايله تاتو تورا آلماسلر.

۴۱۶ — خِيَارُكُمْ مَن تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ.

ترجمه: سزنىڭ ايزگى — فايدهلى كشيلىرگىز، اوزارى قرآننى اوگره نوب كشيگه اوگره تكان كشيلىردر.

ايضاح: قرآن، خلقنىڭ حاجتلىرى ايله ياقندن تانشقان الله نىڭ قدرت قولى ايله توزولوب، بتون يىرىوز نده بولغان ملتلىرگه پيغمبر بولوب يبارلگان بر ذاتقه ايندرلگانلىكن آندە تورلى ملتدن چيولغان مسلمانلرنىڭ دىنى هم دىناوى حاجتلىرى كورسە تلگان بولورغە تيوش. بوهم شولاي بولغاندە، شونىڭ اوچون هر ملت اوزىنىڭ كىرەك نرسەن قرآندىن قارارغە مېجور بولادر. لېكىن قرآن اول وقتدەغى تللىرىڭ ماتور راغى بولغان عرب تلىندە ايندرلگانلىكن، بىزنىڭ كىي باشقە تلىدە سويلەشە تورغان ملتلىر اوزلىرى تلىگان نرسەنى توغرىدىن — توغرى قرآندىن آلا آلمىچە، بر برسىنە تمام باشقە بولغان تفسىر — ترجمەلرگە قارارغە تيوشلى بولغان. بېچارە مسلمانلر آصلا اوزگارونى قبول قىلىمى دىب اوشانغان مقدس كىتابلىرىنىڭ تفسىرىندە شوندى باشقەلىق، عقلىغە صىماسلىق بدعتلىر كوروب سونىڭ درجە آبدراسەدە تفسىر اسىندە بولغاچ قبول ايتتى چارە بولماغان. تلر تلىمس شول بدعتلىرىنى قبول ايتكان. مەنە شوندى بدعتلىر اچىندە ياشاگان خلق آراسىدىن چىقوب قرآننىڭ توب معناسىن آڭلاغان، تورلى بدعتلىر ايله آغولانغان خلققە قرآننىڭ توب معناسىن آڭلاتقان — هر ملتنىڭ اوزى اوقوب آڭلارلىق تلىگە ترجمە قىلغان كشيلىرى رسول اكرم صلى الله عليه وسلم بتون خلقنىڭ ايزگوسى، فايدهلىسى صاناغان. قرآن بىزنىڭ بردىبىر اوشانچىلى كىتابىمىز. بولغانلىقتىن آندىن هر كىم فايدهلەنە آلسون. آنى هر كىم اوقوب آڭلاسون. بوتلىك ايسە اوشانچىلى علمائى جمىيىتى طرفىدىن هر ملتنىڭ آنا تلىنە ترجمە ايتلو ايله گنە بولا بلور.

۴۱۷ — خِيَارُكُمْ أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقًا الْمُوْطَنُونَ اِكْتِفَاءً وَاشْرَارُكُمْ الثَّرَاوُونَ الْمُتَّقِيهِ قُونَ الْمُتَشَدِّقُونَ.

ترجمه: سزنىڭ آراڭىزدە خىرلى كشيلىرگىز، كوركام خلقلى، آلارنىڭ تىكرەسەندە يورورگە مېكىن بولغانلرگىزدەر. نىچار كشيلىرگىز، كوب قىچقروب قاطى سوزلى بولغانلرگىزدەر.

ترجمەلەر
بۇ يەردە
بىر قانچە
مەسىلەلەر
كۆرسەتىلگەن

ايضاح: كوركام خلقلىرى، شىقتىلى طبيعتلىرى ايله خلقى اوزلىرىنه قاراتا آلغان، اوزلىرىنىڭ ئەيىلەنەلىرىنە آدملىرى جىيە آلغان كىشىلەر، انسانىت دىنياسىدە كىشىلەردىن كىشىلەردىن سانالغان، اللە تبارك وتعالى قارىشىدە، خلق وچون فايدەلى كىشىلەردىن سانالغانلار. سوزلارنى اويلايمىچە سويلەگەن، قاتى سوزلار بىلەن خلقنىڭ طىنچلىغىنى يىبارغان يىكل عقللى كىشىلەردە دىنياسى اوچون ھىچ فايدە كورنمىچە بىلىككە آلاردىن ضررغىنە بولوب تورور. كىشىنىڭ نىندى اوروون توتقاننى بلور اوچون آنىڭ سوزىنە قاراويتەر.

۴۱۸ — خَيْرُكُمْ أَحْسَنُكُمْ فِضَاءً لِلدِّينِ.

ترجمە: سىزنىڭ خىرلى كىشىلىرىڭىز، يىخشىلىق ايله بورچلارنى اوتەگەنلەرگەردر. ايضاح: دىنيادە كى بىرگە اوروون توتقان نرسە توغرىلىق — اوشانچىلىق ايكانى ھەر كىمنىڭ معلومى بولسە كىرەك، خلققە اوشانچىلىق، توغرى ايكانى تانوتە آلغان آدمنىڭ طورمىشىنى قدر كوڭلى، كىلەچىكىنى قدر امىدلى بولسە، اوشانچىلىقنى ايله تانولغان آدمنىڭكە طورمىشى شول قدر كوڭلىز، شول قدر امىدسىز بولور. طورمىشى دىنياسى ياردەملەشۈ نىگىزىنە قورولغانلىقتىن آندە ھەركەم، كىشى ياردەمىنە محتاج بولادى. قايسى بىر كىشى آقچەلى بولسا، اش بىلىمى. آڭاراشچى كىرەك. ايكىنچىسى اش بىلەن آقچە بولسا، موڭار آقچەلى كىشى كىرەك. مەنە شۇندى كىشىلەرنى بىر بىرگە جىيەش اش بىلەن اوچون اوشانچى كىرەك. اوستلىرىنە، يوكلەتلىگان خىدمەتنى — بورچنى اوتەرلىك قدر توغرىلىق كىرەك. بو، ايكىسى ايكى تورلى ياردەمگە محتاج بولغان آدملىرى بولسا بىر بىرىن اوشانچىلىق كىشى دىيە تانوسەلار ايدى البتە اشكە آبدراب اوتورماسلار ايدى. طورمىشى دىنياسىدە اوشانچى طور اوروون توتقانلىقتىن اللە تبارك وتعالى ايكى آرادە قورقۇ بولماسون اوچون اوشانچىلىق كاغىز آلونى واجب ايتكان.

۴۱۹ — خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لَاهِلِهِ.

ترجمە: سىزنىڭ خىرلى كىشىلىرىڭىز، خاتون وبالا — چاغلارنى خىرلى بولغانلارگەردر. ايضاح: اللە تبارك وتعالى بىزنى آدملىرىگە فايدە ايتەرگە، محتاج كىشىلەرگە ياردەم قولى سوزارغەنى قدر چاقىرسەدە، بىندەنىڭ اوز تىرىيەسىدە بولغانلار ھەمەكشىدىن آلدە توتولورغە تىيوش ايكانىن اوزىنىڭ پىيغەمبىرى آرقىلى آڭلاتقان. بوھكم كى توغرى بىرھكم ايكانىن عقلدە بىك يىخشى آڭلى. اوزىنىڭ خاتون وبالا — چاغلارنى ياردەمگە محتاج وقتدە باشقىلارغە ياردەم ايتونى دىن واجب ايتەگەن كىشى عقلدە قبول ايتەلەيدىر. آچ جىيەلەرنى طويدىرمىچە، اوقۇياشىدە بولغان بالالارنى اوقۇتمىچە باشقىلەرگە ياردەم قىلۇپ مائاشقان كىشىلەر، اخلاسىز كىشى كورسون اوچونگەنە اشلەو ايله عىبلەنوب، اللە تبارك وتعالى قارىشىدە ھىچ اھمىت تابا آلمىلار.

۴۲۰ — خَيْرُكُمْ أَطْوَلُكُمْ أَعْمَارًا وَأَحْسَنُكُمْ أَعْمَالًا.

ترجمه: سزىڭ خېرىلى كىشىلەرگىز، اوزون عمرلى، كوركام عملى بولغانلرگىزدر.
ايضاح: بىزىڭ خالق آراسىندە: اوزاق عمر ايتىكان كىشىنىڭ گىناھسى كوب بولوب
ياشلى اولگان كىشىنىڭ گىناھسى آز بولا دىگان بولوب، ياشلى اولونى دىن جەتتىنن ظور
بىختىلىكىدىن سانىلار. لىكن بىواعقداڭ صوڭ درجە ضەيف بولورغە تىيوش. چۈنكى بىندەنىڭ
كىلەچىكىدە بىيوك مرتبەگە مەنۋى، ظور درجە تابۋى دىيادە كورسە تىكان عملىنە قاراپقە
بولسا. انسانىت دىنياسىنە بىيوك خىدمەتلەر كورسە تىكان كىشىلەر اللە تەلى قارشىدە كىڭ قىدرلى
كىشىلردىن سانالادىر. كە بىواوزاق عمر ايتىو ايلەگەنە بولورغە مەكىن.

درست ياشلى اولگان كىشىلرنىڭ گىناھلىرى آز بولور، لىكن آلارنىڭ دىيادە كورسە تىكان
فايدەلى اشلىرىدە آز بولغانلىقىدىن اللە قارشىدە اھمىيىتى اورون توتا آلەيلەر.

٤٢١ — خَيْرُ الْأَصْحَابِ صَاحِبٌ إِذَا ذَكَرْتَ اللَّهَ أَعَانَكَ وَإِذَا نَسَيْتَ
ذَكَرَكَ.

ترجمه: يولداشلىرىڭ خېرلىرە گى، اللەنى ذىكر قىلغاندە سىڭا ياردەم بىرۈپ اونىقتاندە
خاطرگە توشىرگان يولداشدر.

ايضاح: آدم بالاسى ھىروقت اوزىنىڭ ياراقلى اشلىرىدە بولوشلىق ايتوب، ياراماس
اشلىرنى توغرى كورسە تە تورغان چىن دوستقە محتاج بولادىر. اورلىرىنە تەلەگان يىخىشلىقلارنى
ايدەشلىرىنەدە تەلەب، آلارغە ھىروقت فايدەلى كىڭاشلىر بىرگان ايدەشلىر كىشىلىك اوچون
نى قدر فايدەلى بولسەلار، ايدەشلىرنى توغرى يولدىن چىقارورغە، آلارنىڭ اخلاقلىرى
بوزارغە طرشوب يورگان اخلاقىز يولداشلىر كىشىلىك اوچون شول قدر قورقنچلىدىر.
شونىڭ اوچون اوزىڭا دوستلىق كورسە توب يورگان كىشىلرنىڭ اول اخلاقلىرىنە
قاراپ، آندىن صوڭگەنە كىڭاشلىرىنە قولاق سالورغە تىيوش.

٤٢٢ — خَيْرُ الصَّدَقَةِ مَا أَبْقَتْ غَنًى وَالْيَدُ الْعَلِيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السَّقَايَا
وَأَبْدَأُ بِمَنْ تَعُولُ.

ترجمه: صدقەنىڭ خېرلىرە گى. سىنى باي ايتوب قالدىرغان صدقەدر. صدقەنى بىرۈچى
كىشى، آلۈچىدىن خېرلىرا كىدر. صدقە بىرگاندە اوزىڭا نىققەسى واجب بولغان كىشىلردىن باشلا.
ايضاح. اسلامىتدە محتاجلارغە صدقە بىرۈپ اعانە ايتىو، كىڭ بىيوك بر اورنى توتساده
بىندەنىڭ اوز طورمىشى، بالالارنىڭ تەربىيەسى ھەم نرسەدىن آلدە كورۈلدەدر. اوزى ھەم
تەربىيەسىدەگى كىشىلەر فقيرلىكىدە بولوب، باشقەلارغە صدقە بىرونىڭ ھىچ اھمىيىتى يوقدەر.
بىندە كىڭ اول اوز طورمىشنى مەتورلاش بالالارنى تەيۈشچە تەربىيەلەسون شوندىن صوڭ
بايلىقى بولسە محتاجلارغە ھەم ياردەم ايتىسون.

٤٢٣ — خَيْرُ الْعِبَادَةِ اخْفَئُهَا.

ترجمه: عبادەتلىرىڭ خېرلىراغى، يىكل بولغانىدىر.

بىندەنىڭ
ايدەشلىرى
نىققەسى
واجب بولغان
كىشىلردىن
باشلا

ايضاح: بر اشكه ماتورلىق بىرگەن نرسە، شول اشى اشلەۋچىنىڭ بولدىرورغە تەلەۋى ھەم كۆڭل قۇيۇۋى بولغان كېك، عبادىتىكە آرتىلىق ھەم ماتورلىق بىرگەن نرسەدە بىندەنىڭ اخلاصى، شاد كۆڭل ايلە شۇنى تەلەۋى بولسە كېرەك. بو ايسە عبادىتىڭ تىگە ھەم طورمىشقا آغزلىق كىتورمەسلىك درجەدە يىكل بولۇ ايلەگنە بولالور. شونىڭ اوچون بولسە كېرەك الله تبارك وتعالى دىنى اشلىدە ھەر وقت يىكللىكنى آلدە توتقان. بىندەنىڭ جانىنە ھەم طورمىشەنە طغزلىق كىتوروب قىلونغان عبادىتىڭ الله تعالى قارشىدە آرتىق اھمىيى يوق.

۴۲۴ — خَيْرُ الْمُسْلِمِينَ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ يَدِهِ وَإِسَانِهِ.

ترجە: مسلمانلارنىڭ خىرلىرى ھەي، باشقا مسلمانلار آنىڭ قولىدىن ھەم تىلىدىن سىنىچ بولغانىدىر. ايضاح: بىتون عالمگە رحمت اوچون يىبارلىگان اسلام دىنى خلقنىڭ سىنىچلىغىن ھەر نرسەدىن آلدە توتوب آنى مسلمانلىقنىڭ بىر كىسەگىدىن قىلغان. دىنىمىزنىڭ تەلەۋچە بىزنىڭ آرامىدە بىرەنىڭ آلتون ھىزىنەسى آۋىاب ياتسە اول آنىڭ يوغالوۋىدىن سىنىچ بولسۇن، بىزگە بىرەۋى آفات يايىسە بورچ بىرسە شۇنى بىزدىن سىلامت آلوۋىنە اوشانىسۇن، اول آنىدىن سىنىچ بولسۇن. نىندىيى ھالەدە بولسە بىزنىڭ آجى، رىنجوتكىۋى سوزلارمىزدىن سىلامت بولسۇن. لىكىن بىۋىك تاسەف ايلە ئەيتوب بولدىر، كە بىز مسلمانلار دىنىمىزنىڭ بىتلىگەن تەمام اورنىنە يىتكۈزەلەيمىز. گرچە كىشىنىڭ مالىن چىغوب تاللاۋى توبانلىكنى اشلەمسە كەدە محتاج ۋەقتىمىزدە اوزىمىزگە ياردەم ايتىكان شىقتىلى كىشىلارنىڭ بورچلارنى يارم - يارقى تولىۋ. كىشىنىڭ يوق - بار عىيىن سويلەب عىيىلى كورسە تورگە طرشو كىبى نىچارلىقلار بىزنىڭ آرامىدە كورنوب تورادىر. بو سۈڭىسى توبان خلق آراسىدە غەنە بولسە يىنە بىر ھال ايدى، لىكىن ملتىمىزنىڭ باشىدە بولغان الوغلىرىمىزدە قوتلى ھىكم سورگانلىكىدىن يىنەدىن قورقنىچ توسن آلدە. چىن مسلمانلىقنى ماتور، مھابت قىيات ايلە توگىل، بىلكە اش ايلە كورسە تورگە تىيوش.

۴۲۵ — خَيْرُ النَّاسِ قَرْنِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ يَجِيْٓٔ اَقْوَامٌ تَسْبِقُ شَهَادَةَ اَحَدِهِمْ يَمِيْنُهُ وَيَمِيْنُهُ شَهَادَتَهُ.

ترجە: آدمىلارنىڭ خىرلار ھەي مەن زىمانىدە بولغان كىشىلدىر. آندىن سۈڭىڭ آلارىغە ياقىن بولغانلار ھەم آندىن سۈڭىڭ زىمانىدەغى كىشىلدىر، آندىن سۈڭىڭ شۇندى قوم كىلور، كە آلارىڭ بىر ۋەقت گۈۋاھلىقلارى آتۇلارنىدىن آلدە بولوب، ايكىنچى ۋەقت آتۇلارى گۈۋاھلىقلارنىدىن آلدە بولور.

ايضاح: سىناھلار ھەم آلارىغە ياقىن بولغان خلق آراسىدە بىدەتنىڭ يوق ۋەقتى، دىنىڭكە ساف ۋەقتى بولغانلىقتىن، عومى كوز ايلە قاراغاندە اول زىمانىدەغى كىشىلار سۈڭىڭ زىمانىدەغى كىشىلدىن آ، تىق بولورغە مەكىن.

لكن صحابه لردن سوڭ هيچ بر زمان كشيمن: «بو آرتق، بوكيم سوڭغيسى، اولگيسينه اييه رورگه تيشش» ديب خوصوى صورتده هيچ كىمگه نه يتوب بولى ايكانى رسول اكرم: امتى امة مباركة...» حديثدن نه يتوب كيتكان ايدى شوگار كوره نه يتوب بولادركه زمانغه قارابقنه هيچ بر كشيى باشقه لاردن آرتق صاناب بولميدر. كشيگه آرتقلىق بيرگن نرسه زمان توگل، بلكه كورسه تكان خدمتى بولور. دين هم ملت اوچون فايدهلى خدمت كورسه تكان كشى اڭ سوڭغى زمان كشيى بولسده، تابعين زماندهغى كشيىدن آرتقلىق تابووى هيچ عجب اش توگل.

۴۲۶ — خَيْرُ النَّاسِ أَنْفَعُهُمُ لِلنَّاسِ.

ترجمه: آدملىرنىڭ خيىرلىرى، خلقغه فايدهلىرىغايدىر. *
ايضاح: تربيه سى تېوش بولغان آدملىرنىڭ تربيه سى تېوشنچە اوتەب، طور مشن كيره كلرنى تامامله گەچ، اسلامىت طرفىدىن بىندەگە اڭ اول يوكله تلىگان اش خلقنىڭ فايده سىن قاراودر. اوز كيره كلرنى بر قدر قاراغاچ خلق فايده سىنە طرشقان كشى خلق آراسىندە اڭ حرمىلى كشىلردن سانالغان كىبى الله تبارك وتعالى قارشىندە بىوك كشىلردن حساب ايدلەدر. خلق فايده سىنە خدمت ايتو، خلق اوچون طرشو بىزنىڭ دىنى اشلىرىدىن بولسەدە فى اوچوندىر بىزنىڭ آرامزە خلق خدمتى اڭ آرتقى اورنى توتادر. جمعيت خيىرىە كىبى گل خلق فايده سىنە خدمت ايتە تورغان مچاسلىرگە بارودن، ياتاق بولسەندە يالقاو حيوان كىبى آوناب ياتونى آرتق كورولەدر. شول يالقاولق، شول اوز فايده مەزنى گنە قاراو آرقاسىندە ۲۵ - ۳۰ ميلونلىق تاتار ملتى محتاجلىر فايده سىنە خدمت ايتەرك او شانچلى جمعيتلر كورە آلمى. كورسەدە اوزاق زمان ياشى آلمى يابلورغە مچبور بولادر. قوللارندىن اش كيلورك كشىلرمز چيىتەدە ياتوب، كشى اشله گەن اشنى چوالتوب تورسەلر، الله كورسە تمە سىن باشمەزە يەنە دن ئەيىللە نيندى قورقنچلر كيلووى مەكن.

۴۲۷ — خَيْرُ النِّكَاحِ أَيْسَرُهُ.

* } ترجمه: نكاحنىڭ خيىرلىسى، يىڭلىراك بولغايدىر.
ايضاح: نكاح: كشىلىك اوچون قورقنچلى بلا بولغان زانانڭ بىرلووينە سبب بولغانلىقدىن، آنىڭ خلق آراسىندە مەكن قدر كوبرەك تارالووى مطلوب. لىكن نكاح آراسىنە تېوشىدىن آرتق مەر، كيره گى يوق پرىدانلرنىڭ كىم سورووندىن بولسە كيره ك نكاح خلق آراسىندە تلىگان قدر تارالا آلمى. مەرنىڭ چامادان طش كوبلىگىدىن قورقوب، اويلەنو ياشىندە بولغان يىكنارمزاويلەنە آلمىچە قدرلى ياشلىق و قىلرن نچارلقدە اوتكارورگە مچبور بولالار. عائله نىڭ كىلەچكە بختلى بولووينە سبب بولسون اوچون قويلغان نكاح {

مىڭ بر حديث. ۱۰

طوى وقتىندىقى آرتق راسخودلار آرقاسىندە شول عائىلەنىڭ ئەمىرى بختىرلىكلەرگە سەبب بولغانىدە يېڭى كۆرۈنە. بىرى عائىلەنىڭ بىر بولۇپ قىلدەشچە ياشايدىغىنى سەبب بولۇپ نىكاھ، طوى وقتىندە بولغان قىلدەشچە بولە كلىرى آرقاسىندە اوز آرا قىچىش سەببى اوزىنىڭ فايدەسىنى كۆرسەتە آلى. حەممىلى ماملەزى خەلق آراسىندە شول بىدەتلىرىنى كۆرسەلدە مونىڭ دىنىزگە خەلق، آخىرى قورقۇنچىلى بىرلىك ئىكەنلىكىگە آڭلاتىلىرى. رسول كىرىمنىڭ «نىكاھنىڭ، فايدەلىسى، يېڭى بولغانى» دېگەن خەلىقنىڭ خەلقىگە ايمانە بىرلىك سەتوب قىر مەرىن تولىغان، قاتلى بولۇپ قەتوب قىزغە پىرىدىن خەزىلەگەن كىشىلەرنىڭ اشلەرنى ماقىتادىن باشقا بىر سوز ئەيتىلىرى بولاش تاتار مەلىكىگە قاراغاندە سەتوب قىلدەش لىزمەدە كىرىمگەدە.

٤٢٨ خَيْرٌ شَبَابِكُمْ مَن تَشَبَهَ بِكُھُولِكُمْ وَشَرٌّ كُھُولِكُمْ مَن تَشَبَهَ بِشَبَابِكُمْ.
ترجمە: سىزنىڭ ياشلىرىڭىزنىڭ خەيرلىرىڭى، قارىلارغە اوخشايدىرى. قارىلارنىڭ خەيرلىرىڭى
ياشلىرىڭىزگە اوخشايدىرى.

ايضاح: قارىلارغە اوخشايدىغان ياشلىرىنى مەدەدىن مراد ياشلىرىنىڭ آرتق ياشلىق ھواسىنىە بىرلىك ئىچە مەلىق وعبادت طوغىرىندە بولۇپ كىرەك. قارىلارنىڭ ياشلىرىگە اوخشايدى مەدەدىن مراد مەلىق قارىلىدىم دىيىپ ياقىلۇقغە بىرلىك تىك ياتمايچە دىن ودىنلىك ياشلىرى كىرىمىگە ايتىگە ترغىب بولۇپ كىرەك.

٤٢٩ - خَيْرٌ مَّا أُعْطِيَ الرَّجُلُ الْمُؤْمِنُ خُلُقٌ حَسَنٌ وَشَرٌّ مَّا أُعْطِيَ الرَّجُلُ قَلْبٌ سَوْءٌ فِي صُورَةٍ حَسَنَةٍ.
ترجمە: مۇمىن بولغان كىشىگە اللە طرفىدىن بىرلىك نەرسەلەرنىڭ كىرىمى، كۆرەم خەلق بولۇپ، بىندەدىن بىرلىك نەرسەلەرنىڭ كىرىمى مەلىق مەلىق بولۇپ نەچە كۆرەم بولۇپ.

ايضاح: اللە تبارك وعالى آدم بالالارنى توس و طەبىئەتدە يېڭى كۆب تولى ايتوب ياراتقان بەزى بىر آدملىرى كۆرەشلىرى مەلىق بولغان كىرىم خەلقلىرىدە مەلىق بولۇپ بىتون خەلقنى اوزلىرىنە قاراتا آلالار مەلىق كىشىلەر اللەنىڭ كىرىملىرى آدملىرى. بەزى بىر آدملىرى بولا كۆرەشلىرى مەلىق، آچق يوزلى لىكن طەبىئەتلىرى نەچە، كۆرەشلىرى قارا بولغانلىقىدىن ھېچ كىرىم آلالارغە اللەنىڭ ايتىمى، مەلىق كىشىلەر اللەنىڭ كىرىملىرى، توبان بىندەلىرىدىر.
٤٣٠ - خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي. مَا أَكْرَمَ النِّسَاءَ إِلَّا كَرِيمٌ وَمَا أَهَانَهُنَّ إِلَّا لَيْئِيمٌ.
ترجمە: سىزنىڭ خەيرلىرىڭىز، خەتۇنىنە خەيرلى بولغانىدىر. خەتۇنىنە خەيرلى بولغانلىرىڭىزنىڭ كىرىملىرى مەلىق. اوزى حەممىلى بولغان آدم خەتۇنىدە حەممىلەر خەتۇنى خەتۇنى بولغان كىرىم، ساران — نەچە كىرىم، بولۇپ.

ایضاح: تار یخنىڭ قاراغى بىر زمانده خاتون قىز دىياسى صوڭ درجه خورلقدە ياشاگانلار
آلار اوچون قايغورۇچى، آلارنىڭ سوزلرن سويلەۋچى ھېچ بىر شىقتىلى كىشى بولماغان
ھىمان آلار شول خورلقدە ياشارگە مەجبۇر بولغانلار. مەنە شول ۋەقتدە اسلام دىنى كىلۇب
بىۋىك پىغمبىرىمىز خاتون قىز دىياسىنىڭ ھامىيەچىسى ايتۇب اوزن اعلان قىلغان. اوشانچىلى،
غىرتىلى ھامىيەچىلىرى آرقاسىدە خاتون قىز دىياسىنىڭ اولگى خورلقلارندىن قۇتۇلۇپ، ايرىلار
ايله بىر تىگىز علم اوگرەنۇپ، ايرىلار يورگان مەسجىلدە نەزاس اوقۇرلۇق ھەم دىيانىڭ باشقىە
ماتۇرلقلارى ايله فائىدەلانۇرلۇق بىر ھالگە كىلگان. اسلام دىنىنىڭ بۇ ماتۇر ھكىمى بايتا،
زمان ھكىم سۇرۇپ خاتون قىز دىياسىدىن بىۋىك آدمىلەر چىقارسەدە، زماننىڭ ئەيلىنەنۇى ايله
اسلام دىياسىنى يەنەدن قارائۇلۇق باصۇپ، خاتون قىز دىياسى يەنەدن اولگى خورلقدە،
اولگى بىختىزلىككە تۇشكان. پىغمبىرىمىز زماندە ايرىلار ايله بىر اورندە، بىر تىگىز درس اوقۇ
آلغان خاتۇنلار اوقۇكى مەقسە بىر نەرسەدن بىتۇنلەي مەحرۇم ايتۇلگانلار. ايرىلار ايله
بىر مەسجىدكە جىۋلۇپ نەزاس اوقۇرلۇق قىلار، ايرىلارنىڭ تابقان خاتۇنلار ايرىلار كوزىنە كورنەسۇن
دىيىپ قارائۇلۇق پۇچماقلىرىنە يايىلۇپ قۇيۇلۇپ خورلقلارغە تۇشكانلار. ھىمدىلر اولسۇن
اسلام دىياسىنىڭ كوزى آچۇلۇپ آلاىغەدە شىقتىلى كوز ايله قارى باشلادى. اللە آنىڭ
كوزىن آچسۇندە يەنەدن ايرىلارنىڭ قارارغە نەسىب ايتسۇن.

۴۳۱ — خَيْرُكُمْ مَنْ لَمْ يَتْرُكْ آخِرَتَهُ لِدُنْيَاہِ وَلَا دُنْيَاہِ لِآخِرَتِہِ وَكَمْ يَكُنْ
كَالًا عَلَى النَّاسِ.

ترجمە: سىزنىڭ خىرلى كىشىلەرڭىز، دىياسى اوچون آخىرتىن، آخىرتى اوچون دىياسىن
قۇيماغان، طۇرۇمشىدە خەلق اوستىنە يۈك بولماغان كىشىلەردۇر.

ايضاح: طۇرۇمشى دىياسىدە آدم بالاسى: دىنى ھەم دىنياۋى اشلارندىن عبارت ايكى
تۇرلى اشنى آلۇپ بارۇ ايله كۈچلەنەدۇر. دىن اشلرى دىنيا اشلرىنە، دىنيا اشلرى دىن
اشلىرىنە طارلق قىلماغاندىن كۈچ يىتىكان قىر بىندە ھەر ايكىسىن اشلەرگە تىيۇشلى. دىنى اشلرن
اشلەب، دىياسىدە ماتۇر آلۇپ بارغان كىشى اسلامىت قارشىدە اياڭ قىلۇرلى اورۇن تۇتادۇر.
بىزنىڭ دىنىمىزدە سىلاملىكىن يۇغالىتمىقان ضەيغۇلر ايله مەلت خەدىمىتىدە بولغان كىشىلەردىن باشقىە ھېچ
كىمگە مەلت آچقىە سىيىلە فائىدەلەنۇرغە رەخىست ايتىلمەسەدە، تىيىك ياتۇپ بايۇنى، اشلەمىچە طماق
طۇيىدۇرۇنى ياراتۇچى يالقاۋلار، ايشانلىق اسمىيەلە فائىدەلەنۇپ نادان خەلقنىڭ كوزىن بۇيماغانلار.
بۇلار آرقىلى مەلت آراسىيەنە فەكرەدە تۇرىلىك تارالا، كە بىرلىك نىگىزىنە قۇرۇلغان اسلام
دىنى اوچون صوڭ درجه قۇرۇقچىلى ھال بۇسىدۇر.

بىر اللەغە بىر پىغمبىرگە ايمان كىتىرگان مىسلانلار آراسىيەنە ئەللە نىچە تۇرلى طرىقت
چىقارۇپ، ايكىسى ايكى طرىقتدە بولغان مىسلانلارنى بىر بىرسىن چەنچۇپ اوتۇرۇلۇك ھالگە

کیتراگانلر. الله نڭ سويکلی پیغمبرلری اوز کیره کلری اوچون اوزلری طرشقانلاری حالده، ایشان یا صوفی اسمنده گی آدم لر فی اوچون کسبکه کرشیلر ایکان؟

۴۳۲ — الْخَازِنُ الْمُسْلِمُ الَّذِي يُعْطِي مَا أُمِرَ بِهِ كَامِلًا مُؤَفَّرًا طَيِّبَةً بِهِ نَفْسُهُ فَيَدْفَعُهُ إِلَى الَّذِي أُمِرَ لَهُ بِهِ أَحَدُ الْمُتَصَدِّقِينَ.

ترجمه: مال صا قچیسى بولغان اوشانچلی مسلمان کشی، حواجه سی طرفندن کورسه تلگان بیرگه خوش کوکلی ایله مالنی تابشرسه، اوز آقچه سن صدقه بیروچیلرنڭ برسی بولور. ایضاح: ملت نڭ حاجتلرن بر بایلق ایله گنه توتروب بولمی، شولارنی قاراب باشقاروچی اوشانچلی کشیلرده کیرهک. اوزلری یاردهم ایتهرگه کوچلری بیتمه گن کشیلرنی، شفقتلی بنده لر طرفندن بیرلگان مالنی صا قلاب شونی تیوشلی اورنینه خیانتسز تابشرغان اوچون مال ایله یاردم ایتوچیلر درجه سنده صا نالغان. جمعیت خیریه صاندقلرنده اوتورغانلرغه سوينچ!

۴۳۳ — الْخَالَةُ بِمَنْزِلَةِ الْأُمِّ.

ترجمه: آنا ایله بر طوغان آپالار، آنا اورنده در.

ایضاح: بالاغه آنا طرفندن بولغان آپاسی باشقه لارغه قاراغانده شفقتلی، جلی کوکلی بولغانلقدن شریعت، آنالاری ئولوب تربیه چیسز قالغان یاش بالانی آلا تر بیه سینه تابشرغان اوزینڭ شفقتلی کوکره گنده اوز بالاسی کبک سویوب تربیه قیلغان آپالارنڭ بیوک خدمتلرن بوش قویباغان، آلارنی بالاغه اوز آناسی کبک حرمتلی کشی قیلغان. اوز آناسن حرمتله ونی تیوش دیب بلگان آدم آنا طرفندن بولغان آپاسنده شول قدر اواک تربیه قیلورغه تیوش.

۴۳۴ — اَلْخَلْقُ كُلُّهُمْ عِيَالُ اللّٰهِ فَاحْبَبْهُمْ اِلَى اللّٰهِ اَنْفَعَهُمْ لِعِيَالِهِ.

ترجمه: همه خلق، الله نڭ تربیه سنده درلر. شولار آراسنده اللهغه سیوکلیره گی الله تربیه سنده بولغان محتاجلرغه فایده لیره گیر.

ایضاح: بتون بیر یوزنده گی آدم بالالاری همه سی بر عائله بولوب الله تبارک و تعالی طرفندن تربیه کورمکده لر. بز بر عائله نڭ بالالاری بولدقمز ملت هم دین آیورماسینه قارامیچه همه کشیگه بر کوز ایله قارارغه تیوشلیمز. دینننڭ تله ونجه بزگه اوزینڭ احتیاجن بلدرگان کشینڭ کم ایکانن تیکشرمی شوکار یاردهم بیورورگه بورچلیمز. دینننڭ کشیک دنیا سینه شول قدر کیک قاراوی ایله فی قدر افتخار ایتسه کده حقمن بار.

۴۳۵ — اَلْخَيْلُ ثَلَاثَةٌ مَنْ لِرَجُلٍ اَجْرٌ وَلِرَجُلٍ سِتْرٌ وَعَلَى رَجُلٍ وَزَرٌ

فَأَبَا الَّذِي هِيَ لَهُ اَجْرٌ فَرَجُلٌ رَبَطَهَا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ تَعَالَى فَأَطَاعَ لَهَا فِي مَرْجٍ أَوْ رَوْضَةٍ فَمَا أَصَابَتْ فِي طِيلِهَا ذَلِكَ مِنَ الْمَرْجِ أَوِ الرِّوَضَةِ كَانَتْ لَهُ حَسَنَاتٌ

وَلَوْ أَنَّهُمَا قَطَعَتْ طِيلَهُمَا فَاسْتَيْتَتَا شَرَفًا أَوْ شَرَفَيْنِ كَانَتْ آثَارُهُمَا وَارِثَتَا حَسَنَاتٍ لَهُ وَلَوْ أَنَّهُمَا مَرَّتْ بِنَهْرٍ فَشَرِبَتْ وَكَمْ بِرْدَانٍ يَسْقِيهَا كَانَ ذَلِكَ لَهُ حَسَنَاتٍ وَرَجُلٌ رَبَطَهَا تَغْنِيًا وَسِتْرًا وَتَعَفًُّا ثُمَّ لَمْ يَنْسَ حَقَّ اللَّهِ فِي رِقَابِهَا وَظُهُورِهَا فَهِيَ لَهُ سِتْرٌ وَرَجُلٌ رَبَطَهَا فَخْرًا وَرِيَاءً وَنَوَاءً لِأَهْلِ الْإِسْلَامِ فَهِيَ لَهُ وَزَرٌ.

ترجمه: آط اوچ تورلی بولادر. بر تورلی آط اوزینک آصراغان حواجه سینه ثواب بولادر. ایکنچیسى حواجه سینه پهرده بولادر. اوچنچیسى گناه بولادر. بره والله یولنده یورور اوچون آط آصراب شول آطن بولونده یایسه باقمده اوزون ییده توتوب آشاتقان نرسه لری، هم بین اوزوب سیکرگه لهسه آنک طابطاغان بیرلری هم اچکان صولری همه سی حواجه سینه ثواب بولور. بره و کیره و قتنده کشیدن صوراماس اوچون آط آصراب، شول آطنک حقلرن اوتسه، آنده بولغان الله نك حقلرن اوتماسه بو کشی اوچون آط پهرده بولور. اگر بر کشی ماقتانو هم خالقده دشمنلق اویى ایله آط آصراسه، بو آط آنک اوچون گناه بولور.

{ ایضاح: بنده اوزینک نیتینه کوره هر عملینک جزاسن تابادر. }
توغری نیت ایله آط آصراب شونک حقلرن اوتسه، آنی و قتنده آشاتسه آغر یوک یوکله تهمسه، بو آطنی آصراو ایله الله قارشنده ثوابلی بولغان کبی، دنیا دهده شول آطنک هر وقت فایده سن کوروب تورور دنیا آغرقلارنده بو آط آکار پهرده بولور. اگر آط آصراودن مقصودی نجارلق بولوب آطن تیوشنچه تربیه لهسه آنی کوچندن آرتق خدمتله ایله کوچله سه، مونک اوچون الله قارشنده بیوک گناه تابقان کبک، دنیا دهده اول آط ایله فایده له نه آلماس. آط ایله فایده له نوبده آکار شفقتسز روشده قاطیلق قیلغان کشیلر رسول اکرمک بو حدیثینه قاراسونلر.

۴۳۶ — دَاوُوا مَرْضَاكُمْ بِالصَّدَقَةِ.

ترجمه: آورولارکنزی صدقه ایله دارولاکنر.

ایضاح: الله تبارک و تعالی کشیلک دنیا سی اوچون کیره ک بولغان همه نرسه لری بنده لرگه اورنه ک بولورلق قدرگنه بولسه ده پیغمبرلر آرقلی بلدروب شونی آرتدرونی بنده لرنک اوزارینه تابشرغان. شولار جمله سندن آورولاری دولاوعلین هم آورو کیلگانده دارولانونک تیوش ایکانن آکلانتان. مدنیت دنیا سی همه نرسه لرده اوزگهرشلر یاساغان کبک طبییلق علمنده ده عقللرنی حیران ایتهرک اوزگهرشلر یاسادی. الله نك یارده میله، اولومدن باشقه بولغان آورولارنک همه سینه سبب تابقانلار. آورو کیلگان و قتنده تیوشلی

اور نینه کورنوب دارولانو بزنگ دینزننگ تله گی بولسده، بعض بر آول خلقلمز «رهمس دوقتوری نرسه بلگان» دیب دوقتورلارغه کورنودن باش تارتالار. شونک آرقاسنده نه لله فی قدر کشی هلاک بولالار. اوقوغاچ سینه کرشکاج روسده بلور باشقه لارده بلور آنده هیچ شک توتارلق اورون یوق.

دوقتورلاردن آغان دارو آوروغه شفا بولغان کبک، پاک کوکل صاف اعتقاد ایله بولغانده صدقه نکهده شفا بولونده شک یوق.

۴۳۷ — دَبِ الْبَحْمِ ذَا الْأَمِّ قَبْلَكُمْ الْحَسَدُ وَالْبَغْضَاءُ هِيَ الْحَالِقَةُ خَالِقَةُ

الدِّينِ لَا خَالِقَةَ الشَّعْرِ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى تَوْمُنُوا وَلَا تَوْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا. أَمَّا أَنْتُمْ بَشَرٌ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ نَحَايْتُمْ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ.

ترجمه: سزگه اولگی امتلاردن: کونچیلک، دشمنلق اسمنده ایکی تورلی آورو جوقدی. اول آورولار تهننگ توکلرن توگل، بلکه دیننی بتره لر. جانم آذنگ قدرت قولنده بولغان الله ایله آنط ایته من سز جنتکه کره آلاز سز، چن مؤمن بولغانچه، چن مؤمن بولا آلاز سز، بز برگزنی دوست توتقانچه. مین سزگه بر نرسه ایله خبر بیریمی؟ اگر سز آفی قیلساگز اوز آراگزده سویوش سز. آراگزده سلامنی فاش قیلگزر.

ایضاح: اش باشنده شول اشنی بولدرلق غیرتلی کشیلر بولوب، خلق آراسنده

برلک، قرده شک حکم سورگنده ملت البته قوت تاباچق، شولارنی اوزنده بولدر آلاغان

ملت طورهش دولقونلاری آراسنده هلاک بولورغه تیوش. موگار مثال اوچون بنی اسرائیل

ملتینک حالینه قاراساق بیتهر. اش باشنده حضرت موسی، داودلر کبی اشلکلی آدملر

بولوب اوز آرالارنده ده برلک بولغانده مصر فرعونی کبک کوچلی بر پادشاهنگ قولندن

قاچوب بتون دنیانی تتره تکان بنی اسرائیل ملتی، اوز آرا دشمنلق کونچیلک آرقاسنده

چیتلر طرفندن خورقلی صورتده یوطلوب بتکانلر. بو یمان آوروک امتی آراسینه

تارالوون آلدن کورگن رسول الله مونی تارالتاوانک چاردمن حه زله گن سز اوز آرا

دوستلق تابییچه اوزگزگه طنچلق طابا آلاز سز. شونک اوچون آراگزده سلامنی فاش

ایتگزر، دیب یول کورسه تکان.

۴۳۸ — دَخَلْتُ الْجَنَّةَ فَرَأَيْتُ عَلَى بَابِهَا الصَّدَقَةَ بِعَشْرَةٍ وَالْقَرْضَ بِشِمَانِيَةِ

عَشْرٍ. فَقُلْتُ يَا جِبْرِيلُ كَيْفَ صَارَتِ الصَّدَقَةُ بِعَشْرَةٍ وَالْقَرْضُ بِشِمَانِيَةِ عَشْرٍ قَالَ

لَإِنَّ الصَّدَقَةَ تَقَعُ فِي يَدِ الْغَنِيِّ وَالْفَقِيرِ وَالْقَرْضُ لَا يَقَعُ إِلَّا فِي يَدِ مَنْ يَحْتَاجُ إِلَيْهِ.

ترجمه: جنتکه کرگن: وقتنده آنک ایگشده: «صدقه برابرینه اون ثواب. بورج

برابرینه اون سیکر ثواب» دیب یازلغان سوزنی کوردیم. مونک سبین جبرائیل دن صورادم.

اول ئېتىدى: صدقە بايغە دە قىرغە دە بېرلو احتمالى بار، بورچ بولسە محتاج بولغان كشىلرگە گنە بېرلەدر. شونڭ اوچون بورچنڭ ئوابى صدقە دن آرتق، دىدى.

۴۳۹ — دَعُوا الْحَسَنَاءَ الْعَافِرَةَ وَتَزَوُّوا السَّوْدَاءَ الْوَلُودَ فَإِنِّي أَكْثَرُ بِكُمْ الْأَمَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

ترجمە: بالا توغدرى تورغان خاتونلرنى قويوب، بالا توغدرە تورغان خاتونلرنى نىكاھلەنڭز! قارە توسدە بولسە دە. چونكە مېن سىزنىڭ كۆپلىككۈز ايلە باشقە امتلر آراسىدە ماقتانورەن.

ايضاح: نىكاھ دن توب مقصود بولغان نرسە ئائىلە نڭ آرتووى - كۆپايووى ايكانى ھر كىنڭ معلومى بولسە كېرەك. ئائىلە جانلى يىمىشلىرى كۆرۈنۈى اير ايلە خاتوننىڭ محبتلىرى آرتوغە سبب بولغان كىيى ملتىڭ كىلەچكى اوچوندە خىرلى فالدر. شونڭ اوچون نىكاھ وقتىدە اير ايلە خاتوننىڭ شول خىدمتىنى اوتەرك سلاستلىكلرى بولورغە تېش. ماتور توسدە بولو كىشلىك اوچون انڭ مطلوب بر نرسە بولسە دە، نىكاھنڭ فايدەسىنە ضرر ايتەرك بولغاندە آكارغەنە اهمىت بېروب بولى.

رسول اكرمنىڭ دە مقصودى: ماتور خاتونلرنى تاشلاپ يەمسز خاتونلرغە غنە اويلەنڭز، دىيوى توڭل ايكانى ھر كىمگە معلوم بولسە كېرەك.

۴۴۰ — دَعُ مَا يَرْيُكَ إِلَى مَا لَا يَرْيُكَ.

ترجمە: اوزگىنى شىكلەندىرگەن نرسەنى قويوب- شىكلەندىرى تورغان نرسەنى اشلە. ايضاح: بر اشنىڭ فايدەلى روشدە چىووى، شول اشنىڭ كېرەكلىگىنە، بىندە اوچون فايدەلى ايكانىنە پاك كۆڭلدىن اوشانو ايلەگنە بولالور. شونڭ اوچون دىن ھىم دىنيا اشلىرىدە آدمنىڭ كۆڭلى ھر نرسە دن آلدە توتولا، آدم بالاسىنىڭ كۆڭلىنە اوخشاغان، فايدەلى ايكانىنە توشىنگان نرسە: آكار فايدەلى، آكار دىن بولور.

كېرەكلىگىندە شىك توتوب اشلىگان اشىدن ھىچ كىم فايدە كۆرە آلماس.

۴۴۱ — دَعَا الْآخِ لِأَخِيهِ بَطْهَرِ الْغَيْبِ لَا يَرُدُّ.

ترجمە: آدملىرىڭ بېرىسىنە غائبانە قىلغان دعا لرى قبول بولىچە قايتارلماس.

ايضاح: دعانىڭ قبول بولنووى اوچون رىاسز، پاك كۆڭل بولو تېش. كىشىنىڭ كۆز آلدىدە قىلونغان دعا گە رىا ھىم طمع قاطشقالقدن آنڭ قبول قىلونمى قايتو احتمالى بولغان كېك. اوزن كۆرمەگەن ھىچ فايدەسى امېد ايتولمەگەن كىشىگە قىلونغان رىاسز دعا اللە تبارك وتعالى طرفىدىن قبول قىلو نىمچە قايتارلە يەچى رسول اكرم طرفىدىن بلدىرلىگان.

۴۲ — الدُّالُّ عَلَى الْخَيْرِ كَفَاعِلُهُ.

(ترجمه: یخشیلققه دیبله گان کشی، شول یخشیلقفی قیلغان کشی کبیدر.
ایضاح: کشیلك دنیا سنده: اوزلرینك حاجتلرن کشیگه آکلاتا آلمی تورغان،
یاردەم ایتەرگه تله بدە یاردەم اورنلرن بله آماغان کشیلر بولادر. منه کوکلرندە شوندی
یاردەم نیتی بولغان کشیلرگه محتاجلرنك حالن بلدروچی بولسه بولار ایکسیدە ثوابدە
برابر بولورلار.

۴۴۳ — اَللّٰهُنَّائِرُ وَالِدَرَاهِمُ حَوَاتِيمُ اللّٰهِ فِيْ اَرْضِهِ مَن جَاءَ بِخَاتِمِ
مَوْلَاهُ فُضِيَتْ حَاجَتُهُ.

ترجمه: بیر یوزندە آلتون، کموش، اللەنك مهری (پچاق) کبیدر. اگر بر کشی
حواجه سینك مهرن کیتورسه، آنك بتون حاجتی اوتەلور.

ایضاح: طورمش دنیا سینك قایسیغنه بر اشینه توتونمه همان آچهغه اش طوقطیدر.
غیرتلی ایلە طاش کسەرک آدملر آچه سزلق بلاسندن هیچ بر اش قیلا آلمی عاجر
لقدە یا تورغه مجبور بولالار. قولندە اوشانچلی حکومت مهری (پچاق) بولغان کشینك
همه اورندە تله گەن حاجتی اوتەلگەن کبک، قولندە مال بولدرالغان کشینك همه حاجتلی
اوتەلەدر. شونك اوچون بولسه کیرەك رسول اکرم آنی اوشانچلی مهرگه اوخشاتقان.

۴۴۴ — اَللّٰهُنَّائِرُ حُلُوَّةٌ خَضِرَةٌ فَمَنْ اَخَذَهَا بِحَقِّهِ بُورِكَ لَهُ فِيْهَا وَرُبَّ
مُتَخَوِّضٍ فِيمَا اسْتَهْتَنَتْ نَفْسُهُ لَيْسَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اِلَّا النَّارُ.

ترجمه: دنیا، یاشلچە نەرسەلر کبی تاتلی هم ماتور نەرسەدر. بر کشی دنیا مالن
حقیلە آلسە آکار اول مال مبارک بولور. کوب کشیلر دنیا دە کوکلری تله گەن نرسەگه
چوموب کیتەر، آلا رغه قیامت کونندە جەنن اوطندن باشقە نرسە بولماس.

ایضاح: آدم بالالاری دنیا نك بار ماتورقلارندن فایدەلەنسولر اوچون اللە تبارک
وتعالی دنیا ی صولك درجه ماتور کورنشە، کوکلگه یاتورلق ایتوب یاراتقان اوزینك طرشلغی
غیرتی ایلە آلمان مالندە یراکت تابوب دنیا دە راحت قیامتدە ثواب تابار. لکن دنیاغە
آرتق قرغوب دنیا مالن بولدرور اوچون دینی بورچلرن اونوتسە یایسە مال کوبایتو
اوی ایلە نفسینە بیرلوب کشی حقینە ضرر کیتیرسە، اول کشی دنیا دە مالنك برکن
کوره آلمان کبی قیامتدە قورقنچلی عذاب کورەچک.

۴۴۵ — اَلدَّوَاءُ مِنَ الْقَدَرِ وَقَدْ يَنْفَعُ بِاِذْنِ اللّٰهِ تَعَالٰی.

ترجمه: آوروغە دارو قیلیق، اللەنك تقدیرندەر. اللەنك رخصتیلە فایدە بیرور
ایضاح: آدم بالاسینك باشینە کیلگان آورولار، بخت سزکلمر، اللەنك تقدیری
یلە بولغان کبک، آکار شفا بیرمکدە اللەنك تقدیرندەر.

بر تورلی بختسزلىكه اوچراغاچ اللهنىڭ تقدیرینه چاره يوق دېڭ قول سلتەمك
اللهنىڭ تقدیرینه اوشان، توڭل، بلكە تقدیرگە اوشانغا نلقدن كېلەدر. الله بىندەگە
تورلى آفتلار بېرگان كېى شول آفتلردن صاقلانو يولندە كورسەتكەن. الله تبارك وتعالى نىڭ
كورسەتكەن يولندىن بارماغان كىشىلەر تورلى قاطىلقلار كورورگە تيوشلى قىلونغانلار.
شونىڭ اوچون آورو بولغان كىشى آوروون تقدیرگە تاشلاپ، ئولوم كوتوب تورورغە
تيوش توڭل. نېندى يول ايله بولسەدە اوزىنىڭ سالمتلىگىن قايتارورغە طرشسون.
} ۴۴۶ — اَلدِّينُ النَّصِيحَةُ.

ترجمە: دین خلققە فايدهلى كىكاشلار بېرودر.

ايضاح: الله تبارك وتعالى كىشىلك دىياسىينە اسلاميت كېى بيوڭ بر دىن يياروب
شونىڭ بتونلىگىن صاقلار اوچون اسلام دىيندەگى خلقنىڭ اوز آرا دوستلق بر برسىنە
فايدهلى كىكاشلردە بولولارن تيوش قىلغان. شول يول ايله بارماغاندە طور اوكنچلرگە
اوچراياچقلارن بلدرگان. بر نېچەگنە كىشى ايلەن باشلانغان اسلام دىنى
اوزىنىڭ ئەيلەنەسندەگى تېمىر چىقلىرى اوزوب آز زمان اچندە اوزن دىياغە
تاتتورلىق قوتلى دىن اسەن آلمان. لىكن اسلاميت بو يولى ايله اوزاق بارا آلمانغان.
مسلمانلر اللهنىڭ وعدەسىنە خلاف اولارەق بر برسىنە ياردەم، فايدهلى كىكاشلرنى قويوب
هر كم اوز فائەسەن اوزى قارى باشلانغان. البتە قدرتلى الله اوزىنىڭ اوزكلى
صورتدە قىلغان وعدەسىنە خلافلىق قىلماغان. اوزىنىڭ كورسەتكەن يولندىن بارماغان
اسلام دىياسىينە اولگى وعدەسىنىڭ آچى يېشىن تاتوتقان. مەنە ھەزرەتتون اسلام دىياسى
شول آچى يېشىن آچونە، آچونە آشىمىز. ھەم شول يول ايله بارغان وقتىزدە تاغىن آشارمىز.
ايندى اسلام دىياسىينە كوزن آچوب اللهنىڭ كورسەتكەن توغرى يولندىن بارورغە
وقت. مىلى كىكاشلرمىز، دىنى حاجتلىرىمىز بىك كوب بولغانلىقدىن ھەر وقت ملت آغلارلى
ايله كىكاشلرگە كېرەك مىلى گازىتەلر آرقلى ملت بالالارىنە ملت كېرەكلرنى آڭلاتورغە
كېرەك. بواش كوزى آچىق بولغان ھەم مسلماننىڭ دىنى بورچى. اوز وظىفەلرنى اوزلرلى
اوقى آلمانغان اماملردىنغە بو اشنىدە كوتوب تورساق ھەمان شول آچى يېشىن آشاب
يورەكلەرنى اوزەچكەمىز.

۴۴۷ — اَلدِّينُ شَيْنُ الدِّينِ.

ترجمە: بورچ، دىن اوچون عىب بر نرسەدر.

ايضاح: دىن جەتدىن قاراغاندە: آدم بالاسى شاد كوڭل، پاك اعتقاد ايله اللهنىڭ
عبادتىن اوزىنىڭ طورمىش قارارغە تيوش. لىكن اوستوندى قاطى بورچ بولغان آدم
بورچ قايفوسىدىن يا اول اشلىرىنى تامام اونتورغە، يا اخلاسىز بورچولى كوڭل ايله گە
اوتەرگە تيوشلى بولا. دىن اسىندىن قاراغاندە بىندە اوزىنىڭ بىلگان نرسەسەن ھېچ كىمنىڭ كېفەنە

قارامى توغرى سويلەرگە تىيوشلى بولسەدە بورچلى آدم بورچ ايه سىنىڭ كىيىنە قاراب سويلەرگە
مجبور بولادى. دىن قارشىدە آدم بالاسىنىڭ اللەدن باشقە بۈگۈلۈى حرام بولسەدە، بورچلى
كشى بورچ ايه سىنە بۈگۈلۈرگە آنى الوغلا رە مجبور بولادى. بواشلار ھەمەسى دىن قارشىدە
بيوك عيبلردىن صالغا نلقدن شولارغە سبب بولغان بورچدە دىن اوچون خور لقلى عيبلدىن صالغا نلق.

٤٤٨ — اَلَّذِيْنَ رَاٰهُ اللّٰهُ فَاِذَا ارَادَ اَنْ يُنْذِلَ عَبْدًا وَضَعَهَا فِى عُنُقِهِ.

ترجمە: بورچ يىر يوزىدە اللەنىڭ علامىتىدىر. اللە تعالى كنى خور قىلورغە تلەسە
بورچنى شونىڭ موينىە قويار.

ايضاح: بورچ كشىك اوچون شوندى قورقنچلى بلادر كە بورچلى كشىنىڭ يوزىنە
قاراغاندە آنىڭ توبان درجەدە، خور كشى ايكانى بلنوب تورادى. اوزارنىڭ آڭلارى،
بىلىرى ايله ھەمە كشىدىن آلدە توتلورغە تىيوشلى كشىلر ققىرل ك ھەم بورچ آرقاسىدە
بلىگان نرسەلرن سويلى آلمىچە خلق آراسىدە آڭ توبان درجەدە قالورغە تىيوش بولالار
بورچنىڭ كشىك اوچون قورقنچلى بر نرسە ايكانى آڭلاتور اوچون رسول اكرم
آڭى حقىدە تورلى حدىشلر سويلەگەن. اوزىنىڭ كشىلگەن ھە نرسەدن آرتق دىب بلىگان
آدم مەكن قدر بورچدىن صالغانورغە طرشون.

٤٤٩ — دُرُوۡةُ الْاِيْمَانِ اَرْبَعٌ خِلَالِ: الصَّبْرُ لِلْحُكْمِ وَالرِّضَا بِالْقَدْرِ

وَالْاِخْلَاصُ لِلتَّوَكُّلِ وَالْاِسْتِسْلَامُ لِلرَّبِّ.

ترجمە: ايماننىڭ آڭ بىوك مرتبەسى دورت تورلى نرسە ايله تالمور كوكل ياراتى
تورغان اللەنىڭ امرلىرىنە چدامق، اللەنىڭ تقديرىيە رضا بولمق. پاك كوكل ايله اللەغە
توكل قىلىق، ھەمە اشى اللە تعالىگە تابشرمق.

ايضاح: طورمىش دىياسىدە بىندەنىڭ اشىنە بىوك ياردەمچى بولغان نرسە رياسىز
ايمانى ايكانى ھەركەنىڭ معلومى بولسە كىرەك. كوكل كوتارورگە آغرىغان اشلىرى
كوتەروب، ھەر آغر مىنوتلردە بىوك ياردەمچىسى بولغان اللەغە اوشانوب اشىدە ثابت
بولغان آدم، ھەروقت اللەنىڭ مەرىتىنە ايرشەچك، اللە تعالىنىڭ ھكىمە، اللەنىڭ تقديرىنە
اوشانباغان ضعيف ايمانلى كشىلرنىڭ كوكللىرى تلەمەگەن آغرىقلارغا اوچراغان وقتلردە،
اوزلرن ھلاك ايتولرن او يلاساق ايماننىڭ كشىك اوچون نىندى اورن توتقان بلورمىز.

٤٥ — ذَنْبٌ لَا يُغْفَرُ وَذَنْبٌ لَا يَتْرُكُ وَذَنْبٌ يَغْفَرُ. فَاَمَّا الَّذِي لَا يَغْفَرُ

فَالشِّرْكُ بِاللّٰهِ وَاَمَّا الَّذِي يَغْفَرُ فَذَنْبُ الْعَيْدِ الَّذِي بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللّٰهِ عَزَّوَجَلَّ
وَاَمَّا الَّذِي لَا يَتْرُكُ فَظُلْمُ الْعِبَادِ بَعْضُهُمْ بَعْضًا.

ترجمە: بر تورلى گناھ بار ھىچ يارلقا نھاز، بر تورلى گناھ ھىچ وقت قويلماس
يەدەن بر تورلى گناھ بار يارقانور، ھىچ وقتدە يارقانمى تورغان گناھ اللەغە اور تاقلىق

ناپودر. بر وقتنده قويلی تورغان گناه بنده لرنڭ بربرسينه قيلغان گناهاری. عفو ايتوله تورغان گناه الله ايله بنده آراسنده قيلونه تورغان گناهدر.

ايضاح: الله تبارك و تعالى آدم بالالارن گناهدن اوزكلى صورتده طيوب قورقنچلى عذابى ايله قورقوتسه ده، بنده چيلك ايله گناه اشله بده الله دن چن كوكل ايله عفو اوتنگان آدمارنڭ گناهلرن عفو ايتيه چكن وعده قيلغان شونڭ اوچون بنده خطاالى ايله نيندى ظور گناه اشله سه ده الله نڭ رحمتندن اميد اوزميچه عفو اوتنورگه تيوش. لكن كشي حقن الله تعالى اوزلگندن عفو ايتمچه ظلم ايتولمش كشينڭ اوز رضالغن آلو تيوش بولغانلقدن ممكن قدر آندن صاقلانولازم.

۴۵۱ — رَأْسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةُ اللَّهِ.

ترجمه: حكمتنڭ باشى، الله دن قورقمقدر.

ايضاح: الله تبارك و تعالى خلق آراسنده توزوكلكنى صاقلار اوچون هر كمگه اوزينڭ تيوشلى خدمتن يوكله توب، اوز اوستينه يوكله تلگان خدق اوتيه گنده قاطى عذاب ايله قورقوتقان.

۴۵۲ — رَبِّ طَاعِمٍ شَاكِرٍ اعْظَمُ أَجْرًا مِنْ صَائِرِ صَائِمٍ.

ترجمه: برنى قدر الله نڭ بيرگان نعمتلىرينه شكرانه قيلوب آشاغان كشي روزه نڭ آغراغينه چداب روزه توتقان كشيندن آرتقراق ثوابلى بولورلار.

ايضاح: هر بر نعمت خواجه سى اوزينڭ نعمتى برابرينه شكرانه قيلونى تله گنه بكك الله تبارك و تعالى ده آدم بالالارينه بيرگنه چيكسز نعمتلىرى برابرينه آلارنڭ قدرن بلوب شكرانه قيلولارن تليدر. الله نڭ بيرگان نعمتلىرى برابرينه شكرانه قيلو آلارنى قدرلهب اورنلى توتو ايله بولا بلور. منه شوندى كشيلىر الله تعالى قارشنده روزه نڭ آغراقلارينه، توزوب روزه توتقان كشيندن آرتق كوردولگان. اوزينڭ سلامتلىگن صاقلارلى قدر آشاو هيچ ريا قاطشى تورغان بر عبادت بولوب، خلق كوزينه كورنور اوچون ريا ايله گنه قياونغان مشقتلى روزه لاردن آرتق بولووى عقلغه ده بيك اوخشيدر. شونڭ اوچون عقلى بولغان آدم اوزنده بولغان نعمتنڭ قدرن بلوب اورونلى توتارغه تيوش.

۴۵۳ — رَبِّ قَائِمٍ حَظُّهُ مِنْ قِيَامِهِ السَّهْرُ وَرَبِّ صَائِمٍ حَظُّهُ مِنْ صِيَامِهِ

الْجُوعُ وَالْمَعْطَشُ.

ترجمه: بر نيچه آدملرنڭ كيچ ايله اوياغ توروب عبادت قيلولاردن فايده لارى يقوسلقغه بولور. بر نيچه آدملرنڭ مشقت ايله توتقان روزه لردن كورگان فايده لرى آچلىق، صوسلقغه بولور.

ايضاح: آدم بالالارينڭ همه علملرنده پاك كوكل ايله توغرى نيت شرط بولقدن، تورلى ريارلرغه بيرلوب، اخلاصسز قيلونغان لرنڭ الله تعالى قارشنده هيچ اهميتى يوقدر.

عملده اخلاصی بولمىچە فقط ماتور اسم آلو اوچونگنه عبادت قیلودن اشسز تیک یا تو نیچه مرتبه لر آرتق. قاطی کوچ آرتق مشقتلر ایله قیلوبده ریا قاطشوب تمام یوقغه چغو قورقنچی بولغان نقل نماز، روزه لردن فرض بولغان خدمته یورونی اسلامیت آلدە کورگان.

۴۵۴ — رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً أَصْلَحَ لِسَانَهُ

ترجمه: تهن نچار سوزاردن صاقلان کشیگه الله تعالى رحمت قیلسون.

ایضاح: تل: فایده سز سوزلر سویله ودن صاقلاب کیره کلی اورونلرغه خدمت یتدرلید انسانیت اوچون بیوک فایده لی بر اعضا بولسده، آنی تیوشنچه صاقلاب نچار سوزلردن طیو صوگ درجه آغر بر اش بولغانلقدن آنی صاقلی آغان کشی اسلامیت قارشنده بیوک اورون توتادر.

۴۵۵ — رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً تَكَلَّمَ فَعَنَّمْ أَوْ سَكَتَ فَسَلِمَ.

ترجمه: سوز سویله گانده فایده لی سوزلر سویله ب، نچار فایده سز سوزلر سویله می سلامت قالغان کشیلرگه الله تعالى رحمت ایتسون.

ایضاح: سوزنک فایده ضررن اوایلای سویله گان کشی آدملر قارشنده بیوک اورن توتقان کبی، الله تبارک و تعالی قارشنده ده مرحمتکه تیوشلی آدم بولادر. عقلی بولغان آدم هر وقت اوزینه ضرر کیتره تورغان سوزلردن صاقلانور.

۴۵۶ — رَدَّ جَوَابِ الْكِتَابِ حَقَّ كَرَدِ السَّلَامِ.

ترجمه: کشی طرفندن یبارلگان یازوغه جواب قایتارو سلام قایتارو کبی واجب اشدر. ایضاح: اسلام دینینک تله ونچه آدم بالالاری: یاقنده بولسون یراقده بولسون بر بر سینک یارده منده، فایده لی کیکاشلرنده بولورغه تیوش. یاقن آرادە یا شاگەن کشیلر اوزلرینک اوشانچلی کشیلرینک یارده ملری، فایده لی کیکاشلری ایله توغریدن توغری فایده له نه آله لارده، چیت شهردە، یراق بیرده گی قرده شلر اوزارینک حاللرن، احتیاجلرن خط یازولار ایله گنه بلدرورگه مجبور بولالار. منه شوندی یراق بیرده گی عاجز قرده شلرنک یازولارینه جواب بیرمک، هم ایکی آرادەغی خبرلرنک تیز یورولرینه خدمت ایتمک بزنگ دینی بورچمذر. پوچطه، تیلیغرام اشلرینه اهمیت بیرورگه تیوشلک بو حدیثدن آگلاشله کیرهک.

۴۵۷ — رُدُّوا مَذْمَةَ السَّائِلِ وَلَوْ بِمِثْلِ رَأْسِ الدُّبَابِ.

ترجمه: تله نچینک خورلغن قایتارکز، چن باشی کبی کچکنه گنه نرسه ایله بولسده. ایضاح: اوزینک محتاجلغن، طور مشن ئه یله ندرودن عاجزلگن اوزی کبک بر آدم بالاسینه بلدروب شوندن آزغنه بر نرسه اوچون تله نچیلک قیلو کشیلک اوچون الک خورلقلی، توبان بر اش بولغان اوچون، اسلامیت تورلیچه نچار لقلارن کورسه توب

آندن طبيه رغه طرشقان. لکن شول قدر خورقلی بر اشنی اوستینه یوکلەرگه تییشلی بولغان
ضعیفلرگه یاردهم ایتو آلارنڭ توبانچیلک ایله صوراولارن بوش قایتارماونی هر کیمگه
تیوش قیلغان. اسلام دینینڭ بو شققتلی حکمی ایله ضعیف ومسکئارگنه فایده لانه آلوب،
اشکه کوچی یتکان یالقاوولارنڭ موندن فایده له نورگه هیچ حقلمی یوق، آندی سلامت
کشیلرگه تله نچیلک ایتو حرام بولغان کبک آلارنی بوش قایتاروب ییاروده ضررلی بولماسه کیرهک.
۴۵۸ — رَغِمَ اَنَفُّهُ رَغِمَ اَنَفُّهُ رَغِمَ اَنَفُّهُ مَنْ اَدْرَكَ اَبُوَيْهِ عِنْدَ الْكِبَرِ اَحَدَهُمَا
اَوْ كِلَيْهِمَا ثُمَّ لَمْ يَدْخُلِ الْجَنَّةَ.

ترجمه: آتا آناسینڭ سلامت وقتینه ایرشوبده جنتکه کره آماغان کشینڭ بورنی
توبان بولدی.

ایضاح: آتا، آنالار بالانڭ یاش وقتده قاطی آغرقلارن تورلی مشقتلرن کوتهروب
تر بیه قیلورغه، آلا رغه دین هم دنیا علملرندن کیرهک قدر اویره تورگه الله طرفندن تیوشلی
قیلونغانلار. آتا، آنالار اوستلرینه یوکلەرنگان خدمتنی ممکن قدر اوتهرگه طرشه لار. اوزلری
نی قدر آغرقلار کورسه لرده بالالارینه کیلگان آغرقلارنی شققتلی قوللاری ایله آلوب،
آلارنی بختلی قیلورغه طرشه لار. اسلام دینی، آتا، آنالارنڭ شول قدر آغرقلارن بوش
قویماغان، بلکه بالا اوسوب اشکه یاراقلی بولغاچ آتا، آناسینڭ بتون تربیه سن آنانڭ
اوستینه یوکلەر توب، آلارنڭ قارط کوکللری کوته ره آلماسلق یکلگنه سوزلرنیده آلا رغه نه بتونی
حرام قیلغان. اخلاقسزلی سببلی حرمتلی آتا، آنالارینڭ قدرن تابا آماغان کشیلر،
کیلچکده اوزلرینه طنچلیق تابا آمیچه بتون عالم قارشونده خور، توبان بولو ایله
قورقتولغانلار.

۴۵۹ — رِهَانُ الْخَيْلِ طَلْقُ.

ترجمه: آتالار اوزشدرمق حلال اشدر.

ایضاح: طورمش کیرهکلرن تابو یولنده آروغان کوکللرنی جال ایتدرو، کیله چکنک
قارانغولغندن امیدسزله نگان کوکللرنی جواتو اوچون آز بر وقتده حلال نرسه لر ایله
فایده لانو عقل طرفندن نی قدر تیوش تابلسه، شریعت طرفندن شول قدر رخصت ایتولگان.
کچکنه گنه حرامغه توشودن، آرنه وقتن بوشقه ئهره م ایتودن آتق کوچی ایله صاقلانغان
پیغمبرمز: اورنی ایله آطچا بدرو، شول زمانده بولغان اوین قورالارن استعمال ایتودن
طیماغان بولسده، بعضی بر عالملمز هیچ حرام قاتوشماغان ققط کوکل آچار اوچونگنه
بولغان اوین قورالارن: «فایده سزغه وقت ئهره م بولا» دیگان بولوب حرام قیلغانلار.
حتی شوگار کوکل قویوب طکلاوچی کشنی «کافر» اسمیله اسملەرگه باطرچیلیق قیلغانلار.
شوندی توبسز سوزلرگه اوشانوب بتون اسلام دنیا سینڭ کوکللری توشکان، روحلمی
سونگن دنیا نڭ بار ماتورقلارندن لده تابا آماغانلار.

٤٦٠ — الرَّاحِمُونَ بِرَحْمَتِهِمُ الرَّحْمَنُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، اِرْحَمُوا مَنْ فِي الْأَرْضِ

بِرَحْمَتِكُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ.

ترجمه: خلقغه مرحمت ايتكان كشيلىرگه، رحمتلى الله تبارك وتعالى رحمت ايتنه ر. بير يوزنده بولغان جان ايله لرينه سز مرحمت ايتكز، كوكده بولغانلار سزگه مرحمت ايتەرلر. ايضاح: كشيلىك دنيا سينه رحمت اوچون يبارلگان اسلام دينى، دين وملت باشقه لغينه قارامچه همه آدم بالاسينه بر تيگز قاراغان. آنك قارشنده همه آدم بالاسى حرمتلى، قدرلى بولورغه تيوش. اوزينك ياردهم وشفتكه محتاج ايكانن بلدرگان كشى، كم بولسه بولسون، اسلاميتنك مرحمتلى حكمارى ايله فايده له نه آلادر. مدنيت دنيا سينك يا كاغنه چغارغان «قرده شك» مسئله سن اسلاميت موندىن مك اوچيوزيل اول ميدانغه قويغان.

٤٦١ — الرَّاشِي وَالْمُرْتَشِي فِي النَّارِ.

ترجمه: رشوتنى آلوچى هم بيروچى، او طده بولورلار.

ايضاح: دنيا نك توزكلگى، خلقنك طنچلى اوچون؛ هر نرسه اوز درجه سينه پيلگوله نوب؛ هر كم اوز حتى ايله فايده له نورگه تيوش، مونى هر كمك عتلى تلى لكن طورمش دنيا سنده بو توغريلق تمام حكم سوره ديب بولمى. بعض بر اخلاق سز آدملىر آرغنه دنيا مالى برابرينه حق سزنى حقيغه، كوچلىنى كوچ سزگه آلاشدر وب، دنيا نك طنچلغن يبارهلر.

حق سزنى حقيغه اوستون چغارور اوچون بيرولگان مالغه (رشوت) اسمى بيرلوب اسلاميت طرفندن اوزوكلى صورتده حرام ايتولگان. كشيلىك دنيا سى اوچون قورقنچلى بولغان (رشوت) رسول اكرم طرفندن حرام ايتولوب، آلوچى هم بيروچى جهنم اوطى ايله قورقتولسولارده بو يمان زحمت اسلام دنيا سينه قورقنچلى صورتده تامر جه يگهن. توبان خلق آراسنده غنه بولسه ينه بر حال ايدى. لكن ملت نك ايك بيوك تايانچى بولغان قاضيلر واخوندلر مزاراسنده بولغانلقدن آيروچه تأسف ايتنى حال يوق.

بر دنبر بيوك مؤسسە مزنك اوشانچلى اعضالى محلە نك دينى هم مى يول باشچىسى بولغان اماملىق اورنينه، آز بر نرسه گه آلدانوب يتوش سز آدملىرى بيلگوله ب، بتون ملت نك خراب ايتكانلر. اماملر مزاراسنده بيوك اورون توتقان آهويد حضرتلر مزاكى اوج صوملق صدقه برابرينه ايرلك، خاتونلق حقلارن آياق آستينه صالوب تابتاغانلار شول رشوت آرقاسنده بتون ملت مزاراغلانغان، زهرله نگان. بيوك گناهلر اشلە گهن كشيلى «الله عفو ايتسون» ديسه كده ملت نك انقراضينه، طمچ خلق مزنك طنچ سزلىغينه خدمت ايتكان آدملىرگه: جهنم عذابندن قاطى بر عذاب بولسه الله شونك ايله ده عذاب قيلسون ديسى كيله در.

۴۶۲ — الرَّجُلُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ

ترجمه: آدم، دوستىنىڭ عاتىدە بولور. ھەركىشى دوستىنىڭ عادت ۋاخلاقىنە قاراسون. ايضاح: آدم بالاسىنىڭ فايده الله ضررى آيورولق عقل بولسەدە، آنڭ طبيعتى كورگەن بىر نرسەنى اوزىنە تارتقانلقدن كوب وقت بىندە اوزىنىڭ دوستلارنىڭ عادتىنە اخلاقىنە ايله نەورگە مجبور بولادر.

اشدن چىققان اخلاقىز كىشىلەر انصافلى، ادبلى دوستلار ياندىدە اخلاقىز تۈزەتكەن حالدە، ادبلى، طرش يىكتلەر نىچار دوستلارنى آرقاسىدە ادبلردىن آيىرلۇپ، طورمىشلارنى خراب ايتەلەر. شۇنىڭ اۈچۈن بولسە كىرەك، رسول اكرم صلى الله عليه وسلم: «دوست بولماق» كىشىنىڭ ھەر نرسەدىن اول اخلاقىنە قاراڭ «دەپ يول كۆرسەتكەن. ياش بالالارنىڭ كۆڭللىرى بىگرا كە يوق نرسەلەرگە آلدانۇچان بولغانلقدن آلارنىڭ ايدىدەشلىرىنە آرتق اهمىت بىرورگە تىيوش.

۴۶۳ — أَلْرِفُّقُ رَأْسُ الْحِكْمَةِ.

ترجمه: ھراشەدە يوشاق طبيعتلى بولۇق، ھكىمتنىڭ باشىدۇر. ايضاح: خەلق آراسىدە دوستلۇق آرتىدۇر، اوزۇڭنى بىتون خەلقىدىن سويىدۇرۇپ كىمى فايدهلى اشلىرىنىڭ باشى بىندەنىڭ يوشاق كۆڭلىنىە توقىدۇر قاتى كۆڭللى شىقتىسىز آدملىرىدىن ھىچ كىم فايده كۆرە آلماس.

۴۶۴ — أَلرِّمَى خَيْرٌ مَّا لَهَوْنُم بِهِ.

ترجمه: اوق آتۇق، اوينانغان نرسەلەرنىڭ خىرلىسىدۇر. ايضاح: اسلام دىنىنىڭ ضەيف ۋەقتىدە بىتون اطرافى دوشمانلار ايله چولغانۇپ: اسلامىت دوشمانلىرى آنى بىتونلەي تامىرىدىن يولتۇپ تاشلارغە طرىشقانلار. بىلىگۈلى مىسلمانلاردا اوزلىرىنىڭ ھەق دەپ اوشانغان دىنلەرنى اوزلىرىنىڭ نامۇسلىرىنى دوشمان آياق استۇندە تابىتاتۇرغە راضى بولماغانلار. كۆڭلىدە دىن ھەم مىلىكتە مەجىتى بولغان ھەم مىسلمان اوزىنى عىسكىرى قىلغان اوزلىرىنىڭ يوش ۋەقتلەرنى سوغىشقا ياراقلى نرسەلەر ايله اويناپ اوتكارلار بىلىگۈلى بۇ ھەم مىسلمانلاردا غەنى بولمىچە باشقىلاردا دەدە بولغان. زاماننىڭ آغۇمى ايله مىسلمانلار بۇ ھەمدا آرتىدە قالۇپ، باشقىلەتلەر ايس كىتىكچە اوزگارلىرى چىقارغانلار ملۇق ھەم اوق آتۇدە اوستالىق كۆرسەتكەن يىكتلەرگە بولەكلەر بىرۈپ خەلقنى شۇكار قىزىقارغانلار. مەكتەپ پراغا، املرىنە كەتكەنلەر. بۇ مىسلمانلاردا مەلىكىتىنىڭ طەنجىلى اۈچۈن ھەم قىدارلىقلارغە ھەزىر بولدىقۇزدىن ھەمىتىنىڭ رەخىتى ايله شۇل اشلىرىگە اهمىت بىرورگە تىيىلىمىز.

خصوصاً قارانغو تونلرده قورقنچلی هم اورنلارده مال جانمزی صاقلار اوچون حکومت مأموراری طرفندن ریوالویر کبک قورال یورتورگه رخصت ایتولگانلکرن شولارنی آتقاندە اوزگا ضرر ایسه سلك قدر اوستالق بولورغه تیوش.

۴۶۵ — زَارَ رَجُلٌ أَخَالَهُ فِي قَرَبَتِهِ فَأَرْصَدَ اللَّهُ لَهُ مَلَكًا عَلَى مَدْرَجَتِهِ فَقَالَ أَيْنَ تُرِيدُ قَالَ أَخَالِي فِي هَذِهِ الْقَرْيَةِ فَقَالَ هَلْ لَهُ عَلَيْكَ مِنْ نِعْمَةٍ تَرَاهَا قَالَ لَا إِلَّا أَنِّي أُحِبُّهُ فِي اللَّهِ قَالَ فَإِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكَ إِنَّ اللَّهَ أَحَبَّكَ كَمَا أَحَبَّتَهُ. ترجمه: بر آدم چیت اولدهغی قردهشینک حالن بلورگه بارغانده، الله تبارک وتعالی آنک یولینه بر فرشته هزرله دی. اول فرشته، آنک قایدە بارغان صورغاچ اول ایر بر اولده قردهشن زیارت قیلورغه بارغان بلدردی.

فرشته: «سین آندن بر یخشلیق کوروب شونک حقن صاقلاب باراسکی؟» دیدی. اول ایر اوزینک الله رضالغی اوچون سویوب بارغان سویله گاچ، فرشته آگار: مین الله طرفندن ایلچی من. سین اول کشین نچوک سویسه ک الله ده سین شولای سویگان بلدرور اوچون ییاردی دیدی.

۴۶۶ — زُرْغَبًا تَزِدُّ حَبًا.

ترجمه: قردهشکنی کون آرالاش زیارت قیل. محبتک آرتور.

ایضاح: اسلام دیننده قردهشلرنک هر وقت حالن بلوب تورو تیوش قیلونغان لکن توتاشدن بر اشنی اشلب تورغاچ آدم بالاسینک کوکلی صوونغانلقدن آرادهغی محبتکه صوولق کره سن اوچون رسول اکرم سیرا کنگنه زیارة قیلونی آرتق کورگان. بو اشنک مصلحت بر اش ایکانن تعبیه ایله ده کوره آلامز. عائله ده بروقت اوز آراقچرشوب تورغان قردهشلر. طورمش دنباسینک تورلی پوچماقلارینه تارالوب، بر برسن نیچه یلده بر مرتبه گنه کورسه لر، آرالارنده نه لله نیندی دوستلق، قردهشک آرتادر.

شونک کبی اوک ایر ایله خاتونده هر وقت بر اورونده بولوب برگه تورسه لر، بر برسینک کچکنه عیملرنده کورشوب. اوز آره برسن برسی عیبله سوزله شه باشیلر. اما شولوق ایر ایله خاتون آیروم شهرلده نوروبیلنک بر وقتنده غنه کورسه آلسه لر عیملرنده کورشمیلر سوزلشمیلرده. بو حکم همه کسی اوچون فایدەلی بولورغه تیوش.

۴۶۷ — زُورُوا الْقُبُورَ فَإِنَّهَا تَذَكِّرُكُمُ الْآخِرَةَ.

ترجمه: قبرلرنی زیارت قیلک آنک اوچون اول آخرتی ایسکه توشور.

ایضاح: نادانلق قارانغولقنده، شرکک زنداننده عملرن اوتکارگن خلقنک ضعیف کوکللری قبرلرنی زیارة قیلغانده، قبر حواجه لرن تیوشندن آرتق الوغلاو قورقنچی

بولغانلقدن رسول اکرم صلى الله عليه وسلم اسلاميتنىڭ اولىدە قىرلىرى زيارە ايتودن
 طيوب، هيچ كىمگە رخصت ايتمەگەن. خالقنىڭ كوكلىدە پاك اعتقاد اورناشوبشك قورقنچى
 بىكچ، قورقنچى قىيامتى ايسكە توشرو مېتىلنىڭ حاللىرىدە قاراب اخلاقلىرى تۈزەتۈ
 اوچون قىرلىرى زيارە قىلورغە رخصت ايتولگەن. لىكىن اسلام نورى ايله ياقىتورتلغان
 كوكلىرى، صاف اعتقادلىرى شك ايله پىچراتمەو شرط ايتولگەن. شۇندى بىيوك
 مصلحتلر ايله مشرۇغ بولوب، انسانىت اوچون فايدهلى بولغان بو حكىم اوزىنىڭ ماتورلغن
 اوزاق زمان دوام ايتىدەرە آلمانغان. اسلام دىنىسى آراسىدە عقللىرى حيران قالدورولق
 نىچار تۈس آلغان، زماننىڭ طىبعى آغۇمى ايله اسلام دىنسان قارانغولق قابلاغاچ، بر
 اللهدن باشقىنى الوغلاودن، اللهدن باشقىدەن ياردەم سورادىن اوزكلى صورتدە طيولغان
 مسلمانلر مېتىلردن مدد سوراب، قىر اوستىلرىدە نماز اوقۇ، قىر حواجهسىنىڭ ياردەمن
 تەلب قىر اوستىلرىدە قىر بان چالوكى نىچارلارغە بىرولگانلر اول خلقىنىڭ نادانلىقى،
 وظىفەسىز، اماملارنىڭ يوق بار صدقەلر ايله عمر كىچىرولرى بولاشلارنىڭ تۈۋىنە توگىل. بلىكە
 آرتوۋىنە خىدمەت ايتكانلر. بار كۈچى ايله شىركىدە ساقلانغان مقدس اسلام دىنىن جىتىلر قارشىدە
 مىخىرە ايتلورلىك بر حالگە قويغانلر. ھىرمتلى مسلمان قىردەشلر: ملتىزگە بىيوك خىدمەتلىرى
 تېگەن محترم استاذلىرىنى، اوزىمىزگە بىيوك ياردەملىرى قالغان آتا بابالارمىزنىڭ اسملىرى
 يىخىلىق ايله ياد ايتىك، كوكلىرىنىڭ كۈچى بىر يېرىدە آلاىغە احترام ساقلامق بىزنىڭ
 وظىفەمىز بولسەدە، آغرىمىزنىڭمىز دە ئالدىن ياردەم سورامق قىرلىرى ياننىدە قىر بانلر
 بوغازلىق نە اوزىمىز اوچون ۋەدە آلاىر اوچون ھىچ فايدهسىز بىكار اشلىردىر. اول
 محترملىرىمىزنى قىر بىيوك مرتبە اىلەلىرى بولسەلار دە ھەزىرگە بىزگە ياردەم ايتودىن عاجىز
 بولوب اوزلىرى بىزنىڭ خىر فاتىھلىرىمىزنى كۈتەلر. قىيامت كۈنىدە الله رىخىق ايله بعض
 كىشىلر ياردەم وشىقەتتە بولا آلسەلار دە، ھەزىرگە بىزنىڭ ھالىمىزگە ياردەم وشىقەت بىرۈچى
 قىرتىلى اللەمىز. اوزىمىزنىڭ طرىشلىغىمىزغە بولا بلور. طورمىش دىنىسىدە مېتىلنىڭ دىعاسىدىن
 فايدهلانۇمى مۇمكىن بولسە ايدى، ئەللە نىندى آسمىلى معلوم بولماغان حواجهلىرىنىڭ، شىخلىرىنىڭ
 قىرلىرىن قوچاقلاپ مدد سورالماستىن، آلاىغە قىر بان بوغازلانماستىن ايدى. بلىكە، بىيوك
 پىغمىرىمىزنىڭ مۇقىد شىرىفىدىن سورار ايدىك.

قىرلىرىنى زيارە قىلوب بوزوق اخلاقلىرىمىزنى تۈزەتتىك. اولگان قىردەشلرىمىزگە
 دىعە قىلىق. لىكىن اول بىيوكلىرىمىزنىڭ قارشىدە تىيىشىز اشلىرى قىلودىن مۇمكىن قىر
 ساقلانورغە طرىشىق.

۴۶۸ — اَلزَّيْنُ يُوْرُثُ الْفَقْرَ.

ترجمه: زنا فقيرلىكنى كىترەدر.

ايضاح: الله تبارك وتعالى نىڭ اوستومزگە يوكاه تىكەن اشلرنىڭ ھەر بىرىدە بىزنىڭ
 اوچون بىزنىڭ مەسلىھەتلىرىمىزنىڭ پايدىلىرى بولغان كىچىك الله نىڭ طەيلىغان نەرسەلىرىدەدە كىشىلىك اوچون
 دىناۋى يا اخراۋى بىر قورقۇچ بولادى. شۇلار جەھەتتىن زىيانلىق كىشىلىك اوچون بولغان
 مادى ھەم مەنىۋى زىررىلەرنىڭ قاراساق، ئاننىڭ الله ھەرقەندىن ھەرام ايتىلۇۋىنىڭ شۇنىڭ
 دەرەجە مەقۇل، مەسلىھەت بىر ئاش ايكەنلىكىنى اقرار ايتەرمىز.

كۆز آلدەمدە كۆبى كىشىلەر شۇل زىيانلىق نەرسەلەرنىڭ قاراسىدە سەلەمەتلىكلەرنى يوغالتىپ، خراب
 بولالار، كۆبى كىشىلەر شۇل زىيانلىق نەرسەلەرنىڭ قاراسىدە گۇرۇلداپ بارغان اشلەردىن، كىچىك دولتىلەردىن
 آيرىلۇپ قىيىنلىق خۇرلىقىنى توشەرگە مەجبۇر بولالار.

ايسىرتكىچ ايلە زىيانلىق كىشىلىك دىناۋى اوچون نىڭ قورقۇنچىلىقى نەرسە بولغانلىقلاردىن
 اسلام دىنى آلاىغە آيىرۇچە قاتى قاراغان، مەمكىن قەدەر خەلق آراسىدە تاراتماق ھەم طەرىقتەن
 لىكىن اسلام دىناۋى بۇ قەتەلەكلەردىن تەمىنەنچ بولالماي.

۶۶ — اَلْزُهْدُ فِي الدُّنْيَا يُرِيحُ الْقُلُوبَ وَالْبَدَنَ، وَالرَّغْبَةُ فِيهَا تُكْثِرُ اَلْهَمَّ
 وَالْحُزْنَ وَالْبَطَالَهٗ نَفْسِ الْقَلْبِ.

ترجمه: دىناۋە آرتىق قىزىماق كۆڭلىنى ھەم تەننى راھەتلىەندۈرۈر. دىناۋە آرتىق قىزىماق،
 قاينىغۇ ھەم كۆيىنىنى آرتىدۈرۈر. اشلەرنىڭ كۆڭلىنى قارە قىلىۋر.

ايضاح: الله تەلى آدەم بالالارنى بىر يۈزىدە خەلىفە قىلىپ دىناۋە بىتون بايلىقلارنى
 آلاىر پايدەسىدە قىلغاندە شۇلاردىن پايدەلەنۈرلىك قەدەر طەرىقتەن، اوز كىرەكلەرنى اوزى
 بۆلدۈرۈپ ھەر كىمگە تەيىش قىلغان، ھەر نەرسەنى الله دىن كۆتۈپ، اشلەرنى، يالقاۋ يانتقان
 كىشىلەر كۆڭللىرى قارالۇ ايلە قورقۇتۇلۇپ ھەر كىمگە كەسپ ھەم اوز دەرەجەسىدە طەرىقتە
 قىزىق ايتىۋەلگەن. لىكىن قىيامت اوچون كىرەكلىك ئەمەللەرنى اوتتۇرۇپ، قەتەلەش كىشى ھەق
 ئەھم ايتەرلىك قەدەر دىناۋە قىزىغۇ بىندە نىڭ كۆڭل طەنچىزلىقىدە تۈرلى قاينىقلار آستۇندە
 ايتىلۇۋىدە سەبب بولغان اوچون، اول قەدەر دىناۋە قىزىماق نىڭ تەيىشلىگەن آڭلاتۇلغان.
 شۇنىڭ اوچون بىندە طەرىقتەن خراب ايتەرلىك قەدەر يالقاۋلۇقنىڭ اوزىنى طەنچىزلىقتە توشۇرلىك
 ھەرىيەتلىك ھالەتتە تەيىش.

۷۰ — سَابُّ الْمَوْتِ كَالْمُشْرِفِ عَلَى الْهَلَاةِ.

ترجمه: اولۇكلەرنى سۆگۈچى كىشى، ھالاكەتكە ياقىن كىشى كىيىدۇر.

ايضاح: اسلامىيەدە كىشىنىڭ نەچچەلىك سۆيلىپ رەنجهت، اللە ھەرقەندىن ھەيچ غەۋ ايتىۋىلى
 تۈرغان قاتى گۇناھلاردىن ساقالغان. تىرى كىشىنىڭ غەيبتىن سۆيلىۋىنى قەدەر قورقۇنچىلىق بىرگەنە
 بولسەدە ئاننىڭ دىناۋە ۋەقتە غەۋ ايتىۋى مەمكىن. اما اولۇپ آرازدىن يوغالغان كىشىلەرنىڭ

نچار قلارن سويله بده آلا رنڭ رضاقلارن دنيا ده آلو ممكن بولماغانلقدن قيامت كون بيك قورقنچلى عذابته اوچراو ممكن شونڭ اوچون محترم اولوكلرمزنى يېخشىقلارى ايله ياد ايتوب نچار قلارنندن طيبولورغه تيوش.

۴۷۱ — سَابُّ الْمُؤْمِنِ كَالْمُشْرِفِ عَلَى الْهَلَكَةِ.

ترجمه: مؤمن قردهشن سوگوچى كشى، هلاكلككه ياقن بولغان كشى كيندر.
 ايضاح: بيوك پيغمبرمى صلى الله عليه وسلم تورلى ملتلى آراسينه تارالغان قوتلى بر دين ايله كيلوب، بر برسينه باشقه بولغان قوملى آراسنده ديننىڭ بتونلگن صاقلار اوچون تورلى چارلرغه كرشكان. مسلمانلىق اسمن آلغان كشىلرنى بر برسينه قردهش قىلوب، ادبلى كشىلرنڭ بندهچىلىك ايله قىلغان عيبلرن فاش ايتوب سوگونى قاطى گناهلاردن صاناغان. بزنڭ دينمىزده بار نچارلقنى كشى آلدنده اوياليمىچە قىلورلىق فاسقلق درجه سينه ايشمه گان كشىنىڭ عيبن گازيتمه مۇزدە، بيوك مجلسلرده آچو، اورام چاتلرندە اوزغان بارغانلارنڭ يوق بار عيبلرن كوررب كولوهمه سى حرام ايتلگان. بولار همه سى بندهنى هلاكتكه توشره تورغان گناهلردن صاناغان.

۴۷۲ — سَافِرُوا تَصِحُّوا.

ترجمه: يورگز سلامتله نرسز.

۴۷۳ — سَافِرُوا تَصِحُّوا وَتُرْزُقُوا.

ترجمه: يير يوزنده يورگز، سلامتله نورسز هم رزقله نورسز.

ايضاح: اعضالرنڭ حركتله نووى، هوانڭ باشقەر ووى سلامتلىكنڭ برنجى شرطلردن بولغان اوچون رسول اكرم صلى الله عليه وسلم شوگاز قرقرىغان. دنيا نڭ تورلى طرفنده غى خلقى ايله تاشوب، طبيعى بايقلارلارندن فايده له نو اوچون سياحتنڭ ده كيره كلگن آڭلاتقان. لىكن اسلام دينينڭ بو فايدهلى حكىمى ايله مسلمانلار فايده له نغانچه، آچق كوزلى چيت ملتلىر فايده له نوب آلغانلر. سياحتنڭ فايده سن آڭلاب سوده اشلرندە ئەلله نى قدر اوزگارشلر ياشاغانلر. طبيعتلرندە سوده گرلك بولغان تاتار ملتى اسلاميتنڭ بو حكىمى ايله فايده له نوب، چيت ملىكتلرده سياحت ايتسه لر، آنداغى احوال ايله تانوشه لر ايدى، بلىكه طور مشلارندە ئەلله نىندى اوزگارشلر ياشارلار ايدى. لىكن سياحتنڭ برنجى شرطندن بولغان چيت تللرنى بلماومىز، قورققلغمىز آرقاسنده اوزمىز نڭ سوده گيرلكمىزدن فايده له نە آلیمىچە همان شول ايسكى حالىمىزده تورورغه مجبور بولامىز.

۴۷۴ — سَاقِ الْقَوْمِ آخِرُهُمْ شَرُّبَا.

ترجمه: بر قومنى صوغار وچى كشى، كڭ آقتقدن اوزى اچەر.

۴۷۵ — سَبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ وَقِتَالُهُ كُفْرٌ.

{ ترجمه: مسلمان قردهش ايله سوگشمهك بوزوقلق بولوب آلا راييله صوغشوق كفرلكدر. ايضاح: ملتنيك بتونلنگن صاقلالو اوز آرا برك اتقاندە ياشاواييله گنه بولغانلقدن رسول اكرم بتون كوچى ايله مسلمانلرنى بر برسيينه قردهش قىلورغه اوز آرا اتقاندە بولورغه چاقروب، شول قانوننى بوزغان كشيلىرى، عمرلارن ازغونلقدە اوتكررگن آدملىر كىي الله نيك مگگولك عذابى ايله قورقوتقان. شول طرشلغى آراسندە بر نيچه كشى ايله گنه باشلانغان اشن بتون طرفن چولغاب آلغان دوشمانلر آراسندە موقعيتلى روشدە آلوب بارغان. اسلام دنياىى بر جان، بر تهن بولوب ياشاگان اوزلرن بتون دنياغه تانوته آلغانلار. الله تبارك و تعالى كيله چكدە كوزمىنى آچوب حالىنى توزه تسون، بيوك ملتلىر همەسى بر سوزنى بر آغزدن سويله گانلىرى حالده بر مىلى اشلىرمزدە همان شول اتقاسىز لغزدە بولوب برماشله گاننى ايكنچمز تاراتوب تورسە الله كورسە تە سون كيله چكدە تاغن ئەللە نيندى بختىزلكلرگە اوچرارەز.

٤٧٦ - سَبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ وَقِتَالُهُ كُفْرٌ وَحَرْمَةُ مَالِهِ كَحَرْمَةِ دَمِهِ.

{ ترجمه: مسلمانلر ايله سوگشو، نچارلىق، آلا راييله صوغشو كفرلك. مسلماننك قانى حرام بولغان كىي، مالىدە حرام بولور،

بىز مسلمانلر بر برىمىزنىك جانن صاقلالو ايله بيورلغان كىي، قردهشلىرىمىزنىك مالن صاقلالو ايله دە بيورلغانىز. بىزنىك آرازدە مسلمانلر مال هم جانلىرى توغرىسە طنج بولورغه تيموش. بر مسلمان قردهشلىرىمىزنىك مالن آلوب طنجىز لاندريغان كشى عمرن ازغونلقدە اوتكررگان كشى ايله بر عذابنى كورەچك.

٤٧٧ - سُبْحَانَ اللَّهِ إِيْنَا اللَّيْلُ إِذَا جَاءَ النَّهَارُ.

ترجمه: اللهنى پاكلەمك پاكلیم، كوندز بولغاندە كيچ قايدە كيتەر؟!

ايضاح: آدم بالالارىنىك اوتكون ذهلىرى ايله اشله گن بيوك اشلىرى بىزنىك عقللىق حيران قالدروب عجبلى ندرسە دە، اول اشلىرىنىك بعض بر سببلرگە قورولوب، ايكنچى كشيلىر طرفندن شولوق نرسە نيك اشله نووى اول قدر عجبلى نورگە يول قالدريميدر. اما الله تبارك و تعالى طرفندن اشله نگان عجب اشلىرىنىك هيچ كم طرفندن اشله نه آلمانوى، هم اول اشلىرىنىك صونك درجه ياط بولووى چن معناسيله عقللىرى حيران قالدرا. الله نيك الوغ قدرتيه ايمانلىرى ضعيف بولغن آدملىر الله نيك شوندى اشلىرى حقندە اويلا ب اوچينه چغا آلمانچا، توغرى اول اشكه قارشى تورغانلر. منه بو حديثنىك سويله نوويندە شول قسقه عقل سبب بولغان. عمرن كفر زندانندە اوتكارگان روم پادشاهى جنت ايله توموغنىك شول ظورقلارندە بولا توروب حەزر بولولارينه اوشانا آلمانچا، رسول اكرم دن آلا راييله قايدە لغن صوراغان رسول الله آكار: «تون ايله كوڤنى و قتلرندە كيتروب يبارورگە كوچى يتكان قدرتلى

الله آلا رنبده كشى كوزينه كورسه تى توتارغه كوچى ييتهر» مفيومنده قسته غنه جواب قايتارغان.
الله نك موندى عجب اشلرينه اوشانور اوچون ايك اول الله نك الوغ قدرتينه ايمان
بولورغه تيوش. شول ايماننى اوزنده بولدر آلاغان كشى الله نك همه اشلرينه اوشانا آلور.
۴۷۸ — سَبْعَةً يَظْلَهُمُ اللَّهُ نَحْتِ ظِلِّ عَرْشِهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ: رَجُلٌ
قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ بِالْمَسَاجِدِ، وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ نَصِيبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ
اللَّهَ، وَرَجُلَانِ تَحَابُّا فِي اللَّهِ، وَرَجُلٌ غَضَّ عَيْنَيْهِ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ، وَعَيْنٌ
حَرَسَتْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَعَيْنٌ بَكَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ.

ترجمه: يدى تورلى كشىنى الله تبارك و تعالى هيچ شئه نورغه كوله كه بولماغان كونده
عرش كوله كه سنده كوله گه لار. كوكلى مسجدكه بديله نوب نماز وقتن صاقلاب تورغان
كشى، ظور دولتلى ماتور خاتون اوزى ايله زناغه چاقروبده الله دن قورقو سببلى آكار
ياقنلق قيلماغان اير، فقط الله رضى اوچونگنه بر برسن سويشكان دوستلار، الله تعالى
حرام قيلغان نره اردن كوز يومغان كشى. الله تعالى يولنده صاچيلىق قيلغان، الله دن
قورقوب كوزندن ياش آغزغان كشيلىر. شول يدى تورلى اشلرنى اوزنده بولدر
آلاغان كشى، هيچ كشيدين ياردهم صورادن عاجز قالغان وقتنده الله تبارك و تعالى
طرفندن آكار رحمت ايتلور.

۴۷۹ — سَدُّوْا وَقَارِبُوْا وَابْشُرُوْا وَعَلَمُوْا اِنَّهٗ لَنْ يَدْخِلَ اَحَدَكُمْ الْجَنَّةَ
عَمَلُهٗ وَلَا اَنَا اِلَّا اَنْ يَتَغَمَّدَنِي اللّٰهُ بِمَغْفِرَةٍ وَرَحْمَةٍ.

ترجمه: اشلركزنى اورتاچه اويلا ب قىلكز، الله تعالى كه ياقنلق قىلكز هم سوينكز
بلكز! سزنىك هيچ بر كزنى عملى جنتكه كرته آلاس. هم مينده شولا يوق علم ايله گنه
جنتكه كره آلورمن ديب اويلايم. مگر الله تعالى اوزينك مغفرى، كيك رحمتى ايله
گناهلرمنى روتسه گنه، كروب بولور.

ايضاح: بنده نك دنياهه قيلغان عملى قيامت كون كوره چك جزاسينه بيوك سبب
بولسه ده، شول قيلغان عملگه تايا نوب هيچ كنى بو كشى جنتلك ديب نه يتوب
بولميدر. چونكه بزنىك دنياهه قيلغان عمللرمز الله تبارك و تعالى طرفندن كورگن چيكسز
نعمتلىر برا برينه بورچمزد، شول بورچنى اوتهو ايله الله تعالى نك رضاغن تابه آلساق
بيك يضى. اما قيلغان عمللرمز ايله الله نك رضاغن تابه آلساق اول عمللر ايله گنه بزنىك
جنت دعواسنده بولوومز عقلسزلىق بولغان بك، الله تعالى كه بزنى جنتكه كرتوده واجب توكل.
شونك اوچون عمل قيلغانده الله نك رضاغن تلهب، كيلاچكده اوزينه طنچلىق بيروون
صورارغه تيوش.

۴۸۰ — سُرْعَةُ الْمَشْيِ تَذْهَبُ بِهَاءِ الْمُؤْمِنِ.

ترجمه: آشغوب يورو مؤمننك قيمتن يبارهدر.

ايضاح: هر اشده آشغونك كشيكل اوچون ضررى بولغان كبك. آشغوب يورونكده سلامتلك هم بندهنك درجه سینه ضررى بولادر. شونك اوچون بولسه كيرهك رسول اكرم صلى الله عليه وسلم نماز كبك بر اهميتلى عبادتكه كيلگاندهده آشوقى آقرنلق ايله گنه كيلورگه قوشقان. خصوصا خلق كوب يورى تورغان اورونلرده بالالار كبك آشغوب، يوگروب يورو ادبىزلك بولغان اوچون آندى اورونده مكن قدر صاقلانوب يوروتيش.

۴۸۱ — سَلُّوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ يُسْأَلَ وَأَفْضَلُ الْعِبَادَةِ

إِنْتَظَارُ الْفَرَجِ.

ترجمه: اللهنك رحمتندن هر وقت ياردهم صورا كز. آنك اوچون اوزندن صورا غاننى سويه در. عبادتنك آرتقراقى، الله تعالى دن شادلق - ياردهم كوتودر.

ايضاح: آدم بالالارينك دنيا ده كون كورشلى. كيلهچكگه ايمانلى اوشانچلىرى نسبتنده بولا بلور، كيلهچكده اوزلرينه ياقلى كون، اميدلى حاللر بولا چاغينه اوشانغان كشيلىر، اوزلرينك غيرتلىر. طرشلقلارن آرتدروب طورمشلارن اميدلى بر حالگه قويا آلورلار. اما كيلهچكده اللهنك ياردهمينه اوشانميچه طورمشنك قارانغويقلار نغنه اويلاغان آدملىر طورمش دولقونلارى آستونده ايزلوب هلاك بولورغه مجبور بولالار. شونك اوچون بولسه كيرهك رسول اكرم صلى الله عليه وسلم بزنى هر وقت اللهنك ياردهمن كوتورگه كيلهچكدن اميد اوزمهسكه چاقرغان. آدم بالاسن ياقطيلقغه آلوب باروچى قوتلى اميد بولغانلقدن هر وقت كيلهچكدن اميد اوزمهسكه تيش.

۴۸۲ — سَلُّوا اللَّهَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَمْ يَعْطَ بَعْدَ الْيَقِينِ خَيْرًا

مِنَ الْعَافِيَةِ.

ترجمه: هر وقت الله دن عفو هم سلامتلك صورا كز، آنك اوچون بندهگه، ايماندى صونك سلامتلكدن خيرليراك نرسه بيرلهدى.

ايضاح: بزلك صاف ايمانمى طورمش دنيا سندهم قيامتده بيوك اورن توتسه، سلامتلكمده شوندى اوق اورن توتادر. سلامتلك كى مقدس بر نرسهنى اوزنده بولدر آلغان كشى دنيا سن ياقطرتا آلغان شيكلى قيامتنده نورلاندرا آلادر. ايمانمى نچار بدعتلردن صاقلاونى قدر تيش بولسه، سلامتلكمى ده ضررلى آورولاردن شول قدر صاقلارغه كيرهك. بو ايسه بالالارنى طورمشقه حذرلى تورغان مكتب مدرسه لرنك وظيفه سيدر.

۴۸۳ — سَلُّوا اللَّهَ عِلْمًا نَافِعًا وَتَعَوَّدُوا بِاللَّهِ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ.

ترجمه: الله تبارك وتعالى دن فايدهلى علم سوراب، فايدهسىز علم دن اللهغه صغىنكر. ايضاح: دنيا و آخرتنك سعادى علم ايله گنه بولغانلقدن الله تبارك وتعالى بزرگه هر نرسه دن اول علمنى فرض قىلغان. علم ايكي دنيا مننك راحتينه سبب بولغانلقدن، بزنك اوقوغان. علملرمز ايله دنيا مژده فايده له نسون، آخرت مژده ضرر لانه سوي. موى بزنك عقللرمز تله گن كبك دينمژده تلى. مقدس دينمژنك تله ونچه بزن دنيا مژ هم آخرتمز اوچون فايدهسى كورنگان علملرنى گنه اويژه نوب، فايدهسىز علمدن اللهغه صغورغه آندن قاچارغه تيوشلى بولسا قد، نى اوچوندى بزن مونك كيريسى ايله اش قياغانمز.

بتون اسلام دنيا سينك علم يورطلارى، دين و طور مشقه فايدهلى علملردن محروم ايتلوب، طور مشقه بتونلى ياپ نرسه لر ايله تولتورغانلار. شا گردلرنده طور مش دنيا سينه ياراقلى ايتوب چغارو يولنده خدمت ايتهر اوچون قورلغان مدرسه لر، شا گردلرنى طور مش ديگكزنده ايزلورلك كشى ياصاب چغارو يولنده خدمت ايتكانلر. يكرمى يللر مدرسه ده عمر اوتكارگن افنديلر حياتنك آچى بورانلرينه اوچراب قاتوب قالغانلر. بو قزغانچ حاللرنى كورگن اوتكون ذهمنلى ياش بو وونلر كوندن - كون مدرسه دن كوكل صووندرغانلر. مدرسه لر خلق قارشنده غى اهميتلرن يوغالانلر.

نهايت مدرسه لرمز بو كونكى حالگه كيلوب يتكانلر. ايندى اسلام دنيا سينه ده كوزن آچارغه وقت يتدى آخرى اوزاق زماندن صوغنه آقنلاب مدرسه لرنى اصلاح يولنده واق واق آدمولر آتلى باشلادى. خيرلى يولعه!

٤٨٤ — سَيِّدُ هَذَا الدِّينِ بِرِجَالٍ كَيْسَ لَهُمْ عِنْدَ اللَّهِ خَلَقٌ.

ترجمه: الله تعالى بو اسلام دينن بر نيچه تورلى كشيلىر ايله قوتلندرر اول كشيلىرنك الله قارشنده خيردن هيچ الوشلىرى بولماس.

ايضاح: بيوك اسلام دنيا سنده، گوزل اخلاقلى، كيك علملرى ايله خلقغه اورنهك بولورلق كشيلىر تابولسه ده، آلا ر اوز طنجه لارن همه نرسه دن آلدن كورگن نلكدن، دين و ملت اشلرندن چيتمده توروب خلق اوچون هيچ فايده كورسه ته آلميلار. اما بعض كشيلىر شخسى طور مشلارنده بر تورلى عيب كورنسه ده بتون عمرلرن دين و ملت يولينه باغشلىلار. بو ايسه تجربه ايله معلوم بر اش. منه شوندى ملت خدمتچيلرى بولغانلرنك شخسى عيبلرينه قاراميچه آلارنك دين هم ملت اوچون قىلغان خدمتلىرينه قاراب آلارنى احترام ايتهرگه تيمشلى ايكانن رسول اكرم آكلاتقان. شونك اوچون بر كشينك شخسى اشينه قاراميچه، آنك كشيلىك اوچون قىلغان خدمتينه قارارغه تيوشلى قىلونغانمز.

٤٨٥ — السَّائِحُونَ هُمُ الصَّائِمُونَ.

ترجمه: بيير يوزنده سياحت قىلوب يورگان كشيلىر، الله اوچون روزه توتقان كشيلىر درجه سينه ايرشور.

ايضاح: ملتىڭ كىرەكلرنى آڭلاب شولارنى تولتۇرو ھەم بىندەڭ ئوز طورمىش،
واخلاق تۈزەتۈ، چىت يىردەگى خەلقنىڭ طورمىشلارى ايله تانىشوب آلارنىڭ اخلاقىن
قاراپ توشۇ ايله گنە بولا بلور. ملتىكە خىدمەت نىتى ايله سفر آغرلىقلار يىنە قارامىچە سىياحت
قىلغان آدمىلر بىۋىك مىشتىلر ايله روزە تۇتقان كىشى درجەسىنە ايرىشور دىپ وعدە ايتولگان.
لىكن بختىز اسلام دىنياسى اوزىندە شۇندى يۈرەكلى آدمىلرنى كۈرە آلمىغان، كۈرسەدە
آلارنىڭ اۈتكۈن ذھنلىرى ايله فايدهلانە آلمىغان ايدى مۇندىن صۇڭ جىناپحق كوزمىنى آچسۇن.
٤٨٦ — السَّبَاعُ حَرَامٌ.

ترجمە: جىمىنىڭ كۈبلىگى ايله ماقتانىق حىرامدىر.
ايضاح: اير ايله خاتۇنى آراسىندە غىمە بولغان اشلرنى بىلدۈر، آلارنى خەلق آراسىندە
سۈيىلەپ ماقتانو، ادبىز، اخلاقىز آدمىلرگە اوخشاسەدە اوزىندە كۈرەكەم خەلق بولدىرغە
طرشقان آدم اول اشدن صاقلانو تېۋىش.
٤٨٧ — السَّاعِي عَلَى الْأَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ الْقَائِمِ
اللَّيْلِ الصَّائِمِ النَّهَارِ.

ترجمە: طول خاتۇنلار ھەم مىسكىنلر آرتىدىن يۈرگان كىشى، اللە تەعالى يۈلدە صوغىش
قىلوچى، يايىسە كىچەلرن اوياتۇرۇپ كۈندىزىن روزە تۇتقان كىشىلر كىيىدىر.
ايضاح: آرامزە بىك كۈب تۈرلى بختىز آدمىلر بولسەدە شولار آراسىندە، ايرىدىن
آيرىلۇپ يالغۇزلىقىدە قالغان مىسكىنە طول خاتۇنلر كىك قىزغىچە حاللىسى تابىلىدىر. ايرى
طرفىدىن ھەم كىرەكلىرى تۇلتۇرلۇپ طورمىش دىنياسىدىن آصلا جىبرى بولمىغان بىر خاتۇن
بو كۈن ايرىدىن آيرۇلسە دىنيانىڭ قاي يىرىدىن باشلى، طورمىش دىكىگىزىندە نىچۈك يۈزە
مۇنىڭ نىندى قىزغىچە خالەدە قالغان ھەركەم اوزى اويىلاب بلە آلۇر.

مەنە شۇندى قىزغىچە خالەدە قالغان خاتۇنلرغە ياردەم ايتۇ، آلارنىڭ كىرەكلرن بولدىر تۈر
اۈچۈن مەرحەت ايتۇپ يۈرۈ ھەم سىن اللە رىضالى اۈچۈن صوغىش قىلۇپ، بىتون عەمرىن
عبادىتدە اۈتكەرگان كىشىلر درجەسىنە يىتە آلۇر.

رسول اكرم صلى الله عليه وسلم بوشنىڭ ھەركىمگە بۇرچ ايكانىن آڭلاتۇر اۈچۈن
باشلاپ اوزى قىلغان، شول قدر بىۋىك مەرتەبەسى ايله طول خاتۇننىڭ، مىسكىننىڭ كىرەكلرن
بولدىرورغە طرىشقان. انى سۈيگان اشى شۇندى بختىزلىكىدە قالغانلارغە شىقتە مەرحەت
ايتۇ بولغان.

٤٨٨ — السَّخَاءُ شَجَرَةٌ مِنْ أَشْجَارِ الْجَنَّةِ اغْصَانُهَا مَتَدَلِّيَاتٌ فِي الدُّنْيَا
فَمَنْ أَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْهَا قَادَهُ ذَلِكَ الْغُصْنُ إِلَى الْجَنَّةِ. الْبَخْلُ شَجَرَةٌ مِنْ شَجَرِ

النَّارِ اَغْصَانُهَا مُتَدَلِّیَاتٌ فِی الدُّنْیَا فَمَنْ اَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْهَا قَادَهُ ذَٰلِكَ الْغُصْنُ
اِلَى النَّارِ.

ترجمہ: یوم رتلق. جنت آغاچلارندن بولغان بر آغاچدر. آنک بوتاقلاری دنیاغہ
سالونغانلار. برکشی بر بوتاقنی قولینہ توتسہ اول بوتاق آنی جنتکہ قدر یتہ کلہر.
سارالاق، جہنم آغاچلارندن بولغان بر آغاچدر، کہ آنک بوتاقلاری دنیاغہ سالونغان. برکشی
شول آغاچنک بر بوتاقن توتسہ اول بوتاق آنی جہنمگہ قدر یتہ کلہر.

ایضاح: یخشیلق، یمانلق بندہ نك اوز تلہوی اوز اختیار ی ایلہ قیلونسہ ده ی
اوچوندیر آدم بالاسینک کوکلی بولارنی قیاغانده ایکی تورلی بولا.

الله رضاسن تابارلق یایسہ یومارد کوکلی ایلہ خلق کوکلن شادلاندرورلق بر
اش اشلہ سہ بندہ نك کوکلی شادلانہ، جانی راحتلہ نہ. خلق فایدہ سینہ یارارلق بر خدمت
اشلہ گہی اوچون اوزن جنتک کشی کبی سیزہ. امانچار اخلاقی سبیلی اللہ غہ یارامس
بر اش اشلہ سہ یایسہ ساران کوکلی ایلہ انسانیت اوچون بر بر قباحتلک قیلہ مونک
کوکلی بورچولہ، وجدان عذاب ی ایلہ عذابانہ. اوزینک نچار لغینہ قاراب اوزینہ نلہ
نپندی عذابلر کیلہ چکن اویلاب جہنم عذاب ی ایلہ عذابانہ. رسول اکرمک بو حدیثدن
مقصودی ده خلقنی یومارتاق ہم سارالاق ایلہ تانشدروب، شولارنک فایدہ وضررلرن
کورسہ تو بولسہ کیرہک - بو ایکی صفتنک فایدہ، ضررلرن بلگہ چ شولاردن تلہ گہن
آلمق هر کمک اوز اختیارینہ تابشیرلغان.

۴۸۹ — اَلْاِسْكِيْنَةُ عِبَادُ اللّٰهِ اَلْاِسْكِيْنَةُ.

ترجمہ: ای اللہ بندہ لری! هر اشکرده آقرنلق ایلہ بولکیز.

ایضاح: بر اشدن فایدہ کورو، شونک عاقبتن آخرن اویلاب، صووق قان ایلہ
اشلہ وده گنہ بولور، اشنک آلدن، آرتن اویلامی قزو قان ایلہ اشلہ گن آدملر بر وقتندہ ده
اشلہ گان اشلرندن تیوشلی فایدہنی کورہ آلماسلر. شونک اوچون بولسہ کیرہک رسول
اکرمده تکرار مرتبہ آقرنلق ایلہ اش قیلورغہ قوشقان.

۴۹۰ — اَلْاِسْكِيْنَةُ مَغْنَمٌ وَتَرْكُهَا مَغْرَمٌ.

ترجمہ: آقرنلق، بندہ اوچون فایدہلی بولوب، آنی قویو، نچارلقدیر.

۴۹۱ — اَلْاِسْلَاطَانُ طَلَّ اللّٰهُ فِی الْاَرْضِ فَمَنْ اَکْرَمَهُ اَکْرَمَهُ اللّٰهُ وَمَنْ اَهَانَهُ

اَهَانَهُ اللّٰهُ

ترجمہ: پادشاہ وحا کلر، بیر یوزندہ اللہ نك کولہ گہ لریدر. برکشی، سلطان و پادشاہلرنی
حرمتلہ سہ، اول کشینی اللہ تعالیٰ ده حرمتلہر. بر کسی آلارنی خورلا سہ، اللہ تعالیٰ اول کشینک
اوزن خور قیاور.

ایضاح: قویاش اسسلگندن، اوطقزولغندن جانلری طنچسزلانغان کشیلر جیلەس کولەگە اورنلارغە شقلانوب راحت تابقانلاری کبک، طورمش آپیسندن، خلق ظلمندن جانلری کویگەن کوچسز آدمەرگە یار دەم ایتەر اوچون اول بختسزلرنی اوزلرینک شققئلی نطاط آستلرینە آلوب مرحت ایتەر اوچون الله تبارک و تعالی کوچلی پادشاهلر ییاروب، شولارنی حزمته و نی هر کمگە تیوش قیلغان. البته بیوک پادشاهلر توبان خلقنک ایکمک، توزینه محتاج بولماغانلقدن، آلارنی حرمته و، قویغان قانولرینە (زا کونلری) قوشقان اشلرینە قارشیلقی قیلە و ایله گنە بولا بلور. پادشاهلرنک قانولرینە بویصنوب اطاعت قیلغان کشی دنیاده راحت هم طنچلق تابقان کبی آلا رغه قارشیلقی کورسە تگەن کشیدە خور بولودن باشقە جزاسن کورە آلماس.

۴۹۲ - السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ حَقٌّ عَلَى الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ فِيمَا أَحَبَّ أَوْ كَرِهَ مَا لَمْ يُمْرُ بِمَعْصِيَةٍ فَإِذَا أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ لِلَّهِ فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ

ترجمە: بیوک کشیلرنک سوزن طکلاو، آلا رغه بویصنو، مسلمان کشیگە تیوش. اوزی تلەگەن اشی بولسون مکروه کورگان اشی بولسون. اگر اللهغە گناه بولغان اشی قیلورغە بیورسەر، اول وقت طکلاودە، بویصنودە یوق.

ایضاح: دین و ملتنک طنچلغی، اش باشندە بولغانلارنک توبان خلققە شققئلی بولووی توبان خلقنکدە هر وقت آلا رغه اطاعتدە بولولارینە توقتاغانلقدن رسول اکرم بیوکلرگە اطاعت قیلونی بزئک دینی بورچمز قیلغان، توبان خلق اش باشندە بولغانلارغە اطاعت قیلوب، سوزلرینە قارشامسەلار- بیوک آدملردە قول آستلارندە یاشاگان خلققی کوچلری یتەمسلك، الله رضا بولماسلق اشلر ایله کوچلەمسەلار. اول ملت البته یاشایەچک. شونک کبی اوک عائله طنچلغی، عائله راحتدە، آتا آنالارنک سوزلرینە قولاق صالوب، آلارنک خدمتلرندە حەزر بولوا یلەگنە بولا بلور. لکن آتالار اوز کیفیلرینە الله حقن یایسە علمدن محروم ایتوب بالانک عمرک سعادتن قربان ایتەرگە تلەسەر اول وقت بالا چارەسز قارشیلقی قیلورغە مجبو بولور. حاللری بولا توروب، کوکلرندە اوقودرتی بولغان اخلاقی بالالارن اوقودن طیفان، بالالارینک کشی بولور اوچون توبانچمک ایله قیلغان اوتنچلرن، یاوز دعا ایله قايتارغان آتالار بوحدیشکە قاراب، دعالرینک الله قارشندە کوبی اهمیتی باران او یلاسولر.

۴۹۳ - السَّوَأُكَ مَطْهَرَةٌ لِلْقَمِّ مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ وَجَلَاةٌ لِلْبَصَرِ.

ترجمە: مسواک، آغزنی پاکلی، اللهنی راضی ایتەر، کوزنی نورلاندرور.

ایضاح: انسانیت اوچون پاکک هر نرسەدن قدرلی بولغانلقدن پاکک نیگیزینە قورولغان اسلام دینی همه اعضالرنی ممکن قدر پاک یورتونی تیوش قیلغان. سلامتکمزنی

صاقلار اوچون آشالغان آشلرمن نچار ايسلردن سلامت بولوب معدەمزگە ايرىشوى اوچون آغز وتشلرمنى پاك توتو بيگرا كده اهميتلى كورلگان اول وقتىدە تىشلىنى پاكلەو اوچون ھەزرگى اوڭايقلار بولماغاچ رسول اكرم مسواك استعمال ايتىكان بيوك پيغمبرمنىڭ استعمال ايتكان بىر نرسەسى بولدىن مسواك استعمال ايتو اسلام دنياىىنە ھمان سنت بىر اش بولوب قالغان.

۴۹۴ — اَلَسَّوَاكُ شِفَاءٌ مِّنْ كُلِّ دَاءٍ اِلَّا السَّامَ وَالسَّامُ الْمَوْتُ.

ترجمە: مسواك استعمال ايتو، اولومدىن باشقە بولغان ھەمە آورولارغە شفا بولور.
۴۹۵ — اَلْسَّلَامُ اسْمٌ مِّنْ اَسْمَاءِ اللّٰهِ وَضَعَهُ اللّٰهُ فِي الْاَرْضِ فَاَفْسُوهُ يَبْنِيَكُمْ فَاِنَّ الرَّجُلَ اَلْسَّلَامُ اِذَا مَرَّ بِقَوْمٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ فَرَدُّوا عَلَيْهِ كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ فَضْلٌ دَرَجَةٍ بِتَذْكِرِهِ اِيَابَهُمُ السَّلَامُ فَاِنْ لَمْ يَرُدُّوا عَلَيْهِ رَدَّ عَلَيْهِ مِنْهُ خَيْرٌ مِنْهُمْ وَاطْيَبُ.

ترجمە: سلام، الله تبارك وتعالى نىڭ يېردە قويغان اسملردىن بىر اسمدر. سز آنى اوز آراڭزىدە فاش ايتىڭز اگر بىر مسلمان اير، بىر جەامتەكە سلام بېرىپ، آلار دە موڭار سلامن قايتەرسەلەر، الله تبارك وتعالى نىڭ اسمىن بولارنىڭ كوڭلىنە توشىرگان اوچون بوكشىنىڭ ثوابى آرتىق بولور. اگر اول جەامت مونىڭ سلامن قايتارمەسەلەر بوكشىلردىن آرتىقراق بولغان فرشتە مونىڭ سلامن قايتارور.

ايضاح: ھەر ملت اوز آرالارندە دوستلىق بىر كىتور اوچون اوچراشقان وقتلرندە بىر بىرىنىە سلامتلىك سوراپ دعا قىلوىنى عادت ايتىكانلر. شولوق مقصود ايله اسلاميتدە اوز آرا اوچراشقاندا الله تبارك وتعالى نىڭ بيوك اسمى ذكر ايتوب سلامتلىك سوراونى سنت قىلغان. باشلاپ سلام بېرىو سنت درجەسىدە بولوب آنى قايتارو فرض عمل بولسەدە. باشلاپ يىغشىلىقنى قىلغان اوچون سلام بېرىوچى قايتاروچىدىن آرتىق ثواب ايله وعدە ايتلىگان. سلامى خلق طرفىدىن قايتارلماغان كىشى، بورچولەسون آنىڭ سلامىن الله نىڭ پاك فرشتەسى قايتاروب كوڭلن طىنچلاندىراقى.

۴۹۶ — شَهِدُ الزُّوْرَ لَا تَزُولُ قَدَمَاهُ حَتَّى يُوْحِبَ اِلَيْهِ النَّارَ.

ترجمە: يالغانغە گواھلىق بېرىگەن كىشى باسقان اورىندىن قوزغالغانچە، الله تبارك وتعالى آڭار جەھنم اوطنى واجب ايتەر.

ايضاح: خلق آراسىدە عدالت يورتو يىكل بولسۇن اوچون الله تبارك وتعالى ھكم وقتىدە شەھىدلىرىڭ ھەزر بولۇون شرط قىلغان. قاضى، اشنىڭ حەقىقتىن اوزى توغرى بلە آلمانغان اوچون شەھىدلىرىڭ سوزى ايله عمل قىلورغە مەجبور بولا. شەھىدلىر بىرەونىڭ جوغالغان ھقنى آلۇپ بېرىورگە كوچلىرى يىتىكان كېك دەواسىدە ھقلى

بولغان كىشىنىڭ حقن يوغالتورغەدە كۈچلىرى يېتەدەر. مەن شۇندى يالغان شەھىدلىك بېرىپ
بىرەننىڭ حقن يوغالتقان كىشى تېز كۈندە اوزىنە عذاب ايرىشۇ ايله قۇرۇتۇلغان.

۴۹۷ — شَرَارُ امَّتِي الَّذِيْنَ وَلِدُوا فِي النَّعِيْمِ وَعَدُوا بِهٖ يَآْكُلُوْنَ مِنَ الطَّعَامِ
الْوَنَاءِ وَيَلْبَسُوْنَ مِنَ الثَّيَابِ الْوَنَاءِ، يَرْكَبُوْنَ مِنَ الدَّوَابِّ الْوَنَاءِ يَتَشَدَّقُوْنَ فِي
الْكَلَامِ.

ترجمە: مېنىم امتىنىڭ ياۋزلىرى شۇندى كىشىلەر يولۇرلار. آلا، بايلىق اچىدە توارلار
ھەم بايلىق اچىدە اوسەرلر. تورلى طعام آشاب، تورلى كيوم كىيەرلر. ھەم تورلى اطارغە
اوتۇرۇپ، يورۇرلر صاقلانمىچە كۈب سوز سويلەرلر.

ايضاح: آدم بالاسن چن كىشى ايتىكان طورمىش دىياسىنە توغرى كۈز ايله
قارارغە اويىرتىكەن نەرسەنىڭ بىرنچىسى علم بولسە، ايكىنچىسى ھېچ شەيخە سز غربت (ياش
وقتەدە كۈرگەن مشقتلر) در. ياش وقتلرندە اوق بايلىق كۈرۈپ عمرلرن شول بايلىقدە
اوتىكەرگەن، طورمىشنىڭ آچىسن تاتوماغان آدم، كىملىك دىياسىنە ھېچ فايىدە كۈرسەتمەس
آننىڭ فېكرىچە دىيادە آغرلىقە يوق، مشقتەدە يوق فقيرلىكەدە يوق! ھەم كىشى باي، ھەم كىشى
طنچ بولۇرغە تىيوش. اما عمرنىڭ كى قدرلى وقتندە غربت كۈرگەن، طورمىشنىڭ آچىسى
يۈرەگىنە اوتىرغان آدم: بتون دىياغە آندى كۈز ايله قارى آلمى. اول دىيادە راحت
كۈرە آلمىغان فقيرلرنىڭ بارلىقىدە طورمىشنىڭ آغرلىقلارندە ھەمەسن بلە. اوزىنىڭ غىرىتەدەگى
حاللرن اسىنە توشۇپ محتاجلرگە ياردەم ايتەرگە طرە. اوزندە بولغان نەمىتىنىڭ قدرن
بلۇرگە طرە، درست دىيا بېك كىيىڭ آندە بايلىق اچىدە عمر اوتىكەرگەن كىشىلردندە
انسانىت اوچون بېيوك فايىدەلر كۈرسەتكەن آدملر تابلۇر. لىكن آندى محترم ذاتلر
بېك آزغە بولغانلىقدن، كۈبچىلىككە قاراب ھىكم ايتۇلگەن محترم احمد، ھەم محمود
بايلار ياش وقتلرندە فقيرلىك، مشقتلر كۈرۈپ سېلى ملتىكە نېنىدى فايىدەلى وقىلار
قالدىرغانلر.

۴۹۸ — شَرَارُ النَّاسِ شَرَارُ الْعُلَمَاءِ فِي النَّاسِ.

ترجمە خلق آراسىدە آدملىرنىڭ ياۋزراغى، ياۋز عالملىردر.

ايضاح: فايىدە ايله ضررى، ياخشى ايله يماننى آيرابلۇ ھەركەتنىڭ اوزىنە تىيوش
وغيىفە بولسەدە موفى ھەركەم بلۇپ بىرە آلمى. بېك كۈب كىشىلر اوزلرىنە كىرەكلى اشلىرى
يوقارى صنف خلقتن قاراب اشلىلر. يوقارى صنف خلق ھەمە اشلىرى ايله توبان صنفقە
اورنىك بولالار. بزدە بو اورنى عالم - علما صنفى توتالار. بىزنىڭ خلقتىڭ عالملىرگە
احتراملرى آلاغە اوشانچىلىرى بېك ظور بولغانلىقدن ھەمەاشدە آلاغە ايدەرورگە طرەلار.
عالم دىي تانولغان كىشىنىڭ تاشلاغان اشىدن طيولۇپ آننىڭ اشلىگەن اشىنىڭ فايىدە، ضررن

بايلىق اچىدە
تورلى كىيى
۱۱/۱۱

تيكشرمی اشلەرگه تيموش ديب بله لر. ذاتا بو شولای بولورغه ده تيموش. او قوم اغان دیندن آصلا خبری بولماغان برکشی دیننڭ حراملرن، حاللرن قایدن بلوب بتورسون. شونڭ اوچون دین وملت باشنده بولغان اماملر. حضرتلر ماتور اخلاقلاری ایله خلقغه اورنهك بولوب آلارنڭ اخلاقلرن توزه ته آلمان کبی، آزغه قیلغان نچارقلاری ده بتون ملتنڭ اخلاق بوزارغه، بتون ملتكه نچارلق تاراتورغه ده سبب بولا آلار. بزنڭ اماملرمز خلقنڭ یول باشچیسى بولغانلقدن آلا: دیانتلی بولولاری، حرام نرسه لردن صوڭ درجه حاقلا نولاری هم هیچ کمنڭ کیفینه قارامیچه توغریلقنی سويولری ایله خلقغه اورنهك بولولاری تيموش. شولای بولغان وقتده غنه آلا خلقغه دین هم اخلاق اویره ته آلورلار. بیوڭ مرتبه لی اماملرمز آراسنده بو خدمتلرنی تمامیه اوتوب، ملتكه چن خدمت ایتکان محترم ذاتلر بایناق تابولسده مع التأسف مونڭ کیرسینه خدمت ایته تورغان اماملرمز نڭ بارلغنده اقرار ایتمی حالمز یوق.

محترم امام افندیلرمز حقیقنی خلقغه آڭلاتورغه طرشه لار ملتزم بوکونگی
 حالگه ده قالماس ایدی. هر نه ایسه اوتکان بیتکان الله تبارک و تعالی شوندى عالملمزمگه
 انصاف بیروب، خلقمزمغه ده آڭ بیرون.

۴۹۹ — شَرَارُكُمْ عَزَابُكُمْ.

ترجمه: سزنڭ یاوز آدمارگز، او یله نه گهن طول کشیلرگز در.
 ایضاح: الله تبارک و تعالی هر نرسه فی تناسل- آرتق اصولی ایله پارایتوب یاراتقان. عملرن یالغزلغده اوتکارگهن کشیلر الله نڭ شول حکمتن یوغالتقانلاری اوچون آدملرنڭ یاوزندن حساب ایدلگانلر. نکاحله نوب بر عائله توزوگان کشیلر عائله مشقی، طورمش قایغوسيله نچارقلارنی قویارغه مجبور بولغانلاری حالده، یالغزلغده عمو و تکاروب عائله مشقی کورمه گان کشیلر تورلی نچارقلارغه بیروله لر. شونڭ ایله ایکی دنیا نڭ سعادتن یوغالتالار. شول سببلرگه بنا رسول اکرم یالغزلغده یاشاونی یاوزلقدن صاناغان.

۵۰۰ — شَرُّ الطَّعَامِ طَعَامُ الْوَلِيمَةِ يَدْعِي إِلَيْهِ الشَّبْعَانُ وَيَجْبَسُ عَنْهُ الْجَائِعُ.

ترجمه: آشلرنڭ یاوزراغی شوندى طوی آشیدر، اول آشفه طوق کشیلر چاقراوب آچ و فقیرلر قالدیرلور.

ایضاح: اوز او یلرندده فقیرلکلری سببلی ره تلی آش آشارغه صوقلانغان فقیرلرنیچه آیلرده بر مرتبه بولسده قارنی طوغایورلق لذتلی آش آشاسون اوچون شریعتمزمده طوی مجلسلرن ممکن قدر ایرکن قیلوب اصل مقصودی فقیرلرنی تویدرو بولغان بو مجلسنڭ آڭ قدرلی اورندده فقیرلر بولورغه تيموش. طماقلاری طوق جانلری طمچ کشیلر بو مجلسده بولسده لاره ایکنچی اورننی غنه توتارغه نییوش. لکن بزنڭ خلق بو حدیث ایله اش قیلا ديب نه یتوب بولمی. بزنڭ طوی مجلسده مزده عملرن ییخشی

نعمتلىرىچىندە اوتىكەرگەن طوق بايلار اڭ قىدرلى اورنى توتوب، ققىر خلقىغە اعتبارنى سىزدەك قىلالر.

۵۰۱ - سُورَةُ الْمَالِ فِي آخِرِ الزَّمَانِ الْمَمْلُوكِ.

ترجمە: آخر زماندە مالنىڭ ياوزراغى، قل وكنىزەكلردىر.

ايضاح: توغرى عقل ايله اويلاغاندەھمە كىشى انسانيت حقو قىلارى ايله فايدهلەنودە بىر تىگىز بولورغە تىيوشلى بولسەدە، نادانلىق قارانعولغىندە ياشاگەن خلق بو حکم ايله اش قىلماغانلر. اسلاميت كىلودن اول ھەمە ملتىڭ كوچلى كشىلىرى كوچىزلرن حىوان كىى ساتوب عىرلك قل ايتە تورغان بولغانلر. مقدس حرىتلرن يوغالتقان بىچارە قل وكنىزەكلر، شىقتىز حواجهلرنىڭ قول آستوندە ايزلگانلر. دىنانىڭ بتون ماتورلقلارنىدن آيرلوب سولڭ درجە خورلقدە ياشارگە مجبور بولغانلر. منە شول وقتدە اسلام دىنى كىلوب، بو بىحتىز آدم بالالارىنە شىقت قولى سوزوب، آلارنى بو خورلقلى طورمشدن چىقارورغە طرىشقان. موڭارچە قول آستوندە بولغان قللىرىنە انسان كوزى ايله قاراماغان تىكىر حواجهلر ايله، عىرلك سعادتن يوغالتقان قللىر آراسىندە انسانيت اسملى قوتلى قردهشلك بار ايكانن سويلەب، آلارغە شىقت، مەرحەت ايتەرگە تىيوشلىقى آڭلاتقان.

رسول اكرم صلى الله عليه وسلم باشلاب اوزملىكىندە بولغان قلنى آزاد قىلوب، آنى اوزىنە بالا قىلغان، بتون كوچن قوللارغە يوشاقلىق قىلورغە ھەم قللىرىنى مڭگولك بىختىزلىكىدن چىقارورغە صرف قىلغان. اوز ەرنەدە مڭلەب قل آزاد ايتىكانى رويات ايتولەدر. رسول اكرىمنىڭ طرىشى، قل آزاد ايتىكان كىشىگە بىك كوب ثواب وعدە ايتووى آرقاسىندە بتون صحابەلر قل آزاد ايتونى اوزلرىنە تىيوشلى بىر اش دىب بىلگانلر. دىنىندە بىرەر تورلى كىمچىلىك قىلغان كىشىلەرگە باشلەب قل آزاد ايتونى فرض ايتوب بىختىزلىكگە اوچراغان آدم بالالارن ياقىلى دىنياغە چىقارورغە ظور سىب بولغان. اول وقتدەغى خلقنىڭ باشقە نرسە ايله اش قىلا آلماولارى، زماننىڭ مساعىدە قىلماوى آرقاسىندە قللىر ايله ساتو ايتو حرام دىبەسەدە، كىلەچكەدە خلقنىڭ كوزى آچلوب باشقە تورلى يول ايله دە اش قىلە آلولارن بىلوب، «آخر زماندە قللىر ايله ساتو ايتو ماللرنىڭ اڭ نىچارى» مەفھومىندە مبارك حدىش سويلەگان. اسلامىتنىڭ اصلن بىلمىچە آننىڭ صافلىغىنە قارا ياغاىغە طرىشقان آدملىر، رسول اكرىمنىڭ بو حدىشىنە قاراسونلر.

۵۰۲ - سُورَةُ الْمَجَالِسِ الْأَسْوَاقِ وَالطَّرِيقِ وَخَيْرُ الْمَجَالِسِ الْمَسْجِدُ فَإِنْ

لَمْ تَجْلِسْ فِي الْمَسْجِدِ فَأَنْزِمْ بَيْتَكَ.

ترجمە: اورنلرنىڭ ياوزراغى، بازار ھەم يوللاردىر. اورنلرنىڭ يىخشىراغى مسجدلردىر. اگر مسجددەگنە اوتورە آلماساڭ اويىڭدە اوتور.

ایضاح: سلامت، کوچلی کشینک عزیز وقتن ئهرهم اوتکاروگه شریعت صوگ درجه قاطی قاراسده اوزون کون بوی اشلەب آرغان اعضالرنی یال ایتدرونی ده تیوشلی قیلغان. منه شول یال ایتو وقتنده خلق جیولا تورغان بازارلارده، کشی یوری تورغان یول اوستلرنده اولتوروب، کشی عیبتن سویله تەس اوچون، خالص الله تبارک وتعالی فی ذکر ایتوله تورغان مسجدده یایسه عائله خدمتنده اوتکارونی تیوشلی قیلغان.

۵۰۳ — شَرُّ النَّاسِ الَّذِي يُسْئِلُ بِاللَّهِ ثُمَّ لَا يُعْطَى.

ترجمه: آدمه رنک یاوزراغی شوندى کشی بولادر، اوزی الله دن صوری الله اوچون

بر نرسه بیرمی.

ایضاح: خلق آراسنده شوندى کشیلر بولا، که فقیر وقتلرنده بیك یومشاق کوکلی بولوب، الله اوزلرینه دولت بیرسه تورلیچه یخشیلقلار، بیك ظور همتلر کورسه تە کچی بولا؛ لکن الله اوزینه دولت بیرگه چ الله تعالی رضاسی اوچون آزغنه ده همت کورسه تمیلر. منه موندی کشیلر الله تبارک وتعالی قارشنده انک نچار اورنی توتالار.

۵۰۴ — شَرُّ النَّاسِ الْمُضِيقُ عَلَى أَهْلِهِ.

ترجمه: آدملرنک یاوزراغی - بار دولتی ایله خاتون وبالا چاغلارینه تارلق

قیلوچی کشیدر،

ایضاح: آدم بالاسنده بولغان صفاتلرنک ایك یبانی صارانلق دیسه ك مبالغه قیلغان بولماز صارانلقى ایله کشیلک دنیا سینه فایده ایتەگەن آدملر الله هم خلق قارشنده ایك نچار کشیلردن صانالسه لارده دولتی بولا تروبدە جماعتلرن قصه ن، آلارنک تربیه لرینه ضرر کتورگەن کشی قدر نچار کورلمیلر. کوکلنده بالاشفتنی بولغان آتا، خاتون محبتی بولغان ایرلر آغرقلار برلن تابقان دولتلرینک همە سن شولار فایده سینه قربان ایتە. خاتون وبالا چاغلارینک طنچلغی: آلارنک کیله چکده بختلی بولوب یاشاولری: آنک اوچون جان طنچلغی. آنک اوچون دنیا راحتی. موندی آتالار خلق آراسنده هم الله تبارک وتعالی قارشنده ایك محترم آتالاردن حساب ایتوله لر. اما بعض بر آتالار دنیا نک بار آغرقلارن خاتون وبالالار اوستینه یوکه تە لر. دولتلری بولا توروب، عائله لرینک تربیه سندە تارلق قیلالر. موندی آتالارنی رسول اکرم آدملرنک ایك یاوزندن صاناغان. ذاتاموندی شفقت سز صاران کوکلی آتالار شول درجه دن صانالورغه تیوشیلیرده،

۵۰۵ — شَرُّ النَّاسِ مَزَلَّةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ يَخَافُ مِنْ لِسَانِهِ أَوْ يَخَافُ شَرَّهُ.

ترجمه: قیامت کوننده آدملرنک یاوزراغی، دنیا ده آنک تلینک نچارلغندن، اوزینک

یاوزلغندن، قورقولغان کشیدر.

ايضاح: كشيلىك دنياسىندە شۇندى كشيلىر بولدار، آچى تىللىرى ايله پاك كشيلىرنىڭ اوستىنىە يالغانلاب، شىقتىز قاطى كۆكلىرى ايله طىنج خىلقنىڭ كۆكلىنىە قورقۇ سالغانلىقلارنىڭ بىردە خىمىتىلەرگە تىوش كشيلىر بولماسەلاردا اوصاللىقلارنىڭ صاقلانور اوچون خىلق آلارنى خىمىت ايتىلەر. مەنە شۇندى كشيلىر خىلق آراسىندە كىڭ بىدبخت كشيلىردىن حساب قىلونغان كىك قىيامت كۈنىدەدە ايكى توبان نىچار اورن توتارلار.

مىرتىلەرىنە موافىق بولماغان دانوشچىلىق ايله اش قىلوچى خىمىرتلىرنىڭ خالى تاغنى نىچار بولسە كىرەك.

۵۰۶ — شَرُّ قَتِيلٍ بَيْنَ صَقِينِ أَحَدُهُمَا يَطْلُبُ الْمَلِكَ.

ترجمە: صوغش صىندە اوتىرلىغان كشيلىرنىڭ ياوزراغى، دىنيامان تەلەب. صوغشقا كشيلىر. ايضاح: بىندەگە اوزىنىڭ سىلاملىكىنى صاقلانور قى قدر تىوشلى بولسەدە دىن يامىلىكىنى صاقلانور اوچون، اللە تەلى نىڭ يايىسە خىمىتنىڭ امىرىنە بويسىنوب قورقۇنچىلى صوغش مىدانلىرىنە بارو انسانىتنىڭ بىيوك وظيفەسىدەر. مىلت يامىلىكتىن طىنچلىقى اوچون صوغشوب اوتىرلىغان كشيلىرگە اللە طرفىدىن شەيدىك اسمى بىرلۈب ھەمە گىناھلاردىن عفو ايتولور. لىكن كشيلىك دنياسىندە شۇندى عىقلىز آدملىر بولا، ھىچ ضرورت بولمى توروب دىنيا مالىنىە ياللانوب مىقدىس سىلاملىكلرنى ئەز مال بىراىرىنە قىربان ايتوب، عائىلەلەردە بىيوك مىشقتا چىندە قالدۇرالار. موندى كشيلىر خىلق آراسىندە عىقلىزلىق ايله ياد ايتولغان كىك اللە تەلى قارىشىدەدە ايكى نىچار اولوكلاردىن حساب ايتولەلەر.

۵۰۷ — شَرُّ مَا فِي رَجُلٍ شَحُّ هَالِعٍ وَجَبْنٌ خَالِعٍ.

ترجمە: آدمدە بولغان صىفاتلىرنىڭ ايكى نىچارى: قاىغۇرتقۇچى سارائلىق، رىزدىن مىجروم ايتكۇچى قورقاقلىق.

ايضاح: طورمىشنىڭ توزكىلىكى، مىلى اشلىرنىڭ تىرتىبلى سورتدە آغۇوى، مىلت بالالارىنىڭ اوز درجەلەردە بىمارد، قاطىلىق وقتىلەردە كشىدىن قورقۇماسلىق غىرىتلى بولولارى ايله گىنە بولا بىلور. شول صىقتىرنى اوزىندە بولدىرا آلغان كشى مىلى اشلىرگە ھەم اوزىنىڭ طورمىشىنە بىيوك ياردەم كۆرسەتە آلور. مىلت بالالارىنىڭ ھەمەسى شولاي بولسە بىيوك گوزال بولور ايدى، لىكن آرازدە شۇندى شىقتىز كشيلىر كۆرنە: مىلت اشلىرىنە خىلق فايدەسىنە توگىل اوزىنىڭ سويىكىلى عائىلەسىنىڭ كىرەكلىرىنە توتقان آقچەسى اوچۇندە قاىغۇرا، شۇنى چىغارماس اوچون يورچولا، موندى كشيلىردىن قى مىلتىنىە فايدەنى عائىلەسىنە فايدە كۆرولە، طورمىش دنياسىندە آدم تورلى آغۇرلىقلارغە تورلى اوگايسىزلىقلارغە اوچرى شۇندى اوگايسىز وقتىلەردە غىرىت ايله قارشى تورغان، سوداىندە يۈرەكلى طەش بولغان كشى دىنيادە تورلى يىكلىكلەر كۆرە آلغاندە، يوق نرسەدىن قورققان، سوداىندە بولدىقىز كشى دىنيادە تورلى آغۇرلىقلار كۆرۈى مەكىن. خىصوصا مىلت باشىدە بولغان بىيوك آدملىرگە درجەلەرىنە ضرر كىتورورلىق قدر بولماسلىق ھەم

قورقلقدن صاقلانورغه تیوش. مونڭ اوچون البته آلارنڭ ده اوزلارینه تیوشلی معلوماتنی، حکومت قانونلرنی تییش ندر بلو لازم.

۵۰۸ — شَرَفُ الْمُؤْمِنِ صَلَاتُهُ بِاللَّيْلِ وَعِرَهُ اسْتِغْنَاؤُهُ عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ.

ترجمه: مؤمننڭ بیوک مرتبه لی بولووی، کیچه لرنی نماز ایله اوتکاروب، آدملر قولنده بولغان نرسه دن موکسز بولورلی قدر کسب ایتووی ایله بولور.

ایضاح: هم دنیا ده آخرتده ظور درجه لر تابو. اوچون آدم بالالارینڭ اوستینه کوکل پاکلیگی هم دنیا طرشلغندن عبارت ایکی تورلی بیوک وظیفه یوکلک تلیگان. اش وقتنده خلقه احتیاجی توشمه سلك قدر طرشوب سودا ایتکان. اشز وقتنده الله تبارک و تعالیٰ فی ده خاطرینه آلوب قلق قیلغان آدم خلق قارشنده هم آخرتده ایڭ محترم کشیلردن صانالوب، شولارنی بولدر آلمان یا یسه برسنگنه بولدرورغه طرشقان آدم هیچ اهمیتی اورو توتا آلماس. کوز آلدمزده کیڭ معلوماتلی عالمرمز فقیرلک لری ایله خلق قولنده بولغان نرسه گه قزغولاری آرقاسنده بیوک مرتبه لرن یوغالتوب قدرسز یاشهرگه مجبور بولالار. کیڭ دولتی طرش بایلارمز دینگه اهمیت بیرمه گانلری سببلی خلق قارشنده دینسزلك ایله عیبه نوب نفرت کوزی ایله قارالورغه تیوشلی بولالار.

۵۰۹ — شَمَّتْ أَخَاكَ ثَلَاثًا فَمَزَادَ فَإِنَّمَا هِيَ نَزْلٌ أَوْزُكَامٌ.

ترجمه: مسلمان قردهشك اوج مرتبه توچكرسه یرحمك الله ديب جواب بیر! آندن آرتسه جواب بیرلهمس. چونكه اول صووقدن، طماو آورووندن بولور.

۵۱۰ — شَهِدُ الْبَرِّ يُغْفَرُ لَهُ كُلُّ ذَنْبٍ إِلَّا الدِّينَ وَالْأَمَانَةَ وَشَهِيدُ الْبَحْرِ يُغْفَرُ لَهُ كُلُّ ذَنْبٍ وَالْدِّينَ وَالْأَمَانَةَ.

ترجمه: قوریده صوغشوب اوترلگان کشینڭ امانت ایله کشی حقندن باشقه بولغان همه گناهلری کیچرلور. صوده صوغشوب اوترلگان کشینڭ همه گناهلری هم آمانت، کشی حق بولسه ده عفو ایتلور.

ایضاح: الله تبارک و تعالیٰ همه آدم بالالارن برنگنه تورلی فکده یاراتاغان. بلکه آلارنی تورلی فکده بر برسيله اختلاف قیلوشورلیق تورلی طبیعتده یاراتقان. آنڭ اوچون بتون آدم بالالاری بر فکده بولوب آلارده اوز دولتن آرتدرو نیتيله کشیگه قاراب قزغو اوی بولمسه ایدی، بتون خلق مقدس عقللرن اشله تمیچه اشز تیک یاتورلار ایدی. بوایسه انسانیت اوچون خورقلی بر طرمرش بولغانلقدن الله تعالیٰ نڭ حکمتی آلائی تله مه گن. آدم بالالارن تورلی فکده، بر برسدن اوزشو طبیعتنده یاراتقان، بوایسه انسانیت عالمینه الله نڭ بیوک رحمتی بولوب شونڭ آرقاسنده همه کشی اوز دولتن باشقه لاردن آرتدورورغه، کشی هچومندن صاقلانورغه غیرت ایتهدر. بو طبیعت توبان

خلقه غنه بولمىچە دىن و دولت باشىدەغى بىيوك كىشىلر دە بولوب. آلار دە اوزلرىنىڭ دولتىلارنى كىيگىتوب باشقىلارنىڭ ھېچمىدىن ساقلا نو يولىنە كىرەلر. طىبىعى آلارنىڭ طرشلارى يىگىگنە بولمىچە دوشمان دولتىلارنىڭ ھېچمىدىن ساقلا نو ب، اوز دولتىلارن ظور ايتەر اوچون قورىدن ھم دىگىگىزدن صوغش ھەزىرلىكلرى كورورگە مېجور بولالار. شونىڭ آرقاسىدە انسانىت دىئاسىنە ياكىدن ياكى ھىرلر كورسەتوب، خلقىنىڭ طورمىشىنە تورلىچە يىگىلىكلر ياسىلار. شونىڭ اوچون بولسە كىرەك. رسول اكرم خلقى صوغش علمىنە قىزىقروب، دىگىگىز اوستىلارنىدە صوغشورغە بىگرا كدە اھمىت بىرورگە تىوشلىكنى آڭلاتقان. كوزلىرى آچق ملتىر رسول اكرمىڭ شوندى ھكىمتلى ھىدىللىرى ايله فايدەلەنوب، صو اوستىلرىگنە توكل صو آستىلارنىدە اش كورە آلمانلىرى ھالەدە، بىيوك پىغمبىرگە امتىك دىعواسىدە بولغان مىلمانلر اوزلارن قاي درجەدە ايكانن بولسەلر كىرەك.

۵۱۱ — شَيْبَتِي هُوَ وَآخَوَاتُهَا.

ترجمە: مېنى قارتايتىدى، ھود سورەسى وآننىڭ قىردەشلىرى.

اىضاح: بىندەنىڭ اللەغە نى قدر دوستلىقى ياقن بولسە شول قدر اللەدن قورقوى قوتلى بولادر، اللە تعالى نى بتون صفاتلىرى ايله تانوغان. اللە طرفىدىن ھمە گناھلىرى عفو ايتلو ايله وعدە قىلونغان سويكى پىغمبىرىمىز صلى اللە عليه وسلم، سورە ھوددە: «فاستقم كما امرت» آياتى اينىكاج اوزىدە قارتلىق علامتىلرى سىزە باشلاغان. رسول اكرم استىقامىدە باشقىلارغە اورنەك بولورلىق بولسەدە، اللە تەلەگان استىقامت (دىندە توغرىلىق) توغرىسىدە اويلا ب، اوزاق فېكر يورتو سېلى مبارك ساچ وصاللارنىنە آقلىق كىرگەن. شونىڭ اوستىنە اوتىكان امتىلارنىڭ باشلىرىنە كىلگان ھلاكتلىرى بىلدىروب كىلگان آياتلىرىنى اوقوغاج: اوزىنىڭ سويكى امتىنەدە شوندى قورقنىچ عىابلر كىلودن قورقوب، تمام اوزىدە قارتلىق علامتىن سىزگەن، استىقامت: كىشىلىك اوچون ايكى كىرەكلى بىر يولداش بولغانلىقتىن اللە تبارك وتعالى بىندەلرنىڭ ھەر وقت استىقامتى بولولارن اوزوكلى صورتدە تلىدىر.

۵۲ — الشَّابُّ مَعْجَةٌ مِنَ الْجَنُّونِ وَالنِّسَاءُ حِبَالُ الشَّيْطَانِ.

ترجمە: ياشلىك، دىوانەلەرنىڭ بىر كىسەگىدىر. خاتون، شىطاننىڭ توزاغىدىر.

اىضاح: بىندە مېھىت توتقونى بولغانلىقتىن كوزىنە ماتور كورنگەن نرسەلرنىڭ ھمەسىنە بىرنورگە مېجور بولادر. خصوصا ماتور كورنىشلى، يوشاق طىبىعتلى خاتون قىز دىئاسى ايرىلارنىڭ كوكىللارن اوزىنە قاراتوب، اوزىنىڭ مېھىتىنە توتقون ايتەدر. اخلاقلى خاتون اوزىنىڭ توتقونى بولغان ايرىن نچارلىقتىن چىعاروب چىن كىشى ياسى آلغان كېك، اخلاقىز خاتون، اشلىكى توفىقىلى ايرىن يولدىن چىعاروب خراب ايتە آلادر. بىگرا كدە فايدە ايله ضررىنى آيرا آلورلىق توب عقلغە اوتورماغان ياشلارنىڭ خاتون قىز مېھىتىنە بىرلوب طورمىشلارن خراب ايتوب عائىلەلرن طوزدرغانى بىيك كوب اوچرىدىر. ھەر نرسەنىڭ فايدە

هم ضررلى ياقلارن كورسه توفى اوستينه آلمان پيغمبرنڭ بو اورنده خاتون قر دنيا سينڭ ايرلر اوچون ضررلى ياغن كورسه تدى. خاتون قرنى خورلاو بولمىچە حقلقى كورسه توكنه بولسه كيرهك.

۵۱۳ — الشَّهْوَةُ الْخَفِيَّةُ وَالرِّيَاءُ مُرْكٌ.

ترجمه: ياشرن صاقلانغان شهوة، كشي كورسون ديب قىلونغان عبادت الله تعالى گه اور تاقلىق قاتودر.

ايضاح: كشيلىك دنيا سنده شوندى يالغان صوفيلر بولادر، كه كشي آلدنده چيت خاتونلرنڭ يوزلرينه قارارغه، حق كشي سويله گاننى طىكلارغه اويالغان بولالار. اما كوئللرنده ياط خاتونلرغه محبت صاقلاب كشي كورمه گانده زنادنده تارتىمىلر. ينه كشي كور گانده بىك طرلىق ايله قلىق قىلوب كشي كورمه گانده اللهنى خاطرلر ينده آلمىلر. بولارنڭ بو اشلىرى هم سى الله رضالغى اوچون بولمىچە كشي كوئلى اوچون كنه اشله نكه نلكنن الله تعالى گه اور تاقلىق ايتو كى قباحتهلكن صانالغان.

۵۱۴ — الشَّيْخُ يَضَعُفُ جِسْمَهُ وَقَلْبُهُ شَابٌ عَلَى حَبِّ اثْنَيْنِ طُولِ الْحَيَاةِ وَحَبِّ الْمَالِ.

ترجمه: قارط كشيلىك تهن و اعضالرى ضعيفله نسه ده، ايكى تورلى نرسه نى سويوده آنڭ كوئلى ياشدر: اوزون عمر هم كوب مال سويودر.

ايضاح: آدم بالاسى طورمش دنيا سنده تورلى آغرقلار، چىكز مشقتلر، كوب كهئلى بار نرسه دن قايتسه ده، عمرينڭ اوزون بولون، مالينڭ آرتون تله وندن كوئلى قايتنه آلمىدر. طورغان صاين عمرينڭ آرتون تله ب، مالينڭ كىم وندن قورقه در. شونڭ اوچون هر كىمگه، مالى عبادتلرنى قارتايوب مالدن كوئلى قايتقاج قىلورمن، يىب تورورغه يارامى. بلىكه قولنده قوق بار وقت كىچىكدرمى اوتهرگه تىوش.

۵۱۵ — صَاحِبُ الدِّينِ مَغْلُولٌ فِي قَبْرِهِ لَا يَفُكُهُ إِلَّا قَضَاءُ دِينِهِ.

ترجمه: بورچن توله مىچە اولگان كشي، بورچن توله گه نچه قىرنده باغلى بولور. ايضاح: الله تبارك و تعالى اوز حقنده قىلغان گناهلرنى بنده لردن عفو ايتسه ده دنيا ده وقت آلمان بورچن اوتهمه گن كشيلىرنڭ گناهلرن اوزندن كنه عفو ايتىمىچە بورچن ايه سينڭ رضالغن تابارغه كوچلىدر. دنيا ده وقت اوستينه آلمان بورچنى اوقى آللمىچە اولوب كىتىكان آدم قىرنده تورلى عدا ده بولور. آنڭ وارثلىرى بورچن اوتب بورچن ايه سن رضا ايتىكانچە، بورچ كشيلىك اوچون شوندى قورقنچلى نرسه بولغانلقدن رسول اكرم امتن ممكن قدر آندن صاقلانورغه قوشوب، بورچه كرگن كشيلىرگه سلامت و قتلرنده بورچلرن اوتهمه نڭ تىوشلكن آكلانغان.

۵۱۶ - صَدَقَةُ ذِي الرَّحِمِ عَلَى ذِي الرَّحِمِ صَدَقَةٌ وَصَلَةٌ.

ترجمه: قرده شئنگ قرده شکه بیرگن صدقه سی، صدقه هم قرده شکه توتاشو ثوابن بیروور. ایضاح: فقیر ومحتاجلرنک حاللرینه شفقت ایتوب بیرگان صدقه غه الله تبارک وتعالی طرفندن بیک ثوابلر وعده ایتواسه ده: اوزینک محتاجلقده قالغان یاقن قرده شلرینه بیرگان صدقه قدرلی ثوابلی بولا آلمیدر. چونکه یاقن قرده شلرگه بیرگن صدقه ده ثوابی بولغان کبک قرده شکه توتاشو ثوابیده تابولادر. شونک اوجون بولسه کیردک شریعتده یاقن قرده شلر آج بولا توروب چیتلرگه صدقه بیروونی موافق کورله گهن.

۵۱۷ - صَدَقَةُ السِّرِّ تُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ.

ترجمه: یاشرنک ایله بیرلگن صدقه، الله تعالی نک آچوون سوندروور. ایضاح: هر عملگه آرتقلق هم ماتورلق بیرگن نرسه: ریاسز صاف کوکل بولسه کیرهک، کشی کوروب ماقئاسن اوجونکنه، کشیگه کورسه توب قیلغان عمللرنک الله تبارک وتعالی قارشنده هیچ اعمیتی یوقدر. یاشرنلکده بیرگن صدقه غه هیچ ریا قاتوشماغا نلقدن اول صدقه نک ثوابی کشی آلدنده بیرگن صدقه دن آرتق قیلنغان.

۵۱۸ - صَفِي أَحْمَدُ الْمُتَوَكِّلُ لَيْسَ بِقَطٍّ وَلَا غَلِظٌ يَجْزِي بِالْحَسَنَةِ الْحَسَنَةَ وَلَا يُكَافِي بِالسَّيِّئَةِ مَوْلَدَهُ مَكَّةَ وَمَهَاجِرَهُ طَبِئَةً وَأُمَّتَهُ الْحَمَادُونَ يَأْتِرُونَ عَلَى أَنْصَافِهِمْ وَيَوْضُّونَ أَطْرَافَهُمْ أَنَا جِئْتُهُمْ فِي صُدُورِهِمْ يُصَفُّونَ لِلصَّلَاةِ كَمَا يُصَفُّونَ لِلْقِتَالِ فُرَبَانُهُمُ الَّذِي يَتَقَرَّبُونَ بِهِ إِلَى دِمَائِهِمْ رَهْبَانٌ بِاللَّيْلِ لُيُوثٌ بِالنَّهَارِ.

ترجمه: مینم اولگی کتابلرده ذکر ایتولگان صفتیم توکل قیلوچی احمددر. نچار خلقلی قاط، کوکلی توکل. یخشیلقه قارش، یخشیلق قیلوب، یمانلقه قارش یمانلق قیلماس. توغان بییری مکه المکره بولوب کوچوب بارغان بییری مدینه المنوره در. آنک امتی هر وقت الله غه حمد ایتوچیلدر. آلارنک ازارلری بالطرلارینک یارطسینه قدرکنه در. طهارت آغانده همه اعضالرن یووارلار، آلارنک قرآنلری کوکللرنده صاقلانادر. نماز اوقوغانده، صوغشقه حاضرله نگان کبک تیگز صاقلانورلار. میکا یاقنلق اوجون قیلغان قربانلری اوزلرینک قانلریدر. کچه لر فی الله غه عبادت قیلوب، کوندز اوز خدمتلرنده آرسلان کبک طرش بولورلار.

۵۱۹ - صَلََةُ الرَّحِمِ وَحَسَنُ الْخَلْقِ وَحَسَنُ الْجَوَارِ يَعْمُرُنَ الدِّيَارَ وَيَزِدْنَ فِي الْأَعْمَارِ.

ترجمه: قرده شلرگه توتاشق، کورکه م خلقلی بولمق، کورشی اوچون یغشی بولمق یورطلارنی توزوک، عمرلرنی اوزون قیلورلار.

ایضاح: طورمشنک توزوکلیگی اوچون بنده نئک طرشلغی نی قدر شرط بولسده آنک ایله گنه دنیا ترکلیگی تمام جایله نوب بتی، بلکه یاقن قرده شلر ایله قاتناشو، کورکه م خلق ایله خلقی اوزگدن راضی ایتو ایله گنه بولا بلور. امتینک راحت طورمشن تله گن بیغمرمزده طورمش اوچون شول اشلرنک کیره کلگن آکلاتقان.

۵۲۰ - صَلِّ مَنْ قَطَعَكَ وَاحْسِنُ إِلَى مَنْ أَسَاءَ إِلَيْكَ وَقِلِ الْحَقَّ وَلَوْ عَلَى نَفْسِكَ.

ترجمه: اوزگدن کیسلگن کیشلرگه ده توتاش. آلارنک حاللرن بل. اوزکا نچارلق قیلغان کشیگه یغشیلق قیل. اوزکنک ضررکا بولسده ده حقلقنی سویله. ایضاح: صاف اعتقادلی، پاک کوکلی ترغری کیشلر ایله، یالغانچی، ریالی کیشلر آراسی کوک تله مه گن نفس مکروه کورگان نرسه لرنی قیلولری ایله معلوم بولادر. اوزینه یغشیلق قیلغانلرغه یغشیلق قیلونی هرکم بولدر آلسده. اوزینه نچارلق کورسه تکه ن کیشلرگه یغشیلق قیلونی چن ایمانلی کیشلرگه بولدر آلادر. اوز فایده یینه بولغانده حقلقنی هرکم یاراتسده اوزینک ضررینه بولغانده ضعیف ایمانلی کیشلر حقلقن آیرلوب، کامل ایمانلی کیشلر اوز ضررارینه بولغانده ده حقلقن آیرلورغه راضی بولمالر. شول اشلرنی اوزنده بولدر آلغان کشیگه چن ایمانلی کشی دیب نه یتوب بولا. ۵۲۱ - صَلُّوا عَلَى نِعَالِكُمْ وَلَا تَسْبَهُوا الْيَهُودَ.

ترجمه: آیاق کیوملرکز ایله نماز اوقوکز، یهودارگه اوخشامه کز. ایضاح: عبادت وقتلرنده هر وقت الله تبارک و تعالی بنده لرنک حاللرینه قاراب کوچلری یتهرک اشلر ایله گنه بیورغان. بش وقت نمازنک همه سنده آیاق کیوملرن صالوب، آیقلرنی یووو تیوش بولسه ایدی، بلکه خلق اوچون خصوصاً اشچی خلق اوچون ظور مشقت بولور ایدی. لکن الله تعالی بزگه یکلک قیلوب، آیاق کیوملرینه مسج قیلوب نماز اوقونی درست کورگن. کورنگان نجس بولماغانده نیندی آیاق کیومی ایلده نماز درست قیلونغان.

۵۲۲ - صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةِ الْفَدِّ بِحَمْسٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً

ترجمه: جماعت ایله اوقوغان نماز، یالغز اوقوغان نمازدن یکومی بش درجه آرتقدرد. ایضاح: شریعت طرفدن یوکله تلگان عبادتلرنک معنوی فایده لری بولغان کبک کوزگه کورنگن فایده لریده بولورغه تیوش. رسول اکرم طرفندن اوزوکلی صورتده

سنت ايتولمىش جماعت نمازىنىڭ معنوى فايده (يېك كۈب ئوابلرن) لرن كورگەن كېك ظاهرى فايده لرنى كورمەز. جماعت نمازىدىن توب مقصود بولغان اوز آرا تاشو، خلق آراسىندىغا نفاق ھم نچارلىقلارنى بىترو جماعتنىڭ باشى بولغان امام قولىنى تاشىلغان، كە امام اقدى اوزىنىڭ اوتكون ماتور وعظى ايله محله خلقىنى مىلى احتياجلارنى كورسە توب، اوز آرادىغا دىشمانلىقنىڭ ضررلارنى آڭلاتە آلسە اوزىنىڭ بىوك وظيفەسن اوقى آلغان بولور. جماعت نمازلارنى شىرىعت كۈتكەن قدر فايدهلەنو اوچون محله واقلاودن محله باشىنى تىموشىز كىشى صايلاودن صاقلانو تىموش. اسلامىتنىڭ اولدە مسلمانلر: دىنى ھم مىلى حاجتلرن جماعت مسجدلرنىڭ اوتەب، اوزلرىنىڭ جانلرىنىڭ آزىق بولورلىق اثرلى وعظلرنى محله امامىنىڭ آغزىدىن ايشوتكەنلر. شونىڭ اوچون اول وقتىدا جماعت مسجدلرى خلقنىڭ نماز اورونلرى ھم درسخانىلرى بولغانلر. لىكن سوڭقى زىمانلرغە تابا، محله باشىنى اشلىكسىز اماملر قويو، ھىچ تىششەزگە محله واقلاو آرقاسىدا جماعت مسجدلرى اوزلرىنىڭ بىوك اهمىيتلرن يوغالتقانلر. خلقنىڭ معنوى اتقايىنى خىدمەت ايتەر اوچون بنا ايتولگان مسجدلر اماملرنىڭ اوز آرا نزاىلە شوغە، خىدمەت ايتە باشلاغانلر. بىتون مىلتلر اوز آرا بىر جان بىر تەن بولوب اش قىلغاندىن ھىمان شولاي محله واقلاپ، امام، امام ايله تارتشوب تورساق كىلەچكە تمام طورمىش قربانلىرى بولومىزنى كۈتەرگەنە قالادىر. اللە تبارك وتعالى ھالىمىزنى اصلاح ايتسۇندە قىدرت قولى ايله كوزلرمىزنى آچسون!

۵۲۳ — صَلَاةُ الْمَرْأَةِ وَحَدَّثَهَا تَفْضُلٌ عَلَى صَلَاتِهَا فِي الْجَمَاعَةِ بِخَمْسٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً. ✓

ترجمە: خاتون كىشىنىڭ يالغىزغە اوقوغان نمازى، جماعت مسجدىدا اوقوغان نمازىدىن يىككىرىش درجە آرتقىدۇر.

اىضاح: شىرىعت طرفىدىن خاتونلرنىڭ ايرلار ايله بىر مسجدىدا جىلۇب نماز اوقولارى درست كورلسەدە، انسانىت تەلەۋىچە آرادە تورلى بوزوقلقلار چىغۇنى اويلاپ ياش خاتونلرنىڭ اويىدە اوقولارى مصلحت كورلگان.

۵۲۴ — الصُّبْحَةُ تَمْنَعُ الرِّزْقَ.

ترجمە: ايرتە بلە يوقلاو- رزقى طىيەدۇر.

اىضاح: كۈن بويىچە آغراشلىق اشلىب آرىغان اىضالارنى، تورلى نرسەلر اويلاپ تارالغان دىھنى بال ايتىدورور اوچون اللە طرفىدىن قاراندۇ كىچ بىلىگۈلەنگەن تون بويىچە يال ايتىكان اىضالار، صافلەنگەن دىھن ايله اشلىگەنلر اشنىڭ بىركىلى ايكەن آڭلاغان خلق تمام استراحت تابوب بىترگەچ ايرتە توروب اش قىلۇنى عادت ايتەر. وقتىدا اشلىگەنلر اشنىڭ البتە فايدهسى بولمىچە قالدى. بولارنىڭ رزقلارنىڭ بىركت آرتا،

اش وقتىدە يوقلاب استراحت وقتىدە يۈرۈپ اۆتكەرگەن كىشىلەرنىڭ نىچار حاللارنى كۆرۈپ
آلدىمىزغە كىتۈرسەك رىسول اكىرم صلى الله عليه وسلمنىڭ بۇ خىل نىيەتنىڭ مەناسىنىڭ كىلارمىز.

۵۲۵ -- الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى.

ترجمە: صىبرنىڭ فايده لىسى، قايقۇنىڭ اول كىلىگەن وقتىدە در.
ايضاح: آدم بالاسىن ھالاكتىدىن ساقلاپ بىۈك مەقسەتكە ايرىشەرگەن نىسە اوزىنىڭ قايقۇغە
چىدامى، صىبرى ايكىنى ھەركىمنىڭ مەلۇمى بولسە كىرەك. ھەر نىسەنىڭ اوزىنە بىلىگۈلى وقتى
بولغان كىك صىبرنىڭ دە وقتى بار. باشقە كىلىگەن قايقۇنىڭ اولدە صىبرىلىق كۆرسەتسەن آدم
شول قايقۇسىدىن ضرر سىزغە چىغا آلتىنى ھالەدە، اولدە چىدامسىزلىق قىلغان صىبرىلىق كىشىلەر
شول قايقۇلارنىڭ قىر باقى بولالار. باشقە مىللەتلەردە كۆڭلىزى واقىقەلەر آلدەندە ياش آدملىرىنىڭ
وقتىسى ھالاك بولۇلارنى ھەركۈن كۆرۈپ تورسەدە اسلام دىنىنىڭ صىبرىنى ايماندىن ساناۋى
آرقاسىدە بولسە كىرەك الحمد لله مىسلمانلار آراسىدە آندى كۆڭلىزى اشلىرى بىك سىرەك كۆرۈنە.

۵۲۶ -- الصَّدَقَةُ تَمْنَعُ مِيتَةَ السَّوْءِ.

ترجمە: صدقە، نىچار اولۇمدىن ساقلىدۇر.
ايضاح: جان، تەندىن آيرىلغاج: جانىز سۈيەكنىڭ تىرەن سۈ آستىلىرىدە ياتۇۋى يايىسە
يانۇب كۆل بولۇۋى مەيتكە ضرر ايتە آلمانغان كىك، جانىز سۈيەكنىڭ ماتۇر سىرايلىرىدە
ساقلاىۋىد، مەيتكە فايده بىرە آلمىدۇر. لىكىن سۈيەكنىڭ عائلەسىنىڭ يۇمشاق تىلى ايله قولاق
ياندە كىلمە شىھادەتنى ئەيتۈپ دىنى عادەتلىرىنى اوتەگەندە جان بىرۈنى، قورقۇچىلى اورنلىرىدە
سۈزلىقتىن كىيۈپ اولۇدىن ھەركم آرتق كۆرە. ھەركم اوزىنىڭ عائلەسى تىرىيەسىدە اولۇنىڭ ئالەدىن
سۈرى. مەنە شۇندى يىخشى اولۇمى سۈرەپ، نىچار اولۇمدىن اللەغە سىغىغان كىشى اللە
رضالغىن تەلەپ مەتاجلىرىغە صدقە بىرسۇن.

۵۲۷ -- الصَّوْمُ قَدْ دَهَبَ.

ترجمە: كىشى ايله دىۋالەشۈ - دىشمانلىق كىتتى.
ايضاح: اسلام دىنى كىلۈدىن اول نادانلىق قاراىغۇلىقىدە ياشاگەن خەلق سۈكۈت درجە
قۇرغانچ ھالەدە ياشاگەنلەر، يۇق سىبىلر ايله بىرىسەن آچۇر، قەچقۇشۇ اول زامانەدىن
خەلقنىڭ طەبىئەتتە سىگەن بولغان. شۇنىڭ آرقاسىدە بىر مىللەت بالالارى: قەبىلە قەبىلەگە بولۇپ
قان درىيالرى آغزىغاچە سۈغىشەنلەر، شۇنىڭ آرقاسىدە تۈرۈشلەرنى قارى آلمانلار. بۈۈش
كىشىلىك دىنىسى اوچۇن سۈكۈت درجە قورقۇچىلى بولغانلىقتىن اسلامىت آندى، اوز آرا
دىۋالەشۈلەرنى بىترگان.

۵۲۸ -- الصِّيَاةُ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ فَمَا زَادَ صَدَقَةً وَكُلَّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ.

ترجمه: قوناقي حرمت ايتىك اوج كون بولوب، آندن آرتقانى صدقه در. هر بر
يخشيلق قيلو صدقه بولور.

ايضاح: اسلام دينينك تله ونجه مسلمان اوللري، مسلمان شهرلري همه سى مسافر خانه
كبي بولورغه تيوش. بزنىك آرازغه كينگان اوزغوجى مسافر آقچه هم تورور اورون
يوقلغندن آبدرامچه اوز اوينده گى كبي طنچ بولورغه كيرهك. اوزغوجى مسافر مونده غى
خلق ايله تانشوب يتكانچه آنى تربيه لك هر مسلمانغه تيوشلى قيلونغان: اوج كونده قوناقه
تيوشلى حرمتنى بيرلوب، قوناقه مونده غى خلق ايله تانشوب ييتنه آلمانلقدن اوج كونگنه
قوناق ايتلوب آندن آرتقانى واجب بولامچه، بنده نك اوز اختيارينه تابشرلغان.

۵۲۹ — طَاعَةُ اللَّهِ طَاعَةُ الْوَالِدِ وَمَعْصِيَةُ اللَّهِ مَعْصِيَةُ الْوَالِدِ.

ترجمه: آتاغه بويصونق، اللهغه بويصونور، آتاغه قارشيلق ايتو اللهغه قارشيلق ايتو بولادر.
ايضاح: آتا، آنالار بالانك مشقتلى وقتلرند تربيه قيلوب كشيلىك درجه سينه يتوگه
سبب بولغانلقدن الله تبارك وتعالى آلاغه اطاعت قيلونى واجب ايتوب آلاغه قاطى
سوز نه يتودنده طيغان. حتى آلاغه قارشيلق قيلونى اوزينه قارشيلق قيلو كبي بيوك
گناهند صاناغان.

۵۳۰ — طَعَامُ الْوَاحِدِ يَكْفِي الْإِثْنَيْنِ وَطَعَامُ الْإِثْنَيْنِ يَكْفِي الْأَرْبَعَةِ وَطَعَامُ
الْأَرْبَعَةِ يَكْفِي الثَّمَانِيَةِ.

ترجمه: بر كشيگه هزار له نكهن طعام ايكي كشيگه يتار. ايكي كشيگه هزار له نكهن
آش دورت كشيگه يتار. دورت كشيگه هزار له نكهن، سيكز كشيگه يتار.
ايضاح: طورمش آغرلقدن طنچ بولوب دنباده راحت ياشر اوچون خلق ايله
كيگه شو، خلق ايله قاتناشونك كوبى فايده سى بارلغن هر كم بلسه كيرهك. كيلگهن
كشيلرنى آچق يوز، كوركهم خلق ايله قارشى آلوب قولنده بار طعامى ايله يوماردلق
قيلغان آدم دنباسنده خلق طرفندن تورايچه ياردهم كوره آلور. خلق ايله قاتناشون
توب مقصود كيرهك اش توغرسنده كيگاشو، فكر آلاشو بولغانلقدن آرتق راحخود توتوب
آش هزار له و تيوش توكل، بلكه يورط حواجه سينك عائله سينه هزار له نكهن آشفه
قوناقه راضى بولوب خواجه ده اوز وظيفه سن اوته گه نكهن تمام قناعتله نسون. رسول
اكرم صلى الله عليه وسلم نك بو هديشى شونى آكلاتسه كيردك.
۵۳۱ — طَعَامُ السَّخِيِّ دَوَاءٌ وَطَعَامُ السَّخِيحِ دَاءٌ.

ترجمه: يومارد كشيلرنك آشلىرى، شفا بولوب، صاران كشيلرنك آشلىرى خسته لكدر.
ايضاح: پاك كوكل، رياسز دوستلق ايله حرمت ايتكان كشينك طعامى ايله قوناقك
جانى طنچله بوب، تهنى راحتله نكهن كيك آغردن منت قيلغان، آشاتقان طعامى ايله كشيگه

ماقتانوب قوناڭ جانن رنجتكەن: ساران، رىيالى كىشىڭىزنىڭ طعامى نېچكە كۆڭلى قوناڭ
 اوچون ظور بورچو، يىمان آوروغىنى بولور.

آخردن مەن قىلوب يورورك ساران كىشىڭىزنىڭ آشن آشاب بورچى بولمايدىن آرتق
 چاراسى يوق.

۵۳۲ — طَعَامُ يَوْمٍ فِي الْعُرْسِ سُنَّةٌ وَطَعَامُ يَوْمَيْنِ فَضْلٌ وَطَعَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ
 رِيَاءٌ وَسُمْعَةٌ.

ترجمە: طوى مجلسىدە بىر كۈن ھىمەت ايتىمىزنىڭ سەنت بولوب، ايكى كۈن ھىمەت ايتىق
 آرتقىدۇر. اوچ كۈن ھىمەت ايتىق، يىشى اسم ايشىقو ھىم رىا اوچونگىنە بولادىر.
 ايتىق: اسلام دىنىدە مىسلمانلارنىڭ اوز آرا قاتناشوب بىر بىرى ايله ھىمەتلىك شوب
 تورولارىنى قدر مەلوب بولسەدە، خەلقنىڭ اقتصادى طورىمىشلىرىدە كوزگە آلوغان بىندەنىڭ
 ھىمەندە بىرىا ايكى مرتبەگىنە اوچرى تورغان طوى مجلسىدەدە اسراف، تىوشىدىن آرتق
 ھىمەتلىك ھىمەت ايتىلگەن. اما بىزنىڭ مىسلمانلار، شىرىعتنىڭ انسانىت ھىمەتلىك ھىمەت ايتىق
 اوچون قويغان قانۇنن اورنىدىن چىقاروب تورلى اسرافلىغە ھىمەت ايتىدىگەنلەر. سارت
 مىشەر قىرىدىن شىمىزنىڭ طوى وقىلىرىدە بىتون دىنيا اشلار تاشلاپ بىر ھىمەتلىك طوى ايتىلورى،
 تىوشىدىن آرتق مەر و بىرىدىلەر كى اسرافلىر قىلوب اقتصادى بولگۈنلىككە قالولارىدە
 تاسف ايتىمى ھال يوق.

۵۳۳ — طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مَسْلَمٍ.

ترجمە: علمنى استەمەك ھەر مىسلمانغە فرىزدۇر

ايتىق: آخرت كۈنىنىڭ سەادىتى، طورمىش دىنسىنىڭ راحىتى بارىسى علمگە طوقتاغا ئالغۇدىن
 اللە تبارك وتەلى مىسلمانلارنىڭ ايرىنى، خاتۇنىنى ھىمەتلىك فرىز ايتىكان. اووقغان علمى ايله بىندە
 فايدەلانورلىق بولورغە تىوش ايتكانن سويكىلى پىغىمبىرى آغزىدىن سويلەتكەن. لىكن بىزنىڭ
 اوچون نىندى علم فايدەلى؟

مەنە بو توغرىدە اسلام دىنسىنىڭ بىك كۈبىسى خەلا فەكرگە كىتوب بىتون فايدەلى
 آخرت علمىدىن كۈتكانلار. «دىنيا مەككۈلك يورطى توگىل» دىگان بولوب دىنيا اوچون
 تىوشلى بولغان علمگە قول سەلىتەب. بىتون مەكتەب مىدرسە پروغراملىرىدە دىن علمىدىن باشقە
 دىنيا علملىرىدە اورن بىرمەگەنلەر. اللە طرفىدىن فرىز ايتىلگەچ، طورمىش طرفىدىن اوزكىلى
 سورتىدە طلب ايتىلگەچ طىبەئى ھەر كەم جانلىرىدە آزوق بولورلىق علمنى مەكتەب مىدرسەلردىن
 ازلەرگە كۈشكانلار. نىچە يىللار اوز آرازدەغى مىدرسەلەردە ياتوبىدە كۈتكان نەرسەنى
 كۈرە آلساغاچ بىپچارە تاتار بالالارى سوزىر عربستان مىدرالىرىدىن ئىزەب، نەھەت
 ھىمەتلىك كۈتلىرىدىن قىزىق ھال يولنىدە اوتكارىدەلەردە كۈتلىرىدىن قىزىقلىرىدىن

نرسه تابا آلمیچه قایتورغه مجبور بولغانلر. شول قدر طرشلاری آرقانده قیامت یاقطیلغن بلکه کوره آلورلار. لکن اوقوغان علملری ایله دنیاده راحت کوره آلمیچه طور مش قربانلری بولغانلر. الله بزنی ایکی دنیاغه یاراقلی، ایکی دنیاغه سعادت تابار اوچون یاراتقانلقدن قطعیا نه یته آلامز، که بزنی اوقوغان علملر هم دنیاغه هم آخرتیزگه فایدهلی بولسون.

هر ملت اوزلرینه فایدهلی اشلرنی اش باشنده بولغان عالملردن کوتکهن کبک بزده اوزمیزگه فایدهلی یول کورسه، تونی، دنیا و آخرتیزگه یاراقلی علملر اویره تونی آچق کوزلی حرمتملی عالملرمزدن کوته مز.

۵۳۴ — طَلَبُ الْعِلْمِ قَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَإِنَّ طَالِبَ الْعِلْمِ يَسْتَغْفِرُ لَهُ كُلُّ شَيْءٍ حَتَّى الْحَيْتَانُ فِي الْبَحْرِ.

ترجمه: علمنی استه مک هر مسلمانغه فیضدر. دنیاغه بولغان هر نرسه علم استه کان کشینک گناهنس یارلقانونی صورارلار، حتی دیگیزگه کی بالقارده شونی تله رلار.

۵۳۵ — طَلَبُ الْعِلْمِ سَاعَةٌ خَيْرٌ مِنْ قِيَامٍ لَيْلَةٍ وَطَلَبُ الْعِلْمِ يَوْمًا خَيْرٌ مِنْ صِيَامٍ ثَلَاثَةِ أَشْهُرٍ.

ترجمه: بر ساعت قدر علم استه، بر کیچی او یا و توروب عبادت قیلودن خیر لیرا کدر. بر کون علم استه، اوچ آی روزه توتودن خیر لیدر.

ایضاح: دین و ملتیزگه طور مش طوقونلارندن سلامت قوتلوب، دنیاغه طنج راحت یاشای: شولارنی یاشاتور اوچون کیره کلی بولغان علمنی اویره نو ایله گنه بولغانلقدن رسول اکرم بار کوچی ایله امتن علمگه قز قدرغان. دنیا و ملت فایده سینه یارارلق علمنی آزغنه وقت اویره نوب اوتورونی اوزون زمانلر روزه توتوب اوتکارودن آرتق کورگهن.

دینمیزنک تله ونچه، دین و دنیاغه فایده سی بولغان بر علم بولسه: شونک اور تاسنده مسلمانلر بولورغه تیوشلی. اسلامیتیزگه صاف وقتنده، رسول الله نک حکمتلی حدیثلری ایله عمل قیلونی اوزلرینه تیوشلی دیب بلگهن مسلمانلر، علم توغرسنده یغشی اورون توتقانلر. انسانیت اوچون کیره کلی نرسه لر، مدنیت اوچون فایده لی یمش لر، اول زمانده غی اسلام دنیاسینک باشنده یتشکانلر. اول زمانده غی مسلمانلر آج آرسلان کبک نیندی علمدنده قورقماغانلر، اویره نگانلر و اویره تکانلر. باشقه ملتلردن علمگه صوصاب کیلگان شا کردلرنک کوکلرن قناعتله ندروب یبارگهنلر. زماننک اوتووی ایله اسلام دنیاسن قارانغولق باصوب اوزلری بترن دنیاغه استاذلق قیلغان مسلمانلرنک قولندن علم، باشقه ملتلر قولینه کوچه باشلاغان. مدنیت ایله بایلق ایکسی برکه یورگانلکدن علم بتکاج اسلام

دنیاسندن بايلقده كيتكان، نهايت، مدنيت آناسى بولغان اسلام دنياسى، توكل اوز باشى ايله اشلەو، آكلى ملنلرنىڭ باشلىرى ايله اشلەنگان اشنى تانوماسلىق بىر حالگە كېلگەن. اولكى يىخشى اسمزنى، اولكى بايلغىزنى يەنەدن قايتارور اوچون نېندى علم بولسەدە اويرەنورگە، نېندى كىشى قولندىن چىققان بولسەدە، شونىڭ ايله فايدهلانورغە بورچلىمىز. «دنيا هنرى اشلەو بىزنىڭ اشمىز توكل، باشقە ملنلر اشى» دېي فتوا بېرگەن قارط اماملرنىڭ ضررلى سوزلارن قوللاقندن چىقاروب، آرامزدن تاشلارغە وقت ايندى.

۵۳۶ - طَابُ الْحَالِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ.

ترجمە: حلال رزق استەمەك، ھەر مسلمانغە واجىبدىر.

ايضاح: الله تبارك وتعالى آدم بالالار يەنە تېيوشلى بولغان رزقلارن دىنيا ياراتلماسدن لوك بېلگولەب- تقدير قىلوب قويغان. لىكن شول تقدير قىلونغان رزقنى ازەلەب تابونى آدم بالاسىنىڭ اوز يەنە تابىرىغان. رزقن استەب طرشتان آدم الله طرفندىن تقدير قىلونغان رزقىنە ايرىشكان حالەدە، ھەر نەرسەنى تقدير دىگەنە كوتوب ياتقان يالقاو كىشى اوزىنىڭ تقدير قىلونغان رزقىندە محروم بواور. بىز الله طرفندىن تقديرگە ايمان كىتورگە چوڭ كۈچلەنسەك تقدير قىلونغان رزقنى ازەلەو ايله دە شول قدر اوڭ كۈچلەنەمىز.

۵۳۷ - طُوبَى لِمَنْ تَوَاضَعَ فِي غَيْرِ مَنْقَصَةٍ وَادَّلَ نَفْسَهُ فِي غَيْرِ مَسْكَنَةٍ

وَأَنْتَقَى مِنْ مَالِ جَمْعَةٍ فِي غَيْرِ مَعْصِيَةٍ وَخَالَطَ أَهْلَ الْعِفَّةِ وَالْحِكْمَةِ وَرَحِمَ أَهْلَ الدُّلَى وَالْمَسْكِنَةِ. طُوبَى لِمَنْ دَلَّ نَفْسَهُ وَطَابَ كَسْبُهُ وَحَسَنَتِ سِرُّهُ وَكَرُمَتِ عِلَانِيَتُهُ وَعَزَلَ عَنِ النَّاسِ شَرَّهُ. طُوبَى لِمَنْ عَمِلَ بِعِلْمِهِ وَأَنْتَقَى الْفَضْلَ مِنْ مَالِهِ وَأَمْسَكَ الْفَضْلَ مِنْ قَوْلِهِ.

ترجمە: ظور سوينچ شول كىشىگە، اوزىنە كىچىلىك كىتورمىچە توبانچىلىك قىلدى. اوزن مسكين كورسە تىمىچە كوكلن توبەن قىلدى. اوزىنىڭ كوچى ايله جىغان مالن، گناە بولماغان اورونلارغە نىققەلەندردى، عالم وھكىملر ايله قاتناشدى، خورلقدە ومسكىنلىكدە ياشاگەنلرگە مرحمت قىلدى. ظور سوينچ شول كىشىگە، كوڭلى توبان، ماتور كىملى بولدى. اچكى ھم طىشقى اشلىرى يىخشى بولوب خلقندىن نچارلغىن يىباردى. ظور سوينچ شول كىشىگە، علمى ايله عمل قىلدى، آرتق مالن نىققەلەندردى، آرتق سوز سويلەمەدى.

ايضاح: كوركەم خلقنىڭ كىشىلىك اوچون كوب فايدهلىرى بولغان اوچون اسلام دىنى، آنى ايماننىڭ بىر الوىشدىن قىلوب خلقنى تورلىچە شوڭار قىزىدراغان. كوركەم خلقغە نەرسەلەر كرگەننى بلوب بىترە آلمانلارغە رسول اكرم بو ھدىتى ايله كورسەتگەن بو

حدیثدە كورسە تلگان نرسەلر ھەسسى كوركەم خەلقن بولور. شولارنى قىلغان كىشىگە ظور. سوينچ بىرلەگەن. لىكن ھەرنسەنڭ اوزىنە بېلگولى چىگى بولغان كىك كوركەم خەلقنە مەلوم چىگى بار: خەلق آراسىدە توبان كوكلى بولو، خەلق فايدهسىنە مال صرف قىلو، بولار كوركەم خەلقنڭ ايڭ بېوك مرتبەلەردن سانالسا لاردا، بىندەنڭ اوزىنە ضر كىترورك قدر توبان بولونى، الله قوشماغان بىرلەرگە مال توزدرونى كوركەم خەلقن دىب بولى.

۵۳۸ — طوبى لىمن ر آنى و آمن بى مرّة وطوبى لىمن لم ير نى و آمن بى سبع مرّات.

ترجمە: مېنى كوروب ايمان كىتورگەن كىشارگە بىر مرتبە سوينچ، كورمىچە ايشتوبكە ايمان كىتورگەن كىشىلەرگە جدى مرتبە سوينچ.

ايضاح: بىر نرسەنى كوروب شونڭ حەقدە فەكر يورتىكەندىن سوڭ آنڭ يىخىلىغن يمانلغن بلورگەنى قدر علم - بىلم كىرەك بولسە. شول نرسەنڭ بعضى بىر علامتلەرن كوروب، آنڭ حەقدە سويلەنگەن سوزلەرنى گەنە اويلاپ، اول نرسەنڭ يىخىلىغن يمانلغن بلورگە آندىن نىچە مرتبە آرتق علم كىرەك. اصحاب رضوان الله تعالى عليهم اجمعين رسول اكرم ايله بىرگە ياشاگەنلەر، آنڭ كورسەتكەن بېوك معجزەلەرن كوزلەرى ايله كورگەنلەر. رسول اكرمىڭ اخلاق حسەنلەرن تامام بىلگەنلەر شونلقدىن آلاغە ايمان كىترو بىك يڭل بولغان. اما سوڭقى زمان كىشىلەرى ايسە رسول اكرمىڭ قالدەرغان اثەرلەرن، سويلەگەن سوزلەرن اويلاپقەنە بولسەدە ايمان كىترو ايله مەجبور بولغانلەر، البته رسول اكرمىڭ مبارك مجلسىنە اولتورۇپ آنى كوروب ايمان كىتروگە قاراغاندە - كورمىچە فقط خەبەرلەرگە گەنە اولانۇپ ايمان كىترو اوچون بىك نىق كوكل كىرەك، صاف اعتقاد كىرەك. شونڭ اوچون بولسە كىرەك رسول اكرم اوزىن كوروب ايمان كىتورگەن كىشىلەرگە بىر سوينچ بىرگەندە كورمىچە غائىبانە ايمان كىتورگەن صداقتلى تەغرى كوكلى امتىنە يەدى مرتبە آرتق سوينچ دىگەن.

۵۳۹ — طوبى لىمن ر آنى ولمن ر آنى ولمن ر آنى ولمن ر آنى ولمن ر آنى.

ترجمە: ظور. سوينچ، مېنى كورگەن كىشىگە، مېنى كورگەن كىشىنى كورگەن كىشىگە. ھەم مېنى كورگەننى كورگەن كىشىنى كورگەن كىشىگە.

۵۴۰ — طوبى لىمن شغلە عىبە عن عيوب الناس وانفق الفضل من ماله وامسك الفضل من قوله وسعته السنة فلم يعدل عنها الى البدعة.

ترجمه: ظور سوينچ شول كشيگه، كه اوزينك عيبن بلو، خاقتنك عيبن سويله و دن طيدى، آرتق مالن ققيبرلرگه نفعه له ندردى. آرتق سوزدن طيولدى، سنت آنى كوچلى قيلول، سنتدن بدعتكه كوچه دى.

ايضاح: كشيلىك دنيا سنده شوندى كشيلىر بولا، كه اوزلرينك بتون طور مشلارى عيبن عبارت بولسده اوز عيبن كورمىچه كشيلىك يوق بار عيبن ازله ب ممكن قدر عيلى كورسه تورگه طرشه لار. موندى كشيلىر خلق آراسنده هم الله قارشنده انك نچار كشيلىردن سانالار.

۵۴۱ — طَيِّبُوا سَاحَاتِكُمْ فَإِنَّ أَتَنَ السَّاحَاتِ سَاحَاتُ الْيَهُودِ.

ترجمه: اورام هم ايشك آلديلار كزنى پاك توتوكز، درستلكده اوراملرنك صابيراغى يهودلارنك اوراملردير.

ايضاح: بر ملتنيك طور مشن دنيا سنده ياشارگه ياراب ياراماغانلى آنىك طشقى كورنشينه قاراب بلوندر. باشقه ملتلر كوزينه كورسه تورلك قدر شهر اوراملرن هم يورطلارنى پاك — چيستته توتو ملتنيك بايلغينه، سلامتلك حاقلانوغه ظور سبب بولغان كيك اورام ويورطلارنى چچراق توتو ملتنيك دنيا طور مشينه ياراقز ايكانن بلدزوب، خلق آراسينه يمان آورولارنك تارالوينده بيوك سبب بولادر.

كوچ وبايقلارلى ايله بتون دنياغه تانولغان يهود ملتنيك پاكسزلكلى آرقاسنده بو كوندگى خورلقه توشولرن اوبلاسا. پاكلكنك نيندى اورون توتقانن بلورمز. درست شهر طور مشندهغى باي يهود عائله لرى بلكه پاكلكنى همه كشيبن آرتقده رعايه ايتترلر، لكن بر نيچه عائله گنگه قاراب بتون ملتكه حكم قيلول بولمى، بلكه ملتنيك توب اورنه گى بولغان اول طور مشينه قاراب حكم ايتوله در. اول طور مشندهغى يهوديلر ايسه هزرگى زمانده انك شاقشى، چچراق طور مش ايله عمر اوتكاره لر.

۵۴۲ — الطَّاعِمُ الشَّاكِرُ بِمَنْزِلَةِ الصَّائِمِ الصَّابِرِ.

ترجمه: بار نعمتينه شكرانه قيلول آشاغان كشى، آغرلغينه صبر ايتوب روزه توتقان كشى درجه سنده در.

ايضاح: الله تبارك و تعالى اوزينك بيرگه چيكسز نعمتلىر برابرينه آدم بالالارينك شكرانه قيلولارن هم شول نعمتنك قدرن بلوب اورنلى توتولارن تليدر. الله انك بيرگه نعمتينه شكرانه قيلول آشاغان كشى، ظور مشقتلى روزه انك آغرقلارينه صبرلق قيلول روزه توتقان كشينك درجه سينه ايرشه آور. شوندى سوينچلى وعده لرنى اويلا ب هر كمگه اوزينك آزغنه بولسده بار دولتينك قدرن بابوب اللهغه شكرانه قيلولرغه، خلق قولنده بولغان نرسه گه قزقه سقه تيوشلى.

۵۴۳ - اَلطَّمَعُ يُذِيبُ الْحِكْمَةَ مِنْ قُلُوبِ الْعُلَمَاءِ.

ترجمه: کشی قولنده غی نرسه که قرغو عالمړنځ کولنده گی حکمتنی ببارور.

ایضاح: توبه ن صنف خلقنځ کورکه م خلقلی بولووی، طوغری یولغه کونلو لری دین باشنده بولغان عالمړنځ اثرلی وعظملری ایله گنه بولا بلور. خلققه فایده ایتو نیقی م تیران طویغو ایله سویله ننگه ن سوز هیچ وقتده خلققه تأثیر ایتمی قالمه س. لکن مونځ اوچون سویله گنه عالمځ کوللی طمعدن پاک بولووی تیوش. خلقدن بر بر نرسه طمع ایتوب سویله ننگه ن سوز چن فکر، تیران طویغو ایله سویله ننه گنه نلکدن خلققه یخشی تأثیر ایتنه آلمه س، کوز آلمزده بیک کوب عالملمز طورمشلا یڼځ تله ونچه اوزلری توغری دیب اعتقاد قیلغان سوزلرن قویوب، طورمشلارینه فایده سی تیگه ن بایلارنځ کیفینه یارارلق سوزلرنی سویله رکه مجبور بولالار. شونځ اوچون وعظلم نده هیچ اثر بولی. اوزلری خلق قارشنده اعتبارسز، بولوب قالالار. حرمتلی عالملمز نځ حکمتلی سوزلری ایله فایده لاناور اوچون خلق قولنده بولغان مالغه قرقماسلق قدر طورمشلارینه یکلک قیلو بتون ملتیز نځ بورچیدر. بیوک عالملمز نځ طمع توتقونلری بولوب یاشاونه راض بولوب، بایلار آلتونینه باغشلاغان سوزلرینه قولاق صالوب تورساق استقبالمز ینه دن قارانغو بولاچ.

۵۳۴ - اَلطَّيْرُ تَجْرِي بِقَدَرٍ.

ترجمه: قوش هم الله نځ تقدیری ایله اوچر.

ایضاح: نادانلق قارانقولقنده یاشا گنه خلقنځ بیک کوب تورلی توبسز اعتقادلری بولغان. شولا رجه لسندن: اگر بره و سفرچماقچی یایسه برخیر اش اشلهمه کچی بولسه، قوش اوچورتوب قاری تورغان بولغان. اگر قوش اوځ طرفقه اوچوب کیتسه، یخشیغه یوراب، صولغه اوچسه آفی یمانه یوری تورغان بولغانلر. هم شوناردن قورقوب اولیلاغان فکرنن قایتورغه مجبور بولغان. بوا یسه صاف اعتقاد نیگزینه قورلغان اسلامیتکه خلاف بولغانلقدن رسول اکرم آندن طیغان.

۵۴۵ - اَلطَّيْرَةُ شَرُكٌ.

ترجمه: بر نرسه دن شومله نو، اللهغه اورتاقلق قیلودر.

ایضاح: بنده لرنځ باشلارینه کیلگن کوللی اشلر هم بختسزلکله همه سی الله تعالی تله وی هم تقدیری ایله بولغانلقدن بر بر تورلی بختسزلککه اوچراغان کشینځ بر نرسه دن شومله نووی، شول نرسه دننگه بولدی دیب شیکله نووی الله تعالی که اورتللق قاتو بولادر. بز نځ خلق آراسند، بارغان یولنده بختسزلککه اوچراسه شونی یولده توغری کیلگن کشیدن کوزه تورغان نچار اعتقادهم سوره. اول اعتقادنی البته بتوررکه تیوش، بز نځ صاف ایمانز ایله آندی بوزوق اعتقادلر بر اورونغه صیبا آلماسلر.

۵۴۶ — ظَهَرَ الْمُؤْمِنُ حِمَى الْإِبْهَةِ.

ترجمه: مؤمن كشيئك آرقاسى، ماقلا نغاندر، مگر حقلى بولسه غنه صوغلور. ايضاح: الله كورسه تكه ن يول ايله يوروب كشيئك دنيا سينه ضرر كيتورمه گهن كشيئى رنجتو، آنى صوغوب جزاله و اسلاميت طرفندن اوزوكلى صورتده حرام ايتولگهن. لكن بره و خلق طنچلقينه، الله امرلرينه ضرر كيتورورك اش اشله سه، الله كورسه تكه ن جزال ايله گنه جزا بيه وب قورقتلور.

۵۴۷ — عَائِدُ الْمَرِيضِ بِمَشَى فِي مَخْرَفَةِ الْجَنَّةِ.

ترجمه: خسته كشيئك حالن صورى باروچى كشى جنت يولنده يورور. ايضاح: اسلاميتنك تله ونجه مسلمانلر هر وقت بربرسينك حالن بلشوب محتاج وقتلرند ياردهم بيرشوب تورولرى تيوش. بيگرا كده بربر تورلى بختزللكه اوچراب كوكللرى يومشارغان كشيئلرنيك حاللرن بلو، آلاغه ياردهم ايتو اسلام دينينك اك ماقتاوئى اشلرندن صانالغان. بيوك مرتبهلى پيغمبرمز صلى الله عليه وسلم صحابه لر آراسندن اورغان كشيئلرنيك حاللرن بلوب، آلارنى شادلقلى سوزلرى ايله شادلاندرغان بولغان.

۵۴۸ — عِبَادَ اللَّهِ وَضَعَ اللَّهُ الْحَرَجَ إِلَّا أَمْرًا اقْتَرَضَ أَمْرًا ظُلْمًا فَذَلِكَ

يُخْرِجُ وَيَهْلِكُ.

ترجمه: اى الله بنده لرى الله تعالى سزدن آغر مشقتلرني كوته ردی. مگر حق سزغه كشيگه ظلم قیلوب غيبت ايتكان كشيئلردن كوته رلمدی. آلا مشقت و هلاكتكه توشه لرلر. ايضاح: الله تبارك و تعالى اولگى امتلرده بولغان آغرقلارنى بتروب اسلاميتكه فلور يكللك ياصاغان. اسلام ديننده كشيئى مشقتكه توشروب هلاك قیلورلق هيچ براش يوق بلكه بنده لرنك كوكللرى كوته رورك كوچارى يتهرلك اشلرگنه يوكله تلگهن. اما كشيگه ظلم ايتوب عيبت سويله ب يورگهن كشيئلر قیامت كون هلاك بولوجيلىق ايله وعده قیلونغانلر، كه عيبتنك اسلاميت قارشنده نيندى طور گناه ايكائن شوگار قاراب بلو ممكن.

۵۴۹ — عِبَادَ اللَّهِ تَدَاوُوا فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يَضَعْ دَاءً إِلَّا وَضَعَ لَهُ دَوَاءً إِلَّا دَاءَ

وَاحِدًا أَلْهَمَ.

ترجمه: اى الله بنده لرى! دواله نكز، آنك اوچون الله تعالى همه آوروغه تيوشلى دواسن بيردى، مگر قارتلق آوروينه غنه دوا يوق.

ايضاح: بيوك پيغمبرمزنيك دين اوييره تور اوچون يبارلگان ملتى: نادانلق ايله كوكللرى قارالوب، مشركلك ايله اعتقادلرى بوزلغان بولغانلقدن همه نرسه لرنى آز

زمان اچنده اشلهب اولگوره آلماسده كشيلىك دنياى اوچون كيورك بولغان نرسه حقنده
تل ايله سويلهپ، شولارنى بولدرونى صداقتلى امتينه تابشرغان. آورولارنى دواله اوچون
تيوشلى تدبيرلرني كورسه توب، علم طبقه توغرى ئز قالدريغان لكن بز رسول اكرمنك
كورسه تكهن يولى ايله بارميچه آورولارنى اوشكورولر ايله تربيه لهب باشقه ملتير قارشنده
مسخره ايتلورگه قالغانر.

۵۵۰ - عَجِبَ رَبُّنَا مِنْ رَجُلٍ عَزَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَأَنْهَزَمَ أَصْحَابُهُ فَعَلِمَ
مَا عَلَيْهِ فَرَجَعَ حَتَّى أَهْرَقَ دَمَهُ فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِمَ لَأَيْتُكَ أَنْظَرُوا إِلَى عَبْدِي
رَجَعَ رَغْبَةً فِيمَا عِنْدِي وَشَفَقَةً مِمَّا عِنْدِي حَتَّى أَهْرَقَ دَمَهُ.

ترجمه: الله رضانى اوچون صوغش قيلغانده ايبدشلىرى يكلوب قاجسه لرده اوزينه
تيوشلى وظيفهنى اويلاپ شهيد يا مجروح بولغانچه صوغشقان كشيدين الله راضى بولوز.
هم فرشته لرينه ئه تورتور: قاراكر مينم بندهمه اول مينم قارشنده بولغان ثوابقه قزغوب
صوغشدى حتى شهيد بولدى.

ايضاح: بيوك پيغمبرمى صلى الله عليه وسلم آتاسز يتيم بالا اولغانى حانده الله تبارك
وتعالى طرفندن ظور بر اش ايله بيورلوب شول اشنى بتون خلققه آكلاتو ايله
كوجله نكهن. بتون اطرافى دوشمان ايله چولغانغان. بتون خلقنك اعتقادينه خلاف بولغان
اسلام دينين تاراتو، آنك بتونلكن صاقلو يولنده رسول اكرمكه تورلى آغرقلار
كوته رورگه، تورلى اويلار اويلارغه توغرى كيلگاندر. خصوصاً عرب ملتى كبك شفقتسز
صوغشقان ملت آراسنده ياشه گهن بلوب، صوغش علمندهده بايتاق باش واتقان. اوستونلك
دوشمان طرفنده بولوب اسلام عسكرينه چيگنورگه توغرى كيلسه، عسكرينك بتونلكن صاقلاب
ترتيبلى رهوشده چيگنور اوچون بر نيچه كشينك فدائى بولوب دوشمان عسكرن توتارغه
تيوشلكن آكلاتقان. هم شوندى فدائى كشيلىرىك بيوك همترلندن الله خىرتلرنك
راضى بولوى ايله وعده بيرگهن.

۵۵۱ - عَجِبْتُ لِمَنْ يَشْتَرِي الْمَمَالِيكَ بِمَالِهِ ثُمَّ يَعْتِقُهُمْ كَيْفَ لَا يَشْتَرِيَ
الْأَحْرَارَ بِمَعْرُوفِهِ فَهُوَ أَعْظَمُ ثَوَابًا.

ترجمه: مين عجبله نه م شول كشيگه: قللارنى آتجهغه صاتوب آلاده آزاد قىلا، ام
آزاد كشيلىرى يخشيلغى ايله صاتوب آلميدر، بو اوزى قل آزاد ايتودن ثوابليره كدر،
ايضاح: ياش وقتندن اوق قل بولوب ساتلغان، تورلى آغرقلارنى كوته رورگه
اوييه نكهن بختسز آدم بالاسن صاتوب آلوب حرلكگه چغارو عقل قارشنده نيندى
مصلحت بر اش بولسه ده، موگارچه ايركنلىكده ياشاگهن، توتقونلق مشقتن كورمه گهن كشيلى

شوندی بختسزلکدن قوتقارو آندنده مصلحت، آندانده معقول کورلهدر. شونڭ اوچون بولسه کیرهك رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ده قل آزاد ایتودنده حر کشینى توتقونلقدن قوتقارونی، یخشیلیق ایله ساتوب آلونی ثوابلی اشدن صاناغان.

۵۵۲ — عَدَمَنْ لَا يَعُودُكَ وَاهْدِ لِمَنْ لَا يَهْدِي لَكَ.

ترجمه: آورو وقتکده سینڭ حالکنی صوراماغان کشینڭ حالن صورا سیکا بولهك بیرمه گن کشیگه سین بولهك بیر.

ایضاح: طور مش طنجلی، ملتئڭ آلفه کیتووی اوز آراده برلك اتقاق ایله یاشاوده گنه بولغانلقدن رسول اکرم شولارغه صوڭ درجه اهمیت بیرگن. برلك، قردهشك نیگزینه قورلغان اسلام دینینڭ همه حکملرینه ایان کیتورگن کشی، فی قدر کوکلینه آور بولسه ده ممکن قدر آرادهغی دوستلق هم قردهشکنی بتره سکه خدمت ایتهرگه تیوش قیلونغان اوزینڭ حالن صوراماغان، محتاج وقتنده یاردهم بیرمه گن کشیگه قولندن کیلسه یاردهم بیرووینی بورچ ایتولگه ن.

۵۵۳ — عَشْرٌ مِنْ الْفِطْرَةِ: قَصُّ الشَّارِبِ وَإِعْفَاءُ اللَّحْيَةِ وَالسَّوَاكِ وَاسْتِشْقَاءُ الْمَاءِ وَقَصُّ الْأَظْفَارِ وَغَسْلُ الْبُرَاجِمِ وَتَغْفِ الْأَبْطِ وَحَلْقُ الْعَانَةِ وَانْتِفَاضُ الْمَاءِ.

ترجمه: اون تورلی اش پیغمبرلرنڭ سنتدندر. میقنی کیسو، دقالنی یبارو مسواک استعمال ایتو، بورونغه صو آلو، طرناقلاری کیسو، بارماق بوونلرن هم باشقه کر اوتره تورغان بیرلرنی بووو، قولتیق هم عورة جونلرن آلو، هم صو ایله استنجا قیلو.

۵۵۴ — عَقُّوا عَنْ نِسَاءِ النَّاسِ نِسَاءَكُمْ وَبُرُوا آبَاءَكُمْ تَبْرُكُوا أَبْنَاءَكُمْ

وَمَنْ آتَاهُ أَخُوهُ مُتَصِلًا فَلْيَقْبَلْ ذَلِكَ مِنْهُ مُحِقًّا كَانَ أَوْ مُبْتَلًا فَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ لَمْ يَرِدْ عَلَى الْحَوْضِ.

ترجمه: کشی خاتونی ایله زنا قیلودن صاقلانکیز، اوز حاتونلرکیزده عفتلرن صاقلارلار. آتالارکیزغه حرمت ایتوگیز، بالالارکیز سزگه ده حرمت ایتهرلر، بر کشیگه قردهشی اوزینڭ گناهسز ایکانن بلدروب عذر تلهب کیلسه، آنڭ سوزن قبول ایتسون کیرهك اول کشی حقلی بولسون کیرهك حقسز بولسون. اگر شونی قبول ایتمه سه، منم کولمدن صو اچه آلماس.

ایضاح: آدم بالاسی یاش چاغنده نیندی عادتکه اویره تسه، ظور بولغاچ اول عادتئڭ نچارلغن بلسه ده تاشلی آلی، شونی قیلورغه مجبور بولادر.

مڭ بر حدیث ۱۳.

آتا آنالارن گوزهل تربيه لهب آلارنك حرمتلى كشيلىر ايسكانن ياش بالالارنك
ينه اور ناشدره آلمان كشيلىر، اوز بالالارندن تربيه كوره آلمانلىر حالده ياش
كبالالار آلدنده آتا، آنالارن كيومتكان، آلاغه تربيه كورسه تمه گهن كشيلىر اوز بالالارنده نه
شونى كوره لر. تو بانچميك ايله عفو او تنوب كيلگان كشينك سوزن قبول ايتمه گهن
شفقت سر كشيلىر قيامت ده رسول اكرمك شفاعتندن محروم بولوايله قورقتولغانلر.

۵۵۵ — عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ صَدَقَةٌ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَيَعْمَلْ بِيَدَيْهِ فَيَنْقَعُ نَفْسَهُ وَيَتَصَدَّقَ
فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَيُعِينْ ذَا الْحَاجَةِ الْمَلْهُوفَ فَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ فَيَأْمُرُ بِالْخَيْرِ فَإِنْ لَمْ
يَفْعَلْ فَيَنْسِكْ عَنِ الشَّرِّ فَإِنَّهُ لَهُ صَدَقَةٌ.

ترجمه: صدقه بيرو هر مسلمانغه تيوشلى اشدر. اگر صدقه بيرو رگه بر نرسه تا بماسه،
اوز کوچى ايله اشله اوزينه فايده ايتسون، موگاردده کوچى ييتماسه، محتاجلقده قالغان
عاجز كشيگه قول کوچى ايله ياسوزى ايله ياردهم ايتسون، مونى قيلورغه ده کوچى ييتماسه،
يخشيلق ايله بيورسون. اگر مونى قيلورغه ده کوچى ييتماسه، اوزى نچارلقدن طيولسون
بوده آنك اوچون بر صدقه در.

ايضاح: كوركام خلق ايله دشمانلى قارشنده ده ماقتانلغان، كشيلىك دنيا سينه بار کوچى
ايله فايده ايتهرگه طرشقان حرمتلى پيغمبر مز صلى الله عليه وسلم بز نيسده شول يولغه
اونده ب، اوز كيره كلرندن آرتق مالن محتاجلرغه صدقه بيرونى، اوز كيره كلرن اوزى
توتورولق قدر كسب ايتونى هم عاجزلقده قالغان كشيلىرگه ياردهم بيرونى همه مسلمانغه
بورچ قيلغان. رسول اكرمگه اوشانوب ايمان كيتورگهن كشي شول يول ايله اش
قيلورغه تيوش.

۵۵۲ — عَلِّمُوا الصَّبِيَّ الصَّلَاةَ ابْنَ سَبْعِ سِنِينَ وَاضْرِبْهُ عَلَيْهَا ابْنَ عَشْرِ.
ترجمه: بالالار كزغه يدى ياشنده وقت نمازنى او يره تگز، اگر اون ياشك بالا
نماز او قوماسه صوغوب بولسه ده اوقوتگز.

ايضاح: حكمتلى الله طرفندن توز لگهن دين آدملىرنك يول باشچيسى بولغانلقدن
آنك، انسانيت اوچون اخراوى فايده سى بولغان كبك، دنياوى فايده سيده بولورغه
تيوش. اسلام دينى طرفندن فرض ايتولگهن عمللرنك همه سنده كشيلىك اوچون بر
فايده كوره آلامز، خصوصا نماز اوقو، مونك قيامت اوچون بولغان بيوك ثوابلرندن باشقه
تهن وكيومده پا كللك هم اخلاق توزه تو كبك انسانيت اوچون طور فايده لرن كوره آلامز
آدم بالاسى بر اشك فرضلغينه اوشانغاندن صوك شول اشنى اشله وده بيگراك اوزينك
عادتينه قاريدر. شونك اوچون ياش بالانى اسلاميتنك بيوك فرضى بولغان نمازغه او يره تور

اوچون آنڭ آلدنده آتا آنالارنڭ نماز اوقولارى تيوش. ياش وقتندن نمازچى جماعت آراسنده اوسكەن بالالار عمرلرن نماز اوقوب اوتكارگەن حالده، نمازنىڭ نرسە ايكانن بلمەگەن آتا، آنا تربىيەسىدە اوسكەن بالا ياش وقتىدەغى تربىيە يېشى اولاراق عمرن نمازنى، پىچراق اوتىكەرەدر. ياش بالالارنى دىن ونماز ايله ياقىدىن تائىدىروب آلارنىڭ كىشىلىك اچون بولغان فايدهلرن آڭلاتو مەكتەپ مەدرىسەلر خەتقى بولورغە تيوش. مەكتەپ، بالالارنىڭ اخلاقلرن، تۈزەتۈپ دىن اوپىرەتە تورغان بىر اورون بولغانلىقىدىن مەكتەپ بالالارن نماز اوقوغە توشىدىروب نمازغە يالغۇلۇق قىلغان بالانى تېوشلىق جىزا ايله قورقۇتورغە تيوش، كە مونڭ اوچون مەلىم افندىنىڭ بالالار قارشىدە اخلاقلى ھەم دىنلى بولوب كورنۇوى شرط.

۵۵۷ — عَمَلُوا أَوْلَادَكُمْ السَّبَّاحَةَ وَالرَّامِيَةَ وَفَعَمَّ لَهُوَ الْمُؤْمِنَةُ فِي بَيْتِهَا الْمَغْزَلُ
وَإِذَا دَعَاكَ أَبَوَاكَ فَاجِبْ أُمَّكَ.

ترجمە: بالالارنىڭنى صودە يۈزەرگە، اوق آتارغە اوپىرەتكۈ. خاتۇنلارنىڭ اوپىنى تورغان نرسەلرىنىڭ كىيىشىسى، يىب يىرلى تورغان اورچىقلاريدىر، اگر سېنى آتا، ايله آنانىڭ بىر وقتىدە چاقىرسەلر اول آنانىڭ سوزىنى قبول ايت.

ايضاح: حەرمىلى پىغمبەر مەزىلى اللەعلەيە وسلم مەدىنىتىنىز نادان عربلەر آراسىدە تووب اوسكانلىكىدىن ھەم اول زماننىڭ مەيىطى صىدىرا آلماغانلىقىدىن اوزى مەدىنىت ايله فايدهلانە آلمايدە، اوتكون كوزلىرى ايله كىلەچكە آدم بالالارنىڭ كىيىڭ دىگىز اوستارىندە. تىرەن صو استىلرندە طور كىمەلر يۈرتۈپ طورمىش ھەم ملتارىنە بىۈك فايدهلەر كىتورە آلاچاقلارن كورە آلغان. كىشىلىك دىنباىسىدە مەدىنىت ھەم سورۇپ بىتون ملتەر مەدىنىت ايله فايدهلانغان وقتىدە اوز امتىدە شونىڭ ايله فايدهلەنسۇن اوچون امتىن شوڭار ھەزىرلەگەن مەدىنىت دىنباىسى چىغارغان ھەم نەسەلر ايله فايدهلانۇڭ تېوشلى ايكانن آڭلاتقان. كەم بلە ھەزىرگى كىيى مەدىنىتىلى بىر زماندە رسول اكىرم اوزى بولسە ايدى، بىلكە مەدىنىت دىنباىسىنە بىۈك خەدىم كورسەتۈپ دىن وملتەلرن صاقلاويولندە دەشتىلى قوراللار چىغارغان ملتەر قارشىدە قول بەيەلب تورمەس ايدى. ھەر نەسەلى توبىدىن اويلاپ بىلگەن پىغمبەرمز طورمىشنىڭ يارىطىسى بولغان خاتۇن قىز دىنباىسىدە كوز صالوب آلار ھەقىدە تورلىچە فەكر يۈرتكەن. باشقە آغىر اشلىقنى كۈتەرۈرگە اوپىرەنمەگەن خاتۇن قىز دىنباىسى وقتىلرن بوش اوتىكارمەسونلر اوچون، يۈمشاق طەبىئەتلىرى كۈتەرۈرلەك ھەم اوزلىرىنىڭ ھاللىرىنە موافىق قول ھەنرى ايله شىغلەنولرىنىڭ تېوشلىگىن آڭلاتقان. زمانلىرىنە قاراپ، يىب ارەلب كىندىر صوغۇب ھەم باشقەچە قول كوچلىرى ايله ايرلىرىنە بولشلىق ايتىكان اسلام خاتۇنلىرى، شائىت ھەزىرگى زمانغە موافىق قول ھەنرلىرى ايله ايرلىرىنىڭ طورمىشلارنىنە بولشلىق ايتەلر.

۵۵۸ — عَمُّوا وَيَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا وَبَشِّرُوا وَلَا تُنْفِرُوا وَإِذَا غَضِبَ

أَحَدُكُمْ فَلْيَسْكُتْ.

ترجمه: اوزگور بلگاننى كشيگه ده اوييره-تگور، اوقوچيلرغه يكللك قيلگور، آغلرلى قيلمه گور آلارنى سويندركور، اوقودن نفرتله ندرمه گور. اگر سزنىك برگور آچولانسه تيك تورسون. ايضاح: دين معلمز بولغان بيوك پيغمبرمى صلى الله عليه وسلم الله طرفندن يوكله تلگان دينن اوييره توده ممكن قدر خلقه يكللك قيلورغه طرشوب، اوزينىك شاگردلى بولغان صحابه لرن كيله چكده ياقطى اميدلر ايله شادلاندروب آلارنىك كوكللرن توشره تورغان اشلردن صاقلانغان. شول اوستالغى آرقاسنده مشركلك ايله اعتقادلى بوزلوب بىتكان خلقه اسلاميت كبك بيوك بر ديننى آز زمان اچنده تاراته آلمان. يكمى اوچ يل تجربه قيلوب بيوك فايده سن كورگن اصول تعليمن (اوييره تويون) امتينه وصيت ايتوب قالدوغان. يكللكنى هر نرسه دن آله توتقان پيغمبرگه ايمان كيتورگن مسلمانلر: اوقتو هم باشقه اشلرده همه ملتدن آله يكللكنى قبول ايتهرگه تيوشلى لر. اينه بلهن باز قازيغان كبك ايچك اوقتوب، بالالارنىك باشن قاتروب قدرلى عمرلرن ئهرهم ايتكان اماملر بو حديشه ك قاراسونلر.

۵۵۹ — عَلَيْكَ بِالْإِيَّاسِ مِمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ وَإِيَّاكَ وَالطَّمَعُ فَإِنَّهُ الْفَقْرُ الْحَاضِرُ وَصَلِّ صَلَاتَكَ وَأَنْتَ مُودِعٌ وَإِيَّاكَ وَمَا يَعْتَدِرُ مِنْهُ.

ترجمه: خلق قولنده بولغان نرسه دن اميدگنى اوزو لازم بولسون، ينه طمع دن صاقلانو لازم بولسون. آننىك اوچون طمع حه زر فقيرلكدر. دنيا ايله وداعله شكه نىك حالده نماز اوقو، صوگندن عذر صو، الا تورغان نرسه دن صاقلان.

ايضاح: كشى ماليينه قزغوب طمع توزاغينه توشكان، بنده اوزينىك نى قدر بايلغى بولسه ده آكارغنه قناعت قيلميچه همان كشيدين تله نچيلك قيلوب، اوزن فقير كورسه تورگه مجبور بولادر. بو ايسه انسانيت اوچون بيك توبانلك هم خورلقلى بر اش بولغان اوچون رسول اكرم كوب وقت طمع دن صاقلانورغه قوشوب، آننىك تورلى ضررلرن كورسه-تگن. نماز اوقوغانده دنيا شغللرن خاطر دن چغاروب فقط بر الله نى غنه اويلاو، بنده نىك الوغلغن صاقلانو اوچون اشنىك اولنده فايده ضررن اويلاو اشله رگه، اويلاى اشله ب صوگندن عفو او تنريك اشلرنى اشله مسكه قوشقان.

۵۶۰ — عَلَيْكَ بِالرِّفْقِ وَإِيَّاكَ وَالْعُنْفَ وَالْفُحْشَ.

ترجمه: هر اشكده يومشاق كوكللى بولوب، قاطى كوكللى، آرتق سوزلى بولودن صاقلان. ايضاح: بتون كشيلىك دنيا سينه خصوصاً قول آستومزده بولغان خدمتچيلرگه يومشاق لىق قيلوب، شفت سز قاطى كوكللى بولودن صاقلانو صاف عقللرمز نىك تلگان

نرسه سی بولغان كبك دينمز نكده اوستومزگه يوكله تكان بيوك بورچيدر. مسلمانلق دعواسنده بولغان كشي اسلام دينينك شوندى حكمتلى اشلرن خاطرندن چغارماسقه تېوش.

۵۶۱ — عَلَيْكُمْ بِالرَّحْمَةِ فَإِنَّهُ مِنْ خَيْرِ لَهْوِكُمْ.

ترجمه: اوق آتوب اويناوسزگه لازم بولسون چونكه اول اويناغان نرسه لركزنك خيرا لير اگيدر.

ايضاح: اسلام دينى، انسانيتكه خلاف بولغان صوغش هم صوغش قورالارينك قاطى دوشمانى بولسده، عرب ملتى كى اوز آرا صوغش چقارش ايله قانلى زهرا نگان كشي اوترونى برنيگه صاناماغان خلق آراسنده دين وناموسلرن صاقلار اوچون صوغش قورالارينى يورتورگه رخصت ايتوب، اوزن صاقلار يولنده اوزينه ضرر كيتورمه سن اوچون ياش وقتنده اوق شوگار اويره نرگه قوشقان. هزرگى وقتنده قار انغو تونلرده قورقنچلى يوللارده، ياوز كشي لردن مال هم جاني صاقلار اوچون حكومت مأمورلرى طرفندن ريوالوئيركى قورال يورتورگه رخصت ايتوله. منه شول قورال ايله اوزگه هم طنچ خلقغه ضرر ايتمه سلك قدر تجربه كورمك هر كىگه ضررلى بولماسه كيرهك.

۵۶۲ — عَلَيْكُمْ بِالصَّدَقِ فَإِنَّهُ مَعَ الْبِرِّ وَهُمَا فِي الْجَنَّةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ فَإِنَّهُ مَعَ الْفُجُورِ وَهُمَا فِي النَّارِ. وَسَلُّوا اللَّهَ الْيَقِينَ وَالْمُعَافَاةَ فَإِنَّهُ لَمْ يُوْت أَحَدٌ بَعْدَ الْبَقِينَ خَيْرًا مِنَ الْمُعَافَاةِ وَلَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَقَاطَعُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا كَمَا أَمَرَهُمُ اللَّهُ.

ترجمه: هر وقت توغريلقى اختيار ايتكز، چونكه توغريلق، يخشيلق ايله جنتده برابر بولورلار. يالغاندن صاقلانكز، چونكه يالغان. نچارلق ايله تموغده بولور. هر وقت الله تعالى دن شكز اعتقاد ايله سلامتلكنى صوراكز، چونكه هيچ بر كشيگه ايمانندن صوك سلامتلكدن آرتق نهرسه بيرله دى. بر كزگه كونچليك قيلشه كز، بو — بر كز ايله آچولا نوشما كز، آيرلوشمه كز، آرقه بيرشه كز، اى الله بنده لرى! الله تعالى قوشقان كبك قردهش بولكز.

ايضاح: دنيا و آخرتلك طنچلغى صاف اعتقاد، هر سوزده توغرى بولو سلامتلك ايكانى هر كىكك معلومى بولسه كيرهك.

اوشانووى تېوش بولغان نرسه لرگه شكز پاك كوكل ايله اوشانغان كشي قيامت قورقنچلارندن طنچ بولغان كبك كوكل طنچ اوزى سلامت بولوب، هر سوزنده توغرى بولغان كشيده دنيا آغرقلارندن طنچ بولادر. شونك اوچون بولسه كيرهك رسول اكرم آيروچه بو نره لرگه اهميت بيرگن.

۵۶۳ — عَلَیْكُمْ هَدِیًّا فَاصِدًا عَلَیْكُمْ هَدِیًّا فَاصِدًا فَانَّهُ نَبِیُّ شَادِّ هَذَا الدِّینِ یَغْلِبُهُ.

ترجمه: هراشکزده اورتاچه بولکز هراشکزده اورتاچه بولکز هر اشکزده اورتاچه بولکز. بر کسی بو دین اشده قاطیلیق قیلسه دین آکار اوستون کیلور. ایضاح: دنیا اشترینک فایدلی روشده بارووی اوچون شمه نرسه که اورتاچه کوکل قویوب، همه سینه بر تیگز قارارغه تییش. باشقه اشترین قویوب، گل بر اش ایله گنه بولوب، شونک حقدغه فکریورتکه چ، بر نیچه وقتدن صوگ اول اشدن تمام کوکل قایتقالغی تجربه ایله معلوم. حق دین اشترین کبک مقدس بر عملگه کوکل قویوب اوزاق زمان شونک ایله چووالغان کشینک آخردن فرض عملرنده قویغانن بیک کوب کوروب بولا.

۵۶۴ — اَلْعَائِدُ فِي هِمَّتِهِ كَالْعَائِدِ فِي قِيَمِهِ.

ترجمه: بیرگان نرسه سن قایتاروب آغان کسی، قوصقان قوصغن قایتوب آشاغان کبیر. ایضاح: هر نرسه ی باشده اویلاب اشلرگه کیرهک، بر مرتبه اشله گه چ اول اشدن قایتو الگ توبان صنف خلققه اوخاسه ده اوزن اورتاچه کسی دیب تانوغان آدمگه آندی وقلقدن صاقلانورغه تیوش.

۵۶۵ — اَلْعَبْدُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ.

ترجمه: بنده اوزینک سویگن کشیسی ایله بولور. ایضاح: طبیعتلری بر - برسینه اوخشاغان، فکرلرند براك بولغان آدملر آراسنده قوتلی دوستلق بولوب، برسینک قیلغان اشن ایکنچی قیلورغه، آنک سویله گن سوزن درستلرگه مجبور بولادر. شونک اوچون خلق آراسنده بر کشینک نیندی فکرده، فی درجه ده ایکلن بلور اوچون، آنک قاتناشوب یورگن دوستلرینه قاریلر دوستلرینک توتقان درجه لرینه قاراب موگارد درجه قویالار. فکرلری، عمللری بر - برسینه باشقه بولغان کشیلر هیچ وقت برگه جیولا آلمغانلقدن، آرالارنده قوتلی دوستلق بولغان قومنک برسی عیبلی بولسه باشقه لاریده شول اشنی اشله وده عیبلی کورلر.

شونک اوچون دوستلرینک فکرلرینه، اخلاقلرینه، اولدن توشورگه تیوش.

۵۶۶ — اَلْعُلَمَاءُ اٰمَنَاءُ اللّٰهِ عَلٰی خَلْقِهِ.

ترجمه: عالمر، خلق آراسنده اللهنک اوشانچلی کشیلریدر. ایضاح: اوزنده عقل کبی مقدس بر نرسه فی بولدر آغان هر کسی: اوزینه فایدله ایله ضررنی آیروب، کیرهک بولغان علمنی اوز عقل ایله ازلهب تابارغه تیوشلی بولسه ده مونی هر کمنک طورمشی - بایلغی کوتاره آلمغانلقدن، شفتلی الله تبارک و تعالی اوشانچلی

پیغمبرلر هم آلارنڭ خیرلی وارثلری بولغان عالمر آرقلی آدم بالالارینڭ دین و طورمشلارینه کیرهك نرسه لرنی اویره تدرکهن. پیغمبرك زمانی وقتلیغنه بولسه ده، آلارنڭ وارثلری بولغان عالمر خلق ایله برکه یاشاب خلقنڭ محتاج بولغان نرسه لرن اویره تورکه تیوشلی بولغانلر. هر ملتنڭ دین و طورمشلاری اوزلرینڭ عالمرینه تابشرلوب. شولارنی آلفه یبارو هم بترو عالمر قولنده بولغان کبی، بزنڭ همه اشلمزده دین باشنده بولغان عالمرمزه تابشرلغان. اوزلرینڭ عقللری ایله هر نرسه نی بلوب بتره آلمایان توبان صنف خلق، عالمرنڭ سوزلرینه اوشانورغه تیوشلی بولالار. لکن بیوک مرتبه لی عالمرمڭ اوتکون ذهنلری ایله اییلاب سویله گان سوزلرنی توبان صنف خلق اوزلرینه فایدلی دیب بله لر. لکن مونڭ اوچون عالمر، بیوک مرتبه لرینه قاره تاب توشوروك اشلردن، سوزلرینه طمع کبی نچار نرسه نی کرتودن، صاقلانوب، اوزلرن ملت بالالاری قارشنده امین، عقیف ایتدروب تاتتولاری تیوش. خلق آراسینه فتنه چغارغان، نچار اخلاقی ایله تانلغان عالم بر وقتنده ملت قارنده اوزینه اوشانیچ تابا آلماس

وقتنده خلق قارشنده بیوک اعتبار توتقان، ملت اوچون فایدلی اشلر اشله گهن اماملرمڭ بو کونگی اعتبارسزلیق هم قدر سزلکگه توشولرینڭ سببن ازلهك یمان شول طمع بلاسندن تابارمز. لکن مونڭ اوچون حرمتلی اماملرمز نیغنه عییلی صاناب بولمی. بتون عملرن ملت خدمتینه باغشلا بده، ملت طرفندن معیشتلری تأمین آیتلوب، کیله چکلری امیدلی بر یولغه قویلمایان اماملرمڭ آچی طورمش تله ونچ، طمع بلاسینه توشولری طبیعی بر اش ایکانی هر کمنڭ معلومیدر. دنیا ده هر بر اشچی بر ساعتك اشن بوش اشله مه گهنی حالده نیچه یللر تربیه کورگهن کشیاردن بوشقه خدمت ایتدرمك شوکنلی تاتار ملتینڭ حالینه یاطشوب بته تورغان اش بولماسه کیرهك. ملت، اوز بالالاری بولغان عالمرندن فایدلی خدمت کوتوده نی قیر حقلی بولسه، آلارنڭ طورمشلارینه یکللك قیلوده شول قدر بورچلیدر.

۵۶۷ — اَلْعِلْمُ اَفْضَلُ مِنَ الْعِبَادَةِ وَمَلَاكُ الدِّينِ.

ترجمه: عِلْم اوگره نو، عبادتدن آرتق هم دیننڭ توزوكلگیدر.

ایضاح: فایدلی علم ایله شغللانو، الله رضانی اوچون عبادت قیلو هر ایکسی بیوک عمللردن بولسه لارده، دین و مملکتنڭ توزوكلگی علم ایله گنه تابلغانلقدن علم، باشه عبادتلردن آرتق کورلگهن. طرش، اشکللی عالمرنڭ فکرلری آلارنڭ مدنیت دنیا سینه کورسه تکهن بیوک خدمتلی ایله بتون کشیک دنیا سی فایدله نوب: دین و طورمشلارن ره تلی یولغه سالغانلقدن، اوز حالی ایله گنه مشغول (غابد) بروقتنده خلق فایدله سینه خدمت ایتکان عالم درجه سینه ایشه آلماس.

۵۶۸ — أَلْعَلِمَ عُلَمَانٍ فَعِلْمٌ فِي الْقَلْبِ فَذَلِكَ الْعِلْمُ النَّافِعُ وَعِلْمٌ عَلَى اللِّسَانِ
فَذَلِكَ حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى ابْنِ آدَمَ.

ترجمه: علم ایکی تورلیدر: برسی کوئلده. بو علم ایسه بنده ناک اوزینه فایدهلی
علمدر. ایکنچسی تلهدر، بو علم ایسه الله ناک آدم بالاسینه کیتورگه ن دلیلدر.
ایضاح: بنده لر ناک علملری ایکی تورلی بولا بلور. الله تبارک وتعالی ناک آدم بالالارینه
توزوگان قانولرن اویره نوگه علم لسانی (تلهدیگی علم) اسمی بیرلگانگه، بنده لر ناک توغری
یولغه کولمهیسی، کشیک دنیا سیناک توزکلگی شول علمگه توقتیدر. لکن بو علم ایله فایده لانو،
الله تبارک و تعالی نی تیموشنچه تانوب، کوکلی بتون نچارقلاردن پا کله وودن عبارت بولغان
علم باطنی (اچکی علم) غه توقتاغانلقدن علم باطنی باشقه علمدن آرتق کورلگه ن، یوقسه
کشیک دنیا سینده بیک کوب آدمدر، تللرنده بولغان علملری ایله بوتهن خلقی توغری یولغه
کوندروب، بیک ظور فایده ایتسه لده، اوزلرینک کوکللری ایمان کبی مقدس بر نرسه دن
بوش بولغان اوچون اوزلرن هدایتکه کوندرودن محروم بولالار.

۵۶۹ — أَلْعِیَافَةُ وَالطَّيْرَةُ وَالطَّرْقُ مِنَ الْجِبْتِ.

ترجمه: قوش اسملرندن، قوش تاوشلرندن شکله نو، تاش صالوب باغوچیلق قیلو
سحر عمللرندردر.

ایضاح: جاهلیت زماننده مشرک عربلر بر اش قیلغانده اوزلری یاراتماغان نچار
اسملی قوش کورسلر، یایسه قارشولارنده قوش قچقرسه بو اشدن شکله نوب تاشلی لار ایکان.
هم تاش، کارته لر صالوب کیله چکده گی اشلردن خبر بیروب خلقنک اعتقادن بوزهلار
ایکان. بو اشلر همه سی صاف اعتقاد نیگزینه قورلغان اسلام دینیته صیوب بتمه گه نلکدن
رسول اکرم بولارنی همه سن حرام قیلغان.

۵۷۰ — غَفَرَ اللَّهُ غَرْ وَجَلَّ لِجُلِّ أَمَاطٍ غُصْنٍ شَوْكٍ عَنِ الطَّرِيقِ مَا نَقَدَمُ

مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ.

ترجمه: خلق یوری تورغان یولدن تیگه نهک آغاچی کبی خلقنی طنچسزلی
تورغان نرسه لرنی آلوب تاشلاغان کشینک الله تعالی اولده قیلغان گناهلرن هم قیلاچق
گناهلرن یارلقار.

ایضاح: بیر یوزنده حواجه لقی قیلغان طرش آدم بالالارینک بیر شارینک بر
طرفندن ایکنچی طرفینه ایرشولرن بلسگان پیغمبرمز، خلقنک موندی اوزون سفرلنده
کوره چک مشقتلرن اوایلای آلا رغه نچو کده یکلک قیلورغه تیموشلکنی آکلاغان. زماننک
قارانغولغی، وقتنک غایت آزلغی سببلی اوزی باشلاب شول یولده خدمت ایته آلماسه ده،

لیدر ادم اولدایمیز
هان ندم ایسه
شلا و قنذر

اسلامیت تامر جايوب بر آز صولش آلاچ شول يولده خدمت ايتونی بتون اسلام دنيا سینه تيوشلی قیلوب، امیدلی وعده لاریله قزقدوغان. مقدس دینمزنڭ تله ونچه خلق فایده سینه خدمت ایتنه تورغان تیمر يول و پاراخودلر هم پچراق اورونلرغه تاش يول یا صاولار همه سی مسلمان باشی ایلله اشله نورگه تیوشلی بولسه ده نادانلغمز فقیرلگمز آراستنده دینمزنڭ بو تله گن اوتی آلمیمز. هیچ بولماغانده قولمزدن کیلگان: اورام ویوللرنی چیستهرتو، کچکنه کوپرلرنی تازارنو کبک یکل اشلرنی اشله ب دینی بورچمزی اوتهرگه طرشیق.

۵۷۱ - غَفَرَ لَامْرَأَةً مُّؤْمِسَةً مَرَّتْ بِكَلْبٍ عَلَى رَأْسِ رَجُلٍ يَلْهَثُ كَادَ يَقْتُلُهُ الْعَطَشُ فَنَزَعَتْ خُفَّهَا فَارْتَفَعَتْ بِخِمَارِهَا فَنَزَعَتْ لَهُ مِنَ الْمَاءِ فَغَفَرَ لَهَا بِذَلِكَ.

ترجمه: بیک یاوز بر خاتون تیره ن قیو یاننده صوسزلقدن اولهرگه یاتقان اُتتی کوروب آیاغنده غی چیتگن صالوب، برکانیگی ایلله قیوغه صالندروب صو آلوب اچرسه الله تبارک و تعالی اول خاتوننڭ همه یاوزلقلارن عفو ایتهر.

ایضاح: بتون عالمگه رحمت اوچون یبارلگن پیغمبرمز کشیک آراسنده غنه توکل بتون جان ایه لرینه شفقت، مرحمت کوزی ایلله قاراغان.

جان ایه لرینه شفقت و مرحمت قیلغان کشیلرگه قیامت کون طور ثوابلر ایلله وعده ایتکان، قیامت کبک بولونده آصلا شک بولماغان مگگولک بر یورطقه ایمان کیتوروب شونده اوزینه طنچلق تله گن کشی قولندن کیلگن قدر کشیک دنیا سینه هم باشقه جان ایه لرینه فایده ایتهرگه تیوش. ریاسز اشله نگان بو خدمتینڭ ثوابی البته ضایع بولاس.

۵۷۲ - غَيْرُ الدَّجَالِ أَخَوْفُ عَلَى أُمَّتِي مِنَ الدَّجَالِ الْأَيْمَةِ الْمُخْمَلُونَ.

ترجمه: امتم اوچون دجالدن بیگراک دجال کبی خلقنی آزدروچی اماملردن قورقامن. ایضاح: همه کیره کلرنی اوز عقللری ایلله گنه بلوب بتره آلاغان توبان صنف خلقنی تربیه قیلو، آلا رغه فایده لی نرسه لرنی کورسه توب ضرری نرسه لردن طیبو دین باشند بولغان عالمر قولینه تابشرلغان. توغری فکری، آچق وعظلی امام خلقنڭ مگگولک سعادتینه. طور مشلارینڭ راحتینه سبب بولا آلاغان کبک، بوزوق فکرینه خلقنڭ طور مشن قربان ایتکن، اوز راحتن خلق فایده سینه خدمت ایتودن آلد کورگن، نچار اخلاقی ایلله خلقنڭ بوزلووینه سبب بولغان امام: توبان صنف خلق اوچون بیوک بلا، ودجال کبی طور آفت بولا بلور.

محلله نڭ دینی يول باشچسی بولغان امام صایلاو توغرسنده آرتق غافلگمر سببی خُلق اوچون چن خدمت ایتهرلک حرمتلی کشیلرمز چیتکه قاغلوب، قارط حضرتنڭ فاتحه سی دیگان بولوب آنڭ اشکسز بالاسن صایلاو بیوک خطا. فایده ایلله ضررنی آیرورلق

قدر كوزى آچلوب كيله تورغان تاتار ملتى، شايث موندن صوڭ بو توغرىده بولاي
مساھله قىلماس.

۵۷۳ — اَلْعُلُّ وَالْحَسَدُ يَأْكُلَانِ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ.

ترجمه: كينه ايله كونچيلك، اوطا اوطنى آشاغان كېك، يىخىلىقلارنى آشارلار. }
ايضاح: بىندەنڭ اشلەگەن اشى ھەر وقت فكرينه موافق بولورغە تيوش. اويلاغان
فكرينه، اشلەگەن اشى خلاف بولغان كىشى ھېچ بىر وقتدە فايده كورە آلماس. شونڭ كىي
اوڭ دينى اشلىردەدە طىقى كورنىشى ايله بېك صوفى كورنوب ھەمە عبادتلىرى قىلۇبدە،
اچىدن كىشىگە كىنە صاقلاب كىشىدە بولغان نەمىتىڭ كىتوون تەلەب، كوڭلى ايله بوزوقلىق اويلاپ،
خلىق طىنچلىق بىرورگە يورگەن كىشى قىلغان عملىدن بىر وقتدە فايده كورە آلماس.
آنڭ كىشى كورسون دىب قىلغان عملى، اوطا ايله يانوب قارە كومرگە ئەيلەنگەن آغاچ
كىي كوڭل قارالغىدن باشقەغە ياراماس.

۵۷۴ — اَلْغَنَمُ بَرَكَهٌ وَالْاِبِلُ عَزٌّ لِاهِلِهَا وَالْخَيْلُ مَعْقُودٌ بِنَوَاصِيهَا الْخَيْرُ

الى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَعَبْدُكَ اخُوكَ فَاحْسِبْ اِلَيْهِ رَانَ وَجَدْنَهُ مَغْلُوبًا فَاعْنُهُ.
ترجمه: قولى آصراو برەكەت در. دۈە آصراو خواجه اوچون قوتدر، آطڭ ما كۈلاپنە
قيامت كۈنىنە قدر خىر بەيلەنگەن. قول آستۇگدە بولغان قل و جاريەڭ سىنىڭ قردەشڭدر. سىن
آڭار ھەر وقت يىخىلىق قىل آغر خدمت اشلەگەندە كوچى يىتمەسە بولشلىق ايت.

ايضاح: مشركك ايله كوڭللىرى زەمراەنگەن، فقير طورمش اچىدە ايزلەگەن عربلرنڭ
قزغانچ حاللرينە ياش يۈرەكى چداشا آلمان پىغمبىرمز قردەشلرىنىڭ بو طورمشلارينە
راضى بولمىچە ياش وقتىداوق اوزىدە طورمش يىڭلەيتو اويى سىزگەن بولورغە كىرەك، كە
يەش وقتلرن حيوان تربىيە سىنى آلارنى يىخشى اولەنلەكلەر كە ايلتوب آشاتونى اختيار
وعادت ايتكان. ھەم آغاسى ابو طالب ايله سوداگە چغو، خاتونى حضرت خديجەنڭ
مالى ايله سودە ايتو كىي اشلىرى ايله اوزىنىڭ سودەگە اھمىت بىرگەننەدە كورسەتكەن.
لىكن باشىدە تورلى اويلر بولوب كىلەچكە طور واقەلر بولاجىن كوتوب تورغانلىق
بولسە كىرەك اللەدن رخصت كىلەمىچە خلىقڭ دىنى ھەم دىناوى طورمشلارى ايله كورەشونى
وقتىنە قدر تاشلاب تورغان. مەنە بروقت اوزىنە پىغمبىر كدرجەسى كىلوب اللە اوزىنىڭ
حمايە سىنە آغاچ باشلاب خلىقڭ بوزوق اعتقادلى قارانغو طورمشلارى ايله كورەشە
باشلاغان. اوزىنىڭ آرتق طرىشلىق آرقاسىدە آزىر زمان اچىدە خلىقڭ اعتقادىدە ھەم
ھەم طورمشىدە بىوڭ اوزگارشلر ياصارغە موافق بولغان. امتىنىڭ كىلەچكەگى طورمشلارنى
قايعرتوب آلارغە سودە، ايگون ايگو ھەم حيوان آصراو كىي فايەلى اشلىر كورسەتوب
قالدىرغان. ھەم شول اشلىرى باشقارور اوچون ياللانىغان خدمتچى ھەم قللر ايله انسانىت
اسمىنە قردەشلرچە اش قىلوب، آلارنىڭ چىتىن خەتلىرىدە ياردەم ايتشونى تيوش قىلغان

اوزينه ياقن كورگەن. شونڭ آرقاسىدە آز زمان اچىندە نادانلىق دە ياشاگەن عربستان قىسمەن ئىلىم نۇرى ايله ياقىتورتقان. كوكلىلى و عىظلىرى اميدلى وعدەلىرى ايله خىلقنىڭ كوكلىنىپ ئىلىم مەجبۇتىن اورناشتۇرغان. دىيادە ئىلىمىز ياشاۋنىڭ مەكىن توكلىمىگەن آڭلاغان، يۈرەكلىرىنى ئىلىم مەجبۇتى سىڭەن مەسلىھەتلىرى ئاممى تالىمى ئىلىم يولىدە خىزمەت كۆرسەتۈپ، اوزون سىفرلىرىنى جىيە يۈرۈپ ئىلىم اويىرەنگەنلىرى. رىسول اكىرىمىڭ آرتىق اھمىيەت بېرىپ تۇرۇشۇ آرقاسىدە بولسە كىرەك اسلامىتىنىڭ بوھكىمى اسلام دىيىسىدە بايتاق ياشەگەن. ئاممىڭ قىدرى كۆندىن كۈن آرتا بارغان. لىكىن اسلامىتىنىڭ اولىگى عىسىرلىرىدە بىتون اطرافى دىشمان ايله چولغانوب، بىتون مەسلىھەتلىرىنىڭ قايتۇرۇش دىشمان ضررىدىن ساقلاۋ بولغانغە اول وقت بىۈك ئىلىم يۈرۈپلەرى بىنا ايتىۋ مەكىن بولغان. اسلامىيەت قوت تاپوب، اچكى ھەم تۇشقى دىشمانلىرىدىن قورقۇنچ قالمىغاچ اسلام دىيىسى چىن چىدىن ئىلىم يولىنى كۆرسەتلىرى. اسلام خىلىفەلىرىنىڭ ياردەمى، اسلام عالملىرىنىڭ باشى ايله مەدنىيەت اوچۇن بىۈك خىزمەتلىرى كۆرسەتلىپ، تۇرۇش اوچۇن فايدەلى كۆرلىگەن چىيەت مەلت تەندەگى كىتابلىرىدە تەرجىمە ايتىلىگەن بىر عالمىنىڭ قىلى ايله ئەللە نىچە مەڭ جەلد كىتابلىرى يازلىپ، مەسلىھەتلىرىنىڭ آقچەسى ايله بىۈك اوڭۇر يۈرۈپلەرى سالىغان بابالارمىز ھەزرىتى مەدنىيەت دىيىسىن عىجابەندىرىك سۆڭى دەرچە مەھارت ايله اشلەنگەن بىۈك سىرايلىرى، نىق بىنالىرى اشلەپ قالدۇرۇپ اوزلىرىنىڭ مەدنىيەت يولىدە نىيىدى اورون توتقانلىقلارنى آچىق كۆرسەتە آلىغانلىرى. لىكىن زمانىنىڭ تەبىئىي آغۇمى ايله ئىلىم، اسلام دىيىسىدىن آغۇب كىيىتكەن ھەممىلى بابالارمىزنىڭ اوتكۇن باشلىرى، كۆچلى قوللىرى ايله اشلەنگەن اشلەرنى تانۇمىسلىق، مەلىيەتنى ساقلى آلماسلىق تۇرغانچ بىر ھالگە قالغانىز.

«اسلامىيەت، مەعارىف و مەدنىيەتنى قىبۇل ايتە آمى» دىيگەن كىيىلىرىنىڭ فەكىرلىرى خىلا ئىكەن اوزلىرىنىڭ آڭلاتۇر اوچۇن، ھەممىلى پىغەمبەرىمىزنىڭ بىزنى قايتۇرۇپ سويلەگەن سۆزلىرىنىڭ ھەقىقىتى اوچۇن بىزگە نىيىدى ئىلىم بولسە دە ھىچ قورقۇمىچە اوڭۇرغە تىيۇش.

۵۷۸ - فَضْلُ غَارِي الْبَحْرِ عَلَى غَارِي الْبَرِّ كَفَضْلِ غَارِي الْبَرِّ عَلَى الْفَاعِدِ فِي أَهْلِهِ.

تەرجىمە: دىيىگىز اوستۇندە سوغىشقان كىيىنىڭ قۇرىدە سوغىشقان كىيىدىن آرتقلىقى، قۇرىدە سوغىشقان كىيىنىڭ سوغىشقە بارمىچە اويىندە قالغان كىيىدىن آرتقلىقى كىيىدۇر.

ايشاخ: زمانىدە قۇرى، قۇملىق عربستان سىھراسىدە اش كۆرگەن، ئەيىلە نەسۇن چولغاب آلىغان دۇشمانلىرىدە قۇرى يۈلدە بولۇپ، بار ھەملىرى شول زمانىدە ئوقۇ جايە قىلچىدىن باشقە بولماغانلىقىدىن رىسول اكىرىم سالى اللە ئىلىيە وسلم كىيىتۈرگەن دىيىدە اوز كۆلەگەسىدىن آرتىق چىيىتكە كىيىتۈپ اولگۇرمەگەنلىكىدىن اوزاق دىيىگىز سىفرلىرىنى قۇتلى قىلۇپ عىسىرىنىڭ آرتىق اھمىيەت بېرىمەگەن. چۈنكىكە آڭكار اھتىياج تۇشەگەن. لىكىن كىيىتۈرگەن دىيىنىڭ قۇملىق عربستان سىھراسىدە تۇرۇپ، كىيىڭ دىيىگىزلىرى آرتقلى بىتون

يېر يوزىنە قوتنى تامر جايوب ھەمە ملتىرنىڭ يۈرەكلىرىنە قورقۇ سالماقچىنە نىق ايمان ايله اوشانوب، امتىنىڭ كېلەچىقى ھىقندە توبلى فېكر، تېرەن ملاحظەلەردە بولغان كىشىلەك دىنياسىنىڭ دە قاطقان فېكرلىرى آچلۇب كېلەچەك دە دىن وملتلىرنى ساقلاو يۈلەندە ضرور اوزگەرشلەر ياكى ياقىلارنى، دشمانلىرىنە قارشى قورقۇنچىلىق قوراللار چىقارۇپ، كىلىك دېڭىز اوستلىرىدە تېرەن سو استلىرىدە صوغىشلىر بولماقچىن، اوتكۈن كۈزلىرى ايله آلدىن كۈرۈپ قويغان مەنە شول ۋەقتدە اوزىنىڭ امانىدە دشمان آياق استۈندە تايىتالۇپ طورمىش. قىربانلىرى بولماسۇنلار اوچۇن، زامانىيە كۈرە ھەر نەرسەدە ھەزرىك كۈرۈرگە، دىن ونامۇسلىرنى ساقلاو اوچۇن دوشمانلىرى كېلىك قوراللارغا تېۋىش ايكىننىڭ آڭلاتقان. خۇسۇسەن سو بويلىرىدە اوتۇرغان بىتون اطرافى مو ايله چولغانغان ملتلىرنىڭ يازمىشلىرى دېڭىز اوستۈندە كى صوغىشلىرىدە حل ايتىلغانلىكىدىن دېڭىز صوغىشىنە آيروچە اھمىيەت بېرىگەن. باشقىە ملتلىر اوزلىرىنىڭ دىن ونامۇسلىرنى ساقلاو يۈلەندە ايس كىتەكچى اشلىق قىلۇپ سو استلىرىدە يۈزۈپ ھۈادە اوچقانلىرى ھالەدە ھەر نەرسەگە آلدن توشۇپ، شۇنى اشلىرىگە تېۋىشلىكنى كۈرسەتۈپ قالدۇرغان ھىكمەتلى پېغمبەرگە ايمان كىتۈرگەن اسلام دىنياسى: دىننىڭ بارشنى اوپلى آلماسلىق فېكرى قاطۇپ، كېلەچىقى ھىقندە توشۇنە آلماسلىق غفلت يوقۇسىنە باتقان. شول فېكرىنىڭ شول غافللىك آرقاسىدە اوزىنىڭ اولگى شوكتىن يوغالتۇپ بو كۈنگى ھالىگە توشكان مەدنىيەت دىنياسى ھەمان آلفە آتلاغان ھالەدە اسلام دىنياسى ھەمان شول غفلت يوقۇسىدە ھىيالى توشلىر كۈرۈپ كېلەچەككە تاغىن ئەللە نەرسەلەر كۈرەچەك.

۵۷۹ - فَعْلُ الْمَعْرُوفِ يَبْقَى مَصَارِعُ السُّوءِ.

ترجمە: يېخىشلىق قىلو، بىندەنى نېچارلىقىغە توشۇدىن ساقلاو.

ايضاح كىشىلەك دىنياسىدە ھەر كىم اوزىنىڭ ھەمىيەنە قاراب درجەسىن كۈرەدر. خەلق ايله قاتناشماغان انسانىتىكە آرنىدە فەيدە كىتۈرمەگەن آدم طورمىش دولقۇنلىرى استۈندە ھەلاك بولغان ھالەدە. بار كۈچى ايله انسانىتىكە خەمت ايتىكان، كۈرەم خەلقى ايله باشقىە كىشىلىرىنى اوزىدىن راضى ايتە آلمان كىشى، دىنيا آغرىقلىرىدىن، طورمىش ھەلاكتىدىن قىتۇلا آلور. شۇنىڭ اوچۇن دىنپادە راحەت، تېنچ طوراسى كىلىگەن آدم انسانىتىكە خەمت ايتۇدە تار تۇنماسقە تېيىش. آنىڭ خېرىلى جىزاسىن البتە كۈرەچەك.

۵۸۰ - قَوْتُ الْحَاجَةِ أَيْسَرُ مِنَ الدَّلِّ فِيهَا.

ترجمە: بىر كېرەكلى اشنىڭ اوتۇپ كىتۈۋى، آنى (بولدىرو) خورلىقىغە توشۇدىن. يىكلەردىن.

ايضاح: آدم بالاسىنىڭ كۈكلى بىر نەرسەگە توشسە، اول اشنىڭ آخىرى نېچۈك بولا چىقن ھېچ اويلايمىچە نېچۈككە شۇنى بولدىرۇرغە طرەشە. بېك كۈپ ۋەقت اويلاغان اشنى بولدىرر اوچۇن آخىردىن قاتى خورلىقىغەدە اوچىرى. درەست، اويلاغان اشنى بولدىرو.

انساني تىڭ بىۈك ۋەزىپىسى بولسەدە شۇل اشنىڭ ئاخىرىنى ئويلايمىچە باشلىب سۆڭەكلىرىنى خورلىقە
توشۇپ عقلنى ئادىملىرىنى ئاشۇ توڭل. ئوز بىلىقلارنى قىلىمىچە ئويلايدىغانلىرىنى كىيىملىرىنى،
ئاشلىرىنى ئويلايدىغانلىرىنى ئويلايدىغانلىرىنى ئويلايدىغانلىرىنى ئويلايدىغانلىرىنى ئويلايدىغانلىرىنى
كۆرۈشكەن خورلىقە ئويلايدىغانلىرىنى ئويلايدىغانلىرىنى ئويلايدىغانلىرىنى ئويلايدىغانلىرىنى ئويلايدىغانلىرىنى
كىيىملىرىنى.

٥٨١ - فِي الْجَنَّةِ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ.

ترجمہ: جنت دہ، کوزلر کورمہ گن قولاق ایشتمہ گن آدم بالاسینک کوکلینہ کیلمہ گن
نرسہ لہر باردر.

ايضاح: هر كسى اوزىنىڭ اشلەگەن، اشى كىرگەن تەكەن طرسلغى اوچون اوز
درجەسىنە موافق جزا بىرلوفى تلىدر. طىبعى اللە تبارك وتعالى دە بىدەلرئىق بو حقلى
تله كلرن بوش قويماغان، هر كمنىڭ درجەسىنە قاراب: جنت. جەننم اسمندە ايكى تورلى
جزا اورنى ھەزرلەگەن. دنيا طورمشىنە كوكل قويوب، دنيانىڭ ماتورلقلارندن فايده
لانورغە طرشقان كشىلرگە كىڭ بخت، طور دولت بىرگەن، كە دنيا آلار اوچون راحت
يورطى، دنيا آلار اوچون جنت قىلو نغان. شوندى اوق آدم بالالارىنە اوزلرىنىڭ اشز
لىكلىرى، يالقاولقلارى ايله دنيا طورمشىنە كوكل قويماولارىنىڭ حقلى جزاسى اولاراق
شوندى قاطى فقيرلك بىرگەن، كە دنيا آلار اوچون جەننم كى قىلو نغان. بولارنىڭ كورگەن
راحتلىرى، چىككەن مشقتلىرى دنيا دە بولغانلىقن بىر كوزىز ايله كورەز، شونىڭ كى اوڭ
قيامت طورمشىنە ھەزرلەنگەن كشىلرنىڭ ھەزرلىكلرىنە قاراب جنت جەننم اسمندە ايكى
اورون ھەزرلەنگەن، آلارنىڭ بارغىنە ايمان كىترو ايله بىر كۈچلەنسە كدە، كوزەزگە
كورنەگە نلىكدن آلار دە بولغان راحتلىكلرنىڭ، آلار دە بولغان عذابلرنىڭ نچوك بولاجىندىن
بىت ايتىمك بىزنىڭ وظىفەز توكل. دنيا نى شوندى ماتورلق دە شوندى تورلى لكە ياراتورغە
كوچى يتىكەن اللە، جنت ھەم جەننمى واندە بولغان حاللرنى ياراتورغە كوچى يتسە كىرەك.
اللەنىڭ ھكىمتىنە، بىوك قدر تىنە اوشانغان كشى موندى نرسە لرگە باش واتوب تورمىچە غنە
ايمان كىتورور.

٥٨٣ - الْغَارُّ مِنَ الطَّاعُونَ كَالْغَارِّ مِنَ الرَّحْفِ وَمَنْ صَبَرَ فِيهِ كَالصَّابِرِ

في الزحف.

ترجمه: و با آوردن قاچاق کشی صوغش صفندن قاچوچی کبیرد. و با سرخاوی بار بیرده صبرلق قیلوب قاچماغان کشی صوغش آغرلقینه صبرلق قیلوب قاچماغان کشی کبیرد. ایضاح: انسانیت دشمنی بولغان یوغشلی آورولارنڭ خلق آراسینه تارالوب کوب کشیلرنی هلاک ایتووینه قارشى، مدنیت دنیا سیده تورلی چاره لرغه کرشکن کبی اسلامیتده اوزنوبتنده تیوشلی، صولڭ درجه فایده لی چاراسن کورسه تمه گهن البته یوغشلی

آورولارنىڭ خلق آراسىنى تارالمايىنى بىر ئىچى چارە: آندى آورو بولغان يىرگە كەۋە،
آندەغى خلقى چىتگە چىقارمەۋا يىلە بىورلغان. شونڭ اوچون رسول اكرم وبا كىي
يوغشلى آورو بار اورونغا كەۋەسكە قوشوب، وبا بولغان يىردىن چىقى خلق فايدەسىنى
مقدس جانن فدا! ايتسەن كىشى الله رضاغن تىلەب صوغش ميداندى تۈزۈملك كۈرسەتسەن
كىشى درجەسىندە ماناغان.

۵۸۳ — قَاتِلَ اللَّهُ الْيَهُودَ اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ.

ترجمە: پىغمبەرلارنىڭ قېرلارنى، مەسجىد ايتوب تۇتقان بىودلرگە اللەنىڭ قەبرى بولسۇن
ايدى.

ايضاح: انسانىتكە طور خىدمەتلىرى تىگەن، بىرلىتىش مەگگولك سەۋادىتىنە سبب بولغان
بىوك پىغمبەرلارنى، خىزمەتلىرى عالملىرىنى الوغلاۋ، آلارنىڭ مەرتەبەلىرىنە كۈرە خىزمەتلىرى: مەلت
بالالارنىڭ تىۋىشلى خىزمەتلىرى بولسەدە، اول مەختۇم ذاتلارنىڭ كۈرسەتسەن يوللارنىڭ خىلاف
اولاراق آلارنىڭ قېرلىرىنە سەجىدە قىلورلىق قەدر عىقلىزلىق قىلو، آلارنى خىزمەتلىرى اورنىدە
تەقىير بولوب، الله تبارك وتعالى گە شىرك بولادىر. موندى آخىرلىقى باشلاپ يىھود مىلى
قىلغانلىقىدىن رسول اكرم آلارنىڭ اسملارنى خىسلاپ ذكر ايتسەدە، ھەر مىلەتتىن شۇندى
نچارلىقى قىلغان كىشىلەر بۇدعانىڭ آچى يىشنى تاتويماچىلار. اللەدىن باشقا نەرسە قارىشىدە
بۇگۈنكى، سەجىدە قىلورنى حىرام دىيىپ اعتقاد قىلغان مىللەتلەر ھەمە كىشىدىن اول موندى
عقلىزلىقلاردىن خاقلانورغە تىۋىش،

۵۸۴ — قَاضِيَانِ فِي النَّارِ وَقَاضٍ فِي الْجَنَّةِ قَاضٍ عَرَفَ الْحَقَّ فَقَضَى بِهِ فَهُوَ
فِي الْجَنَّةِ. وَقَاضٍ عَرَفَ الْحَقَّ فَجَارَ مُعَمِّدًا أَوْ قَضَى بغيرِ عِلْمٍ فَهُمَا فِي النَّارِ.

ترجمە: ايكى تۈرلى قاضى جەننەدە بولوب، بىر تۈرلى قاضى جەننەدە بولور. خەلقنى
بلوب شۇنىڭ ايله ھەم قىلغان قاضى جەننەدە بولور، خەلقنى بلوبىدە يۈرى خەسز ايله ھەم
قىلغان يايىسە خەلقنى بىلمەيچە ھەم قىلغان قاضىلەر جەننەدە بولورلار.

ايضاح: اوز درجەسىنە موافق علمى ايله انسانىت دىنىاسىنە فايدە ايتەرگە طرشقان
توغرى ھەملى قاضى اللەنىڭ بىوك رەھىمىنى ايرىشكان كىي، اوز كىيىنى بىتون مىلەتنىڭ ھەقن
قربان ايتىشكان رىۋىتىچى قاضى، اوز درجەسىنە مەنسەب علمى بولمىچە قاضىلىق كىي
مىسۇلىتىلى اورونغا مەنوب توبان خەلقنىڭ ھەقن ضايىع قىلوچى نادان — انصافسىز قاضى
الله تعالىنىڭ قەھرى عىزەتلىرىنى اوچىرارلار. قاضىلىق لۈزىمىنىڭ شۇندى مىسۇلىتىلى بىر اورن
دىوب بلوب، اوزىنى كىلەچكە رەھىم تۈرۈش تىلەگەن كىشى، آندىن خاقلانورغە تىۋىش.

۵۸۵ — قَاطِعُ السِّدْرِ يَصُوبُ اللَّهُ رَأْسَهُ فِي النَّارِ.

ترجمه: صحرا ده خلق كوله گه له نه تورغان آغاچنى كىسكان كىشىنى الله تعالى باش توبان بولغان حالده جهنمگه يبارور.

ايضاح: كشيلىك دنيا سینه فائده كيترو يولنده خدمت ايتو آدم بالاسينىڭ اڭ تيوشلى وظيفهسى بولغانى حالده، خلق فايده لانه طورغان آغاچ كىمى كچكنه نرسه نى ضايىع قىلغان كشيلىر شوندى قورقنچلى عذاب ايله قورقتولسهر، آدم بالالارينىڭ كوزلرن آچوب، مگگولك راحتلرينه خدمت ايتنه تورغان مکتبلرنى حكومت مأمورلرينه يالغان دانوس ياصاب يابدروب ملت بالالار يىڭ نادان قالولار يىنه سبب بولغان وجدانسز، تاش يوره كلرنىڭ، جزالرى تاغن قورقنچلى تاغن قاطى بولورغه تيوشلى. مسلمانلىق دعواسنده بولوبده انسانيت ضررينه خدمت ايتكان، اسلاميتنىڭ شوندى حكمتلى سوزلرن آياق آستونده تابتاغان آدملىر رسول اكرم نىڭ بو حديتىنه قاراسونلر.

حديث قدسى نرسه؟

برجمله نىڭ معنى سى الله تعالى طرفندن وحى ايتلوب، عباره سن رسول اكرم اوزى تروب سويله گهن حديثكه: «حديثى قدسى» اسمى بىرلىگهن. اول حديثلر ظاهرده، سول الله سوزى بولوب كورنسه لرده اصلده الله تعالى نىڭ سوزلر ييدر. منه توبانده يازلاچق حديثلر قدسى حديثلر جمله سندن بولورغه تيوشلى لر.

۵۱۶ — قَالَ اللَّهُ تَعَالَى كَذَبَنِي ابْنُ آدَمَ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ وَشَتَّيْنِي وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ فَأَمَّا تَكْذِيبُهُ إِيَّايَ فَرَعَمَ أَنِّي لَا أَقْدِرُ أَنْ أُعِيدَهُ كَمَا كَانَ وَأَمَّا شَتْمُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ لِي وَلَدٌ فَسُبْحَانِي أَنْ اتَّخَذَ صَاحِبَةً أَوْ وَلَدًا

ترجمه: الله تعالى نه يته در: آدم بالاسى مېنى يالغانغه چغارادر. حالبوكه آننىڭ: بواشده هيچ حقى يوقدر. يىنه هيچ حقسزغه مېنى خورليدر. بنده نىڭ مېنى يالغانغه چغارووى تول اويليدىر، اولگه چ اولگى صفات ايله قېردن قايتاروغه الله نىڭ كوچى يېتته س، ديب اول نه يته در. الله نىڭ بالاسى بار ديب: بومېنى خورلاو بولادر. خاتون هم بالا توتودن مېن اوزمى پا كلېم، آندن اوزمى يوغارى توتام.

ايضاح: الله تبارك وتعالى نىڭ غائبانه قىلغان امرلرينه بويصنوب، قدر تلى الله قارشنده اوزىنىڭ توبه نلىگن بلدروب سجده قىلغان، الله نى هر نرسه دن اوستون ديب اه شانغان كشيلىرنىڭ اخلاصلى عمللرينىڭ ثوابى قصقه عمرلى دنيا يورطنده غنه بىرلىمچه الله تبارك وتعالى طرفندن مگگولك يورطى بولغان قيامت كوينه قالدراغان. دنيا ده وقت قىلغان ايزگى عمللرينىڭ خيىرلى يمشن، حقسز ظلم ايتكان نچار اقلار يىڭ آچى عذابن تانور اوچون: بون خلق بركونده، اولگى صفاتلرنده اولراق قېرلرنى قوبارلوب، براورونغه جيولاچقلارى الله تعالى طرفندن پىغمبرلر آرقلى خبر ايتلىگان. پيغمبرلرنىڭ راستلىغينه. الله نىڭ بيوك قدرتينه ايمان كيتورگهن كشى بوتوغريده اويلا مېچه غنه ايمان ايتهرگه نيوشلى بولسده

الله نڭ قدرتن اوزار يڭڭ ضعیف کوجلری اولجه گهن عقلسلارنڭ، الله نڭ شوندى اوشانچلی خبرلرن یالغانغه چغاروینه عجبله نه سلك توگلدنر.

۵۸۷ — قَالَ اللَّهُ تَعَالَى يُؤْذِنِي ابْنُ آدَمَ يَقُولُ يَا خَبِيَّةَ الدَّهْرِ فَلَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ يَا خَبِيَّةَ الدَّهْرِ فَإِنِّي أَنَا الدَّهْرُ أَقْلَبُ لَيْلَهُ وَنَهَارَهُ فَإِذَا شِئْتُ قَبَضْتُهُمَا.

ترجمه: الله تعالى تهيته در: آدم بالاسی اوزینه بر قایغو کیلگان وقتده زماننی -وگوب مینی رنجوته در. اوزگزگه قایغو کیلگانه زماننی سوکه گز! چونکه زماننڭ کیچه کوندزن ته یله ندروب تدبیر قیلوچی، مین اوزمدر تله سه م آلارنی یوقده ایته رمن. ایضاح: جاهلیت عربلری بر بر قایغوغه اوچرا سه لر یا اوزلرینه آورو کیسه: شونی زماندن کوروب، زماننی سوگلر ایکان. بنده نڭ باشینه کیلگان اشلرده زماننڭ هیچ قاتوشی بولمیچه همه سی الله نڭ اوز تله وی ایله بولغانلقدن، بولار نڭ نادانلق ایله سوگولری الله تبارک و تعالی گه توشوب، الله نڭ آچووینه سبب بولغانلر. الله نڭ تله وی ایله کشیک دنیا سینه چقغان یا ئاقلارنی کورگانه زمانغه نسبت بیرو بزنڭ خلق آراسنده ده مع التأسف کورنگالی آندی اعتقادلردن صافلانورغه تیوش.

۵۸۸ — قَالَ اللَّهُ تَعَالَى سَبَقْتُ رَحْمَتِي عَلَى غَضَبِي

ترجمه: الله تعالى تهيته در: مینم بنده لرگه بولغان آچوومن رحمت آلدیه بولدی. ایضاح: الله تبارک و تعالی نڭ آدم بالالارن بیر یوزینه خلیفه قیلوب، دنیا نڭ همه بایلقلارن آلا فایده سینه یاراتوب همه جان اییه لرن آلا قارشنده ظور ودلیل ایتهوینه قارشى بنده لر نڭ گناه اشله ولری اوچون آلا رغه قاطی عذابلر ایندروب، بتون خواهه لقلارن قوللارندن آلورغه الله تعالی فی قدر حقلی بولسه ده، کیك رحمتلی الله آنی تله مه گهن شول قدر بیوک نعمت لرگه قارشى کفران نعمت قیلوب اللهغه قارشیلق قیلغان ظالم آدم بالالارینه جزالرنی قیامت که قالدروب هر وقت اوزینڭ یارده می، رحمتی ایله شفقت ایته تورا در. بوا یسه الله نڭ رحمتی آچووندن اوستونلکگه بیوک علامتدر.

۵۸۹ — قَالَ اللَّهُ تَعَالَى إِذَا تَقَرَّبَ إِلَى الْعَبْدِ شَبْرًا تَقَرَّبَتْ إِلَيْهِ ذِرَاعًا وَإِذَا تَقَرَّبَ إِلَى ذِرَاعًا تَقَرَّبَتْ مِنْهُ بَاعًا وَإِذَا أَتَانِي مَشْيًا أَتَيْتُهُ هَرْوَلَةً.

ترجمه: الله تعالى تهيته در: نه گر بنده م میکا بر قارش یاقلق قیلسه مین آکار بر آرشین یا قن بولورمن، نه گر آرشینلاب یا قن بولسه، من آکار قولچلاب یا قن بولورمن، نه گر میکا آتله ب کیسه، مین آکار یوگروب کیلورمن.

ایضاح: الله تعالی نڭ امرینه بویصنوب عبادت قیلغان، داورمشن کیکا یتور اوچون طرشقان اجتهدا یتکان کشیلرنڭ خدمت لری، طرشقلاری الله تعالی طرفندن هیچ وقت مڭ بر حدیث ۱۴.

بوش قالدرلمی. پاك كونل ايله اللهغه آزغنه ياقنلق قيلغان كشيلىرگه الله تبارك و تعالى اوزلرندن آرتق ياقن بولوب آلارنك تلهگه نن بيرورگه حهزر ايكان بو حديث ايله آكلاتقان. سعى، اجتهد بنده وظيفهسى بولوب شوگار تيوشلى جزا بيرمك الله وظيفهسىدير. ۵۹۰ — قَالَ اللَّهُ تَعَالَى الْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي وَالْعَظَمَةُ إِزَارِي فَمَنْ نَازَعَ عَنِّي وَاحِدًا مِنْهُمَا قَذَفْتُهُ فِي النَّارِ.

ترجمه: الله تعالى تهيته در: هر نرسه دن بيوكلك مينم ردام بولوب، الوغلق مينم ازارمدر. بركى شولارنك برسى حقه مينم ايله تار توشه مين آنى جهنم اوطينه سالورمن. ايضاح: بتون عالمگه خواجه لق قيلغان قدر تلى الله تعالى نك آدم بالالارنده تابلورغه ممكن بولغان صفا تلى بولغان كى هيچ بر كشيده تابلولى فقط اوزينك مقدس ذاتينه غنه مخصوص صفا تلى رده بار. مرحمت، سخاوت عدالت كى كشيلىك دنيا سينك فايده سينه توتاشقان صفا تلى كامل معنى لرى ايله الله ده تابلغان كى، آدم بالالارنده تابلورغه ممكن. هم الله بنده لردن شونى تلى ده. بوصفا تلى بنده ده فى قدر آرتق تابلسه، تول قدر الله آگار ياقن بولادر. اما كشيلىك دنيا سينده بولغان تيگزك، قرده شككگه ضرر ايتنه تورغان تكبرك، الوغلق دعواسنده بولو آدم بالالارينه حرام ايتلوب الله تبارك و تعالى نك اوزينه گنه مخصوص صفا تلى ايتلگانلر اشبو صوگفى. صفا تلى اوزنده بولدرورغه طرشقان آدم قيامت كون قاطى عذاب ايله قورقتلغان.

۵۹۱ — قَالَ اللَّهُ تَعَالَى رَجَبْتُ مَحَبَّتِي لِلْمُتَحَابِّينَ فِيَّ وَالْمُتَجَالِسِينَ فِيَّ وَالْمُتَبَاذِلِينَ فِيَّ وَالْمُتَزَاوِرِينَ فِيَّ.

ترجمه: الله تعالى تهيته در: مينم رضالغم اوچون بر—برسيلىه سويشكان، بر—برسيلىه مجلسدهش بولغان، بر—برسيلىه مال صرف ايكان، مينم رضالغم اوچون بر—برسينك حالن بلوب زياره ايتشكان كشيلىرگه مينم محبتم واجب بولدى.

ايضاح: اوزينك شخصى فايده سينه قاراميچه فقط الله رضالغى اوچون خلق ايله قاتناشوب، كشيلىك دنيا سينه فايده ايتو نيتنده يورگهن، محتاجلرغه مالن صرف ايتكان كشيلىر: انسانيتنك بيوك وظيفه نن اوتوب الله نك سويكى دوستلى بولو درجه سينه ايرشه آلورلار. لكن شونى آكلارغه كيروهك، كه تربيه سى تيوش بولغان عائله لرى آج وقتنده باشقهلارغه ياردهم ايتوب اللهغه ياقنلق تابوب بولميدر. بلكه عائله سينك بتون حاجتلرن اوته گچ قالغان مالى ايله محتاجلر فايده سينه ياردم ايتسه، منه شوندى كشى اللهغه ياقن دوست بولا آلور.

۵۹۲ — قَالَ اللَّهُ تَعَالَى أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي فَلْيُظَنَّ بِي مَا شَاءَ.

ترجمه: الله تعالى نه يته در: مین بنده نځ مینی اویلاغان گمانی قارشنده من. تله گه نچه اویلاسون. میگانچوک گمان ایتسه مینی شولای تابار.

ایضاح: هر اشده بنده نځ کوکلی معتبر اورو توتادر. الله نځ مرحمتینه نځ ایمان ایله اوشانوب اش باشلاغان کشی الله تعالی نځ مرحمت و یارده مینه ایرشه آلمان کبی، امیدسز بوش کوکل ایله اش باشلاغان کشی بروقت الله دن یاردهم کوره آلماس. اوزینه ضرر ایتکان کشیلردن اوچ آلو اوین تاشلاب، تیوشلی جزالرن بیرونی الله تعالی گه تابشرغان کشیده اویلاغان اشینه ایرشور.

۵۹۳ — قَالَ اللَّهُ تَعَالَى عَبْدِي إِذَا ذَكَرْتَنِي خَالِيًا ذَكَرْتُكَ خَالِيًا وَإِنْ ذَكَرْتَنِي فِي مَلَأٍ ذَكَرْتُكَ فِي مَلَأٍ خَيْرٌ مِنْهُمْ وَكَبَرٌ.

ترجمه: الله تعالی نه يته در، ای بندهم نه گر سین مینی یالغز بوش اورنده ذکر ایتسه نځ مین سین یالغز لقه ذکر ایتهرمن، نه گر سین مینی خلق آراسنده ذکر ایتسه نځ، مینده سین آلاردن خیرلی آلاردن الوغ جماعت قارشنده ذکر ایتهرمن.

ایضاح: الله تبارک و تعالی نځ چیکسز نعمتلینه قارش، الله فی همه کیمچیلک صفاتلردن پاکله و، الله نځ بیوک رحمتن خاطرغه آلوب هر وقت آکار تشکراپتمک انسانیتنځ بیوک وظیفه سیدر. بیوک جمعیتلرده هم یالغز اورونلرده الله نځ شوندى مرحمتلرن ایسکه توشروب. الله فی تقدیس قیلونځ فایده سی اولاراق الله تبارک و تعالی ده هر وقت آنی ذکر ایتوب، رحمتن ایندروب تورور.

۵۹۴ — قَالَ مُوسَىٰ يَا رَبِّ كَيْفَ شَكَرَكَ آدَمُ قَالَ عَلِمَ أَنَّ ذَلِكَ مِنِّي فَكَانَ ذَلِكَ شُكْرَهُ.

ترجمه: حضرت موسی علیه السلام صورادی: یارب! آدم سیکا بیوک نعمتلك برابرینه نچوک شکرانه قیلدی؟ دیب الله تعالی اول اوزینه بیرلگان نعمتلك همه سن میندن دیب بلدی، منه شول آنځ شکرانه سی بولدی دیدی.

ایضاح: آدم بالاسی بر کشیگه آزغنه یخشلیق ایتسه، شونځ قارشوبینه فی قدر کوچ ایله شکرانه قیلونسده هان آزنه، اوزینځ کورسه تکه ن یارده مینه قارشى تاغن کوبراک شکرانه ایتدره سی کیله. اوز آرامزده غی شوندى حاللرگه قاراغاچ، الله نځ چیکسز نعمتلینه قارشى شکرانه قیلو بزنگ طاقتمزدن کیلمی تورغان بر اش تولى طیولا. لکن مرحمتلی الله بزدن اول قدر نرسه لر تله می. بلکه اوزمزه بولغان نعمتلك فی الله نځ فضلندن دیب بلوب، اورونلی توتساق شول آنځ شکرانه سی بولا. الله تعالی شوکار راضی بولادر.

۵۹۵ — قُبِّلَهُ الْمُسْلِمُ أَخَاهُ الْمُصَافِحَةُ.

ترجمه: مسلمان كشيڭڭ قىرەشىنە قول بىروب كورنشىوى. باشقە ملتىرنىڭ اوبشولى كىيدىر.

ايضاح: اراده دوستلىق و قىرەشلىكنى بىر كىتور ھەر مىلىت اوزلىرىنە بىر تورلى نىسە عادت ايتكانلار. شول مقصود ايله بعض ملتىر اوچراشقان و قىندە اوبشونى معقول كورسەلدە، يوغشلى آورولرنىڭ تارالووينە سىب اولوب، ادبىكە دە باشقە راق بولغانلقدن اسلام دىنى انى قبول ايتمەگەن، بلىكە شونىڭ اورنىنە انسانىتىكە موافق رەوشچە تول بىرشونى مصلحت كورگەن.

۵۹۶ — قَاتِلِ الْمُسْلِمِ كُفْرٌ وَ سِبَابُهُ فُسُوقٌ وَلَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ.

ترجمه: مسلمان كشيڭڭ، مسلمان ايله صوغشوى كىرك، آنىڭ ايله سوكىك بوز قىلدىر. مسلمان كشيگە اوزىنىڭ قىرەشنىدن اوچ كوندن آرتىق كىنە توتىپ، آچولانوب تور و حلال بولماس.

ايضاح: بتون انسانىت دىنياسى بىر توغان قىرەش بولوب، بىر - بىرىنە ياردهمە بولورغە تىوشلى چاقە شونىڭ خلافىنە طرىشقان خىصوصا دىنى ھم مىلى حاجتلىرى بىر - بىرىنە نىق بە يىلەنوب، بىر دىننىڭ امىرلارن اوستىلىرىنە يوكلەگان مسلمانلرنىڭ اوز آرا قان توگشولى، مىلى اشلىرنىڭ آغومىنە ضرر ايتەركك قىچقروپ، آيرىلشوب تورولرى، عقل واسلامىتنىڭ قانولرىنە خلاف بولغانلقدن رسول اكىرم آندى اشلىردن شىتلى (قاتىلى) صورتە طىغان. شول قدر نەپىلرنى كورە توروب ھمان شول نچارلىقغە خىمت ايتكان كشىلرنى، ەمىرلن آرزونلىقە اوتكەرگەن كشىلر جملەسندن صاناغان.

۵۹۷ — قَدْ أَفْلَحَ مَنْ أَخْلَصَ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ وَ جَعَلَ قَلْبَهُ سَلِيمًا وَ لِسَانَهُ صَادِقًا وَ نَفْسَهُ مَطْمَئِنَةً وَ خَلِيقَتَهُ مُسْتَقِيمَةً وَ أَدْنَاهُ مُسْتَمِعَةً وَ عَيْنَهُ نَاطِقَةً.

ترجمه: بىر كشى كوگىلن ايمان اوچون پاك قىلسە، كوگىلى قاينغولاردن طىنج بولسە، توغرى سوزلى، كوگىلى ايله اوشانغان نىسەلدە شىكسز بولسە، توغرى اورتا طىبىعلى بولسە، فايدەلى سوزلرنى قولاغى ايشتوب، كوزى ايله قاراب ەبرت آلسە بو كشى، دىنيا ھم آخرت قورقنچلىرىدن قوتلىدى.

ايضاح: اوز اشندە بىلمىلى، تجربەلى بىر اوستاننىڭ اشلەگەن اشندە معلوم بىر فايدە بولغان كىبى، ھەر نىسەنى اصلندن بلىگەن ھىكمەتلى اللە تبارك و تعالى نىڭدە ياراتقان اشلىرنە آدمگە بىرىگەن اىضالردە انسانىت اوچون بىيوك بىر فايدە بولورغە تىوشلى. لىكىن شول اىضالردن فايدە كورو، آلارنى فايدەلى يولە خىمت ايتدىرو بىندەنىڭ اوزىنە طابىرلغان كوگىلن يوق - بار اويلردن پاك قىلوب ھەر اشندە اللەگە اوشانو ايله نورلاندىغان، كوز،

قولاق كىيى مقدس هم نچكە اعضالارن اوزىنه فايدهلى يولده خدمت ايتدره آلمان كىيى دنيا آغرقلارندن، قيامت قاطيقلارندن قوتلغان كىيى، كۆكل كىك قدرلى بر اعضاسن فايدهسز اعتقادلر ايله پچراتقان، الله تبارك وتعالى نىڭ امرلر يىنه قولاق سالماغان، اوزىنه اورنهك بولورلىق كىيىلرنىڭ حاللر يىنه قاراب عبرت آلمانا كىيى، الله نىڭ قهرلى عذابى يىنه تىوشلى بولور.

۵۹۸ — قَرَضُ الشَّيْءِ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَتِهِ.

ترجمه: بر نرسه نى بورچ ايتوب بىرو، صدقه ايتوب بىرودن خىرلىدر.

ايضاح: امتى باشىنه كىلووى مەكن بولغان همه احتماللىرى آلدن كوروب شولارنىڭ تىوشلى چاره لرن كورسە توب قالدوغان سويكىل بىغمىرمز صلى الله عليه وسلم چىتولمەكە قالغان محتاجلارنىڭ، اوز حاللرن قاراودن عاجز قالغان ضعيفلارنىڭ قزغانچ حاللر يىنه توشنوب. شولارنىڭ طورمشلارن طنچلاندرور اوچون تورلى چاره لرگە كىشكەن. شوندى مسكىنلرنىڭ قزغانچ حاللر يىنه اعانە - ياردم صفتيله صدقه هم بورچ كىيى صوڭ درجه معقول يوللارنى كورسەتكەن. صدقه نىڭ صوڭىدىن تولەو قورقنچى بولماسەدە، بورچنى آندن آرتق كورلگەن چونكە عملرگە آرتقلىق كىتورگەن نرسە آنىڭ تولەنمەوى توكل، بلكە انسانىت اوچون فايدهلى بولوندىدر. صدقه بر كىيىنى محتاجلقدن قوتقارغان حالده خلق آراسىدە بورچ ايتوب يورتكەن مال ايله بىك كوب كىيىلرنى محتاجلقدن قوتقاروغە سبب بولادر. بوحدىشنىڭ توب معنى سن اويلاغاندە: كوكللرنىدە اش قىلو نىيى بولغان كىيىلرگە اشلرن وام ايتدىرسونلر اوچون رسول اكرم واق بورچ شركنلرى (كريدىتنى بائقەر) آچو يولان كورسە توب قالدوغان ايكانى آڭلانسە كىرەك. اگر اسلام دنياى بىغمىرمزنىڭ بو حدىشى عملگە قويوب شوندى بورچ بائقەرلى آچسە ايدى، آقچە سزلىق سىببلى اشندن توقتاروغە مجبور بولغان يورەكلى سودەگىرلرمز اشلرن دوام ايتدىرورلر ايدى. ملتىز بو كونىڭى اقتصادى قىصقىلققە قالماس ايدى.

۵۹۹ — قُلِ اللَّهُمَّ مَغْفِرَتُكَ أَوْسَعُ مِنْ ذُنُوبِي وَرَحْمَتُكَ أَرْجَى عِنْدِي مِنْ عَمَلِي.

ترجمه: «اى الله! مېنىم گناهم نى قدر كوب بولسەدە سىنىڭ مغفرتىڭ آندىدە كىڭرەكدەر. مېنىم علمدىن سىنىڭ رحمتىڭ اميدلىرەكدەر» دىب ئەيت.

ايضاح: بتون دنيا بايقلارلاردن فايدهلانە آلورلى عقللى انسان بولوموزنىڭ شكرانەسى اولاراق الله نىڭ امرلر يىنه بويصنوموز اوستوموزگە يوكلە تلىگان بىوك وظيفەمىزدەر. اوزمىزدە بولغان نعمتارنى اويلاغاندە، الله نى قدر عبادت قىلساقدە همان بورچىنى تولەب بترە آلمانا توسلى كورنە بورچلى كىيى بورچن تولەگان اوچون بورچ ايسەندىن بر نرسە دعوا قىلە آلمانا كىيى بزدە بورچىمىز بولغان عبادتلىرى اوتەو ايله گنە اللەدن بر نرسە دعوا قىلا آلەيمىز. شولایدە مرحمتلى الله نىڭ قىلغان وعدەلر يىنه، اميدلى رحمتيىنە تايانوب

اللہ دن یخشیلق امید ایتەرگه بنده چیلک ایله بر - بر گناه اشله گان ایکان الله مغفرتندن امید اوزمه سکه تیوشلی.

؟ ۶۰۰ - قُلْ آمَنْتُ بِاللّٰهِ ثُمَّ اسْتَقِمَّ.

ترجمه: اللهغه ایمان کیتورگن صوڭ، دینده توغری بول.

ایضاح: بندهلرنڭ دینی هم دنیاوی احتیاجلری ایله یاقندن تانش بولغان الله طرفندن یبارلگهن دین. البته آدملرنڭ دنیا و آخره لرینه فایدلی بولورغه تیوش. دین ایله فایدلانو بندهلرڭ استقامتینه به یله نگی. الله نڭ قوشقان اشلرن قیلوب، طیغان اشلرندن طییغان استقامتلی آدم، دین و دنیا سیننه بیوک فایدلر کیتورگن حالده، الله نڭ امرلرینه اطاعت قیلیمچه عملرن آزونلقدلر اوتکه رگن استقامتسر آدملر، دین و دنیا لرینه طور ضرر کیتورلر. استقامت: اوزی قصه غنه سوز بولسده، انسانیتنڭ بتون حقلارن اچینه آغان بیوک معنی سوزدر. توغری سوزنی سویله و، توغریلقنی سویو، اوزینڭ ضررینه بولسده حقلقنی قبول ایتو، هر اشنده حقلقنی یاشرمیچه حقلق ایله اش قیلوکبی انسانیت اوچون ک فایدلی اشلر همه سی استقامتلی آدمده تابلور.

ایمان واستقامتنڭ آدم اوچون شول قدر فایدلری بولغان لقتن رسول اکرم دن دین و دنیا مزغه فایدلی نرسه فی بزگه اویرهت دیب صوراغانلارغه رسول الله «اللهغه ایمان کیتور، دینده توغری بول» دیب جواب بیرگن. بتون طور مشن الله یولینه قربان ایتکان پیغمبرمنڭ استقامت توغریسنده اویلاب مبارک ساچلری آغارغانن فکرله سهک، استقامتنڭ دینده نیندی اورون توتقان بلورمز برملتنڭ بالالاری چن معنی سیله استقامتلی بولسالار اول ملت هلاکتدن قوتلوب، کیله چکده اوشانچلی بر یولغه کره آلور.

۶۰۱ - قُلْ لَّيْسَ لِي شَيْءٌ مِنْ شَيْءٍ خَيْرٍ مِنْ كَثِيرٍ لَا تُطِيقُهُ.

ترجمه: شکرن اوتەرگه کوچک یتکان آز مال، شکرن اوتەرگه کوچک یتمه گن } کوب مالدن خیرلیدر.

ایضاح: الله تبارک و تعالی آدم بالالارینه فی قدر دولت هم مال بیرسه شول قدر آلارنڭ شکرانه قیلولارن تلیدر. الله نڭ نعمت لرینه شکرانه قیللق ایسه، شولارنڭ همه سن الله دن دیب بلگانندن صوڭ تیوشلی اورنینه توتو ایله بولور. بندهلرڭ فی قدر دولتی بولسه شول قدر آگار انسانیت حقلاری یوکله تلوب، شول حقلارنی اوتهمه گن کشی اللهغه قارشیلق قیلغان بولوب، قیامت کون جوابقه چاقولاچق. منه شول حاللرنی اعتبار قیلغانده اوزینه یتهرک قدر بولوبده شکرن اوتهلگن آزغنه مال، شکرن اوتهمه گن کوب مالدن آرتق بولورغه تیوش.

یوقسه بایلقنی اساس دیندن صاناغان رسول اکرم نڭ تیوشلی وظیفه لرن تمام ایتوب اوتهمه گن کیڭ دولتدن طیوو احتمالی یوقدر.

۶۰۲ - قَدْ وَتَوَكَّلْ

ترجمه: اَوَّل به یله آندن صوڭ اللهغه توکل قل.

ایضاح: هر اشده اللهڭ یارده مینه اوشانوب اشنی اللهڭ قدرت قولینه تابشرو بیک فایده لی اش بولوب، ایمانڭ بتونلگینه علامت بولسه ده، شول اشڭ سببینه کرشوب، تیوشلی چاره لرن قاراو بنده لرڭ اوز وظیفه لریدر. تیوشلی چاره لرن قاراغاندن صوڭ اللهغه تابشرغان اشنی الله صاقلاب شونڭ یارده منده بولونغان کبک، هیچ سببینه کرشمی، طرشمی اللهغه تابشرغان اشکه بروقتده ده الله یاردهم بیرمهس. تیوشلی چاره لرن قارامیچه توغریدن - توغری اللهغه تابشروب شول اشدن فایده کتونڭ، چه چه گهن ایگوندن فایده کتونن نسه آیرومی بار؟ هر ایکسی برده ی عقلسزلق توگلمی؟ اگر طرشمیغه اللهغه تابشروب فایده کورو ممکن بولسه ایدی، رسول اکرم اوزینڭ کیتورگهن دینن صاقلار اوچون مبارک یڭاقلارن جراحتله ندرورلک قدر صوغشلرنی، بیر قازو کبی آغر مشقتلرنی یوگله مهس ایدی، بلکه اشن اللهغه تابشورده تیک یاتور ایدی. شول حاللرنی اویلاب هر کمه اوز اشنده بیوک اجتهد ایله طرشوب، آندن صوڭهنه اللهغه تابشورعه کیرهک،

۶۰۳ - قَدْ دُوا اَعْلَمَ بِالْكِتَابِ

ترجمه: علمنی یازو ایله برکتکز.

ایضاح: بنده اوقوغان علمن، ایشتنکان سوزن فی قدر خاطرینه بیکله سه ده بر وقت اوتتو احتمالی بولغانلقدن شونی اوشانچلی بر قازغه به یله رگه محتاج بولادر. خصوصاً آش - بیرش مسئله لرنده، حکم وقتلرنده کوکلدن گنه اش یورتو سببلی اوتتوب بر - بر کشینڭ حقن ضایع قیلو قورقنچی بولغانلقدن بلگهن ایشتنکان نرسه فی اوشانچلی کاغزگه یازارغه مجبور بولادر. اصحاب رضی الله عنهم قرآنی فی قدر طرشوب بیکله سه لرده، رسول اکرم آکارغنه قناعت قیلمه غان. بلکه شول زمانڭ عرفنچه هر اینگهن آیاتلرنی حیوان تیرسی، آغاچ یافراغی کبی نرسه لرگه یازدروب صاقلاته بارغان هم آیات ووحی لرنی یازوب تورور اوچون مخصوص بر کامیسیه صایلاب کیله چکده هر اشده شول یول ایله بارورغه تیوشلکنی امتینه آڭلاتقان.

۶۰۴ - اَلْقَتْلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُكَفِّرُ كُلَّ خَطِيئَةٍ إِلَّا الدِّينَ

ترجمه: الله یولنده صوغش قیلو، بورچدن باشقه همه گناهلرنی بترور. الله تعالی گه قارشیلق قیلوب اشله گهن گناهلر همه سی یارلقانغان وقتده کشی حقینڭ عفو ایتولمه وی، حق غیرنڭ نیندای ظور گناه ایکانن آڭلاتسه کیرهک. مسکاو مالینی کشی اسمینه یازدروب کیمتوب توله وچیلر بو حدیثنی اوقوسونلر.

۶۰۵ - كَانَ رَجُلٌ يَدَايْنِ النَّاسِ فَكَانَ يَقُولُ لِفَتَاهُ إِذَا أَتَيْتَ مُعْسِرًا
فَتَجَاوَزْ عَنْهُ لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَتَجَاوَزَ عَنَّا فَلَقِيَ اللَّهَ فَتَجَاوَزَ عَنْهُ.

ترجمه: اولگى امتلردن بر كشى غلغنه بورچ ايله ياردهم ايتوب. اوزينك خدمتچى
سينه ئه يته در ايدى: بورچلارن تولى آلماسلىق فقير كشيلىرنك بورچلارن عفو ايت،
شايت كيله چكده الله تعالى بزنك گناهلرمنى عفو ايتهر ديب. بو كشى اولوب الله حضورينه
بارغانده همه گناهلرى يارلقانغان ايدى.

ايضاح: سودا عالمنده ايك بيوك اورون توتقان بورچ بيروب بورچ آلو اسلام
دينده توغرى بر يول سالغان ديب ئه يتوب بولا. كوكلنده اش قىلو اويى بولوبده
مالسزلقدن توقتاب قالغان كشيگه بورچقه مال بيروب تورو، شول بورچنى آلعانده
يوشاقلىق ايله آلو، تولى آلماسلىق كشيلىردن عفو ايتو اسلام دينينك ايك ماقتاوولى، ايك
توابلى اشلىرىدىن سانالغان. لىكن بايلىقلارى بولا توروب، مالان قاچروب اوزلرن
فقير كورسه توب ياردهم ايتكان كشيلىرىنه وجدانسلىق قىلغان يالغانچى بايلار، شريعتنك
بو حكىمى ايله فايدهلەنه آلميلار.

۶۰۶ - كَرُمُ الْمَرْءِ دِينُهُ وَمَرْوَةٌ لَهُ عَقْلُهُ وَحَسَبُهُ خُلُقُهُ.

ترجمه: بىندە حرمتى ديندر. ادبى، عقلى آنك ايزگى نسل، كوزكام خلقيدىر.
ايضاح: آدم بالاسى دنياده وقت خلق آراسنده نيندى بيوك اورون
توتسەده. دينده تقوالغى بولماسە الله تعالى قارشنده هيچ اهميتى يوقدر. بىندە اوزينه
تيوشلى بولغان حرمتنى اوزينك تقوالغى ايله گنه تابا آلور. ينه اسلاميتده هيچ بر كشى
نسلينك ظورلغى، ايزگى آتا بالاسى بولو ايله گنه باشقەلاردن آرتقلىق تابا آلميدىر.
انسانيت فايده سينه خدمت ايتكان، مىلى اشلى ايله تانشقان، خلق ايله گوزال معاملە ايتكان
كشى، بيوك مرتبهلى آتادن توو بده ملت اوچون فايدهسى كورنمەگەن اخلاقسز محدوم لردن
نيچە مرتبه آرتق بولا بلور.

۶۰۷ - كَفَى بِالْمَرْءِ اثِمًا أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا يَسْمَعُ .

ترجمه: بىندەگە هر ايشتمكان نرسە سن سويلەوى گناه اوچون يتهر.

ايضاح: اسلام ديننده بر كشينك عيبن سويلەو، آكار افترا قىلو، هيچ عفو
ايتلەسلك بيوك گناهلردن سانالغان. اورام خلقى تلىندە سويلەنگەن سوزلارده يالغان وافترا
احتمالى بولغانلقدن آلارنك درستلىگن تيكشرمى ايكنچى كشيگە سويلەو. خصوصاً موكارچە
خلق آراسينە هيچ يمان اسم ايله چقماغان كشيلىرنك اورام خبرلرينە تايانوب ناموسلرن
يوغالتورلىق سوزلر سويلەو، ايك بيوك گناهلردن سانالوب، باشقە گناهى بولمەسەده قيامت
كوننده اللهنك قهرلى عذابن تاتورغە يتەچكدر.

۶۰۸ — كَفَى بِالذَّهْرِ وَاِعْظًا وَبِالْمَوْتِ مَقَاقِرَ.

ترجمه: زمانىڭ واعدى بولۇن، اولۇمنىڭ قىردە شاردىن آيرون اويلاو. بىندە اوچون يىتەر. ايضاح: زمانىڭ بىر خالدىن ايكنچى خالكە آلاشنىوى حاصل بولغان خاللارنى، وقتلارنىدە دىيانى تىترەتكەن ظور پادشاھلقلارنىڭ زمانىڭ طىبىعى آغومى ايله ضعيف بىر خالكە قالىلارن، بىرگە قاتناشوب تورغان دوست و قىردە شاردىڭ ئولوب قارانغو يىير آستۇندە ياتولارن اويلاو: بىندە نىڭ اخلاقن توزە تور اوچون بىوك عبرتلىرى. لىكن بىزنىڭ قاطى كوكلىرىمىز كوز آلدىمىزدە بولغان شۇندى دەشتلى خاللاردىن تىيوشنچە عبرت آلا آلمى، ھەمان غفلەتكە دوام ايتەدەر.

۶۰۹ — كَفَى بِالْمَرْءِ عِلْمًا أَنْ يَخْشَى اللَّهَ وَكَفَى بِالْمَرْءِ جَهْلًا أَنْ يَعْجِبَ بِنَفْسِهِ

ترجمه: بىندە نىڭ الله تعالىدىن قورقۇوى علم اوچون يىتوب، اوز خالىنىه اوزى عجبلىه: نووى نادانلىقى اوچون يىتەر.

ايضاح: بىندە نىڭ اللهنى تانۇوى نى قدر آرتسە، شول قدر اللهدىن قورقۇوىدە آرتادىر. الله تبارك وتعالىنى چن صفتلىرى ايله تانى آلورلىق درجەگە يىتكەن عالمىڭ قولدىن ھەم تلىدىن آدملىرى طىنج بولوب، ھەر وقت آندىن اوزلىرىنە فايده كوروب تورورلىرى. مەنە شۇندى كىشىگە چن عالم دىب بولور. اما بىر كىشى اوزىنىڭ اشلىگەن اشىنىه عجبلىه نوب، بىلگەن علمىنىه غورولانورلىق قدر بولسە، موندىن ھىچ كىم طىنج بولا آلماس. ھەر كىمنى اوزىنىڭ مەنىسىز تىكىرلىكى ايله رىجىتوب كىشىلىك دىياسىنىدە ضرردىن باشقە اش قىلمەس بو ايسە ايكى فايدهسىز نادان كىشى بولور.

۶۱۰ — كَفَى بِالْمَرْءِ مِنَ الْكُذْبِ أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ وَكَفَى بِالْمَرْءِ مِنَ

الشَّحِّ أَنْ يَقُولَ آخُذْ حَقِّي لَا أَتْرُكُ مِنْهُ شَيْئًا.

ترجمه: بىندەگە يالغانچى بولور اوچون ھەر ايشىكان نرسەسنى سويلەوى يىتەر. كىشىدە ھىچ حەقىنى قالدۇرمام ھەمسەن آلورمەن دىب غىرتلەنو، صاران بولۇوى اوچون يىتەر. ايضاح: بىندە اوزىنىڭ بىرگەن مالان، كىشى اوستۇندە بولغان حقن دعوا قىلۇدە نى قدر حەقى بولسەدە شىقت و مەرھەت نىگىزىن يىمورلىق قدر قاطى كوكلىلى بولمىق، قىقىر وضعىقلەردەگى حقن آلۇدە قاطىلىق قىلو صاران كوكلىلى كىشىلەرنىڭ صفاتى بولغانلىقىدىن اول قدر وجدانلىقلىرىدىن ھاقلا نۇرغە تىيوش. انسانىت اوچون غفو و مەرھەت قىلغان كىشىلەر ھەر وقت اللهنىڭ مەرھەمىتىنە بىرشىكانلىرىن خايطردىن چىقارماسقە كىرەك.

۶۱۱ — كَفَى بِكَ إِثْمًا أَنْ لَا تَرَأَلَ مُخَاصِمًا.

ترجمه: خلىق ايدە، ھەر وقت دعوالە شۇلۇڭ گناھ اوچون سىڭنا يىتەر.

ایضاح: هر وقت طنچلقنى اختيار قیلوب اوزینه ظلم ایتمکالنلرگه ده آچق یوزلی اخلاقلی آدم، الله هم خلق آراسنده تیوشلی احترامن کوره آلمان حالده، یوق بار سبیل ایله محکمه لرگه مراجعت ایتوب خلق طنچلقن یبارگن کشى بتون خلق قارشنده بولغان اعتبارن یوغالتقانلقدن وجدان عذابى ایله عذابه نورگه تیوشلی بولوب قالور. شونک اوچون آندى نچار فکرنى قویوب هر وقت خلقنک محبتن تابارغه اجتهد ایتو تیوش.

۶۱۲ - حَقَّارَةُ الذَّنْبِ الدَّامَةُ وَلَوْ لَمْ تَذَنْبُوا لَأَتَى اللَّهُ بِقَوْمٍ يُذَنْبُونَ لِيَغْفِرَ لَهُمْ.

ترجمه: قیلغان گناه اوچون اوکنو، شول گناهنک یارلقا نورینه سبب بولور. اگر سز گناه قیلمه سه کز ایدی: الله تعالى سزدن باشقه، گناه قیله تورغان بر قومنى یاراتور ایدی. آلارنک گناهلارن یارلقار اوچون.

ایضاح: الله تبارک و تعالی اوزنده بولغان الوغ صفاتلرینک اثرن هر وقت بنده لرگه کورسه تورگه تلیدر. الله نك امرینه قارشیلق قیلغان کشیلرنک گناهلارن عفو ایتو ایله اوزینک بیوک عفار صفتینک اثرن کورسه تکهن، ولی نعمتى بولغان الله غه قارشیلق قیلو سبیلی وجدانی عذاب ایله عذابه نوب. شول اشینه اوکنگان کشینک گناهسن عفو ایتووی ایله الله تبارک و تعالی بزگه بیوک مرحمت قیلغان. یوقسه اولگی امتلاردن بره و بر گناه اشله گه چ فی قدریغلاب توبه ایتسه ده آنک گناهی عفو ایتلمیچه، قیلغان گناهی تونله قابقاسینه یازلوب بتون خلقغه بلدرله ایکان. بو چیتونلکنى الله بزدن بتروب قیلغان گناهلارمزی رحمت پهرده سیله، توبه لرمزی قبول ایتهرگه وعده قیلغان. دینمزه بولغان شول ایرکنچیلکدن فایده له نوب، گناهلرمز اوچون ایکنچی مرتبه قیلماونی شرط ایتوب پاک کوکل ایله توبه ایتهرگه تیونلیمز.

۶۱۳ - حَقَّ شَرِكٌ عَنِ النَّاسِ فَإِنَّهُ صَدَقَهُ مِنْكَ عَلَى نَفْسِكَ.

ترجمه: خلقغه نچارلغکنی تییرمه، درستلکده اول سینک اوچون صدقه در. ایضاح: خلق فایده سن آله توتوب بیرگن اعانه لر هم صدقه لر، بنده نك طورمشی اوچون کوبی یکلک، آخرتی اوچون کوبی ثواب کیتورسه، خلق فایده سینه طرشوب کشیگه ضرر ایتودن صاقلانوده شول قدر اوک فایده هم طنچلقی بیره آلور. صدقه ثوابن امید ایتوبده صدقه بیورورگه مالی بولماغان کشیگه اک آسات یول خلقغه ضرب ایتمه سلک کورکه م خلقلی بولو.

۶۱۴ - كُلُّ الذَّنْبِ يُكْتَبُ عَلَى ابْنِ آدَمَ إِلَّا ثَلَاثًا الرَّجُلُ يَكْذِبُ فِي الْحَرْبِ فَإِنَّ الْحَرْبَ خُدْعَةٌ وَالرَّجُلُ يَكْذِبُ الْمَرْأَةَ فِرْضِهَا وَالرَّجُلُ يَكْذِبُ بَيْنَ رَجُلَيْنِ لِيُصْلِحَ بَيْنَهُمَا.

{ ترجمه: هر یالغان سویله و بنده نڭ ضررینه یازلور مگر اوچ اورنده یالغانلاوغنه یازلمهس. صوغش وقتنده دوشمانی آداو، (چونکه صوغش اوزی آداودن عبارتدر.) ایر خاتون رضا قیلورلق نرسه ایله، آداو یایسه آرالارنده دوشمانلق بولغان ایکی کشینی کیلشدورور اوچون یالغانلاو.

ایضاح: اسلامیتده انڭ بیوک گناهدن صانالغان بو اوچ اورننڭ بیوک مصلحتلرن اعتبار ایله جائز کوزلگان. صوغش کبی بر ملتتی یا مملکتتی تامرندن بترورگه خدمت ایته تورغان نرسه ده آداب دوشماننڭ یولان یا غشدر و عقل هم اسلامیت قارشنده بیوک خدمتدن صانالادر خصوصاً حهزرگی دشماننڭ هجومندن صاقلانور اوچون تورلی حیللر اویره تلگه ن زمانده اسلام دینینڭ بوقانونی بیوک بر اورنهک بولورغه یارارلقدر آرالارنده بولغان دشمانلق سببی انسانیت حقلرن یوغالتقان کشیلرنی آداب بولسده کیلشدورور دوستلاندور و اسلام دینینڭ برنچی تله گیر.

۶۱۵ - كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ مَالُهُ وَعِرْضُهُ وَدَمُهُ حَسْبُ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ.

{ ترجمه: هر مسلماننڭ ایکنچی مسلمانغه: مالی عرضی هم قانی حرامدر. بنده گه گناه اوچون یتهر اوزینڭ مسلمان قردهش خورلاوی. آرادهی دوستلقی بترورک قدر ایکی مسلماننڭ دوشمان تورولری بر - برسن خورلاشولری بیوک گناهلردن صانالادر.

۶۱۶ - كُلُّ امْتِي مَعَا فِي الْاَلْبَجَائِرِ بْنِ وَاِنَّ مِنَ الْجِهَارِ اَنْ يَّعْمَلَ الرَّجُلُ بِاللَّيْلِ عَمَلًا ثُمَّ يَصْبِحُ وَقَدْ سَتَرَهُ اللَّهُ فَيَقُولُ عَمِلْتُ الْبَارِحَةَ كَذًا وَكَذَا وَقَدْ نَاتِ يَسْتَرُهُ رَبُّهُ وَيَصْبِحُ يَكْشِفُ سِتْرَ اللَّهِ عَنْهُ.

{ ترجمه: همه امتنڭ گناهلری عفو ایتلور. مگر گناهلرن آشکاره قیلغانلرڭنه عفو ایتلمهس. کیچ ایله قیلغان گناهی الله پهرده لمش ایکان ایرنه توروب اوزینڭ کیچه قیلغان نچارلغی ایله ماقتانو، گناهی آشکاره قیلو بولادر، که موندی کشیلرنڭ گناهلری عفو ایتلمهس. ایضاح: الله تبارک و تعالی آدم بالالارن گناهدن اوزوکی صورتده طیبوب، بنده چیلک ایله قالغان گناهلرن عفوده قیلادر. لکن اوزینڭ قباحتلگی ایله خلق آراسنده ماقتانوب خلقنڭ اخلاقی بوزلورغه سبب بولغانلرنی الله بروقتنده عفو ایتمهس. شونڭ اوچون خطالقی ایله قیلغان گناهلرنی ممکن قدر کشی کوزندن یاشورور گه طرشرغه کییهک.

۶۱۷ - كُلُّ امْرِئٍ مَهْيًا لِمَا خَلَقَ لَهُ.

ترجمه: هر آدم اوزی اوچون یاراتلغان نرسه اوچون، حهزرلنمش در.

ایضاح: طور مش دنیا سینه یکلک کیتوره تورغان یوللارنڭ تورلیلیگی نسیبندە شول خدمت فی ایته تورغان بندەلرنڭ آکلریدە تورلی بولادر. هر آدم بالاسندە برنرسە فی بولدرورلق ھەزرەك بولادر. بالا یاش وقتندە اوق اوزینڭ نیندی اشکە یارارلق ایکانن بالانڭ کورسە تکهەن حالن آکلاب شول یولغە یارارلق ایتوب تربیە قیلو. عائله مکتبېنڭ باش معلمەسی بولغان آناغە تابش رلادر، کە بالادەغی ھەزرەلېک فی آکلاب شوڭار کورە تربیە قیلا آلور اوچون آناڭ تربیە اشندن دە یخشیغەنە خبری بولورغە تیوش. بالا عائله مکتبېندن چقچاق ەووی مکتبېلر دەغی معلملر قولینە تابش رغانلقدن آلار دە بالانڭ نیندی یولغە یارارلق ایکانن بولوب شوڭار کورە تربیە ایتمولری تیوش.

۶۱۸ - كُلُّ جَسَدٍ نَبَتٌ مِنْ سَحَابٍ فَأَلْهَمَ الْوَالِدُ الْوَلَدَ

ترجمە: بندەنڭ تەفی حرام نرسەلر آشاب تربیەلەنودن اوطدە یانوو ی آرتقدر. ایضاح: آرامزدە بعض بر ظالم آدملر کورنە کوچسز آدملر فی اوزلرینڭ کوچلی، نچارلقلاری ایلە قورقوتوب اوزلرن حرمت ایتمدرلر. کوچسز، ضعیف آدملرنڭ رضالغی ایلە بولمېچە فقط قورقوبقنە قیلنغان بر حرمت الېتە حرام بولوب، شول یولدە تەن اوستورودن اوطدە یانو آرتق. ینە الله تبارک وتعالی طرفندن بیرلگەن ماللردن تیوشلی زکاتلرن بیرمېچە قورصاق اوسدرگەن بایلار، ملت طرفندن تیوشلی وظیفەلری بیرلوبدە رشوت آلوب ملتنڭ آرتقە کیتووېنە سبب بولغان قاضیلرنڭ بو یول ایلە قورصاق اوسدروب، بیوک بنالر تورغوزولردن یانوب کل بولولاری الېتە آرتق بولورغە تیوش.

۶۱۹ - خُلِّ خَلَّةٌ يُطَبِّعُ عَلَيْهَا الْمُؤْمِنُ إِلَّا الْخِيَانَةَ وَالْكَذِبَ

ترجمە: مؤمن بندە هر نرسەگە طبیعتلەنە آلور، مگر خیانت ایلە یالغانغە طبیعتلەنە آلماس.

ایضاح: آدم بالالارینڭ طبیعتلری هر نرسە فی صیدرە آلا، مگر کوکللریدە ایمان کبی مقدس نورلری بولغان کشیارگنە طبیعتلری آرتندن بارە آمېچە صاف ایمانلری کورسە تکهەن یولدن بارورغە مېجور بولالار. اعتقادلرینە خلاف بولغان نرسە فی قیلو ایماننڭ نورینە ضرر ایتسە دە کوکلدن ایماننڭ تمام چغووېنە خدمت ایته آلمیلار. اھا خیانت ایلە یالغان، ایماننڭ نیگرنە خلاف بولغانلقدن، ایمان ایلە آلارنڭ بر کوکلدە جیبولولاری مکن توگل. یا ایمانغە بولورغە یا یالغان وخیانتکە بولورغە تیوش. ایمان کبی مقدس بر نرسە فی اوزلردنە بولدرورغە تلەگەن آدملر مو فی خاطرلردن چغارماسقە کیرەك.

۶۲۰ - كُلُّ خُلُقٍ لِلَّهِ حَسَنٌ

ترجمە: الله تبارک وتعالی نڭ ھمە صفاتی کورکەمدەر.

ايضاح: الله تعالى نڭ تورلى اسمده صفا تلى بار، حقى بىزنىڭ عقللرمزايىلە قاراغاندە
الله كىبى مرحمتلى بىر ذاتدە بولوۋى عىبىرەك توسلى قىيار، متكىبىر ذوانتتاقام كىبى صفا تلىرىدە
بارلىقى معلوم. بىزنىڭ آدم بالاسىندەدە بولوۋى حرام بولغان بو صفا تلىرىنىڭ رحىمى، رحىم
بولغان اللەدە بولوۋى اوستىدىن قاراغاندە شولاي كورسەدە، شول قدر كىيىڭ عالمى
تربىيە قىلغان، كوكىللىرىدە يىرتىچىلىق طبعى بولغان آدملىرىنى اوزىنىڭ عىبابى ايله قورقتىغان
اللەدە بو صفا تلىرىنىڭ بولوۋى صولڭ درجە تىيوشلى در.

۶۲۱ - كُلُّ شَيْءٍ بِقَدْرِ حَتَّى الْعِزُّ وَالْكَسْفُ.

* } ترجمە: ھەر نەرسە اللە نڭ تەقدىرى ايله در، حقى عاجىزلىك ايله زىرەكلىككە تەقدىردىن.
ايضاح: بىزنىڭ دىنەزنىڭ اوبىرەتوۋىچە آدم بۇلارنىدە بولغان ھەمە صفا تلىرى، آلارنىڭ
باشىنىە كىيىلگەن ھەمە حاللىرى، ھەمەسى اللە نڭ تەقدىرى ايله بولورغە تىيوش. لىكىن بو اورىندە
اوقۇچىنىڭ باشىنىە: بىندەدە بولغان ھەمە صفا تلىرى اللە نڭ تەقدىرى ايله بولسە، بىتون ھەمەلەرنى
نچارلىقىدە اوتىكەروب، كىيىلىك دىنبايىنىە يىۋىك ضرارى تىيگان اخلاقىز آدملىرىنىڭ نچارلىقىدە
اللە نڭ تەقدىردىن بولوب آلار شول يوللارنىدە خىدمەت ايتەرگە مەجبور بولالار. اول ھەقتە
«ئەلم، تربىيەنى اشىكە؟» دىيگان بىر سۇال كىيىلورگە مەكىن. بو سۇالنىڭ اھمىيىتى لىگىنە قاراپ
بىر آز تەقىيىل قىلۇنى تىيىش كورەمىز. درىست بىندەدە بولغان نچارلىق اخلاقىزلىق اللە نڭ
تەقدىرى ايله بولور. لىكىن كۈچلەب مەجبورى تۈگىل اللە تبارك وتعالى آلارنى بىندەگە
تەقدىر ايتىكان كىك آلارنىڭ كىيىلىك اوچون ضرارى ھەمە صولكى قورقۇنچىلى ايتىكان
بىلدۈرۈركىلىمىدە بىرگەن، ھەمە اول نچارلىقتىن ساقلاۋىشنىڭ تىيىۋىش ايتىكان اوزۈكلى
صورتدە آڭلاتقان، ايتىدى شولارنىڭ قىيىنلىقى بولورلىكىنى ئىلمى بولا توروب، ياش
وقتەدە نچار تربىيەسى، نچار يولداشلىرىنىڭ تائىرى اولاراق بىدبختلىككە بىرۈلە
ايتىكان آنى ھىچ تەقدىرگە سىلتەب فايدەلەنەر حال يوق. بىلكە اوز آرزۇلىقى، آتا آنا
تربىيەسىزلىكى دىيىگەن بولا.

۶۲۲ - كُلُّ شَيْءٍ سَاءَ الْمَوْنِ فَهُوَ مُصِيبَةٌ.

} ترجمە: بىندە قايغۇغە سالغان ھەر نەرسە، مەصىبەتدۇر.
ايضاح: بىندە نڭ دىنبايىندە كورگەن آغرىقلىرى، مەصىبەتلىرى ھەمەسى آڭكار بىر قايغۇ
بولوب، شولارغە صىبراق قىيىلە آلسە آخىرى راحەت ۋەرحەمەتدۇر. بىر - بىر قايغۇغە اوچراغان
قورەشلىرىمىزنىڭ ھازىر بولوب آلارغە ياردەم بىرىشكە دىنى بۇرچىمىز بولغانلىقتىن دىنى
قورەشلىرىمىزنىڭ باشلىرىنە كىيىلگەن قاپلىقلارنى مەصىبەتلىرىنى اورتاقلاشۇدە ھەمەمىزنىڭ تىيوشلى
بۇرچىدۇر.

۶۲۳ - كُلُّ مَوْذٍ فِي النَّارِ.

ترجمه: خلقه هر توری رنجوار بیرگن آدم. جهنم اوطنده در.

ایضاح: بتون کشمک دنیا سینه احترام کوزی ایله قاراغان پیغمبرمز، خلق فایده سینه یوروب، خلقنک طنچلن صاقلانی اسلامیتنک بر الوشدن صاناب، بنده لرگه ظمی تیموب، نچاراغی ایله خلقی رنجستان کشینی کم اولسه اولسون جهنم عذابی ایله قورقتان.

۶۲۴ - كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ

ترجمه: هر یخشیلیق صدقه در.

ایضاح: بزنگ اوستومزگه اسلامیت طرفدن یوکلک تلگن وظیفه مز انسانیت دنیا سینه یاردهم ویخشیلیق قیلودر. بزنگ هر قیلغان یخشیمقلار مزغه مال ایله بیرلگن صدقه ثوابی یازلور. لکن صدقه نی تیموشی اورنینه قاراب بیرلگن شکلی یخشیمقلی ده اورنن قاراب قیلورغه تیموش. چونکه یاردهمگه محتاج اورنک تورلیلگی ایله یاردهمنک ثوابی ده تورله نه در.

باشقه ملی احتیاجلر مز باشزدن اوتوب تورغان چاقده، اورنیز مخدومگه اورن بولسون اوچون محله واقعهینه اماملرنک فقیرلک لرینه خدمت ایتنه تورغان بیرگه مسجد صا، یخشیلیق نیق ایله ملت باشینه بلا بولسه کیرهک. محترم بر یورط بولو صقتیله مسجد صالوغه هیچ کم قارشى بولمیس. لکن کیرهک اورنینه صالورغه تیموش.

۶۲۵ - كُلُّ مَوْلُودٍ يُوْلَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ حَتَّىٰ يَغْرِبَ عَنْهُ لِسانُهُ فَابْوَاهُ يَهُودَانِهِ أَوْ نَصْرَانِهِ أَوْ مَجْسَانِهِ.

ترجمه: هر بالا توغانده فطری بر استعداد اوزرنده تووادر، تا که تلی چقعا نچه آندن صوگ آنی آتا آناسی یهودی قیلورلار یانصرانی یا مجوسی قیلورلار. ایضاح: الله تبارک و تعالی آدم بالالارینک کوکلرن نیندی بولسه ده بر اعتقاددن پاک قیلوب، لکن اویره تکه ن وقتده نرسه فی ده قبول قیلورلق ایتوب یاراتقان. یاش بالالار تللری چغوب کشی اویره تکه ننی آکلارلق بر خالک کیلکانه همان شول معصومقلرنده یاشاب، تل چغوب کشی اویره تکه ننی قبول قیلورلق بر حالک کیلکاج توبه چیلرینک کورسه تکه ن یوللارندن کیتهرگه مجبور بولدرکه شول وقتده بالانک عمرک سعادتى هم بدیختلگی حل ایتلدر معصوم بالانک صاف کوکلی توری نچارقلارقلار ایله کرله نه گن وقتده آکار ایمان نوری هم ملی تربیه کورنوب اورناشدرا آغان تربیه چیلری بالانک مگگولک سعادتینه سبب بولغان کبک شول وقتده آنک کوکلن کفر ایله، پچراتوب، ملی تربیه دن محروم ایتکان تربیه چیلرده آنک مگگولک بختسزلگینه سبب بولورلار.

۶۲۶ كُلُّ مَيْسَرٍ لِمَا خُلِقَ لَهُ.

ترجمه: هر بندہ، اوزی اوجون یاراتلغان نرسه گه یاردهم بیرلشدیر.
ایضاح: هر نرسه فی سبب واجتہادکە بنا ایتوب یاراتقان الله تبارک وتعالی آدم بالالارینک دنیاہ توتاچق یوللارن، قیلاچق هنرلرن کورسہ توب شولارنک سببلرن بندہ لگہ بلدرہ ہم شول یولغہ کروپ اش قیلونی یکل قیلہدر. شونک اوجون بولسہ کیہک بالا یاش وقتندوق اوزینک نیگہ یاراقلی بولوب چقاچغن کورسہ تہ آلادر، بالانی شول کورسہ تگہن حالینہ قاراب تربیہ لہب، شول یولغہ خدمتکە قوشو آتا آنالارینک بورچیدر. الله تقدیر قیلغان رزقنر کیلور ئہلی دیب تیک یاتمق بزنگ دینمزدہ آصلا عفو ایتلمہ سلک بیوک گناہدر.

۶۲۷ - ذَلَّ يَمِينٌ يَحْلِفُ بِهَا دُونَ اللَّهِ شَرِكٌ.

ترجمه: الله تعالی ننگ اسمندن باشقہ قیلنغان آنط، الله غہ شرک بولادر.
ایضاح: بزنگ شریعتنمزدہ کوب آنط ایتوب سویلہ شو، مکروہ کوز ایلہ قارالغان بر نرسہ بولسہ دہ، ضرورت وقتارندہ غنہ اوزینک ایکنک الوغ دیب اعتقاد قیلغان الله ایلہ گنہ آنط ایتہرگہ رخمت ایتلگہن. جاهلیت زمانندہ غی کبک آش، قویاش ہم شونک کبی نرسہ لر ایلہ آنط ایتو الوغلندہ الله غہ تکلہ شدرو بولغانلقدن حرام ایتلگان.
۶۲۸ - كُلُّكُمْ بَنُو آدَمَ وَ آدَمُ خُلِقَ مِنْ تُرَابٍ لَيْتِهِنَّ قَوْمٌ يَفْتَخِرُونَ بِأَبَائِهِمْ أَوْ لَيَكُونُنَّ أَهْوَنَ عَلَى اللَّهِ مِنَ الْجُعْلَانِ.

ترجمه: همه گز آدم بالالاری سز، آدم علیہ السلام طوفراقدن یاراتلدی. همه کشی آتالاری ایلہ ماقتانودن صاقلانسون، یوقسہ آلارنک الله قارشندہ قورت قدرده اہمیتلری قالماس.
ایضاح: تورلی ملتدن، تورلی جنسدن بولغان آدم بالالارینک اصللری بر طوفراق بولغانلقدن هیچ کم اوزینک نسلی یایسہ ماتورلغی ایلہ ماقتانورغہ یول یوقدر. ماقتانورغہ یاراسہ باری کورکہم خلق ایزگو عمل ایلہ یارار ایدی.

۶۲۹ - كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ فَالْإِمَامُ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا وَالْخَادِمُ رَاعٍ فِي مَالِ سَيِّدِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي مَالِ أَبِيهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ فَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ.

ترجمه: سز هر برکز صاچیلارسز، همه گز اوز قول آستوگژده بولغان اییه رچنلرگژ حقنده قیامت کون صورالاقسز امام قول آستونده بولغان خلقغه صاچیی بولوب، اول شولار حقنده صورالاقی، ایر کشی اوزینک اهل بیتنه صاچیی بولوب، شولار حقنده صورالاقی. خاتون، ایرینک یورطینه صاچیی، اول شول حقده صورالاقی. خدمتی خواجه سینک مالینه صاچیی، اول شول حقده صورالاقی. بالا آتاسینک مالینه صاچیی بولوب، شول حقده صورالاقی. همه گز صاچیلر، همه گز صورالاقسز.

ایضاح: کشی ک دنیا سنده هر کشی بر وظیفه ایه سی بولوب، اوزی یوکلگهن وظیفه نی تیوشنچه قیلو ایله کوچله نه در. خلقنک ملی کیره کلرن یتشدروب آرارلنده غی حقز ظلملرنی بترونی اوستینه آغان امام، شول یولنده طرشو خدمت ایتهرگه تیوش. خلق فایده سینه خدمت ایتمه گهن امام قیامت کون جوابده قالاچی. عائله باشنده بولغان آتا، شول عائله نک کیره کلرن یتکرو، بالالارینه تربیه بیرو، آلا رغه ماتور اخلاق لریویره تو ایله کوچله نوب شول حقده جوابده قالاچی.

۶۳ - كُلَّمَا طَالَ عُمُرُ الْمُسْلِمِ كَانَ لَهُ خَيْرٌ.

ترجمه: مسلمان بولغان آدمک عمری اوزون بولغان صاین خیردر.

ایضاح: بنده نک اخراوی سعادت نی دنیا ده کورسه تکه ن عملینه قاراب بولور. دنیا ده وقت قیلغان عملی نی قدر کوب بولسه، اخراوی سعادت نی ده شول قدر کیلک بولور گرچه اولومنک وقتی معلوم بروقت ایله ییلگوله نگهن بولماسه ده، آدم بالاسی یاشلک هواسینه بیرلوب اولومنی اوزندن یراق کوروب ایزگی عملگه کوکل قویمیچه بعضا نچارلقده قیلوب قویا، تقدیر قیلغان اولومنک وقتی کیلوب، یاشلکگه قارامی اوز حکمن یورتکانلکدن، موندی آدملر آخرتکده هیچ هززلکسز بارورغه مجبور بولالار. اما اوزاق عمر ایتوب کوکللری توشکان اوزلرنده قارتلق علامتلری سیزگهن آدملر یاش وقتلرنده قیلغان گناهلری اوچون توبه ایتوب آخرت هززلگینه کوکل قویوب، مگگولک سعادتکده ایرشرگه سبب بولالار. شونک اوچون رسول اکرم کوب وقت اوزون عمر تلهب دعا قیلورغه اویره تکه ن. اوزون عمرنک قدرن بلوب قیامت عالمینه هززله نه آغان کشیلر بختلی آدملردر.

۶۳۱ - كُلُّ مَا أَصْمَيْتَ وَدَعْتُ مَا أُنْمَيْتَ.

ترجمه: اوز آلدکده جانی چققان حیواننی آشا، کوز آرتنده جانی چققانی آشامه ایضاح: بزنک شریعت مزده آوچیلرنک اوق - ملطوق کبی نرسه لرایله آطوب توشرگهن حیوانلری اویره تلگان ات هم قوشلرنک توتوب کیتورگهن نرسلری حلال ایتلگان.

لكن شولار ايله اولانغان حيوان اوچينك اوز آلدنده اولووى تيوش ملطق ايله آتوبده ايكنجى ييرگه باروب اولگان حيواننك باشقه تورلى آورو ايله اولو احتمالى بولغانلقدن آنى آشامو آرتق كورلگان.

۶۳۲ - كُلُوا فِي الْقُصْعَةِ مِنْ جَوَانِبِهَا وَلَا تَأْكُلُوا مِنْ وَسْطِهَا فَإِنَّ الْبَرَاءَ نَزَلَ فِي وَسْطِهَا.

ترجمه: آشاغنده صاوتنك قريلندن آشاکر، اورتاسندن آشامه کړ. چونکه صاوتنك اورتاسينه برکت اينهر.

ايضاح: بنده نك تربيه سى، اخلاقى ييگړهك مجلسارده كورنه در. گوزهل تربيه كورگن كوركه كم خلقى آدم مجلسده اوزن توتا آلمان كې، تربيه سز، اخلاقسز كشيپلرنك ده تيوش سزچه قيلنولارندن فى درجده ايكانلكلى آچق بلنه در.

آش صاوتنك اورتاسينه صوزلوب يايسه كشى آلدينه چغوب آشاو تربيه سزلكنك بر اورنه گى بولغانلقدن آندى اشلردن حاقلانورغه كيړهك.

۶۳۳ - كُلُوا وَاشْرَبُوا وَتَصَدَّقُوا وَابْسُوا فِي غَيْرِ إِسْرَافٍ وَلَا مَخِيلَةٍ.

ترجمه: آشاکر، اچكړ. صدقه بيركړ، ماتور كييملر كييکړ، اسراف هم تكبرك قيلمه کړ.

ايضاح: بنده الله تبارك وتعالى نك فرض عمللرن اشلهو ايله بيورلسه، اوزينك سلامتلكن صاقلو هم خلق آراسنده بولغان درجه سن حاقلاو ايله شول درجده دواوك بيورله در. اوزينك بايلغينه قاراب آشاو، اچو هم كيينو بنده نك وظيفه سيذر. فقط آرتعلق هم تكبرلكدن صاقلانو تيوش.

۶۳۴ - كَمَا تَكُونُوا يُوَلَّى عَلَيْكُمْ.

ترجمه: اوزكړ نچوك بولسه كړ شوگار كوره حاكمكړ بيلگوله نور.

ايضاح: عدالتى الله، خلقنك اش باشينه حاكم والى لر قويغانده شول خلقنك آك وفكرلرينه هم اوز آرادهغى معاملهلرينه قاراب اش قيلادر. توبان صنف خلق بر - برسينه ظلم ايتوب، قوتلى كشيلى ضعيف آدملىرى رنجتورك انصاف سز بولسهار، آلارنى تربيه قيلور اوچون الله تعالى اوزلىرى كې اوك قاطى كوكللى شفقت سز والى يبارور. اگر خلق اوز آراده بر - برسينه توغريلق هم مرحمت ايله اش قيلسهار، الله آلارغه اوزلىرى كې يوشاق طبيعتلى توغرى والى يبارور. اش باشنده بولغان كشيلىر توبان صنف خلق ايله قول - قولغه توتشوب اش قيلغانلقلارندن، بولارنك آك وفكرلىرى بر اولچه وده ركه بولورغه تيوش. هر نرسه فى توبندن بلگان كيك معلوماتى

اش سویوچان عالم، هر نرسه‌گه قارشى تورغان قاره فکری خلق ایله اش قیلا
آلماغان کبک کوزى آچق ملتده، اشلکسز، غافل کوکلی کشینی اوزینه باش خدمتچی
ایتوب توتا آلمیدر. شوکار کوره بولسه کیرهک اسلام دنیا سینک فایده ایله ضرری آیرا
آلماسلق قارانغو زمانده، اش باشنده بولغان قاضی واماملری ده شول فکرده، شوندى
آئده بولغانلر. ایندى تاتار ملتینک اولگی قارانغو فکری آز بولسه ده یاقتره، فایده
ایله ضرری آیرا باشلادی. ایندى هزار تاتار ملتى اش باشنده بولغان قاضیلرینک،
اماملرینک ده آکلیراق اشلکلیرهک بولولارن تلى، موکارچه هر بر واققلارنى کوتره
آلغان تاتار ملتى هزار ایندى کوزى آچیلوب، بیوک مرتبهلى اماملرینک واق پیسر
مالایلى قارشنده تر چوگو کبی واققلارنى کوتره آلمیدر.

تاتار ملتى، اش باشنده بولغان مفتى، قاضى واماملرنک: اوزلرینک بیوک مرتبهلرینه
ضرر کیتروندن حاقلا نولق، ملت فایده سینه اش قیلورلق آکلی صنفدن بولولارن
تلیدر. کوزى آچق تاتار ملتى، سویکلی پیغمبرینک نیچه عصرلردن بیرلى اشکه قویلمغان
حکمتلى حدیثلرینک بو کونده عملگه کرتلوون کوته در.

۶۳۸ - كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ أَوْ غَابِرٌ سَبِيلٍ.

ترجمه: دنیاده بر غریب یا یسه مسافر کبی بول.

ایضاح: بیر یوزنده خواجهلق قیلور اوچون یاراتلغان آدم بالالاری دنیا نك
همه ماتورقلارندن بتون بایقلارندن فایده لایوب دنیا ده غی طنچلقنى صاقلاسونلر اوچون،
الله تعالی هم رسول اکرم خلقنى دنیا طورمشینه تورلیچه قزقدراغلر. رسول اکرم نك
بو حدیثیده شول مقصود ایله سویله ننگه بولورغه کیرهک. طورمشلاری امیدسز بر
حالدده بولغان عرب ملتى رسول الله نك قزدرووی آرقاسنده آز بر زمان اچنده طورمشلارن
یوللاب کلهچک کونلرن امیدلى حالگه صالا آدلیرلر. منه شول حاللرگه تایانوب ئه یتوب
بولاک، رسول اکرم نك بو سوزندن مقصودی، کرورگه اویى بولماغان غریب، یورط
بولدورور اوچون نچوک طرشه سینده شولای طرش، مسافر کشی سفرگه نچوک
هزارلنه، سینده آخرت عالمینه شولای هزارلن دیگه بولسه کیرهک. دنیا ده ئه لله نیندى
اوزگارشلر یاصاغان بیوک پیغمبرنک اوز امتینه: «دنیا دن امیدن اوزگه نضعیف، یورطسز
ایلسز، چیت بیردن کیلگان مسافر کبی اوزگزنى دنیا نك اوگی بالاسی ایتوب تانوکر»
دیپ ئه یتو احتمالی بیك یراق طیولا.

۶۳۶ - كُونُوا لِلْعِلْمِ رُعَاةً وَلَا تَكُونُوا لَهُ رُؤَاةً.

ترجمه: علم ایله عمل قیلوجیلردن بولکز، آنی تلدن سویله وچیلردن بولمه کر.
ایضاح: ملت نك یاشاوی، خلق نك دنیا و آخره سعادتینه ایرشووی علم - اوقو ایله گنه
بولور. لکن اوقوغان علم نك اشکه قویلووی شرط. اوقوغان علمى ایله ملی اشلردن،

خلق خدمتند چیتده تورغان کشینک علمی ایله ملت هم خلق فایده لانا آلاماغان کبک، آکلی، معاونا تلی خلق خدمتن سویوچی عالم نك سوزن طکلاماغان. اشلکی شیلرنك قدرن بله گهن خلق آراسنده عالمرده اش کورسه ته آلمیلر، آکلی صنفقه، خلق هم ملت اوچون خدمتلرن قزغانماقه، توبان خلقه آلارنك قدرلرن بلوب، ممکن قدر معلوماتلرن کیگایتو یولنده یارده مده بولنورغه هم آلارنك سوزلری ایله اش قیلورغه تیوش. شول وقتده غنه علم ایله فایده لاناوب بواور.

۶۳۷ — كَيْفَ يَقْدِسُ اللَّهُ أُمَّةً لَا يَأْخُذُ ضَعِيفُهَا حَقَّهُ مِنْ قَوِّبِهَا وَهُوَ غَيْرُ مُتَعَبٍ .

ترجمه: الله تعالى نچوك بر امتی مقدس قیلسون، که اول امتنك ضعیف حالی کشیلری قوتلی کشیلرندن هیچ ره نجوسز حقلارن آلمی توروب. ایضاح: ملتنك اوستونلگن صاقلاب، باشقلار آلدنده آنی کرسز، صاف بر ملت ایتوب کورسه تور اوچون، آنك حکملری بتون خلق آراسنده بر تیگز یورتلورگه تیوش. خلق آراسنده عدالت هم تیگزك صاقلی آلاماغان ملت: اوزینك بتونلگن هم پاکلگن صاقلی آلامس.

۶۳۸ — الْكَلِمَةُ الْحَكْمَةُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ فَحَيْثُ وَجَدَهَا فَهُوَ أَحَقُّ بِهَا.

ترجمه: فایدهلی- حکمتی سوز مؤمننك یوغالتقان مالیدر. آنی قایدن تابسه. شوندن آلورغه تیشلیدر.

ایضاح: بزنگ دین و دنیا مزغه فایدهلی سوز قایدن، کم آغزندن چقه ده شونی آلوب، آندن فایده لاناو بزنگ دینی بورچمزد. اوزمگه یارارلق، فایده کیتورولک سوز سویله گهن کشینك اوزینه هم توتقان مسلگینه قاراو تیوش توگل. ایمانلری صاف، یوق- بار اویلر ایله اعتقادلری پچرانماغان وقتده مسلمانلر، طورمشلارینه کیره کلی بولماغان سوزلرنی قایدن کورسلر شوندن آلمانلر. اسلام دنیا سینك بیوک خلیفه لری، عمرلرن مجوسلکده اوتکهرگهن کشیلرنك قلملری ایله یازلغان اثرلردن خلق اوچون فایدهلی بولغانلرن اوز تللرینه ترجمه ایتدروب، مسلمان یالالارینه اوقتودن کیری تورماغانلر. شونك آرقاسنده ملتکه بیوک فایدهلر کیتروب، ملت یالالارینك کوزلری آچلوغه سبب بولغانلر. اما حزر بزنگ آرمزده، اوز کوله گه سندن قورقه تورغان صالغن صوفیلرمز، بتون طورمشلارن ملت یولینه قربان ایتوب، ملت اوچون قایغورغان چن ایمانلی گشیلرنك چالبارنك تارلغن، ساچلرینك جیتولگن دینسزلکدن صاناب قیمتلی سوزلرن آیاق آستونده تابیلر.

۶۳۹ — كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا آتَاهُ قَوْمٌ بِصَدَقَتِهِمْ قَالَ اللَّهُمَّ صَلِّ

عَلَى آلِ فُلَانٍ.

اش سويوچان عالم، هر نرسه گه قارشى تورغان قاره فكرلى خلق ايله اش قىلا
آلماغان كېك كوزى آچق ملته، اشلكىز، غافل كوگلى كشىنى اوزينه باش خدمتچى
ايتوب توتا آلميدر. شوگار كوره بولسه كيرهك اسلام دنياسينك فايده ايله ضررى آيرا
آلماسلق قارانغو زمانده، اش باشنده بولغان قاضى واماملىرى ده شول فكرده، شوندى
آنده بولغانلر. ايندى تاتار ملتنيك اولگى قارانغو فكرى آز بولسه ده ياقتره، فايده
ايله ضررى آيرا باشلادى. ايندى هزار تاتار ملتى اش باشنده بولغان قاضيلرينك،
اماملرينك ده آكليراق اشلكيرهك بولولارن تلى، موگارچه هر بر واققلارنى كوته
آلغان تاتار ملتى هزار ايندى كوزى آچيلوب، بيوك مرتبهلى اماملرينك واق پيسر
مالاى لرى قارشنده تر چوگو كى واققلارنى كوته آلميدر.

تاتار ملتى، اش باشنده بولغان مفتى، قاضى واماملرنك: اوزلرينك بيوك مرتبهلرينه
ضرر كيتروندن صاقلانورلق، ملت فايدهسینه اش قىلورلىق آكلى صنفدن بولولارن
تليدر. كوزى آچق تاتار ملتى، سويكى پيغمبرينك نيچه عصرلردن بيرلى اشكه قويلماغان
حكمتلى حديثلرينك بو كونده عملگه كرتلوون كوته در.

۶۳۸ - كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ أَوْ غَابِرٌ سَبِيلٍ.

ترجمه: دنيا ده بر غريب يايسه مسافر كى بول.

ايضاح: بير يوزنده خواجهلى قىلور اوچون ياراتلغان آدم بالالارى دنياك
همه ماتورقلارندن بتون بايققلارندن فايدهلانونب دنيا ده غى طنچلقنى صاقلانولر اوچون،
الله تعالى هم رسول اكرم خلقنى دنيا طورمشينه تورلچچه قزدرغانلر. رسول اكرمك
بو حديثده شول مقصود ايله سويلهنگه بولورغه كيرهك. طورمشلارى اميدسز بر
حالده بولغان عرب ملتى رسول اللهك قزدروى آرقاسنده آز بر زمان اچنده طورمشلارن
يوللاب كلهچك كونلرن اميدلى حالگه صالا آلدیلر. منه شول حاللرگه تايانوب نهيتوب
بولا، كه رسول اكرمك بو سوزندن مقصودى، كرورگه اويى بولماغان غريب، يورط
بولدورر اوچون نچوك طرشه سينده شولای طرش، مسافر كشى سفرگه نچوك
هزارلنسه، سينده آخرت عالمينه شولای هزارلن ديگه بولسه كيرهك. دنيا ده نهلله نيندى
اوزگارشلر ياصاغان بيوك پيغمبرك اوز امتينه: «دنيا دن اميدن اوزگه نضعيف، يورطسز
ايلسز، چيت بيردن كيلگان مسافر كى اوزگزنى دنياك اوگى بالاسى ايتوب تانوگزر»
ديب نهيتو احتمالى بيك يراق طيولا.

۶۳۶ - كُونُوا لِلْعِلْمِ رِعَاةً وَلَا تَكُونُوا لَهُ رُوَاةً.

ترجمه: علم ايله عمل قىلوچيلردن بولگز، آنى تلدن سويله وچيلردن بولمگز.
ايضاح: ملتنيك ياشاوى، خلقك دنيا وآخرة سعادتينه ايرشوى علم - اوقو ايله گنه
بولور. لکن اوقوغان علمك اشكه قويلووى شرط. اوقوغان علمى ايله مى اشلردن،

خلق خدمتندن چیتده تورغان کشینک علمی ایله ملت هم خلق فایده لانا آلاماغان کبک، آکلی، معاوماتلی خلق خدمتن سویوچی عالم نځ سوزن طکلاماغان. اشلکی کشیلرنځ قدرن بله گهن خلق آراسنده عالمرده اش کورسه ته آلمیلر، آکلی صنفقه، خلق هم ملت اوچون خدمتلرن قرغاناسقه، توبان خلقه آلارنځ قدرلرن بلوب، ممکن قدر معلوماتلرن کیگایتو یولنده یارده مده بولنورغه هم آلارنځ سوزلری ایله اش قیلورغه تیوش. شول وقتده غنه علم ایله فایده لاناوب بواور.

۶۳۷ — كَيْفَ يُقَدِّسُ اللَّهُ أُمَّةً لَا يَأْخُذُ ضَعِيفُهَا حَقَّهُ مِنْ قَوْلِهَا وَهُوَ غَيْرُ مُتَعَبٍ .

ترجمه: الله تعالى نچوك بر امتی مقدس قیلسون، که اول امتنک ضعیف حالی کشیلری قوتلی کشیلرندن هیچ ره نجوسز حقلارن آلمی توروب. ایضاح: ملتنک اوستونلگن صاقلاب، باشقه لار آلدنده آنی کرسز، صاف بر ملت ایتوب کورسه تور اوچون، آنک حکملری بتون خلق آراسنده بر تیگز یورتلورگه تیوش. خلق آراسنده عدالت هم تیگزک صاقلی آلاماغان ملت: اوزینک بتونلگن هم پاکلگن صاقلی آلاس.

۶۳۸ — الْكَلِمَةُ الْحَكْمَةُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ فَبِحَيْثُ وَجَدَهَا فَهُوَ أَحَقُّ بِهَا.

ترجمه: فایده لی- حکمتی سوز مؤمننک یوغالتقان مالیدر. آنی قایدن تابسه. شوندن آلورغه تیشلی در.

ایضاح: بزک دین و دنیا مزغه فایده لی سوز قایدن، کم آغزندن چقه ده شونی آلوب، آندن فایده لاناو بزک دینی بورچمزد. اوزمگه یارارلیق، فایده کیتورولک سوز سویله گهن کشینک اوزینه هم توتقان مسلگینه قاراو تیوش توگل. ایمانلری صاف، یوق- بار اویلر ایله اعتقادلری پچرانماغان وقتده مسلمانلر، طورمشلارینه کیره کلی بولغان سوزلرنی قایدن کورسه لر شوندن آلمانلر. اسلام دنیاسینک بیوک خلیفه لری، عمرلرن مجوسلکده اوتکه رگهن کشیلرنک قلملری ایله یازلغان اثرلردن خلق اوچون فایده لی بولغانلرن اوز تللرینه ترجمه ایتدروب، مسلمان یالالارینه اوقتودن کیری تورماغانلر. شونک آرقاسنده ملتکه بیوک فایده لر کیتروب، ملت یالالارینک کوزلری آچلوغه سبب بولغانلر. اما هزر بزک آرمزده، اوز کوله گه سندن قورقه تورغان صالغن صوفیلرمز، بتون طورمشلارن ملت یولینه قربان ایتوب، ملت اوچون قایغورغان چن ایمانلی کشیلرنک چالبارنک تارلغن، ساچلرینک جیتولگن دینسزلکدن صاناب قیمتلی سوزلرن آیاق آستونده تابیلر.

۶۳۹ — كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَنَا قَوْمٌ بِصَدَقَتِهِمْ قَالَ اللَّهُمَّ صَلِّ

عَلَى آلِ فُلَانٍ.

ترجمه: بر قوم اوزلرینک تېوشلی زکاتلرن رسول اللهغه کیتورسه لر رسول اکرم
آلارغه الله نڭ رحمت اپتونون تلی ایدی.

ایضاح: رسول اکرم صلی الله علیه وسلم زماننده خلقنڭ حالینه قاراب زکاة هم
حراج اسمنده ایکی تورلی ویرگو بیت المالغه چیلادر ایدی.

تېوشلی صدقه سن اوز قولى ایله کیتوروب تابشرغان سیرلرگه الله نڭ رحمتن
تلهب دعا قیلادر ایکان. یوقسه رسول الله اوزی صدقه ایله تربیه له نونی اختیار ایتمه گهن.
۶۴۰ — كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمُرُّ بِالصَّبِيَّانِ فَيَسَلُّمُ عَلَيْهِمْ.

ترجمه: رسول الله صلی الله علیه وسلم صبی بالالار یانندن اوتکانه آلارغه
سلام بیروب اوتهدر ایدی.

ایضاح: آراده غی قرده شلکفی صاقلار اوچون اسلام دیننده اوچراشقان وقتده
سلام بیرشوب اوتو سنت قیلنغان. هر نه تدر کچکلرنڭ الوغرلرغه سلام بیروب کیتوی
آدبدن بولسه ده، اسلامیتنڭ بیوک علامتینڭ اهمیتن توبان خلققه هم یاش بالالارغه
آکلاتور اوچون بیوک مرتبه لی کشیلر اوزلری هیچ واقسنمی سلام بیروب یوروارى
تېوش. علم اهللری سلامگه اهمیت بیرمه گهنده نادان خلقدن، یاش بالالاردن آنی
کوتهرگه ده اورون یوق.

۶۴۱ — اللَّهُ أَقْدَرُ عَلَيْكَ مِنْكَ عَلَيْهِ. [قاله لابن مسعود حين ضرب مملوكه]

ترجمه: الله تعالی نڭ سیکڭا بولغان کوچی، سینڭ کلکّه بولغان کوچکن آرتقراقدر.
ایضاح: انسانیت دنیا سینه رحمت اوچون ییارلوب، همه کشیگه بر تیگز قاراغان
پیغمبرمز، خواجه لری طرفندن یوکلّه تلگمان همه آغرقلارنى کوتهرورگه مجبور بولوب،
ایک خورقلی طورمشده یاشا گهن بختسز قللرغه آرتق اهمیت بیروب آلارغه شفقت
وهرحمت ایتونڭ تېوشلگن آکلاتقان. ضعیف قللرن قول ایله حکم قیلغان کشیلرنی
کورگهنده: بو مسکین قلکڭی صوغارغه سینڭ کوچڭ یتسه ده، سیندن کوچلی، سیندن
قیرلی الله نڭ بارلغن خاطرکدن چقارمه؛ دیب خواجه لرنی الله نڭ عذابی ایله قورقه در
ایدی. قل تربیه قیلونڭ شوندى مسؤلیتلی بر اش ایکانن آکلاغان صحابه لر تیزلکده
قللرن آزاد ایتونی اختیار ایتکاتلر.

۶۴۲ — لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ ثُمَّ يَعْدُوَ إِلَى الْجَبَلِ فَيَحْتَطِبُ فَيَسْبِغَ
فَيَأْكُلُ وَيَتَصَدَّقَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ النَّاسَ.

ترجمه: برهونڭ یب آلوب اورمانغه باروب، اوطن جیوب، کیتوروب ساتوب
شونی آشاوی هم صدقه بیرووی، خلق دن سوراوندن آرتقدر.

ایضاح: بنده نك ناموسن بترگن، عزت نفسن توشرگن تله نچیلک اسلامیت طرفندن قاطی هجوملرگه اوچراب، آكار هیچ یول قویلدماغان. اعضالری سلامت یاش وکوجلی کشیلرگه تله نچیلک حرام ایتلوب، نیندی آغر مشقتلی بولسه ده ناموسنی صاقلارلق حلال کسبکه توتونوی تیوشلی قیلنغان.

لکن اشسز یاتوب آشاونی اوزلرینك ناموسلرندن آرتق کورگن بعض آدملر اسلامیتنك بو، کبی حکمتلی هم قاطی سوزلرندن قولاق قابلاپ، خلق طرفندن بیرلگن صدقه لرنی کوتوب تورونی اختیار ایتکانلر. خلقنك کوزن بویاب، اوزلرنده اورام تله نچیلری درجه سندن چغارور اوچون: ایشان، صوفی، درویش تاغن نه لله نیندی اسلر ایله فایده لانه قچی بولغانلر. لکن اول کشیلر اوزلرینه نیندی اسم تاقه لار تاتسونلر. اسلامیت همان آلاغه: ناموسسز تله نچیلر، دیب قارایاچق. توبان صنف خلقغه حرام بولغان تله نچیلک، اللهغه یاقنلق دعواسنده بولغان محترم ذاتلرغه بیگره کده حرام بولورغه تیوش.

۶۴۳ — لَانَ يَتَصَدَّقَ الْمَرُءُ فِي حَيَاتِهِ بِدِرْهَمٍ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَتَصَدَّقَ بِمَائَةٍ عِنْدَ مَوْتِهِ.

ترجمه: بر آدمنك سلامت وقتنده اوز قولى ایله بر درهم صدقه بیروی، اوزی اولگاج بیرلگن یوز درهمن آرتقرا قدر.

ایضاح: هر عملنك ثوابده آرتقلى قیلوچی کشینك کوکلینه قاراب بولادر. مالنك قدرن بلوب، مالغه هر وقت احتیاجی توشكان سلامت کشینك مالن ملت یولینه آرننه صدقه قیلووی، مالی ایله فایده لانودن امیدن اوزگن کشینك بتون مالن ملت یولینه وصیت نه یتوب قالدروندن آرتق کورلگن. چونکه سلامت کشینك صدقه نك توایینه بولغان ایمانی بو آدمنك ایمانندن آرتق بولغان.

۶۴۴ — لَانَ يَجْلِسَ أَحَدُكُمْ عَلَى جَمْرَةٍ فَتَحْتَرِقَ ثِيَابُهُ فَتَخْلُصَ إِلَى جِدِّهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَجْلِسَ عَلَى قَبْرِ.

ترجمه: بر آدمنك اطلی کومر اوستینه اوتروب، تهنی پشک نهچه کیومی یانووی، قبر اوستینه اوتروندن آرتق.

ایضاح: سلامت وقتنده آدم بالاسی نچوک احترام ایتلسه اولگانندن صوکنده شولای احترام ایتلورگه تیوش. لکن آنی احترام قبری اوستونده یاتوب یغلاو، قبری اوستونده ماتم توتودن عبارت بولمیچه، بلکه مرحومنك قیلغان یخشیلقلارن ذکر ایتوب قبرن حرمتلهب حیواناردن تابئاتماو ایله بولور. الحمدلله بزنگ اسلام دنیا سی موندی واققلاردن سلامت بولوب، قبرلرگه تیوشلی بولغان احترامنی غنه کور-ته لر.

سلامت وقتند
بر آدمنك اطلی کومر اوستینه اوتروب، تهنی پشک نهچه کیومی یانووی، قبر اوستینه اوتروندن آرتق.

فیم السنه دارلر حقندن

۶۴۵ — لَانَ يَزْنِي الرَّجُلُ بِعَشْرَةِ نِسْوَةٍ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَزْنِيَ بِأَمْرَأَةٍ جَارِهِ
وَلَانَ يَسْرِقَ الرَّجُلُ مِنْ عَشْرَةِ آيَاتٍ أَيْسَرُ مِنْ أَنْ يَسْرِقَ مِنْ بَيْتِ جَارِهِ.
ترجمه: بر كشيڭ كورشى خاتونى ايله زنا ايتووندن، باشقه اون خاتون ايله
زنا قىلو گناھى يڭلره كدر. برهونڭ كورشى يورطندن بر نرسه اورلاوينڭ گداهندن،
باشقه اون يورطدن اورلاونڭ گناھى يڭلره كدر.

ايضاح: زنا هم اورلاو كى اصل انسانىتكه خلاف بولغان نرسلر اسلاميت طرفندن
اوزوكلى صورتده حرام ايتلوب، كشيڭ ناموسن هم طنچلغن صاقلار هر اورونده بر
تيگن كوراسده، بر برسيڭ حاجتلى بيك نى بهيله نكهن كورشيلرنڭ ناموسلرن هم
طنچلقلارن صاقلار آيروچه تيوشلى قيلنغان. اوزينه هر وقت ياردهم ايتوب تورغان
كورشيڭ ناموسينه تيمو. آنڭ طنچلغن يبارو باشقلارغه قاراغانده نيچه مرتبه لار آرتق
گناهندن صانالغان.

۶۴۶ — لَانَ يَأْسَ أَحَدُكُمْ ثَوْبًا مِنْ رِقَاعٍ شَتَّى خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَأْخُذَ
بِأَمَانَتِهِ مَا لَيْسَ عِنْدَهُ.

ترجمه: اوزينڭ كوب ييرندن ياماولى كيومنى كييك، اوزنده بولماغان كيومنى كشيڭ
آمانتكه آلوب كيووندن آرتقدر.

ايضاح: امانتكه آلغان نرسلر هبه عيبلردن پاك ايتوب تابشرونڭ چيتونلنگن،
بورچ آلوبده تولى آلماغانده شونڭ اوچون جاني عذاب ايتله چكن اويلاغان كشى،
اوزينڭ نيندى نچار نرسه سينده راضى بولوب كشيگه بورچلى بولونى اوستينه يوكله مەس.
۶۴۷ — لَانَ يَهْدِي اللَّهُ عَلَى يَدَيْكَ رَجُلًا خَيْرٌ لَكَ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ
الشَّمْسُ وَغَرَبَتْ.

ترجمه: سينڭ آرقلى اللهنڭ بر كشيڭى توغرى: يولغه كوندرووى، سينڭ اوچون،
مشرقدن مغربكه قدر بولغان ييرلرنى ملكله نووگدن آرتقدر.

ايضاح، انسانيت سببلى نچار فكرگه توشوب بتون عمران بدبختلىكده اوتكاروگه
محكوم بولغان بر آدم بالاسن اثرلى وعظملر ايله اوگوتلهب، محتاج بولسه مال ايله ياردهم
بيروب، شول بختسزلنگدن قوتقارو، ياش وقتنده تيوشلى تربيه كوره آلماغانلقدن
مكگولك بختن يوغالتوب نچار يولغه هزارلنه تورغان فقير بالالارنى آلوب مى تربيه
بيرو، اخلاق اويرو، اسلاميتنڭ ايڭ بيوك وظيفه لردن بولوب، صدقه لرنكده ايڭ
ثوابلى سيدر. اگر محترم بايلارمز، طورمشلارينڭ تارلغندن قاچوب فحشخانه لرده
عمرلرن اوتكارورگه محكومه بولغان قزلارمزغه تيوشلى خدمتلىر قوشوب، آلارنڭ هدايتلرینه
سبب بولالار، آتالارينڭ فقيرلىگى سببلى مى تربيه آلا آلمچه قالغان بالالارنى مکتبه

صالوب دین هم احلاق اویره تدرسه لر ایدی. نیچه مرتبه حج قیلودن آرتق ثوابی بولورلار ایدی.

۶۴۸ — لَتَفْتَحَنَّ الْقَسْطَ نَظْمِيَّةً وَلَنَعِمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلَنَعِمَ الْجَيْشُ ذَلِكَ الْجَيْشُ.

ترجمه: استامبول شهری البته آلوناچق، آئی آلمان امیر هم عسکر، نیندی گوزهل امیر هم گوزهل عسکردر.

ایضاح: هر اشنده الله نك يارده مينه تايانغان، كيتورگان دينينك الله طرفندن ايكانينه نق ايمان ايله اشانغان پيغمبرمز: الله نك يارده ميله كيتورگن دينينك قوملق عربستان صحراستندن دنيا نك بتون اطرافينه طارالاچيغينه اوشانغان. لكن اسلام دينينك ايركنلهب تارالووي، ملي طور مشك ياقطروي اوچون دنيا نك آچقچي اورنده بولغان استامبول شهرن يونانلي لار قولندن آلوب شوكتلي اسلام هلالی کوتارونك تيوشلگن امتينك كوكليمه صالوب قالدرغان شول اشنی بولدرغان كشيلىرگه قيلنغان اميدلى وعده لرگه قرغوب بولسه كيرهك حضرت عثمانك خليفه لك قياغان وقتندور شام والى سى حضرت معاويه نك ديگن زده گي عسكرى ردهس آتاون آلاچ استامبول شهرينه ده قصد ايتمشلر. لكن بعض بر كيمچيلكلرى سببلى آلاغاغلر. صوكره معاويه نك، اوزى خليفه بولغاچ يبارگن عسكرى استامبولنى بر يل قدر قاماب تورسه لرده تمام آلورغه موفق بولماغلر. شول سوينچلى خبرگه قرغوب اسلام خليفه لرى نى قدر طرشه لرده موفق بولا آلميجه قالغانلر، نهايت بو سوينچلى خبر تورك بالالاردن سلطان محمد خانغه نصيب بولوب، استامبولنك تيمر قابقالارى تورك عسكرينك كوچلى قولى ايله آچلوب. ۸۵۷ سنه هجر يه ده شوكتلى يونان پادشاهسينك تختينه كوچلى اسلام پادشاسى اوتورغان. بو ايسه رسول اكرمنك بيوك معجزه لرندن بولو ايله برابر رسول اكرمنك سياستنك ايك نچكه سرلردن خبردار ايكانيه ده بيوك علامتدر.

۶۴۹ — لَعَنَ اللَّهُ الْخَامِسَةَ وَجَهَهَا وَالشَّاقَّةَ جَبِيهَا وَالِدَاعِيَةَ بِالْوَيْلِ وَالْثُبُورِ.

ترجمه: قايعو وقتنده يوزن هم ياقه لر ن يرتوب يغلاوچيلرغه هم اوزلرينه اوكنچ و هلاكلك چاقروب يغلاوچيلرغه الله تعالى لعنت قيلسون.

ایضاح: رسول اكرم صلى الله عليه وسلم اوزى حقنده نى قدر نچارلق قيلسه لرده هيچ كمكه لعنت صواب دعا قيلماغان. بلكه الله دن آلارنى توغرى يولغه كوندروون صوراغان كوكره كلرى اسلام نورى ايله ياقطرغاندن صوكدده نادان عربلر كبى، قايعو وقتنده صبرسزاق قيلنغان كشيلىرى قورقتور اوچون بولسه كيرهك. لعنت ايله دعا قيلنغان.

۶۵۰ — لَعَنَ اللَّهُ الرَّاشِيَّ وَالْمُرْتَشِيَّ وَالرَّائِشَ الَّذِي يَمْشِي بَيْنَهُمَا.

ترجمه: رشوت آلوچيغه، رشوت بيروچيگه هم بولارنك آراسنده يوروچيگه الله نك لعنتى بولسون.

لَعَنَ اللَّهُ الرَّاشِيَّ وَالْمُرْتَشِيَّ وَالرَّائِشَ الَّذِي يَمْشِي بَيْنَهُمَا.

ایضاح: الله تبارك و تعالى طرفندن یبارلگهن حکملر، ملت طرفندن چغارلغان قانونلر، خلقلئک طنچلغن ماقلار اوچون ملت بالالاری آراسنده هیچ کمنی رعایه قیلیمچه بر تیگز یورتاورگه. آلارنئک فایده هم ضررلری هر کمکه بر بولورغه تیوش ایکان، بر قدر آقچهغه آلدانوب شول قانونلرغه قارشیلقی قیلوب حقسز حکم قیلغان قاضیغه، اوزینئک مالی قوتینه تایانوب، شول حکملرنی آیاق آستونده تابتا وچی بایغه هم بولارنئک آراسنده یورگهن یاوچیغه عقل فی قدر نفرت ایتسه، اوزینئک مبارک تشن صندرغان مشرکسگهده لعنت ایتمهگهن رسول اللهده بولارغه شول قدر لعنت توشونی تلهگهن رشوتنئک نیندی نچار نرسه ایکانی شوندن بلونسه کیرهک.

۶۵۱ — لَعَنَ اللَّهُ الرَّجُلَ يَلْبَسُ لِبْسَةَ الْمَرْأَةِ وَالْمَرْأَةُ تَلْبَسُ لِبْسَةَ الرَّجُلِ

ترجمه: ضرورتسز وقتده خاتون قز کیومن کیوب یورگهن ایرگه ایرلر کیومن کیوب یورگهن خاتونغه الله تعالی لعنت قیلسون.

۶۵۲ — لَعَنَ اللَّهُ الْوَاشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ وَالْتَامِصَاتِ وَالْمُتَمَصِّصَاتِ وَالْمُتَغَلِّبَاتِ لِلنَّسِئِ الْمَغْرِبَاتِ خَلَقَ اللَّهُ.

ترجمه: اینه ایله تیشوب تهن چوارلا وچی، هم شونی اشله توچیگه، یوزلرنده گی توکلرنی یولقوچی هم یولقدروچیغه ماتورلق اوچون تشلرن سیرهکله ندر وچیلرگه، الله یاراتقان اعضالرن اوزگار تکهن کشیلرگه همه سینه اللهنئک لعنتی بولسون.

ایضاح: بندهگه اوزن ماتور کورسه توب یورو، خصوصاً خاتون قز عالیمه اوزلرن ممکن قدر ماتور هم پاک ایتوب یورتو تیوش بولسه ده، اوزلرینئک اصل یاراتشلرن اوزگار توب ماتورلانو، عقل هم اسلامیت قارشنده معقول اش توکلدر.

۶۵۳ — لَعَنَ اللَّهُ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ وَالْوَاشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ

ترجمه: ساچینه کشی ساچی قوشقان خاتونغه هم شونی اشله وچیگه، تهنلرن اینه ایله تیشوب چوارلا توچی هم شونی اشله وچی خاتونغه الله لعنت قیلسون.

ایضاح: خاتون قز آراسنده جهزرگی کبی اولدهده یاصه مه ساچ طلملری قویو بولغان. رسول اللهنئک طیغان نرسه سی: چیت کشینئک ساچن یاغاو بولوب اوله نندن یایسه جوندن یاصالغان طلملرنی قویونئک ضرری یوق دیگانلر.

۶۵۴ — لَعَنَ اللَّهُ زَاوِرَاتِ الْقُبُورِ وَالْمُتَخَذِينَ عَلَيْهَا الْمُسَاجِدَ وَالسُّرُجَ

ترجمه: قبرلرنی زیارت قیلوچی خاتونلرغه هم قبرلرنی مسجد قیلوب، شم ار یاندروب تورغان خاتونلرغه الله تعالی لعنت قیلسون.

ایضاح: نهجه کوکللی خاتون قز عالمی قبرستان کبی دهشتلی قاطی قورقنچلی اورنغه کرگهچ صبرسزلانوب شریعت قارشنده حرام بولغان نوحه نی قیلو قورقنچلری

ایضا تهن ایرلر کیومن
صحنه ایرلر کیومن
هفته لعنت

بولسه، اول خاتونلارنىڭ زيارت قىلمەسلىرى آرتق. اما قىرستانغە كىرگەچدە اوزن توتا
آلووينە اوشانغان خاتوننىڭ زيارت قىلوونىدە ضررىوق. قىرلرگە سجدە قىلو، قىر اوستلارندە
اوط ياندروب (ولى الله اسمىلە فایدەلانو) اوزغونچىلارنىڭ آقچەسەن چىوب قالو كىي
نرسەلر، خاتونلرغە حرام بولغان كىي، ايرلرگەدە حرام ايتلگان.

۶۵۵ — لَعَنَ اللَّهُ مَنْ يَسْمُ فِي الْوَجْهِ.

ترجە: بىتلرنى كىسوب يوزگە علامت قويوچىلرغە الله لعنت قىلسون.
ايضاح: جاهليت عربلىرى اسلام دىنى كىلودن اول يوزلرغە چوقراقازوب، اوزلرغە
مخصوص علامتلارنى شونىدە قويوب يورگانلر. بوايسە مەوسىلك نادانلىق بلاسى بولغانلىقدن
اسلام دىنى آنى بترگان.

۶۵۶ — لَعَنَ اللَّهُ مَنْ لَعَنَ وَالِدَيْهِ وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ.

ترجە: آتا، آناسىنە لعنت ايتكانلرگە ھەم اللەدن باشقەنىڭ اسمىنە قربان بوغازلاغانلرغە
الله لعنت ايتسون.

ايضاح: الله ايله بىندە آراسىدە ياقىلىق، چن بر دوستلىق تابلسون اوچون اسلامىتدە
جان ايەسى بولغان حيوان بوغازلاو مشروع قىلنغان.

لەكن شول حيواننى بوغازلاودن مقصود فقط بر اللەغە بولوب، باشقە آدم ذاتىنە
ياقلىق قىلدى بولماسقە تىوش. اما ئوابن اولگان قىردەشىنىڭ روھىنە باغشلاب،
الله رضالى اوچون بوغازلاونىڭ ضررى يوق.

۶۵۷ — لَقَدْ أَمَرْتُ أَنْ أَتَجَوَّزَ فِي الْقَوْلِ فَإِنَّ الْجَوَّازَ فِي الْقَوْلِ هُوَ خَيْرٌ.

ترجە: مېن الله طرفىدىن سوزنى قىسقە قىلو ايله بىورلەم: چونكە ئەز سويلەبدە
كوب مەنا آڭلاتو خىرلىرەكدە.

ايضاح: رسول اكرم صلى الله عليه وسلم پىغمبەر بولوب كىلگان وقتدە عربلرنىڭ
الڭ مشهور ھىرلىرى سوزگە اوستالىق ايدى، بوقوم آراسىنە كىلگان پىغمبەر، اوزىنە
خلىقنىڭ اعتبارن تارتتوراچون سوزگە شول عربلردىنە اوستابولوى بىك تىيشلى ايدى.
ھەم واقعا الله تعالى آنى شولاي قىلغاندە: سوزگە اوستالىق ايله عربلرنىڭ الڭ مشهور كىشىلردىن
اوستون كىلگان. اوزاق زمانلر سويلەكنە آڭلاتورلىق سوزلرنى رسول الله قىسقەغىنەدە
جملە ايله آڭلاتوب بىرگەن. شرىقى قىيامتكە قدر قالاچق. ھەم سوزىدە امتىنە دىنى
يا دىناوى تعليمات بولغان. امتى باشىنە كىلەچك ھەم واقەلرنى كوز آلدندە توتوب،
بىوك زىرەكلەك ايله سويلەگەن پىغمبەرنىڭ سوزى البتە بر مجلس يا بر زمانغەغىنە مخصوص
بولمىچە ھەم زمان كىشىلىرى آنڭ سوزىدىن اوزلرىنىڭ طورمىشلارنىنە، حاللىرىنە موافق
بولغان مەنانى چىقاروب، شونڭ ايله فایدەلەنە آلار.

اللہ لعنت ایتسون

۶۵۸ - لَقَلْبُ ابْنِ آدَمَ أَشَدُّ انْقِلَابًا مِنَ الْقَدْرِ إِذَا اسْتَجْمَعَتْ غَلِيَانًا.

ترجمه: آدم بالاسينك كوڭلى، قايناب تورغان قراننك صوندنده قاطيراق ئه يله نوب تورادر.

ايضاح: الله تبارك و تعالى آدم بالالارينك كوڭللرن صوڭ درجه سيزگچ، هر نرسه گه ايرشرك ايتوب ياراتقان. بنده اوزينك كوڭلى كورسه تكه ن يولدن يورورگه تيموشلى بولادر. كوڭل بر نرسه نى اويلا ب شوڭارغنه توقتامى، اول همان يوقارى آشقونه، همان حركتلانه، شول حركتلانه نو آرقاسنده انسانيت اوچون بيوك فايدهلى اشلر اشلنكهنى كى، بعض وقت باشقه لارنك كوڭلىنه موافق بولماغان براوينى اويلا ب آراده كوڭلسز نتيجه لرنك چغويينده سبب بولادر. بوايه الله نك بيوك حكمتى بولسه كيرهك.

۶۵۹ - لَقْنُوا مَوْتَكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

* } ترجمه: اولومگه ياقن بولغان قورده شلركزگه: لا اله الا الله كلمه سن ايشندرگز. ايضاح: كچوك وقتندن اوق الله هم رسولينه اوشانوب هر وقت شول بيوك ذاتلرنك ياردمينه تايانغان بنده نك آقتق مينوتنده، پاك جاني ايله آقتق مرتبه سويله گن سوزى همان شول الله هم رسولى بولسون اوچون آنك ياننده كلمه شهادتنى ئه يتوب تورو تيموش. لکن اوزينك اك آغر مينوتلرن اوتكاره تورغان آرونى، شول سوزلرنى ئه يتو ايله كوجلهدن صاقلانورغه كيرهك.

۶۶۰ - لِكُلِّ شَيْءٍ آفَةٌ تَفْسِدُهُ وَ آفَةٌ هَذَا الدِّينِ وَ آفَةُ السُّوءِ.

ترجمه: هر نرسه نى بوزه تورغان بر آفت بولادر، بو اسلام دينينك آفتى نچار اماملردر.

ايضاح: انسانيت دنيا سنده هر نرسه نى بوزوب، ماتورلغن يبه رگهن نرسه لار بولغان كى اول آفتلردن صاقلانو يوليده باردرد، اسلاميت كيمك آدم بالالارى اوچون كيرهكلى بولغان همه ماتورلقلارنى اچينه آلغان مقدس بر ديننك الوغلغن بتررب، خلق آراسينه فتنه صالو يولنده خدمت ايتنه تورغان آفتلى اماملر بار ايكان، آلارنك شول آفتلردن قوتلو اوچون، ملتكه آلارنى اورنلردن سوروب سوزارينه قولاق صالماودن باشقه هيچ چاره يوقدر. چونكه نچار اخلاقلى ايله بلونگهن اماملر شول لوازلرنده قالدلسه لر، توبان صنف خلقنك اخلاقى بوزلوب، تمام اشدن چغولارينه سبب بولورلار.

۶۶۱ - لِكُلِّ شَيْءٍ مِفْتَاحٌ وَمِفْتَاحُ الْجَنَّةِ حُبُّ الْمَسَاكِينِ وَالْفُقَرَاءِ.

ترجمه: هر نرسه نك اوزينه مخصوص آچقچى بولادر. جنتنك آچقچى فقير و مسكينلرنى سومكدر.

ایضاح: اسلامیت خلقنڭ اعتقادلرن یخسرتورغه فی قدر اهمیت بیرسه، خلقنڭ طورمشلارینه ده شول قدر اوك اهمیت بیروب، طورمش کیره کلرن قاراودن عاجز قالغان: یتیم ومسکینلرگه شفقت ایتوب، آلارنڭ آغراقلارینه بولشلق ایتونی دولتی بای کیشیلرگه تیموش قیلغان. آلارنڭ شول قیلغان یاردهملری قیامت کوننده اوزلرینه ده ظور فایدهلر کیتوروب، مڭگولک سعادتکه ایرشولرینه سبب بولور.

۶۶۲ — لَنْ يَرَحَ هَذَا الدِّينُ قَائِمًا يُقَاتِلُ عَلَيْهِ عَصَابَةٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ.

ترجمه: اسلام دینندن بر قوم دین اوچون همان صوغش قیلورلار، شولارنڭ غیرتلی آر قاسنده دین اسلام ده قیامتکه قدر قالور.

ایضاح: دین وملتلرنڭ تورلی لگی طورمشنڭ تلهوی ایله انسانیت دنیا سنده هر وقت نزاع بولوب، هر ملت نڭ بالالاری اوز ملت لرن اوستکه چغارور اوچون باشقهلار ایله تارتشو، صوغش لر قیلاچغی رسول اگر مگه اولدن معلوم بولوب، شول تنازع بقا مسئله سنده باشقه ملت لر طرفندن یوطلوب، ملی ناموسلرن جویماس اوچون، امتن هر احتمالدن صاقلانورغه قوشوب، دین اسلام کبک مقدس بر دینی صاقلارغه قزدیرغان. ۶۶۳ — لَوْ أَنْ أَحَدُكُمْ يَعْمَلُ فِي صَخْرَةٍ صَمَاءٍ أَيْسَ لَهَا بَابٌ وَلَا كُوَّةَ لَخَرَجَ عَمَلُهُ لِلنَّاسِ كَأَنَّ مَا كَانَ.

ترجمه: اگر سزنڭ برهونز تهره زهیز ایشکیز قارانغو تاش اچنده بر اشنی قیلسه ده، آنڭ اشله گن اشی هیچ اورکار تلدیچه خلققه چنارلور.

ایضاح. بنده انسانیت اوچون بر تورلی یخشیلق قیلورغه اویلاسه، خلققه بلونمی قالور دیب گازیتته ارده اعلان قیلو لازم توگل. بلکه آنی الله تعالی اوزی خلققه بلدروب ملتیده تیموشلی مکافتن بیرور. یایسه الله دن قورقاغان فقط خمدنغنه اویالوب نچارلقنی یاشرن اورنده غنه قیلغان کشی، مینی هیچ کم کورمه دی دیب اویلاماسون. اولگی مرتبه لرنده الله تعالی عفو پهرده سیله رونه ده، آرتقغه کیتکاج بنده نڭ اوزینه معلوم بولماغان سببلر ایله همه نچارلقلارن خلققه بلدروب ریسوای عالم قیلور. قارانغو تاش اچلرنده قاجوب قیلغان کشیده الله نڭ کیڭ علمندن قتولا آلامون اویلارغه تیموش.

۶۶۴ — لَوْ تَعْلَمُونَ مَا فِي الْمَسْأَلَةِ مَا مَشَى أَحَدٌ إِلَى أَحَدٍ يَسْأَلُهُ شَيْئًا.

ترجمه: اگر کشیدن صراونڭ نچار برنرسه ایکنن چنله بلسه نر ایدی، هیچ بر کشی برنرسه صورار اوچون کشی قارشینه بارماس ایدی.

ایضاح: کشینڭ وجدانی عذاب ایله عذابله نووینه ناموسینڭ یوغالووینه سبب بولغان همه نرسلر، شریعت طرفندن حرام ایتلگن. شولار جمله سندن تله نچیلک:

آدم بالاسى اوچون كۆ خورلىقى، كۆ ناموسىز بر اش بولغانلىقىدىن اسلام دىنى آڭكار ھېچ يول قويماغان. اوز آرادە كچكەنە بر ئەيىر صور اغاندىنە غەنى قىدر وجدان عىدابلەنگەنى او يلاغان كىشى بىتون عىمرن شول يولدى اوتكارگان تەلەنچىلەكنىڭ نىندى نرسە ايكان بىك يىغىشى آڭلار.

۶۶۵ — لَوْ رَجَمْتُ أَحَدًا بِغَيْرِ بَيِّنَةٍ لَّرَجَمْتُ هَذِهِ. [۲]

ترجمە: اگر شاهدىز هم دليلسىز بر كىشى جزا قىلسام ايدى، بو خاتوننى تاش ايله آتار ايدم.

ايضاح: اسلام دىنىندە جزاغە تىيوشلى كورلىگان كىشىنىڭ عىيىن كورسە تورلك قوتلى دليل بولماغاندە ھېچ كىمگە جزا بىرورگە رخصت ايتلمىگان. بو سوزمىزنىڭ درستلىگىن قوتلەر اوچون، بو حديثنىڭ سويلە نووينە سبب بولغان واقىقەنى كورسە تورگە مەمكىن. رسول اكرم زماندى خلىق تلىندە بر خاتوننىڭ نىچار اش ايله چالغانلىقى سويلەنوب، رسول اللەغەدە ايشتىلگان، لىكن مونىڭ زنا قىلغانن كورسە تە تورغان قوتلى بر دليل بولماغانلىقىدىن رسول اكرم تىيوشلى جزاسىن بىرە آلمانغان. هم دليل وشاھىدىسىز بر وقتىدەدە جزا بىرو مەمكىن توللىگىن آڭلاتور اوچون بو حديثنى سويلەگەن.

۶۶۶ — لَوْ غَفِرَ لَكُمْ مَا تَأْتُونَ إِلَى الْبَهَائِمِ لَغَفِرَ لَكُمْ كَثِيرٌ.

ترجمە: اگر سىزنىڭ حيوانلىرىغە قىلغان ظىلملىرىڭىز غفو قىلىنسە ايدى، بىك كوپ گناھلىرىڭىز غفو ايتلىگان بولور ايدى.

ايضاح: انسانىت دىنياسىنە مرحمت كوزى ايله قاراغان اسلام دىنى، باشقە جان ايلەلرنىدە اوزىنىڭ مرحمتىدىن محروم ايتىمەگەن حيوانلىرىنىڭ كوپلىرى يىتمەسلىك آغر خىمتلەر ايله كوپلەو، ھېچ حقسىزغە قىناو، آلارنىڭ تاماقلارنى قىسو: ھەمسى الوغ گناھلىرىدىن صانالوب، مدنىت دىنياسىنىڭ يىكرمنچى عصرىدەغى «حيوانلىرىنى صاقلالو» جەمىقى اسلام دىنى طرفىدىن موندن (اون اوچ عصر) ۱۳۰۰ يىل. اول تىزوللىگان. لىكن بىز مىسلانلر دىنىزنىڭ آندى حقانىتلى حەملىرىنە قولاق سالماغانىز. ايندى موندن صولۇڭ حەكومىتىنىڭ بىرگان جزاسىنە قولاق سالساق كىرەك.

۶۶۷ — لَوْ كَانَ لِابْنِ آدَمَ وَاِدٍ مِنْ مَالٍ لَابْتَغَى إِلَيْهِ ثَانِيًا وَلَوْ كَانَ لَهُ وَاِدِيَانِ لَابْتَغَى لَهُمَا؛ ثَالِثًا وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التُّرَابُ وَيَتَوَبُّ اللَّهُ عَلَى مَنْ تَابَ.

ترجمە: اگر آدم بالاسىنىڭ بر چوقور مالى بولسە ايدى، اول ايكىنچىس تەلەر، ايكى چوقور طولى بولسە، اوچونچىسىنى توتورورغە تەلەر. آدم بالاسىنىڭ قورساغى ھېچ

[۲] قاله فى حق امرأة اشتهرت بالزنا وما قامت اليه ولا اعترفت

الكونيتو حذر

نرسه پوترماس، مگر طوفراق پوترور. الله تعالى توبه قىلغان كشيلىرىنىڭ توبەسىنى قىبۇل قىلور. ايضاح: حلال كسب توغرى نىتايىلە سۈدە ايتوب مال جىو اسلام دىنى طرفىدىن ھېچ بىر ۋەقت حرام ايتولمىگەن بلكە، اللەنىڭ قوشقان مالى عبادتلىرىنى اوتەب، فقير ومحتاجلارغە ياردەم بىرو، مالتىڭىڭىز محتاج وقتىدە اعانە قىلدى ايلە بولغاندە نى قدر بولسەدە مال جىوى حلال ايتوب شول يول ايلە اش قىلغان كشيگە بىوك درجەلر وعدە قىلىنغان. لىكن مال كو بايتو قىلدى ايلە كشى حقىقەتتە تىيو، مالتىڭىڭىز كىمۈندىن قورقوب فرض زكاتنى بىرمىچە، مالتىڭىڭىز ياردەمگە محتاج وقتىدە ياردەم ايتەو كىي قىمىزلىق ايلە سال جىو اسلامىت طرفىدىن اوزكلى صورتدە حرام ايتىلگان. آدم بالاسى اوزىنە فايدەلى دىب كورسەتسەن يولدىن بارمىچە بتون كىرىلىكنى قىبۇل ايتىكلىكنى بىك كوب آدملىر مال جىو توغرىسىدە آرتىق قىمىزلىقە بىرلۈب، قىردەش، قىردەشنىڭىز حقن يوغالتو، اللە قوشقان اورنلارغە ياردەم ايتەو كىي نچارلىقلارغە بىرلۈب آرادە كوڭلىز واقىقەلر چىغۇغە، عائىلە راحتىن يوغالتۇغە سەبب بولغانلر. شول مال كو بايتو كوچى بىرلىن واق خلق آراسىدە ھەر ۋەقت چىقىرىش دىعوالەشو دوام ايتىكان كىي حكومتلر آراسىدەدە قانلى صوغشار دوام ايتىكان. بوايسە انسانىت اوچون ضررلى بولغانلىقىدىن رسول اكىرىمىڭىز دە طىغان نرسەسى، شول مقصود، شول قىمىزلىق ايلە مال جىو بولسە كىرەك.

۶۶۸ — لَوْ كُنْتُ أَمْرًا أَحَدًا أُنْ يَسْجُدَ لِأَحَدٍ لَأَمَرْتُ الْمَرْأَةَ أَنْ تَسْجُدَ

لِزَوْجِهَا.

ترجمە: اگر بىر كىشىنى ايكىنچى كشيگە سجدە قىلورغە قوشسام ايدى، البتە خاتونلارنى ايرىلرىنە سجدە قىلورغە قوشار ايدىم.

ايضاح: بىزنىڭ دىنىمىزدە اللەدىن باشقە ھېچ بىر زاتقە سجدە قىلورغە رخصت يوقدر. فقط بو حديث ايرىلرنىڭ خاتونلر اوستونىدە بولغان خىللارنىڭ بىوكلىگىن آڭلاتور اوچونكى سويلەنگەن. چونكى اسلامىتدە: بىر خاتون ايرىنىڭ نىكاھىنە كىرگەچ دىنيانىڭ ھەمە آغرىقلارنىڭ قوتلىدى دىب حساب ايتىلەدر. ايرى، خاتونىنىڭ اوست باشىن قاراو، آنى آشاتو اچرتو. آڭار اوى ھەزىلەو تىيوش. ايندى اوزىدىن بتون آغرىقلارنى آلۇب، راحت ھەم طىنچلىققە سالغان ايرىگە اطاعت قىلىق خاتوننىڭ بىوك وظىفەسى بولو طىبىعى بىر ھالدر.

۶۶۹ — لَوْ لَا أَنْ أَشَقَّ عَلَى أُمِّي لَأَمَرْتُهُمْ بِالسَّوَاكِ مَعَ كُلِّ وَضُوءٍ.

ترجمە: اگر امتىمە مشقت بولماسە ايدى، ھر طھارت آلىغاندە مسواك ايلە امر ايتەر ايدىم.

۶۷۰ — لَوْ لَا أَنْ أَشَقَّ عَلَى أُمِّي لَأَمَرْتُهُمْ بِالسَّوَاكِ وَالطَّيْبِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ.

مسواك و طيبه

ترجمه: اگر امتیه مشقت بولماسه ایدی، هر نمازغه بارغانده مسواک هم ایسلی مای استعمال ایتونی امرایتھر ایدم.

ایضاح: اسلام دینی هر نرسه دن بیگرهك پاكلكنی رعایه قیلغانی هر کمنك معلومیدر. جماعت ایله اوقلغان نمازلرده صاصی ایسلیری ایله خلقنی رنجته سون اوجون رسول الله بیک کوب اورنده تشرلی پاكله و حقنده سویله گان. رسول اکرم نك تکرار مرتبه قایتاروب سویله وندن مسواکنك واجب درجه سنده ایکانن آکلاب بعض مذهبه هر طهارت آغانده مسواک استعمال ایتهلر. اما بزنگ مذهبه واجب درجه سنده بولماسه ده، پاكلكنی تله گان کشیکه هر وقت مسواک یاباشقه نرسه ایله تشرن یووب آغزینی چایقامق تیوشل.

۶۷۱ — لَوْلَا مَخَافَةُ الْقَوْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَأَوْجَعْتُكَ بِهَذَا السَّوَاكِ.

ترجمه: اگر قیامت کوننده اوچ آلو قورقچی بولماسه ایدی، بومسواک آغاچی ایله سینی رنجتور ایدم.

ایضاح: رسول اکرم صلی الله علیه وسلم آشفج بریومش ایله خاتونی ام سلمه رضی الله عنہانی چاقرغانده، اول مشغولیت سببلی رسول الله نك سوزن آکلامی قالغان. منه شول وقتده بوحدیث سویله نگان. یوق بارسبیلر تابوب اطاعتلی خاتونلرن رنجتکهن شفقت سزایرلنك قیامت کون قعاص میدانینه کیتورلوب تیوشلی جزالری بیرله چگی بوحدیثن آکلانسه کیرهك.

۶۷۲ — لَيْسَ لَكَ أَحَدٌ مِنْ رَبِّهِ حَاجَتُهُ كُلُّهَا حَتَّى يَسْأَلَ شَيْعَ نَعْلِهِ إِذَا انْقَطَعَ.

ترجمه: همه کز بار حاجتکزی الله دن صورا کز، حتی باشماق باوکز اوزلسه ده کشیدن صورا ما کز، بلکه الله دن صورا کز.

ایضاح: اسلام دینی سلامت، عقلی آدملرگه کسینی فرض ایتوب، آزغنه نرسه حقنده ده کشیدن صورا وکی تو بابلککگه یول قالدیرماغان. بنده هر کیره کلرن بولدروده الله نك یاردمینه، وزینك کوچینه تایانورغه کیرهك. دنیا ده الکیوک خورلق اوز کوچك ایله بولدره تورغان نرسه فی کشیدن صوراو. اوز کوچینه اوشانغان آدم بو خورلقنی قبول ایتسه کک تیوش.

۶۷۳ — لَيْسَ لِلرَّاكِبِ عَلَى الرَّاحِلِ وَلَيْسَ لِلرَّاحِلِ عَلَى الْقَاعِدِ وَلَيْسَ لِلْأَقْلَ عَلَى الْأَكْثَرِ فَمَنْ أَجَابَ السَّلَامَ فَهُوَ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَجِبْ فَلَا شَيْءَ لَهُ.

ترجمه: آطقه اوتورغان کشی جیه ولی کشیکه سلام بیرسون. جیه ولی کشی اوتورغان کشیکه، آز جماعت کوب کشیکه سلام بیرسون. سلام گه جواب قایتارغان کشیکه سلام فایده بولوب، جواب قایتارماغان کشیکه بر نرسه یوقدر.

ایضاح: رسول اکرم صلی الله علیه وسلم نك اصل مقصودی خلق آراسنده تیگر لکنی صاقلاب، تکبر لکنی بترودر، ماتور آطقه آطلانغان، ماتور آربالارغه اوتورغان

فاذا حجی ثم تيمم فمحو باصم منها زد رد و لا يجوز سلام دو عرسه
بومر کیرکس ایدی بومر کیرکس ایدی ۱۰۲ است

فرض اگر نمازکن سله سیریت
بومر کیرکس ایدی بومر کیرکس ایدی

كشى هو الانوب انسانيت وظيفه سن اونو تهمه سون اوچون آرا ده غى قرده شك علامتى بولغان سلام بيرونى آنك اوستينه يوكله تليگهن.

۶۷۴ — لَيْسَ الْخَبِيرُ كَالْمُعَانِيَةِ إِنَّ اللَّهَ أَخْبَرَ مُوسَى بِمَا صَنَعَ قَوْمَهُ فِي الْعَجَلِ فَلَمْ يُلْقِ الْأَلْوَحَ فَلَمَّا عَايَنَ مَا صَنَعُوا آتَى الْأَلْوَحَ فَأَنكَسَرَتْ.

ترجمه: ايشتكان نرسه، كوزايله كورو كى توگادر. الله تعالى حضرت موسى غه قومينك بوز اوغنه تابونه باشلاغانن خبر ايتكان ايدى. لكن موسى عليه السلام شول وقت قولنده غى تورات تاقتارلن تاشلامادى اما قايتوب قومينك قىلغان اشلرن اوز كوزى ايله كورگاچ قولنده غى تاقتارنى بيرگه تاشلادى. تورات تاقتارلى بتونلاى واتلدى.

ايضاح: كشى آرقلى ايشتليكان خبرنى قدر اوشانچلى بولسه ده كوز ايله كورگان كى كوكلگه قاطى تاثير ايتميدىر. مثلا: صوغشى كورمه گهن، بلكه كشى آرقليغنه ايشتكان كشى آنك قورقنچلى بر نرسه ايكانن بله، آنداغى بختسز آدملىرى قزغانه، لكن كوز ايله وركان كشى قدر قزغانه آلى. شوندى بختسزلكلرگه اوچراغان كشيلىرگه ياردهم ايتو كتوغرسنده كوزى ايله كورمه گهن كشى، كورگهن كشى قدر ياردهم ايتو آلميدىر. شونك اوچون بولسه كيرهك كوزلى آچق ملتلىر. بر — بر بختسزلكگه قالغان كشيلىرگه ياردهم چيغانده ايكن اول خلقي آلارنك قزغانچ حاللى ايله ياقندن تاشدرلر، شوندىن صوگفنه اعانه گه كرشه لر.

۶۷۵ — لَيْسَ الْخُلْفُ أَنْ يَعِدَ الرَّجُلُ وَمِنْ نَيْتِهِ أَنْ يَفِي وَلَكِنَّ الْخُلْفَ أَنْ يَعِدَ الرَّجُلُ وَمِنْ نَيْتِهِ أَنْ لَا يَفِي.

ترجمه: وعده سن اوتهرگه نيتله نوب. تورغان كشى، وعده سن اوقى آلماسه، بو وعده سزلك توكل. آلمان وقتندوق وعده سن اوتهمه و. نيتى ايله آلوب وعده سن اوتهمه سه، منه بوكشى چن وعده سز كشيلىر.

ايضاح: قىلغان وعده سن، اوشاندرغان سوزن قيلمچه. شونك كيرسن قىلو عقل قارشنده بيك توبان صنف خلقنك اشى بولوب كورنگانلكدن اسلام دينى قويغان وعده ايله اويناولى حرام ايتكان. لكن برهونك كوكلى توغريلقده، قىلغان وعده سن اوتهمه بولا توروب. بر — بر مانع سببلى وعده سن اوقى آلمى قالسه، بوكشى وعده سنده تورمه و ايله عيميله نمى. بلكه آلمان وقتندوق بيرمه و نيتيله، اوشاندرغان وقتندوق، سوزنده تورمه و اويى ايله قىلسه بو كشيگه چن وعده سز كشى ديب قارالور.

۶۷۶ — لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرْعَةِ إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ.

ترجمه: کوره شوب باطر قالو یکتک توگل، بلکه آچو وقتنده کوگان باصوب قالا
آلغان کشی یکت بولادر.

۶۷۷ - لَيْسَ الصَّيَامُ مِنَ الْأَكْلِ وَالشَّرْبِ إِنَّمَا الصَّيَامُ مِنَ اللَّغْوِ وَالرَّفَثِ
قَارَ سَائِكَ أَحَدٌ أَوْ جَهْلٌ عَلَيْكَ فَقُلْ إِنِّي صَائِمٌ إِنِّي صَائِمٌ.

ترجمه: روزه آشاو اچودن طیودن غنه عبارت توگل، یمان هم فایده سز سوزلردن
طیولو ایله گنه بولور. اگر بر کشی سینی سوکسه یاسینک روزه ایکانکنی بلمهسه، سین
آثار اوزکنک روزه ایکانکنی بلدر.

ایضاح: یل نه یله نه سنده تورلی کرلر ایله قارالغان کوکلمیزی آز بر وقتنده غنه
بولسه ده همه نچارقلاردن پاکله و اوچون الله تبارک و تعالی یلنک بر آینده روزنی
فرض ایتکان. اوزمنک بختلی بولوومز اوچون خدمت ایتنه تورغان روزده تورلی
قباحتلکلر قیلوب، آنک ماتورلغن بترمه و، کوکلمیزی قارالماو عر قایومزنگ بورچیدر.
۶۷۸ - لَيْسَ الْغِنَى عَنْ كَثْرَةِ الْعَرَضِ وَلَكِنْ الْغِنَى غِنَى النَّفْسِ.

ترجمه: مال کوبلگی ایله گنه بایلق بولمی، چن بایلق کوکل طنچلغیدر.
ایضاح: آرامزده بعض کشیلر بولا، که دولتلری فی قدر کیاک بولسه ده، کوکلمزده
بر - بر تورلی طنچسزلی بولو سببلی یا مالغه آرتق حریصلق لاری سببلی بار ماللاری
ایله اوز درجه لرینه کوره راحت هم طنچلیق کوره آلمیلار. اما آزغنه دولتلری بولوبده
شوگار قذاعت ایتکان، کوکلمزده بورچورلق قایغورلی بولماغان آدمز اوزلرن دنیانک
اک بختلی کشیلرندن حساب ایتلر. مال، ودولت اوچون طرشو ایله برابر، الله دن
کوکل طنچلغیده صورارغه تیوش.

۶۷۹ - لَيْسَ الْكُذَّابُ بِالَّذِي يُصْلِحُ بَيْنَ النَّاسِ فَيَنْهَى خَيْرًا وَيَقُولُ خَيْرًا.
ترجمه: خلق آراسن توزه تور اوچون یخشی نیت ایله یخشی سوز سویله گن
کشی یالغانچی توگلدن.

ایضاح: ملتنگ کیله چگی اوچون قورقنچلی، ملی اشلرنک آغومینه بیوک ضررلی بولغان
خلق آراسنده غی فتنه فی بتروب، آنک اورنینه طنچلیق اورناشدر و هر کمک تپوشلی
وظیفه سیدر. منه شول نیت ایله بولغانده، شریعت طرفندن شدتلی صورتده حرام ایتولگن
یالغان سوز ایله فایده لانوده درست کورلگن. خلق آراسینه طنچلیق کرتن اوچون
سویله نگان یالغان سوز، خلق آراسینه فتنه صالا تورغان درست سوزدن نیچه مرتبه ل
آرتقدر.

۶۸۰ - لَيْسَ الْمُؤْمِنُ الَّذِي لَا يَأْمَنُ جَارُهُ بَوَائِقَهُ.

ترجمه: کورشیلری آنک نچارلندن طنچ بولماغان کشی، مؤمن توگلدن.

لا تکل طوقی در
یعنی قناعت لکدر

ایضاح: منفعتلری بر - بر سینہ بیک نق به یله نوب، هر کون دیورلک برسینک یاردهمینہ ایکنجسی محتاج بولغانلقدن بولسه کیرهک، اسلامیت کورشیلک حقن همه نرسه دن آرتق رعایه قیلغان. طورمشنده بیوک یاردهمی تیگان کورشی، نیندی دین وملت کشیسی بولسه ده آنک حقن رعایه قیلوب، آکار ضرر ایرشدرمهو ایماندن سانالوب، آلا طرفندن کورگان نچارلقلارغه صبر ایتوب، آرادهغی طنچلقنی صاقلالو، ظور ثوابی اشلردن سانالغان. اسلامیت قارشنده شول قدر بیوک اورن توتقان کورشیلک حقن، کوکلنده ایمانی بولغان هر مؤمن آدم رعایه قیلسه کیرهک.

۶۸۱ — لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالَّذِي يَشْبَعُ وَجَارُهُ جَانِعٌ إِلَى جَنْبِهِ.

ترجمه: اوزی طوق بولوبده کورشسی آج بولغان کشی، چن مؤمن توگلدر. ایضاح: انسانیت دنیاسی اوچون نیندی گوزل تدبیرلر! لکن بز دینمزنک شوندی اساسی سوزلری بولا توروب، اوزمزنک نادانلغمز آرقاسنده اسلامیت: «انسانیت خادمی» دیب کورسه ته آلمیز.

اسلامیتنک آصلندن خبرسز اولاراق آکار پچراق تاشلاغان کشیلرنی دینمزنک اصل فایدهلی حکملری ایله تانشدره آلمیز.

۶۸۲ — لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَّانِ وَلَا اللَّعَّانِ وَلَا الْفَاحِشِ وَلَا الْبَذِيّ.

ترجمه: خلققه تلی یا قولی ایله تیوچی، بیک کوب لعنت نه یتوچی، بوزق اش اشله وچی هم نچار سوزلی کشیلر، مؤمن توگلدر.

ایضاح: کوکلنده صاف ایمانی بولوب، کشیلک دنیاسینه مرحمت قیلونی، اوزینک دینی بورچی دیب بلگان کشیده موندی نچار صفاتلر تابلورغه تیوش توگل، پاک ایمان ایله قباحث صفاتلر بر کوکلده چیولا آلاسیر.

۶۸۳ — لَيْسَ شَيْءٌ إِلَّا وَهُوَ أَطَوُّعٌ لِلَّهِ تَعَالَى مِنْ ابْنِ آدَمَ.

ترجمه: دنیاچه بولغان همه نرسه الله تعالی گه، آدم بالاسینه قاراغانده اطاعتلیرا کدر. ایضاح: آدم بالاسی اوزنده بولغان مقدس عقلی ایله بتون مخلوقاتدن اوستون اورون توتسه ده، کوکل و نفس تله ولری ایله تورلی وسوسه لرگه بیرلگانلکدن الله نك امرلرینه بویصنوی چیتورنهک بولوب، باشقه مخلوقاتده ایسه کوکل و نفس تله ولری بولماغلقدن آلارنک اللهغه اطاعتلریده بیک آساتلق ایله گنه بولور.

۶۸۴ — لَيْسَ عَدُوُّكَ الَّذِي إِنَّ قَتْلَهُ كَانَ لَكَ نُورًا وَإِنْ قَتَلْتَكَ دَخَلَكَ

الْجَنَّةَ وَإِنْ أَعْدَى عَدُوِّكَ وَلَدُكَ الَّذِي خَرَجَ مِنْ صُلْبِكَ ثُمَّ أَعْدَى عَدُوِّكَ

مَالِكَ الَّذِي مَلَكَتْ يَمِينُكَ.

مک بر حدیث ۱۶

اوزی طوق بولوبده کورشسی آج بولغان کشی، چن مؤمن توگلدر.

ایضاح: انسانیت دنیاسی اوچون نیندی گوزل تدبیرلر! لکن بز دینمزنک شوندی اساسی سوزلری بولا توروب، اوزمزنک نادانلغمز آرقاسنده اسلامیت: «انسانیت خادمی» دیب کورسه ته آلمیز.

مالک نیک بالانک دینمزنک ایله قاتلده

ترجمه: اول سېنى اولترگاندە سېن جىنتىكە كرۈپ، سېن آنى اوتىرگاندە راحت تاپقان كىشىڭ سېنىڭ دوشمانىڭ تۈكلەر، بىلكە سېنىڭ اوزىڭدىن طوغان بالاڭ، قولۇڭ ايله جىغان مالڭ، سېنىڭ كۈچى دوشمانلىرىڭ.

ايضاح: بىندەنىڭ كۈزىگە كۈرنگان دوشمانىنى قىدر قوتلى بولسەدە بو، آنىڭ اوچون آرتىق قورقۇنچىلى تۈگۈ. چۈنكى بىندە قارشىدەغى دوشمانىغە قارشى قوراللانوب چىقە ايكى خېرىنىڭ بىرسىنە ايرىش. يا دوشماننى اوتىروب آنىڭ تىنچىزلىقىدىن قوتلۇپ راحت تابار، يا اوزىنىڭ وجدانى نامۇسى يولىدە اۇلۇپ مېڭىگۈك سەئادىتىگە ايرىش. اما بالا تىرىيەسىنىڭ آتالار اوستۇنىدە بولغان بېيۇك وظيفەلەرنى، شۇل وظيفەلەرنى تىيۈشچە اوقى آلمىغاندە آتالارنىڭ مۇسۇل بولماقچىلارنى اويلاغاندە بالالار، آتالار اوچون بېيۇك دوشماندىر. خىسۇسا ياش وقتىدە بىتون آغرىقلارنى كۈتەرۈپ تىرىيە قىلغان، طاقىندە بار قىدر دىنى ھەم دىناۋى تىرىيە اويىرەتسىن بالالارنىڭ اوسوب يىتتوب آتا، آنالارنىڭ ياردەمگە محتاج وقتىلرىدە آلارنى ياردەمدىن تاشلاپ اوز كىيىنە ايرىپ تورلى قىياچلىكلەرگە بېرىلغان اخلاقىز بالالارنى اويلاساڭ: آلارنى، نىندى طور دوشمان ايلەدە تىكىلەشدىرۇ آز بولۇر. شۇنىڭ كېيى اوڭ مال آرتىدۇ نىيتىلە كۈتەرە آلماسلىقى بورچقە كرۈبدە سوڭىدىن شۇنىڭ آرقاسىدە تورمەلردە اوتۇرۇ، دىيادە وقت ماڭلاى تىرىن چىقارۇپ جىغان مالنىڭ زكات بېرىمە و پەنەسىلە قىامت كۈندە مۇيىنە زەرلى يلان بولۇپ بەيلىنە نوون اويلاساڭ مالنىڭدە آدم اوچون نىندى قورقۇنچىلى دوشمان ايكەنن آڭلارمىز.

۶۱۵ — لَيْسَ لِلنِّسَاءِ فِي الْجَنَازَةِ نَصِيبٌ.

ترجمه: خاتۇنلار اوچون جىنازەدە ھېچ نصىب - الوش يوقىدر.

ايضاح: كۈچلى ايرىلارنىڭ ياشاپ آغرىمىشلىرى كۈرمەگان، دىيا قاتىلىقلارنى كۈرۈپ كۈڭللىرى قاتماغان، نېچكە كۈڭللى خاتۇن - قىر عالمىنىڭ جىنازەكە قاتى قورقۇنچىلى براشە قاتناشۇلارنى، تورلى كۈڭللىلىكلەر بولۇپ احتمالى ايلە شىرىعت تىرىندىن تىيولغان، بىزنىڭ شىرىعتىمىزدە مېت آرتىدىن قارى كىيىملەر كىيىپ بارۇ، قىر اوستۇنىدە ماتم علامىلارنى قىلو حرام ايتۇلغان. الحمدلله بىزنىڭ تاتار مىلتىدە بولاشلار كۈرۈنمەسەدە، اسلام مىلىكىلىرىنىڭ بعض اورۇنلىرىدە شۇندى شىرىعتكە قارشى بولغان اشلارنىڭ بارلىقى مەنئۇف اعتراف ايتىنى حال يوق. آلار نىندى بدعتلەرگە ايرىسەلەردە، اسلامىت آندىن پاك، آندىن يوقارى تورادىر.

۶۱۶ — لَيْسَ لِأَحَدٍ عَلَى أَحَدٍ فَضْلٌ إِلَّا بِالْإِيمَانِ أَوْ عَمَلٍ صَالِحٍ. حَسْبُ الرَّجُلِ أَنْ يَكُونَ فَاحِشًا بَدِيًّا بَخِيلًا جَبَانًا.

ترجمه: اسلامىتىدە، بىر كىشىنىڭ ايكەنچى كىشىدىن ھېچ آرتقلىقى يوق. مگر دىن و اخلاق ايلەگنە آرتقلىقى تابار. بىر كىشىگە خورلىقىغە توشەر اوچون ياۋز فەئەلى، نېچارسوزلى، ساران كۈڭللى ھەم قورقاق بولۇۋى يەتەر.

ایضاح: اسلام دینی همه کشیکه بر تیگز قاری. آنڭ فایده‌لی حکملری ایله همه کشی بر تیگز فایده‌لانه آلور. اسلامیتده، غارڭدانلق، میسچانلق ایله گنه آرتقلق تابوب بولمی. بلکه دین و اخلاقن توزه توب، انسانیت دنیا سینه فایده ایتکان کشی، ملی اشلردن چیتده تورغان، اخلاقسز کشیلردن نیچه مرتبه‌لر آرتق بولا آلور. طورمشلارن قوتله‌ب، خلق آراسنده خورلقغه توشودن صاقلانور اوچون، خلق ایله گوزهل معامله قیلوب، یومشاق کوڭللی، یخشی سوزلی هم ناموسکئی صاقلارلق قدر باطر طبیعتلی بولورغه تیوش.

۶۸۷ — لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَطَيَّرَ وَلَا مَنْ تَطَيَّرَ لَهُ أَوْ تَكَنَّ أَوْ تَكَنَّ لَهُ أَوْ تَسَحَّرَ أَوْ تَسَحَّرَ لَهُ.

ترجمه: فال باغوچی هم فال باقتروچی، کیله چکدن خبر بیروچی هم شونی اشله توچی، سحر قیلوچی هم قیلدروچی، یزدن توڭلدر.

ایضاح: بعض بر اسبابلرغه بنا قیلوب، اوزاق زمان تجربه قیلوب، بعض بر کیله چکده گی اشلرنی بلو ممکن بولسده، شول اشنڭ بولووینه الله‌دن غیرینڭ تأثیری بولدی دیب اعتقاد قیلو، سحر ایله تورلی قیلوب کورسه تو خلقنڭ اعتقادی بوزلوغه سبب بولغانلقدن اسلام دینی آلارنی حرام ایتکان. اما بوزق اعتقادغه بیرلیچه بره و اوزیگنه شول علملر ایله فایدالانسه ضرری بولماسه کیله.

۶۸۸ — لَيْسَ مِنَّا مَنْ غَشَّ مُسْلِمًا أَوْ ضَرَّهُ أَوْ مَآكْرَهُ.

ترجمه: مسلمانی آلدانغان یا یسه آگار ضرر ایتکان یا یسه آنڭ کوکلی مکروه کورگن نرسه‌نی اشله گن کشی یزدن توڭلدر.

ایضاح: یالغانچیلق هم حيله کارلک ایله کشیکل دنیا سینه ضرر ایتو، هر اورنده اسلامیت طرفندن حرام ایتولگهن. خصوصا دینی طرفندن کشینڭ وجدانینه حسن ظن قیلو ایله بیورلغان حيله‌سز مسلمانی آلدو بیگره‌ک قاطی حرام ایتولگان. اسلامیت دعواسنده بولغان کشی بو حدیثی آکلاب، سودا هم باشقه اشلرنده یالغانچیلق دن صاقلانسه کیله.

۶۸۹ — لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرًا وَيَعْرِفْ شَرَفَ كَبِيرًا.

ترجمه: کچکنه ارمزگه مرحمت ایتمه گن، ظورلارمزنڭ قدرن بلمه گن کشی، یزدن توڭلدر.

ایضاح: ملت هم عائله اشلرینڭ فایده‌لی یولی ایله بارولاری اوچون کچکنه یاشلر ظور درجه‌لی قارتلرنڭ قدرن بلوب، قارتلرده یاش بوونلرغه مرحمت ایتوب آلارنڭ کیله‌کلی تله کلرن بولدورورغه تیوش. قارتلر کیگاشن یاشلر توتماسه، یاشلرنڭ اشله گن اشلرن قارتلر تقدیر قیلماسه اول ملت، اول عائله البته بته‌رگه تیوشلی.

۶۹۰ — لَيْسَ مِنِّي ذُو حَسَدٍ وَنَمِيمَةٍ وَلَا كَهَانَةٍ وَلَا أَنَا مِنْهُ.

ترجمه: خلقدن کونچىلىك قىلوچى، خلق آراسنده سوز يورتوچى هم عيىدن خبر بيروچى كشى ميندن توگل، مين آناردن توگلن.

ايضاح: اوزينىڭ طرشلغن آرتدرو، دولتن كىڭايتو اوچون باشقه كشىنىڭ حالينه قاراب قرغو فايدهلى بولسده، برهوده بولغان دولتنىڭ. آندن كيتوون تلهو. خلق آراسن بوزار اوچون سوز يورتو، انسانىتكه ضرر قصد قىلو بولغانلقدن حرام ايتولگانلر. هم آلارنىڭ فى درجه يمان نرسه لر ايكانى رسول اللهنىڭ بو حديثدن آڭلانس كيرهك.

۶۹۱ — لِيُصِلَ أَحَدُكُمْ نَشَاطَهُ فَإِذَا كَسَلَ أَوْ فُتِرَ فَلْيَقْعُدْ.

ترجمه: سزنىڭ برهوكز نماز او قوغان وقتده آچق كوكل ايله اوقسون. اگر نماز او قوغانده آرسه يايسه يالقالوق كىلسه او تورسون.

ايضاح: عبادتكه ماتورلق هم آرتقلىق بيره تورغان نرسه، بندهنىڭ شول عبادتنى يكللك هم كوكل تلهگى ايله قىلو بولورغه كيرهك.

يَالْقَاوُ كَوُكُلْ اَيْلَه تَلَهَر تَلَهْمَه س قَيْلَنْغَان عِبَادَتْنِڭ اِلَه قَارَشْنَدَه هَيْچ اَهْمِيَّتْ يوقدر.

۶۹۲ — لَيَغْشَيْنَ أُمَّتِي مِنْ بَعْدِي فِتْنٌ كَقِطْعِ اللَّيْلِ الْمَظْلَمِ يُصْبِحُ الرَّجُلُ فِيهَا مُؤْمِنًا وَيَمْسِي كَافِرًا يَبِيعُ أَقْوَامَ دِينِهِمْ بَعْرَضٍ مِنَ الدُّنْيَا قَلِيلٍ.

ترجمه: ميندن صوڭ امتنى قاراڭهو كيچهنىڭ قارانغولغى كىك فتنه لر چولغاب آلور، ايرته ايله مؤمن بولغان كشى كيچ ايله كافر بولور. آزغنه بر دنيا فايدهسى اوچون دينلرن ساتا تورغان قوملر بولور.

ايضاح: رسول اكرم صلى الله عليه وسلم اوز زمانندهغى امتى آراسنده موندى قرغانچ فتنه لرنى كورمه سده اوتكون كوزلرى ايله صوڭ زمانلردهغى امتينىڭ باشينه كيلهچك واقعه لرنى كوروب آلار حقنده فايغران. الحمد لله بو زمانغه قدر اسلام دنيا سنده شوندى فتنه لر. دين ايله اويىاولار كورمه سده آز بر نرسه برابرينه دينى هم مى منفعتلرنى قربان ايتوچىلر بولوب اوتكانلر. او قوغان ياشلرمز آراسنده هه زرگى كىك دينگه احترامزلىق دوام ايتسه باشقه فتنه لرنده تيزدن كوترگه كيرهك. الله حالننى اصلاح ايتسون.

۶۹۳ — لَيُودَنَّ رَجُلٌ أَنَّهُ خَرٌّ مِنْ عِنْدِ الثَّرِيَّا وَأَنَّهُ لَمْ يَلِ مِنْ أَمْرِ النَّاسِ شَيْئًا.

ترجمه: عقلى بولغان كشى خلق خدمتينه كرودن، ثريا يولدىزى كىك بىوك اورندن يغابوشونى آرتقراق تلهر.

ايضاح: كىك معلوماتينه، قوتلى كوچينه اوزينىڭ طرشلغينه اوشانوب خلق خدمتن اوستينه آلغان، توبان صنفنىڭ كوزلرى آچلورغه، خلق آراسنده طنچلق بولدرورغه طشقان

كشى، خلق هم اسلاميت قارشىدە «ملت خادىمى» تانلۇب ھىراۋىرئەندە احترام ايله ذكر ايتلىگان كېك، اوستىنە يۈكلەگان خىدمەن تىۋىشچە اوقى آلاغان، خلق فايدەن كۈزەتمەگەن كشى ھىراۋىرئەندە «ملت خائى» دىب تانۇلاچق. خلق آراسىدە تىۋىشچە عدالت يۈرتۈ، بىتون خلقنى رضا ئاندرو، خلقنىڭ دىنى هم دىناۋى احتىاجلارن اوتەو يا شول يۈلدە طرشو ھىراۋىرئەندە بالاسىنىڭ قولىدىن كىلە تورغان بىراش بولماغانلىقىدىن اوز درجەلەرن اولچى آلاسلق يىكل عقلى كشىلەر اسمىنە قىزغۇب شول مەسئۇلىيەتنى خىدمەتلەرنى يۈكلەيلەر. آخىردىن، تار مەلۇماتلارنى قىسقا عقللارنى ايله اوستىلەرنە يۈكلەگان خىدمەتلەرن اوقى آلمىچە خلقنىڭ رىيازىلەرن تاپقار ملت خائى اسمى آلوب، اورنىدىن سورلىگان كېك قىيامەتدە قاطى مەسئۇل بولماقچىلار. ملت اوز طرفىدىن اوشانچىلى تاپوب، اش باشىنە مەنۋون تەلەگەن اقتىدارلى كشىنىڭ اشدن قاقوۋى انسانىتكە جىنايت بولغان كى، اوز درجەن بىلىمى بىۈك اوازمنى اوستىنە آلوپنە اوتى آلاغان كشىنىڭ باطلق قىلوۋى اسلامىتكە جىنايتدەر. كىچىكە، لىكن صوڭ درجە مەسئۇلىيەتنى بولغان آول باشلىقى يا استارىشەنلەق درجەسىنە قىزغۇب رىشۋەتلەر آرقاسىدە شول درجەلەرگە مىنگان آدمەر، بوخالىرنى يىخىش اويلاىرغە تىۋىش.

۶۹۴ — مَا آتَاكَ اللَّهُ مِنْ أَمْوَالِ السُّلْطَانِ مِنْ غَيْرِ مَسْئَلَةٍ وَلَا إِشْرَافٍ فَكُلْهُ وَوَمَوَّلَهُ.

ترجمە: كۈڭلەڭدىن ھىچ آرزۇ ايتىمىچە، سورامىچە اللە تەالى سۇلتان مالدىن نەرسە بىرسە، شۇنى آشا هم فايدەلەن.

اىضاح: اوزىڭ تەلەب، خلق ومۇمۇرلەردىن اۋىتمەگان خالەدە، خلق اۋىزلىرى سىڭا بىر - بىر اش باشىنە مەنۋى كۈرسەتەر، شول اورنغە اۋىزىڭ تىۋىش توڭلىگەننى اۋىلاغاچ قىۋول ايت. آنىڭ بىراىرىنە بىرلىگان وظيفەن آشاب فايدەلەن ھىچ ضرر يۈق. قىط اش قىلوۋىدە يالۋالۋى قىلماسقە تىۋىش.

۶۹۵ — مَا أُحِبُّ أَنْي حَكَيْتُ إِنْسَانًا وَأَنْ لِي كَذًا وَكَذًا.

ترجمە: دىيادىن مىڭا نى قدر مال بىرسەلەردە، كىنىڭ خالىن تىكىشرونى سۈيەم - آنى اختيار ايتەم.

اىضاح: بىر كشىنىڭ غىيبتىن سۈيلەو، آنىڭ اعضاءىدە بولغان كىمچىلىگىن تىكىشروب اۋتورو، آرادەننى دوستلىق بىۋەگە، اۋىزىڭ كى بىراۋىرئەندە بالاسىنىڭ خاتۇرن سىندورورغە سەبب بولغانلىقىدىن اللە تەبارك وتەالى آنى نىچارلىقلارنى حرام قىلغان. كشى عىيىن تىكىشرونىڭ نىندى قىبات نەرسە ايكانن آچق آڭلار اۋچون بو خىدىنىڭ سۈيلەنۈۋىنە سەبب بولغان واقەنى بىلۈيىتسە كىرەك: رسول اكرمنىڭ خاتۇنى ھىفە رىضى اللە عنىا قىسقا بولغانلىقىدىن ھىزرت عائشە رىضى اللە عنىا آنىڭ قىسقالىقى ھىقندە رسول اللە ياننىدە سۈز آچقان، بو سۈزگە رسول اللەنىڭ آچۋى كىلۈب، ھىزرت عائشەگە ئەيتىگان: «مەن ھىچ بىر كشىنىڭ عىيىن

سویلهونی یاراتیم، سین شوندى نچار سوز سویله دك، اگر اول سوزنى محیط دیکگزینه سالونسه ایدی البته آنک تهمن بوزار ایدی» دیمش.

۶۹۶ — مَا أَهْدَى الْمَرْءُ الْمُسْلِمَ لِأَخِيهِ أَفْضَلَ مِنْ كَلِمَةٍ حِكْمَةٍ بَزَيْدُهُ اللَّهُ بِهَا هُدًى أَوْ يَرْدُهُ بِهَا عَنْ رَدًى.

ترجمه: بر مسلمان اوزینک قرده شینه، هدایتینه یایسه یماندن قایتووینه سبب بولغان فایدهلی سوزنى سویله ودن آرتق بولهك بیره آلماس.

ایضاح: طورمش آغرلی آستونده ایزلگن بندهگه یاردم بیروب شول آغرلقندن قوتقارو آکار فی قدر بیوک یاردم بولسه، عمرک سعادتین جویغان بتون عمرن آزغونلق ده و تکارگن بختسز بر آدمگه فایدهلی کیگاشلر بیروب شول نچار یولندن چغاروب توغری یولغه کوندرو آندنده بیوک یاردم، آندنده آرتق فایدهلی بولور.

۶۹۷ — مَا تَرَكْتُ بَعْدِي فِتْنَةً أَضُرَّ عَلَى الرَّجَالِ مِنَ النِّسَاءِ.

ترجمه: اوزم دن صوگ اییرلرگه خاتونلردنده آرتق ضرر لیراق نرسه قویامدم. ایضاح: کشیک دنیا سینه فایده کیتور اوچون بیرلگن، حرمتلی نرسلرنک قدرلرن بلوب، آلارنی تیوشنجه احتیام ایتو، انسانیت اوچون فی قدر فایدلی بولسه، اول نرسلرنی حرمتله و حقده هم آلا ایله فایده لاندوده آزغنه کیچیلک قیلو، انسانیت اوچون شول قدر ضررلی شول قدر فتنهلی بولوب چغادر. شونک کبی اوک آلارنی تیوشنجه تربیه قیابوب، تیوشلی احترام کورسه تکهن وقتده ایرلر اوچون بیوک رحمت آلارنک طورمشلارینه ظور کوگلیلک بولغان حالده، خاتون قرغه تیوشلی تربیه فی بیروب، آلا رغه تیوشلی احترامنی کورسه ته گنده هم آلارنک نچکه کوکلرینه قارشى ایرلر طرفندن قاطیلیق قیلنغان تقدیرده البته آلا ایرلر اوچون بیوک فتنه بولا آلورلار.

۶۹۸ — مَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ قَدَعَةٌ.

* ترجمه: کوکلکنی شیکله ندرگن نرسه فی اشلهمه، قوی.

ایضاح: بندهلرنک عقللرینه قاراب ترولگن اسلام دینینک همه حکملری بندهلرنک صاف وجدانلرینه توغری بولورغه تېمیش. وجدان یوکلهمه گن اشن الله تبارک و تعالی هیچ وقت بندهلرگه یوکلهمه گن. وجدان حرام کورمه گن نرسه فی حرام ایتسه گن. لکن بتون عموم خلقنک وجدانلری حرام دیب تانوغان بر نرسه فی: «مونی مینم وجدانم صید» دیب فایده لاندورغه یول یوق اول فقط کوکل آزغونلغی غنه.

۶۹۹ — مَا حَقَّ امْرِئٌ مُسْلِمٍ لَهُ شَيْءٌ يُرِيدُ أَنْ يُوَصِّيَ فِيهِ بَيْتَ لَيْلَتَيْنِ إِلَّا وَوَصِيَّتُهُ مَكْتُوبَةٌ عِنْدَهُ.

کوکلکنی شیکله ندرگن نرسه قویامدم.

وصیت

* ترجمه: مسلمان بولغان كىشى وصيت ايتهرلك نرسهسى بولسه، دنپاده ايكى گنه كيچ قونارلق بولسه ده وصيتن يازوب قويارغه تيوش.

ايضاح: بنده لرنىڭ اولوم وقتلىرى الله طرفندن ياشرن بر سر ايتوب توتلغانلقدن بنده هر وقت اوزىنىڭ اشلرن بتروب اولومگه حەزرلەنگەن كىمى تورورغه كىرەك. انسانيت اوچون فايدهلى بر نرسه وصيت ئەيتوب قالدره ايكان شونى بر ايكى گنه كونگە دە كيچكدرمه سكه، بلكە شول وقتىندە اوق يازارغه تيوش. چونكه آكسزدن اولوب كپتو احتمالى بار.

۷۰۰ — مَخَابَ مِنْ اسْتِخَارَ وَلَا نَدِمَ مِنْ اسْتِشَارَ وَلَا عَالَ مِنْ اقْتَصَدَ.

* ترجمه: اشن او يلاپ اشله گەن كىشى خور بولماس، كيگاشوب اشله گەن كىشى اوكنمەس، اقتصاد قىلغان كىشى فقير بولماس.

ايضاح: آدم بالاسى فى قدر اوتكون ذهنلى، كىڭ معلوماتلى زمانىڭ آغومىدن خبردار كىشى بولسە دە، ھان يالغز عقل ايله گەنە اشله گەندە بيوك بر خطا قىلوب صوگندن قاطى اوكنچكە توشو احتمالى بار. شونىڭ اوچون بولسە كىرەك دنپاننىڭ ھەمە سرلردن خبرى بولغان پىغمبرمىز دنپاغە تعلقلى اشلرنىڭ ھەمە سىندە اوز فكرى ايله گەنە اشله ميچە، صحابە لار ايله كيگاشوب، فكر آشوب اشله گەن. دنپاسىندە ايركنلىك تەلەب، قىلغان اشلىرى اوكنچلى بولماسون اوچون عقللى آدم لار ايله كيگاشوب، ھەر اشىندە اقتصاد اورتاچە، يول ايله بارورغە تيوش. بوكون رزق م بار ايرتە گە بولور ئەلى دىب بار نرسەنى بر يولى بترو ايشا كەندە غافل آدم لرنىڭ صفاتيدىر.

۷۰۱ — مَا حَقَّقْتَ عَىٰ خَادِمِكَ مِنْ عَمَلِهِ فَهُوَ أَجْرُكَ فِي مَوَازِينِكَ

يَوْمَ الْقِيَامَةِ

ترجمه: خدمتچىنىڭ خدمتىن يىكلەيتكان نرسەڭ، سىنىڭ اوچون قىامت كۈنىدە ميزان وقتىندە اجر ثواب بولور.

ايضاح: ھەرلىرى قاطى كوڭللى بايلار قولى آستۈندە، قارا خدمت اچىندە اوتكەرگەن بختسز اشچى خلقنىڭ قوزغايچ ھاللىرىنە يىكللىك قىلو، آز بولسە دە آلا رغه شفق ت ايتوفى، اوزلرىنىڭ شخسى فايدە لرىنە قربان بولغان باىلاردن باشقە ھەر كىمىڭ صاف كوڭلى تلىسر. مدنيت دنپاسىندە يىكرمنچى عصر دە گەنە اعتباركە آلغان اشچىلەرگە ياردەم مسئلەسى اسلاميت طرفندن ۱۳ يوزىل اول ميدانغە قويىلغان. قول آستۈندە بولغان خدمتچىلەرگە يىكللىك قىلو، آلا رغه ياردەم ايتو مسلمانلرنىڭ دىنى بورچلىرى ايكانى بيوك پىغمبرمىز تلى ايله موندن نيچە يىل اول سويلەنگەن. لىكن بىز دىنمىزدە بولغان شوندى ھكىمتلى ھكىملرنى يال تراوقلى صورت دە كىشى كوزىنە كۈرسە تو توڭل، اوزمىز باشقە ملت ھكىملىرىنىڭ شوندى، بلكە موندن كوب تو بان سوزلرىنە ايسىز كىتوب ھىران قالا مىز.

اسكەندەر ھەققىدە

۷۰۲ — مَاذُبَّانِ جَائِعَانِ أُرْسِلَا فِي غَنَمٍ بِأَفْسَدَلِهَا مِنْ حَرِصِ الْمَرْءِ عَلَى

الْمَالِ وَالشَّرَفِ لِدِينِهِ

ترجمه: قوی کتووینه ییبارلگان ایکی آچ بورینک ضرری. بنده ناک مالغه هم درجه که حرصلق قیلوب دینینه ایتکان ضرری قدر بولماس.

ایضاح: بنده ناک فی قدر معلوماتی آرتسه شول قدر انسانیتکه احترام ایتو دعواسنده بولوب، همه خلقغه بر تیگز قارارغه طرشر. انسانیت دنیاسیمنه احترام سزلق کورسه تکان کشیلرنک حاللرینه قاراب اظهار نفرت ایدر اوزینک شول توتقان یولن بوته نلرگده آکلاتور اوچون جلدله ب کتابلر یازار، نه الله فی قدر کوچ صرف ایتهر. لکن بو دعوالر، بو طرشولار همه سی قوری تلده گی دعوا گنه بولوب، شولوق کشی اوز فایده مینه کیلگان وقنده وحشی حیوانلر قیلماغان وحشتلرنی اشلهدن تارتماس. اوزینک درجه سن آرتدروب بتون دنیاغه فاش بولو اوچون آدم قانندن یلغه لار تولوب آقه شوکار قاراب هیچ شفقت ایتمه س. اوزینک حقسرلقن اعتراف ایتمه س. کوز آلدمزده مدنیت دنیاسینک انسانیتکه احترام دعواسنده بولغان بیوک سیاسی آدملری، اوزلرینک سیاستلرن بتون دنیاغه قبول ایتدرو اوچون نیندی قورقنچلی صوغشلق چغاروب، کوبی کشی هلاک ایتهلر. احترام ایتهر که تیوشلی دیب دعوا قیباغان آدم بالاسینک سویه کلرن تتوب طاشلار اوچون دهشتلی قورالار چغاروب، ملی اشلرکه توتلورغه تیوشلی میولنلرنی شولارغه صرف ایتهلر.

۷۰۳ — مَا زَالَ جَبْرٌ يُلْ يُوَصِّينِي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ يُورِثُهُ وَمَا زَالَ يُوَصِّينِي بِالْمَمْلُوكِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ يَضْرِبُ لَهُ أَجَلًا أَوْ قَتْلًا إِذَا بَلَغَهُ عَتَقٌ.

ترجمه: حضرت جبرائیل علیه السلام میکا هر وقت کورشیلرکه یخشلیق قیلو ایله صیت ایتهدر ایدی، حتی بر وقت کورشیقی، کورشیگه وارث ایتهر دیب او یلیدر ایدم هم قللرغه یخشلیق ایتو ایله شول قدر وصیت قیلادر ایدی. حتی قللر اوچون بر یلگولرده شول وقت یتکاج قللر بتونله ی آزاد بولور دیب او یلیدر ایدم. ایضاح: کورشی هم قللرنک اسلامیت قارشنده نیندی اورن توتقانن بوحدیشن آکلاب بولسه کیرهک.

۷۰۴ — مَا ضَلَّ قَوْمٌ بَعْدَ هُدًى كَانُوا عَلَيْهِ إِلَّا أَوْتَرُ الْجِدَالِ.

ترجمه: بر مرتبه هدایتکه کرگن قوم شول هدایتلرندن چقه سیر، مگر اوز آرا رتش، قچقرش آرقاسنده غنه حفالار.

ایضاح: بر ملتنی طورس دیب رسه گی قورقنچلی یوللاردن صاقلاب، توغری یول ایله آلوب بارو، ملت بالالارینک بر جان بر تن بولوب، قول قواغه توتوشوب

ملئكه خدمت ايتولرى ايله گنه بولور. اوز آرادە اتقاقىز ياشاب، يوق — بار نرسەلر اوچون قىچقارشوب، مىلى اشلردن چىتىدە تورغان خلق ملئتلرن توغرى يولدن چغاروب ھلاک ايتەرلر.

۷۰۵ — مَا عَالَ مَنْ اقْتَصَدَ.

ترجمە: اقتصاد ايله اش قىلغان كشىلر، فقير بولماسلر.

ايضاح: بىندە نىڭ طورمىش توبىدن جىمىروب، اوزىدە خورلققە توشرگەن نرسە، شريعت طرفىدىن حرام ايتىلگان اسرافىدر. كىلورىنە قاراب چغوش توتا بىلمەگەن كشى بار دولتىن بىتروپ، صوندىن خورلققە توشمان حالەدە كىلورىنە قاراب چغوش توتا بىلمەگەن كشى باى بولماسەدە اوزى فقيرلىكدن صاقلى آلور. بار دولتىن توتا بىلو، اوزى بىر بىيوك علم بولغانلىقدىن آوروپا عالملىرى شول حقدە جلدلر ايله كىتابلر يازوب، خلققە طورمىش يوللارنى كورسەتەر. يورپاراصخودارىنىڭ كوبرەگى خاتون قىز فعلدىن چققانلىقدىن، بىگرەك آلارنى اقتصادى مسئلەلر ايله تاندىرورغە تىيوش.

۷۰۶ — مَا عِلَّمَ اللَّهُ مِنْ عَبْدٍ نَدَامَةً عَلَى ذَنْبٍ إِلَّا غَفَرْلَهُ قَبْلَ أَنْ يَسْتَغْفِرَهُ مِنْهُ.

ترجمە: اللە تبارك وتعالى بىندە نىڭ قىلغان گناھىنە اوكنوون بىلسە، شول گناھىدىن استغفار ايتكانچە او ك گناھىن يارلقار.

ايضاح: بىندە چىلك ايله قىلغان گناھى اوچون وجدانى بورچلوب نى اوچون قىلغانىنە اوكنسە، بو اشى گناھىنىڭ يارلقانويىنە سىب بولور. شول اوكنووى حقيقى توبە بولوب شول توبەسىدىن صولق يىنەدەن گناھ اشلەمسەكە تىيوش. تاغنى اللە غفوايتەر دىب گناھ اشلەو، اللە تعالى گە بىرگەن وعدەسىن بوزو بولغانلىقدىن اولگى گناھىدىن قاطى گناھ بولور.

۷۰۷ — مَا فَتَحَ رَجُلٌ بَابَ عَطِيَّةٍ بِصَدَقَةٍ أَوْ صِلَةٍ إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ تَعَالَى بِهَا

كَثْرَةً وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ بَابَ مَسْئَلَةٍ يُرِيدُ بِهَا كَثْرَةَ إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ تَعَالَى بِهَا قِلَّةً.

ترجمە: بركشى احسان، يىخشىلىق ايشگن، صدقە ھم قىلدەشلىرىنە توتاشو ايله آجسە اللە تعالى آنىڭ مالىنە بركت آرتىدورور. اگر بىر كشى مالنى كوپايتىو قىلدى ايله تىلە نچىلىك ايشگن آجسە، اللە تعالى آنىڭ احتىياجىن آرتىدورور، مالنى كىمتور.

۷۰۸ — مَا قَدَّرَ فِي الرَّحْمِ سَبْجُونُ.

ترجمە: آنا قارىندە وقت تىقدىر قىلغان البتە بولور.

ايضاح: اللە سىبجانە وتعالى آدم بالالارىنىڭ باشلىرىنە كىلەچك حاللىرىنى اوزلىرى توغرىسىدىن اول او ك بىلىگولەب قويغان. لىكن شول تىقدىر قىلغان نرسەلر بىر بىر سىببە باعلى بولغانلىقدىن شولارنى بولدىرور اوچون بىندە نىڭ اوز كىسى تىيوشلى، طرشوب كىسب قىلغان كىشىنىڭ تىقدىر قىلغان نرسەسى تاپىلغان كىك ھەر نرسەنى تىقدىردىن كىتوب، اشىز ياتقان آدملىرىنىڭ تىقدىر قىلغان نرسەلىرىنىڭ ايرىشمەوىدە بىك مەكەن.

بۇ قارىندە بولغان
تىقدىر بولور دەيدىغان

۷۰۹ — مَا قَدَّرَ اللَّهُ لِنَفْسٍ أَنْ يَخْلُقَهَا إِلَّا هِيَ كَأَنَّهَا.

ترجمه: الله تعالى بر جاننى ياراتوب تقدير قىلغان بولسه، البته اول بولاچق. ايضاح: بالا بولغان وقتده تربيته نىڭ چيتونلىگىدىن قورققان بعض آدملىر، رسول اكرم دن بالا بولدىرمانىڭ چارەسن سوراغانلىرى. رسول اللہدە آلاىغە اورشو مقامندە: الله سىزنىڭ صلبىڭىزدە بولاچق بالانى تقدير قىلغاچ سىز آنى بولدىمى چارەگىز يوق. يوقسە اللەنىڭ تقديرىنە قارشىلىق بولا دىيىپ جاواب قايتارغان.

۷۱۰ — مَا قُطِعَ مِنَ الْبَهِيمَةِ وَهِيَ حَيَّةٌ فَهُوَ مَيْتَةٌ.

ترجمه: ترى حيواندن كىسوب آلىغان ايت، اولەكسەدر.

ايضاح: نادانلىق سېمىلى تورل وحشتلىر قىلغان غىرلىرى، نادانلىق بالاسى اولاراق ترى حيواندن اوزلىرى تلىگەن يېرىنى كىسوب آلالار ايكان. بو ايسە ترى جان ايسەن حقىز عذابلەو بولغانلىقدىن رسول اكرم موڭار توزە آلمىغان. نهايت اول اشنى حرام ايتكان. لىكن ترى حيواندن قرقوب آلىغاندە عذابلەمى تورغان جون كېك نرسەلىرىنىڭ حرام توگلىگىن خاطردىن چىقارماسقە تىوش.

۷۱۱ — مَا قَلَّ وَكَفَى خَيْرٌ مِمَّا كَثُرَ وَاللَّهِ.

ترجمه: طورمش كىرەكلىرى اوچون يىتەرلىك بولغان آىزغىنە مال سىنى يولدىن چىقارغان كوب مالدىن خىرلىدىر.

ايضاح: بو حدىشدىن: كوب مال، كىڭ دولت اسلامىتىكە خلاف ايكان، كىي بوزق معنى آڭلاماسقە كىرەك. چونكە كىڭ دولتىنە غىرورلانو ب انسانىت حقلىرىن ضايع ايتىمەگەن، اوستىنە يوكلە تلىگەن مالى بورچلىرىن اوتەب مىلى اشلىرگە ياردەم ايتكان كىشى، اسلامىتىدە ايكىڭ قىرلى اورنىنى توتادىر. بايلىغىنە تايانوب انسانىت هم اسلامىتىكە خلاف اشلىرى قىلغان كىشىنىڭ اخلاقىزلىغىنە سىبب بولغان بايلىق. آىزغىنە دولتى بولوبدە شوڭار قىئات قىلغان، باشقىلارغە ضررىن تىدىرمەگەن آدمنىڭ فقيرلىگىدىن نىچە مرتبەلىر توبان ايكانن هر كىم بلور.

۷۱۲ — مَا كَانَ الْفَحْشُ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا شَانَهُ وَلَا كَانَ الْحَيَاءُ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا زَانَهُ.

ترجمه: نچار سوزلى بولمىق تاش كىي جانىز نرسەلردە بولسەدە آنى عىيبلەر ايدى. شوندى اوق نرسەدە حيا ادب بولسە، آنى زىيتىلەر ايدى.

ايضاح: فاحشلىك نىڭ نى قدر نچار نرسە ايكانن بلور اوچون بو حدىشنى اوقويىسە كىرەك تاش كىي جانىز نرسەلردە بولۇون اويلاغاندە عىيب دىيىپ سانالورلىق نرسە، محترم آدم بالاسىندە نىچە مرتبەلىر آرتق عىيبدىن سانالورغە تىوش.

۷۱۳ — مَا كَانَ الرَّفْقُ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ وَلَا نُزْعَ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ.

ترجمه: بر نرسه ده يومشاق طبيعتليك بولسه اول آگار زينت بولور. اگر ؛ طبيعت بره و دن صوورلسه، آنى عيبل قىلور.

ايضاح: كشيلىك دنيا سينه هم باشقه لارغه، شفقلى هم يومشاق كوكللى بولمق، عقل قارشنده نى قدر ماتور صفات بولسه، اسلاميت قارشنده ده شول قدر اوك ماتور هم ماقتاوولى صفاتلردن سانالادر. رسول اكرم باشقه صفاتلى ايله بزگه بيوك اورنهك بولغان كىمى بو توغرىده ده يخشى اورنهك بولا آلور. اوزينك كوچىز، هيچ يارده مچى سز و قتنده متمصب عربلردن نى قدر آغرقلار كورسده ده. بر وقت قوت تابوب بتون دشمانلرن اوزينه قاراتا آلغان وقتده آلا رغه آزغنه بولسده قاطى كوكلليك كورسده ده دى. هر نرسه گه شفق و مرحمت كوزى ايله قاراوى پيغمبرلك اشده ده بىك كوب يارده م ايتدى. پيغمبرگه ايهرونى، دنيا ده اوستونلك تابونى تله گان كشى بو صفاتى اوزنده بولدر ورغه طرشون.

۷۱۴ — مَا كَرِهْتَ أَنْ يَرَاهُ النَّاسُ مِنْكَ فَلَا تَقْعَلْهُ بِنَفْسِكَ إِذَا خَلَوْتَ.

ترجمه: بر نرسه نى خلققه كورساتوب اشلرگه تله ميه سكه، آنى آولا قده ده قىلمه.

ايضاح: اسلاميتده بيگرهك افكار عامه گه اورن بيرلرله درالله. هم پيغمبرى طرفدن حلال يا حراملى بلدرلرله گان نرسه لر خلق فكرينه تابشراغان. خلق آراسنده مكروه كورلگان نرسه الله قارشنده ده شولاى بولور. براشنى انلر اوچون خلق دن تارتونساك اول اش الله تعالى قارشنده ده ياراقىز اش بولور.

۷۱۵ — مَا لِي أَرَاكُمْ عَزِينَ.

ترجمه: مكا نى بولدى، كه: سزنى تورلى فرقه گه آيرلغان حالده كورمه ن.

ايضاح: اسلاميت كىمى بتون اطرافى دوشمانلر ايله چولغانغان بردينك بتونلگن صاقلاب آلوب بارور اوچون رسول اكرم اوز آرا اتفاقك كيره كلگينه توشنگان. هم شوگار بار كوچى ايله طرشقان. صحابه لر نك كچكنه — كچكنه بولوگه آيرلوب سويله شوب اوتورولارنده مكروه كورگه ن.

۷۱۶ — مَا مَحَقَّ الْإِسْلَامَ مَحَقَّ الشَّحِّ شَيْءٌ.

ترجمه: اسلاميتنى صارانلق بترگه ن كىك هيچ نرسه بترمه دى.

ايضاح: بنده ده بولغان نچار صفاتلرنى قدر اسلاميتكه خلاف بولسلا رده صارانلق قدر هيچ برسى دينكه ضرر ايتيه آلמידر. چونكه بزك دينمى نك بتونلگن صاقلو، اوز همتمزگه، اوز يومار تلغمزغه تابشراغان. ملت بالالارى دولتلىرى بولا توروب دين و ملت يولينه يارده م ايتمه سلك قدر صاران كوكللى بولسلا ر البته دين و ملت نك بىك كوب علامتلى آرامزدن يوغالورغه تيوش بولا در.

بىزه دين اىالوب
لا سىز دن صولمى كنه قىر
سكند بو حقه ن قران
ول رى سى سى خفلا من
و صلا ملى ملى

صهارانلق حقه ن

۷۱۷ - مَا مِنْ الْقُلُوبِ قَلْبٌ إِلَّا وَلَهُ سَحَابَةٌ كَسَحَابَةِ الْقَمَرِ بَيْنَمَا الْقَمَرُ
يُضِيءُ إِذَا عَلَتْهُ سَحَابَةٌ فَظَلَّمَ أَوْ تَجَلَّتْ.

ترجمه: آيينى قابلى طۇرغان بلوط بولغان كىي، كوڭلى قابلى تورغان بلوطده
بولادر. آي، نورى ايله دنيانى ياقتىرتقان وقتىده بلوط كوتارلۇب، آنڭ نورن قابلا
يايىسە بلوط تارالۇب، آي يىنەدن ياقتىرور.

ايضاح: قارانغۇ كىچەلدە يولدىن آداشقان يولچىلارنىڭ توغرى يولغە چىغۇلار يىتە قارا
بلوط آستوندىن چىغۇب نورى بتون دنيانى ياقتىرتقان آي سىبب بولغان كىي، طورمش
يولدىدە آداشۇب ھىچ قايدە بارورغە بلمىگن آدمىدە يولغە سالۇچى اوزىنىڭ كىزى شاد
كوڭلى بولور. طورمشىزنىڭ ياقتى نورى بولغان كوڭلىنى تۇبىز اوپىلاردىن صاف ايتىون
مىمىن قدر شاد تىرىيە ايتو تىوش.

۷۱۸ - مَا مِنْ أَحَدٍ يَمُوتُ إِلَّا نَدِمَ إِنْ كَانَ مُحْسِنًا نَدِمَ أَنْ لَا يَكُونَ
إِزْدَادَ وَإِنْ كَانَ مُسِيئًا نَدِمَ إِلَّا يَكُونَ نَزْعَ.

ترجمه: ھەر بىر كىشى اولگاندىن صوڭ اوكنەچك. يىخى كىشى دنيادە وقت يىخىلىن
آرتىدرا توشەگان اوچون اوكنور، يمان كىشى، دنيادە وقت گناھىدىن توبە ايتىوب قايتمايىنە اوكنور.
ايضاح: دىنيا يورطى بىندەلرنىڭ مڭگولك سعادىتكە ايرىش اوچون طرىنە طورغان
بىر يورط بولغانلىقىدىن بىندەلەرگە ھەزىلگىن شۇندە قارارغە تىوش. قىيامت قاطىلقلارنى كورگاندىن
دوڭ اوكنونىڭ ھىچ قايدەسى بولماس.

۷۱۹ - مَا مِنْ أَحَدٍ يَكُونُ عَلَى شَيْءٍ مِنْ أُمُورِ هَذِهِ الْأُمَّةِ فَلَا يَعْدِلُ فِيهِمْ
إِلَّا كَبَّهُ اللَّهُ تَعَالَى فِي النَّارِ.

ترجمه: بىر آدمى مىلت اشلىرىدىن بولغان بىراشە بولۇپتە توغرىلىق ايله اش قىلماسە،
اللە تەالى اول كىشىنى جەننەگە باش توبان يىبارور. خلق آراسىدە توغرىلىق ايله ھىم
قىلماغان نازىلرغە بىوڭ قورقۇچ.

۷۲۰ - مَا مِنْ إِمَامٍ أَوْ وَّالٍ يُغْلِقُ بَابَهُ دُونَ دَوَى الْحَاجَةِ وَالْخَلَّةِ وَالْمَسْكِنَةِ
إِلَّا أَغْلَقَ اللَّهُ أَبْوَابَ السَّمَاءِ دُونَ خَلَّتِهِ وَحَاجَتِهِ وَمَسْكِنَتِهِ.

ترجمه: بىر امام يا ھاكىم بولغان كىشى، حاجت ايله لى ھىم فقير ومىكىنلرنى كرتەس
اوچون قاپقاسن بىيكلەسە، اللە تبارك وتەالى آنڭ دىعاسىن قبول قىلماس اوچون. غنى
ومىرھىم قاپقارلارنى بىيكلەر.

ايضاح: اسلامىتدە. خلق آراسىدە بولغان ظالملىرىنى بىتروپ، توغرىلىق صاقلار اوچون
قويلغان خلىفە وتورەلەر، طورمشلارنىڭ قاطىلغىدىن، ظالملىرىنىڭ ظلمىدىن شكايت قىلۇپ،

حالرينه مرحمت ايتونى تلهب آقتق اميد ايله كيلگان كشيلىرى هيچ قارشىلىق قيلمىچە يكللك ايله قبول ايتولى تىوش. حاجتلى كشيلىرى تورلى واسطه لر آرقلىغينه قبول ايتو، خلق خدمتدن قاجوب بيوك سرايلرده كنيزه كلر ايله اويناب ياتو، زمانه خايغه ارينك اوز بدعتلىرى، اوز نچارلقلارى، كه اسلاميت آندى طورمىشن پاك هم آنى تله بیده.

۷۲۱ — مَا مِنْ أَمْرٍ يَخْدُلُ أَمْرًا مُسْلِمًا فِي مَوْطِنٍ يَنْتَقِصُ فِيهِ مِنْ عَرْضِهِ وَيَنْتَهِكُ فِيهِ مِنْ حُرْمَتِهِ إِلَّا خَدَلَهُ اللَّهُ فِي مَوْطِنٍ يُحِبُّ فِيهِ نَصْرَتَهُ وَمَا مِنْ أَحَدٍ يَنْصُرُ مُسْلِمًا فِي مَوْطِنٍ يَنْتَقِصُ فِيهِ مِنْ عَرْضِهِ وَيَنْتَهِكُ فِيهِ مِنْ حُرْمَتِهِ إِلَّا نَصَرَهُ اللَّهُ فِي مَوْطِنٍ يُحِبُّ فِيهِ نَصْرَتَهُ.

ترجمه: بر مسلماننك عرض وناموسنه ضرر كيلورك اوزنده ممكن بولا توروب ياردهم ايتمه، الله تعالى اول كشيگه ياردهمگه محتاج وقتنده ياردهم بيرمهس. اگر بر كشي، مسلماننك عرضى وناموسى كيتوب كوزدن توشه رك بر اورنده ياردهم ايتوب حرمتن صاقلاسه، اول كشينك شوندى اوق ياردهمگه محتاج بر وقتنده الله ياردهم بيرور. ايضاح: دنياده آدم بالاسى اوزينك وجدانى هم ناموسى آرقاسنده غنه كون كوره آلادر. خلق آراسنده اوزينك ناموسن صاقل آلمانان آدم دنياده هيچ طنچلىق كوره آلماس. برهونك طورمش اوچون شول قدر كيرك بولغان ناموسى يوغالورلىق اورنده آثارياردهم بيروب اول هلاكتدن قوتقارو انسانيتنك ائ بيوك بورچيدر كشينك ناموسن صاقلاو يولنده ياردهمله شكهن آدمگه الله تبارك وتعالى شوندى اوق كوكلزلكگه اوچراغان وقتنده ياردهم بيروب، ناموسن صاقلارغه وعده بيرگهن.

۷۲۲ — مَا مِنْ بَنِي آدَمَ مَوْلُودٌ إِلَّا يَمْسُهُ الشَّيْطَانُ حِينَ يُولَدُ فَيَسْتِهْلِكُ صَارِحًا مِنْ مَسِّ الشَّيْطَانِ غَيْرَ مَرِيَمَ وَابْنَهَا.

ترجمه: همه آدم بالاسن ياكّا توغان وقتنده شيطان توتار، شوناردن بالا قچقورور. مگر حضرت مريم ايله اوغلى عيسى عليه السلامنى شيطان توتماغان.

ايضاح: نصرانيتدن باشقه بتون ملت طرفندن عفت وناموسلرينه تيولكان، حقلرنده عقلاغه صيه آلماسلىق سوزلر سويله ننگهن حضرت مريم ايله حضرت عيسى عليه السلامنى تقديس ايتوب الله تبارك وتعالى قرآن كريمده قطعى آياتلر ايندرگهن اول محترم ذاتلرنك جانلرى، يهود هم باشقه خلق ارغعتقان پچراقلاردن پاك ايكابن، بتون ياش بالالارنك پاك ته نلرينه شيطان قولن صوزه آلمان حالده، اول محترملىرنك معصوم ته نلرينه شيطان بارمق بادا آلمانان بيوك پيغمبرى آغزندن بتون دنيا خلقينه آكلاتقان. بز اوزمزنك الوغ پيغمبرمىن نچوك احترام قيلسهق باشقه پيغمبرلرنى ده تقديس قيلو ايله

بالا طوغان داقتده بالاسنى
شيطان خطو دورسند

مجبور مز باشقہ دین اهل لری اوزلری توتدقی دینگه باشقہ دین لرنی باطیل، حتی پیغمبر لرنی یا لغانقہ حساب ایتدکلری حالہ بزنگ دینمز هیچ بر دین اهل لرنیہ تل تیدرورگہ رخصت ایتمی در. شونک اچوندہ بولندقمز اسلام دینینک بوتون انسانلر قبول ایتہرلک بر دین اولدیغی اولاب مک لرحہ شکرانہ قیلورغہ تیشلی مز.

۷۲۳ — مَا مِنْ جُرْعَةٍ اَعْظَمَ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ جُرْعَةٍ غِيْظٍ كَظَمَهَا عَبْدٌ اِنْغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ تَعَالَى.

ترجمہ: اللہ رضاسی اوچون یوتقان آچودن آرتق، ثوابلی هیچ بر یوتوملق یوقدر. ایضاح: ملت یایسہ خلق فایدہ سینہ ضرر کیتورورلک اورندہ آچونی باصوب عالجنا بلقی کورسہ تہ آلو، انسانیت اوچون ک ما تور صفا تلردندر. لکن بوما تور صفا تہی ہمہ کشی اوزندہ بولدرآلمی، کچکنہ بر نرسہ اوچون آچولانوب، اوزینک طورمشینہ یا ملت اشترینک بارشینہ بیوک ضرر ایتوب تاشلیدر.

۷۲۴ — مَا مِنْ ذَنْبٍ بَعْدَ الشِّرْكِ اَعْظَمَ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ نُطْفَةٍ وَضَعَهَا رَجُلٌ فِي رَحِمٍ لَيَحِلَّ لَهُ.

ترجمہ: اللہ تعالی گہ اور تاقلق قاتودن صوگ، اوزینہ حلال بولغان خاتون ایلہ زنا قیلودن آرتق گناہ یوقدر. ایضاح: اللہ نک بندہ لرگہ حرام قیلغان ہمہ نرسہ لرنده انسانیت اوچون بر تورلی ضرر بولغان کبی زناده آیروچہ باشقہ لاردن آرتق ضرر کورنہ در.

چونکہ زنانک دینی حرام لغی ایلہ برابر بندہ اوچون مادی جہتدندہ کوزگہ کورنور لک قاطی ضرری باردرد، طرش، اش سویوچان یکتلرمز شول زناغہ کرشوب بتون اشلرن تاشلاب، بار دولترلندن محروم قالغانلری هر قایومز نک کوز آلدندہ بولغان آچق حقیقتدر. شونک اوچون بولسہ کیہک شریعت: مشرک لکدن صوگ ک الوغ گناہ: زنا دیب اقرار قیلہ در.

۷۲۵ — مَا مِنْ رَجُلٍ بَلَیْ اَمْرٍ عَشْرَةَ فَمَا فَوْقَ ذَلِكَ اِلَّا اَتَى اللَّهَ مَعْلُوءًا يَدُهُ اِلَى عُنُقِهِ فَكَفَّ بِرُءُؤْ اَوْ اَوْثَقَهُ اِثْمُهُ اَوْ لَهَا مَلَامَةٌ وَاَوْسَطَهَا نَدَامَةٌ وَاٰخِرُهَا خِرَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

ترجمہ: هیچ بر کشی، اون یایسہ آندن آرتق بولغان جماعت اشینہ باش بولسہس، اگر بولدی ایسہ قیامت کوندہ قوللاری موینینہ آصوب بہیلہ نگہن حالہ اللہ تعالی قارشینہ کیلور. دنیاہ قیلغان یخشیلقلاری غنہ قوللارن بوشا تا آلور. حاکم لک نک اولی شلتنہ، اور تاسی اوکنج، آخری قیامت کوندہ طور کیونچدر.

ایچونکی بولور
لرنی

ایضاح: کچکنه گنه درجلی بولسه ده خلق خدمتینه قویلغان مأمورلر نڭ اوستینه بتون خلقنڭ حتی یوکله تلوب. شول حقلارنی اوقی آلمانان تقدیرده طور اوکچ بیوک مسئولیت آستونده قالور. بتون خلقنڭ کوکلی رضاله ندروب همه سن اوزکا محبت ایتدرو صوڭ درجه قیون بر اش بولغانلقدن، آندی خدمتلرنی اوتی آلماسلق بولغانده تمام اوستکه آلماسقه تیوش.

۷۲۶ — مَا مِنْ شَيْءٍ يُوَضَّعُ فِي الْمِيزَانِ أَثْقَلَ مِنْ حُسْنِ الْخُلُقِ وَإِنَّ صَاحِبَ حُسْنِ الْخُلُقِ لَيَلْتَمَعُ بِهِ دَرَجَةً صَاحِبِ الصَّوْمِ وَالصَّلَاةِ.

ترجمه: بنده نڭ قیامت کون عمل اولچه ونده کورکه م خلقدن آغرتار تقان عملی بولماس. کورکه م خلق ایه سی بولغان کشی، الله تعالی قارشنده روزه هم نماز اوقوغان کشینڭ درجه سنه ایرشر.

۷۲۷ — مَا مِنْ صَدَقَةٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْ قَوْلِ الْحَقِّ.

ترجمه: الله تبارک وتعالی قارشنده توغری سوزدنده آرتق ثوابلی صدقه یوقدر. ایضاح: الله طرفندن ایکانینه آصلا شک بولماغان راست نرسه لرکه بنا ایتلگان اسلام دینینڭ بتونلگن صاقلار اوچون آنڭ حکملریده توغریلق ایله یورتلورگه تیوش. اسلامیت هم انسانیتنڭ حقوقلارن صاقلار اوچون هر وقت توغریلق کیره ک بولادر. خصوصاً ملتنڭ دوامی قوللارینه تابشرلغان بیوک عالمر هر وقت توغری سوزلی بولورغه تیوش.

۷۲۸ — مَا مِنْ عَبْدٍ مُسْلِمٍ يَدْعُو لِأَخِيهِ بظَهْرِ الْغَيْبِ إِلَّا قَالَ الْمَلَكُ لَكَ وَبِمِثْلِ.

ترجمه: بر مسلمان اوزینڭ عیبده گی قرده شینه دعا قیلسه، بر فرشته اول کشینڭ اوزینه ده ستوندی اوق دعا قیلور.

ایضاح: بر کشینڭ اوز آلدنده قیلنغان دعا گه ریا، یایسه باشقه بر - بر تله ک کرو احتمالی بولغان حالده، هیچ فایده سی امید ایتله گن چیت بیرده گی قرده شکه قیلنغان دغاغه الله تبارک وتعالی آیروچه اهمیت بره در. چیت شهرده گی قره شلرگه قیلنغان دعا بوش قالماسه آندی قرده شلرمز نڭ عائله لرینه ممکن قدر یارده م ایتو بیگره کده بوش قالدیرلماش.

۷۲۹ — مَا مِنْ عَبْدٍ كَانَتْ لَهُ نِيَّةٌ فِي آدَاءِ دَيْنِهِ إِلَّا كَانَ لَهُ مِنَ اللَّهِ عَوْنٌ.

ترجمه: بر بنده، اوستونده بولغان بورچن توله و نیتنده بولسه، الله تعالی آکار یارده م بیرور.

ایضاح: بنده نڭ هر عملی نیتینه به یله نگن. بورچ آلماندوق توله و قصدیله آلوب، شول بورچ توله و اوچون طرشه، آکار البته یارده م بیرور. آلمان و قتده اوق توله مه و

قصدیله آلوب، سودالرن باشقه کشی اسمینه کوچروب اش قیلغان کشیلرگه البته الله ایرکسزلهب یاردهم بیرمهس.

۷۳۰ - مَا مِنْ قَلْبٍ إِلَّا وَهُوَ مَعْلُقٌ بَيْنَ أَصْبَعَيْنِ مِنَ أَصَابِعِ الرَّحْمَنِ
إِنْ شَاءَ أَقَامَهُ وَإِنْ شَاءَ أَزَاغَهُ وَالْمِيزَانُ بِيَدِ الرَّحْمَنِ يَرْفَعُ أَقْوَامًا وَيَخْفِضُ
آخَرِينَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

ترجمه: هر کشینک کوکلی الله تعالی نك قدرتیته به یله نکهن الله تلهسه شول کوکلی حق یولغه کونددر تلهسه حق یولدن چیتکه چغارور، دنیا نك اولچه وی الله نك قدرت قولنده در، تلهسه بر قومنی آلهه یباروب درجه لرن کوتهرور. ایکنچی بر قومنی توبان قیلور، تاقیامتکه قدر. ایضاح: دنیا نك اولچه وی قایدغهنه بارسه گده بر دنیا نك تورلی قطارنده بولغان خلق شولوق قویاش، شولوق آی نوری آستونده یاشیلر. لکن طورمش هم دنیادن فایدهلانو توغریسمینه کیلگاندل بو قوم آراسنده کوزنی چاغلدرورلیق باشقه لقلار کورنده در. دنیا نك اولچه ون اوز فایدهلرینه باصارغه موفق بولغان، آکلی طرش ملتله دنیا ده ترقی ایتوب، همه ماتورلقلاردن فایدهلنه آلمان حالده، دنیا اولچه ونده یکل کیلوب اوتولغان آکسر، یالقاو ملتله دنیا نك بار آچیسن تاتوب، باشقه لارغه قل بولوب یاشارگه مجبور بوللار. آکلی، طرش وقتلرندل دنیا اولچه ون اوز یالقلارینه باصوب اوز سیاستلرن باشقه لارغه قبول ایتدرورگه موفق بولغان تاتار ملتینک، بوکونگی طورمشقه قالولارینک اصل سببیده همان شول دنیا اولچه ونده گی خطالقلاری بولسه کیرهک. سعی وغیرت ایتک بنده لردن بولوب، ترقی ایتدرمک الله دندر.

۷۳۱ - مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَزْرَعُ زَرْعًا أَوْ يَغْرِسُ غَرْسًا فَيَاْكُلُ مِنْهُ طَيْرٌ أَوْ
إِنْسَانٌ أَوْ بَهِيمَةٌ إِلَّا كَانَ لَهُ بِهِ صَدَقَةٌ.

ترجمه: بر مسلمان ایگون ایکسه، یایسه آغاچ اوتورتسه، آندن قوشلر، قورتلر هم کشیلر آشاسه، بولار همه سی اول کشیگه صدقه بولور.

۷۳۲ - مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَلْتَقِيَانِ فَيَتَصَاَفَحَانِ إِلَّا غُفِرَ لَهُمَا قَبْلَ أَنْ يَتَفَرَّقَا.
ترجمه: ایکی مسلمان اوچراسقان وقتلرندل قول بیرشهلر، بر-برسندن آیرلغانچه اوق الله تعالی گناهلرن یارلقار.

۷۳۳ - مَا مَلَأَ آدَمِيٌّ وَغَاءً شَرًّا مِنْ بَطْنٍ بِحَسْبِ ابْنِ آدَمَ أَكَلَاتٍ يُقْنِ
صَلْبَهُ فَإِنْ كَانَ لَا مَحَالَةَ فَتَلْتُ لَطْعَامُهُ وَتَلْتُ لَشْرَايِهِ وَتَلْتُ لِنَفْسِهِ.

ترجمه: بنده نك طوترغان صاوتلری آراسنده آش ایله طوترغان قورصاغندن پاوزراغی یوقدر. بنده اوچون اوزینک اعضاسن توتارلیق بر نیچه لقمه آش بیتهر.

اگر آنک ايله گنه قناعتلنه آلماسه، معدەسىنىڭ اوچنچى الوشن آش ايله اوچنچى الوشن مو ايله طوتروب. اوچنچى الوشن صولو آلوو اوچون قالدرون. ايضاح: باشقه كيره كلرن قارامى بار تابقانن آشاو، اچوگه بتره بارو، هيچ اشكه قارامى قورصاق اوستروب ياتو، دنياده ترقى ايتهر اوچون ياراتلغان بندنه نك حالينه اوخشاماغلقدن رسول اكرم كوب آشاب عمر اوتكارودن ممكن قدر صاقلانورغه قوشقان. خصوصا وقتسز آشاو سببلى آش قازانلرن بوزوب قاطى آورولارغه اوچراغان كشيلرنك حاللرينه قاراساق رسول اكرمك بو توغرىدهغى حكيمانه سويلهگن سوزلرينه يندهن ايمانز آرتور.

۷۳۴ — مَا نَحَلَ وَالِدٌ لِّوَلَدِهِ أَفْضَلَ مِنْ آدَبٍ حَسَنِ.

ترجمه: آتا اوزينك بالاسينه كوركەم ادبدن آرتق بولەك بيره آلماس.

ايضاح: هر آتا اوزندن صوغه قالغان بالاسينك دنياده بختلى بولوون، راحت ياشاون تلى. شول يولده آقتق عمرينه قدر طرشه، بالاسينك معيشتن ايركن قىلور اوچون كوب وقت الله نك بيورقلارن قويوب، اوستينه گناهدە يوكلى. لكن بالاسينك راحت طورمشى اوچون انك كيره كلى بولغان كوركەم خلق او يره تلمگە نلكدن، بيچاره آتانك نيجه يللر بيوك كوچ، آرتق غيرت ايله طرشوب چيغان مان بالاسى، آزغنه بر وقت اچنده ندرەم ايتوب تاشليده عمرلك بختسزلكده يشارگە محكوم بولا. بوايسه آتالارنك فكرده خطالىق لارينك يەشى. شوندى كوتەگەن، اويلا ماغان كوكلسز اشلرنك بولوون بلوب، رسول اكرم صلى الله عليه وسلم، بالالارينك طنچ ياشاون تلهگەن آتالارغه مالدين بيگرەك كوركەم خلقغه اهميت بيورورگە تيوشلكنى آكلاتقان.

۷۳۵ — مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ مَثَلُ الْعُطَّارِ إِنْ لَمْ يُعْطِكَ مِنْ عِطْرِهِ أَصَابَكَ مِنْ رِيحِهِ.

ترجمه: يخشى اوتورداشنىڭ اوخشاشى، ايسلى ماى صاتوچى كبيدر. اول سيكا ايسلى ماين بيرمه سەدە آنك خوش ايسندن سيكا ايرشر.

ايضاح: اوزينه كيره كلى بولغان علمنى، كوركەم خلقى او يره نوب بترو هر كشيگە نصيب بولميدر. بيك كوب آدملىر طورمش يايسه دنيا لارى اوچون كيه كلى بولغان علمنى بيوك عالمردن صوراشوب اويرنورگە مجبور بولالر.

شوندى كشيلر اوچون اينك فايدهلى يول گوزەل اخلاقلىرى ايله تانلغان عالمر { ايله قاتناشوب اوطرشو ايله گنه بولا بلور.

۷۳۶ — مَثَلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ كَمَثَلِ نَهْرٍ جَارٍ عَذِبٍ عَلَى بَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ فَمَا يُبْقِي ذَلِكَ مِنَ الدَّنَسِ.

مك بر حديث ۱۷

بالا نك ايله گنه
اوه نك سەدە

ترجمه: بش وقت نماز نڭ اوخشاشى، بر آدمڭ ايشك توبندن آفغان كرسز صو كبيدر. شول صوده هر كون بش مرتبه غسل قىلسه، آنڭ هيچ كرى قالماس. شونڭ كى بش وقت نماز ده بنده نڭ هيچ گناهن قالدرمه س.

ايضاح: اسلاميتده، تصديق واقرار دن صوڭ، هر نرسه دن بيگرهك بنده نڭ كوڭلى پاكليگينه اعتبار ايتلگان. شول مقصود ايله، بولسه كي رهك اساس دين اسميه بش تورلى نرسه فرض ايتلگانكه، انسانيت اوچون آلا رڭ بيوك فايده لرن كوره آلورمز. بنده نى قدر عالى معلوماتلى كشى بولسده ده طبيعتنده بولغان نچارلقغه بيرلوب همان بوزلقغه ميل ايدهر. خصوصا دنيا طورمشنده خلق ايله قاتناشوب، بر برسنيڭ فايده لرى فكرلى قارشى كيلگان آدملر اوز فكرلرن اوستكه چغاروب باشقه لارغه اوستونلك تابار اوچون اوچ آلو، تكبليك كى انسانيت هم اسلاميتكه خلاف بولغان نرسه لر ايله كوڭللى كرله نور. قولندن كيلگان هر تورلى وحشتلرنى قياودن هيچ تارتماس. منه شوندى آچو ايله كوزلرى تونوب، همه نچارلقغه هزرله نڭن بر آدم اوزينڭ اوستونده هر نرسه دن كوچلى، ظالمردن اوچ آلورغه هزر تورغان اللهى ايسنه توشرسه، البته شول وحشليك فكرندن قايتورغه مجبور بولور. كونده بش مرتبه الله حضورينه باروب، اوزينڭ توبان، بر نرسه قياودن عاجز بنده بولغانن كوڭلينه كيتورسه همه نچار فكرلردن كوڭلى پاكله نور. ضعيفلرگه مرحمتلى بولور.

۷۲۷ - مَثَلُ الْعَالَمِ الَّذِي يَعْلَمُ النَّاسَ خَيْرًا وَيَنْسَى نَفْسَهُ كَمَثَلِ السِّرَاجِ يُضِيءُ لِلنَّاسِ وَيُحْرِقُ نَفْسَهُ.

ترجمه: خلقغه يخشيلقنى اويده توبده اوزن اونوتقان كشي نڭ اوخشاشى: اوزن ياندروب، خلقنى ياقطى نورى ايله فايده لاندوغان شهم كبيدر. ايضاح: اوقوغان علمى ايله خلقغه فايده ايتكان، خلقنڭ اخلاق هم طورملارينڭ توزه لووينه خدمت ايتكان كشى، ملت خادمى صفتيله خلق آراسنده احترام كورسده اوز حقنده غافللك ايتوب، بار علمن اوز كي رهگينه خدمت ايتدرمه سه، الله تبارك وتعالى قارشنده آرتق اهميتلى اورن توتا آلماس. مونڭ علمينه ده فايده لى علم ديب نه يتوب بولماس. علم بنده نڭ اوزينه هم باشقه لارغه ياردهم ايتسون، منه شوندى علمگنه فايده لى علم اسمن آلا آلور.

۷۲۸ - مَثَلُ الْقَلْبِ مَثَلُ الرِّيشَةِ نُقِلَتْهَا الرِّيحُ بَقْلًا.

ترجمه: بندنڭ كوڭلى، چيل ايله نه يله نوب تورغان صحرا ده نى جون كبيدر. ايضاح: بنده نڭ كوڭلى بر اورنغه غنه قرار قيلماس هر وقت حركتله نوب، نه يله نوب تورور. شونڭ اوچون برهونڭ بو كونگى فكرى ايرته گه آلماشنوب، ايكنچى يولغه كره ايكان هيچ عجبيله نور حال يوق. چونكه بو انسانده بولغان طبيعى حالدر.

۷۳۹ — مَثَلُ الَّذِي يَتَعَلَّمُ الْعِلْمَ ثُمَّ لَا يَحْدِثُ كَمَثَلِ الَّذِي يَكْنِزُ الْكَنْزَ فَلَا يُنْفِقُ مِنْهُ.

ترجمه: علم اویره نوبده باشقه لارغه اویره تمه گن کشینک اوخاشی، زور حزینه صاقلابده باشقه لارغه فایده ایتمه گن کشی کبیر.

ایضاح: بزنگ دینمده، اوز علمی ایله اوزی فایده لانه آلمان، کشی نیندی اورن توتسه، بلگن علمی ایله اوزی فایده لانبوب کشیگه اویره تمه گن، خلق خدمتندن چیتده تورغان کشیده شوندی اوق توبان اورنی توتادر. کیل دولترلی بولا توروت ملی اشلرگه، خلق فایده سیمه آرنه ده فایده ایتمه گن صاران کشیلر الله طرفندن نیندی قاطیلق کورسهر. بار علمی ایله خلقه فایده ایتمه گن یالقاو عالمده شولوق قاطیلقنی کورر.

۷۴۰ — مَثَلُ الَّذِي يَتَكَلَّمُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ مَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا وَالَّذِي يَقُولُ لَهُ أَنْصِتْ لَا جُمُعَةَ لَهُ.

ترجمه: جمعه کون امام خطبه اوقوغانده طکلامیجه سویله شوب تورغان کشینک اوخاشی، کتابلر یوکلگه گن ایشه ک کبیر. شول کشینی، تیک تور، دیب طیغان کشینک جمعه سی یوقدر.

ایضاح: جمعه نمازندن توب مقصود بولغان نرسه، طورمش نزاغنده اوز آرا قچقر شوب دشمانلق. کونچیلک کمی کرلر ایله کرله نگن کوکللرنی آطنه ده بر مرتبه گنه بولسه ده بیوک عالملرنک آغزندن چقغان قاینار وعظملری ایله پاکله ودر. شونک اوچون بولسه کیره ک باشقه نمازلرده بولماغان خطبه، جمعه نمازینک ایلک بیوک شرطندن قیلنغان. اخلاق هم کوکللرنی پاکله و اوچون اوقولغان خطبه غه اعتبار قیلمی اوتورغان کشینی، آرقاسینه کتاب یوکلگه شوندن فایده لانه آلمان ایسا ککه اوخاشلغان. لکن بزنگ اماملرمنک، خلق آکلامی، معناسن هیچ توشونا آلمی تورغان اوزون، خلقنی یالقدرغان خطبه لری، بو حکمگه کره آلورلارمی ایکان.

۷۴۱ — مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادِهِمْ وَتَرَاحِمِهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى.

ترجمه: مسلمانلرنک بر برسن رویوده، بر برسینه مرحمت آیتشوده هم قوزغانشوده مثالری، بنده نک ته نی کبیر. آنک بر اعضاسی آورتسه، باشقه اعضالری ده شونک آورتووینه تیزلک هم قزولق ایله قاتناشورلر.

ایضاح: قرآنک، اسلام دنیاسینه ایلک شدتلی قاطی عبارهلر ایله کورسه تکه ن فرسه سی، بزنگ اتفاق، قرده شک بولوب، شول قرآنده کورسه تلگه ن قرده شک نچوک

بولورغه، آنى نيندى يول ايله صاقلارغه كيرهكلكنى رسول اكرم اوزى كورسەتۈپ قالدىغان. آنڭ كورسەتۈۈنچە تورلى ملەتەن جىۋلغان نىچە مىليونلىق اسلام دىياسى، بىر اتقاقدە، بىر تەلدە بولورغه تىۋىش. بىتون اسلام دىياسى، بىر كىشىنىڭ اعضاسى بولۇپ بىرسىنە كىلگەن شادلىققە باشقىلار يەيدە شادلانۇپ، قايقوسىنە قايقروب، اورتاقلاشلىق بولورغه تىۋىش. آنڭ كورسەتۈۈنچە، بىر فقيرگەنە ضەيف حاللى مىسلمان ايله كىيىك دولتىلى مىسلمان بىر بىرسىنە قىرەش بولۇپ، آرالارنىدە ھىچ آرتىقلىق بولماسقە تىۋىشلى. قاراب قارىقچى بىزدە شولاي مىكان.

۷۴۲ — مَثَلُ ابْنِ آدَمَ وَإِلَىٰ جَنَّبِيهِ تَسْعَةُ وَتِسْعُونَ مِئَةً إِنْ أَخْطَأَهُ الْمَنِيَاءُ وَقَعَ فِي الْهَرَمِ حَتَّى يَمُوتَ.

ترجمە: آدم بالاسى كىشى ايتۇپ سورتلەنگەچ، آنڭ يانېنە طوقسان طوقز اولۇم قوبىلىرى، اگىر آناردىن شول اولۇملار خىلا ايتۇپ اوتسەلر: اول كىشى قارتلىققە يىتىشۇپ شۇندە اولەر.

ايضاح: الله تبارك وتعالى بىندەنڭ ھالاكتىنە سەبب بولغان بىيىك كۇب سەببلەر ياراتقان كىيى شول ھالاكتىن قوتقارە تورغان سەببلەرنى دە كورسەتكەن. بۇ بىر آوروغە يايىسە بلاگە اوچراغان ۋەقەدە تىۋىشلى سەببلەر قاراب چارەسىنە كەشكان كىشى اول آوروۋدىن قوتلا آلۇر. مەگر قارتلىق آوروۋىنە كىلۇپ يىتكاچكەنە آندىن قوتولا آلماس.

۷۴۳ — مَثَلُ أُمِّيٍّ مَثَلُ الْمَطْرِ لَا يُدْرِي أَوَّلُهُ خَيْرٌ أَمْ آخِرُهُ.

ترجمە: مېنىم امىمنىڭ اوخشايشى يىغۇر كېيىدر. اولى ايزگۇ، اكىي يا آخىرى ايزگۇراكىي آنسى بلۇنمەس.

ايضاح: بىتون خىلققە بىر تېگىز ايتۇپ يۈكلەتلىگەن دىن زىمان يا مەكان ايلەگنە آرتىقلىق تابۇ ھىچ مەكىن تۈگىل. اوستىنە يۈكلەتلىگان بۇرچلارنى اوتەمەگەن اولگى زىمان كىشىسى، ھەزىرگە زىماننىڭ شۇندى كىشىارى ايلە بىر درجەدە بولغان كىيى، ھەزىرگى يا مۇندىن سۈڭىيى زىمان كىشىلىرى اللهنىڭ ھەم بىيورقۇلارنى اورنىنە كىيتۈرسەلر، اولگى زىمان كىشىلىرى كىيى اوڭ الله قارشىدە مەھترىم سانالۇرلار. زىماننىڭ آخىرى ايدىنى، زىمان بوزىلدى دىيىپ قول سىلتەمەك بىر زىمان كىشىسىنەدە موافىق تۈگىل بىر صفاتىدر.

۷۴۴ — مَثَلِي وَمَثَلُكُمْ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَوْقَدَ نَارًا فَجَعَلَ الْفَرَّاشُ وَالْجَنَادُ

يَقْعَنُ فِيهَا وَهُوَ يَذُبُّ عَنْهَا وَأَنَا آخِذٌ بِحُجْرَتِكُمْ عَنِ النَّارِ وَأَنْتُمْ تَقْلَتُونَ مِنْ يَدَيَّ.

ترجمە: مېنىم ھەم سىزنىڭ اوخشايشىمىز اوط ياندۇرۇپ، شول اوطقە تۈشەرگە طرشقان: كۈبەلەك ھەم چىكىرتكەلرنى تۈشمەسكە طرشقان آدم كېيىدر. مېندە سىزنى اوطقە تۈشمەس اوچۇن ايتەكلرگىزدىن تۇتام، سىز مېنىم قولدىن قىتۇلورغە تارتۇشەسىز.

ایضاح: رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نیک بتون زمان سعادت لری امتینہ توغری یول کورسہ توب، آلارنک استقبال لرن قایغرتوب امتینک استقامتی حتنده اوایلای مبارک صاقلالاری آغارسه ده، بز همان آزغون نفسمزگه ایهروب اوزمزی هلاکت دیکگزینه تاشلارغه اطلامز. دنیا نیک نچکه سرلرندن خبردار بولغان بیوک برپیغمبرنک کورسہ تکان یولی ایله بارماغانلارمزدن بوکونگی حالگه توشکامز.

٧٤٥ - مَذَارَاةُ النَّاسِ صَدَقَةٌ.

ترجمہ۔ آدملرگہ یومشاقلق قیلمق صدقہ در.

[illegible]

٧٤٦ - مُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوهُ فَإِنَّهَا مِنَ الْمُنْكَرِ وَإِنْ لَمْ

تَجْتَنِبُوهُ كُلَّهُ.

ترجمہ: اوزگر قیلہ سہ گزده کشینی یخشیلق ایله بیورکز، اوزکز بتونله ی
حاقلا نه سہ گزده، کشینی نچار اقدن طییکز.

ایضاح: بنده اوزینک اخلاقن توزه توب، نچارلندن طیولو ایله کوچه نهن کیک، باشقه لارنیده شول یولغه اوندهو، عمرلن نچارلنده اوتکارگن کشیلرنی شول یولن چغارورغه رشووی لازم. مونک اوجون بنده نک ماتور اخلاقی، فاضل بر آدم بواووی لازم توگل. توفیق رلق نک آچی یمشن تاتوغان بر آدم نک اوزینک قرغانچ حالن مثال توتوب تیران طویغو، قاطی اوکچ ایله سویله گن وعظی، اوزی اول حالگه توشمه گن عالمنک دلیل سز سویله گن وعظندن اثرلی بولسه هیچ عجب توگل.

٧٤٧ - مُعَلِّمُ الْخَيْرِ يَسْتَغْفِرُ لَهُ كُلُّ شَيْءٍ حَتَّى الْجَبَّتَانِ فِي الْبَحْرِ.

ترجمه: خلقغه یخشلیق اویره تکهن کشیگه همه نرسه مغفرة تله، حتی دیکگزه گی بالقلارده.

ایضاح: آڭ و بلمی ایله خلقنڭ کوزی آچلوب یا قطنی دنیاغه چغولارینه سبب بولغان کشینڭ خدمتن همه کشیک دنیا سی تقدیر ایتوب، آڭار رحمت تله گه ناری کبی حیوانیت حقن بلمه گن نادان آدم بالالارینه گناهسز حیوانلرنکده حتی بار ایکانن آڭلاتقان اوچون بتون حیوانیت دنیا سی اول کشیگه رحمت اوقورلار.

۷۴۸ — مَقَاتِیْحُ الْغِیْبِ خَمْسٌ لَا یَعْلَمُهَا إِلَّا اللَّهُ تَعَالٰی، لَا یَعْلَمُ أَحَدٌ مَا یَكُونُ فِی عَدِّ إِلَّا اللَّهُ تَعَالٰی، وَلَا یَعْلَمُ أَحَدٌ مَا یَكُونُ فِی الْاَرْحَامِ إِلَّا اللَّهُ تَعَالٰی، وَلَا یَعْلَمُ مَتَى تَقُومُ السَّاعَةُ إِلَّا اللَّهُ تَعَالٰی، وَلَا تَدْرٰی نَفْسٌ بِاٰیِّ اَرْضٍ تَمُوتُ إِلَّا اللَّهُ تَعَالٰی. وَلَا یَدْرٰی أَحَدٌ مَتَى یَجِی الْمَطَرُ إِلَّا اللَّهُ تَعَالٰی.

* ترجمه: بنده نڭ کوزندن یاشرلکان بش تورلی نرسه بار، آلا رنی هیچ کم بلمی، مگر الله تعالی گنه بلور: ایرته گه نرسه بولاچقنی الله دن باشقه هیچ کم بلمهس، خاتونلرنڭ قورصاغنده فی بارنی الله دن باشقه هیچ کم بلمهس، قیامتنڭ قایچان بولاچقن الله دن باشقه هیچ کم بلمهس، بنده اوزینڭ قای اورنده اوله چکن بلمهس، هم یغمور قایچان یاواچقنی الله تعالی گنه بلور.

ایضاح: بزنگ اعتقاد مزجه کوزگه کورنمه گن هر غائیده گی حاللرنی بلو. فقط بر الله غنه مخصوص بر صفات. لکن شول قدرسی بار، که دنیا ده بولغان همه نرسه الله نڭ اوز ملکنده گنه بولغان حالده شولارنی استه ب کسینه کرشکن کشیلرگه بیرگن کبک، بو غائیده گی نرسه لرینده بلورگه طریشان اجتهدلی بنده لرینه بلدرسه هیچ عجب توکلدر. یوقسه فن عالمرینڭ فن علمی ایله کیله چکده آی هم قویاش توتلو، بر معلوم وقتده یغمور یاوودن خبر بیرونده شول خبرلری تمام کوتکانچه چقغاننی کوره توروب همان شول اعتقاد مزده تورساق کوزلی صوقر بولورمز.

۷۴۹ — مَكْتُوبٌ فِی الْاِنْجِیلِ كَمَا تَدْبِیْنُ تَدَانُ وَبِالْكُیْلِ الَّذِی تَكْبِلُ تَكْتَالُ.

ترجمه: انجیل ده یازلغاندر: فی قیلسه نڭ شونڭ ایله جزالانورسڭ، نیندی اولچه و ایله اولچهسه نڭ، شونڭ ایله آلورسڭ.

ایضاح: بنده نڭ توتقان یولینه قاراب احترام کورسه تلور. خلق آراسنده کورکه م خلق، ایزگی عمل ایله مشهور بولغان کشی، خلق طرفندن تیوشلی احترامن کورگن کبک الله تبارک و تعالی طرفندن ده هیچ کیمولتمیچه جزاسن تابار. خلق آراسنده اعتبارلی بولوب، الله قارشونده ده بیوک درجه گه منهر اوچون مطلقا کورکه م خلقلی بولوب خلق ایله گوزدل اش قیلووی شرط. «فی ساجسه نڭ شونی اوررسڭ»، مقالی بو حدیثدن آڭلانوب سویله نگان بو نورغه تیوش.

بیشکک نرسه ال
زین نرسه ال
بیشکک

۷۵۰ — مِنْ الْبِرِّ أَنْ تَصِلَ صَدِيقَ أَبِيكَ.

ترجمه: آتاڭنىڭ دوستى ايله توتاشو، يىخىلىقدندىر.

ايضاح: طورمىش تجربەلەرن كۆرمەگەن، آتالاردىن ياشلىككە يېتىم قالغان يىكتلەر، اوزلەرىنە طورمىش يولى كۆرسەتۈر اۈچۈن ھەر وقت دوستقە محتاج بولادىر. اخلاقلىرىنە توشنوب، يەنە آلمانغان دوستلاردىن آتاسىنىڭ اوشانچىلى ايسكى دوستلارى آرتق بولوب شولاردىن آيرىلماسقە كېرەك.

۷۵۱ — مَنْ تَمَامَ التَّحِيَّةِ الْأَخْذُ بِالْيَدِ.

ترجمه: اۈچراشقاندە قول آلاش، سلامنىڭ تامامىدندىر.

ايضاح: آرادهغى كرلىرى بىرور اۈچۈن، اۈچراشقاندە سلام بېرىشوب، قول آلاشنى اسلام دىنى بىۈك سىتىلدىن سانانغان.

۷۵۲ — مَنْ تَمَامَ عِبَادَةِ الْمَرِيضِ أَنْ يَضَعَ أَحَدَكُمْ يَدَهُ عَلَى جَبْهَتِهِ وَيَسْأَلَهُ كَيْفَ هُوَ وَتَمَامَ تَحِيَّتِكُمْ بَيْنَكُمْ الْمُصَافَحَةُ.

ترجمه: آورو كشىنىڭ ماڭلاينە قولنى قويوب حالى صورامق، آوروڭنىڭ حالى بلونىڭ تامامىدىر. اۈچراشقاندە قول بېرىش، سلامنىڭ تامامىدىر.

۷۵۳ — مَنْ أَخَوْنِ الْخِيَانَةَ تِجَارَةُ الْوَالِي فِي رِعْيَتِهِ.

ترجمه: خيانتلرنىڭدە الوغراقى، تورەلرنىڭ اوز قول آستونىدە بولغان خلق آراسىدە سودا ايتولرىدىر.

ايضاح: اش باشىدە بولغان آدم دنيا شغلى ايله شغللەنوب، خلق خىدمىتىنە ضرر كىتۈرمەسەن اۈچۈن ملت طرفىدىن آلارنىڭ مەشىتلىرى تامين ايتلورگە تېۈش. ملت طرفىدىن مەشىتى تامين ايتلۇبدە سودا ايله شغللەنوب خلق فايدهسىنە ضرر كىتۈرگەن حاكم وتورەنى «خلىقغە خيانت» ايتۈچى دىب كۈرۈرگە تېۈش.

تنبيه: اماخلىقنىڭ طورمىشىنە كېرەك بولۇبدە توبان خلق طرفىدىن اشلەنە آلماي تورغان: تيمىر يوللار اشلەتۈ، پراخودلر يورتو كى اشلر خلق خىدمىتىنە ضرر كىتىرمە وشىرطى ايله ضررلى بولماسە كېرەك.

۷۵۴ — مَنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يَتَّبَاهَى النَّاسُ فِي الْمَسَاجِدِ.

ترجمه: آدملىرنىڭ مەسجىدلر ايله ماقتانۇۋى، قىامت علامىتىدندىر.

ايضاح: مەسجىدلرنىڭ بىۈك منارەلىرى، ماتور، كۈرنىشلىرى ملتنىڭ دوامى، ترقى ايتۈۋى اۈچۈن ھېچ فايده بېرە آلمادقلىرى اۈچۈن، رسول اكىرم آلارنىڭ ماتورلغىدىن، كۈبلىگىدىن بىگرەك خلىقنى علم نۇرى ايله نورلاندىروب، اعتقادلرن پاكلاۋگە اهمىت بېرگەن. اسلامىت

اۈچراشقاندە سلام بېرىشوب قول آلاشنىڭ تامامىدىر.

مسجدلارنىڭ كۈبلىگى، آلارنىڭ ماتورلىقى ايله توغل. بلكە علم نورى، علم ياردمى ايله بتون دنياغا تاراتلدى. عصر سعادتكە ياقن توروب، رسول اللەنىڭ تەلىماتىدىن چىتكە كىتمەگەن اسلام دنىياسىدە شول يول ايله باروب، مسجد كۈبلىگىدىن بىگرەك علم يورطالارنىڭ اهمىت بىرگەنلر. اول وقتىدەغى عالملىرىدە اوز فايدهلرن قاراب محله واقلاودن بىگرەك مەكتەپ مىدرسلرنى آرتدورورغە اجتەھاد ايتوب ھر قايسى شول يولدى خەمت ايتكانلر. اول وقتىدەغى بايلاردا دولتلىرىن مسجد زىننىتىنە طەمىچە، مىدرسلرنىڭ كىلەجىگە تائىن ايتەرلىك مول — مول وقۇلر قالدورغانلر. لىكىن بوما تور حەكم اسلام دنىياسىدە اوزاق ياشى آلەمچە خەلق علم يورطالاردىن صونوب، مسجدلارنىڭ ماتورلىقىنىڭ آلدانا باشلاغانلر. ملتىڭ دوامىنە خەمت ايتە تورغان مىدرسلر خرابە حالىدە بولسەدە مسجد مىنارەلرنىڭ بىۈكلىگىنە قاراب ايمانلرن ياكارتقانلر، بىر آولدى كرۈب اوقۇرلىق رەتلى مەكتەپ بولماسەدە اوزون مىنارەلى ماتور منظرەلى اوچ دورت مسجد تورغوزورغە آقچە قىزغانماغانلر. مەع التأسف بولاش ھەمان ئەلى بىزنىڭ آرمىزدە حەكم سورە. بىزنىڭ تاتار ملتى، آولنىڭ بايلىغىدىن، طورلىغىدىن سوز آچقاندا. آوللىرىدە دورت — بىش مسجد بولو ايله ماقتانا. بولايسە رسول اللەنىڭ كۆرۈر قىلغان نىسەسى بولوب، قىامت علامتلىرىدىن ساناغان قىتئەسىدۇر.

۷۵۵ — مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنيهِ.

ترجمە: بىندەنىڭ دىنىنىڭ كۈركەملىگى، فايدهسىز سوزلرنى قويۇۋەندەدر. ايتىپ: بتون جان ايلەرىنە طەبىئەت دنىياسىنە باش بولوب، دىيادە راھەت ياشار اوچون ياراتقان آدم بالاسىنىڭ طەبىئى ھەمە سوزىدە. اشلەگان اشنە ھەمە ھەركىتىدە بىر — بىر فايده كۆزدە تۇتۇلغان بولورغە تىبۇش. دىياسىنە يا آخىرىنە فايدهسى كۈرۈنمەگەن بۇش سوز سويلەو، فايدهسىز اشلەو انسانلىق ھالىنە موافق اشلە توگلدۇر. ھر بىر اشنە ھەم سوزىدە بىۈك بىر فايدهنى اويلاغان عقللى آدملىرى دىيادە مسعود ياشاگانلىرى ھالدا، فايدهسىز اشلر ايلە ھەم اوتىكارگەن كىشىلر دىيانىڭ بتون آغرلىق كۈتۈزۈرگە مەجبۇر بولالار.

۷۵۶ — مِنْ شُكْرِ النِّعْمَةِ إِفْشَاؤُهُ.

ترجمە: اللە تەالىنىڭ بىرگەن نەمەتنى فاش ايتىمىك. نەمەتكە شۇكرانە قىلىمىز. ايتىپ: اللە تبارك و تەالى بىندەلەرگە بىرگەن نەمەتلىرى بىراپىرىنە آلارنىڭ شۇكرانەسىن تەلىدۇر. بولايسە اوزىدە بولغان نەمەتنى كۈرسەتۈر ايلە بولۇر. اللەنىڭ بىرگەن نەمەتلىرى بىك كۈب تورلى بولغان كىك آلارنى كۈرسەتۈدە تورلەپچە بولادۇر. علم كىيى بىۈك نەمەتكە موافق بولغان كىشى شول، علمنى خەلققە تاراتۇ، اويىرەتۈ مال نەمەتنى وزىدە بولغان كىشى، درجەسىنە قاراب ماتور كىيىملىرى كىيىو، ماتور آطلار چىگۈم آشاو اوچو طورمىشنىدە سارائلىق قىلماسقە تىبۇش. بولايسە نەمەتنىڭ شۇكرانەسى بولادۇر.

۷۵۷ — مَنْ كُنُوزِ الْبِرِّ كِتْمَانُ الْمَصَائِبِ وَالْأَمْرَاضِ وَالْإِصْدَاقَةِ.

ترجمه: باشقه توشكان قايغولارنى، آوروولارنى هم بيرگن صدقهنى ياشرمك، يخشيلق حزينه لرنندىر.

ايضاح: بر- بر بختسزللكگه اوچراغان، يا قاطى آوروغه مبتلا بولغان كشى شولاردن خلاص بولور اوچون، طرشووى تيوش بولسده، «قضالى بولدم آورو بولدم خدمتكه ياراميم» ديب بتون دنباغه فاش ايتو انسانلىق شانينه موافق اش توكلدر. تله نچيلك، كشى ياردهمپنه صغماقلق هر حالده آدم بالاسينه خورلقلى بر اش بولغانلقدن هر كم اوز حالينه قاراب الله نك ياردهمپنه تاياسون.

۷۵۸ — مَنْ آتَاهُ اللَّهُ مِنْ هَذَا الْمَالِ شَيْئًا مِنْ غَيْرِ أَنْ يَسْأَلَ فَلْيَقْبَلْهُ

فَإِنَّمَا هُوَ رِزْقٌ سَاقَى اللَّهِ إِلَيْهِ.

ترجمه: الله تعالى بر آدمگه بو دنيا مالندن بر نرسهنى كشيدين صورامپجه بيرس قبول ايتسون، چونكه بو، الله نك آثار بيرگن رزقيدر.

ايضاح: اسلامپنده هر آدمگه اوز كوچينه تايانوب كون كورووى فرض بولوب تله نچيلك كى خورلقلى بر كسب حرام ايتلگان بولسده، بر كشيپك بولهك ايتوب بيرگن نرسهمن انسانيتكه احترام كورسه تور اوچون قبول ايتهرگه تيوشلى. بو اش خلق آراسنده دوستلق- اوشانچ تاراوغه سبب بولادر. لکن قاضى هم باشقه تورلى خلق خدمتنده بولغان مأمورلرگه هيچ بلمه گان موچارچه قاتناشوب تورماغان بر آدمك اشن بولدرور اوچون بيرگن نرسهسى، صدقه اسمى ايله پهرده لهنگان رشوت بولغانلقدن آنى آلو مطلقا حرام بولادر.

۷۵۹ — مَنْ آذَى الْمُسْلِمِينَ فِي طَرَفِهِمْ وَجَبَتْ عَلَيْهِ أَعْتَقَتُهُمْ.

ترجمه: بر كشى، مسلمانلارنك يورى تورغان يوللارنده آلارنى رنجتسه، مسلمانلارنك لعنتى اول كشيگه واجب بولور.

ايضاح: خلقنك راحت يورووينه ضرر كيتورهك نرسه لر قويو، آلارنك يوللارينه چوب چار تاشلاو، خلق اوتوب يورى تورغان اوراملرنى پچراق توتو همهسى خلقنى رنجتو بولادر. بازار اوراملرنده خلق يوليئه ماللار قويوب يولنى تارايتب خلقنى طنپسزلى تورغان كشيلىر موندن غافل بولماسقه تيوش.

۷۶۰ — مَنْ آذَى مُسْلِمًا فَقَدْ آذَانِي وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى اللَّهَ.

ترجمه: بر كشى، مسلماننى رنجتسه، ميني رنجتكان بولادر. بر كشى ميني رنجتسه، الله تعالى نى رنجتكان بولادر.

ايضاح: الله تبارك و تعالى هم رسول اكرم، مسلمانلارنك اوز آرا طنچ ياشاولرى اوچون قطعى حكملر قويغانلر. مسلمان قردهشن رنجتو، شول حكملرنى بوزو بولغانلقدن،

الله هم رسولینه قايتادر. هيچ گناهسز، طنچ ياشى تورغان بر كشيڭ اوستوندىن محكمه لرگه يورو (اشپونلىق قىلو) خلقن رنجتو بولغانلقدن، الله طرفندن تېوشلى جزاءه مستحق بولور.

۷۶۱ — مَنْ آذَى ذِمِّيًّا فَأَنَا خَصْمُهُ وَمَنْ كُنْتُ خَصْمَهُ خَصْمَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

ترجمه: بر كشى، ذمى نى رنجتسه، مين آنڭ دعوامى سى بولورمن. بر آدمڭ دعوامى سى مين بولسام، قيامت كون آڭار البته اوستون بولورمن.

ايضاح: مسلمان پادشاهسېڭ قول آستونده بولغان چيت دين كشيلىرىنه: «ذمى» اسمى بېرلوب، شولارنڭ طنچلىقن حاقلاو. مسلمان تورهلرينڭ وظيفه سېدر. اسلاميتده همه دين كشيلىرىنه احترام كوزى ايله قارالغانلقدن، اسلام قول آستونده بولغان ھە كشى اسلاميتنڭ حكملرى ايله فايدهلانه آلادر. اسلام مملككتنده مسلمانلر نيندى حقوقده بولسالار. اسلام دينينڭ كورسه توونچه بائقە دينده بولغان ذمى لرده شولوق حقوق ايله فايدهلانه آلالار.

۷۶۲ — مَنْ ابْتَغَى الْعِلْمَ لِيُباهِي بِهِ الْعُلَمَاءَ أَوْ يُمارِيَ بِهِ السُّفَهَاءَ أَوْ يَقْبَلَ افْتِدَاءَ النَّاسِ إِلَيْهِ فَالْيَ النَّارِ.

ترجمه: بر آدم، عالمر آراسنده ماقتانور اوچون ياييه نادان خلق ايله قچقرشر اوچون ياخلىقنڭ كوڭلن اوزينه نهيله ندرر اوچون علم اويره نسه. اول كشى اوطده بولور. ايضاح: علم بر بيوك عمل بولغانلقدن آنى اويره نگانده ملتكه خدمت ايتونى نيت ايتهرگه كيرهك. عالمر آراسنده يوقارى اورن توتوب، خلق آراسنده شهرت تابار اوچونگنه اوقوغان علمدن قيامتكه يارارلق هيچ فايده كورو ممكن توگلدلر. ۷۶۳ — مَنْ ابْتَغَى الْقَضَاءَ وَسَأَلَ فِيهِ شُفْعَاءَ وَكَلَّ إِلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَكْرَهَ عَلَيْهِ أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ مَلَكًا يُسَدِّدُهُ.

ترجمه: بر كشى خلق آراسنده قاضى بولورغه تلهسه، شونى بولدرور اوچون باشقهلاردن ياردهم سوراسه، الله تعالى بو كشي نى اوز ايركينه قويار. (حكم وقتنده آڭار هيچ توفيق بيرمهس) اگر بر كشى خلق كوچلهب قويسهلر، بو قاضيه حكم وقتنده توغرى يول كورسه تور اوچون الله بر فرشته يبارور.

ايضاح: اوز كوچينه اشانغان، قولندن اش كيلورلك كشى، مسؤليتلى خلق خدمتينه تورلى واسطهلر آرقلى كرورگه طرشمهس، بلكه آندى كشي نى ملت اوزى ازلهب تابار. كشى ياردهمى، مال قوق ايله گنه اش باشينه اوتورغان كشي دن، ملت هيچ وقت اوزينه فايده كوره آلمهس. محله خلقينڭ ذهنلرن ايسرتكچ ايله آغولاب، مال ياردهمى ايله

اوكاز آلمان امانلارنىڭ ملت باشىنى كۆيى ضرر كىتورگەنلرن. اوزلرىنىڭ خلق ايله طنج ياشى آلمانلارنى اويلاسهق بو حديثنىڭ چن مفھومىنى توشنورمز.

۷۶۴ — مَنْ ابْتُلِيَ فَصَبْرًا وَاُعْطِيَ فَشَكَرَ وَظَلِمَ فَغَفَرَ وَظَلَمَ فَاسْتَغْفَرَ
اُولَئِكَ لَهُمُ الْاَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ

ترجمە: بىر آدم بلاگە توشوب، شوگار حىر قىلسە، بىرلىگان نعمىتىگە شكرانە قىلسە، كشى طرفىدىن ظلم ايتلۇبدە آنى عفو ايتسە، ظلم ايتكەن كشى سىدىن عفو اوتىسە، بو كشىلەر ھەمە نچارلىقنى طنج بولۇپ، توغرى يولغە كوندىرلىگان آدملىرىدۇر.

۷۶۵ — مَنْ اٰثِمٌ عَلَيْهِ خَيْرًا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ وَمَنْ اٰثِمٌ عَلَيْهِ شَرًّا وَجَبَتْ لَهُ النَّارُ اَنْتُمْ شُهَدَاءُ اللّٰهِ فِي الْاَرْضِ.

ترجمە: سىز بىر آدمنى يىخىشلىق ايله ياد ايتسەڭىز، اول كشىگە جنت واجب بولۇر. اگر سىز آنى نچارلىق ايله ياد ايتسەڭىز، اول كشىگە، جەننم اوطى واجب بولۇر، سىز بىر يۈزىدە اللەنىڭ شامىلىرى سىز.

ايضاح: رسول اكرم صلى الله عليه وسلم نىڭ بو حىدىشنى مقصودى، ھەر كىمنى خلقنىڭ مەھبىتىن تابوغە قۇقدۇر بولسە كىرەك. دىيادە وقت خلق ايله گوزەل تركك ايتوب كىشلىك دىياسىمە فايده ايتەرگە طرىشقان آدم دىيادە وقت ھەر كىم قاشىدە قىدىرى كورلىگان كىيى وفاتىدىن سوڭدە آنىڭ اسىن احترام ايله ذكر ايتەرلىرى. شونىڭ نىتىجەسىدە اللە تبارك وتعالى بىر كىشىنى مەڭگۈلۈك سەادت يورطى بولغان جەننىتىگە كىرتۇر. نچار اخلاقى ايله خلقنى رىنجىتوب، آلارنىڭ كۆڭللىرىدە اوزى اولگىلىدە نچارلىق ايله ياد ايتەرلىرى بىر جراحت قالدۇرغان كىشى، اوزىنىڭ اخلاقىزلىقىنىڭ يىشى اولاراق مەڭگۈلۈك عذاب يورطى بولغان جەننىتىگە توشەچك. شونىڭ اوچۇن عامە ايله ماقىلانوب اش قىلۇرغە كىرەك.

۷۶۶ — مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَتَمَثَّلَ لَهُ الرَّجُلُ فَإِمَّا فَلَيْتَبَوَّأَ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ.
ترجمە: بىر كىشى خلقنىڭ آياق اوستىنى توروب الوغلاولرىن تەلەسە، اول كىشى جەننىدە اوزىنىڭ اوزىن ھەزىلەسون.

ايضاح: تەكبرىك قىلۇپ، باشقە آدملىرىدىن اوستونلىق دىعواسىدە بولۇپ، اسلام دىيىدە حرام بىر نەرسە بولغانلىقىدىن رسول اكرم آندىن سوڭ درجە ساقلاپ ئورغە قوشقان. اوزىنىڭ درجەسىنى ياكى كۈچىنى تايانوب. اوزىنى تەعظىم ايتىدۇر نىيىتىدە بولغان كىشىلەرنى جەننىتىگە عذابى ايله قۇرقتىغان. لىكىن خلق خىمىتىدە يۈرگەن بىر كىشى بىر عالمى اوز تەلەندىن باشقە خلق آياق اوستىنى توروب الوغلاسلار آندە ھىچ ضرر يوق. حق آندى فاضل آدملىرىنى شولاي احترام قىلغان كىشى ئوابلى بولۇر دىيگەنلىرى. اللەنىڭ سۈيىكلى پىيغەمبىرى مۇھەممەد ئالىھى السلام اوزىنى ھىچ الوغلاتۇپ نىيىتىدە بولۇپ تورۇب آڭا وارلىك دىعواسىدە بولغان امانلىرىنىڭ،

فقط بر اللهی الوغلاب عبادت قیلور اوچون بنا ایتلگان مسجد لرده خلقدن آیاق اوستینه توروب اوزلرن تعظیم ایتدولرینه هیچ معنی بیروب بولمیدر. اگر محترم اماملر اوزلری اول اشنی تله مه سه لر خلقه آکلاتو تیوش ایدی.

۷۶۷ - مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا حَسَرُ اللَّهُ فِي زُمْرَتِهِمْ.

ترجمه: بر آدم، بر قومنی سویسه، الله تعالی اول کشینی شولار جمله سندن قوبارور.

ایضاح: ملتئک بتونلگن صاقلو ملت بالالارینک اوز ملت لرنده بولغان ملی عادت لرنی صاقلاب. باشقه ملت لرنک تاثیرینه بیرلهمو ایله گنه بولا بلور. بر قوم اوزلرینک ملی عادت لرن، ملی بهیره ملرن تاشلاسه لار. اول ملت بتدی دیمک بولور. شونک اوچون بولسه کیرهک رسول الله، اوز ملی عادت لرن تاشلاب. چیت ملت لرنک عادتینه قرقغان، آلارنک تاثیرینه بیرلگن کشینی «شول ملت خلقی ایله برکه قوبارلور» دیگان. کوکلنده ملی طویعوسی بولوب، اوز ملتینه آزغنه محبتی بولغان کسی هیچ بر وقت مقدس ملتینه بتووینه، اوزی آندن آیرلورغه راضی بولا آلماس. ملت کبک مقدس بر نرسه نی صاقلی تورغان ملی عادت لرن، ملی بهیره ملرنی ممکن قدر یوغالتماسقه، آلارنک اهمیت لرن یاش بوونلرمزک یوره کلرینه سکدرو هر قایومزک ملی بورچیدر.

۷۶۸ - مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَصِلَ أَبَاهُ فِي قَبْرِهِ فَلْيَصِلْ إِخْوَانَهُ مِنْ بَعْدِهِ.

ترجمه: بر کسی قبرده گی آتاسینه ایرشوب آنی رضا قیلونی تله سه، آتاسینک فرده شلرینه توتاشون.

ایضاح: دنیا مشقینه اوچراب آتاسینک فایده لی کیگاشینه محتاج وقتنده آتاسینک قرده شلری هم آنک اوشانچلی دوستلرینک کیگاشینه تایانسون آلا ایله قاتناشوب تورسون.

۷۶۹ - مَنْ احْتَكَرَ حَكْرَةً يُرِيدُ أَنْ يُغْلِيَ بِهَا عَلَى الْمُسْلِمِينَ فَهُوَ خَاطِئٌ

وَقَدْ بَرَّكَتْ مِنْهُ ذِمَّةُ اللَّهِ وَرَسُولِهِ.

ترجمه: بر کسی خلقه ضرر ایتونی تله ب، خلق محتاج بولغان آشاملق نرهلرن جیوب تورسه، اول کسی ظور خطا قیلغان بولوب، اول کشیدن اللهنک هم رسولینک وعده سی بیزگن بولور.

ایضاح: الله تبارک و تعالی اسلام دینن قبول ایته چک کشیلرگه، اسلامیتنک همه حکملرن (شولار جمله سندن خلقه ضرر تیدر مه و، خلقنی رنجتمه و) آیرم، آچق ایتوب کورسه تکه نده اسلام دینن قبول ایتو ایله برابر شول حکملرنی ده اوستینه یوکلرگه تیوشلی ایکانن آچق صورتده آکلاتان.

شوکار راضی بولوب اسلامیتنی قبول ایتکان کسی قومسز نفسینه بیرلوب، فقیر خلقنک محتاج وقتنده بها آزانسبوب صاتی تورغان کسی - الله هم رسولینه بیرگن

وعدەسەن بوزغان كورلۇب، آلار دە اوزىنىڭ موڭار شىقت يار دەم ايتەرگە دىب بىرگەن وعدەلەردىن بىزەرلەر. اللەنىڭ يار دەمىنە رسول اكىمنىڭ شىقەتتىنە اوشانغان كىشى شوندى انسانىتىنىڭ قىلماسە كىرەك.

۷۷۰ - مَن اَحَدَتْ فِي اَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ.

ترجمە: بىر آدم اسلام دىنەن بولماغان بىر اشنى چىقارسە، اول اش مردوددر. ايضاح: رسول اكىم دىن سوڭ چىقارغان نەرسەلەرنىڭ ھەممەسىنە: بدعت، اسمى بىرلەدر. لىكن شول بدعتتەر ھەممەسى قبول ايتلى قايىتار لىماسقە تىيوش. اسلام دىنىنىڭ نىگىزىتە آرغىنە بولسە دە تەلقى بولوب اشلەنگان اش بدعت بولسە دە قبول ايتلورگە تىيوش. مثلاً اسلام دىنىدە بولغان يىڭلىك قاعدەسە بىنا ايتوب، نىندى كىنە تورلى يىڭلىك چىقار لىاسون ھەمەن اسلامىت قبول ايتەدر. فقط سوڭىندىن چىققان نەرسە دىنگە ھەم آنىڭ تەلىماتىنە خىلاف بولماسون. ۷۷۱ - مَن اَحْسَنَ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللّٰهِ كَفَاهُ اللّٰهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّاسِ

وَمَنْ اَصْلَحَ سَبِيْرَتَهُ اَصْلَحَ اللّٰهُ عَلَانِيَتِهِ.

ترجمە: اگىر بىر كىشى اللە ايله اوز آراسىدە بولغان ەملەرنى اللە رىضاسىنە موافىق قىلسە، اللە تەلى اول كىشىنىڭ خىلق ايله بولغان اش آنىڭ رىضاسىنە موافىق قىلور. بىر كىشى اوزىنىڭ ياشىرن نىتىدە توغرى بولسە، نىتىنە قاراب اللە آنىڭ تىشى ەملەدە توغرى قىلور. ايضاح: تورلى فىكر دە بولغان تورلى كىشىنى ھەمەن رىضالەندىرۈپ چىتون بىر اش بولسە دە، اللە تبارك و تەلى قوشقان يول ايله باروب، كوركەم خىلقى ايله خىلققە تالغان آدم بو اشكە موافىق بولور. آنىڭ ھەم، اشىدىن، ھەم سوزىدىن خىلق راضى بولور. بو ايسە اللەنىڭ ظور يار دەمىدر.

۷۷۲ - مَن اَحْسَنَ الرَّمَىٰ ثُمَّ تَرَكَهُ فَقَدْ تَرَكَ نِعْمَةً مِّنَ النِّعَمِ.

ترجمە: بىر كىشى اوق آتارغە او يىرەنۈبدە شوى تاشلاسا، اول كىشى اللەنىڭ بىۈك نەمەتلەردىن بولغان بىر نەمەتنى قويغان بولور.

ايضاح: بىندەنىڭ جىان و ناموسىن صاقلار اوچون اسلامىتدە قورال استەمەل ايتىۋ، اوق آتارغە او يىرەنۈ رىخت ايتلىگان. اللە طرفىدىن او يىرە تلىگان، حكومت طرفىدىن رىخت ايتلىگان قورالنى تاشلاپ، دشمانلىرى قولىدە مال يىا ناموسىن ئەرەم ايتىكان كىشى اللەنىڭ بىۈك نەمەتىنىڭ قىدىن بىلمەگان اوچون عىبلەنۈ قورقۇچى بار.

۷۷۳ - مَن اَخَذَ اَمْوَالَ النَّاسِ يُرِيْدُ اَدَاءَهَا اَدَّى اللّٰهُ عَنْهُ وَمَنْ اَخَذَهَا يُرِيْدُ اَنْلَاقَهَا اَنَلَفَهُ اللّٰهُ.

ترجمە: بىر آدم خىلق مالنى بىرۈ نىتى ايله آلسە، اللە تبارك و تەلى آنى اوتەرگە يىڭلىك بىرۈر. اگىر اول مالنى بىرۈر اوچون آلسە، اللە اول كىشىدىن آنى بىرۈر.

ایضاح: نیتینه کوره جزاسن تابار. ایزگی نیتده بولغان آدم هر وقت الله نڭ یاردهمینده
ایرشکان حالده، نچارلقده نیتی بولغان آدم هیچ وقت الله دن یاردهم کوره آلماس.
۷۷۴ — مَنْ ادَّعى مَالِيَسَ لَهُ فَلَيْسَ مِنَّا وَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ.

ترجمه: بر کسی اوزینک ملکنده بولماغان نرسه فی مینم دیب دعوا قیلسه، اول کسی
بزدن توگلدر. اول کسی جهنده اوزینه اورن حاضراسون.

ایضاح: بزنک شریعتده اوز نرسه سی توگلگن بله طوروب، شوکار مینم نرسه م دیب
یابشو، شونی دعوا قیلو الوغ گناهلردن صانالادر. سودا کشیپینک بر آدم نڭ مالن باصوب
قالووی، ایگونچینک کورشی ییرن کروپ صوقالادی، بر محررنک کشی کتابندن رخصت سز
بر نرسه فی کوچرووی همه سی شول جمله گه کروپ، همه سی شول حدیث ایله قورقتولالار. بو
اشنی «لال» دیب دعوا قیلغانده الغیاذ بالله کفر قورقنچی بار دیب روایت قیلالار.

۷۷۵ — مَنْ ارَادَ أَنْ يُسْتَجَابَ دَعْوَتُهُ وَأَنْ تُكْشَفَ كُرْبَتُهُ فَلْيَفِرَّ جَنْبًا عَنْ مَعْسِرٍ.

ترجمه: بر آدم دعاسینک قبول بولنوو، اوزنده بولغان مشقتلرنک کیتوون تله سه،
مشقته توشکان ققیرنک مشقتن آچسون.

ایضاح: الله تبارک و تعالی هر بنده نڭ خلق ایله معامله سینه قاراب اش قیلادر.
طورمش آغلرقلنده قالغان ققیرلرنک طورمشلارینه یکلک بیرگان کشینک، تله گان نرسه لرن
بیروب، بتون مشقتلرن یبارگن حالده، انسانیت دنیا سینه شفقت کورسه تمه گن قاطی
کوکلی آدمگه اوزی کبک قاطیلق قیلور. آنک صوراغان دعالرن قبول ایتسه مشقتلرینه
یکلک بیرمه س.

۷۷۶ — مَنْ ارَضِيَ سُلْطَانًا بِمَا يُسَخِّطُ رَبَّهُ خَرَجَ مِنْ دِينِ اللَّهِ.

ترجمه: بر آدم الله نڭ آچووینه سبب بولورلق اشنی قیلوب سلطاننی رضا قیلسه،
ول کسی الله نڭ دینندن چغار.

ایضاح: دیننک ترقیی، خلقنک طنجلغی اوچون طرشقان سلطاننک اشنده یاردهم
ایتشمک، آنی ممکن قدر رضالاندرمق الله نی رضا ایتو کبی بولادر. لکن خلق خدمتندن
چیتده توروب، بتون عه رن کیف صفاده، ماتور جاریه لر ایله اویناب اوتکارگن سلطاننی
معصوم قز بالالارنی جاریه ایتوب جییو، مکتب مدرسه لر یابدرو، جمعیت خیریه لر فی
بیکله توکبی، الله نڭ قهرینه سبب بولا تورغان نرسه لر اشله ب رضا ایتو، الله تبارک
و تعالی نڭ اویره تکان دینندن چغو بولادر.

۷۷۷ — مَنْ ارَضِيَ النَّاسَ بِسَخَطِ اللَّهِ وَكَلَّمَ اللَّهَ إِلَى النَّاسِ وَمَنْ اسْخَطَ

النَّاسَ بِرِضَاءِ اللَّهِ كَفَاهُ اللَّهُ مَوْنَةَ النَّاسِ.

ترجمه: بر آدم اللہ نڱ آچووينه سبب بولغان نرسه ايله خلقنى رضا قيلسه، اللہ تعالى اول كشيگه اشن خالقنه تابشورور. اگر اللہ رضا بولا تورغان اش ايله خلقنى آچولاندرسه اللہ آنى خلقنڱ مشقتندن صاقلار.

ايضاح: هر بنده خصوصا خلق خدمتنده بولغان كشيلىر ممكن قدر خلقنى اوزلرندن راضى ايتوب، آلارنڱ محبتلرن اوزينه تارتورغه تيوش. لكن خلقنى راضى ايتيم ديب اللہ حرام قيلغان اشلرنى اشلهو، حرام بولغان سوزلرنى سويلهو، خلقنى رضاله ندرسه ده اللہ نڱ آچووينه سبب بولور. خلق راضى بولامى، يوقى ممكن قدر خلقدن آيرماسقه تيوش. محله بابينڱ كيڤينه قاراب توغريلقنى ياشرگه اماملرنڱ قباچ حاللى بو حديثكه آچق مثال بولورغه يارار.

۷۷۸ — مَنْ اسْتَعَاذَكُمْ بِاللَّهِ فَأَعِيذُوهُ وَمَنْ سَأَلَكُمْ بِاللَّهِ فَأَعْطُوهُ وَمَنْ دَعَاكُمْ فَأَجِيبُوهُ وَمَنْ صَنَعَ إِلَيْكُمْ مَعْرُوفًا فَكَافُوا فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا مَا تُكَافُونَهُ فَادْعُوا لَهُ حَتَّى تَرَوْا أَنَّكُمْ قَدْ كَافْتُمُوهُ.

ترجمه: بر آدم سزگه اللہ اسمى ايله صغنسه، آنى صاقلار. اللہ اسمى ايله صورغان كشيگه بيرگىز، چارغان بيرگه بارگىز، اگر سزگه بر آدم يخشيلق قيلسه، آڭار مكافه بيرگىز، اگر مكافت بيروركه بر نرسه تابمه سه ئىز، آڭار يخشيلق تلهب دعا قيلگىز، تا آنڱ مكافتن تمام ايتدم ديب بلگانچه.

ايضاح: رسول اللہ صلى اللہ عليه وسلم، بىزگه پاك اعتقاد ايمان اويره تكان شكلى اوڭ خلق ايله معامله ايتونڱ يوللارنده اويره تكان. رسول اكرمنڱ اويره تونچه بىز اوزمىز نڱ جانمىزنى نچوڭ صاقلاساق اوزمىزنى ياردهم صوراب صغنغان كشيلىرىده شولا يوق صاقلارغه تيوشليمىز. اوزمىزگه يخشيلق ايتكان، بىز نڱ اوچون خدمت كورسه تكه ن كشيلىرگه اوز طرفمىزنى ممكن بولسه يخشيلق ايتو يايسه آڭار هر وقت خير خواهانه دعاده بولورغه بورچليمىز.

۷۷۹ — مَنْ اسْتَعْمَلَ رَجُلًا مِنْ عَصَابَةٍ وَفِيهِمْ مَنْ هُوَ أَرْضَى لِلَّهِ مِنْهُ فَقَدْ خَانَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالْمُؤْمِنِينَ.

ترجمه: بر آدم بر قومگه بر كشيلى باش ايتوب قويسه، اول قوم آراسنده بو كشيلىر آرتغراق مستحق كشى بولسه، موى قويوچى كشى اللهغه هم آنڱ رسولينه وبارچه مؤمنلرگه خيانت قيلغان بولور.

ايضاح: بىز نڱ اسلاميتده اماملق مسئلهسى وباشقه خدمت اورنلىرى هيچ برسى وارث ترتيبى ايله توڭل، خلق خدمتبنه كم موافق، ملت اوچون كم فايدهلى بولورلىق كورنسه شول بولورغه تيوش. لىكن بىز نڱ ملتده بو اصول كوب اش كوره آلى، بلكه

هیچ ملت اوچون یاراقسز بولسده حضرت بالاسی ملابولا، ایشان بالاسی ایشان بولا. ملت اوچون فایدهلی خدمت ایتهرلك اشلكلی عالمر بار چاغنده اوزینك نادان مخدومین امام ایتکان حضرتلر، قارط حضرت فاتحه‌سینه صاتلوب شونی قیلورغه طرشقان محله کشیلری، شوندی مستحق بولماغان مخدوم لرنی آز بر صدقه‌غه صاتلوب تصدیق قیلغان. اوکاز بیرگان قاضی افندیلر همه‌سی ملت خائیلری، الله دشمانلری بولوب کور نورلر.

۷۸۰ — مَنِ اسْتَعْمَلَنَاهُ عَلَى عَمَلٍ فَرَفَنَاهُ رِزْقًا فَمَا أَخَذَ بَعْدَ ذَلِكَ فَهُوَ غُلُولٌ.

ترجمه: بز بر آدمی بر اشکه باش ایتوب قویوب، آگار تیوشلی رزقن بیرسهك، شوندن صوڭ آلمان نرسه‌سی، خیانت بولور.

ایضاح: ملت اوزینك اش باشند بولغان بالالارندن اوزینه خدمت کتوده فی قدر حقلی بولسه، آلارنك حاجت‌لرینه یتهرلك قدر وظیفه بیروب آلارنك معیشتلرن تأمین ایتهرگده شول قدر اوک بورچلیدر. معیشتلری تأمین ایتلمه‌گن مأمورلر، توگل خدمت ایتو، بلکه شرعا حرام بولغان رشوتکه بیروب ملتنگ تاملر قورتورغه سبب بولورلار. لکن ملت طرفندن تیوشلی قدر یاردهم کورگانندن صوڭ رشوتکه صاتلسه اول کشی قیامت کون شول آلمان نرسه‌سی ایله بوغاولانوب کیتورلور.

۷۸۱ — مَنِ اسْتَعْمَلَنَاهُ مِنْكُمْ عَلَى عَمَلٍ فَكْتَمْنَا مَخِطًا فَمَا فَوْقَهُ كَانَ ذَلِكَ غُلُولًا يَأْتِي بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

ترجمه: سزنگ آراکزدن برگزنی بر اشکه عامل، باش ایتوب قویساق اول بزدن بر اینه اوچی یا آندن کچکنه بر نرسه‌فی یاشرسه، بواشی بزگه خیانت بولوب، شول یاشرگن نرسه‌سی ایله قیامت کون قول آیاغی بوغاولانوب کیتورلور.

ایضاح: خلق اوچون فایدهلی اشلراشلو، خلقغه توغری یول کورسه تو، اش باشند بولغان مأمور و اماملر قولنده بولغانلقدن، البته آلا تو بهن خلقنگ ذهن ایرشه آلماسلق، کوزی کوره آلماسلق نچکه سرلرنیده بلورلك او تگون ذهنلی، آچق کوزلی کشیدن بولورغه تیوش، خلق فایده‌سینه طرشغه سوز بیروب اش باشینه منگان آدم، خلقدن بر نرسه‌فی یاشرسه یا اوزی فاضل بولوب قالسه، بتون ملت خلقینه خیانت ایتکان بولوب، قیامت شول کشیلر آلدنده قول آیاغی بوغاولانغان حالدو قوبارلور.

۷۸۲ — مَنْ اشْتَرَى سَرَقَةً وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهَا سَرَقَةٌ فَقَدْ شَرِكَ فِي عَارِهَا وَائْتِمَاهَا.

ترجمه: بر آدم اورلانغان نرسه‌نگ نیندی مال ایکانن بله توروب صاتوب آلسه، بوکشی شول مالنی اورلاوده هم گناهنده اورتاق بولور.

ایضاح: مملکت طنجلقن، خلق راحتن ییارگن اوغریلقغه قارشى تورو بتون خلقنگ بورچی بولغان حالدو، بر آدم شولارنگ اورلاب کیتورگن ماللرن یاشرسه، بوکشی آلارنگ

اوغریلقلارینه یاردهم ایئتوب. خلق تالانوغه سبب بولغانلقدن اوغریلار کورگن جانی بوده کورورگه تیوش.

۷۸۳ - مَنْ أَطْعَمَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ شَهْوَةً حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ.

ترجمه: بر آدم مسلمان قرده شینک کوکلی تله گن آشی آشاتسه، الله تعالی اول کشینی جهنم او طینه حرام قیلور.

۷۸۴ - مَنْ أَصَابَتْهُ فَاقَةٌ فَأَنْزَلَهَا بِالنَّاسِ لَمْ تُسَدَّ فَاقَتُهُ وَمَنْ أَنْزَلَهَا بِاللَّهِ أَوْشَكَ اللَّهُ بِالْغِنَاءِ إِمَّا بِمَوْتٍ عَاجِلٍ أَوْ غِنًى عَاجِلٍ. وفي بعض الروايات «يموت آجل» بدل عاجل

ترجمه: بر آدمگه فقیرک توتاشوب شونی خلققه بلدرسه، آنک فقیرلگی طوترلماس، اگر شول حاجتن اللهغه بلدروب اللهدن سوراسه، الله تعالی آکار تیز اولوم بیروب یایسه تیز بایلق بیروب شول فقیرلگندن قوتقار.

ایضاح: محتاجلقد قالدان آدم تله نچیلکگه اویرنسه، شول کسبندن هیچ وقت قتولا آلماس. احتیاجی بولماغاندهده همان شول کشیکه بیرلور. نهایت بتون عمرن کشی قابقاسی توبنده اوتسکارور. شونک اوچون هر کم محتاج وقتنده هیچ کمگه صغنیچه اوز کوچی ایله اللهنک یاردهمینه تایانورغه تیوش.

۷۸۵ - مَنْ أَطْفَأَ عَنْ مُؤْمِنٍ سِيمَةً كَانَ خَيْرًا مِّنْ أَحْيَا مَوْتُهُ.

ترجمه: بر آدم مؤمننک گناهن یاشرسه، یاشلی اوترلگن قز بالانی ترگزووی خیرلیرک بولور.

ایضاح: جاهلیت زماننده عربلر تربیه آغرلقدن قورقوب، گناهسز یاش قز بالانی تربیلگی کوموب اوتره تورغان بولغانلر. من، شوندی معصومه یاش بالانی مظلومه نه اولومدن قوتقارغان کشی نیندی طور ثوابقه موفق بولسه، مؤمننک ناموسی یوغالورغه سبب بولغان بر گناهن یاشروب قالدردان کشیده شوندی اوق بلکه آندنده آرتق ثوابقه موفق بولور.

۷۸۶ - مَنْ أَطْلَعَ فِي بَيْتِ قَوْمٍ بِغَيْرِ إِذْنِهِمْ فَقَدْ حَلَّ لَهُمْ أَنْ يَقْتُلُوا عَيْنَهُ.

ترجمه: بر آدم اوزلرینک رخستندن باشقه بر قومنک اوی اچینه قاراسه، اوی خواجه سینه مونک کوزن چغارو حلال بولور.

ایضاح: عائله طورمشنده تورلی واقعه لر بولوب، شولار جمله سندن چیت کشیکه بلدرووی ممکن بولماغان یاشرن اشلرده بولادر. شونی اعتبارغه آلوب، اسلامیت: چیت کشینک رخستسز بر اویگه کروون یا تهرزه سندن قاراون حرام ایستکان.

۷۸۷ - مَنْ أَطْلَعَ فِي كِتَابِ أَخِيهِ بِغَيْرِ أَمْرِهِ فَكَأَنَّمَا أَطْلَعَ فِي النَّارِ.

مک بر حدیث ۱۸.

ترجمه: بر آدم مسلمان قرده شینه مخصوص بولغان یازوغه رخصتسز قاراسه، اول
کشی اوزینه اوطنی واجب ایتدرگن نرسه که قاراغن کبی بولادر.
ایضاح: کشیک دنیا سنده بنده نك اوزی نه ضرور بولوب کشیکه بلدروی
مطلوب بولماغان سرلری یاشرن دفترلرده یازوب صاقلو عادت ایتلگان. بر کشی
قرده شینه شوندى سر ایتوب صاقلانه تورغان یازو وینه قاراسه، اوزینه اوطنی واجب
ایتدرگن کبی بولادر.

۷۸۸ — مَنْ أَعَانَ مُجَاهِدًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ غَرِمًا فِي عُسْرَتِهِ أَوْ مُكَاتِبًا فِي رَقَبَتِهِ أَظَلَّهُ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا لِلَّهِ.

ترجمه: بر آدم الله یولنده صوغش قیلوب یوری تورغان کشیکه یاردم ایتسه
یا یسه بورچلی کشیک آغر وقتنده یاردم ایتسه یا یسه خواجه سی طرفندن یازو بیرلگان
قلنگ آزاد بولو وینه یاردم ایتسه، الله تعالی بوکشی نی هیچ بر کوله که بولماغان کونی
اوز کوله گه سنده صاقلار.

ایضاح: الله رضایی مملکت طنچلغی اوچون مقدس جانن قرغانیچه دوشمانه
قارشى تورغان عسکرنگ کیرهك یاراقلرن طوترو، آلارنگ کوکلرن طنچلاندرو اشى
اسلامیت طرفندن ۱۳۰۰ یل الک تأمین ایتلگان.

۷۸۹ — مَنْ أَعَانَ عَلَى خُصُومَةٍ بَظْلٍ لَمْ يَزَلْ فِي سَخَطِ اللَّهِ حَتَّى يَنْزِعَ.

ترجمه: بر آدم حقسز ظلم ایله دعواله شکن کشیکه یاردم ایتسه، شول یاردمندن
قایتقانیچه الله نك آچو ونده بولور.

۷۹۰ — مَنْ أَعَانَ ظَالِمًا لِيُدْحِضَ بِبَاطِلِهِ حَقًّا فَقَدْ بَرَّئْتُ ذِمَّةَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ.

ترجمه: بر آدم ظالم کشیک باطل سبیلر ایله حقلقنى بترو وینه یاردم ایتسه،

اول کشیدن الله نك هم رسولینگ وعده سی بیزگن بولور.

ایضاح: ملت آراسنده حقلق حکم سورگان وقتنده غنه خلق راحت، طنچ یاشى
آلاچغن اعتبار ایتوب، اسلامیت، هر نرسه دن بیگرهك خلق آراسنده بولغان حقسز
ظلملرنی بتروب، شونك اورنینه حقلق اورنانشدروغه اهمیت بیزگن. حقسزغه ظلم
ایتوب بر کشیک حق ضایع ایتسکن وقتنده یالغان شاهد بولوب بارو، یا یسه مسکو
بایلارندن آلغان بورچن توله مسکه قرار قیلغان کشیک کیمتن اوز اسمینه کوچرو کبی
اشلر ایله حقسزنی حقلیدن اوستون چغاررغه طرشقان آدملر همه سی الله ورسول الله نك
ذمه سندن چغوب، آلاردن هیچ وقت یاردم کوره آلماسلر.

۷۹۱ — مَنْ اعْتَذَرَ إِلَيْهِ أَخُوهُ بِمَعْدِرَةٍ فَلَمْ يَقْبَلْهَا كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْخَطِيئَةِ مِثْلُ

صَاحِبِ مَكْسٍ.

ترجمه: بر آدم مسلمان قرده شينڭ خطالى ايله قىلغان گناهي اوچون اوتنگان اوتنچن قبول ايتمهسه، اول كشي فقيرلر اوچون جيعان صدقه سن كيموتوب بيرگه ن كشي شيكلي گناهي بولور.

ايضاح: عفو و مرحمتي اوزينڭ بيوك صفاتلرندن صاناغان الله شولوق مرحمتي اسلاميتنڭ ده نيگزندين قىلغان. اسلام دينينڭ تله ونچه مسلمانلر اوز آراده عفو و مرحمتي هر نرسه دن آلدە توتوب، اوزندن عفو اوتنگانلرني عفو ايتووي تپوش. عفو و مرحمتدن يراق تورغان قاطي كوكللي آدم، فقيرلر اسميله فايده لانوب جيعان عشر وزكاتلرني اور نيته تاپشرمي خيانت ايتكان كشي ايله بر درجه گناهي كورلوب، عذابلريده بر توسلي بولور.

۷۹۲ — مَنِ اعْتَزَّ بِالْعَبِيدِ اَذَلَّهُ اللَّهُ.

ترجمه: بر آدم قللرينڭ كوبلگي ايله ماقتانسه. اول كشينى الله تعالى خورلقغه توشور. ايضاح: جاهليت عربلرينڭ ايڭ ماقتاولي كسبلرندن بولغان قل ايله سودا ايتوني اسلام ديني ممكن قدر بترو يا بولماسه آزايتو اوچون آزغنه بر گناه اشله گه ن كشيگه قل آزاد ايتوني فرض قىلو، جاهل عربلر كبي قللرينڭ كوبلگي ايله ماقتانغان كشيلىرى اوزلريده شوندى بر خورلقغه توشو كبي نرسه لر ايله قورقتو كبك يوللار قويغان. هم شونڭ آرقاسنده عربلر آراسنده ايڭ شهرت تابقان قلمق مسئله سي تيز زمانده كيموگان.

۷۹۳ — مَنِ اعْتَقَ رَقَبَةً مُّسْلِمَةً اَعْتَقَ اللَّهُ بِكُلِّ عَصُوٍ مِنْهَا مِنْهُ مِنَ النَّارِ

حَتَّىٰ فَرَجَهُ بِفَرَجِهِ.

ترجمه: بر آدم مسلمان بولغان قلني آزاد ايتسه، الله تعالى اول قلنڭ هر بر اعضاسي برابرينه بو كشينڭ اعضالرن جهنم اوطندن آزاد قىلور. حتى عورقي برابرينه مونڭده عورتن آزاد ايتهر.

۷۹۴ — مَنِ اغْبَرَّتْ قَدَمَاهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ.

ترجمه: بر آدم الله يولنده يوروب آياقلرن توزانلاندرسه، اول كشينڭ آياقلارن الله جهنم اوطينه حرام قىلور.

ايضاح: اوز تربيه سنده بولغان كشيلىرنڭ تربيه لري اوچون طرشوب سودا ايتو، اوزينه هم ملت بالالارينه ياردهم ايتوب آلارنڭ سعادتلرينه سبب بولورلق علمني اويره نو اوچون مشقتلي سفرلرده يورو، محتاج وعاجزلقده قالغان فقير ومسكينلر حالن يكله ايتو اوچون ياردهم جيوب يورو هم باشقه تورلي خلقغه فايده كيتوره تورغان

يوللارده يورو همهسى الله يولنده يورو بولغانلقدن، شولارنىڭ بىرسىگىنە بولدرور
اوچون يورگەندەدە اللہ تبارك وتعالى قورقنچلى عذابى اول كشيگە حرام قىلغان بولدرگەن.
۷۹۵ — مَنْ اغْتَابَ عَدُوَّهُ أَخُو الْمُسْلِمِ فَلَمْ يَنْصُرْهُ وَهُوَ يَسْتَطِيعُ نَصْرَهُ

أَذَلَّهُ اللَّهُ تَعَالَى فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ.

ترجمە: بر آدمنىڭ قارشىدە مەسەمان قىرغەشى غىيەت ايتلىگانده كوچى يته تورروب
آكار ياردم ايتەسە، اول كشىنى الله تعالى دىنا هم آخترندە خور قىلور.
ايضاح: بر كشىنىڭ اوزى ياراتى تورغان بر عيىن سويلەو: «غىيەت» اسمندە
بولوب الله تعالى طرفندىن شدتلى صورتندە حرام ايتلىگان. خلق آراسىنە شوندى فتنە
سالوچى غىيەتنى تاراتماس اوچون عيىن ذكر ايتلىگان كشى طرفندىن بولوب غىيەتچىنىڭ
سوزى بىتمەك. هر مسلمانغە بورچ ايتلوب، شول بورچىن اوتەمەگەن كشى بر- بر كوندە
اوزى خورلققە توشو ايلە قورقتلغان. غىيەتچى كشىنىڭ نىندى حالگە قالاچقى شوندى
آكلانسە كىرەك.

۷۹۶ — مَنْ أَفْتَى بِغَيْرِ عِلْمٍ كَانَ إِثْمُهُ عَلَى مَنْ أَفْتَاهُ وَمَنْ أَشَارَ عَلَى أَخِيهِ
بِمَا يَعْْلَمُ أَنَّ الرُّشْدَ فِي غَيْرِهِ فَقَدْ خَانَهُ.

ترجمە: بر آدمگە علمسز فتوا بىرلسە، آنىڭ گناھى فتوا بىروچىگە بولور. اگر
اوزندىن كىڭاش سوراغان كشيگە توغرى يولنى بلە تورروب، خطا يولنى كورسەتسە،
اول كشى قىرغەشىنە خىانت قىلغان بولور.

ايضاح: انسانيت دىياسندە هر آدم اوزىنە كىدەكلى نرسەلەرنى، فايدهلى يوللارنى
بلوب بىرە آلمانغانلقدن اوزى قارشىدە بىلملى دىب اوشانغان كشىنىڭ سوزىنە قاراب
اش قىاورغە مجبور بولادر، كە شونىڭ اوچون الله تعالى آرامزغە بىوك عالملىر بىبارگەن.
فتوا سوراغان كشى بىلمى تورروب فتوا بىرورگە باطرحىلىق قىلەسە آنىڭ گناھى الەتە
نادان كشيگە بولمى، بلكە بىلمىچە فتوا بىرگەن كشيگە بولادر. شونىڭ كىمى اوك طورمش
مسئەلەرى توغرىسندە كىڭاش سوراغان كشيگە يورى خطا يول كورسەتوب آكار ضرر
اشلەسە اوزىنىڭ قىرغەشىنە خىانت ايتكان بولوب خائىنلر كورە تورغان جزانى كورەچك.
۷۹۷ — مَنْ أَقَالَ نَادِمًا أَقَالَ اللَّهُ عَثْرَتَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

ترجمە: بر آدم صاتوب آلغان نرسەسىنە اوكتوب، قايتاروب بىرورگە تلەگەن
كشىنىڭ اوتتچىن قبول قىلوب قايتاروب آلسە، الله تعالى اول كشىنىڭ گناھلىرى برابرەنە
بولغان جزاسىن عفو قىلور.

ايضاح: سودا عالمندە بعض وقت بر نرسەنى كىرەكسەنوب آلوبدە صوڭندىن آلوبىنە
اونو. ياپسە بر نرسەنى صاتوب، صوڭندىن، نىك صاقتانىنە اوكتە تورغان كشىلر

بولووی ممکن. منه شوندى اشلەگەن اشيەنە اوكتوب، قايتار شونی نلەگەن كشيگە شفقت ايتوب، قايتار ورغە رضا بولسە، اول كشي الله تعالى طرفندن شوندى اوق شفقت كورر.
۷۹۸ — مَنْ اقْتَبَسَ عِلْمًا مِنَ النُّجُومِ اقْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ السَّحَرِ زَادَ مَا زَادَ.

ترجمە: بر آدم علم نجومدن بر علمى اویره نسه، اول كشي سحر علمندن بر نرسەنى اویره ننگان بولور، مونك علمى ارتقان صاين گناهيده آرتادر.

ايضاح: اوتكون ذهني آچق كوزلى آدملىر بير يوزنده بولغان همه نرسەلرنى اوز فايدهلرينه خدمت ايتدرگەن كبك، كوك عالمده گى نرسەلردندە فايده ايتە آلورلار. بزك بيوك عالمزمده موندن نيچە عصرلر اول كوك عالمده گى، قرياش، آي هم يولدوزلرنك حركتينه قاراب، يولدان آداشقان كشي اوزينك بير شارينك قاي طرفندە ايكانن بلونك امكانن تابوب. قارانعو تونلردە يولدن آداشقان، قبلەك قاي طرفندە ايكانن بامەگەن اورنلردە كوك عالمده گى يولدوزلردن فايدهلانونب شولارنى بلورك قدر علم نجومنى اوقو تيوش ديگانلر. حق علم نجوم آرقلى هوانك آلامشوو كبي نرسەلرنى بلو ممكن بولسەدە، خلقنك اعتقادى بوزلو خوفيلە آندن طيغانلر يعنى احوالنك آلامشووينه علم نجومك تأثيرى بار ديب اعتقاد قيلونى حرام كورگانلر.

۷۹۹ — مَنْ اقْتَطَعَ اَرْضًا ظُلُمًا لَقِيَ اللَّهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضَبٌ.

ترجمە: بر آدم اوزينه تيوشلى بولماغان ييرنى ظلم ايتوب، كيسوب آلسە، اول كشي اللهك آچووينه اوچرار. *

ايضاح: بير يوزنده بولغان طبعى بايلقلاردن فايدهلانوندە بتون انسانيت دنياىى بر حقوقدە بولورغە تيوشلى بولسەدە، دنياك قارانعو زمانندە كوپچيلر كوپسزارنى اوز فايدهلرينه خدمت ايتدرگەن جاهليت زمانندە بايارار، تورەلر اوزلرينك كوكللرى تلەگەن قدر ييرنى كيسوب آلغانلردە، شونى اوزلرينك اصل ملكلرى ايتوب اعلان قيلغانلر. حق بيچارە قارە خلق اوز ييرلردە اوسكان ايكونلرنى ظالم لرنك ملكى صاناب، اوز قوللارى ايله اشلەب تاپشورغە مجبور بولغانلر.

۸۰۰ — مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلًا فَلْيَعْتَزِلْنَا وَابْعَثْ لَنَا مَسْجِدَنَا وَلْيَقْعُدْ فِي بَيْتِهِ.

ترجمە: بر آدم صوغان وصارمصاق كبي ايسلى نرسەلرنى آشاسە، اول بزدن آيرلسون، مسجدمىزگ، كيلەسون، اؤيندە اوتورسون.

ايضاح: پاكلك نيگىزىنە قورلغان اسلام دينى ممكن قدر پاك همه صاصى ايسلردن آرنوب يورونى تلى. خصوصاً خلق كوب جيولا تورغان اورونلردە آندى نچارقلاردن، صاصى نرسەلر آشاودن صاقلانورغە آيروچە قوشقان. بيوك مجلسلردە طور تاوش ايله كيكروب، خلق آراسينه نچار ايس تاراتونك اسلاميت طرفندە نيندى اوروون توتقانن بو حريثدن بلوب بولسە كبرەك.

۸۰۱ — مَنْ أَنْتَهَبَ فَلَيْسَ مِنَّا.

ترجمه: بر آدم كسيكه مالان تالاب، قهرلەب آلسە، اول كشي بزدن توگلدەر.
ايضاح: اسلاميتده هر كشي كيرەك شهر طورمشنده، كيرەك اول طورمشنده، كيرەك قارانغو يواده بولسون همان طنچ راحت ياشاوي، مالينك سلامت بولووي تيوش. خلقي طنچسزلا ندرغان، يولچي لارنك كوئلينه قورقو توشرەن كشيلا اسلام ديني ايله فايده لانه آلاسلر.

۸۰۲ — مَنْ أَنْظَرَ مَعْسِرًا فَلَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ مِثْلُهُ صَدَقَةٌ قَبْلَ أَنْ يَحِلَّ الدِّينُ فَإِذَا حُلَّ الدِّينُ فَأَنْظَرَهُ فَلَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ مِثْلَهُ صَدَقَةٌ.

ترجمه: بر آدم بورچلي كشيگه مهلت بيرسه، اول كشيگه مهلت بيرەن كونلري قدر صدقه ثوابي بيرلور. بورچ تولو ووقتي كيلگەچ يينه دن مهلت بيرسه، هر كونگه ايكي الوش صدقه ثوابي بولور.

ايضاح: بورچن تولو و قصدنده بولوبده بر تورلي اوگايسزلقغه اوچراب وقتنده تولەرگه كوچي يتمه گەن كشيگه مهلت بيروب، اشن دوام ايتدرو، عقل قارشنده نيندي محترم سانالسه اسلاميتدهده شولا يوق محترم سانالادر. شوندي انسانيت كورسه تكەن كشيلا الله تعالى قارشنده مال ايله صدقه بيروب ثواب تابقان كشيلا نك درجه سينه ايرشه آلور.

۸۰۳ — مَنْ بَاتَ حَالًا مِنْ طَلَبِ الْحَلَالِ بَاتَ مَغْفُورًا لَهُ.

ترجمه: بر كشي حلال كسب ايله رزق ازلب. آروب يوقلاسه، آنك همه گناهلري يارلقانش حالده كيچ اوتكارور.

ايضاح: دنيا تركلگي، عائله طنچلغي كسب وسبيكه به ياه ننگە نلكدن همه كشي اوزينه موافق بر كسب ايله شغلە نورگه تيوش. حلال يول ايله كسب قيلغان كشيلا مادي فايده لر كورگەن كبك، معنوي فايده لرده كوره آلورلار. آلارنك همه گناهلري عفو ايتلوب، وجدان پا كلگنده راحت عەر اوتكارورلار. شونك اوچون شريعت محمديه همه كشيگه كسب فرض ايتلگان.

۸۰۴ — مَنْ بَاتَ وَفِي يَدِهِ رِيحٌ غَمَرٍ فَاصَابَهُ وَضَحٌ فَلَا يَلُومَنَّ الْإِنْفُسَةَ.

ترجمه: بر آدم قولنده آش هم ماي ايسي بولغان حالده يوميچه يوقلاسه، آكار نيندي آورو كيلسهده اوزن شلته لهسون.

ايضاح: مايلى آشلا آشاغاچ قول و آغلرني پا كله ميچه ياتو، ايك توبان قاره خلقنك صفاتي بولوب، شول پا كسزلكلري آرقاسنده تورلي آورولارغه اوچريلر. وبا، چوما كبي انسانيت اوچون صوك درجه قورقچلي بولغان آورولارنك باش سبي پا كسزلك بولغانلقدن، عادتده اول آورولارنك باشلانوي شوندي شاقشيلقني اختيار

ایتکان قوم آراسندن چغوب بتون خلق آراسینه تارالادر. آندی آدملر اوزلری شول شاقشیلق قربانی بولغان کبک باشقه لارنگده نهره بولووینه سبب بولالار، پاکلکگه هر نرسه دن آرتق اهمیت بیرگن اسلام دینن قبول ایتکان آدملر موندی اشلرده هیچ کیمچیلک قیلماسقه تیشلی.

۸۰۵ — مَنْ بَاعَ دَارًا ثُمَّ لَمْ يَجْعَلْ لِنَفْسِهِ فِيهَا مَسْكَنًا.

ترجمه: بر آدم یورطن صاتوب، شول آچهغه شوندی یورط آلماسه، اول آچهغه نك برکتین کورمه س.

۸۰۶ — مَنْ بَاعَ عِبًّا لَمْ يَسْتَعْمِلْهُ فِي مَقَرِّ اللَّهِ وَلَمْ يَزَلِ الْمَلَأِيكَةُ تَلْعَنُهُ.

ترجمه: بر آدم عیبلی نرسه فی صاتقاند شونك عیبین نه یتمی صاتسه، اول کسی همان الله نك آچوونده بولوب، فرشته لرده آکار همان لعنت نه یتوب تورورلار.

ایضاح: سودا وقتنده مال آلوچی کسی مالنك بتون عیبین قاراب بتره آلمیچه صاتوچی کشینك وجدانینه قاراب اش قیلورغه مجبور بولادر. صاتقان وقتنده مالنك کوزگه کورنمی تورغان عیبین یاشروب قالدیرغان وجدانسز آدم، الله تعالی نك آچووینه فرشته لرنك لعنتینه اوچارلار.

۸۰۷ — مَنْ بَاعَ عَقْرًا مِنْ غَيْرِ ضَرُورَةٍ سَلَّطَ اللَّهُ عَلَى نَفْسِهِ تَلْفًا يَتْلَفُهُ.

ترجمه: بر آدم یورطنك نیگرن، ضرورقه سز صاتسه، الله تعالی آنك آچهغه سنی بتره تورغان سبیلر چغارور.

ایضاح: عائله طورمشنده ایك باشلاب کیرهك، ضرور بولغان نرسه، شول عائله فی برگه اویوشدروب، صالقونلق هلاکتدن صاقلی تورغان یورط بولغانلقدن اوز آلدینه طورمش باشلارغه تله گان کشیلرنك ایك فقیر، ضعیف حاللی سینگده باشلاب طرشقان نرسه سی، بر اوی تورغوزودر. تورورغه یورطی بولغان کشینك یارطی طورمشی یولغه صالغان دیهرگه ممکن بولادر.

بتون انسانیت دنیا سی یورط ییرلرن کیگایتوب، طورمشلارن ماتورلارغه طرشقان حالده، هیچ ضرورتسز یورط صاتوب، آچهغه سن اشکه قویماغان آدمدن برکت کیتکان دیک اولور.

۸۰۸ — مَنْ بَاعَ جِلْدًا أَضْحَيْتَهُ فَلَا أَضْحِيَّةَ لَهُ.

ترجمه: بر آدم قربان تیرین صاتسه، آنك قربانینك ثوابی یوقدر.

ایضاح: بتون اسلام دنیا سینك قاطی آوازلا ایله تکبیر نه یتوب، بیوک طنطنه، ضرور نادلق ایله اوتکارگن بهیره م کونلرنده صنق کوکللی ضعیفلر، آغر حاللر فقیرلرده شادلانسون، آلارده بتون اسلام دنیا سینك بهیره مینه قاتناشه آلسون اوچون اسلامیت

قربان بتم سنی صاته

طرفندن، فطره صدقه‌سی، قربان بوغازلاو کبی نرسه لرنی واجب ایتلوب، شول کونلرد فقیرلرکه آلالشونی تیش قیلنغان، آصل فقیرلر حالینه شفقت ایتوب اشله‌نگهن قربانه تیرسندن بای کینیک اوزینه فایده‌له‌نو درست توکل. اگر آنک ایله فایده‌له‌نسه، الله تبارک و تعالی قارشنده قربانینک هیچ اهمیتی قالمیدر. مگر شول تیری آقچه‌سنه یورطده توتله تورغان توس نرسه آلوب قویسه درست دیگان لر.

۸۰۹ — مَنْ بَدَأَ بِالسَّلَامِ فَهُوَ أَوْلَى بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ.

ترجمه: بر آدم اوچراغان کشیگه باشلاب سلام بیرسه، اول کشی الله هم رسول قارشنده اگ آرتق کشیلدندر.

ایضاح: خلق آراسنده محبت تاراتور اوچون اسلامیت طرفندن سلام بیرونی سنت قیلنغان. سلام بیرو، دینی بورچنی اوتو و ایله برابر بولغانلقدن آنی خلق آراسنده ممکن قدر کوبرهک تاراتورغه تیوش. بو ایسه تربیه اشی بولغانلقدن مکتب، مدرسه لر یاش شاگردلری شوکار عادتله ندررگه طرشغه کیرهک.

۸۱۰ — مَنْ بَدَأَ جَعًا وَمَنِ اتَّبَعَ الصَّيْدَ غَنَى وَمَنْ أَتَى أَبْوَابَ السُّلْطَانِ افْتَتَحَ.

ترجمه: بر آدم خلقدن آیرلوب تورسه، کوکلی قارالور. هر وقت قوشلر آرتندن ایهروب آوجیلیق قیلسه، غافل بولور. هر وقت سلطان ایشگیته کیلوب یورسه، فتنه‌له‌نور.

۸۱۱ — مَنْ بَرَّ وَالِدَيْهِ طُوبَى لَهُ زَادَ اللَّهُ فِي عُمْرِهِ.

ترجمه: بر آدم آتا آنانس یخشی تربیه‌له‌سه اول کشیگه ظور سوینچ، الله تعالی آنک عمرن اوزون قیلسون.

ایضاح: بالالارلری یاش وقتلرنده بتون آغرقلارن یوکلەب تربیه ایتو، آلاغه‌دین ودنیا یوللارن اویره‌تو، آتا آنالارنک وظیفه‌لری بولوب آلارده شول بیوک مشقتلی وظیفه‌لرن آرتق کوچ و غیرت ایله بولسه‌ده بولدرورغه طرشه‌لار. بالالارنک دنیاده کورگن راحت و سعادتلری همه‌سی آتا آنا قولنده‌غی تربیه یمشی‌در. آتا آنالارنک شول بیوک خدمت‌لرینه مکافت اولاراق آلارنک قارط کوننده‌گی بتون تربیه‌لری بالا اوستینه یوکلە تلگان، که توکل بالا آلارنک تربیه‌لرنده قصوراق قیلو. حتی آلارنک نچکه کوکللری کوتره آلماساق قصورلارده حرام ایتلگان. شوشی انسانیت هم اسلامیت بورچی بولغان اشن تیوشنچه اوقی آلعان بالالارغه الله طرفندن ظور سوینچ وعده ایتگان. هر کم آندن غافل بولماسقه تیوش.

۸۱۲ — مَنْ تَابَ إِلَى اللَّهِ قَبْلَ أَنْ يَغْرَرَ قَبْلَ اللَّهِ مِنْهُ.

ترجمه: بر آدم جانی بوغازینه کیلگانکه قدر توبه ایتوب قالسه، الله تعالی آنک توبه‌سن قبول ایتهر.

ايضاح: الله تبارك وتعالى باشقهلارده بولماغان رحمتن اسلام دنباسينه كوره^۴ توب، قىلغان گناهلارنى توبه ايله كىچرورگه وعده قىلغان. دينمزه بولغان شول ايرىكنچلىككن فايدهلانونب، گناهلارمزدن توبه قىلو اوزمىز اوچون بيوك فايدهدر. لىكن جان چغارغه ياقىلاشوب، اولومىن چىلاب بلگان كىشىنىڭ شول حالدهگنه قىلغان توبەسن الله قبول ايتمه گانلىككن هر كونسى گناهنىڭ توبەسن ايرتەگە قالدرمى بۇكون قىلورغه تىوش.

۸۱۳ — مَنْ تَأْتِي أَصَابَ أَوْ كَادَ وَمَنْ عَجَلَ أَخْطَأَ أَوْ كَادَ.

ترجمه: بر آدم آقنلىق — صبرلىق ايله اش قىلسە، مقصودينه ايرىش، يايىسە ايرىشركە ياقن بولور. آشغوب اش قىلغان كىشى خطا ايتەر، ياكە خطاغە ياقن بولور.

ايضاح: هر اشدن فايده ايتەر اوچون، شول اشنىڭ آخىر او يىلاب، آقنلىق ايله اش قىلورغه تىوش. اشلىن او يىلاب، هر آغرلىقغە ھەزر بولوب اشكە توتىنغان كىشىلر شول اشلىن آسالىق ايله بتروب مقصودلارينه ايرىشكان حالده، اشنىڭ عاقبتىن او يىلامىچە قىرو قان ايله اش باشلاغان كىشىلر اشلىرىدىن كوتىكەن فايدهلەرن كورە آلمىچە ضرر كورورلىر.

۸۱۴ — مَنْ تَبِعَ مَا يَسْقُطُ مِنَ السَّفَرَةِ غَفَرَ لَهُ.

* ترجمه: آش ياولقدن توشكان نرسە لىرى جىوب آشاغان كىشىنىڭ ھەمە گناهلىرى يارقانور.

۸۱۵ — مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ مِنْ غَيْرِ عُدْرِ فَلَيْتَصَدَّقَ بِدِينَارٍ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَبِنَصْفِ دِينَارٍ.

ترجمه: بر آدم ھىچ عذرلىز جمعه نمازىن قويسە، بۇ كىشى شول گناهىنىڭ ك رقى اوچون بر آلتون صدقە بىرسون، اگر بر آلتون تابا آلماسە يارطى آلتون بىرسون. ايضاح: اسلاميتدە بر آدم بر بيوك جنايت — گناه اشلەسە، شول گناهىنە كفارە بولسون اوچون صدقە بىرو اصولى قوبلغان. بۇ صدقەنىڭ گناھنىڭ عفو ايتلووينە ظور ياردمى بولغان كىى محتاج فقيرلىرنىڭ حالىن اصلاح ايتەرگەدە ظور ياردمى تىەدر. جمعه نمازى كىك بيوك مصلحتلى عبادتى قويوب گناهلى بولغان آدم اوزىنىڭ وجدىنىن طىنچلاندرر اوچون فقيرلىرگە آرزىغە بولسەدە صدقە بىرووى تىيش قىلنغان.

۸۱۶ — مَنْ تَرَكَ ثَلَاثَ جُمَعٍ تَهَاوَنًا بِهَا طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ.

ترجمه: بر آدم يىكلىگە ساناب اوچ جمعه نمازىن قويسە، الله تعالى اول كىشىنىڭ كوكن قارالىق ايله مەرلەر.

ايضاح: دنيا مشقتلى آرتىدىن يوروب كوكللىرى قارالغان، طورمش تلهونچە بر — برسىنىڭ آراسىنە دشانلىق كروب قردهشلىك تامرلىرى ضعيفلەنگەن دين ودنيالىرى اوچون فايدهلى سوزلىرى اينستورگە صوصاغان اسلام قىرنداشلىرى بر اورنغە جىولوب، پىغمبرمىزنىڭ وارثى، اوزلىرىنىڭ قارشىدە اوشانچى كورنگەن اماملىرى آغزىدىن چىققان اثرلى

وعظی ایلہ وعظله نوب، کوکلرن پا کله سونار اوچون الله تبارک وتعالی آطنه ده بر مرتبه جمعه اسمی نمازی واجب ایتوب، خطبه او قونی شونک بیوک شرطندن قیلغان. البته امام افندیده اوز حاجتلرن بلودن عاجز، علمگه صوصاغان دین قرده شلرینک بیوک احتیاجلرینه توشنوب اوتکون وعظی ایلہ آلارنک کوکلرنده گی کرلرن یووب، آرالرنده گی دشمانلقی بتروب، کوکلرن طنچلاندرورلق بولورغه تیوش.

شونداین بیوک مقصود ایلہ مشروع بولغان جمعه خطبه سنده وعظگه محتاج بولوب کیلگان خلقنک آکلاوی امام سویله گان سوزلرنی کوکلینه بیکلهب قویوی اعتبارغه آلتورغه تیوش ایکان، بنزک تاتار ملتی بوختدن محروم ایتلگان. بیچاره تاتار ملتی جمعه نمازینه کیلگاندہ نیندی احتیاج بله کیلسه، قایتقاندہ شولوق احتیاج، شولوق کوکل قارالغی ایلہ قایتورغه مجبور ایتلگان. بیچاره تاتار ملتی اوزینه یات بولغان هر بر تل ایلہ اوقولغان خطبه نی اوقوغانده غرلاب یوقلاودن باشقه معنوی بر فایدہ نی کورودن محروم در. مسجد منبرلردن سویله ننگن وعظلر خلقنک کوکلینه یالقن کبی تأثیر ایتگانلکدن، خلقنک تلہ کلرن، ملتیزنک کیره کلرن خلقنک آکلی تورغان آنا تللرنده سویله نورگه تیوش.

۸۱۷ — مَنْ تَشَبَهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ.

ترجمه: بر آدم، بر قومگه اوخساشه، اول کشی شول قومدن بولور. ایضاح: هر ملتنک اوزلرینه گنه مخصوص دینی، ملی عادتلری هم علامتلی بولا، اوزینه باشقه بولغان قومنک اوزلرینه گنه مخصوص بولغان علامت یا عادتلرینه قزغوب، اوزینک دینی هم ملی عادتلرن و علامتارن تاشلاب چیت مات عادتلرینه بیرلسه، اول کشی اوزینک مقدس ملتینه جنایت ایتکان کورلوب، شول قزققان ملتندن حساب ایدلور. کوکلنده ملیت حسی بولغان کشی بو اشنی قبول ایته آلماس دیب اویلاندہر.

۸۱۸ — مَنْ تَطَيَّبَ وَلَمْ يَعْلَمْ مِمَّ طَبَّ فَهُوَ ضَامِنٌ.

ترجمه: بر آدم طب علمن بلمی توروب طیبلیق ایته اول کشی ضامن بولادر. ایضاح: بندهنک معنوی اولووینه سبب بولغان کوکل قارالغن بتروب اوچون اعتقاد علمی فی قدر کیره کلی بولسه، ظاهری اولومگه سبب، انسانیت دوشمانی بولغان سرخاولر ایلہ کوره شر اوچون طب علمی ده شول قدر اوک لازم، شول قدر اوک ضرور شونی اعتبارغه آلوب بولسه کیرهک باشقه علملر ایلہ برابر طب علمن اویره نوینده تیوشلی قیلوب، هر طبیب اوزینک درجه سنده بلمی، ماهر بولورغه کیره کلکنی آکلاتور اوچون رسول اکرم آلارنی شول آوروغه ضامن قیلغان. یعنی علمی ایرشکن آورو فی تربیه گه آلوده شونک اولووینه سبب بولغان طبیبدن میتنک وارثلری دیه تواته آلورلار. اوشکرو، توکرو یا که صوقر طبیبلیق ایلہ خلقنی یوق اعتقادقه ایهرتوب، معصوم آدم بالالارینک وقتسز اولولرینه سببچی بولغان لارنک داللری بو حدیثدن آکلاشله کیرک.

۸۱۹ - مَنْ نَعَدَرْتُ عَلَيْهِ التِّجَارَةَ فَعَلَيْهِ بَعْمَانُ.

ترجمه: اگر بر آدمکه سودا ایتو ممکن بولماسه، اول کشی عمان شهرینه بارسون. ایضاح: دین و ملتنگ طنج یا ناوی علمکه توقتاب، شول علمنی مطلوبه ترقی ایتدرو ایسه بایلقغه توقتاغانلقدن رسول اکرم صلی الله علیه وسلم بار کوچی ایله امتن سودا هم باشقه تورلی بایلقغه سبب بولغان هنرلرگه قز قدرغان. اوز شهرنده، اوز مملکتنده تورو بقیه اشن ترقی ایتدیره آلمانان کشیلرگه چیت شهرلرگه، چیت مملکتلرگه چغوب سودا ایتو یولن کورسه تکه. کوکلنده ایمانی، یوره گنده ملت حسی بولغان مسلمان، بیر شارینک قای بیرنده فایده کورسه شول اور نغه باروب، شونده سوده باشلارغه تیموشلی. دینمنزنگ قوشووی، طور مشنگ تله وی بوینچه بتون اسلام دنیا سی خصوصاً تاتار ملتی سوده گرلکگه بیرلوب اور تاجه کون کوررگه موفق بولغانلر. تاتار ملتی بوکونگه قدر اوزینک طرشلغی سودا گه محبتی آرقاسنده سودا عالمنده یخشی اورن توتوب کیلیدی. لکن بو کونده آنک علم نوری ایله یاقتر تلمانان طبیعی طرشلغی، سودا گرلگی، علم ایله قوراللاندرلغان ملتلرنک سودا سی قارشى سنده تزچوگرگه مجبور بولوب، آنک الک فایده لی، الک کیره کلی سوده لری فن ایله سودانی برگه آلوب باره تورغان آکلی ملتلرنک قولینه کرورگه تیموشلی بولغانلار.

بزگه سودا عالمنده اولگی اورنمزی قایتارور اوچون کیك ایتوب آچلغان حکومت مکتبیرینه کروب او قورغه، طور شرکت (کامپانیه) لر توزوب بیر شارینک بتون طرفینه تارالورغه، همه سودا اورنلرند مسلمان ویوسته لاری کوته رورگه تیموشلی. اوزاق زمانلر توتوب کیلگان اورنمزی چیت ملتلرگه تاپشرو، الله نک قدرت قولى ایله یاراتقان طبیعی کوچمزی تیک یاتقرو، دین ملتیزگه بیوک جنا یتدیر.

۸۲۰ - مَنْ نَعَظَمَ فِي نَفْسِهِ وَ اخْتَالَ فِي شَيْئِهِ لَقِيَ اللَّهَ وَ هُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ.

ترجمه: بر آدم کوکلندن تکبرله نوب، یورشنده خلقنی آلداسه، اول کشی الله تعالی نک آجولی حالنده اللهغه یولقور.

ایضاح: الله تبارک و تعالی همه آدم بالالارینه بر تیگز قاراغانلقدن خلقنک ده اوز آرارنده شولای بولوون تلیدر: اوزینک مالینه یا علمینه تایانوب اوزن باشقه لاردن یوقاری صاناب انسانیتنی اونوتقان آدم الله تبارک و تعالی نک آچووینه اوچرار.

۸۲۱ - مَنْ تَعَلَّقَ شَيْئًا وَكِلَ إِلَيْهِ.

ترجمه: بر آدم برکشینک یارده مینه تایانسه، الله تعالی آنی اوزینک یارده مندن تاشلاب، شول کشینک مرحمتینه تاپشرو.

ایضاح: انسانیت دنیا سنده یالغز یا شاو ممکن بولماغانلقدن نیندی معلوماتلی کوچلی کشیلرده باشقه لارنک یارده مینه، محتاج بولادر. بو حکم توبان صنف خلقدن آلوب، بیوک

حکومتلرگه قدر تامرن جه يگهن. کوچی ايله دنيانی تتره تکهن شوکتلی دولترلر همان کورشی دولترلرندن برهرسی ايله اتفاق معاهده یا صارغه مجبور بولادر. لکن هیچ بر آڭلی حکومت اوزینک اتفاقداشینک یارده مییه تایانوبقه اوز کیره کلرن قاراودن غافل یاتمی، همان اوزینک کوچن آرتدورورغه طرشه در. شونک کبی اوک هر کشی بر — بر کشینک اتفاقینه کرسون، آنک ايله اش قیلسون لکن شول آراده اوزینک استقبالی اوچون هزرلگنده اوتتاسون. اتفاقدهشینک یارده مندن بیگرهک اوز کوچینه اوشانسون، تورلی احتیاللرگه هزر تورسون. چونکه: بنده چیلک ايله آرالرینه بر — بر دشمانلق کروب ایبدهشینک یاردمندن تاشلانسه، شول وقت اوزینه دنیا کتو آغر بواور.

۸۲۲ — مَنْ تَوَاضَعَ لِلّٰهِ رَفَعَهُ اللّٰهُ.

ترجمه: بر آدم الله رضای اوچون توبه نچیلک قیلسه، الله تعالی اول کشینک درجه سن کوته رور.

ایضاح: خلق آراسنده توتقان درجه سینه آلدانوب کوکلینی غورلانوندن صاقلار اوچون، انسانیت دنیاسنده مساوات دیگان قاعده کورسه تور اوچون اسلامیت طرفندن تواضع دیگان بر مصالحتی اش چغارلغان. لکن هر نرسه فی اورنلی استعمال ایته بلو تیوشلی بولغان کبی بو تواضعی ده اورنلی قیلا بلو کیرهک. اوز درجه سنده بولغان کشیلر ايله توبانچیلک ايله اش قیلو انسانیت اوچون بیوک فایده لی بولغان حالده، اوزینک درجه سینه ضرر کیتورورلک اورنده توبانلک کورسه تو اوزینه ضرر بولوب، مونسى عادتکده مخالفت بولادر.

۸۲۳ — مَنْ جَادَلَ فِيْ خُصُوْمَةٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ لَّمْ يَزَلْ فِيْ سَخَطِ اللّٰهِ حَتّٰى يَنْزِعَ .

ترجمه: بر آدم اشنک حقیقتن بلمی توروب کشی ايله قچقرشسه، اول کشی شول سوزندن قایتقانه الله نك آچوونده بولور.

ایضاح: حلققی بلگان کشیگه یول بیرمه س اوچون مسئله نك اصلندن خبردار بولمی طوروب قارشى چقماق اخلاقسز، متعصب کشیلرنک صفتلری بولغانلقدن رسول اکرم آندن طیعن، پیغمبرنک وارثی بولغان علما بو طوغریده اوزلرینک حرکتلری ايله خلققه اورنهک بولوب، ملت بالالارنده شول یولغه صاورغه طرشولاری تیوش، لکن بزنگ بو کونگه چه دوام ایتوب کیلگان مدرسه لرمز شاگردلرنی اوز آرا قچقرش، تالاشقه اویره توب چغارغانلقدن مجلسلرده معنی سز مناظره لر، اوستال صوغوب قچقرولار آرقاسنده خلقده بیك ناچار صقتنک تامر جایووینه گنه خدمت ایتکانلر. شونک اوچون بزنگ مجلسلرمز اشنى آڭلاب اش قیلودن محروم بولوب، معناسز قچقرشولار ايله کوبرهک تمام بولادر. شایت موندن صوڭ ایندی کوزی آچلا باشلاغان ملت اول صفتلرنی چغاروب طاشلار.

۸۲۴ — مَنْ جَعَلَ قَاضِيًا بَيْنَ النَّاسِ فَقَدْ ذُبِحَ بِغَيْرِ سَكِّينَ.

ترجمه: بر آدم خلق آراسینه قاضی قیلونسه، اول کشی پچاقستر بوزازلاندى. ایضاح: خلق آراسنده طوغرى حکم یورتو، خلقنڭ ترقیى اوچون طرشو کبی بیوک مسئولیتلی اشلر قاضیلر قولنده بولوب، شولارنى اوقی آلباغان تقدیرده خلقغه خیانت قیلغان بولادر. شونڭ اوچون آندى مسئولیتلی اشده بولغان آدملر، قیامت عذابدن باشقه دنیاچه وقتنده اوق وجدان عذابى ایله عذابله نرگه تیموشلی بولالار.

۸۲۵ — مَنْ حَدَّثَ عَنِّي بِحَدِيثٍ يَرَى أَنَّهُ كَذِبٌ فَهُوَ أَكْذَبُ الْكَاذِبِينَ

ترجمه: بر آدم مینم اسمدن سویله نگان حدیثنڭ یالغان ایکانن بله طوروب، خلقغه شول حدیثی سویلهسه، اول کشی یالغانچیلارنڭ یالغانراغیدر.

ایضاح: رسول اکرم صلی الله علیه وسلم اوزندن صوڭ کیلگان صداقتلی امتینڭ کوزن بیاب، اوزلرینڭ فکترلن تاراتور اوچون یالغان حدیثلر ایله فایده لانوچی وجدانسز، یالغان عالملرنڭ بولاجن بلوب، شولارغه قارشى طورور اوچون تیموشلی چاره لرن کورسه تسکن. توغرى ایله یالغانی آیرور اوچون: «حدیث اسمیله سویله نگان سوزلرنی کوڭلگنر ایله اولچه گز کوڭلگنرگه خلاف بولغان نرسه حدیث بولماس» دیب بیك

توغرى اولچه و قالدرغان. محترم عالملرمزده بوتوغریده بایتاق فکترلر یورتوب شول توغریده ظور — ظور کتابلر یازغانلر. لکن همان ئهلی شول یالغان حدیثلر ایله خلقی آلدو بتدی دیب نه یتور حال یوق. الله تعالی موندن صوڭ حال لرهنی اصلاح ایتسن.

۸۲۶ — مَنْ حَسِبَ كَلَامَهُ مِنْ عَمَلِهِ قَلَّ كَلَامُهُ إِلَّا فِيمَا يَعْتَبِهِ.

ترجمه: بر آدم اوزینڭ سوزن عملندن صاناسه، آنڭ سوزی بولور. مگر فایدهلی سوزلرنی گنه سویلهر.

ایضاح: انسانیت آراسنده یورتووی تیموش بولغان حکملر براشنى اشله گن کشیگه نچوڭ یورتلسه، شول حقدده سویله گن کشیگه ده شولایوق یورتله در. هم قیامت حکملرینڭ ده شول ول ایله بولاجفی معلوم. شونڭ اوچون بنده اوزینه جزا کیتوره تورغان اشلرنی اشله ودن نچوڭ صاقلانسه، اول اشلر حقدده سویله وندنده شولایوق صاقلانورغه تیموش.

۸۲۷ — مَنْ حَفِظَ عَلَى أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا مِنْ سُنَنِي أَدْخَلْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

فِي شَفَاعَتِي.

ترجمه: بر آدم امتم اوچون مینم سننمدن قرق حدیثی بیكلهسه، قیامت کورنده اول کشینی اوزنڭ شفاعتیمه آلورمن.

ایضاح: همه سوزنده امتینڭ دینی یا دنیاوی بر نایدنسن کوزه توب سویله گن پیغمبرم صلی الله علیه وسلم اوزندن صوڭ کیله چک صداقتلی، علمگه صوصاغان امتینڭ

حالى اعتبارغە آلوب، حديث علمىنىڭ قىيامىتىگە قدر سلامت ھەم يالغاندىن پاك بولۇپ ياشاۋى اوچون تورلى تدبىرلەر قىلغان. شول اشنى بولدىرو يولاندى خىمىت ايتىكان كىشىلەرگە اوشانچىلى وعدەلەر بىرگەن. بوحدىش، شول مقصود ايله سويلەنگەن بولسە كىرەك. رسول اكرومنىڭ شوندى بىيوك وعدەلرىنە تايانۇپ، قىيامت آغرلىقىندە آنائى رحمت كولهگەسىنە كرو قەدىلە اسلام عالملىرى تارقاقو حالتدە قالغان حديث علمىن بىر اورنغە جىيۇپ صاقلار اوچون بىيوك غىرىتلەر صرف ايتىكانلار. رسول الله اسمەندىن سويلەنگەن بىر حديثنىڭ اصلىن بلور اوچون يىراق سفرلارنى جەيەو بولغان خالەدە يورگانلار. نپايت شول طرشلقلارنى آرقاسىندە قىيامىتىگە قدر صاقلانچاق حديث علمىن مېدانغە كىتورگانلار. طبعى بولار آراسىندە اشىز، كوچىزگنە رسول اكرومنىڭ شىقاعتىنە ايرىش اوچون ھېچ اصلى بولمىغان حديثلەر ايله «قىرق حديث» لىر مېدانغە كىتروچىلەر بولسەدە آلاىرغە قاراب بىيوك محدثلارمىزنىڭ خىمىتلەرنى تەقدىر ايتىمى خال يوق.

۸۲۸ — مَنْ حُسِبَ عُذْبًا.

ترجمە: بىر آدم حساب ايتىلسە، اول كىشى عذاب ايتىلور.

اىضاح: بىيوك درجەلى تورەلەر خىزرىنە سۇال اوچون چاقىرلغان كىشى اشى نى قدر توغرى بولۇپ قاطى جزا كورەچىگەندىن طىنچ بولسەدە مامورلارنىڭ مېھبەتى، تورلى احتمالىلارنىڭ چىغوى ايله جانى ھەم وجدانى عذابلە نور. شونىڭ كىيى اوڭ بىندە دىنيادە وقت نى قدر الله تعالىگە اطاعت قىلۇپ، يىخىلىق قىلغان بولسەدە، حساب كۈنىدە عظمتلى الله نىڭ مېھبەتى قىيامىتىنىڭ دھشتى ايله جانلىرى تترەر. وجدانى عذابلە نور.

۸۲۹ — مَنْ خَبِبَ زَوْجَةً أَمْرِي أَوْ مَمْلُوكَةً فَلَيْسَ مِنَّا.

ترجمە: بىر آدم چىت كىشىنى، يايىسە خاتوننى يايىسە خىمىتچىسىنى آلداسە، اول كىشى بىزدىن توڭل.

اىضاح: اسلامىتىدە ھەر كىم اوزىنىڭ طىنچلىق نىچوك تىلەسە، باشقە كىشىلارنىڭ دە طىنچلىق شولا يوق تىلەرگە، آلارنىڭ طىنچلىق بىيارمەسكە بورچلى. شولاى اوق كىشىنىڭ طىنچلىق كۈنلەشۇپ عانلە آراسىنە، اير ايله خاتون آراسىنە، خواجه ايله خىمىتچى آراسىنە صالقولۇق صالۇپ، عائىلەنى راحتسىز ايتىكان كىشى اسلامىتىدىن توڭل.

۸۳۰ — مَنْ دَعَا رَجُلًا بِغَيْرِ اسْمِهِ لَعَنَتْهُ الْمَلَائِكَةُ.

ترجمە: بىر آدم كىشىنى باشقە اسم ايله چاقىرسە، اول كىشىگە فرشتەلەر لعنت اوقۇر. اىضاح: ھەر نە قدر اسلامىتىدە اخلاق ماتورلىغىنە اعتبار ايتىلغان كىيى اسم ماتور. لغىنە اعتبار ايتىلسەدە، تاتار ملتىنىڭ قاراغوراق زمانىدە عقلغە صىماسلىق اسملار استعمال ايتىلغان. اىندى ھىدىلر اولسون آرازدىن آندى عقلغە ھەم شىرىعتكە خلاف بولغان اسملار بىتسەدە، كىشىنىڭ اصل اسمىن اوزگەرتۇپ قوشمىتا اسملار ايله سويلەشۇ تمام بىدى

دیوب ئەیتوب بولمی. خصوصاً بوتوغریده میشر قرده شلمزنىڭ نچار عادتلرن ذكر ایتى حال یوق. آلارنىڭ اوز آراده سويله شكان وقتلرنده هیچ كشینىڭ توغرى اسميله سويله شو یوق ئەللە نیندى عقلغه کیله گەن لقبلىر ایله سويله شەلر. بولار آراسنده یاشامە گەن بر كشی چیتدن قاراب تورسە عمرندە ایشتمە گەن اسملرنى ایشتو بختینە ایرشە چك. بو توغریده اماملرمز خلقغه بو اشنىڭ قباحتلگن آڭلاتورغە یورچلى بولسەلارده نە چارە اوزلری ستول محیطده یاشە گەچ اختیارسز اوزلریده شول یولدن بارورغە مجبور بولالار. آلار آراسنده بو نچارلنىڭ كوبى ترقى ایتكانن بلور اوچون، بر آلونىڭ قارطن توغرى اسمی ایله صوراغاج هیچ بلمە گەن حالە، شونىڭ لقبى ایله صوراغاندە یاش بالالارینە قدر بلگانلرن ذكر ایتو یتسە كیرهك.

۸۳۱ — مَنْ دَفَعَ غَضَبَهُ دَفَعَ اللَّهُ عَنْهُ عَذَابَهُ وَمَنْ حَفِظَ لِسَانَهُ سَتَرَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ.

ترجمە: بر آدم اوزىنىڭ آچون یبارسە، الله تعالى اول كشىدن عذابن یبارور اگر بر آدم تلىن صافلاسە، الله تعالى آنىڭ عیبلرن اورتور.

۸۳۲ — مَنْ ذُكِرْتُ عَنْدهُ فَلْيَصِلْ عَلَيَّ فَإِنَّهُ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ مَرَّةً صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ عَشْرًا.

ترجمە: بر آدم مینم اسم ذكر ایتلگانده مىکا بر مرتبه صلوات ئەیتسە، الله تعالى اول كشیگە اون مرتبه صلوات ئەیتور.

ایضاح: انسانیت اوچون بر بر فایده ایتكان كشینىڭ اسمن احترام ایله ذكر ایتىك انسانیتنىڭ ظور بورچیدر. منە بزده اوزمىزنىڭ مڭگولك سعادتىگە سبب بولغان، بتون عمرن بىزنىڭ طنچلغىز، راحتىز اوچون قايغرتوب اوتكارگەن بیوك پیغمبرمىزنىڭ مبارك اسمى ذكر ایتلگانده آڭار اوزمىزنىڭ رحمتلرمىزنى هم اخلاصلى سلاملىزنى یبارورگە بورچلىمىز. اللهنىڭ كىڭ رحمتى ایله جولغانغان، کیله چكى الله طرفندن تأمین ایتلگان بیوك بر پیغمبرنىڭ بىزنىڭ صلواتلرمىزگە احتیاجى البتە بولماسەدە، اول صلواتلرمىزنىڭ اوزمىز اوچون معنوی جەھتندن صولك درجە فایده سن كورە آلورمىز. چونكە پیغمبرلر خلقنىڭ ھدايتینە سبب بولسون اوچون الله طرفندن یبارلگان رحمت نعمتلر یدر. پیغمبرنىڭ اسمن احترام ایله یاد ایتو اللهنىڭ بیوك نعمتىنىڭ قدرن بلو، شكرانە قیلو بولغانلقدن، الله تعالىنىڭ باشقە تورلى رحمتلىرى هم نعمتلىرى اینوگە هم الله تعالى قارشندە بیوك اورون توتقان محترم بر پیغمبر ایله آرامزدهغى مناسبتىزنى یخشرتوغە سبب بولادر، كە شونىڭ آرقاسندە کیله چك كوزمىز اوچون ظور فایدهلر كورە آلورمىز.

۸۳۳ — مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ يَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ

يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ.

ترجمہ: سزئڭ برڱز خلق آراسندہ نچاراقنى كورسہ، شونى قولى ايلہ اوزگہرتسون.
اگر قولى ايلہ اوزگہرتورگہ کوچى یتہسہ، تلى ايلہ اولاشنڭ ياراماغانلغن سويلہسون.
اگر آكارده کوچى یتہسہ، كوڭلى ايلہ اولاشكہ انكار ايتسون، راضى بولماسون.
لكن موندى حالگہ قالغان كشينڭ ايمانى بيك ضعيفدر.

ايضاح: اخلاقسز آدمارنى شول اشلرندىن طيہر اوچون قورالى صاچيلر قويلماغان.
بلکہ هر مسلمان، خلق طنچلغن صاقلار اوچون قورالى صاچى پاليتسيہ خدمتن اوتەرگہ
تيوشلى بولغان. قايدہ بر نچارلق اشلہ نگاننى كورسہشونى قولى ايلہ قورقتوب يايسہ تل
ايلہ بو اشنڭ انسانيت هم اسلاميت اوچون ضررلى ايكانن آچق ايتوب آڭلاتو هر
كمگہ دينى بر بورچ بولغان قولندان كيلوبدہ ملت اوچون خطرلى بولغان بر اشنى بترورنڭ
چارہ سينہ كرمى تيك كوڭلندن صقرانوب اوترو ايماننڭ ضعيفلگىدن ايكانى آچق بيان
ايتلگان. بوتوغرىدہ يئەدن عالمىز نڭ ياردەمينہ تايانوب مسجد منبرلرندە شول اشلرنڭ
بتووينہ ياردەم ايتولر اوتتورگہ توغرى كيلەدر.

۸۳۴ — مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ فَقَدْ رَأَى فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَتَمَثَّلُ بِي.

ترجمہ: بر آدم مينى توشندە كورسہ تحقيق مينى كوردى. چونكە شيطان منم صورتيمہ
كرە آلماس.

ايضاح: بندہ يقوسندە تورلى حياللر، ئەللە نپىندى وھملر كوروب شيطانى توشلر
ايلہ چوالسەدە، رسول اكرم صلى الله عليه وسلم ھېچ وقت حيال بولوب، يا شيطان آنڭ
توسلى بولوب كورنە آلماس. پيغمبرنى توشندە نچوك كورسہ البتہ اول رسول اللہ نڭ اوز
توسى بولورغە تيوش.

۸۳۵ — مَنْ رَحِمَ وَلَوْ ذَبِيحَةً عَصْفُورٍ رَحِمَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

ترجمہ: بر آدم حيوانلرغە حتى بوغازلانغان چېچقغە مرحمت ايتسہ، اللہ تعالى اول
كشيگہ قيامت كوندە مرحمت ايتەر.

ايضاح: كشيلىك دنيا سندنە غفو و مرحمت نى قدر ثوابلى محترم بر اش بولسە، آدم
بالاسينڭ قولندە مسخر بولغان حيوانلرغە مرحمت قىلو. آندندە آرتق ثوابلى، آندندە محترم
بر اش بولورغە تيوش توڭل. شونڭ اوچون بولسە كيرەك رسول اكرم حيوانلر حالينہ
اھميت بيرگەن آلارنى يغشىلاب تربىلەو بوغازلانغان قتدە مرحمت ايلە بوغازلاونى
تيوشلى قىلغان.

۸۳۶ — مَنْ رَدَّ عَادِيَةَ مَاءٍ أَوْ عَادِيَةَ نَارٍ فَلَهُ أَجْرٌ سَهِيدٍ.

ترجمہ: بر آدم صو ضررن يايسہ اوط ضررن قايتارسە، اول كشيگہ شھيدلىك
ثوابن بيلور.

ايضاح: آچق كوزلى ملتلىر بىۈك قىزارغە اوچراغان كشىلەرگە ياردەم ايتەر اوچون تورلى جەمئىيەتلەر ھەزرىلەب غەلقنىڭ تورلىچە يىڭلىكار ياصىلار. اوط كىبى طورمش دوشمانى بولغان طور قىزارغە قارشى تورور اوچون تورلى قوراللار ياشاۋ، كوڭلىلى اولاراق اوطسوندىرو جەمئىيەتلىرىنە يازلو كىبى اشلىر چىقاروب خەلقنى شوندىن ھاقارلارغە اجتھاد ايتەرلەر. موندى جەمئىيەتلەرنىڭ كىرەكلىگى، شوندى بختىزلىرگە ياردەم ايتونىڭ ھەر كىمگە تىۋىشلىقى موندىن نېچە عصرلر اول رسول اكىرم طرفىدىن سويلەنگەن بولسە ھەسلا م دىنىسى شولارى بولدىرو يوللىدە كوچ غىرىت كورسەتكەنى كورنىمىدىر. مگر باشقىلەر.

۸۳۷ — مَنْ رَزَقُ فِي شَيْءٍ فَلْيَزِمَهُ.

ترجمە: بر آدم بر تورلى كىب ايله رىزقلىنسە، شول كىبىدە دائىمچىلىق قىلسون. ايضاح: بىندە بر اشنى باشلاغاچدىن اوق شونىڭ ھەمە سىرلارن بلوب بىترە آلباغانلىقدىن اول يوللىدىن آرتق فايىدە كورە آلمايۋىدەمەكەن. لىكن باشقىلىقلىرىغا قارامى ھەمان شول اشىدە ثابت بولورغە كىرەك شونىڭ يوللارىنە توشىنكاچ بىلكە فايىدە كورر.

۸۳۸ — مَنْ رَزَقَهُ اللَّهُ امْرَأَةً صَالِحَةً فَقَدْ أَعَانَهُ عَلَى شَطْرِ دِينِهِ فَلْيَتَّقِ اللَّهَ

فِي الشَّطْرِ الثَّانِي.

ترجمە: اللە تەلى بر آدمگە ايزىقى خاتون نصىب ايتسە، اول كىشىگە دىنىنىڭ يارىتىن ھاقارلارغە ياردەم ايتىكان بولور. قالغان يارىتىن ھاقارلار اوچون اوزى اللە تەلىگە تىقواق ايتسون.

ايضاح: دىن ايله طورمىشنىڭ بر بىرىنە نىق بەيلىەنگەنلىگىدىن ھائىلە طىنچلىقىنىڭ دىنگە طور ياردەمى تىبەدر. ايرىك خاتونلىق ھىقلارن رىعايە قىلوب طورمش قاعدەلەرن بلە آلورلىق ھىقللى خاتون آرقاسىدە، ايرى اوزىنىڭ طورمىش جانلاندىرا آلمان كىك دىنىدە ماتورلاندىرا آلدەر. شونىڭ اوچون بولسە كىرەك اويلانغان ۋەقتە قىزى كوروب تەمام قىتەت ھاسىل ايتىكاچكەنە اويلەنۋى آرتق كورلىگان.

۸۳۹ — مَنْ رَمَى مُؤْمِنًا بِكَفْرٍ فَهُوَ كَقَتْلِهِ.

ترجمە: بر مۇمىن بولغان كىشىنى، كافىر دىب سوكىك آنى اوترو كىبىدر.

ايضاح: اللە تەلىنىڭ اىمىرلىرىنە اطاعت قىلوب، رسول اللەنىڭ كىتورىگەن دىنىنىە ايمان كىتورىگەن، شول ايماننىڭ، شول اعتقادىنىڭ درىستلىگىنە چىن كوڭلى ايله اوشانغان، شول ايمانى برا بىرىنە بىتون سەادتەن بەيلىەگەن، شونىڭ آرقاسىدە اوزىنە كىلەچكە طور بختلىر اويلانغان بر كىشىگە: سىن كافىرنىڭ دىب ئەيتۋە البتە آنى اوترو كىبى بولادىر. اما قرآن كرىمە مۇمىنى اوتىرگەن كىشىلەر مۇگۈلك جەننەت ھەمانى ايله قورقتولسەلار دە شول آياتلىرى

مىڭ بر ھىدىث ۱۹.

ذکر اور نینہ اوقوغان مسلمانلر، مؤمنی اوترو ایله بر حکمده بولغان تکفردن همان قتولا آلمیلار. بو حال عوام خلقی آراسنده غنه بولسه اول قدر قورقنچلی بولماس ایدی. لکن محترم عالملمزنک بعضری اوزلرینک فکر و مسلکلمرینه خلاف بولغان مؤمنلرنی تغیر قیلولاری، مونک قورقنچن ینه دن آرتدرادر.

۸۴۰ — مَنْ زَنِیْ خَرَجَ مِنْهُ الْإِيمَانُ فَإِنَّ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ.

ترجمه: بر ایمان کیتورگن آدم زینا قیلسه، اول مؤمندن ایمان چغار. اگر شول اشندن توبه قیلسه. الله تعالى توبه سن هم قبول قیلور.

ایضاح: ملت آراسنده نسلنی بتره تورغان، طورمشنی هلاک ایته تورغان زنانی بترو اوچون موندنده آرتق قاطی چاره بولورغه ممکن. البته اوزنده ایمان کبک مقدس بر نرسه نی بولدرورغه تله گن کشی اوزنده بو زنانی بولدرماس. زنانک قباحتلگی فی قدر طور بولسه ده الله نک رحمتی آندنده کیلک بولغانلقدن، بنده چیلک ایله زنا ایتکان آدم پاک کوکل ایله الله غه توبه ایتسه، بواشدن اوکسه الله آنک توبه سن قبول قیلور.

۸۴۱ — مَنْ سَاءَ خَلْقُهُ عَذَّبَ نَفْسَهُ وَمَنْ كَثُرَ هَمُّهُ سَقِمَ بَدَنُهُ وَمَنْ لَاحَى الرَّجُلَ جَالَ ذَهَبًا كَرَامَتُهُ وَسَقَطَتْ مَرْوَتُهُ.

ترجمه: بر آدمک خلقی نچار بولسه اوز نفس عذابلهر. قایغوسی کوب بولسه تهنی آورو بولور. خلق ایله اوزاق دعواله شه، خلق آراسنده بولغان درجه سی کیتوب اوزی کوزدن توشهر.

ایضاح: کورکه م خلقده اوزینک کسبی طرشفی آرقاسنده غنه کیلگان کبک، نچار خلقده آدمک اوز کسبی، اوز اختیاری ایله طووادر. اخلاقسزلقنک باشلیچه سببی: یاش وقتده غی نچار تربیه دیلر. یاشلکندن اوک نچار تربیه آلوب اخلاقسز کشیلر آراسنده اوسکان آدم اوزینک نچارلغن آرتدورورغه مجبور بولادر. مونک اوزی ایله برکه اوک نچارلغیده اوسوب یتکانلکدن نهایت مقدس عقلنی زهرلی، ذهننی قارالته تورغان اچملکلرگه اویره نوب بتون طورمشن خراب ایتهدر. موندی حالگه توشکان آدم اوزی جان هم وجدان عذابی ایله عذابله نگن کی، باشقه خلقغه ده جهیری تیه در. عقلی باشینه قایتقاچ اوزینک قزغانچ حالینه، حراب ایتلگان طورمشینه قاراب قایغوا، اویلی، نهایت بر وقتنی نیرونی آوروغه صالئوب، خلق آراسنده بولغان بتون درجه هم آبرویندن آیرلورورغه مجبور بولادر.

۸۴۲ — مَنْ سَأَلَ اللَّهَ الشَّهَادَةَ بِصِدْقٍ بَلَّغَهُ اللَّهُ مَنَازِلَ الشَّهَادَةِ وَإِنْ مَاتَ

عَلَى فِرَاشِهِ.

ترجمه: بر آدم پاك كوڭل ايله شهيد بولوب ئولونى تلهسه، اول كشى توشا گنده ياتوب اولسهده، الله تعالى آڭار شهيدك درجهسن بيرور.

ايضاح: اسلاميتده بنده نڭ عملندن بىگه نيتينه اعتبار ايتلهدر. توغرى كوڭل، پاك اعتقاد ايله بر اشنى بولدرورغه تلهسه، شول اشنى بولدره آلماسهده همان بولدرغان ايتوب حساب ايتلهدر. چن كوڭلى ايله الله يولنده شهيد بولونى تلهده اوينده وفات بولغان كشيگه شهيدك درجهسى وعده ايتلو، بوسوزگه شاهد بولسه كىرهك. شونڭ اوچون گرچه بولدرز آلماسهده همه كشيگه ايزگى نيتده بولوب يورو تيوش.

۸۴۳ — مَنْ سَأَلَ النَّاسَ أَمْوَالَهُمْ تَكْثُرًا فَإِنَّمَا يَسْأَلُ جَمْرَ جَهَنَّمَ فَلَيْسَتْ قِلَّةٌ مِنْهُ أَوْ لَيْسَتْ كَثْرًا.

ترجمه: بر آدم دولتن ظورايتور اوچون خلقدن مال سوراسه، خلقنڭ موڭار بيرگن مالى جهنم طاشيدر. تلهسه اول طاشنى آز قىاسون، تلهسه كوب قىلسون.

ايضاح: بنده نڭ ايك اصل بايلغى اوزينڭ وجدانى، ناموسى بولورغه تيوش. هيچ احتياج يوق ايكان تله نچيك قىلوب يورگن كشى اوزينڭ وجدانى هم ناموسينه قارشى صوغش آچاق، كه بو آنڭ اوچون جهنم اوطنده قزدرلغان قاينار طاشلر ايله عذاب ايتلودن چيتون بولاچق.

۸۴۴ — مَنْ سُئِلَ عَنْ عِلْمٍ فَكْتَمَهُ أَلْجَمَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِلْجَامٍ مِنْ نَارٍ.

ترجمه: بر آدمدن علمى بر نرسه سورالسه اول كشى شونى بله توروب ياشرسه اول كشيى الله تعالى قيامت كوننده اوطندن بولغان آغزلىق ايله آغزقلار.

ايضاح: نادان خلقنڭ دين يا دنيا توغرسنده سورالغان سؤالرينه توغرى جواب بىرو همه بلگان كشيگه تيوش قىلغان. لکن سوراوچى كشى مسقل ايتوب، يا بر - بر ياوز نيت ايله سوراسه، آڭار جواب بىرو تيوش توگل.

۸۴۵ — مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَكُونَ أَقْوَى النَّاسِ فَلْيَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ.

ترجمه: بر آدم خلق آراسنده كوچلى بولونى تلهسه، اللهغه توكل قىلسون.

ايضاح: كوفى كشى ياردهمينه، خلق مرحمتينه قالغان آدم نى قدر كوچلى بولماسون، نى قدر كيك معلوماتلى بولماسون. اوزينڭ طبعى بولغان كوچن، كيك معلوماتن اوزينڭ احتياجينه قاراب خدمت ايندرورگه، اوزن خلق آراسنده كوچسر ايتوب سانارغه مجبور بولادر. شوندى اوڭايسزقلارنى اويلاب هر آدم خلق ياردمندن بىگه نيت اوز كوچينه تايانوب هر اشنده اللهغه توكل قىلوب كوچ وغيرتلى بولورغه تيوش. شوندى كشيگنه خلق آراسنده كوچلى بولور. شوندى كشيگنه اوزينڭ معلوماتندن فايده لاناور.

۸۴۶ — مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَجِدَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ فَلْيُحِبِّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا اللَّهُ.

ترجمه: بر آدم کوکلنده ایمان لذتن تابونی سویسه، اول کشی اوزینک دوست کورگن کشیسن الله رضاسی اوچون سؤیسون.

ایضاح: بنده نك ایمانی آنك اوچون البته فایده لی بولورغه تیهمش. هر کم اوزینك حق دیب اوشانغان دینینك طورمشینه یاردهم ایتوون تلی. منه شول تله كده بولغان کشی دوست کورگن کشیسنك مادی فایده سندن بیگرهك اخلاقینه قاراسون. آنك الله رضا بولورلق اشاری. موئی قناعتله ندررلك کورکه م خلقی بولسه غنه آنك ایله دوست بولسون. شوندی صداقتلی دوستلری آرقاسنده غنه دینینك فایده سن کورور.

۸۴۷ — مَنْ سَعَى بِالنَّاسِ فَهُوَ لَغَيْرِ رِشْدَةٍ أَوْ فِيهِ شَيْءٌ مِنْهُ.

ترجمه: بر آدم خلق اوستندن یوق - بار عیبلرنی کورسه توب تورهلرگه یورسه، اول کشی درست نسبی بولماس یایسه شونك بر کیسه گندن بولور.

ایضاح: شرعی نکاحلری بولغان آتا آنادن تووب، آناسیده: شرعی بالام، دیب کورکه م خلق اویره تکان بالا، عادتده هیچ خلق طنچلغن ییاروب، آلارنی رنجتورلك اشلر قیلورغه راضی بولماس. خلق آراسینه فتنه سالوب حکومت مأمورلری ایله خلق آراسینه صالقونلق توشرو، کوبهك وقت اساسز عائلده اوسكان یایسه شرعی نکاحلرنده ضعیفك بولغان کشیلرنك بالالارنده بولادر. خلق اوستوندن اشپونلق قیلوب طنچ خلقی طنچسزلاندرغان دانوسچیلرنك حاللری شول حدیث ایله معلوم بولسه کیرهك.

۸۴۸ — مَنْ سَلَّ عَلَيْنَا السِّيفَ فَلَيْسَ مِنَّا.

ترجمه: بر آدم بزك دینمزه بولغان کشیگه قلچن چغارسه، اول کشی بزدن توگلدور.

۸۴۹ — مَنْ شَابَ شَيْبَةً فِي الْإِسْلَامِ كَانَتْ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

ترجمه: بر آدم اسلام دیننده عمر کیچروب، صاچ یایسه صاقالینك بر توگی آغارسه، بو آقلق آقا قیامت کوننده نور بولور.

ایضاح: اسلامیت کبی بر دیننك جانلی صاقچی سی بولو، اوزاق زمانلر شول دینی اوزنده صاقلی آلو، انسانیت اوچون بیوک بر کمالتدر. صاچ وصاقالاری آغارغانچه شول مقدس دینده یاشی آغان کشیلر قارتلق سببلی کیلگان آق صاقالارندن قاجو توگل، بلکه شونك ایله افتخار ایتهرلکلری بار. اسلامیتده عمرلرن کیچرگن محترم قارطالارمز، خلق آراسنده قدرلی اورن توتقان کبی، قیامت کوننده اوزلرینك آق صاقالاری آلا اوچون یاقطی نور بولور.

۸۵۰ — مَنْ شَدَّدَ سُلْطَانَهُ بِمَعْصِيَةِ اللَّهِ أَوْ هَنَى اللَّهُ كَيْدَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

ترجمه: بر آدم الله پراضی بولمی تورغان اش ایله سلطاننه قوت بیرسه، الله تعالی اول کشینک قیامتده اشن ضعیف قیلور.

ایضاح: اسلامیتنک اویره توونچه خلق اوزلرینک سلطانلرینک سوزلرینه اطاعت قیلورغه تیوش. لکن سلطان بندهچیلک ایله بر خطا یولغه کروپ حکم ایتهرگه بولسه آکلی خلق آنک خطاسن آکلاتورغه تیوش. منه شوندى وقتده سلطاننک خطاسن بله توررب آکار شول یولنده یاردهم ایتوشه الله هر اشده ضعیفک کورساتور.

۸۵۱ — مَنْ شَهِدَ شَهَادَةً يَسْتَبِيحُ بِهَا مَالَ امْرِئٍ مُسْلِمٍ أَوْ يَسْفِكُ بِهَا دَمًا فَقَدْ أَوْجَبَ النَّارَ.

ترجمه: بر کسى گواھلق بیروب بر کشینک مالن باشقه لارغه مباح قیلسه، یا یسه آنک گواھلغی سببلی بر کشینک قانی توکلسه، بو کشیگه یا لغان گواھلغی اوچون الله جهنم عذابن واجب قیلور.

ایضاح: اسلامیتنک حکملری شاهدلرنک توغری شهادتینه بنا ایتلگانلکدن حکم وقتندهغی همه مسئولیتلر شاهدلرنک اوستینه یوکلە نلوب، یا لغان شهادت بیرگەن کشیلر جهنم عذابن کورهچک لر.

۸۵۲ — مَنْ صَنَعَ إِلَيْهِ مَعْرُوفٌ فَقَالَ لِفَاعِلِهِ جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا فَقَدْ أْبْلَغَ فِي الثَّنَاءِ.

ترجمه: بر آدم اوزینه یخشیلق قیلغان کشیگه: الله خیرلی جزا بیرسون دیسه، بوکسی اوزینک اوستینه یوکلە تلگەن وظیفه فی تمام اوتەگەن بولور. یخشیلق قیلغان کشیگه قارشى یخشیلق کورسە تمک یا یسه آکار خیر دعاده بولمق انسانیت وظیفه بیدر.

۸۵۳ — مَنْ ضَارَّ ضَرَّ اللَّهُ بِهِ وَمَنْ شَاقَّ شَقَّ اللَّهُ عَلَيْهِ.

ترجمه: بر آدم کشیگه ضرر قیلسه، الله تعالی شونک اوچون آکار ضرر یبارور. بر کسى باشقه لارغه مشقت سالسه، الله شونک برابرینه اوزینه ده مشقت بیرور.

۸۵۴ — مَنْ ضَرَبَ مَمْلُوكَهُ ظَالِمًا أَقِيدَ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

ترجمه: بر آدم اوزینک قول آستونده بولغان خدمتچیسن صوقسه، اول کشیدن قیامت کوننده قصاص آلتور.

ایضاح: اسلامیت کیلور آلدندن عربلرنک الک ترقی ایتکان سوداسی، قللق مسئلهسی بولوب بتون عربستان خلقینک دیه راک کون کورشرلی شول سودا ایله ایدی. خلقنک احتیاجینه قاراب بعض بر سیاسی سببلرگه بنا طبعی اسلامیتده شونی قبول ایتدی. تمام شوکار انکار ایتمه دی. شولایده انسانلقدە هیچ کمدن باشقه لغی بولماغان بر آدم

بالاسينڭ حرلگن بتروب، مڭگولك بختسزلكگه سالو، آنڭ اوستينه آدم كوته ره
آلماسلق اش يوكله تو، انسانيت دنيا سینه رحمت اوچون يبارلگهن اسلام دينينه صيوب
ييته آلمانلقدن قللق مسئله سن هر ايكي طرفقه ضرر ايتمه سلك ره وشچه آقنلق ايله گنه
بولسه ده بتورورگه يول هزرله گهن. جزئي برجنائتنڭ كفارتى اوچون قل آزا ايتونى فرض
قيلو، قللرن قاطى عذاب ايله عذابه گهن، آلارنى صوغوب رنجتسكهن كشيلىرى قيات كونده
قصاص ميدانينه كيترلوب جزا بيرو ايله قورقتو همه سى قللق مسئله سن بتورور اوچون
هزرله نگهن يوللاردر. اتكبك بختسزلكده ياشارگه محكوم بولغان قللرنى بتون حقوق انسانه
ايله فايده لانورلق حالگه كيتورورگهن قللقدن قوتلولارى اوچون كيڭ يول آچقان بيوك
دينينه شكرانه بولوق اوچون قللر، اسلاميت قارشنده تشكر قيلورغه بورچلى لاردر.

۸۵۵ - مَنْ ضَمَّ يَتِيمًا لَهُ أَوْ لَفِيْرَهُ حَتَّى يَغْنِيَهُ اللَّهُ عَنْهُ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ.

ترجمه: بر آدم اوزينه ياقن بولغان يتيمنى، يايسه چيت بولغاننى بالغ بولغانچه
تربيه قيلسه، اول كشيگه جنت واجب بولور.

ايضاح: دينزده بر يتيمنى تربيه قيلغان كشيگه شوندى ايركچيلك، شوندى وعده
قيلونسه، البته خصوصى جمعيتلر، دارالايتملر آچوب، تربيه چيسز قالغان يتيملىرى تربيه
قيلو، آلارغه دين هم ادب اويره تورگه طرشقان، شول اشنى بولدرور اوچون يورگهن
كشى الله نڭ تاغن آرتق رحمتلرينه ايرشه چكى شبهه سذر.

۸۸۶ - مَنْ عَالَ جَارِيَتَيْنِ حَتَّى تُدْرِكَا دَخَلَتْ أَنَا وَهُوَ الْجَنَّةَ كَهَاتَيْنِ.

[و ضم اصبعيه السبابة والوسطى].

ترجمه: بر آدم ايكي كچكنه قز بالانى بلاغتكه ايرشكانچه تربيه قيلسه اول كشى
مينم ايله جنتده شول ايكي بارماق كى بولور.

ايضاح: بو حديشنى سويله گانده رسول اكرم مبارك بارمقلردن: ايكي بارماغن يينه شه
توتوب كورسه تكه ن. رسول اكرم نڭ مقصودى بالا تربيه سينڭ خصوصا عربلر آراسنده
الڭ توبان سانالغان قز بالالار تربيه سينڭ مشقتلى بولووى ايله برابر قيات كون اوچون
الوغ فائده ايكانن كورسه تو بولسه كيره ك.

۸۵۷ - مَنْ عَالَ أَهْلَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ يَوْمَهُمْ وَلَيْلَتُهُمْ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذُنُوبَهُ.

ترجمه: بر آدم مسلمانن بولغان بر اوى خلقن ايرته كيچ رزقه ندروب تربيه
قيلسه الله تعالى اول كشينڭ گناهن يارلقار.

ايضاح: عائله تربيه سى اوچون قاطى مشقت چيكسز آغرىق كورگهن كشيلىرنڭ
كورگهن مشقتلىرى الله طرفندن بوش قويلماغان. بلكه آلارنڭ وجدانلرينه كرتوشورلك،
اوزلرن عذاب قيلدرلىق گناهلىرىنى يارلقاو ايله وعده ايتلگان.

۸۵۸ — مَنْ عَمِيَ أَخَاهُ بِذَنْبٍ لَمْ يَمُتْ حَتَّى يَعْمَلَهُ.

ترجمە: بىر آدم گناھ ايلە مبتلا اولغان مۇمن قىرەشىنىڭ ھاللى غىب ايتوب سويلەسە، شول گناھنى قىلىمى توروب اوزىدە اولمەس.

ايضاح: بىر كىشىنىڭ عىبن بلىگان آدم آنڭ شول يولە ئەرەم بولوندىن قورقوب، گناھلى قىرەشىنىڭ اوزىنە گنە خىر خواھانە نصيحت بىرو تىوش. آنڭ اوزى يوق وقتدە عىبن سويلە و انسانىتكە خلاف بىر نرسە بولغانلىقدىن اللە اوزندە شول گناھنى قىلدىرمى اوترەمس.

۸۵۹ — مَنْ عَشَّ فَلَيْسَ مِنَّا.

ترجمە: بىر آدم كىشىنى آلداسە، اول كىشى بىزدىن توگلدىر.

ايضاح: سودا عالمندە بىر مالنى يىغى ھالندە كورسە توبدە ھا تاقاج شوڭار ايكىنچى تورلى نچارمال قوشوب، آلوچىنى آلداو كى خىاتتار بولار، كە شونڭ آرقاسىندە آلوچى كىشى مادى ضرر كورگەن كىك، ھا توچى اوزىدە خلق آراسىندەغى آبرو بىن يوغالتو، آلوچىلار اوزىدىن بىزدىر كى ضررلارنى كورەدر. شونى اعتبار قىلوب بولسە كىرەك رسول اكرم آندى خىاتتچى كىشىنىڭ اسلامىت دىنىاسىنە كىرە آلمىغاننى بيان قىلغان.

۸۶۰ — مَنْ فَرَّقَ فَلَيْسَ مِنَّا.

ترجمە: بىر آدم مىسلمانلار آراسىنە فرقت ھالە، اول كىشى بىزدىن توگلدىر.

ايضاح: تارىخىدە بىوك اورن توتقان عرب مىلتى زمانىڭ طىبعى آغومى ايلە آغوب قارانغو بىر زمانغە كىلوب يىتكىچ، اوز آرا قىچقرش، قىبىلە نزاعسى كىك نرسەلر ايلە اوزلرىنىڭ تارىخى اهمىتلىرن يوغالتقانلار. خارچى دشمانلرىنە قارشى تورا آلماسلىق كوچىزىلەنگانلار ايدى. ھكىمت الھىيەنىڭ، تارقا و ھالندە، تورلى اعتقاددە ياشى تورغان عرب مىلتى بىرگە اوقماشدىروب، بىر اعتقاددە جىو كوفى يىتكىچ، شولارنى بىر نقتەغە جىيە تورغان، بىرلىك نىگزىنە قورلغان اسلام دىنى بىبارگەن. ضەيف اعتقاددە، تارقا و ھالندە ياشاب اوزلرىنىڭ كوچىزىلەلەرن، استىقباللرىنىڭ قارانغولغن آڭلاغان عرب خلقى تىز بىر زماندە اولگى اعتقادلارنى، اولگى نزاعلارنى تاشلاب اسلامىتكە كىرەرگە اطمىغانلار. اسلام دىنى آلارنىڭ تارقا و ھالە ياشاب ضەيفلەنگەن كوچارى بىر بىرىنە، تورلى قىبىلەلەردىن اوقماشدىرلوب، دوشمان سونگوسى ايلە جىمىرلەسلىك كوچى بىر قوت بىرگەن. موڭارچە كوچىزى دىب تانلغان، طورمىشلىرى ضەيفلەنگەن عرب مىلتى اسلام دىنىنىڭ بىرلەشدىروى آرقاسىندە اوزلارنى دشمانغە تانوتدىرلاق كوچى، استىقباللرى امىدىلى بىر ھالگە كىلگانلار. كوب طارىقاتلار ايلەگنە بىر نقتەغە جىولوب امىدىلى بىر ھالگە كىلگان مىلت آراسىنە قىتتە ھالوب يىنەدىن تارالوغە ھىدەت ايتكان كىشىلر اسلام دىنىدىن چىغارلغان ايتوب ھىساب

ایتلگانلر. اسلام دینینک بو فایدهلی تیر بیرری اوزاق زمانلر تا قیامتکده قدر قاورنه تبوشلی بولسده بزنک تاتار بابالارمز اسلام دینن قبول ایتکاج مونک ایله فایدهلهنه آلمیچه هرکم اوز آلدینه خانلق دعوا قیلوب ملت آراسینه فرقت سالغانلر. حتی اوزلری بر ملت بالالاری بولا طوروب قان دریاسی آغزلیق قانلی صوغشلدن کیری طورماغانلر. نهایت شول باشزلقنک نتیجهسی اولاراق برسی آرتندن برسی طورمش قربانلری بولا بارغانلر. «ومن اعرض عن ذکرى فان له معیشة ضنکا» آیه کریهه سینک آچی یمش آشارغه مجبور بولغانلر.

۸۶۱ — مَنْ قَاتَلَ لَتَكُونَ كَلِمَةً لِلَّهِ هِيَ الْعُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ.

ترجمه: بر آدم الله تعالی نك سوزی اوستده بولسون اوچون صوغشسه، اول كشی الله یولندهدر.

ایضاح: کلمه توحیدنی اوستون قیلور اوچون صوغشو، الله یولندهغی صوغش بولغان کبی اوک اسلامیتنک ماتور حکمرن خلقغه گوزل نصیحتلر ایله آکلاتوده الله یولندهغی صوغش کبی اوک بولسه کیرهک. چونکه رسول اکرم صلی الله علیه وسلمک طوتقان مسالگی، اوزینک سوزن دشمانلرینه قورال یاردهمی ایله توگل، بلکه اثرلی هم دوستانه سویله نگان وعظلم، علمی کیگاشلر یاردهمیله ایدی. شوکار تایا نوب ئه یتوب بولادر، که دین اسلامک حکمرن آکلاتو. ملت بالالارینه دین هم اخلاق اویره تو الله یولنده صوغش بولادر. صوغشلرنکده ایلک فایدهلیسی، ایک ثوابلیسی بودر.

۸۶۲ — مَنْ قَادَ أَعْمَى أَرْبَعِينَ خَطْوَةً وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ.

* ترجمه: بر آدم صوقر کشیننی قرق آدوم قدر یتاکلهب بارسه، اول کشیگه جنت واجب بولور.

ایضاح: کوز کبی قدرلی بر اعضادن محروم ایتلگان کشیننی کورگانه اوزگده بولغان نعمتنک شکرانهسی اولاراق آکار یول کورسه تونی قدر ثوابلی، نی قدر شادقلی بر ش بولسه، نادانلغی سببلی اوزینه کیرهکلی یولنی بله آلمانان کیشگه توغریلقنی شادلانه شادلانه آکلاتو، شول قدر اوک ثوابلی، شول قدر اوک انسانیتلی بر اشدر، شونک کبی جنت شهردن یا اولدن کیلگان کشیلرگه یول کورسه توده.

۸۶۳ — مَنْ قَتَلَ مُعَاهِدًا لَمْ يَرَحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ وَأَنْ يَرْحَهَا لِيُوجَدَنَّ

مَسِيرَةَ أَرْبَعِينَ عَامًا.

ترجمه: بر آدم مسلمانلر ایله صلح قیلشقان کشیننی اوترسه، اول کشی جنتک ایسنده ایسنی آلماس. جنتک ایسی قرق یللق یولدن بورونغه کرهدر.

ایضاح: اسلام دشمنانری تله سهر نچوڭ حکم قیلسونلر، لکن اسلامیت آلا راویلاغانچه خلق آراسنده قان توگونى تله می بلکه ممکن قدر کورشى ملتلر ایله طنچ تورونى تلى، مسلمانلر ایله عهد قیلشقان کشىلر، اوزلری قلیچ کوتهرمه گنده اسلامیت اوزى باشلاب آلا رغه قلیچ کوته رو توڭل، حتی مأمورلرنڭ رخصتندن باشقه شخصی دوشمانلغى سببلى، معاهده قیلشقان کشنى اوتروچنى قیامت کوننى جنت نڭ ايسنده ايسنى آلا و ایله قورقتولغان. شونڭ ایله اسلامیت نڭ صلحقه نچوڭ قاراغانلغى معلوم بولسه کیرهك. اسلامیتكه پچراق ارغتو مسلکینده بولغان کشىلر شوڭارده انصاف کوزى ایله قاراسونلر ایدی.

۸۶۴ — مَنْ قَتَلَ مُعَاهِدًا فِي غَيْرِ كُنْهِ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ

ترجمه: بر آدم اسلام پادشاهسى ایله صلح قیلشقان کشنى صلح وقتى اوتودن اول اوترسه، الله تعالى اول کشىگه جنتنى حرام قیلاور.

۸۶۵ — مَنْ قَذَفَ مَمْلُوكَهُ وَهَرَبَ بَرِيٌّ مِمَّا قَالَ جُلِدَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَدًّا إِلَّا

أَنْ يَكُونَ كَمَا قَالَ.

ترجمه: بر آدم اوزینڭ عیمسز قل یا کنیزه گن بر عیب ایله سوکسه، اول کشى قیامت کوننده جزا اوچون قامچی ایله صوغلور. مگر مملوکی بو نه یتکانچه عیبلى بولسه غنه حد بیرلمهس

ایضاح: اسلامیت ده کشینڭ حقیقه تیو، یا که حقسز بر عیمنى صلتا و بنده نڭ اوزینڭ جزاله نووینه سبب بولغان کبک، قل وکنیزه کلرنڭ ده حقلارینه تیو، آلا رنڭ ناموسلرن یوغالتورلق عیمیلر صلتا و قطعى صورتده حرام بولوب، شول اشنى قیلغان کشینى قیامت کوننده الله رب العالمین حضورنده تورلى جزا ایله جزا ایتلور.

۸۶۶ — مَنْ قَذَفَ ذِمِّيًّا حَدَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِسَيِّطٍ مِنْ نَارٍ

ترجمه: بر آدم ذمی نى(*) سوکسه، اول کشینى قیامت کوننى اوپدن بولغان قامچی ایله صوغلور.

ایضاح: اسلامیت کوچ تابوب ترتیبلى بر مملکت حالینه کرگاچ، بعض بر چیت دینده بولغان کشىلر اوزارینڭ اصل دینلرنده قالو شرطیله اسلام تبعه لگینه یازلغانلر. بولارغه شریعت عرفنده ذمی، اسمى آتالوب، بولارنڭ جانلرن، ماللارن هم حقوق ملیه لرن صاقلارو مسلمانلرنڭ ذمه سینه واجب ایتلگان.

۸۶۷ — مَنْ قَعَدَ عَلَى فِرَاشٍ مَغِيَّةٍ قَبِضَ اللَّهُ لَهُ ثُعْبَانًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ

ترجمه: بر آدم غائبه گى ایرنڭ خاتونن آلداب زنا قیلسه، قیامت کوننده آنى عذاب قیلور اوچون الله تعالى بر جلاننى ایرکلى قیلور.

[*] اوز دینی ایله اسلام حکومتی آستنده قالغان کشى

ایضاح: ز نانیندی گنه اورنده بولسه ده حرام. اما سرفده گی قرده شلرمز ننگ عائله سی خلق قولنده آمانت بولوب قالایکان، شوکار خیانت قیلغان کشینگ جزاسی تاغن قاطی بولورغه تیوش.

۸۶۸ — مَنْ كَانَ لَهُ وَجْهَانِ فِي الدُّنْيَا كَانَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِسَانَانِ مِنْ نَارٍ.
ترجمه: بر آدم دنیا ده ایکی یوزلی بولسه، آنی عذاب قیلور اوچون آگار اوطن بولغان ایکی تل بیرلور.

ایضاح: بنده ننگ درجه سی، توتقان مسلگی. سویله گن سوزلرینه قاراب بلنه در. اوزینگ توتقان مسلگندن هر وقت آیرلماغان، اوزینه اوکایسزلق وقتنده ده سوزنده تورغان آدم هرکشی قارشنده احترام ایله ذکر ایتلغان حالده، بر مسلکده گنه تورمیچه همان مسلگن آلماشدرغان، تورلی خلق آلدنده تورلیچه سوز سویله گن آدم هیچ کم قارشنده اعتبار کوره آلماس. انسانیت هم اسلامیتکه خلاف بولغان بواشدن صاقلانو تیوش.

۸۶۹ — مَنْ كَانَ لَهُ شَعْرٌ فَلْيُكْرِمَهُ.

ترجمه: بر آدم ننگ صاچ و صاقلای بولسه، آنی حرمت ایتسون.

ایضاح: رسول اکرم صلی الله علیه وسلم عمرنده بر نیچه مرتبه گنه ساچن کبته روب باشقه و قتلورده اوزون ایتدروب یورگان. لکن باش کرله نمه سون نم نچارلنامسون اوچون هر وقت تاراب، خوش ایلی نرسه لر ایله مایلاب تر بیه قیلو بولغان. امتی حقنده ده شول طریقه صاچ تر بیه قیله آله صاچ اوسدروکه خلاف توگلگن بو حدیث شریفی ایله آکلانتان. شونگ اوچون بر مسلمان قرده شمز ننگ اوزون ساچینه نارایقنه ناموس هم دینیینه تجاوز ایتمه سکه کیرهک.

۸۷۰ — مَنْ كَانَ لَهُ صَبِيٌّ فَلْيَتَصَبَّهُ لَهُ.

ترجمه: بر آدم ننگ کچکنه بالاسی بولسه، آنک یاننده اوزیده صبیلر کمی بولسون. ایضاح: بالا تر بیه سنده بولغان آدم لر اوچون آنک اولگی وظیفه، بالالارغه یومشاقلق قیلو، آلا رغه کیرهک سوزنی یومشاق تل ایله گنه آکلانو تیوش ایکانی هر کمنک معلومیدر. منه شولوق قاعده نی رسول اکرم ده بلدره در. چونکه یاش بالالار ننگ نچکه کوکلری آزغه قاطیقغه ده توزه آلیچه هزر بوزلوب، آکلارغه تیوش بولغان سوزنی آکلای قالو احتمالی بار. مون ییگرهک معلم افندیلر رعایه قیلورغه کیرهک.

۸۷۱ — مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُحْسِنِ إِلَى جَارِهِ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَسْكُتْ.

ترجمه: بر آدم اللهغه هم آخرت كونيته ايمان كيتورسه، كورشيسنه يخشيلق قيلسون. اللهغه هم آخرت كونيته ايمان كيتورسه قوناغن حرمت ايتسون. بر آدم اللهغه هم آخرت كونيته ايمان كيتورسه، يخشى سوز سويلهسون. يايسه تيك تورسون.

۸۷۲ — مَنْ كَانَ يَوْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَرَوْ عَنْ مُسْلِمًا.

ترجمه: بر آدم اللهغه هم آخرت كونيته ايمان كيتورسه، مسلمان قردهشن راحتسر ايتماسون.

ايضاح: اللهغه چن ايمان ايله اوشانغان مؤمنلر هيچ وقت بر-بر سينك راحتسرلگينه طرشه سالر.

۸۷۳ — مَنْ كَتَمَ شَهَادَةً إِذَا دُعِيَ إِلَيْهَا كَانَ كَمَنْ شَهِدَ بِالزُّورِ.

ترجمه: بر آدم گواهلغه چا قارلوب، بلكان حالده بارماسه، يايسه گواهلك بيرمه سه اول كشي يالغانه شهادت بيرگان كشي بولور.

ايضاح: اسلاميت، اوزينك قطعى حكملرن خلق آراسنده عدالت يله يورتور اوچون هر وقت افكار عامه گه تايانوب اش قيلدر. منه حكم كشي بر كشينك يوغالغان حقن اوزينه قايتارو، يايسه برهونك حقن يوغالتو كبك اهميتلى مجلسده ده اوزينك توتقان يواندن آيرلنمچه قطعى دليللردن بيكرهك شاهدلرنك شهادتينه قاراب اش قيلادر. حكم وقتنده قاضينك حكى، شاهدلرنك شهادتلىينه تايانوب اشله نگانلكدن، حكمك هه قرارى، همه مسئوليقي شاهدلر اوستيينه يوكله تله در، شونك اوچون بولسه كيرهك شاهد بولوب چا قارلغان كشينك موكارچه وجدانى هم ناموسى كر له نمه گن، بر-بر عيب ايله عييله نمه گن بولووى شرط قيلنغان. شوندى شرالارى تالغان شاهدلرنك سوزلىر قالى قارشنده قبول ايتلوب، شوكر بنا ايتوب حكم ايتهرگه مجبوردر. يالغان شهادت بيرو هم بلگان اشن مين بلمين ديب ياشرو هرايكيسى برهونك حقن ضايع قילו بولغانلقدن هرايكيسى الله قارشنده بر تورلى جزا كوره چكلر. شونك اوچون شاهد بولوب بارغان كشيلىر، بوايكى تورلى اشنى يخشى اعتبار قيلورغه بورچليلاردر.

۸۷۴ — مَنْ كَذَبَ عَلَى مَعْتَدًا فَلْيَسْتَوِ مَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ.

ترجمه: بر آدم مينم اوستيمه يالغان حديث سويله سه، اول كشي جهنمه اوزينه اورن هه زله سون.

ايضاح: بله توروب خلقي آلدار اوچون يالغانلاب پيغمبر حديثى ديب سويله مك جائز توكلدر. كشيى يخشيله قردرو نى قدر گوزل براش بولسه ده، پيغمبر اوستيمه يالغانلاب فايده لانو مكن توكل.

۸۷۵ — مَنْ لَبَسَ ثَوْبَ شُهْرَةٍ أَعْرَضَ اللَّهُ عَنْهُ حَتَّى يَضَعَهُ مَتَى وَضَعَهُ.

ترجمه: بر آدم خلق آراستنده ماقئانور اوچون کیوم کیسه، الله تبارک و تعالی اول کشیدن یوز دوندردر تا اول کیومن سالغانچه.

ایضاح: هرکشی اوز درجه سینه موافق کیوم کیارگه تیوش. خلق آراستنده ماقئانوب یورور اوچون حالی کوتره آلماسلق کیوملر کیمو، تکبرک علامتیدر. }
۸۷۶ — مَنْ لَعِبَ بِالْزَّرِّ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ.

ترجمه: بر آدم شطرنج اویونی اویناسه، تحقیق اللهغه ورسولینه قارشیلق قیلدی. ایضاح: بنده نك عمری اوزینك دنیا سینه یا آخرتینه فایده لی اشلرنی هزرلر اوچون بیرلگانلکدن مقدس عمرینك قدرلی مینوتلرن فایده سز اورنلرغه نهرم ایتکان کشی، الله تبارک و تعالی هم رسول اکرمك قویغان قانونلرینه قارشیلق قیلرب، اوز حالینه اوزی جنایت ایتکان بولادر. عقلی بولغان آدم اوزینه ضرر ایتودن صاقلانسه کیرهك. }
۸۷۷ — مَنْ لَقِيَ الْعَدُوَّ فَصَبَرَ حَتَّى يُقْتَلَ أَوْ يَغْلِبَ لَهُمْ يُقْتَلَ فِي قَبْرِهِ.

ترجمه: بر آدم دوشمانینه قارشى صوغشقانده، اوترلگه نچه یا یکلگه نچه صبر ایتسه، اول کشی قبرنده فتنه لانهس.

ایضاح: دوشمان ایله صوغش وقتنده قوتلی قورال فی قدر مهم اورنی توتسه، عسکرنك ثباتی، توزملیلگی آندنده آرتق ائمه تلیرك اورنی توتادر. کوکره کلرنده ملت هم وطن محبق بولغان توزملی عسکر، دوشمانك نورتمچلی طوبلرن تار - مار کیتورگه فی تاریخ ایله اثبات ایتلگان بر حقیقتدر. اوزلردن نیچه مرتبه آرتق کوچلی دوشمانلرینه آز بر اسلام عسکرینك غلبه ایتکانی موگار شاهد اوله بلور. وطن هم ملت کبی اوک بنده نك اوز جانن هم ناموسن صاقلای تیوش بولغانلقدن، جانینه یایسه ناموسینه طوقنه تورغان دوشمانلرینه قارشى نق توروب اوزن پا کلهو، شول یولده فی قدر آغرلق کورسه ده صبر ایتو تیوش. وجدانن یا وطن صاقلای یولنده وفات بولسه، دنیا ده کورگن مشقتی برابرینه قارانغو قبر فتنه لردن امین بولور.

۸۷۸ — مَنْ لَمْ يَشْكُرِ النَّاسَ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ تَعَالَى.

ترجمه: بر آدم خلق طرفندن قیلنغان یخشیلقغه قارشى شکر قیلماسه، اول کشی الله تعالی گه ده شکر قیلماس.

۸۷۹ — مَنْ مَّا عَلَى شَيْءٍ بَعَثَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ.

ترجمه: بر آدم نیندی اعتقادده ئولسه، الله آنی شول اعتقادى اوزرنده قبرندن قوبارور.

ایضاح: کشیک دنباستنده بنده نیندی یول ایله اش قیلسه، قیامت کون شوگار علامت ایتوب بر نرسه ایله بلدر اور. خلق آراستنده اوغریلق ایله کون کورگن کشی }

اورلاغان ئەبىرلىرى ايله چولغانوب قىرىدن قوبارلور. هم باشقه گناهلرده اوزلىرىنه مخصوص علامتلار ايله خلقغه بلدرلور.

۸۸۰ — مَنْ مَشَىٰ مَعَ ظَالِمٍ لِّعَيْنِهِ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ ظَالِمٌ فَقَدْ خَرَجَ مِنَ الْإِسْلَامِ.

ترجمه: بر آدم ظالمىك ظلمن بله توروب، شوكتار ياردهم بيرور اوچون آنك ياننده يورسه، اول كشي تحتيق اسلام دينندن چقدى.

ايضاح: خلقغه آچق صورتده ظلم ايتكان مأمورلرنك نچار يوللارن درستلهب آلارنك ياوز فكرلرينه بولشوب، طنچ خلقنك راحتن يبارگهن آدملىر، اوزلرينك كيغىلرينه خلق فايدهمن قربان ايتوب، اسلاميتكه خيانت ايتكانلرى اوچون آلارنى اسلام دينى اوزينه صيدره آلميدر.

۸۸۱ — مَنْ مَنَحَ مَنَحَةً وَرَقٍ أَوْ مَنَحَةً لِّبَنٍ أَوْ هَدَىٰ فُقَاةً فَهُوَ كَعَتَقٍ نَسَمَةٍ.

ترجمه: بر آدم محتاج كشيگه بورچه آچه بيروب ياردهم ايتسه يابسه سوتى ايله فايدهلانور اوچون سوتلى بر حيواننى بوش بيروب تورسه يا يولدن آداشقان كشىنى توغرى يولغه كوندرسه، بو كشي بر قل آزاد ايتونك ثوابن تابار.

ايضاح: انسانيت دنياىنده تورلى حاللى كشي بولوب، شولارنك همه سينه اسلاميت دقت قىلوب قاراغان. فقيرلىگى سببلى بالالارن تربيه قىلودن عاجز قالغان كشىلرنك قىزغانچ حاللرينه ياردهم بولسون اوچون بورچ بيرمك، قارنلرن طويدرور اوچون بر حيوان بيرمك كى اشلرنى مصلحت كوروب، شونى قىلغان كشيگه بيوك ثواب وعده قىلغان. شولا يوق قارانغو كيچه لرده يولدن آداشقان كشىلرنك حاللرنده اعتبارىز قالدورماغان. خلق يورى تورغان يوللارغه فنارلار قويو، قر يوللارينه ماياكلر اوپرتونك تيوشلگن آكلانتقان.

۸۸۲ — مَنْ نُوْفِشَ الْمُحَاسَبَةَ هَلَكَ.

ترجمه: بر آدم، قرده شينه حسابده آغىلق قىلسه، اول كشي اوزى هلاك بولور.

ايضاح: الله تبارك وتعالى خلقغه يكللك قىلغان كى، خلقنك ده اوز آراده بر برسينه يكللك قىلولارن تليدر. اوز آراده، ممكن قدر آلىش، بيشده يكللك قىلو هم انسانيت هم اسلاميتكه موافق بر اشد.

۸۸۳ — مَنْ هَجَرَ أَخَاهُ سَنَةً فَهُوَ كَسَفِكَ دَمِهِ.

ترجمه: مؤمن قرده شندن بر يل قدر آيرلوب تورو، آنك قانن توگو كبيدر.

ايضاح: مؤمنلرنك بر برسينه آچو ايتوب تورولارى خصوصا برياقن قرده شنى تمام مناسبتدن آيرو، آنك قانن توگوب اوترو كى نچار اش بولغانلقدن، ياقن آراده بولسه هر وقت كورشو، يراقهده بولسه خط ايله حال بلشوب تورو تيوش.

۸۸۴ — مَنْ لَا يَرْحَمُ لَا يَرْحَمُ.

ترجمه: بر آدم اوزی کشیکه مرحمت ایتمه‌سه، اول کشینک اوزینه ده الله تعالی
مرحمت قیلماس.

۸۸۵ — مَنْ لَا يَرْحَمُ لَا يَرْحَمُ وَمَنْ لَا يَغْفِرُ لَا يَغْفِرُ لَهُ وَمَنْ لَا يَتَّبِعُ لَا يَتَّبِعُ عَلَيْهِ.

ترجمه: بر آدم اوزی انسانیتکه مرحمت ایتمه‌سه، اول کشینک اوزینه مرحمت
ایتلمه‌س. بر آدم کشینک گناهن عفو ایتمه‌سه، اوزینکده گناهی عفو ایتلمه‌س.
بر آدم کشینک عذر قبول قیلماسه، الله اول کشینک توبه‌سن قبول قیلمه‌س.

ایضاح: انسانیت دنیا سنده هر کم اوزینک عملینه قاراب جزاسن کورادر. ایرکن
حالی وقتنده محتاج لرغه یاردهم ایتکان کشی، اوزینک ضعیف وقتنده خلق طرفندن یاردهم
کوره آلور. خلق اوچون عفو مرحمتلی بولسه اوزیده شونی کورور. حاصل فی ساجسه
شونی اورر.

۸۸۶ — مَنْ لَا يَسْتَخِي مِنَ النَّاسِ لَا يَسْتَخِي مِنَ اللَّهِ.

ترجمه: بر آدم خلقدن اویالماسه، اول کشی الله دنده اویالماس.
ایضاح: نچارلقنی قیلو نیندی گناه بولسه، شول نچارلقنی خلق آلدنده قیلوینه دن
گناه در. بنده چیلک ایله گناه قیلغان ایکان خلقدن یاشرو تیوش.

۸۸۷ — مَنْ يَتَكْفَلْ لِي أَنْ لَا يَسْأَلَ النَّاسَ شَيْئًا وَاتَّكَفَلَ لَهُ الْجَنَّةُ.

ترجمه: اگر بر آدم خلقدن بر نسه ده صورامه سقه مینم اوچون اوستینه آله،
مین آنی جنتکه کرتورگه اوستیمه آلورمن.

ایضاح: بنده ممکن قدر اوزینک یوز صوون توگودن صاقلانورغه تیوش. هم
رسول الله ده شول یولغه قزقدروب، ناموسن هم یوز صوون صاقلارغه طرشقان آدم لرنی
مکگولک سعادت یورطی بولغان جنتکه کرتورگه وعده بیرگه ن.

۸۸۸ — مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ وَيُلْهِمْهُ رُشْدَهُ.

ترجمه: الله تبارک و تعالی بر آدمگه یخشیلق تله‌سه، آنی دین علمینه اوستا قیلور
(هم آگار توغری یولنی بلدورر.)

۸۸۹ — مَنْ يَعْمَلْ سِوَاَ يَجْزِيهِ فِي الدُّنْيَا.

ترجمه: بر آدم نچارلق قیلمسه، شونک آچی جزاسن دنیا ده اوق کورور.

۸۹۰ — مَوْتَ الْفَجَاءَةِ رَاحَةً لِلْمُؤْمِنِ وَآخِذَةً أَسْفَ لِلْفَاجِرِ.

ترجمه: تیزدن اولوب کیتو، مؤمن اوچون بر راحتک بولوب نچار کشی اوچون
اوکنچدر.

ايضاح: هر اشنده الله هم رسول اكرم قوشقانچه يوروب، آلس بيرشارن بتروب، تيوشلى وصيتلارن يازوب بتون گناهلرندن توبه قىلوب قويغان، هر اشنده صاق بولغان مۇمىنگە قاطى آورولار ايله صرخامى تيزگنه ئولوب كيتو البته جان راحتى بولور. دنياده بار نچارقلارنى قىلوبده توبه استغفارنى آقتق عمرينه كيچكدرگن، خلق ايله اشى ئوزلمهگن كشى اوچون كينه تدن اولوب كيتو البته طور اوكنچدر.

۸۹۱ — اَلْمُؤْمِنُ مِرَاةُ الْمُؤْمِنِ وَالْمُؤْمِنُ اَخُو الْمُؤْمِنِ يَكْفُ عَلَيْهِ ضَيْعَتُهُ وَيَحْوَطُهُ مِنْ وِرَائِهِ.

ترجمه: مۇمن، مۇمىننىڭ كوزگىسىدر. مۇمن، مۇمىننىڭ قردەشىدر. مۇمن قردەشىنىڭ تركلگىندە ياردەم ايتەر، اوزى غائب وقتدە آنڭ مال هم ناموسن صاقلار.

ايضاح: الله تبارك و تعالى نڭ حكملرى بتون اسلاميت دنياسى اوچون بر تيگىز بولغانلقدن بر مۇمىندە بولغان ماتور صفات ايكنچى سىنەدە ماتور بولوب، برسىنە ياراماغان اش ايكنچى سىنەدە يارامەسقە تيوش. شونڭ اوچون بندە بر مۇمىندە بولغان عيىنى كوروب، اول نرسە نڭ اوزى اوچوندە ياراماس بر نرسە ايكانن بلورگە هم شوندن صاقلانورغە كىرەك.

۸۹۲ — اَلْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبَنِيَانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا.

ترجمه: مۇمن، مۇمىنگە يورط بناسى كىيدر. آلارنڭ برسن برسى به يىلەب توتادر.

ايضاح: اوينڭ هر بر كىسەكلرى برسى ايكنچى سىنە محتاج بولوب برسى ايكنچى سىنە به يىلە نوب نچوك تورسە، اوينڭ تورورغە ياراقلى بولووى اوچون ايشك تەزەلرى ھەمەسى اوز اورندە بولورغە نچوك تيوشلى بولسە، بر ملت بالالارينڭ طورمش دولتەنلارى آراسندە ھلاك بولووندن صاقلانووى اوچون، ملت بالالارينڭ ھەمەسى بر برسىنە ياردەمدە بولورغە تيوش. اوينڭ كىسەكلرىدىن بولغان بر كىسەگى واتلسە شول اوينڭ ماتورلغى بتوب، تۈزەتمەگەندە تمام ھلاك بولو احتمالى بولغان كېڭ، ملت بالالارينڭ ھەمەسى ياردەمدن تاشلانسە، اول ملتنڭ ماتورلغى بتوب نھايت اوزينڭ يوطلو قورقنچىدە بولادر. شونڭ اوچون بتون ملتلرنڭ برگەلەب اش قىلولارى تيوشلى بولغانلىقدن، اسلام دينى شول ملتلرنڭ ھەمەسىنە: برك، اتقاقنى فرض قىلغان شول برك قاعدەسندن چىتكە چىماغاندەغە بىوك اسلاميت آور طوبلر ايلەدە جىيرىلى تورغان محكم كرىيچ كىي بولاچاغن بلدرگان. مادامكە بزنڭ آرامزدە شول برك بولماسە بز آزغنە جىل ايلەدە تارالا تورغان اوى كىي ھلاك بولاچقىز.

۸۹۳ — اَلْمُؤْمِنُ مِنْ اَمَنَةِ النَّاسِ عَلَى اَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ الْخَطَايَا وَالذُّنُوبَ.

ترجمه: خلق اوزلرينڭ ماللىرى. هم جانلىرى حقنדה آڭكار اوشانولغان كشى، مؤمندر. گناهلردن هم خطالردن قايتقان كشى، مهاجردر.

ايضاح: انسانيت دنياىسندە اوزلرينه اوشانچ قازانوب، هر كشى آنى اوشانچلى كشى، ديب تانولغان كشى، اسلاميت قارشندە چن مؤمن بولادر. تل ايله نى قدر ايمان كلمه سن اوقوسەدە، خلق آراسندە اوشانچ تابا آلمانغان كشى همان اسلاميت قارشندە اهميتلى ايمان ايله مؤمن بولميدىر.

۸۹۴ — اَلْمُؤْمِنُ يَأْلَفُ وَيُؤْلَفُ وَلَا خَيْرَ فِيمَنْ لَا يَأْلَفُ وَلَا يُؤْلَفُ وَخَيْرَ النَّاسِ اَنْفَعُهُمْ لِلنَّاسِ.

ترجمه: مؤمن بولغان آدم اوزى كشيگە دوست بولور. هم كشينڭ دوستلغن قبول ايتەر. اوزى كشى ايله دوستلانماغان، كشينڭ دوستلغن قبول ايتمه گن كشيده هيچ خير يوقدر. آدملرنڭ خيرليره گى، خلق اوچون فايده ليره ق بولغا .

۸۹۵ — اَلْمُؤْمِنُ يَغَارُ وَاللَّهُ اَشَدُّ غَيْرًا.

ترجمه: مؤمن كشى غيرتلى بولور. الله تعالى همه نرسەدن غيرتليره كدر. مؤمن آدم اوزينڭ دينى بولغان حقلارن هم ناموسن صاقلار اوچون كوچ هم غيرت كورسەتسە، الله تعالى آنڭ غيرتن ينه دن آرتدروور آڭكار بولشلق بيروور.

۸۹۶ — اَلْمُؤْمِنُ غَرٌّ كَرِيمٌ وَالْفَاجِرُ خَبٌّ لَّيْمٌ.

ترجمه: مؤمن آدم اوزى كشى طرفندن آلدانور. كريم طبعلى بر كشيدير. فاسق بولغان آدم، حيله كەر هم كشى آلداوچيدىر.

ايضاح: مؤمن بولغان آدم كوڭلنده بولغان اعتقادى بويىنچە يورورگە تيوش. آنڭ كوڭلى بر تورلى، اشى ايكنچى تورلى بولمەس. اوزينڭ وعدە سينه اشى خلاف بولسە، اول كشى فاسق بر آدم بولور.

۸۹۷ — اَلْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ فِي اللَّهِ.

ترجمه: الله رضالى اوچون كوڭلى ايله تارتشقان كشى، الله يولنده صوغش قىلوچى كشيدير.

ايضاح: دينينه يا ناموسينه ضرر ايتتى تورغان دشمان ايله صوغشوغە قاراغانده اوزن دنيا، آخرت سعادتنن محروم ايتەرگە طرشقان كوڭلينه قارشىلق قىلوب، الله قوشقان اشارنى قىلو نيچە مرتبه ثوابلى راقدر.

۸۹۸ — اَلْمُسْتَبَانُ مَا قَالَا فَعَلَى الْبَادِي مِنْهُمَا حَتَّى يَتَعَدَّى الْمَظْلُومُ.

ترجمه: ایکی آدمڭ سوگشكان وقتده نه يتكان سوزلرينڭ همه گناهی، باشلاوچيغه بولور. مگر ايكنچي سی اولکی آدمڭ آرتدروب سوکسه گنه ايکسی بر تيگز گناهی بولورلار.

ايضاح: اوزينڭ ناموسينه تيمي ئنه بر آدم خورلاسه آني عفو ايتو انسانيت اوچون ظور بر کمالت بولسه ده اوزن حمايه قبلور اوچون قارشى تورونڭ گناهی يوق. حتی بو کشينڭ مدافعه طريقتچيغه نه يتكان سوزلرينڭ همه گناهی باشلاب سوگوچی کشيگه بولور. لکن شونده ده آرتقعه کيتودن صاقلانمق کیرهك.

۸۹۹ — اَلْمُسْتَشَارُ مُؤْمِنٌ فَاِذَا اسْتَشِيرَ فَلْيَشِرْ بِمَا هُوَ صَانِعٌ لِنَفْسِهِ.

ترجمه: کيگاشن حورالغان کشی اوشانچلی کشيدر. اگر بر آدم آندن کيگاش سوراسه، شول توغريده اوزينه نچوك قيلورغه تلهسه، کيگاش صوران کشيگه ده شولايوق کيگاش بيرسون.

ايضاح: دنيا طورمشنده بر اش توغريسنده عاجزلده قالوب، کشی کيگاشينه محتاج بولغان کشی البته اوزی قارشنده ايڭ اوشانچلی ديب تانغان کشينه کيگاش ايتهدر. ايندی اوزن شولای اوشانچلی ديب اوشانغان بر کشيگه اوشانچ کورسه تو، آگار توغری کيگاش بيرو انسانيتنڭ ايڭ بيوك وظيفه سندنر.

۹۰۰ — اَلْمُسْلِمُ مِّنْ سَلَمِ الْمُسْلِمُونَ مِنْ يَدِهِ وَلِسَانِهِ.

ترجمه: مسلمان بولغان آدم، بتون مسلمانلر آنڭ قول هم تل ضرندن طنچ بولغان کشيدر.

۹۰۱ — اَلْمُسْلِمُ مِّنْ سَلَمِ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِّسَانِهِ وَيَدِهِ وَالْمُؤْمِنُ مِّنْ اَمْنِهِ النَّاسُ عَلَى دِمَائِهِمْ وَاَمْوَالِهِمْ.

ترجمه: مسلمانلر آنڭ قولندن هم تلندن طنچ بولغان کشی، چن مسلماندر. آدملر جانلری هم ماللری حقنده اوشانچلی ديب تاتولغان آدم، چن مؤمندر.

۹۰۲ — اَلْمُسْلِمُ مِرَاةُ الْمُسْلِمِ فَاِذَا رَاىْ بِهِ شَيْئًا فَلْيَاْخُذْهُ.

ترجمه: مسلمان، مسلماننڭ کوزگی سپدر. بر مسلمان قرده شنده بر تورلی نچارلق کورسه، آني آلوب تاشلاسون.

۹۰۳ — اَلْمُسْلِمُونَ اِخْوَةٌ لِّاَحَدٍ عَلَى اَحَدٍ اِلَّا بِالتَّقْوَى.

ترجمه: مسلمانلر همه سی بر - برسينه قرده شلردر. آلازڭ بری برندن هيچ آرتقلی يوق. مگر تقوالق ايله الله قارشنده درجه لری آرتق بولور.

مڭ بر حديث ۲۰

ایضاح: رسول اکرم صلی الله علیه وسلم مسلمانلارنىڭ بر - برسینه قردهش آلارنىڭ برسینىڭ كیرهكلرى ایكنچسینه به یله ننگه ن ایكانن قات - قات حدیثار ایله كورسه تکه ن هم شولای بولغانده غنه اوز آرا، طنچ راحت یاشی آلاچقلرن آچق آکلاتقان. لکن اوستومزده بولغان قالون نادانلىق بلوطی بزنىڭ كوزلرمنى قاپلاغان. شول اوزمز اوچون كیرهكلی دیب تانغان، بیوک بر پیغمبر طرفندن حه زرله ننگه ن یول ایله باره آلماسلق حالگه کیلگانمز. موندنده آرتق صوقرلىق قایده بولور. الله حالمنى اوزی توزاتسون!

۹۰۴ - اَلْمُسْلِمُونَ عِنْدَ شُرُوطِهِمْ.

ترجمه: مسلمانلر اوزلرینىڭ شرط هم سوزلرنده ثابت بولورلار.
ایضاح: الله نىڭ یارده مینه، اوزینىڭ کوچینه نى ایمان ایله اوشانغان بنده اوزینىڭ بیرگان وعده سى آرتنده نى قدر آغرلىق، نیندى اوگایسزلىق بولسده شول وعده سنده توروب، اوزینه ضرر بولسده شونى قیلور. چن اعتقادلى بولغان مسلمان اوزینىڭ اوستینه یوكله تلگه ن خدمتى نى قدر آغر، نى قدر مشقتلى بولسده، شونى وقتنده اشله ب وجدانن پاکلر. شونى بولدروده نیندیگه آغرلقعه اوچراسده غیرتن قايتارماس. منه شوندى كشیلرنى گنه: الله هم رسول تله گه ن مسلمانلرنى دیب بولا.

بر - بر خیرلى اشنى بولدرورغه، یایسه بر اورونغه اعانه قیلورغه وعده بیروبدە شول وعده لرندن قاچقان كشیلر بو حدیثكه قاراسونلر.

۹۰۵ - اَلْمَعْلُوكُ طَرَفٌ مِنَ الظُّلْمِ.

ترجمه: بورچنى وقتندن کیچکتره ك، ظلمدندر.

ایضاح: آدم بالاسینه بیره چك بورچی بولغان آدم کوچی یته توروب تورلى حیللر ایله بورچن صوگعه قالدرسه، بو كشی بورچ ایه سینه ظلم ایتکان بولادر. شونىڭ كبی اىك بره نىڭ دینی بورچلری بولوب شولارنى توله مه سه همان ظلم ایتکان بولوب كورنه در.

۹۰۶ - اَلْمَكْرُ وَالْخَدِيعَةُ وَالْحَيَانَةُ فِي النَّارِ.

ترجمه: مکر، حيله هم خیانتلى كشیلر شه سى جهنم اوطنده بولورلار.
ایضاح: بو صفاتلر شه سى انسانیت دنیا سینه ضرر ایتنه تورغان صفاتلردن بولغان اوچون، كوركهم خلقنى اوزینىڭ بر کیسه گندن صاناغان اسلام دینی بولارنى ممكن قدر بترورگه طرشتان. بولاردن صاقلانو هر كمنىڭ اوز وظیفه سیدر.

۹۰۷ - اَلْمَيِّتُ يُعَذَّبُ فِي قَبْرِهٖ بِمَا نَجَحَ عَلَيْهِ.

ترجمه: میت، اوزى اوچون نوحه قیلولارى سببلى قبرنده عذابله نه در.
ایضاح: جاهلیت عربلری كبك میتنىڭ قبرى اوستونده یغلاب اوتورمق هم آنىڭ تورلى صفاتلرن ذكر ایتوب صبر سزلانوب یغلامق ایله میتنىڭ روحى عذاب، كوره راحت سزله نه در، شونىڭ اوچون آندى اشدن صاقلانو تیوش.

۹۰۸ — نَصَرَ اللَّهُ أَمْرًا سَمِعَ مِنْ شَيْئًا قَبْلَهُ كَمَا سَمِعَهُ قُرْبَ مَبْلَغٍ أَوْعَى مِنْ سَامِعٍ .

ترجمه: مېندن بر حدیثی ایشتوب، شول ایشتکان حالچه امتیه ایرشدرگان کشیگه الله رحمت قاراوی ایله قاراسون. چونکه حدیثی کسی آرقلی غه، ایشتکان کشیلر نځ کوبسی اوزلری مېندن ایشتکان کشیلردن موافقادر.

ایضاح: رسول الله صلی الله علیه وسلم حدیث علمن خلق آراسینه تاراتور اوچون همده ایشتکان کشیگه اوزینځ ایشتکان حدیثن انقلاب بیکلهرگه هم آنی اوزنده گنه صاقلامیچه سوکفی زمان کشیلرینه ده اویره تورگه قوشوب، شونی اشله گان کشیلرگه الله نځ رحمتی ایله دعا قیلغان.

۹۰۹ — نَعَمْ أَلَمْ يَأْتِ أَنْ يَمُوتَ الرَّجُلُ دُونَ حَقِّهِ .

ترجمه: بر آدم نځ حقسن اولاراق اوترلووی، فی یخشی ثولومدر! ایضاح: ملت آراسینه بوزقلق تاراتوب خلق آراسینه نچار فکر تاراتقان کشیلر ایله مدافعه قیلشقانده بر مسلمان کسی ثولسه البته بر سعادتر. چونکه شریعت حکملرینځ بتونلگن، ملت بالالارینځ ناموسن صاقلاو هرکیمگه واجب بر اش بولوب، اوستینه یوکلہ تلگن بر واجب اشنی اشلہ اولگانچه طرشو، هر کمنځ وظیفه سیدر.

۹۱۰ — نَفَى بَعْدَهُمُ نَسْتَعِينُ اللَّهَ عَلَيْهِمْ . قَالَ فِي حَقِّ أَهْلِ الْعَهْدِ مِنَ الْكُفَّارِ

ترجمه: آلا رغه بیرگن عهدنزی اوتیمز. سوزمزده تورامز کیله چکده اولغان اوستونلکمز اوچون الله دن یاردهم سوریمز.

ایضاح: صداقت هم توغریلق نیگزینه قورلغان اسلامیتنی قبول ایتمکان مسلمانلر اوزلرینه آغرلق کیلگان وقتلر نده ده همان وعده لرنده صادق بولوب، نه یتکان سوزلرنده تورورغه تیوشلیلر. اسلامیت شونی تلی. رسول اکرم زمانده ایکی صحابه دوشمان قولینه توشوب، ایکنچی مرتبه رسول الله طرفندن صوغشقه کرمه سکه وعده بیروب دوشمانلری قولندن یبارلگانلر. ینده دن قایتوب صوغشقه کرورگه تلهسه لرده رسول رخصت ایتمه گان: «اوزگرنځ وعده کرده تورگر، باشقه وقتده اسیر توشودن صاقلانگنر» جوابن بیرگن. منه چن ایمانلی کشیلر نځ ده وعده لری شولای بولورغه تیوش.

۹۱۱ — نَبَأَ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ وَعَمَلُ الْمُنَافِقِ خَيْرٌ مِنْ نَبَأِهِ وَكُلٌّ يَعْمَلُ عَلَى نَبَأٍ فَإِذَا عَمِلَ الْمُؤْمِنُ عَمَلًا ثَارَ فِي قَلْبِهِ نُورٌ .

ترجمه: مؤمن نځ نیتی عملندن خیر لیره کدر. منافق نځ عملی نیتندن خیر لیره کدر. هر کسی اوزینځ نیتی اوزرنده عمل قیلادر. اگر بر مؤمن یخشی عمل قیلسه کوکلنده نور تارالور.

ايضاح: انسانيت آراسنده كشيئك كورنگه ن عملينه قاراب حكم ايتلسه ده آدمئك بتون ياشرن سرلارينه ايرشكان الله تعالى بنده ئك علمندن بيجره ك نيتينه قاراب اش قيله در. كشي كورسون اوچونگنه نيتسز، اخلاصسز قيلنگان عملگه الله تبارك وتعالى هيچ اهميت بيرميدر. بنده ئك اچي ايله طشي بر بولورغه كيره ك.

۹۱۲ — اَلنَّارُ عَدُوٌّ فَاحْذَرُوْهَا.

ترجمه: اوط بر دوشماندر. آندن صاقلانكز.

ايضاح: اوط كبي انسانيت اوچون قاطي قورقنچلي بر نرسه دن صاقلانو هر كمئك اوزينه تيوش. هر بر آئندن صاقلانووي ممكن بولغان كبك، اوط آقئندنده صاقلانوب بولادر.

۹۱۳ — اَلنَّدَمُ تَوْبَةٌ.

ترجمه: قيلغان گناهغه اوكنو، اوزي توبه در.

ايضاح: بزئك دينمزه ده الله ايله بنده آراسنده هيچ برواسطه بولماغانلقدن هر كم اوزينك حاجتن توغريدن توغري الله دن صوري آلادر.

شونك كبي او ك توبه وقتنده ده بنده توغري الله دن يارلقايو استهب، اوزينك قباحتليگينه اوكنسه شول اوزي توبه بولادر. بعض ملتدره توبه ئك قبوللغي اوچون روحانيارنك قبول ايتووي شرط بولغان حالده اسلاميت آندي شرطلارني كيره كسنمي.

۹۱۴ — نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْأَغْلُوطَاتِ.

ترجمه: رسول اكرم صلى الله عليه وسلم خلقني يا گلشدرمق دن طييدي.

ايضاح: انسانيت اوچون فايده لي بولغان سوزلارني سويله گانده هر كمگه آكلارلاق آچق ايتوب سويلهرگه تيوش. كشي آكلاماسلق ياشرن عبارلر ايله سويله شمك، كشي ي - بر مشكل حالگه توشرمك همه سي رسول الله طرفندن حرام ايتلگانلر.

۹۱۵ — نَهَى أَنْ يَخْضِيَ أَحَدٌ مِنْ وَلَدِ آدَمَ.

ترجمه: بنده ئك خصيه لرن چغارووندن رسول الله طييدي.

۹۱۶ — نَهَى عَنِ الْإِقْرَانِ إِلَّا أَنْ يَسْتَأْذِنَ الرَّجُلُ أَخَاهُ.

ترجمه: رسول الله عليه السلام آشاغانده بر يولي ايكي خرمنني قابوب آشاودن طييدي.

ايضاح: كوركهم خلق ايله بيورلغان آدم اوزينك شول ماتور صقاتن هر وقتنده اوتئماسقه تيوش. خصوصاً خلق آراسنده جيولوب آشاغانده مونى رعايه قيلو لازم. اوزينه صيغانچه بر يولي طعام توترب چه ينه و قومسزلقغه، اخلاقسزلقغه علامت در. موندى كيلشسز عادتلر بزئك آرامرده، بولماسه ده قازاق قرده شلرمزده بارلغن اعتراف ايتمي حال يوق.

۹۱۷ - نَهَى عَنِ الْأَكْلِ وَالشَّرْبِ فِي إِنْاءِ الذَّهَبِ وَالْفِصَّةِ.

ترجمه: رسول الله صلى الله عليه وسلم، آلتون، کموش صاوتلردن آشاو اچونی طیدی. ایضاح: دنیاغه توغری کوز ایله قاری آلمان خلق، بر اشنی ایکی تورلی یول ایله اشلەرگه ممکن بولسه، شونڭ قایسی طرفی اقتصادقه فایدهلی شول طرفی ایله اش قیلالار. اقتصادقه صونڭ درجه اهمیت بیرگن پیغمبرمزده بو اشنی اعتبارغه آلوب امتن شول یولغه هزرلهگن. اوچسزلی صاوتلردن، آرزانلی قاشقلردن آش آشاو بیک ممکن ایکن، اقتصاد اوچون ضررلی بولغان آلتون صاوتلردن آشاونڭ بایلیق ایله ماقتانودن باشقه هیچ اهمیتی یوقدر. دنیاده اوزی آدم بالالارندن نیچه میلیونلاب خلقنڭ آشارغه آش تابا آلمی آج یاتقانلرن اویلی آلورلق انصافی بولغان کشی، البته موندی اسرافلرنی قبول ایته آلماس.

۹۱۸ - نَهَى عَنِ التَّبَتُّلِ.

ترجمه: دنیاده یالغز یاشاونی اختیار ایتودن رسول الله طیدی. ایضاح: طورمش مشقندن قورقوب نکاحسز، خاتونسز اوتکارو، خلق آراسندن آیرلوب تاو آرالارنده یاشاو انسانیت قاعدهلرینه خلاف بر اش بولغانلقدن شریعت اسلامیه اول اشلردن طیغان. ملتنگ تیگز بالالاری ملت اوچون برگه جیولشوب، همه آغرلقلارن هم راحتن برگه کوروڭگه تیموش. اسلامیتده ماناخلق هم رهبانلق یوق.

۹۱۹ - نَهَى عَنِ التَّكْلِيفِ لِلضَّيْفِ.

ترجمه: قوناق حرمتله اوچون هر تورلی تکلنلر قیلودن رسول الله طیدی. ایضاح: بزنگ اسلامیتده کیلگان مسافرلرنی، قوناقلارنی حرمتلهو، آلارنی قارشی آلو ایڭ ثوابلی عبادتلردن صانالغان، لکن یورط خواجه سینڭ قوناقلار حرمتلر اوچون تورلی اسراف هم عادتدن طش هزرلکلر یاصاوی معقول کورلمهگن، قوناق اوچون آچق یوز، طویارلق آش بولسه، شوڭار قناعت ایتهرگه کیرهک.

۹۲۰ - نَهَى عَنِ الصَّلَاةِ عَلَى الْقُبُورِ.

ترجمه: رسول اکرم صلى الله عليه وسلم قبرلر اوستونده نماز اوقودن طیدی. ایضاح: قبرلرنی زیارة ایتونڭ. معنوی بر فایدهسی بولغانلقدن رسول اکرم طرفندن رخصت ایتلگان. قبرلرنی زیارة قیلودن کڭ اصل مقصود بندنڭ اخلاقن توزه تو، آخرت هزرلگن ایسکه توشرو ایکن، قبر اوستینه باروب نمازلار اوقو، قبر خواجه سندن یاردهملر صوراو انسانیت فایدهسینه مشروع بولغان بر حکمنی اورنسز بیرگه قویبودن باشقه بر نرسه توڭلدر. رخصت قدرلی سندن طش بولماو تییش.

۹۲۱ — نَهَى عَنِ الْمَرَاثِي.

ترجمه: رسول الله ميت حقنده آرتق تالار، هيچ بولماغان ماقنولار اوقودن طيدى. ايضاح: آدم بالاسى اولگاچ آنك اسمن احترام ايله ذكر قىلو، آنك دنياده كورسه تكان اشلرن، انسانيت اوچون بولغان فايده لرن سويله و تيوش بولسه ده، آنك حقنده هيچ عقلغه هم شريعتكه صيماسلى سوزلر سويله و، شونك حقنده يالغان خبرلر يازو مهسى آرتق بر نرسه لردر.

۹۲۲ — نَهَى عَنِ الثَّدْرِ.

* ترجمه: رسول الله نذر نه يتودن طيدى.

ايضاح: نذر، اوستكّه لازم بولماغان بر اشنى، قدرتلى الله قارشنده: قىلورمن ديب وعده ايتو بولغانلقدن، وگاچ لازم بولماغان بر اشنى بنده نك اوز تله وى بويىنچه الله تبارك و تعالى آنك اوستينه يوكله تهر. شونى قىلورنى واجب ايتهر. جاهليت عربارينك بر بر اش حقنده اوستلرينه شوندى خدمتلىر يوكله ب، يراق يوللاردن كيلوب پوطلارينك قارشنده نذر قربانلىرى بوغازلاونى كوروب جاني آچىغان پيغمبرمز، امتينك شوندى آغر مسؤليتلى بر خدمتنى اوستلرينه يوكله مه وارن اوتنگان. لىكن اوز فايده سينه قارشى بارا تورغان بر خلق بو توغريده پيغمبر كيكانشدن چغوب جاهليت زماننده بولغان نه لله نيندى نذر روزه لرى، نذر قربانلىرى، نذر صدقه لرى چغروب اوستلرينه آغر يوك يوكلىلر. موندى اشلردن صاقلانورغه تيوش.

۹۲۳ — نَهَى عَنِ الْوَحْدَةِ أَنْ يَبَيْتَ الرَّجُلُ وَحْدَهُ.

* ترجمه: رسول الله بر كشينك يالغز بر اويده كيچ يوقلاون طيدى.

ايضاح: يالغز بر قارانغو اويده تورلى حياللرگه بيرلوب بنده نك تورلى قورقنچلرغه تورلى آورولارغه توشو احتمالى بولغانلقدن يالغز يازاونى اختيار ايتمه و مصلحت كورلكن.

۹۲۴ — نَهَى عَنِ قَتْلِ النِّسَاءِ وَالصَّبِيَّانِ.

ترجمه: رسول الله، خاتون هم ياش بالالارنى اوتروندن طيدى.

ايضاح: الله قارشنده محترم صانالغان آدم بالالازن اوترو، آلار نك قانلرن توگو نى قدر انسانيتكه خلاف بر اش بولسه ده، طورمشنك قوشووى، صوغش قعدهلرينك تله وى: بويىنچه اوزينه قارشى قورال كوته رگه دوشماندن اوزن صاقلامق اوچون تله ر تله مهس آنك جانن قيارغه، قانن توگرگه مجبور بولادر. اما صوغشقه هيچ قاطناشلىرى بولماغان اوزلرن صاقلادون عاجز بولغان خاتون قز و بالا چاغالارنى اوتروگه هيچ كمكك وجدانى چدى آلماس. بو ضعيف خلقك حاللرن اسلاميت موندن اون اوچ عصر اول اعتبارگه آلوب، آلارنى اوترونى حرام قىلغان. قارانغو بر زمانده انسانيتكه

رعایه قیلماو (!؟) ایله متهم بولغان اسلام دینی طرفندن حرام ایتولگان. بو وحشتنڭ بالقان صوغشی وقتنده یکرمنچی عصرمد نیننده بالقان دولناری طرفندن اسلام خاتون قزلیرینه اشله نووی عقلغه صیاسلق بر جنایت بولوب کورندی.

۹۲۵ - نَهَى عَنْ قَتْلِ الصَّبْرِ.

ترجمه: رسول الله بنده هم باشقه جان ایله لرن اوتقه سالوب اوترودن طیدی.

۹۲۶ - نَهَى عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ وَمَقْتِرٍ.

* ترجمه: رسول الله صلی الله علیه وسلم هر تورلی ایسرتکچ هم بنده نڭ کوکلن توشره تورغان نرسه لردن طیدی.

ایضاح: بنده نڭ تورمشنده بیوک یاردهمچیسى بولغان مقدس عقلن آغولی ایسرتکچ- لر ایله آغولاب، طبیعتینه یالقالوق کیمتره تورغان نرسه لر آشاب قدرلی وقتلرنی اشز اوتکارو انسانیتکه صیاسلق طور جنایتدر. شونی اعتبارغه آلوب رسول اکرم آندی نرسه لاری حرام قیلغان.

۹۲۷ - نَهَى عَنْ تَنَفُّسِ الشَّيْبِ.

۷ ترجمه: رسول الله صاقلده هم صاچده بولغان آق توکلرنی یوقودن طیدی.

۹۲۸ - نَهَى أَنْ يُبَالَ فِي الْمَاءِ الرَّاحِدِ.

ترجمه رسول الله آقوی تورغان صوغه بول ایتودن طیدی.

ایضاح: شریعتده آقوی تورغان کچکنه کوللرگه آزغنه نجس توشه ده شول کولنڭ صووی نجس بولوب، آندن اچهرگه آندن باشقه اورنلرغه توتو درست توگل دیولگان. قر اورتالارنده صوزلقدن آبدراغان بنده لرنڭ فایده لانه تورغان صولرن نجسه و اوچون آنده بول ایتمه و تیمش کورلگان.

۹۲۹ - نَهَى أَنْ يَقَعَّ عَلَى الْقَبْرِ وَأَنْ يَقْصَصَ أَوْ يَنْبِيَّ عَلَيْهِ.

ترجمه: رسول الله، بنده لرنی قبرلر اوستینه اوترودن هم قبرلرنی تاش هم آغاچلر ایله بنا ایتوب زینتله ودن طیدی.

ایضاح: دنیا نڭ بتون زینتلرندن آیرلوب، الله رب العالمین حضورنده بولغان چیکسز رحمتلر طرفینه تابشرلغان میتلرنڭ قبرلرنه تور تاشلر، گوزهل رهشه تکه لر یاصاو هیچ فایده سزغه آچه طعو بولغانلقدن رسول اکرم آندن طیعان خلق آراسنده احترام قازانغان کشیلر اولگاچ آلارنڭ اسملری ایله فایده لانور اوچون قبر اوستینه زیارت کاهلر بنا قیلوب خلقتی آلداوچی یالغان صوفیلرنڭ بولاچفن آلدن کوروب چاره سن هزله گهن. آندی اشلرنڭ اسلامیتده حرام ایکان بتون امتینه آکلاتوب قالدراغان.

۹۳۰ - نَهَى عَنْ أَنْ يُكْتَبَ عَلَى الْقَبْرِ شَيْءٌ.

ترجمه: رسول اکرم صلی الله علیه وسلم قبر اوستینه بر - بر نرسه یازودن طیدی.
تنبيه: قبرلر آز اورنده کم قبری ایکانی آچق معلوم بولوب تورغانده قبر اوستینه اولگان
کشینک اسمن یازوب قویو مکروه بولسه ده شهر زیارتلری کبک کیگ قبرستانده کم قبری
ایکانی آچق بلنوب تورسون اوچون میتنک اسمن یازوده ضرر یوق دیگانلر.

۹۳۱ - نَهَى أَنْ يَطْرُقَ الرَّجُلُ أَهْلَهُ لَيْلًا.

ترجمه: رسول الله بنده نك آكسزدن كيچ اويمينه قايتوب كروون نهی قیلدی.
ایضاح: سفردن قايتقاندۀ اوزينك عائله سن آگاهلاندروب، اوزينك قاي وقت
قايتاچغن بلدروب خبر ييارووی تېوش. چونكه آكسزدن كيلوب كرو عائله نك قاوشاوينه
هم باشقه چه اوگايسزلقلارغه سبب بولو احتمالي باردر.

۹۳۲ - نَهَى أَنْ يَجْلِسَ الرَّجُلُ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ إِلَّا بِإِذْنِهِمَا.

ترجمه: رسول الله بر مجلسكه او تورغان ايكي كشينك آراسينه رخصتسر او تورودن
طیدی.

ایضاح: بر مجلسده بولغان ايكي اييدهش آراسنده، چيت كشيگه بلدرووی
ياراماغان تورلی سوز بولوون اويلا ب ايكي كشي آراسن بولدرو شريعت طرفندن
طيولغان.

۹۳۳ - هَلَكَتِ الرَّجُلُ جِذَا حِينَ إِطَاعَةِ النِّسَاءِ.

ترجمه: خاتونلرغه اطاعت قيلغان زمانده ايرلر هلاك بولور.

ایضاح: طبیعت طرفندن هر قوم، هر کشینک اوزینه مخصوص اشی بیلگوله نوب، هر کم
اوزینه مخصوص بولغان اشدۀ تله گه نچه اویلی آلا. آنک یاشرن سرلرینه توشنده آلا. شولوق
کشی اوزینه مخصوص بولماغان براشی اشی آلسه ده لکن آنک توغرسنده تیره ن فکرلر
توبلی ملاحظه لر قیلا آلمی. بو هر کمگه معلوم طبیعی بر اش. طبیعت طرفندن خاتون
قز عالمینک اوز حاللرینه مناسب خدمتلر یوکله تلوب، آلا شول خدمتلرن کمال موفقیت
ایله اوق آلسه لارده، طبیعت طرفندن ایرلرگه تعیین قیلونغان - بیلگوله نگه ن اشلرده
آلارنک بعض بر کیچیلکلی بولورغه ممکن. شونک اوچون ایرلر اوزلرینه تابشرلغان
اشلرده اوزلرینک توبلی فکرلرن، اساسلی تجربه لرن خاتونلر فکرینه قربان ایتوب،
آلارغه اطاعت قیلسه، بواشده ایرلر اوتلغان بولالار.

۹۳۴ - وَآيُ دَاءٍ أَدَوُا مِنَ الْبَخْلِ.

ترجمه: صارانلقندنه آرتق نیندی آورو بولور.

ایضاح: بندہ فی تورلی احتماللردن، مالینک بتووندن قورقتوب قایغوغه سالغان صارانلق، آدمی قایغرتقان، حسرتکه سالغان آورولارنک ایکی یمانی در. باشقه آورولاری بترو اوچون چاره بولغان کبک صارانلق آورونده بتورورگه چارہلر بولورغہ تیوش. اول ایسه کوکلده بولغان صاران طبیعتی چغاروب تاشلاب، انسانیتکه فایدہلی اشلر اشاہو ایله بولسه کیرہک.

۹۳۵ — وَدِدْتُ أَنِّي لَقِيتُ إِخْوَانِي الَّذِينَ آمَنُوا بِي وَلَمْ يَرَوْنِي.

ترجمہ: میں کورمیچہ میگا ایمان کیتورگن قرده شلرمی کورونی سویہ من. ایضاح: رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلمنک قالدرغان معجزہلرینہ ہم آنک سیرینہ قارابقنہ ایمان کیتروب محمدیلک اسمن آلورغہ موفق بولغان صوگئی زماندہ غی مسلمانلر، قیامت کوندنہ اوزلرینک غائبانہ اوشانغان سویکی پیغمبرلری حضورینہ قبول ایتلو شرفینہ نائل بولاچقلار.

۹۳۶ — وَيَلِّ الَّذِي يُحَدِّثُ فَيَحْذِبُ لِيُضْحِكَ بِهِ الْقَوْمَ وَيَلِّ لَهُ وَيَلِّ لَهُ.

ترجمہ: کشیلرنی کولدرمک اوچون تورلی یالغان سوزلر سویلہ گن کشیلرگہ فی طور اوکنچدر!

ایضاح: یوق بار سوز سویلہو بندہنک مرتبہ سن کیموتہ تورغان اشلر بولغانلقدن آندی واق سوزلردن صاقلانوکیرہک. یکلگہ صاناب سویلہنگن کولکی سوزلرنک آرتندہ دنیا یا آخرتکه ضرر ایتہرک بر قورقچ بولوب آخردن طور اوکنچکہ قالو احتمالی بار.

۹۳۷ — الْوَحْدَةُ خَيْرٌ مِنْ جَلْسِ السُّوءِ وَالْجَلْسِ الصَّالِحِ خَيْرٌ مِنَ الْوَحْدَةِ وَأَمْلَاءُ الْخَيْرِ خَيْرٌ مِنَ السُّكُوتِ وَالسُّكُوتُ خَيْرٌ مِنَ أَمْلَاءِ الشَّرِّ.

ترجمہ: نچار یولداشدن، یالغز تورو آرتقدر. یغشی یولداش یالغزلقدن آرتق. یغشی سوز سویلہو تیک تورودن، آرتق تیک تورو ییان سوز سویلہودن آرتقدر.

۹۳۸ — الْوُدُّ يَتَوَارَثُ وَالْبُغْضُ يَتَوَارَثُ.

ترجمہ: بر قوم آراسندہ بولغان دوستلق آتادن بالاغہ کوچکان کبی، دوشمانلقدہ آتادن بالاغہ کوچہدر.

ایضاح: یاش بالالار کچکنہ وقتلرندہ آتالارنک همه اشلرینہ دقت ایله قاراغانلقلارندن آتالارندہ بولغان همه صقاتلرنی اوزلرندہ بولدرورغہ طرشلر. شونک اوچون کوبرہک وقت آتانک اخلاقی بالادہ بولادر.

۹۳۹ — لَا أَشْتَرِي شَيْئًا لَيْسَ عِنْدِي ثَمَنُهُ.

ترجمہ: یانمدہ آقچہ بولماغاندہ هیچ نرسہ فی صاتوب آلام.

ایضاح: بو حدیث بورچدن صاقلانونک تیوشلگن آکلاتسہ کیرہک.

۹۴۰ — لَا إِيْمَانَ لِمَنْ لَا أَمَانَةَ لَهُ وَلَا دِينَ لِمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ.

* ترجمه: آمانتن تابشماغان كشيده ايمان يوق. سوزنده تورماغانده دين يوق. ايضاح: مؤمن اولور اوچون همه كشي، سيندن امين بولورغه كيرهك. سوزدهده تورمهده و امانتن تابشماو بواشله همه سي دينكه اعتقادنك ضعيفلگندن كيله در. ديني تربيه كورگهن آدم بو قباحتملكلرني هيچ وقتنده قيلماس.

۹۴۱ — لَا بَأْسَ بِالْغَنِيِّ لِمَنْ آتَتْهُ وَالصَّحَّةُ لِمَنْ آتَتْهُ خَيْرٌ مِنَ الْغَنِيِّ وَطَيْبُ النَّفْسِ مِنَ النَّعِيمِ.

ترجمه: الله تقوالق قيلغانده بايلقنك ضرري يوق. لكن اللهغه تقوالق قيلغان كشينك سلامتلكي بايلقننده آرنقدر. كوكل پاكلگي اللهنك بيوك نعمتيدر.

ايضاح: ملت هم انسانيتكه فايدهلر كيتروب اللهغه تقوالق قيلغان كشينك بايلقننده ضرر يوق. بلكه آنك اوچون بيوك فايدهلي براش بولغانلقدن آني بولدرورغه طرشو لازم. لكن شول بايلق اياه فايدهلانه آلو، بايلقنك راحتن كورو همان بر سلامتلككه توقتاغانلقدن اك اول اوزينك سلامتلكن قايعرتو تيوش. بايلق اوچون اوزينك سلامتلكن يوغالتو انسانيت شأنينه موافق بولماغان طور جنايتمدر.

۹۴۲ — لَا تَدْنُوا لِمَنْ لَا يَدُّ بِإِسْلَامٍ.

ترجمه: سلام ايله باشلاماغان كشيگه اويوكرگه كروركه رخصت بيرمه كر. ايضاح: سلام بيرو اسلاميتنك بيوك بر سنتي بولغانلقدن، يكلگه صاناب آرادن بتورورگه طرشقان كشيرلرگه تنبيه بولسون اوچون ايوگه قبول ايتمي قايتاروب يياروده درست كورلگان.

۹۴۳ — لَا تُدْزُوا مُسْلِمًا بِشَيْءٍ كَافِرٍ.

ترجمه: كافرنى سوگوب، مسلماننى رنجتمه كر. ايضاح: انسانيت دنياسنده همه ملتلرنك فايدهلري بر — برسينه بيك نق بهيله نگانلكدن ممكن قدر باشقه ملتله ايله ده تاتو تورو تيوش. چونكه باشقه ملت كشين بوكون بر تورلى يول ايله ريجتولسه باشقه وقتده اول كشي مسلمانلرنى ايكنچى تورلى يول ايله رنجتور. شونك اوچون مسلمانلرنك رنجووى اول سوگوچى كشيگه بولادر.

۹۴۴ — لَا تَبْـُُٔوا عَلَى الدِّينِ إِذَا وَآيَهُ أَهْلُهُ وَلَكِنْ ابْكُوا عَلَيْهِ إِذَا وَلِيَهُ غَيْرُ أَهْلِهِ.

ترجمه: دين اشلرينه اهل بولغان كشي دينكه باش بولوب بيلگوله نسه، اول وقت دين اوچون يغلاما كر. اما دينكه اهل بولماغان كشي بيلگوله نسه، شول وقت يغلاما كر.

ایضاح: هراشنى موقىتىلى صورتده آلوب بارور اوچون. شول اشده معلوماق بولغان كشيگه تابشرمق بتون انسانيت طرفندن معقول كورلگان براش. اصل اسلاميتنى صافلاونى الله تعالى اوز اوستيننه آلسهده، آنى ترقى ايتدرو، آنك ايله فايدهلانو بندهلرنك اوزينه تابشراغانلقدن، همان دين باشنده بولغان كشينك دين ايله تانشلغى بولغان، دينك تيرهن حقيقتلرينه توشنگان بزات بولووى تيوش. لکن بواشنى قدر تيوش بولسهده همان شول تيوشلگن اقرار قىلنغان حالده بزك اسلاميتك الك مهم منصلبرنده اوز خدمتلىرينه مناسب بولماغان اهلييتىز كشيلىر حك سورهدر. شونك آرقاسنده حالىز بر تورلى اوگايىزلقغه قالغان.

۹۴۵ - لَا تَتَّخِذُوا شَيْئًا فِيهِ الرُّوحُ عَرَضًا.

ترجمه: جانلى نرسهلرنى اوق آتقاندن اوزكزگه فايده ايتوب توتماكز. ايضاح: رسول الله زماننده صحابهلر تجربه اوچون اوق آتقان وقتده بر تاوفى آلوب آتقنار. شونى كوروب رسول الله بو مبارك حديثنى سويلهگن.

۹۴۶ - لَا تَشْرُكُوا النَّارَ فِي بُيُوتِكُمْ حِينَ تَنَامُونَ.

ترجمه: يوقلاغان وقتكزده اويكزده اوط قالدردماكز.

۹۴۷ - لَا تَمُوتُوا الْمَوْتِ.

ترجمه: اوزكزگه ئولومنى تلمهكز.

ايضاح: الله تبارك وتعالى نك آدم بالاسينه بيرگن نعمتلىرىنك الك قدرلىسى هيچ شجهه-ز تركلك - سلاملكدر.

شوندى بيوك نعمتك قدرن بلميجه ئولوم تلهو، الله نك بيرگن نعمتينه قارشى كفران بولادر. اوز قولى ايله اوزينك حياتق بترو اسلاميتده دينىزلكدن صانالغان اوچون الحمد لله اهل اسلام آراسنده بو اش كورنى، بولسهده بيك آز بولور.

۹۴۸ - لَا تَتَمَنَوْا إِقَاءَ الْعَدُوِّ وَإِذَا لَقِيتُمُوهُ فَاصْبِرُوا.

ترجمه: دوشمانغه اوچراشونى اللهدن سوراماكز. اگر اوچراشاكز، شوكار صبر ايتكز. ايضاح: بندهك اوزنده نى قدر كوچ بولسهده، انسانيتكه احترام اوچون دوشماننى باشلاماغانده اوزى صوغش باشلاماسقه تيوش. اگر ايندى دوشمانى باشلاب مى نامون، تايى ايكان، اول وقت شوكار قارشى صبرلىق ايله قارشى تورسون.

۹۴۹ - لَا تُحَدِّثُوا النَّظَرَ إِلَى الْمَجْدُومِينَ.

ترجمه: جذام آورووى آورغانلرغه بيك توغرى كوز ايله قاطى قاراماكز. ايضاح: جذام آورووى: كشيلىك دنياىنده بولغان تن چرو زحمتى بولسه كرهك. }
۹۵۰ - لَا تَزُوجَنَّ عَجُوزًا وَلَا عَاقِرًا فَإِنِّي مُكَاثِّرُ بِكُمْ الْأَمَمَ.

ترجمه: وقتی اوتسكان قارچقلارنى هم بالا توغدىرمى تورغان خاتونلارنى نكاحلەنمەگىز. چونكى قىيەت كۈنى امتلار آراسىندە سىزنىڭ كۈبلىكىڭىز ايله ماقتانورمىن.

ايضاح: طورمىشلىرى اوشانچىلى بىر يولغە سالنماغان، اوزلارنىڭ استقبالىرىنە اوشانچى كۈزى ايله قارىالماغان ضعيف اعتقادلى قوم، بالا كۈبلىگىدىن قورقۇپ، خاتونلارنى بالا كىتۈرمەسلىك بىر حالگە كىتىرۈر اوچون تورلى چارەلەرگە كىرىشۇپ، ملت بالالارنىڭ آزاپىۋىنە خدمت ايتىكانلىرى خالده، اوز كۈچلىرىنە اوشانغان، استقبالىرىنە ايمان ايتىكان قوم مېكىن قدر كۈبەيۈرگە طرىشۇپ، حقى بعضى بىر كۈپ بالالى خاتونلارغە مكافتلار بېرىپ، طورمىشەنە يىكلىككار ياصىلار. شول يول ايله ملتلىرىنىڭ طورايۋون تامين ايتەلەر. البتە تنازع بقا مىسئەلىندە كۈچلى خلق، كۈچىزلىرگە اوستونلىق قىلغانلىقىدىن كۈبلىك قاعدەسىن رعايە قىلغان ملتلىر باشقىلارغە او تون كىلۇپ آلاىرغە خواجهلىق قىلالار. شۇندى مېم احتىماللارنى ملاحظە قىلۇپ بولسە، كىرەك بىزنىڭ پىغىمىزىمىزگە كۈبايو قاعدەسىن رعايە قىلۇپ امتىنە شۇنى آڭلايتقان.

۹۵۱ - لَا تَسْأَلِ النَّاسَ شَيْئًا وَلَا سَوْطَكَ وَإِنْ سَقَطَ مِنْكَ حَتَّى تَنْزِلَ إِلَيْهِ فَتَأْخُذْهُ.

ترجمه: آدملىرىدىن بىر نەرسەگىزنى دە سوراماڭىز. آت اوستۇندە بارغاندە قامچىڭىز تۇتسە، آئىدە تۇشۇپ اوزگىز آڭسىز.

۹۵۲ - لَا تَسْبُوا الْأَمْوَاتَ فَإِنَّهُمْ قَدْ أَفْضَوْا إِلَىٰ مَا قَدَّمُوا.

ترجمه: اولگان كىشىلارنى سۈكمەڭىز، چونكى آلاىر اوزلارنىڭ كىلەچىكلىرى اوچون ھەزراھلارگە نەرسەلەرنە ايرىشدىلەر.

ايضاح: بىندە دىنيادە وقت نەرسە قىلسە، شۇنىڭ جىزاسىن ھەمەسىن اولگانچە دىنيادە كۈرە، اولگاچ قىيامتدە كۈرە. آنى قىلغان اشلىرى اوچون سۈگۈدە ھېچ فايىدە يوقدەر. بلىكە جىزاسىن اللەگە تابىشورغە كىرەك.

۹۵۳ - لَا تَسْبُوا الْأَمْوَاتَ فَتَوَدُّوا الْأَحْيَاءَ.

ترجمه: اولگان آدملىرىنى سۈكمەڭىز، چونكى آلاىرىنى سۈگۈگۈز آلارنىڭ ترك بولغان قەدەشلىرىن رىنجىتۇر.

۹۵۴ - لَا تَسْبُوا الدَّهْرَ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الدَّهْرُ.

ترجمه: زىماننى سۈكمەڭىز، چونكى زىماننى ياراتۇچى اللە اوزىدەر.

ايضاح: بعض عالملار: «دەر» كلمەسىن اللەنىڭ اسمى دىسەلرە كۈبىرەك عالملار، دەرئى زىمان معناسىلە تفسىر قىلغانلار: نىندىگىنە بىر زىماندە نىندى اش بولسەدە ھەمەسى اللەنىڭ ياراتۇرى ايله بولۇپ آندە زىماننىڭ ھېچ قاتناشى يوق معناسىن بىرۈ موافق بولۇر.

۹۵۵ - لَا تَسْبُوا الشَّيْطَانَ وَتَعُوْذُوا بِاللَّهِ مِنْ شَرِّهِ.

ترجمه: شیطانی سوکمه کز، آنک ضررندن اللهه صغنگز.

ایضاح: اسلامیت قارشنده آدملرنی حق یولدن چغاروب اخلاقلرن بوزارغه طرشقان نچار فعلی کشیلر همه سی الله ناک رحمتندن سورلگان ابلیس کبی شیطان اسمیله آتالوب، شولارنک نچارلغن کورئانده آلارنی سوکمیچه، بلکه آلارنک ضررندن ممکن قدر صاقلانورغه. سوزلرن قبول ایتمه سکمه کیرهک. کشیک دنیا سینمه ضرر ایته رگه طرشقان، الله ناک رحمتندن سورلگان شیطانی سوگونک حراملقندن. مؤمن قرده شمزنی سوگونک نرسه ایکانی آکلانسه کیرهک.

۹۵۶ - لَا تَسُبُّوا الرِّيحَ فَإِنَّهُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ تَعَالَى تَأْتِي بِالرَّحْمَةِ وَالْعَذَابِ وَلكِنْ سَلُوا اللَّهَ مِنْ خَيْرِهَا وَتَعَوَّدُوا بِاللَّهِ مِنْ شَرِّهَا.

ترجمه: ییلنی سوکمه کز، چونکه ییل الله ناک رحمتنددر. اول رحمت ایله ده کیلور، عذاب ایله ده کیلور. بلکه الله دن ییلنک خیرلی بولون تلعب، ضررندن صاقلان تلکز. ایضاح: اوسملک دنیا سینمه فایده اوچون بولغان یغفور بلوطینک ییل ایسوی ایله کیلگان قاراسهقی، ییلنک انسانیت اوچون الله ناک بیوک رحمتی دیب اعتراف ایته رمز. شولوق یل ایله قورقنچلی طوفانلر چغوب اویلرنی هم ایگونلرنی خراب ایتهکن اوایلده ق ییلنک انسانیت اوچون عذابلی بر نرسه ایکانینه ده قناعت حاصل ایته رمز. شونک اوچون ییلنک تمام بترون تله میچه آنک رحمتلی بلوطلار ایله کیلوون تلعب، ضررندن صاقلانوی صورارغه تیوش.

۹۵۷ - لَا تَسُبُّوا السُّلْطَانَ فَإِنَّهُ فِي عِزِّ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ.

ترجمه: سلطاننی سوکمه کز، چونکه اول بیر یوزنده الله ناک کوله گه سیدر. ایضاح: الله سبحان و تعالی آدملر آراسنده تورلی نچارلقلار، حقنر ظلملر بولون آلدان اوق بلوب، شول نچارلقلارنی بتور اوچون هم کوچلی ظالملا ناک ظلمندن حالزله نکهن ضعیف آدملرگه باروب شقله نور اوچون خلق آراسینه کوچلی پادشاهلر، عدالتلی خلیفه لر ییارگن. الله طرفندن رحمت اوچون ییارلگان محترم ذاتلرنی احترام ایتهوب آلارنک درجه لرینه موافق بولماغان سوزلر ایله سوکمهک مناسب توکلدر.

۹۵۸ - لَا تَسْكُنِ الْكُفُورَ فَإِنَّ سَاكِنَ الْكُفُورِ كَسَاكِنِ الْقُبُورِ.

ترجمه: قارانغو آلورده تورماکز، چونکه اولده تورو، قبرده تورو کبیدر. ایضاح: الله تبارک و تعالی آدمنک کوکلن مدنیتنی قبول ایته رلک، همه ماتورلقلارنی یاراتورلوق ایتهوب یاراتقان. لکن انساننک شول کوکلنده مدنیتکه بولغان محبتن عملگه قویار اوچون چن مدنیت اورنی بولغان شهرلده تورووی لازم. مدنیتدن یراق بولغان اول طور مشدره بنده ناک کوکلنده مدنی لگی اشز یاتوب، کوکل قارالغی باصوغه سبب بولادر. شونک اوچون بولسه کیرهک رسول اکرم آندی مدنیتسز اولده تورونی قارانغو قبر

طورمىشېنە اوخشاتقان، اما مەنەت نۇرى ايله ياقتۇرۇلغان، مەنەت قۇرالى ايله قۇراللانغان
 أول طورمىشى بو حکمگە كىرەك.

۹۵۹ - لَا تَضْرِبُوا إِمَاءَ اللَّهِ.

* تەرجەمە: اللەنىڭ كۈچىز خەلقىدىن بولغان خاتۇنلارنى سوقمەڭز.

ايضاح: ايرارنىڭ طورمىشلىرىنە ياردەمچى ايتۇب اللە تەئالى خاتۇن قىزلىرىنى ياراتقان، كە
 خاتۇنلاردىن تېۋىشچە فايده كۈرۈ، آلاز ايله قول قولغە تۇتۇشۇپ كۈزەل مەاملە ايتكەندەگنە
 بولۇرغە مەكىن. شۇنى اويلاپ بولسە كىرەك رەسۇل كرم خاتۇنلارنى يوق، بار سىبىلر
 ايله سوغۇدن قەئىي سورتدە طېغان.

۹۶۰ - لَا تُظْهِرِ السُّمَاتَةَ لِأَخِيكَ فَيَرْحَمَهُ اللَّهُ وَيَبْتَلِيكَ.

تەرجەمە: مەسلمان قەدەشكە بىر - بىر قايقۇ كىلگەندە، يۈزگەدە شادلىق علامىتى بىلەرمە،
 آنىڭ نىچار ھالىنە قاراپ شادلانمە، اھتەمال اللە آكار رەمت ايتۇپ اول قايقۇنى آندىن
 آلۇب، سىنى شۇنىڭ ايله بلالەندۈرۈر.

۹۶۱ - لَا تَعْجَبُوا بِعَمَلِ عَامِلٍ حَتَّى تَنْظُرُوا مَا يُخْتَمُ لَهُ.

تەرجەمە: بىر آدمنىڭ اىشنىڭ اولىنە قاراپ عەجىبلەنمەڭز، بىلكە اىشنىڭ آخىرى كۈتۈڭز.
 ايضاح: كىشىلىك دىنىيەندە ھەركم اوزىنە بىر تۈرلى ھەنر كۈرسەتۇپ، شۇلار آراسىندە
 بەئىز بىر آدملىر اىشلىرىنىڭ اولى بىك اوستە، بىك ماتۇر ايتۇپ باشلىلر. لىكن سۈكۈندىن
 شۇل اىشلىرى ھىچ نىگە ياراقىز بولۇپ چىقاردە. شۇنىڭ اۈچۈن اىشنىڭ اولىنە قاراپ
 آلدانماستە، بىلكە شۇل اىشنىڭ بىر-بىر تۈرلى فايدهلى نەتىجە كۈرسەتكەن كۈتەرگە كىرەك.

۹۶۲ - لَا تَعْزُرُوا فَوْقَ عَشْرَةِ أَسْوَاطٍ.

تەرجەمە: اون قامچىدىن آرتىق جىزا بىرمەڭز.
 ايضاح: نىچارلىقلارنى ايله كىشىلىك دىنىيەنىڭ طەنچىلغىن يىبارگان آدمنىڭ اولگى عىبنى
 بولسە، اوندىن آرتىق قامچى بىرمەسكە تېۋىش.

۹۶۳ - لَا غَضَبَ فَإِنَّ الْغَضَبَ مُفْسِدَةٌ.

* تەرجەمە: يۈق نەرسەلەرگە آچۇلانمە، چۈنكىكە آچۇ اىشنى بوزادىر.
 ايضاح: يۈرەك بوزلۇدىن، قان قاينارلانۇدىن ھاسىل بولغان آچۇ ۋەقتىندە بىندەنىڭ
 بىتون طەبىئەتى بوزلۇپ اوز ھالىنە ھەم باشتەلارغە ضرر ايتۇ اھتەمالى بار. شۇنىڭ اۈچۈن
 بولسە كىرەك رەسۇل اللەدىن، يىخشىلىق ايله ۋەسىت ئەيت، دىب سوراغان كىشىلەرگە رەسۇل
 اللە: «آچۇلانمەڭز» دىب جۈاب بىرە ايكەن.

تەنبىيە: بو ھەدىثنىڭ ەبارەسىنە قاراغاندە جارىيە مەنىسى آڭلانمەدە بىۈك ەاللەرمەز
 مطلق خاتۇن - قىز دىب مەنى بىرگانلر.

۹۶۴ - لَا تَقُومُ السَّاعَةُ إِلَّا عَلَى شَرَارِ النَّاسِ.

ترجمه: خلقده نچارلق بولمى تورروب، قیامت قوبماس.
ایضاح: انسانیت حقوقلرن، دنیا قانونلرن رعایه قیلوب تورغانده هر وقت دنیا قائم بولاجق بر وقت خلق آراسنده دنیا قانونلرینه رعایه بتسه، انسانیتکه رعایه قیلونمسه، مأمورلرکه اطاعت قیلونمسه، دنیاڭ آستی اوستکه کیلوب، قیامت قیامت بولدی دیمک بولور.

۹۶۵ - لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَمُرَّ الرَّجُلُ بِقَبْرِ الرَّجُلِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي مَكَانَهُ.

ترجمه: ترك آدلر، قبر یانندن اوتككده اولوكلر حالینه قرغوب، آلارڭ اورنن اوزلرینه تللهلر، شول وقت قیامت بولور.

ایضاح: رسول اکرم صلی الله علیه وسلم خلقڭ کوڭن دنیا ترکلگندن صووتماس اوچون تورلی چاره لرگه کرشکان. جانلری بولا تورروب مهیت حالینه قرغورلق غیرتسز جانلی اولوكلر بولغانده دنیاڭ قیامت قوباجغن آڭلاتقان. آندن مقصودی ایسه، دنیاده فی قدر اوزاق یاشاسده فی قدر آغرلق کورسده همان امیدسز، غیرتسز حالگه کیلورگه یاراماغانلقی آڭلاتو بولسه کیرهک.

۹۶۶ - لَا تَكْرِهُوا مَرْضَاعَكُمْ عَلَى الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ فَإِنَّ اللَّهَ يُطْعِمُهُمْ وَيَسْقِيهِمْ.

ترجمه: آورولارڭنی آشاو، اچوگه کوچله مه کز، چونکه آلارنی الله تعالی اوزی آشاتا هم اچرته در.

۹۶۷ - لَا تَلَاَعُوا بِلُغْنَةِ اللَّهِ وَلَا بِغَضَبِهِ وَلَا بِالنَّارِ.

ترجمه: اللهڭ لعنتی ایله لعنت ایتوشمه کز، بر برکزگه اللهڭ آچوون هم اوط عذاب تلہ دعا قیلوشمه کز.

۹۶۸ - لَا تَنْزَعُ الرَّحْمَةَ إِلَّا مِنْ شَقِيٍّ.

ترجمه: اللهڭ رحمتی بنده لردن صوورلماس، مگر یاوز، نچار اخلاقلی کشیلردنگنه صوورلور.
ایضاح: بر آدم الله قوشقان یوللر ایله گنه یورسه، الله تعالی بر بیرگن نعمتن اول کشیدن قایتاروب آلماس. اما بنده اوزی قولنده بولغان نعمتن توتا بلمهسه، بار مالن نچار یولفه صرف ایتسه، اول کشیده البته اللهڭ رحمت اوچون بیرگن دولتی تورماس.

۹۶۹ - لَا حَلِيمَ إِلَّا ذُو عَثْرَةٍ وَلَا حَكِيمَ إِلَّا ذُو تَجْرِبَةٍ.

ترجمه: چن کمال، اوزندن بر-بر خطا کورنگن کشیده، هم اوزاق زمان تجربہ قیلغان کشیده گنه بولور.

ایضاح: بر آدم خطای ایله بر گناه اشلهسه، شول گناهی اوچون وجدانی بورچلوب، خلقغه کورسه تماس اوچون عیبن یاشوروکه طرشه، هم شول گناهی اوچون اوکنسه، بوکشی آخردن بر تورلی کمال تبابوب چقار.

۹۷۰ - لَا حِمِي فِي الْإِسْلَامِ وَلَا مَنَا جَسَةً.

ترجمه: اسلامیتده، حمی هم مناجشه یوقدر.

ایضاح: جاهلیت وقتنده عربلرنک ظور کشیلری، صحرا هم تاولارده بر قدر بیرلری نه یله نه سینه علامتلا قویوب چقغانلرده شونی بر شریف بولغان کشینک ملکینه تاپشغانلر. شول بیردن، باشقه کشیلرگه فایده لانورغه رخصت بولماغان. منه شوندی بیرگه «حمی» اسمی بیرلگن. بزناک زماندهغی آلاپوت بیرری کبک بولورغه تیوش. بوایه فقیر خلق اوچون ضرری بولغانلقدن اسلامیت کیلوب، آندی ملکلی بری بترگن. صحرا هم تاودهغی بیرلری همه کشی بر تیگز فایده لانه آلورلق عمومی بیر ایتوب قالدیرغان. مناجشه سودا وقتنده آلوچی کشینی قزدرور اوچون یوری حق آرتدروب بیروکه مناجشه اسمی بیرلگن. مونکده خلق اوچون ضرری برایش بولون اعتبار ایتوب رسول اکرم حرام ایتکان.

۹۷۱ - لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ دَوَاءٌ مِنْ تِسْعَةٍ وَتِسْعِينَ دَاءً أَيْسَرُهَا اللَّهُمَّ.

ترجمه: «لا حول ولا قوه الا بالله» جمله سن اوقوب شوکار بویصونو، توقسان توقر تورلی آوروغه شفا بولور اول آورولارنک انک یگلی قایغودر.

ایضاح: بنده نك همه اشلرنده یارده میسی، همه قایغولارنده اوشانچلی تایانچی اوزینک نق ایمانی بولا بلور. باشینه کیلگان بلارنک، قایغولارنک هم آورولارنک عظمتی الله دن ایکانینه هم اول قدرتی ذاتنک بو کوکسلزکلرنی بیاروب، شادلق کیتوروگده قادر ایکانینه نق ایمان ایله اوشانسه، کوکلنده بولغان قایغولارن، تهننده بولغان آورولاری همه سی تارالوب کوکلی طنچلق تابار.

۹۷۲ - لَا خَيْرَ فِي الْأَمَارَةِ لِرَجُلٍ مُسْلِمٍ.

ترجمه: توره لك، امیرلکده مسلمان آدم اوچون هیچ بر خیر یوقدر.

ایضاح: امیرلک هم توره لك توغریلق ایله بولغانده انسانیتکه خدمت بولو صفتیله محترم بر منصب بولسه لارده، شولارنک آرتنده غرورلق اوچ آلو حیاللری ایله عدالتدن حقانیتدن چغو کبی انسانیت اوچون ضرری بولغان صفاتلا بولغانلقدن آندن آرتق فایده لر کورو چیتونرهك بولادر.

۹۷۳ - لَا خَيْرَ فِيمَنْ لَا يُضَيَّفُ.

ترجمه: قوناق هم مسافرلری قبول ایتمه گن کشیده خیر یوقدر. اسلامیتنک انک

ماقتاۋلى صفا تلىزىدىن بولغان مسافر پىرۋەر كىشى قبول ايتىمىگەن كىشىنى اسلامىت خىرىسىز،
برەكتىز كىشى دىپ تانىير.

۹۷۴ - لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ طَعَامٍ وَلَا وَهْوٍ يَدْفَعُهُ الْأَخْبَثَانِ.

* ترجمە: آش ھەزر بولغاندە ھەم طھارتىگە قىتتاغاندە نىياز اوقۇ مكرۋە بولادر.
ايضاح: نماز كىمى مەھم بىر عبادىتدە البتە بىندە كوڭلى، بىتون اويلاردىن پاك بولۇپ، فقط
برجىناپ حق ايله بولورغە تېۋىش ايكىن، آش ھەزر بولۇپ آچ كوڭل ايله نمازغە كىرەككەندە
كوڭلنىڭ باشقە فەكرارگە كىتۈ احتىالى بولغانلىقىدىن اول وقتىدە نىيازغە كىرەك مكرۋە كورلەگەن.

۹۷۵ - لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ فِي الْإِسْلَامِ.

ترجمە: كىشىگە ضرر ايتۇ، اوزىڭ كىشىدىن ضرر كورو اسلامىتىدە يوقۇر.
ايضاح: انسانىت كوزى ايله قاراغاندە بىندە اوز ھقنىدە ھاقارغە تېۋىشلى. شونىڭ
ايله بىر ابر باشقەلارنىڭ ھقنى ئەرەم ايتىۋىدە ھاقارلارغە بولۇپ چىلى. شونىڭ اوچۇن بىندە ھراشندە
بىخىشى اويلاپ اش قىلورغە كىرەك، كە اوزىدە ضرر كورمەسۇن، كىشىگەدە ضررى
تېمەسۇن.

۹۷۶ - لَا طَاعَةَ لِمَنْ لَمْ يُطِعِ اللَّهَ.

* ترجمە: اوزى اللەغە اطاعت قىلماغان كىشىگە، اطاعت قىلو يوق.

۹۷۷ - لَا طَاعَةَ لِأَحَدٍ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ.

ترجمە: اللەغە گناھ بولغان اورندە ھېچ كىمگە اطاعت قىلو، لازم تۈگىلەر.
ايضاح: اسلامىتنىڭ اوپىرەتۈۋىچە بىندە اوزىدىن اۋستون بولغان كىشىلرنىڭ سوزلىرىنە
اطاعت قىلورغە بولۇپ چىلى. لىكىن شۇلوق كىشىلەر بىر گناھ اش ايله بىيورسەلار آلارنىڭ سوزلىرىنە
اطاعت قىلماۋدە يارى.

۹۷۸ - لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ.

ترجمە: اللەغە قارشىلىق قىلو ايله بىيورغان كىشىگە اطاعت قىلو يوقۇر.
ايضاح: شرىعت اسلامىتىدە ھەركىمنىڭ ھوقۇقى بىيان ايتىلۇپ، شۇل ھوقۇقى اچىندە گناھ
اش قىلا آلادر. شرىعت كورسەتكەن نظامدىن چىغۇب اش قىلغان كىشىگە نىيىدى بىۋىك
مىرتبەلى بولسەدە اطاعت لازم تۈگىل.

۹۷۹ - لَا عُذْوَى وَلَا طَيْرَةَ وَلَا هَامَةً وَلَا صَفَرَ وَلَا غُولَ.

ترجمە: اسلامىتىدە آوروڭ كۈچۈۋى يوق، قوشلرنىڭ اوچولاردىن شىكەلەنۇ، قوشلرنىڭ
قەچقروۋىدىن شىكەلەنۇ ھەم صفر آينىدىن شىكەلەنۇ. جىلارنىڭ ساتاشدروۋى يوق.

مىڭ بىر ھىدىت ۲۱

ايضاح: جاهليت قارانغواغندە ياشاگەن عربلارنىڭ اسلامىتىگە سېمى تورغان بەزى
برعادىتلىرى بولغان. قارانغۇ تونلردە چىنار تورلى صورتلىرىگە كروب كىشىنى يولدىن آزدىرالىار
ھىلاك ايتىلەر، دېگان براعتقاد بولغان. بو اشە بىندەنىڭ اوز حىيالىدىن كىلگەن كىلگەن
اش بولغانغە شوندى فايىدەسىز حىياللار، قورقنچلى اويلار مسلمان آدمە بولماسقە تېوشلىگەن
آكالاتقان.

۹۸۰ - لَا عَقْرَ فِي الْإِسْلَامِ.

ترجمە: قىرلر اوستىندە قىر بان بوغازلاو، اسلامىتىدە يوقدر.

ايضاح: بو حىدىشى تېوشنچە آكلار اوچوندە مونڭ سويلە نووينە سېب بولغان
ھالىگە قارارغە مېجورەن. اسلام دىنى كىلودن اول بولغان عربلر بر-بر شادلىق كورسەلر
يايسە بختىزلا كىگە اوچراسەلار مدد سوراپ اوزلرىنىڭ شىخلىرىنىڭ قىرلرىنە باروب
توۋ بوغازلىلار ايكەن. بو ايسە براللەدىن غەنە ياردەم سورارغە، بر اللە رىضاسى اوچونىگە
عبادت قىلورغە اويىرەتكەن اسلامىتىڭ تەلىماتىنە خىلاف بولغانلىقدىن رسول اكرم اول
اشنى اوزكىلى صورتدە طىغان.

۹۸۱ - لَا غَضَبَ وَلَا نَهْبَ.

ترجمە: اسلامىتىدە كىشىنى كوچلەمەك ھەم مالدىن تالامق يوقدر.

۹۸۲ - لَا كَبِيرَةَ مَعَ الْأَسْتِغْفَارِ وَلَا صَغِيرَةَ مَعَ الْإِصْرَارِ.

ترجمە: توبە استىغفار سوكنىدە طور گناھدە بىنەر، دايمچىلىق قىلو ايلە كچكە گناھدە
طور گناھ بولور.

ايضاح: بىندە بر اشنىڭ گناھ ايكەن بىلە توروب، بىندەچىلىك ايلە قىلو بدە سوكنىدىن
شول اشىنە اوكنسە، قىلغان گناھى فى قدر طور بولسەدە اللە تعالى توبەسىن قىبول ايتسە
بىنەر. شرىعت قارشىدە كچكە گناھدىن سانالغان بر اشە دايمچىلىق قىلا-قىلا نىھايەت
شونى يىكلە سانارلىق بر درجەگە كىلسە، اسى كچكە بولسەدە گناھى ھەمان طور گناھلر
كېى بولور.

۹۸۳ - لَا وِفَاءَ لِنَذْرِ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ.

ترجمە: گناھ بولغان اشكە نذر ئەيتسەدە، آنى اوتەو جائز توگلدەر.

ايضاح: اسلامىتىدە اللەدىن باشقەنىڭ ياردەمىن سوراپ يا آنى الوغلاپ قىر بان كىسە،
نذر صدقەلر. بىرو حرام ايكەن، بر اشنىڭ بولوى اوچون بر شىخنىڭ قىرىنە باروب
قىر بان بوغازلاونى ھەم باشقە شونىڭ كېى بر اشنى اشلەرگە نذر ئەيتكەن بولسەدە، شول
نذر اوتەو لازم توگلدەر.

۹۸۴ - لَا فَرَعَ وَلَا عَتَبَةَ.

ترجمه: حیواننڭ اۆلگی بالاسن قربان ایتەك هم رجب آیینڭ اولنده قربان بوغازلامق، اسلامیتده یوقدر.

ایضاح: جاهلیت عربلری اعتقاد جہتندن قاراغانده یوق بار نرسه لرگه عبادت قیلا تورغان ضعیف اعتقادی خلق بولسەلارده بعض بر نرسه لر ایله اللهه یاقنلق ایتونیده یاراتالار ایدی.

شولار جمله سندن: یاش حیواننڭ اۆلگی بالاسن بوغازلاو، رجب آیین حرمتله ب اولگی اوننده قربان کیسو آلا رآرأسنده اۆ مقبول اش ایدی. بونرسه لر نڭ فی الحقیقه فقیرلر اوچون فایده سی بولسەده خلقغه اقتصادی ضرری بولغانلقدن اسلام دینی آلا ردن طیدی. اسلامیتده آندی نرسه لر ایله گنه اللهه یاقنلق قیلوب بولمی بلکه پاک کوکل، صاف اعتقاد بولورغه تیوش

۹۸۵ - لَا هَجَرَ بَعْدَ ثَلَاثَ.

* ترجمه: اسلامیتده اوچ کوندن آرتق کشی ایله آچولانوب، آیرلوب تورو یوقدر. ایضاح: اسلام دینینڭ قانونلرینه قارشیلق قیلوب مسلمان. قرده شینه اوچ کوندن آرتق دوشمانلق صاقلانغان کشینڭ شهادتی مقبول توکل دیگان عالمرده بولغان. هر نه ایسه اتفاق فی هر نرسه دن آلدە توتقان اسلام دینی بو عادتنی اوزوکی صورتده طیغان.

۹۸۶ - لَا يَبْلُغُ الْعَبْدُ حَقِيقَةَ الْإِيْمَانِ حَتَّى يَخْزَنَ مِنْ لِسَانِهِ.

* ترجمه: بندە تین نچار سوزلردن صاقلانچە کامل ایمانغه ایرشه آلماس. ایضاح: اوزنده بر تورلی کمال ت بولونی تله گەن کشی هیچ بر وقت تلینه نرسه کیلسه شونی سویله مەس. همه بلالار نڭ سوزگه به یله نگەن ایکانینه اوشانغان آدم اوزینه ضرر کیتره تورغان سوزلردن صاقلانور. سویله گەن سوزینڭ آلدن آرطن او یلاب سویلەر. خلق آراسنده قبولیتکە آشاغان سوز خواجە سینڭ یوزینه قزللق کیتورگەن کبی باشقه بلا بولوویده احتمال.

۹۸۷ - لَا يَتَجَالَسُ الْقَوْمُ إِلَّا بِالْأَمَانَةِ.

ترجمه: بر مجلسکە قوم جیولمه سیر، مگر بر برسینه اوشانچ ایله گنه. ایضاح: انسانیت دنیا سنده خلقنڭ اوز حاللرن ترتیبکە صالو کله چک فائده لر ن کوزاتو اوز آرا جیولوب کیگاشو ایله گنه بولورغه ممکن. لکن تورلی خلقدن جیولوب یاسالغان مجلسنڭ، تورلی فکردن او یوشدروب یاساغان قراری بیلگولی وقتینه قدر مجلس اعضالرینه امانت بولوب تاپشردر. بوا یسه جمعیت جیونلرینڭ اۆ مهم نقطه سی بولوب رسول اکرم طرفندن کورسە تلوب قالدیرلغان. لکن بز مسلمانلرنڭ مجلسی موندی

مجلسدن محروم. دینی کیرهك لرمزنی قیهر تو اوچون ۵-۱۰ كشیك بر مجلسهز بولسه مسلمان قیافندنه یورگن دینن آچقهغه ساتوچی لرمز شولوق ساعتده مأمورلرگه شکایت ایتوب اولگره لر.

۹۸۸ - لَا يُعْدِلُ بِالرَّعَةِ.

ترجمه: الله نك طيغان نرسه لرندن طيولغان تقوالقهه هيچ نرسه تيگده شدرله س.

۹۸۹ - لَا يَعْصُهُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا.

* ترجمه: بر برگزگه يالغان هم يهتان قيلمه كز.

۹۹۰ - لَا يَغْلُ مُؤْمِنٌ.

* ترجمه: چن ايمان ايله مؤمن بولغان كشي، باشقه كشيگه خيانت قيلمه س.

۹۹۱ - لَا يُغْنِي حَذَرٌ مِنْ قَدَرٍ.

* ترجمه: صاقلانو، تقيرگه فايده بيرمه س.

ايضاح: الله تبارك وتعالى بنده لرنك همه اشارن تقدير ايله يورتسه ده بنده لرنك اوز حركتلىرى قاراب بعض تقدير قيلنغان نرسه لرن اوزگهرته. لكن اورنيز صاقلانو نك يولسز حركتله نو نك هيچ فايده سي بولماس.

۹۹۲ - لَا يَقُصُّ عَلَى النَّاسِ إِلَّا أَمِيرٌ أَوْ مَأْمُورٌ أَوْ مُرَأٍ.

ترجمه: خلققه وعظ نصيحت سويله وچي يا امير بولور، يا بر مأمور بولور. ياييه خلق آراسنده اوزينه درجه ازله وچي مرأى بولور.

ايضاح: تورلى فكرده كي خلققه سوز آكلاتو، همه خلقنك حاجتلىرىكه توشوب، آلارنى وعظ ايله قناعته ندر و اوچون، خلق آراسنده محترم صانالغان خليفه بولورغه ياييه علمى ايله هر كفى قناعته ندرگن فاضل بر عالم بولورغه تيوش، كه بولار خلققه وعظ هم نصيحت ايتو ايله مأمورادر.

بولار وعظ سويله و ايله اوزار ينك تيوشلى وظيه لرن اوته گن بولوب كور نه در. اما خلققه علمى اياه تانلماغان، واعظلق ايله مأمور بولماغان بر كشي نك وظيه سندن طش بولغان واعظلق درجه سيئه اطلو وى كشي كوزينه كورنور اوچون طرشه طورغان مرأىلق دن باشقه نرسه توگلدز.

۹۹۳ - لَا يُلْدَعُ الْمُؤْمِنُ مِنْ جَحْرِ مَرِيْنٍ.

ترجمه: مؤمن بولغان كشي، بر چوقردن ايكي مرتبه چاغلاماز.

ايضاح: اسلام دينينك خلققه باشلاب اويره تگن نرسه سي، هر اشده اويلا ب، صاقلق ايله اش قילו بولغانلقدن آثار ايمان كيتورگن كشي همه اش اويلا ب غفلتدن

صاقلانورغە تېۋوش. بىندەچىياك ايله بر اشدە غفلت قىلغان ايكان ايكنچى مرتبه ينه شولوق نرسەدە آلدانو، مۇمىنلىك شائىنە موافق اش توگل.

بو حديثنىڭ سويلەنۈپىنە سبب: بىر صوغىشىدە عربلارنىڭ بر شاعرى مسلمانلارغە اسير توشوب، اوزىنىڭ عائىلەسىنىڭ قزغانچ بر حالده ايكانن سويلەب، ايكنچى مرتبه مسلمانلارغە قارشى صوغىشە كىلمەو شرطىلە آزاد ايتلىگان ايدى. احد صوغىشىدە مسلمانلار غە قارشى صوغىشورغە كىلۈپ ينەدن شولوق كىشى اسير توشكاندە اولگى سببلر ايله ينەدن يباروفى اوتىنگان. اسكن بو يولى رسول الله يبارەگەن ھم شول حديثى سويلەگەن.

۹۹۴ - لَا يَمُوتَنَّ أَحَدٌ مِنْكُمْ إِلَّا وَهُوَ يُحْسِنُ الظَّنَّ بِاللَّهِ تَعَالَى.

ترجمە: سزنىڭ ھېچ بىرىگىز الله تبارك وتعالى گە حسن ظن قىلۈپ، آنڭ عفو و مەھمىتىنە ايمان كىتورمىچە اولمەسون.

۹۹۵ - يَا أَيُّهَا عَلَى النَّاسِ زَمَانُ الصَّابِرِ فِيهِمْ عَلَى دِينِهِ كَالْقَائِضِ إِلَى الْجَمْرِ.

ترجمە: آدملىرگە شونداين بر زمان كىلۈر، كە اول زماندە دىنن صاقلاب توتار اوچون صبرلق قىلغان كىشى، قولى ايله اوڭلى كۈمر طوتقان كىشى كېك بولۇر.

ايضاح: اللهنىڭ ياردەمى، اوزىنىڭ چىكسز طرشلغى آرقاسىدە كۈچسز، ضعيف بولغان عرب ملتن آياقغە باصدرغان، اسلامىت كىشى دىنانى تترەتۈرلەك بر دىن كىتۈرگەن پىغمبىرمز اوتكون كۈزلرى ايله. اسلام دىنىنىڭ ھەزرىگى كېك، بىيوك طنطنە ايله كۈڭلى صورەتدە بارا آلمايەچغن كۈرۈپ، امتىنىڭ باشىنە قاتلى قىسقىلىق لار كىلۈرن بلىگان. مەنە شۈندى قىسقى و قتدەدە اوزىنىڭ حقوق دىنىيەسىنە طرشقان كىشىنىڭ اوڭلى كۈمر يېمارلاغان كېك بولۇرن سويلەگان.

اسلامىتىنىڭ تارىخىنە اعتبار ايله قاراساق بو حديثنىڭ بىيوك بر «مەجزە» ايكانن اقرار ايتەرمز. رسول اكرىمنىڭ مبارك قولى ايله نىگىزى صالئوب اوزىنىڭ زمانندوق كۈچلى بر حالگە كىلگان اسلام دىنى اوزىنىڭ شوكتىن ھم كىڭايۈون مەھترم دورت بىيوك خلىفەلر زمانندەغىنە آرتدروب، شۈندىن صولڭ مسلمانلر آراسىنە تورلى اختلافلر كروب، اسلامىتىدە اوزىنىڭ اولگى شوكتىن، اولگى الوغلىغن يوغالته باشلاغان. لىكن اول زمانلردە ئەلى دىانت بتون كىلىش صاقلانغان. نھايت اسلام دىنپاسىنە تورلى مەذەپ نزاعلىرى خلىفەلك دعوالرى كروب مسلمان قاندىن تىرەن يىلغەلر آغزغانلر. شول مەناسز نزاعلر، فايدەسز اختلافلر آرقاسىدە اسلام دولتىلرى برسى آرتۇندىن برسى يۈطلە بارغانلر.

۹۹۶ - يُحِبُّ اللَّهُ الْعَامِلَ إِذَا عَمِلَ أَنْ يُحْسِنَ.

ترجمە: اشلەگەن اشنى يىخشى بولسۇن دىب اشلەگەن اشچىنى الله تعالى سۈيەدر.

ايضاح: اوستىنە آلمان خەمتىن كىشى كۈزىنە كۈرسە تورلەك، خواجەسەن رضايتەرلەك

ايتوب اشلەرگه طرشقان آدم، هر زمانده، هر اورنده همه ملت قارشنده معتبر كشيلىردن
سانالوب، هر كم آنك اشينه دقت ايتهدر. آندى وجدانلى هم اشلەكلى آدملىرى خلق ايله
برگه اوك اللهه ياراتور.

اشن اعتبارسىز يايسه باي اشى نچوكده يارار ديب دقتسىز اشلەگەن كشى دنياده
خلق آراسنده هم الله قارشنده هيچ براهميت تابا آلماس. شونك اوچون بايلرغه
وكيل بولوب خدمت ايتكان عدل يكت لرمز اوزلرينك اوستينه آلمان اشلرن بوچ ايله
بولسده يىخى ايتوب چغارورغه طرشسونلر.

۹۹۷ - يَدُ اللَّهِ عَلَى الْجَمَاعَةِ.

ترجمه: الله نك رحمتى، جماعت اوستوندهدر.

ايضاح: هر بر اشلرن اوز آراكىكاشوب، بر - برسینگ فكرن آلوب، اتفاق
ايله اش قيلغان آدملىرنك باش اوستينه الله تبارك و تعالى اوزينك قدرت قولى ايله
رحمتن سالوب، شول رحمت كولهگەسى آستونده طنچ هم راحت كون كورورلر. اما بر ملت
افتراق بلاسى ايله مبتلا بولوب هر اشلرن اختلاف ايله قىلسه لار، اول ملت تورلى
هلاكتلرگه اوچراب دنيادن بتهرگه تيوشلى بولور. ترقينك باش سببى اوز آراكىكاشو،
بيوك جمعيتلرده گنه بولا باور، قايجانكه، ملت بالالارى آراسنده اتفاق براه شول فكر
اويغانسه، ديك ملت ترقى ايتهرگه يول باشلادى حەزرگى كونده كوكلنده آزغنه
بولسده ملت محبتى بولغان همه كشينك تيوشلى وظيفهسى، خلقى اتفاقه چاقرو، چاقولوى
شوفى قبول ايتو.

۹۹۸ - يَسِّرُوا وَلَا تَعْسِرُوا وَبَشِّرُوا وَلَا تُنْفِرُوا.

ترجمه: هر اشكزده يكللكنى قبول ايتكز. آغرلق قيلماكز، خلقغه سوينچ بيركز،

كيلهچك ايله آلارنى شادلاندركز، يوق نرسه لار ايله قورقتماكز.

ايضاح يكللك ايله باشلانوب، يكللك ايله ترقى ايتكان اسلام دينى مسلمانلرى
همه يكللكلر ايله فايده لانورغه چاقروب توبان خلقنك روحن توشره تورغان كوكلسىز
خبرلر تاراتودن طيغان. چونكه همه آغرلقنى اوستلرينه يوكلهگەن ملت آلفه آطلى
آلمان كبك، روحلرى توشكان كلهچككه اميدسىز قاراغان ملتده ترقى ايتە آلماس.
كشيني. كشى ايتكان نرسه، دهرت ايكانىنى خاطردين چغارماسقه تيوش.

۹۹۹ - يُشَفِّعُ الشَّهِيدُ فِي سَبْعِينَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ.

ترجمه: شهيدك ئولومى ايله ئولگان آدم اوزينك اهل بيتندن. يتمش كشيگه

شفاعت قىلا آلور.

ایضاح؛ غایت قورقچلی قیامت کوننده هرکم اوزحالی ایله مشغول بولوب، نفسی، نفسی دیب تورغانده، حمیت ملیه سن صاقلاب اولسان کشی باشقه لارغه ده یاردهم ایتنه آلورلق راحتده بولور.

۱۰۰۰ - اَلْیَمِینُ عَلٰی نَبِّهِ الْمُسْتَخْلَفِ.

ترجمه: آنط، آنط ایتدروچینک نیتینه قاراب بولادر.

ایضاح: اسلام دینی هرکمنک وجدانینه قاراب اش قیلسه ده، خلق آراسنده شریعت حکملرن تیگز یورتور اوچون حکم و قتلرنده شاهدلرنک حهزر بولووی تییش قیلنغان. شاهد بولوب چاقرلغان کشیلر اوزلرینک سوزلرن آنط ایله برکتکندن صوگ قاضی، شولارنک سوزلرینه قاراب حکم قیلورغه مجبور بولغانلقدن یتوب بولادرکه، حکم وقتنده ایگ یوغاری اورون توتقان نرسه شاهدلردر.

گواه بولوب چاقرلغان کشی، برهونک حقن آلوب بیرو یایسه بتونله یوغالتو اوزینک قولنده ایکانن اویلاب، سوزینه آزغنه یالغان قاطشدرونده صاقلانورغه تییش. آنط ایتکند آنط ایتوچینک نیتینه قارامیچه، آنط ایتدروچینک نیتینه قارالادر. مثلا: قاضی برهونی: «سین فلاننک آطن اورلاوچینی کورگانسک» دیب آنط ایتدر- گانده، بوکشی صییر اورلاوچینی کورمهونی نیت ایتوب «والله کورمه دم» دیب آنط ایتسه همان یالغانه آنط ایتکان بولوب الله قارشنده ظور گناهی بولادر.

صواب	خطا	يول	بيت
اشلرى يوق كىي	اشلرى يوق	۲۳	۱۴
قويا بىرگانلر.	قويا بىرگانلر كىي	»	»
قدرلرن.	قدرلرن	۲	۳۳
بر نيچه قارشى	نر نيچه قارش	۳	»
هيچ	قيچ	۸	۳۴
صاناغان	صاغان	۴	۹۹
ضرر نى	ضررينه نى	۲۸	۱۱۰
خلقنك	خلقينك	۲۳	۱۲۹
قورقنچلى اورنلارده	قورقنچلى هم	۱	۱۶۰
يخشى نيتده بولغان	يخشى بولغان	۲۴	۲۶
آزاد ايتلوب	آزا	۳	۱۳۳
تورمه لر	بوره لر	۱۵	۲۴۲